

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
KLASİK ARKEOLOJİ BİLİM DALI

123272

**GERMANİKOPOLİS (ERMENEK) ÇEVRESİNİN
TARİHİ COĞRAFYASI VE ESERLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

123272

Danışman:

Prof. Dr. Christine-Bruns ÖZGAN

Hazırlayan:

Osman DOĞANAY

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

KONYA-2003

ÖNSÖZ

“*Germanikopolis (Ermenek) Çevresinin Tarihi Coğrafyası ve Eserleri*” konulu Yüksek Lisans tez çalışmamız, yaklaşık 4.000 km.² lik bir sahada, kıt imkanlara rağmen büyük bir çaba ve emeğin ürünü olarak ortaya çıkmış bir çalışmadır.

Çalışmada, İsauria Bölgesi’nde bugüne kadar ihmal edilen, batıda Astra (Tamaşalık) doğuda ise Adrassos (Balabolu) antik kentleri arasında kalan Germanikopolis (Ermenek) ve yakınlarındaki kalıntılar sahası, kent kent ele alınıp topraküstü arkeolojik malzemeleri ile birlikte değerlendirilmeye çalışılmıştır. Burada ele alınan kentlerin birkaçı İsauria Dekapolisi içerisinde yer alan kentlerdir. Söz konusu kentler hakkında kaynaklarda kısa kısa geçen bilgiler derlenip birlikte verilmeye çalışılmıştır. Ayrıca çalışmamızda, araştırma sahamızda kaynaklara geçen kentler ve kalıntıları hakkında verilen eksik bilgiler tamamlanarak, yanlış bilgiler de düzeltilerek verilmeye çalışılmıştır. Buna ek olarak, bölgede şimdiye kadar bilinmeyen kalıntı sahaları da biliniyorsa antik adıyla, bilinmiyorsa modern adıyla alfabetik olarak ele alınmıştır. Böylesine geniş bir sahadaki her kalıntıyı detaylı olarak ele almak çalışmanın kapsamını aşacağı için biz burada sadece söz konusu arkeolojik malzemeleri genel hatlarıyla verip detaylı incelemesini daha sonraki çalışmalarımız için bırakıyoruz.

Çalışmada başta, Arkeoloji Bölümündeki değerli hocalarım olmak üzere birçok kişilerin maddi ve manevi katkıları vardır. Öncelikle çalışmaya maddi destek sağlayan *Vehbi Koç Vakfı Suna&İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü* yöneticilerine; burs almam konusunda ve kaynak temininde değerli yardımları olan, çalışmayı sabırla okuyup yapıcı eleştirileri ile beni yönlendiren ve cesaret veren sayın hocam Prof. Dr. Christine-Bruns ÖZGAN’a, Prof. Dr. Ramazan ÖZGAN’a; yine burs almam konusunda yardımcı olan, İsauria Bölgesi konusunda tecrübelerinden yararlandığım ve önemli uyarılarda bulunan sayın hocam Prof. Dr. K.Levent ZOROĞLU’na; kaynak temininde yardımlarını gördüğüm sayın hocam Prof. Dr. A.Ahmet TIRPAN’a; Grekçe yazıtların çevirileri için epigraflarla tanışmamı sağlayan ve her zaman fikirlerine başvurduğum sayın hocam Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN’e; Grekçe yazıtların çevirisini yapıp tarihleyen ve kaynak temininde yardımcı olan Prof. Dr. Mustafa H. SAYAR’a; yine Grekçe metinlerin çevirileri konusunda yardımcı olan Prof. Dr. M.Çetin ŞAHİN’e en içten teşekkürlerimi sunarım.

İsauria Bölgesi konusunda tecrübelerinden yararlandığım ve ayrıca kaynak temininde yardımları olan sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Mustafa YILMAZ’a; çalışma sahamızdaki Kybele kültü ile ilgili kalıntılar konusunda tecrübelerinden yararlandığım sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Asuman BALDIRAN’a; özellikle, Almanca metinleri büyük bir özveri ve titizlikle çeviren, hiçbir zaman hayır demeden bana katlanan, ayrıca teknik konularda uyarılarda bulunan sayın hocam Yrd. Doç. Dr. İ. Hakan MERT’e de en içten teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım sırasında teknik konularda yardımlarını gördüğüm Dr. Güngör KARAUĞUZ’a; her konuda fikirlerine başvurduğum, tecrübelerinden yararlandığım ve hiçbir zaman olumsuz cevap vermeden sabırla bana yardımcı olan sayın Arş. Gör. Ertekin M. DOKSANALTI’ya özellikle yardımsever tutumları için yürekten teşekkür ederim. Yine Almaca metinlerin çevirisinde yardımlarını gördüğüm Arş. Gör. Deniz PASTUTMAZ’a; Fatih ÇOLAK’a; metnin hazırlanması aşamasında teknik yardımlarına başvurduğum Arş. Gör. Coşkun DAŞBACAK’a; Arş. Gör. Mehmet TEKOCAK’a; Arş. Gör. Tolga BOZKURT’a; Arş. Gör. İ. Mete MİMİROĞLU’na ve yine Grekçe yazıtlar konusunda yardımcı olan Asuman COŞKUN’a da teşekkürlerimi sunarım.

Arazi çalışmalarım sırasında yardımlarını gördüğüm Ermenek Turizm Derneği rehberi Yaşar YALÇIN’a; ve yine arazi çalışmalarım sırasında beni yalnız bırakmayan arkadaşlarım Ali IŞIK’a; Mustafa DANIŞ’a; İsmail ARAS’a; Mehmet LİMON’a; Osman YAZAR’a;

Hikmet SERKİN'e; Mehmet AKTAŞ'a; teknik yardımlarından dolayı Oğuz UYSAL'a; Mustafa AKPINAR'a; Adem ERDOĞAN'a; Erdal KAYA'ya ve Ali KAŞIKÇI'ya; fotoğraf çekimlerinde yardımları olan Soner YAMAN'a; müzelerdeki çalışmalarımız sırasında yardımlarını gördüğüm Karaman Müzesi'nden Cengiz TOPAL'a; Konya Arkeoloji Müzesi'nden Kazım MERTEK'e de ayrı ayrı teşekkür ederim.

Şüphesiz, arazi çalışmalarımız sırasında yöre halkının ve köy muhtarlarının misafirperverliği sayesinde arazi şartlarındaki her türlü güçlüğü üstesinden geldik. İçten ve samimi yardımları için, burada adlarını tek tek veremediğim bütün köy muhtarlarına ve yöre halkına ben de en içten teşekkürlerimi sunmayı zevkli bir görev sayarım.

Böylesine geniş kapsamlı bir konunun hazırlanmasında beni yüreklendiren değerli hocalarıma ve çalışmanın başından sonuna kadar beni yalnız bırakmayan arkadaşlarıma bir kez daha teşekkür ederim. Çalışma, İsauria Bölgesi araştırmacılarına bir ufuk açarsa kendimi mutlu hissedeceğim.

Osman DOĞANAY
KONYA-2003

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	
KISALTMALAR VE BİBLİYOGRAFYA.....	1
1. GİRİŞ:.....	40
1.1.Çalışmanın Konusu ve Amaç	42
1.2.Çalışmanın Bölümleri ve İzlenen Metod.....	43
1.3.Yapılan Araştırmalar	44
2. GERMANİKOPOLİS ÇEVRESİNİN FİZİKİ DURUMU.....	53
2.1.Fiziki Özellikler:.....	53
2.1.1.Dağlar	55
2.1.2.Yaylalar	58
2.1.3.Havzalar.....	59
2.1.4.İklim	64
2.1.5.Bitki Örtüsü	67
2.1.6.Madenler:.....	72
2.1.7.Yollar ve Ulaşım.....	74
2.2.Sosyo-Ekonomik Hayat, Tarım ve Hayvancılık.....	77
3.TARİHİ GELİŞİM.....	82
4. GERMANİKOPOLİS (ERMENEK) ÇEVRESİNİN TARİHİ COĞRAFYASI VE ESERLERİ	106
4.1. Alata (Balcılar):	106
4.2. Bolay:	112
4.3. Cenne-Şahinler Kalesi:	114
4.4. Çukurbağ:	115
4.5. Daran:	130
4.6. Dipsizin Mağarası:.....	132
4.7. Diş Alanı:.....	134
4.8. Domitopolis (Dindabol-Katranlı):.....	136
4.9. Eirenopolis (Aşağı İrnebol (İkizçınar)-Yukarı İrnebol (Çatalbedem)):.....	138
4.10. Fet (Işıklı).....	147
4.11. Germanikopolis (Ermenek):	150
4.12. Golgosos (Gevne?)	177
4.13. Görmeli (Üçbölük):	179
4.14. İlice:.....	181
4.15. Kecimen (Döngelli) Yaylası:.....	183
4.16. Lauzados (Lafsa-Kirazlıyayla):.....	184
4.17. Mulumu (Koçaşlı):	187
4.18. Musbanda (Muzvadi-Dumlugöze):.....	188
4.19. Nadire (Ardıçkaya) ve Pınarönü (İresiller):.....	191
4.20. Neapolis (Gargara-Güneyyurt):	192
4.21. Olosada (Avşar):.....	195
4.22. Papyrion (Bağdat Kırı?):	201
4.23. Pharax (Fariske-Göktepe):.....	205
4.24. Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki):.....	214
4.25. Sarıvelier Kalesi (Tepe):.....	221

4.26. Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar):.....	224
4.27. Uğurlu Köristanı:.....	228
4.28. Yunt Dağı:	229
4.29. Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu):	231
5. KÜLTÜR TARİHİ.....	237
5.1. Din:	237
5.2. Sosyal Yaşam	240
6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	246
Genel İndeks	261
Çizimlerin Listesi	261
Fotoğrafların Listesi	261
Tablolar.....	261
Seramik Çizimleri.....	261
Resimler.....	261
Haritalar	261

KISALTMALAR VE BİBLİYOGRAFYA

Bibliyografya ve dipnotlarda "Archäologischer Anzeiger 1997" 'de verilen kısaltmalar esas alınmıştır.

- AA** :Archäologischer Anzeiger.
- Ahmet Şerif, 1999** :Anadolu'da Tanin I (Haz.:M.Ç. Börekçi), Ankara, 1999.
- Ainsworth, 1842** :Ainsworth, W.F., Travels and Researches in Asia Minor, Mesopotamia, Chaldea and Armenia, Vol. I, West Strand, 1842.
- AJA** :American Journal of Archaeology.
- Akarca, 1972** :Akarca, A., Şehir ve Savunma, Ankara, 1972.
- Akat, 1986** :Akat, Y., İncilipınar Defilesi, İstanbul, 1986.
- Akok, 1967** :Akok, M., Afyon Çandarlı Höyük Kazısı, TürkAD, XIV-1-2, 5-35.
- Akşit, 1967** :Akşit, O., Likya Tarihi, İstanbul, 1967.
- Akşit, 1970** :Akşit, O., Roma İmparatorluk Tarihi (M.S.193-395), İstanbul, 1970.
- Akşit, 1976** :Akşit, O., Roma İmparatorluk Tarihi (M.Ö.27-M.S.192), İstanbul, 1976.
- Akurgal, 1958** :Akurgal, E., Forschungen in Phrygien, Anadolu III, 1958.
- Akurgal, 1961** :Akurgal, E., Kunst Anatoliens von Homer bis Alexander, Berlin, 1961.
- Akurgal, 1988** :Akurgal, E., Anadolu Uygarlıkları, İstanbul, 1988.
- Akurgal, 1998** :Akurgal, E., Anadolu Kültür Tarihi, Ankara, 1998.
- Albright, 1950** :Albright, W. F., Cilicia and Babylonia under the Chaldaen Kings, BASOR, 120, 1950.
- Alföldi, 1978** :Maria R.-Alföldi, Antike Numismatik II, Kulturgeschichte der Antiken Welt, Band 3, Mainz am Rhein, 1978.
- Alföldi-Rosenbaum, 1980** :Alföldi-Rosenbaum, E., The Nekropolis of Adrassus (Balabolu) in Rough Cilicia (İsauria), Wien, 1980.
- Alishan, 1899** :Alishan, P.L.M., Sissouan ou l'Arméno-Cilicie Description Géographique et Historique, trad. Du. Texte arménien. Venise, 1899.
- Alkım, 1959** :Alkım, U.B., Güney-Batı Antitoros Bölgesinde Eski Bir Yol Şebekesi, Belleten, XXIII, 59-73, Ankara, 1959.
- Alp, 1976** :Alp, S., Konya Çevresi Araştırmaları 1970, TTK VII, 537-538, Ankara, 1976.

- Alp, 2000** :Alp, S., Hitit Çağında Anadolu, İstanbul, 2000.
- Amm.Marc. XIV** :Ammianus Marcellinus, Rerum Gestarum libri qui Supersunt (The Surviving Books of History of Ammianus Marcellinus), Çev.J.C.Rolfe (LOEB), London, 1963-1964.
- Anadolu, 1970** :Anadolu, M. U., Küçük Asya'da Bulunan Roma İmparatorluk Çağı Tapınakları, İstanbul, 1970.
- Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi III, 1982, 446 vd.**
- AnAR** : **Anadolu Araştırmaları**
- AnatSt.** :Anatolian Studies.
- ANRW** :Aufstieg und Niedergang der römischen Welt.
- Ar.Or.** :Archiv Orientalni Journal of the Czechoslawel Oriental Institute, Praha.
- Arkwright, 1911** :Arkwright, W., Penalties in Lycian Ephetaphs, JHS, XXXI, 269, 291,1911.
- Arrianos, 1945,1-11** :Arriana, Alexandria Anabasis, Çev: H. Örs, İstanbul, 1945.
- Arslan 2002** :Arslan, M., Ünük ve Nadir Roma Sikkeleri, Anadolu Medeniyetleri Müzesi 2001 Yıllığı, 183-224, Ankara, 2002.
- Arslan, 1991** :Arslan, M., The Coinage of Ancyra in the Roman Period, Recent Turkish Coin Hoards and Numismatic Studies- 12, 3-42, Ankara, 1991.
- Arslan, 1991a** :Arslan, M., The Taburabat Hoard, Recent Turkish Coin Hoards and Numismatic Studies- 12, 43-58, Ankara, 1991.
- Arslan, 1992** :Arslan, M., Anadolu Medeniyetleri Müzesindeki Roma Dönemi Kilikya Şehir Sikkeleri, Anadolu Medeniyetleri Müzesi Yıllığı 1993, 197-272 (Lev.1-105).
- Arslan, 1992** :Arslan, M., Museum of Anatolian Civilisations Roman Coins, İstanbul, 1992.
- Arslan, 1996** :Arslan, M., A Third Century AD Hoard of Bronzes, principally of Alexandria Troas, Studies in Ancient Coinage from Turkey- 17, 43-45, London, 1996.
- Arslan, 1996a** :Arslan, M., The Manyas Hoard of Denarii, Studies in Ancient Coinage from Turkey- 17, 31-36, London, 1996.
- Arslan, 1998** :Arslan, N., Kilikya Bölgesi Demirçağı Seramiği (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya, 1998.
- Arslan, 1999** :Arslan, M., Roma Dönemi Kilikya Şehir Sikkelerinde Mithras Kültü, Olba II (Özel Sayı II.Cilt), 425-447, Mersin, 1999.
- AST** :Araştırma Sonuçları Toplantısı.
- Atalay, 1987** :Atalay, İ, Sedir (Cedrus Libani A. Rich) Ormanlarının Yayılış Gösterdiği Alanlar ve Yakın Çevresinin

- Genel Ekolojik Özellikleri İle Sedir Tohum Transfer Rejiyonlaması, Ankara, 1987.
- Atalay, 1988** :Atalay, İ., Toros Dağlarında Karstlaşma ve Karstik Alanların Ekolojisi, Jeomorfoloji Dergisi, Sayı:16, 1-8, Ankara, 1988.
- Ateş, 2001** :Ateş, M., Mitolojiler ve Semboller Anatanrıça ve Doğurganlık Sembolleri, İstanbul, 2001.
- Atlan, 1970** :Atlan, S., Roma Tarihinin Ana Hatları I. Kısım Cumhuriyet Devri, İstanbul, 1970.
- Atlan, 1976** :Atlan, S., 1947-1967 Yılları Side Kazıları Sırasında Elde Edilen Sikkeler, Ankara, 1976.
- Aulock, 1964** :Aulock, H.v., Die Prägung des Balakros in Kilikien, JNG, 14, 79 82, 1964.
- Aygen, 1959** :Aygen, T., Mağaralar ve Yer altı Irmakları (Speleoloji), Ankara, 1959.
- Badion, 1959** :Badion, E., Sulla's Cilician Command Athenaum (Admin, di Athenaum Univestia Pavai), XXXVII,1959.
- Bahar, 1991** :Bahar, H., İsauria Bölgesi Tarihi (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya, 1991.
- Bahar, 1995** :Bahar, H., Hititlerden Romalılara kadar İsauria Bölgesi, Konya Çevresi Tarih Araştırmaları 1, Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 9-10, Konya, 1995.
- Bahar, 1996** :Bahar, H., İsauria Bölgesinin Antik Çağdaki Yerleşim Merkezleri, Anadolu Araştırmaları XIX, Prof. Dr.Afif Erzen'e Armağan, Ayır Basım, İstanbul, 1996.
- Bahar, 1999** :Bahar, H., Demirçağında Konya ve Çevresi, Konya, 1999.
- Bahar-Karauğuz-Koçak1996** :Bahar, H.,-Karauğuz, G.-Koçak, Ö., Eski Çağ Konya Araştırmaları I (Phrygia Paroeus Bölgesi:Anıtlar, Yerleşmeler ve Küçük Buluntular), İstanbul, 1996.
- bak.** :Bakınız
- Baldıran-Söğüt** :Baldıran, A-Söğüt, B., Lykaonia Bölgesindeki Kybele Kültü:Beyşehir ve Seydişehir İlçeleri, (Yayında).
- Balkan-Athl, 1994** :Balkan, N.-Atlı, Ü., La Nédition de L'anatolie Varia Anatolica VII, Institut Français d'etudes Anatoliennes, İstanbul, 1994.
- BAR** Biblical Archeology Review, Washintong.
- Bardakçı, 1976** :Bardakçı, H., Bütün Yönleriyle Ermenek, Ankara, 1976.
- Barker, 1853** :Barker,W. B., Lares et Penates, or Cilicia and its Governos, (ed:W.F.Ainsworth), London, 1853 .
- Barker, 1982** :Barker, E., Bizans Toplumsal ve Siyasal Düşünüşi (Çev.:M.Tunçay), Ankara, 1982.
- BASOR** :Bulletin of American Schools of Oriental Research.

- Baydur, 1984** :Baydur, N., Tarsus Donuktaş Kazısı, I, KST.1984.
- Baydur, 1987** :Baydur, N., Tarsus Donuktaş Kazısı, 1985, VIII. KST, 1987.
- Baydur, 1988** :Baydur, N., Tarsus Donuktaş Kazısı, 1986, IX. KST II, 1988.
- Baydur, 1989** :Baydur, N., Tarsus Donuktaş Kazısı, 1987, X.KST-I, 1989.
- Baydur, 1990** :Baydur, N., Tarsus Donuktaş Kazısı, 1988, XI. KST-I, 1990.
- Baydur, 1991** :Baydur, N., Tarsus Donuktaş Kazısı, 1989, XII. KST-I, 1991.
- Baydur, 1992** :Baydur, N., Tarsus Donuktaş Kazısı, 1990, XIII. KST-II, 1992
- Baydur, 1998** :Baydur, N., Roma Sikkeleri, İstanbul, 1998.
- Baydur-Seçkin, 2001** :Baydur, N.-Seçkin, A., The Tarsus-Donuktaş Excavation, İstanbul University's Contributions to Archaeology in Turkey 1932 2000, 227-231, İstanbul, 2001.
- Bazin, 1991** :Bazin, M., Le Pays de Taşeli (Cilicie Tachee):les apports de la geographie actuelle le comprehension de l'occupation antique,Anatolia Antiqua I, 1991.
- BCH** :Bulletin de Correspondance Hellénique.
- Beal, 1992** :Beal, R.H., The Location of Cilician Ura, AnatSt. XVII, 65 73, Ankara, 1992.
- Bean- Mitford, 1962** :Bean, G. E.,-Mitford, T. B., Sites Old and New in Rough Cilicia, AnatSt.12, 1962.
- Bean-Mitford, 1965** :Bean, G.E.-Mitford, T.B., Journey in Rough Cilicia in 1962 and 1963. (Denkschr. Öav. Phil. Hist. KI.85), Wien, 1965.
- Bean-Mitford, 1970** :Bean, G.E.-Mitford, T.B., Journeys in Roug Cilicia in 1964-1968, ETAM, 3, Wien, 1970.
- Beauford, 1817** :Beauford, F., Karamania or a Brief Description of the

- South Coast of Asia Minor and of the Remains of Antiquity, London, 1817.
- Bedoukian, 1976** :Bedoukian, P., The Double Tram Series of Levon I of Cilician Armenia, NumChron CXXXVI, 98-108.
- Bedoukian, 1979** :Bedoukian, P.Z., Coinage of Cilician Armenia. Revised Edition. Danbury, Connecticut, 1979.
- Beksaç, 2000** :Beksaç, E., Balıkesir İli Ayvalık, Gömeç, Burhaniye, Edremit ve Havran İlçelerinde Pre- ve Protohistorik Yerleşmeler Yüzey Araştırması 1999, AST, 18, 113-122.
- Belke-Restle, 1984** :Belke, K.-Restle, M., Galetien und Lykaonien, TIB 4, Wien, 1984.
- Bell, 1906** :Bell, G. L., "Notes on a Journey Trough Cilicia and Lycaonia", RA IV, Sayı:VII-VII,1906
- Belli, 1984** :Belli, O., Van Ovasında Yeni Urartu Merkezleri, AST, II, 163-178.
- Belli, 2001** :Belli, O., Monumental Rock Nisches with Cuneiform Inscriptions of the Urartian Kindom in the Van Region, İstanbul University's Contributions to Archaeology in Turkey 1932, 2000, 352-357, İstanbul , 2001.
- Belli, 2001a** :Belli, O., Urartian Stone Quarries and Workshops in the Van Region, İstanbul University's Contributions to Archaeology in Turkey 1932-2000, 375-381, İstanbul, 2001.
- Bent, 1890** Bent,J.T., "Cilician Symbols",CR IV,1890.
- Bent, 1890** Bent,J.T., "Exploratiens in Cilicia Tracheia" PRGS 12,1890.
- Bent, 1890a** :Bent, J.T., Recent Discoverers in Eastern Cilicia, JHS, XI, 231-235, London, 1890.
- Bent, 1890b** :Bent, J. Th., Explorations in Cilicia Tracheia, PRGS 12, 445 465,1890.
- Bent, 1891** :Bent, J.T., A Journey in Cilicia Tracheia, JHS, XII, 206-224, London, 1891.
- Bildirici, 1994** :Bildirici, M., Tarihi Su Yapılar (Konya, Karaman, Niğde, Aksaray, Yalvaç, Side, Mut Silifke), Ankara, 1994.
- Bilgiç, 1946** :Bilgiç, E., Anadolu'nun İlk Yazılı Kaynaklarındaki Yer Adları ve Yerlerinin Tayini Üzerine İncelemeler, Belleten, X, 381-432, Ankara, 1946.
- Bilgiç, 1948** :Bilgiç, E., Anadolu'nun İlk Tarihi Çağının Anahatlarıyla Rekonstrüksiyonu, DTCFD VI, 471-503, Ankara, 1948.
- Bing, 1969** :Bing, J.D., A History of Cilicia during the Assyrian Period, 1969.
- Bing, 1969a** :Bing, P.M., The Phoenician Pottery of Cyprus, 1987.
- Bing, 1971** :Bing, J. D., " Tarsus : A Forgotten Colony of Lindos", JNS, 30, 1971.

- Bittel, 1937** :Bittel, K., Die Kleinfunde von Boğazköy, 1937.
- Bittel, 1943** :Bittel, K., Prehistorik Devirde Anadolu'da Ölü gömme Adetleri, TTK IX, 170-177, İstanbul, 1943.
- Bittel, 1950** :Bittel, K., Grundzüge der Vor-und Frühgeschichte Kleinasiens, Tübingen, 1950.
- Bittel, 1953** :Bittel, K., Bazı Anadolu ve Mezopotamya Kaya Tasvirleri Üzerine Düşünceler, Belleten, XVII, 307-313, Ankara, 1953.
- Bittel, 1986** :Bittel, K., Aus Isaurien, Anadolu Araştırmaları Prof. Dr. U. Bahadır Alkım Hatıra Sayısı, X, İstanbul, 1986.
- Bland-Aydemir, 1991** :Bland, R.-Aydemir, P., Some Cilician Coins in the Hatay Museum, Recent Turkish Coin Hoards and Numismatic Studies- 12, 181-199, Ankara, 1991.
- Blumenthal, 1963** :Blumenthal, E., Die altgriechische Siedlungskolonisation im Mittelmeerraum unter besonderer Berücksichtigung der Südküste Kleinasiens, 1963.
- Blumer, 1883** :Blumer, Friedrich-İmhoff, Zur Münzkunde Kilikiens, ZfNum 10, 1883.
- Bo** :Boğazköy Kazılarında Bulunmuş ve Neşredilmemiş Boğazköy Metinleri.
- Boase (ed), 1975** :Boase(ed), T. S. R., Cilician Kingdom of Armenia, 1975.
- Boehrer, 1968** :Boehrer, E., Altertümer von Pergamon, XI-1, Das Asklepieion 1. Teil der südliche Temenosbezirk in Helenistischer und Früchrömischer Zeit, Berlin, 1968.
- Borchhardt, 1968** : Borchhardt, J., Epichorische, gräko-persisch beeinflusste Reliefs in Kilikien, İstMitt 18, 161-238, 1968.
- Borchhardt, 1973** :Borchardt, J., Limyra Bericht der III Grabungskampagne 1971, TürkAD XX-1, 37-54, Ankara, 1973.
- Borchhardt, 1975** :Borchardt, J., Limyra: Bericht über die Grabungskampagne 1973, TürkAD, XXIII-2, 39-52, Ankara, 1975.
- Bordaz, 1964** :Bordaz, J., Suberde Excavations 1964, AnatSt.15, 30-32, 1965, London.
- Bordaz, 1966** :Bordaz, J., Recent Archaeological Research in Turkey: Suberde Excavations 1965, AnatSt., Sayı:16, 32-33, London, 1966.
- Bordaz, 1966a** :Bordaz, J., "Preliminary Report," Anatolian Research Project, Suberde Excavations, Sayı:6/2, New York University, Department of Classic, Bulletin, New York, 1966.
- Bordaz, 1966b** :Bordaz, J., Suberde an Early Neolithic Site in Southwestern Turkey: Some Preliminary Results, AJA, Sayı:70, 183-184, New Jersey, 1966.
- Bordaz, 1969** :Bordaz, J., The Suberde Excavations, Southwestern Turkey: An İnterim Report, TürkAD, Sayı:17/2, (1968) 43-71,

- Ankara, 1969.
- Bordaz, 1973** :Bordaz, J., Current Research in the Neolithic of Southcentral Turkey: Suberde, Erbaba and their Chronological Implications, AJA, Sayı:77, 282-288, New Jersey, 1973.
- Bosch, 1949** :Bosch, E., Türkiye'nin Antik Devirdeki Meskukatına Dair Bibliyografya, Ankara, 1949
- Bosch, 1957** :Bosch, C.E., Pamphylia Tarihine Dair Tetkikler, Çev:S. Atlan, Ankara, 1957.
- Bossert, 1942** :Bossert, H., Th.,Anatolian Kunst und Handwork de Antangen bis zim Volligen aufgehen in der Griechhischen Kultur, Berlin, 1942.
- Bossert, 1950** :Bossert, H. Th., Reisen in Kilikien. Orientalia 19, 122-125, Taf.2-8, 1950.
- Bostancı, 1967** :Bostancı, E.Y., Beldibi, Belbaşı Mezolitği ve Diğer Mezolitik Buluntularla olan Münasebetleri, Antropoloji, Sayı:3 (1965), 55-90 (İng.91-142), Ankara, 1967.
- Bostancı, 1967a** :Bostancı, E.Y., Beldibi ve Mağracıkta Yapılan 1967 Yaz Mevsimi Kazıları ve Yeni Buluntular, TürkAD, Sayı:16/1 (1967), 51-67.
- Bouzek, 1969** :Bouzek, J., Homerisches Griechenland, 1969.
- Boysal, 1952** :Boysal, Y., Korinth Düzeninin En Eski Yapısı Olan Silifke Civarındaki Olba Zeus Tapınağı Hakkında, IV.TTK,1952.
- Boysal, 1953** :Boysal, Y., Uzuncaburç ve Ura, İstanbul, 1963.
- Boysal, 1963** :Boysal, Y., Uzuncaburç ve Ura, İstanbul,1963.
- Brook, 1893** :Brooks, E.W., The Emperor Zenon and the Isaurians, Engl. Hist. Rev.8, 209-238, 1893.
- Bryce, 1974** :Bryce, T.R., Some Geographical and Political Aspects of Murşilis Arzawa Campaign. AnatSt. XXIV, 103-116, 1974.
- Buckler-Calder-Cox, 1924** :Buckler, W. H.-Calder, W.M.-Cox, W.M.;"Monuments from İconium.Lykaonia and İsauria", JRS,14,1924.
- Budde, 1969** :Budde, L. ,Antike Mosaiken in Kilikien,1969.
- Bury, 1923** :Bury, J.B., History of the Later Roman Empire from the Death of Theodosius I. to the Death of Justinian (A.D.395 to A.D.565), I, London, 1923.
- Bury-Cook-Adcock, 1927** :Bury, J.B.-Cook, S.A.-Adcock, F.E., Perdiccas, CAH, VI, 464-469,Cambridge, 1927.
- Bury-vd., 1932** :Bury, J.B.-Cook, S.A.-Adcock, F.E., Rome and the East,

- CAH, IX, 350-356, Cambridge, 1932.
- Byz** :Byzantion
- ByzZ** :Byzantinische Zeitschrift.
- C. Jullion, M.,** Revue Historique, 1882, 331 vd
- CAH** :The Cambridge Ancient History.
- Cahen, 1939** :Cahen, C., Quelles textes négligés concernant les Turcomans de Rum au moment de l'invasion mongole, Byzantion, XIV, Paris, 1939.
- Calder, 1928** :Calder, W. M., The Site of Ísauria Nova, JHS, 48, 1928.
- Calder-Bean, 1958** :Calder, W. M.-Bean, G.E., A. Classical Map at Asia Minor, London, 1958.
- Callatay, 1997** :Callatay, F.de, l'Histoire des Guerres Mithridatiques vue par les Monnaies, Belgique, 1997.
- Caneva, 1994** :Caneva, I., Mersin-Yumuktepe 1993, Orient Express, Sayı:1, 7-8, Paris, 1994.
- Caneva, 1996** :Caneva, I., Scavi A Mersin-Yumuktepe, Orient Express, Sayı:1,5-7, Paris, 1996.
- Cary-Nock vd., 1949** :Cary, M.- Nock, A.D.-Denniston, J.D.-Ross, W.D.-Wight Duff, J.-Scullard, H.H., The Oxford Classical Dictionary, Oxford, 1949.
- Casabone, 1996** :Casabonne, C., Presence et Influence perses en Cilicie à l'époque Achamenide-Íconographie et representations, Anatolia Antiqua IV, 1996.
- Casabonne, 1999** :Casabonne, O., Local Powers and Persian Model in Achaemenid Cilicia: A Reassessment, Olba II (Özel Sayı I.Cilt), 57-67, Mersin, 1999.
- Cassius Dio** :LI, 7, 4 Cassius Dio, Historia Romano, Ed. E. Cary, London, 1954.
- Catling, 1972** :Catling, H.W., Early Byzantine Pottery Factory at Dhioris in Cyprus, Levant Journal of the British School of Archaeology in Jerusalem, Volume IV, London, 1972.
- Ceylan, 1999** :Ceylan, A., 1998 Yılı Erzincan Yüzey Araştırması, AST, 17, Cilt:II, 181-192.
- Chaput, 1947** :Chaput, E., Türkiye'de Jeolojik ve Jeomorfojenik Tetkik Seyahatları (Çev.:A.Tanoğlu), İstanbul, 1947.
- Childe 1946** :Childe, V. Gordon, Doğunun Prehistoryası, Çev:Ş.A.Kansu, Ankara, 1946.
- CIL** :Corpus Inscriptionum Latiarum.
- Codex** :Codex Kultur-Atlas, Turkei, 1:300.000, Kleinasien, Anamur, 65/32.

- Collignon, 1897** :Collignon, M., Notes d'un Voyage en Asie-Mineure, Paris, 1897.
- Collignon-Duchesne, 1880** Collignon,M.,-Duchesne,L.,”Notes Sur Un Voyage en Asie Mineure II”, RDM XXXVIII,1880
- Contenson-Mellart 1968** :Contenson, H.- Mellart, J., Çatal Hüyük 1967, Antiquity, Sayı:42/165, 72-74, Cambridge, 1968.
- Cook-Adcock-Charlesworth, 1977** Cook, S.A.-Adcock, F.E.-Charlesworth, M.P., Rome and the East, the Pirates of Cilicia, CAH, IX, 350-356, Cambridge, 1977.
- CR** :Classical Review
- Cramer, 1971** :Cramer, J.A., A Geographical and Historical Description of Asia Minor, I, Amsterdam, 1971.
- Crawford-Greenewalt, 1977** :Crawford, H.-Greenewalt, Jr., Sardis 1976, TürkAD, XXV-1, 98-111, 1977.
- CTH** :Laroche, E., Catalogue des Textes Hittites, Paris, 1971; “Catalogue des Textes Hittites, Premier Supplement”, RHA, XXX, 94-133, 1972.
- Cuinet, 1891** :Cuinet, V., La Turquie d'Asie Géographie Administrative Statistique Descriptive et Raisonnée de Chaque Province de l'Asie Mineure, Paris, 1891.
- Cumont, 1942** :Cumont, F., Recherches sur le Symbolisme Funéraire des Romains, Paris, 1942.
- Çalık, 1997** :Çalık, A., Roman Imperial Sculpture from Cilicia (PhD), I, London, 1997.
- Çelik, 1992** :Çelik, M.B., Göktepe (Ermenek-Karaman) Yöresinin Jeolojisi ve Çinko Kurşun Oluşumları (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 1992.
- Çetik, 1985** :Çetik, A.R., İç Anadolu'nunVejetasyonu ve Ekolojisi, Konya, 1985.
- Çevik, 1997** :Çevik, N., Urartu Kaya Mezarlarında Ölü Kültüne İlişkin Mimari Elemanlar, TürkAD, XXXI, 419-460.
- Çınaroğlu, 1987** :Çınaroğlu, A., Kemerhisar-Ambartepe 1986 Kazısı, KST, IX-1, 351-360.
- Dagron, 1978** :Dagron, G., Vie et Miracles de Sainte Thècle Texte Grec, Traduction et Commentaire, Bruxelles, 1978.
- Dagron-Feissel, 1987** :Dagron, G.-Feissel, D., Inscriptions de Cilicie, Paris, 1987.
- Dagron-Jaubert, 1978** :Dagron, G.-Jaubert, J.M., Inscriptions de Cilicie et d'Isaurie, 373 420, Belleten XLII, Ankara, 1978.
- Darrouzès, 1975** : Darrouzès, J., Listes Episcopales du Concile de Nicée (787), REByz, 33, Paris, 1975.
- Darrouzès, 1981** :Darrouzès, J., Notitiae Episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae Texte Critique Introduction et Notes, Géographie Ecclésiastique de l'Empire Byzantin Tome I,

- Paris, 1981.
- Davasne, 1966** :Davasne, A., Une Prospection de l'ifea en Cilicie Trachee en 1888,Anatolia Antiqua IV,1966.
- Davesne, 1985** :Davesne,A., La Campagne 1987 a Meydancık Kale, X. Kazı Sonuçları Toplantısı, Ankara, 1988.
- Davis, 1879** :Davis, E.J., Life in Asiatic Turkey, a Journal of Travel in Cilicia (Pedias and Tracheia), Ísauria and Parts of Lycaonia and Cappadocia, London, 1879.
- Davis-vd., 1988** :Davis, P.H.-Mill, R.R.-Tan, K., Flora of Turkey and the East Aegean Islands (Supplement), Edinburg, 1988.
- Degeest-Poblome-Cupere, 1993** :Degeest, R-Poblome, J.-Cupere, B.de, A Preliminary Report on the Excavations at Site W. 1992. Sagalossos Ware and Faunal Romains, Sagalossos II Report on the third Excavation Campaign of 1992, Leuven,1993.
- Delahaye, 1911** :Delahaye, H., Laquede de S. Socrate a' Zenonopolis,Analecta Bollandiana 30,1911.
- Delemen, 1999** :Delemen, İ. ,Anatolian Rider-Gods,A Study on Stone Finds from the Regions of Lycia,Pisidia,Ísauria,Lycaonia,Phrygia,Lydia and Caria in the Late Roma Period,Asia Minor Studies, 35, Bonn,1999.
- Demirel, 1989** :Demirel, İ.H., Ermenek Yöresinde Yeralan Tersiyer Yaşlı İstifin Jeolojisi, Sedimontoloji ve Bölgedeki Kömür Damarlarının Ayrıntılı İncelenmesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 1989.
- Desideri, 1990a** :Desideri, D.-Jasink, A.M., Cilicia, Firenze,1990.
- Desideri, 1991** :Desideri, P., Strabon's Cilicians, Anatolia Antiqua I,1991.
- Desideri-Jasink, 1990** :Desideri, P.-Jasink, A. M., Cilicia dall'età di Kizzuwatna alla conquista macedone, Storia I, Torino, 1990.
- DHGE** :Dictionnaire d'Histoire et de Géographie Ecclésiastiques.
- Diler, 1996** :Diler, A., İç Karia Yüzey Araştırması-1995, AST, XIV-1, 189-206.
- Dinçol, 1970** :Dinçol, M.A., Eski Anadolu Dillerine Giriş, İstanbul, 1970.
- Diodoros** :Diodoros, Bibliothek Historikhe (Library of History of Diodoros Sicily), Çev.C.H. Oldfather (LOEB), London, 1953.
- Djobadze, 1964** :Djobadze, W., Second Preliminary Report on Excavations in

the Vicinity of Antioch-on-the Orontes, TürkAD, XIII-2, 32-44,

Ankara, 1964.

- Doğanay, 1999** :Doğanay, O., Sarıveliler Çevresinin Tarihi Coğrafyası (Yayınlanmamış Lisans Tezi), Konya, 1999.
- Do -Çiçek-Gürgen, 1993** :Doğu, A.F.-Çiçek, İ.-Gürgen, G., Orta Toraslarda (Seydişehir-Gülnar) Karstlaşma Tipleri, A.Ü. Coğrafya Araştırma ve Uygulama Merkezi 3, 129-139, Ankara, 1993.
- Doktor Nazmi, 1922** :Doktor Nazmi, Türkiye'nin Sıhhi-i İçtimai Coğrafyası, Konya Vilayeti, Ankara, 1922.
- Dore-Keay, 1989** :Dore, J.-Keay, N., Excavations at Sabratha 1948-1951, Volume II, The Finds Part 1, The Amphorae, Coarse Pottery and Building Materials, Great Britain, 1989.
- Drew-Bear, 1995** :Drew-Bear, T., Antiocheia ve Astra'da Yapılan Araştırmalar, AST, XIII, II, 103-107.
- DTCFD** :Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi.
- Duchesne, 1880** :Duchesne, L., Les necropoles chretiennes de l'Isauria, .BCH.4, 1880
- Dupré, 1983** :Dupré, S., Porsuk I, La Céramique de l'age du Bronze et de l'age du fer, Paris, 1983.
- Durugönül, 1989** :Durugönül, S., Die Felsreliefs im Rauhen Kilikien, BAR Int.Ser.S.5II, Oxford,1989.
- Durugönül, 1997** :Durugönül, S.,1995 Yılı İçel İli Antik Dağlık Kilikia Yüzey Araştırması, XIV. AST,1997
- Durugönül, 1997** Durugönül, S., Weitere Felsreliefs aus dem Rauhen Kilikien, IstMitt, 47, 207-213, 1997.
- Durugönül-Gabertmann, 1997** Durugönül, S.-Gabertmann, H., Türme und Siedlungen im Rauhen Kilikien. Ein Vorbericht, IstMitt 47, 213-207, 1997.
- Dülgerler 1984** :Dülgerler, O.N., Konya'nın Dünü ve Bugünü, Konya, Feyzi Halıcı, Ankara, 1984.
- Dvornik, 1990** :Dvornik, F., Konsiller Tarihi İznik'ten II. Vatikan'a (Çev:M. Aydın), Ankara, 1990
- Edwards-vd., 1971** :Edwards, I.E.S.-Hammond, N.G.I, Anatolia, c.4000-2300 B.C., CAH, I, 363-403, Cambridge, 1971.
- Efe, 1998** :Efe, R., Ermenek Çayı Havzası Doğal Ortam Özellikleri, İstanbul, 1998.
- Eickhoff 1970** :Eickhoff, E., Friedrich Barbarossa Anadolu'da, Çev:G.Oransoy VII.TTK, Ankara, 25-29 Eylül 1970, Kongreye Sunulan Bildiriler, 1.Cilt, Ankara, 1972.
- El-Loz, 1983** :El-Loz, Kâmid, Frühe Phöniker im Libanon, Mainz am

- Rhein, 1983.
:Epigraphica Anatolica.
- EpigrAnat.**
- Ercenk, 1999** :Ercenk, G., Perge-Antiocheia Eski Yolu, I.Uluslar arası Pisidia Antiocheia Sempozyumu Bildirileri Kitabı, 27-30, İzmit, 1999.
- Ergeç, 1995** :Ergeç, R., Güney Kommagene Bölgesindeki Antik Dönem Nekropol ve Mezarları, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya, 1995.
- Erim, 1987** :Erim, M., Latin Edebiyatı, İstanbul, 1987.
- Ertaş, 1970** :Ertaş, Mustafa, Tekerleğin Değmediği Yer, Konya, 1970.
- Ertem, 1970** :Ertem, H., Çivi Yazılı Metinleri Göre Hititlerde Tarla Tarımı, TTK, VII, 84-89, Ankara, 1970.
- Erzen 1940** :Erzen, A., Kilikien bis zum Ende der Perserherrschaft, Leipzig, 1940.
- Erzen 1946** :Erzen, A., İlkçağda Ankara, Ankara, 1946.
- Erzen, 1948** :Erzen, A., Kilikien bis zum Ende der Perserherrschaft, Leipzig, 1948.
- Erzen, 1953** :Erzen, A., Ay Tanrısı Men'in Adı ve Menşei Hakkında, Belleten, XVII, 1-14, Ankara, 1953.
- ETAM** :Ergänzungsbände zu den Tituli Asia Minoris (TAM).
- Etlinger vd., 1990** :Etlinger, E., Conspectus Formarum Terrae Sigillata Italico Modo Confecta, Bonn, 1990.
- Evliya Çelebi, Seyahatname IX, İstanbul, 1985.**
- Eyice, 1971** :Eyice, S., Karadağ ve Karaman (Çevresinde Arkeolojik İncelemeler) (Binbir Kilise), İstanbul, 1971.
- Eyice, 1981** :Eyice, S., Silifke ve Çevresinde İncelemeler Eleiussa Sebasta (Ayaş) Yakınında Akkale, VIII.TTK, II, Ankara, 1981.
- Favre-Mandret, 1878** :Favre, C.,-Mandret, B., "Voyage en Cilicia, 1874" Bull de la Soc de Georg.de Paris, Ser.7, XV, 5-37, 1878.
- Feissel, 1991** :Feissel, D., Nouvelles Inscriptions de Cilicie et d'Antiocheie:rapport preliminaire sur une mission,juin, 1988, Anatolia Antiqua I, 1991.
- Feld, 1963** :Feld, O., Bericht über eine Reise durch Kilikien, İstMitt.13/14, 1963/64.
- Ferembach, 1972** :Ferembach, D., Les Hammer du Gisement Neolithique de Çatal Hüyük, Türk Tarih Kongresi 7, Kongreye Sunulan Bildiriler, TTK Yayınları, Seri:9, Sayı:7/1, TTK Basımevi,

- 13-21, Ankara, 1972.
- Ferguson, 1966** :Ferguson, G., Signs and Symbols in Christian Art, New York, 1966.
- FHG** :Fgarmenta Historicorum Graecorum (Müller).
- Fıratlı, 1965** :Fıratlı, N., İstanbul'un Yunan ve Roma Mezar Stelleri, Belleten, XXIX, 263-319, Ankara, 1965.
- Fleischer, 1984** :Fleischer, R., Reisenatizen aus Kilikien, AA, 1984
- Flemming, 1964** :Flemming, B., Landschaftsgeschichte von Pamphylien, Pisidien und Lykien im Spätmittelalter, Wiesbaden, 1964.
- Forbiger, 1877** Forbiger, A., Handbuch der Alten, Geographie aus den Quellen Bearbeitet, Zweiter Band, Politische Geographie der Alten, Asia, Africa, Mit 3 Karten Zweite Ausgabe, Hamburg, 1877.
- Forre, 1926** :Forrer, E., Forschungen, I-II, Berlin.
- Forrer, 1920** :Forrer, E., Die Pronunzianteilung des Assyrischen Reiche, Leipzig, 1920.
- Forrer, 1937** :Forrer, E.O., Kilikien zur Zeit des Hatti-Reiches, Klio, 2, 10-186, Leipzig, 1937.
- French 1961** :French, D., Can Hasan, Karaman 1961, TürkAD Sayı:11/2 (1961), 36-37, Ankara, 1962.
- French 1967** :French, D., Excavations at Can Hasan, Sixth Preliminary Report, 1966, AS, Sayı:17,165-178, London, 1967.
- French 1968** :French, D. Can Hasan 1966, TürkAD, Sayı:15/1 (1966), 66-73, Ankara, 1968.
- French 1968a** :French, D., Can Hasan-Karaman, 1967, TürkAD, Sayı:16/1 (1967), 89-93, Ankara, 1968.
- French, 1965** :French, D., Prehistoric Sites in the Göksu Valley, AnatSt. XV,1965.
- French, 1970** :French, D., Can Hasan 1969, AnatSt., Sayı:20,4, London, 1970.
- French, 1973** :French, D., Roman Roads in Central Anatolia, The Proceedings of the Xth International Congresss of Classical Archaeology, Vol:I, Ankara-İzmir, 1973.
- French, 1980** :French, D., The Roman Road-Sistem of Asia Minor, ANRW II, 7.2., Berlin 1980.
- French, 1983** :French, D., Tille Höyük 1983, KST, VI, 245-258.
- French, 1984** :French, D.,The Site of Dalisandus, EpigrAnat.I, 1984.
- French, 1998** :French, D., Canhasan I: Stratigraphy and Structures, The British İnstitute of Archaeology at Ankara, Monograph No:23, Ankara, 1998.

- French-Hillmann-Payne-Payne 1972** :French, D.-Hillmann, G.C.-Payne, S.-Payne, R.J., Excavations at Can Hasan III 1969-1970, Papers in Economic Prehistory, Higgs, E.S. ed., Cambridge University Press, 181-190, Cambridge, 1972.
- Garstang, 1941** :Garstang, J., Arzawa ve Lugga Memleketleri, Belleten V, 17-33, Ankara, 1941.
- Garstang, 1944** :Gaarstang, J., The Hulaia River Land and Dadaşssa:A Crucial Problem in Hittite Geography, JNES, III, 14-37.
- Garstang, 1953** :Garstang, J., Prehistoric Mersin Yümüktepe in Southern Turkey, Oxford, 1953.
- Gedik vd., 1985** :Gedik, A., vd., Ermenek-Mut-Silifke Yöresinin Jeolojisi ve Petrol Olanakları, Ankara, 1985.
- Gelzer, 1893** :Gelzer, H., Ungedruckte und wenig bekannte Bistümerverzeichnisse der orientalischen Kirche I. ByzZ 1, 1892, 245-282u. II, ByzZ 2, 1893, 22-71.
- George, 1964** :George, F., Greek Coins of Lycaonia,İsauria and Cilicia, British Museum,Catalogue of Greek Coins, Bologna,1964.
- Gertrude-Bell, 1960** :Gertrude-Bell, L., Notes on a Journey Throgh Cilicia and Lycaonia,Parts I and II, Rev.Arch.Ser. 4.VII,1960.
- Getze, 1957** :Goetze, A., Kleinasien. Kulturgeschichte des Alten Orients, München, 1957.
- Ghirshman, 1968** :Ghirshman, R., Tchoga Zanbil (dur-Untash) II, Temenos, Temples, Palais, Tombes, Mémoires de la Délégation Archéologique en Iran,Tome XL, Paris, 1968.
- Gjerstad, 1934** :Gjerstad,, E., Cilician Studies, RA, 6, 155-207, 1934.
- Goetze, 1928** :Goetze, A., Madduwattaš (MVAeG XXXII), Leipzig, 1928, 148.
- Goetze, 1961-1962** :Goetze, A., Cilicians, JCS, XV-XVI, 1961-1962, 48-57.
- Goetze, 1962** :Goetze, A., Cilicians, JCS 16,1962.
- Goldman, 1950** :Goldman, H., Excavations at Gözlü Kule, Tarsus (Text-Plates), The Hellenistic and Roman Period, Volume:I, New Jersey, 1950.
- Goldman, 1956** :Goldman, H., Excavations at Gözlü Kule, Tarsus Volume:II (Text-Plate), From the Neolithic through the Bronze Age, New Jersey, 1956.
- Goldman, 1956** :Goldman, H., Excavations at Gözlü Kule. From the Neolithic through the Bronze Age, Tarsus 11, 1956.
- Gonnet, 1984** :Gonnet, H., Nouvelles Données Archéologiques Relatives aux Inscriptions Hiéroglyphiques de Hartapusa A Kızıldağ, Archéologie et Religions de l'Anatolie Ancienne, M'langes en l'honneur du Professeur Paul Naster (Edites par R.

Danceel, R. Lebrun), Lauvair la Neuve, 119-125, 1984.

Gorny&Mosch Giessener Münzhandlung, München, 2002.

Gottwald, 1936

:Gottwald, J., Die Kirche und das Schloß Paperon in Kilikisch Armenien, ByzZ, 36, 1936, 86-100.

Gough, 1957

:Gough, M., A Church of the Iconoclast Period in Byzantine Isauria, AnatSt. 7, 1957, 153-161.

Gough, 1972

:Gough, M., The Emperor Zeno and Some Cilician Churches, AnatSt.22, 1972, 199-222.

Gough, 1974

:Gough, M., The Peaceful Kingdom an Early Christian Mosaic Pavement in Cilicia Campestris, Mansel'e Armağan, I, 411-420, Ankara, 1974.

Gough, 1985

:Gough, H., Alahan. An Early Christian Monastery in Southern Turkey. Based on the Work of Michael Gough edited by Mary Gough (Contributors:G.Bakker, J.Coulston, Mary Gough, M.Harrison, M.M.Sheehan, P.Verzone, Caroline Williams). Pontifical Institute of Mediaeval Studies, Studies and Text 73, Toronto,1985.

Göktürk, 2002

:Göktürk, M.T., Anadolu'da Her Sikke Bir Şehir Anadolu'da Sikke Basan Kentler Üzerine Alfabetik Bir İnceleme, Anadolu Medeniyetleri Müzesi 2001 Yıllığı, 109-183, Ankara, 2002.

Grant, 1998

:Grant, M., Roma'dan Bizansa (Çev.:Z.Z.İlkgelen), İstanbul, 1998.

Grierson, 1951

:Grierson, P.,The İsaorien coins of Heraklius, NumChron, Ser.6, V,1951.

Grousset, 1999

:Grousset, R., Bozkır İmparatorluğu (Çev:M.R.Uzmen), İstanbul, 1999.

Grueber, 1970

:Grueber, H. A., Coins of the Roman Republic in the British Museum III, Oxford, 1970.

Grunauer-Hoerschelmann, 1978

:Grunauer, S.-Hoerschelmann, Die Münzprägung der Lakedaimonier, Antike Münzen und Geschnittene Steine Band VII, Berlin, 1978.

Gurney, 1992

:Gurney, O.R., Hittite Geography:Thirty years on Hitite and Eastern Studies in Honour of S. Alp (Ed:H. Otten), 1992, 217 (213-221).

Guyer, 1906

:Guyer, S., Aus dem christlichen Kleinasian Vorläufiger Bericht über eine Reise in Kilikien und Lycaonien,Neve Züricher Zertung,1906.

Gülçur, 2000

:Gülçur, S., Aksaray, Nevşehir, Niğde İlleri, 1999 Yüzey Araştırması, AST, 18, 141-150.

Gülçur-Endoğru, 2000

:Gülçur, S.-Endoğru, M., Güvercinkayası 1999 Kazısı, KST,

- 22-1, 47-62.
- Güler, 1990** :Güler, E., Ermenek Kömürünün Süper Kritik Gaz Ekstraksiyonu (Yüksek Lisans Tezi), Konya, 1990.
- Günaltay, 1946** :Günaltay, Ş., Yakın Şark II Anadolu, En Eski Çağlardan Ahamenişler İstilasına Kadar, Ankara, 1946.
- Günaltay, 1987** :Günaltay, Ş., Yakın Şark IV, Ankara, 1987.
- Haider, 1995** :Haider, P.W., Ura-Eine Hethitische Handelsstadt, Münstersche Beiträge z. Antiken Handelsgeschichte, XIV, 70-107, Münster, 1995.
- Hall, 1968** :Hall, A. S., Notes and Inscriptions from Eastern Pisidia, AnatSt. XVIII, 57-92, 1968.
- Hall, 1972** :Hall, A.S., Valerius Valentinianus, Praeses of Isauria, AnatSt.XXII, 211-216, Ankara, 1972.
- Hall, 1972a** :Hall,A.S.,New Light on The Capture of Isaura Vetus by Servilius Vatia, İn Akten VI Int.Kong.Ger.Lat.Epigr München, 1972.
- Hamilton, 1842** :Hamilton, W.J., Researches in Asia Minor, Pontus and Armenia; with some Account of their Antiquites and Geology, II, London,1842.
- Hamilton, 1957** :Hamilton, E., The Roman Way to Western Civilisation, New York, 1957.
- Hamilton, 1996** :Hamilton, N.,“Figurines, Clay Balls, Small Finds and Burials” on the Surface: Çatalhöyük 199-1995, McDonald Institute for Archaeological Research Monographs, British Institute of Archaeology at Ankara, Monography No:22, 215-263, Exeter, 1996.
- Hardie, 1912** :Hardie, M.M., The Shrine of Men Askaenos at Pisidian Antioch, JHS, 32, 108-131, 1912.
- Haspels, 1971** :Haspels, C.H., The Highlands of Phrygia Sites and Monuments, New Jersey, 1971.
- Hawkins, 1982** Hawkins, J. D., The Neo-Hittite States İn Syria and Anatolia, CAH, Vol. III., Part II, Cambridge, 1982.
- Hawkins, 1992** :Hawkins, J.D., The Inscription of the Kızıl Dağ in the Light of the Talburt Inscription, Hittite and Other Anatolian and Near Eastern Studies in Honor of S. Alp, S. Alp'e Armağan, 259-275, (Edited by H.Otten-E.Akurgal-H.Ethem-E.Süel), 1992 .
- Hawkins, 1995** :Hawkins, J.D., The Hieroglyphic Inscription of the Sacred Pool Complex at Hattuša (Südburg), (StBoT Beiheft III), With an Archaeological Introduction by P.Neve, Wiesbaden, 1995.
- Hawkins, 1998** :Hawkins, J.D., Tarkasnawa King of Mira Tarkondemos, Boğaköy, Sealings and Karabel, AnatSt XLVIII, 1-31, Ankara, 1998.
- Hayes, 1972** :Hayes, J.W., Late Roman Pottery, London, 1972.

- Head, 1911** :Head, B.V., *Historia Numorum a Manuel of Greek Numismatics new and enlarged edition*, Oxford, 1911.
- Headlam, 1892** :Headlam,A.C.,*Ecclesiastical Sites in Isauria (Cilicia Trachea)*, London, 1892, (Society for the promotion of Hellenic Studies, Suppl.papers No:2.
- Headlam, 1983** :Headlam, A.C., *Ecclesiastical Sites In Isauria (Cilicia Trachea)*, London,1983.
- Heberdey-Wilhelm, 1896** : Heberdey, R.-Wilhelm, A., *Reisen in Kilikien*, Wien, 1896.
- Heberdey-Wilhelm, 1896a** :Heberday, R.-Wilhelm, A., *Reisen in Kilikien und Süd-Phrygien*, Vienna, 1896.
- Hegy, 1982** :Hegy, D., *Die Griechen und der Alte Orient im 9. bis 6. Jahrhundert v. Chr.* In: H.
- Helck, 1995** :Helck, W., *Die Beziehungen Ägyptens und Vorderasiens Im 3. und 2. Jahrtausend v. Chr.*, 1971.
- Held, 1998** :Held, W., *Forschungen in Loryma 1998*, AST, XVII-2, 298 311, 1998.
- Held, 2000** :Held, W., *1999 Yılı Loryma Araştırması*, AST, 18-1, 153 168, İzmir, 2000.
- Hellenkemper, 1980** :Hellenkemper,H.,*Zur Entwicklung des Stadtbilder in Kilikien*, ANRW II. 7.2,1980.
- Hellenkemper, 1986** :Hellenkemper, H., *Legionen im Bandenkrieg. Isaurien im 4. Jahrhundert in:Studien zu den Militärgrenzen Roms III (Forschungen und Berichte zur Vor-und Frühgeschichte in Baden Württemberg 20)*. Stuttgart, 1986, 625-634.
- Hellenkemper-Hild, 1986** :Hellenkemper, H.-Hild, F., *Neue Forschungen in Isaurien und Kilikien*, (TIB 4=Denkschr. ÖAW.phil.-hist. Kl.186), Wien, 1986.
- Hellenkemper-Salies, 1991** :Hellenkemper, G.-Salies, *Kilikische Pavimente Ein Aspekt künstlerischer Auseinandersetzung Zwischen Kilikien und der Levante*, *Anatolia Antiqua I*, 1991.
- Hense-Leonard, 1948** :Hense-Leonard, *Hellen-Latin Eski Çağ Bilgisi*, Çev.:S.Y.Baydur, İstanbul, 1948.
- Herbert, 1997** :Herbert, S.C., *Tel Anafa II, I, The Hellenistic and Roman Pottery:The Plain Wares by the Fine Wares by Andrea Berlin Kathleen Warnes Slone, Ann Arbor, Mi*, 1997.
- Hereward, 1958** :Hereward, D., *Inscriptions from Pamphylia and Isauria*, *JHS*,78, 1958.

- Herzfeld, 1909** :Herzfeld, E., "Eine Reise durch das Westliche Kilikien im Frühjahr 1907", Peterm Geogr Mitt 55, 1909.
- Hicks, 1891** :Hicks, E. L., Inscriptions from Western Cilicia, JHS XII, 1891.
- Hild- Hellenkemper-Salies, 1984** :Hild, F.-Hellenkemper, H.-Salies, H.G., Kommagene Kilikien Isaurien, RbK 4, 1984, 182-356.
- Hild-Hellenkemper, 1990** :Hild, F.-Hellenkemper, H., Kilikien und Isaurien, TIB 5, Wien, 1990.
- Hill, 1900** :Hill, G.F., Catalogue of the Greek Coins of Lycaonia, Isauria and Cilicia, London, 1900.
- Hill, 1964** :Hill, G.F., A Catalogue of the Greek Coins in the British Museum, Bologna, 1964.
- Hill, 1985** :Hill, St., Matronianus, Comes Isauria, AnatSt., 35, 1985.
- Hodder, 1995** :Hodder, I., Çatalhöyük '95, Tübitak Bilim ve Teknik, Sayı:336 (Kasım), 20, İstanbul, 1995.
- Hodder, 1996** :Hodder, I., Çatalhöyük: 9000 Year Old Housing and Settlement in Central Anatolia, Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, Ofset Yapımevi, 43-48, İstanbul, 1996.
- Hodder, 1996a** :Hodder, I., Re-opening Çatalhöyük, on the Surface: Çatalhöyük 1993-95, McDonald Institute for Archaeological Research Monographs, British Institute of Archaeology at Ankara, Monograp No:22, 1-18, Exeter, 1996.
- Hodder, 1996b** :Hodder, I., Conclusions, on the Surface Çatalhöyük 1993-95, McDonald Institute for Archaeological Research Monographs, British Institute of Archaeology at Ankara, Monograp No:22, 359-366, Exeter, 1996.
- Hogart, 1890** :Hogarth, D.G., A Wandering Scholar in the Levant, London, 1890.
- Honigmann, 1925** :Honigmann, E., Studien zur Notitia Antiochena, ByzZ 20, Leipzig, 1925.
- Honigmann, 1950** :Honigman, E., Neronias-Irenopolis in Eastern Cilicia, Byz 20, 39-61, 1950
- Honigmann, 1970** :Honigmann, E., Bizans Devleti'nin Doğu Sınırı (Grekçe, Arapça, Süryanice ve Ermenice Kaynaklara Göre 363'ten 1071'e Kadar) (Çev.:F.İşıltan), İstanbul, 1970.

- Hopwood, 1983** :Hopwood, K.R., "Policing the Hinterland:Rough Cilicia and İsauria",in S.Mitchell (ed.) Armies and Frontiers in Roman and Byzantine Anatolia, Oxford, 1983.
- Hopwood, 1986** :Hopwood, R, Indigenous Populations of Roman Rough Cilicia under Roman Rule, X.TTK, Kongreye Sunulan Bildiriler.
- Hopwood, 1989** :Hopwood, K.R., Consent an Control:How the Peace was Kept in Rough Cilicia, BAR. İnter.Seri:553, Oxford,1989.
- Hopwood, 1991** :Hopwood, K., The Links between the Coastal cities of western Rough Cilicia and the interior during the Roman Period, Anatolia Antiqua I, 1991.
- Horn, 1972** :Horn, H.G., Mysteriensymbolik auf dem Kölner Dionysosmosaik, Beihefte der Bonner Jahrbucher Band 33, Bonn, 1972.
- Hrozny, 136** :Hrozny, B., Les Inscriptions Hittites Hieroglyphiques de Karakuyu, Fraktin, Karadağ et la Stele de Boghazköi, Ar.Or. VIII, 1936.
- Irby, 1823** :Irby, Ch.L.-Mangles, J., Travels in Egypt and Nubia,Syria and Asia Minor during the years 1817 and 1818, London,1823.
- IstMitt** :İstanbulur Mitteilungen.
- İşık, 1989** :İşık, F., Batı Uygarlığının Kökeni, TürkAD, XXVIII, 1-39.
- İşık, 1999** :İşık, F., Antiokheia Kaya Sellası, I.Uluslar arası PisidiaAntiocheia Sempozyumu Bildirileri Kitabı, 21-22, İzmit, 1999.
- İşık, 1999a** :İşık, F., Doğa Ana Kubaba, Tanrıçaların Ege'de Buluşması, İstanbul, 1999.
- İdil, 1985** :İdil, V., Likya Lahitler, Ankara, 1985.
- İlisulu, 1961** :İlisulu, K., Ermenek İlçesi, Ankra, 1961.
- İmhoof-Blumer, 1902** :İmhoof-Blumer, F., Kleinasiatiscche Münzen, Wien, 1902.
- İnandık, 1961** :İnandık, H., Bitkiler Coğrafyası, İstanbul ,1961.
- İreland, 2000** :İreland, S., Greek Roman and Byzantine Coins in the Museum at Amasya, London, 2000.
- İreland-Ateşoğulları, 1996** :İreland, S.-Ateşoğulları, S., The Ancient Coins in Amasra Museum, 115 138, Studies in Ancient Coinage from Turkey- 17, London, 1996.
- İşkan-Çevik, 2000** :İşkan, H.-Çevik, N., Tlos 1999, AST, 18-1, 169-180, 2000
- İzbrak, 1972** :İzbrak, R., Türkiye I-II, Ankara, 1972.
- Jasink, 1991** :Jasink,A.M.,Hitites and Assyrian Routes to Cilicia, de Anatolia Antiqua I, 1991.

- JCS** :Journal of Cuneiform Studies, New Haven/Conn.
- Jdl** :Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts
- Jean, 1999** :Jean, E., The "Greeks" in Cilicia at the end of 2nd Millenium B.C.:Classical Sources and Archaeological Evidence, Olba II (Özel Sayı I.Cilt), 27-40, Mersin, 1999.
- JHS** :The Journal of Hellenic Studies.
- JIES** Journal of Indo-European Studies, Hattiesburg.
- JNES** :Journal of Near Eastern Studies, Chicago.
- JNG** :Jahrbuch für Numismatik und Geldgeschte.
- Johnson, 1981** :Johnson, B., Pottery from Karanis Excavations of the University of Michigan, The University of Michigan Kelsey Museum of Archaeology Studies 7, Michigan, 1981.
- Jones, 1940** :Jones, A.H.M., The Greek Cities, London, 1940.
- Jones, 1964** :Jones, A.H.M., The Later Roman Empire 284-602. 3 Bände und Karten. Oxford, 1964.
- Jones, 1971** :Jones, A.H.M., The Cities of the Eastern Roman Provinces, Oxford, 1971.
- Jones, 1971** :Jones, A.H.M., The Cities of the Eastern Roman Provinces, Oxford, 1971
- JRS** :The Journal of Roman Studies.
- JS** :Journal des Savants.
- Karagöz, 1984** :Karagöz, Ş., Anadolu Mezar Steller Arkaik-Greko Pers Hellenistik Roma-Bizans Çağları, İstanbul,1984.
- Karauğuz, 2000** :Karauğuz, G., Arkeolojik ve Filolojik Belgeler Işığında M.Ö.2. binde Orta Anadolu'nun Güney Kesimi (Yayınlanmamış DoktoraTezi), Konya, 2000.
- Karauğuz, 2001** :Karauğuz, G., Hitit Mitolojisi, Konya, 2001.
- Karauğuz, 2002** :Karauğuz, G., Boğazköy ve Ugarit Çivi Yazılı Belgelerine Göre Hitit Devletinin Siyasi Anlaşma Metinler, Konya, 2002.
- Karauğuz, 2002a** :Karauğuz, G., Kızıldağ Üzerine Yeni Bazı Gözlemler, Tüba ar 5, 2002.
- Kaşık-Öztürk, 2000** :Kaşık, G.-Öztürk, C., Hadim, Taşkent (Konya) ve Ermenek (Karaman) İlçelerinde Yetişen Bazı Makrofunguslar Üzerinde Taksonomik Araştırmalar, S.Ü. Araştırma Fonu Proje No:FEF 97/027, Konya, 2000.
- Kawerav 1946** :Kawerav, P., Barbarossa Tod nach Imād ad-Din und Michael Syrus, Oriens Christianus, 1946.
- Keil, 1926** Keil, J., "Das Problem der ältesten griechischen Kolonisation Kilikiens", Mitteilungen des Vereins Klassischer Philologen in Wien III, Jahrgang, Wien, 1926.

- Keil-Wilhelm, 1915** :Keil, J.-Wilhelm, A., "Vorläufiger Bericht über eine Reise in Kilikien", ÖJh 18, 1915.
- Keil-Wilhelm, 1931** :Keil, J.-Wilhelm, A., Denkmäler aus dem Rauhen Kilikien, MAMA, Vol.III, Manchester, 1931.
- Kettenhofen, 1982** :Kettenhofen, E., Dritte Militärische Auseinandersetzung, Die Römische-Persischen Kriege des 3.Jahrhunderts n. Chr. Nach der Inschrift Sahpuhrs I. an der Ka'be-ye Zartost (SKZ), Wiesbaden, 1982.
- Kınal, 1953** :Kınal, F., Géographie et l'Histoire des Pays d'Arzawa, Ankara, 1953
- Kınal, 1963** :Kınal, F., Kıbrıs Tarihi Üzerine Çalışmalar, II, Belleten, XXVII /111..
- Kınal, 1987** :Kınal, F., Eski Anadolu Tarihi, Ankara, 1987.
- Kiepert, 1854** :Kiepert, H., Memoir über die Konsruktion der Karte von Kleinasien, Berlin, 1854.
- Kiepert, 1902-1906** Kiepert, H., Karte von Kleinasien, Berlin, 1902-1906.
- Kiepert, 1914** :Kiepert, H., Karte von Kleinasien, Bl. Adana (⁴ 1916), Ermenek (²1914), Kaisarije (² 1911), Malatja (² 1913).
- Kiepert, 1978** :Kiepert, H., Lehrbuch der Alten Geographie, Berlin, 1978.
- Kinnier, 1818** :Kinnier, J.M., Journey Through Asia Minor, Armenia and Kourdistan in the Years 1813 and 1814:with Remarks on the Marches of Alexander and Retreat of the Ten Thausand, London, 1818.
- Kirsten, 1974** :Kirsten, E., Elarussa-Sebaste in Kilikien, Mansel'e Armağan, II, 777-802, Ankara, 1974.
- Knudtzon, 1902** :Knudtzon, J.A., Die Zwei Arzawa-Briefe. Die Altesten Urkunden in Indogermanischer Sprache, Leipzig, 1902, 35-40.
- Koch, 2001** :Koch, G., Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri (Çev:Z.Z. İlkelen), İstanbul, 2001.
- Konyalı, 1967** :Konyalı, İ.H., Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi. Ermenek ve Mut Abideleri, İstanbul, 1967.
- Koray, 1952** :Koray, E., Türkiye Tarih Yayınları Bibliyografyası 1729 1950, Ankara, 1952.
- Koşay, 1968** :Koşay, H. Z., Kilikya Tarihi, Belleten, 125-128, 1968,297 299.
- Koşay, 1968a** :Koşay, H.Z., Bibliyografya, Belleten XXXII, 297-299, Ankara, 1968.
- Kozbe, 1992** :Kozbe, G., Mardin Müzesinde Bulunan Habur Çanak Çömleği, AST, X, 103-120.

- Kökten 1955** :Kökten, K., Antalya Karain Mağarasında Yapılan Prehistorya Araştırmalarına Toplu Bir Bakış, Belleten, 19/75, 271-283 (Alm.284-293), Ankara, 1955.
- Kökten, 1958** :Kökten,K.,Tarsus-Antalya Arası Sahil Şeridi Üzerinde ve Antalya Bölgesinde Yapılan Tarih Öncesi Araştırmalar Hakkında, TürkAD, 8, 1958.
- Kraft, 1972** :Kraft, K., Das System der Kaiserzeitlichen Münzprägung in Kleinasien, Berlin, 1972
- Kretschmer, 1896** :Kretschmer, P., Einleitung in die Geschichte der Griechischen Sprache, Göttingen, 1896.
- Krzyzanowska, 1970** :Krzyzanowska, A., Monnaies Coloniales d'Antioche de Pisidie, Warszawa, 1970.
- KST** :Kazi Sonuçları Toplantısı.
- Kurt, 2001** :Kurt, M., Eskiçağda Göksu (Kalykadnos) Havzası (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya, 2001.
- Küçüködük-Şanda, 2001** :Küçüködük, M.-Şanda, M.A., Türkiye'nin Anıt Ağaçları:Ağıldır, the Karaca Arboretum Magazine, 6, 77 77, 2001.
- Laminger-Pascher, 1973** :Pascher, G.L., Index Grammaticus zu den Griechischen Inschriften Kilikiens und Isauriens I, Wien, 1973
- Laminger-Pascher, 1973** :Laminger,G.-Pascher,Zur Herkunft der Isaurischen Grabformel, ÖAW Anzeiger, 110,1973.
- Landsberger, 1948** :Landsberger, B., Sam'al, Ankara, 1948.
- Lange, 1949** :Lange, K., Charakterköpfe der Weltgeschichte Münzbildnisse aus zwei Jahrtausenden, München, 1949.
- Langlois, 1853** :Langlois,V.Le Dunuk-Dash,tombeau de Sardanapale a Tarsus RA 10, 1853.
- Langlois, 1854** :Langlois,V.,"Rapport sur l'Exploration de la Cilicie et de la Petite-Armenie pendant le annee's 1852-1853", Archiues des Missinons Scientifique 4, Paris,1854.
- Langlois, 1854a** :Langlois,V.,"Inscriptions Grecques,Romaines,Byzantines et Armeniennes de la Cilicie, Paris,1854.
- Langlois, 1861** :Langlois, V., Voyage dans la Cilicie, Dans le Montagnes du Taurus, Paris, 1961.
- Langlois, 1863** :Langlois,V.,Le Tresor des Chartes d'Armenie ou Cartulaire de la Chancellerie royale des Raupe'niens,Venedig,1863.
- Langlois, 1947** :Langlois V., Kilikya'da Gezi (Çev:Rahmi Balaban),

Mersin, 1947.

- Laroche, 1966** :Laroche, E., Les Noms de Hittites, Paris, 1966.
- Laroche-Davesne, 1981** :E. Laroche-A. Davesne, des fouilles de Meydanjik Pre's de Gülnar (Turquie) et le tresor monetaire hellenistique, RAI, 1981.
- Last, 1996** :Last, J., Surface Pottery at Çatalhöyük, on the Surface:Çatlhöyük 1993-95, McDonald Institute for Archaeological Research Monographs, British Institute of Archaeology at Ankara, Monograp No:22, 115-117, Exeter, 1996.
- Lauritsen, 1973** :Lauritsen, F.M., Some Greek Imperial Coins From Southeastern Asia Minor (PhD), Minnesota, 1973.
- Leake, 1820** :Leake, W.M., Journey through some provinces of Asia Minor in the Year 1800, London, 1820.
- Leake, 1824** :Leake, W.M., Journal of a Tour in Asia Minor with Comparative Remarks on the Ancient and Modern, Geography of that Country, London, 1924.
- Leake, 1976** :Leake, W.M., Journal of a Tour in Asia Minor with comparative remarks on the ancient and modern geography of that country, New York, 1976.
- Leakey, 1971** :Leakey, L.S.B., İnsanın Ataları (Yontmataş Devriyle İnsanın Köken Ve Evrimi Konusunda Bilinenlerin Bir Özeti), Çev:G.Arsebük, Ankara, 1971.
- Lemaire, 1997** :Lemaire, A., Sceau Phénicien de la Région de Karaman (Turquie), EpigAnat, Heft 29, 1997.
- Lemerle, 1978** :Lemerle, P., Fl. Appalius Illus Trocundes, Le monde de Byzance:Histoire et Institutions, 315-322, London, 1978.
- Lequenne, 1979** :Lequenne, F., Galatlar (Çev:S.Albek), Ankara, 1979.
- Lev.** :Levha
- Levante, 1986** :Levante, E., Sylloge Nummorum Graecorum, Switzerland I.Levante-Cilicia, Bern, 1986.
- Levick, 1967** :Levick, B., Roman Colonies in Southern Asia Minor, Oxford, 1967.
- Lichočka, 1974** :Lichočka, B., Justitia sur les Monnaies Impérialles Romaines, Varsovie, 1974.
- Lightfoot-Arslan, 1992** :Lightfoot, C.S.-Arslan, M., Ancient Glass os Asia Minor:The Yüksel Erimtan Collection, Ankara, 1992.
- LIMC** :Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae.
- Lippold, 1972** :Lippold, A., Zenon 17, römische Kaiser, RE 10 A, 1972, 149-213.
- Lloyd, 1989** :Lloyd, S., Türkiye'nin Tarihi, Ankara, 1989.
- Luckenbill, 1968** :Luckenbill, D.D., Ancient Records of the Assyria and Babylonia, Historical Record of Assyria from the Earliest Times to Sargon, Vol:I, New York, 1968.

- Machatschek, 1967** :Machatschek, A., Die Nekropolen und Grabmäler im Gebiet von Elaiussa Sebaste und Korykos im Rauhen Kilikien, ETAM 2 (=Denkschr.ÖAV, phil.hist.Kl.96), Wien, 1967.
- Machttdeld, 1988** :Mellink, J. Machttdeld, The Painted Tomb at Karaburun (Elmalı) Problems of Conservation and Iconography, X. Kazı Sonuçları Toplantısı 11, 1988.
- MacKay, 1968** :MacKay, T.S., Olba in Rough Cilicia, Michigan, 1968.
- MacKay, 1969** :Mackay, T.S., Inscriptions from Rough Cilicia Cast of the Calykadnus, AnatSt.19, 1969.
- MacKay, 1990** :MacKay, T.S., Major Sanctuaries of Pamphilya and Cilicia, ANRW II.18.3, 1990.
- Mackenzie-Irby, 1867** :Mackenzie, G.M.-Irby, A.P., Travels in the Slavonic Provinces of Turkey in Europe, London, 1867.
- Macqueen, 1968** :Macqueen, J.G., Geography and History in Western Asia Minor in the Second Millenium B.C., AnatSt, XVIII, 169-185.
- Macqueen, 1974** :Macqueen, J.G., The Hittites and Their Contemporaries in Asia Minor, London, 1986.
- Magie, 1950** :Roman Rule in Asia Minor to the end of the Third Century after Christ, I, New Jersey, 1950.
- Magie, 1950a** : Magie, D., Roman Rule in Asia Minor, I-II, Princeton, 1950.
- MAMA** :Monumenta Asiae Minoris Antiqua. London-Manchester 1928-1962.
- Mansel, 1948** :Mansel, A.M., Türkiye'nin Arkeoloji, Epigrafi ve Tarihi Coğrafyası için Bibliyografya, Ankara, 1948.
- Mansel, 1970** : Mansel, A.M., Ege ve Yunan Tarihi, Ankara, 1971.
- Mansel, 1978** : Mansel, A.M., Side 1947-1966 , 1978.
- Maricq, 1958** :Maricq, A., Classica et Orientalia, Res Gestae Divi Saporis, Syria XXXV, Paris, 1958.
- Matthews 1995** :Matthews, R., Yeniden Çatalhöyük, TÜBİTAK Bilim ve Teknik, Sayı:336 (Kasım), 21, İstanbul, 1995.
- Mazar, 1969** :Mazar, İ., Kilikien, TÖK Bülteni, 23/302, 1969
- Meier, 1916** :Meier, K., Iteneraria Romana, Stuttgart, Strecker und Schoder, 1916.
- Mellart 1975** :Mellart, J., The Neolithic of the Near East, London, 1975.
- Mellart, 1961** :Mellart, J., Çatalhöyük Excavations 1961, AA, Sayı:76, 1-11, Berlin, 1961.
- Mellart, 1962** :Mellart, J., Çatalhöyük Excavations 1961, TürkAD, Sayı:11/2 (1961), 49-52, Ankara, 1962.

- Mutafian, 1988** :Mutafian, C., La Cilicie au Carrefour des Empires, II, Paris, 1988.
- Mutafian, 1993** :Mutafian,C.,Le Royaume Arme'nien de Cilicie, XII-XIV, Siede, Paris, 1993.
- Mutlu, 1994** :Mutlu, M., Bozkır ve Çevresinin Fiziki Coğrafyası (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 1994.
- Müller, 1997** :Müller, D., Topographischer Bildkommentar zu den Histoiiren Herodotos, Kleinasien und angrenzende Gebiete Mit Südostthrakien und Zypern, Tübingen, 1997.
- Müller-Karpe, 1993** :Müller-Karpe, A., Yeni Bir Hitit Merkezi:Kuşaklı (Başören/Sivas) 1992 Yılı Yüzey Araştırması, AST, XI, 259 264, 1993.
- MVAeG/MVAG** Mitteilungen der Vorderasiatisch (-Ägyptischen Gesellschaft), Berlin/Leipzig.
- Naster, 1938** :Naster, P. L., L'Asia Mineure et l'Assyrie aux. VIII, Bibliotheque du Museon, Louvain,1938.
- Naumann, 1983** :Naumann, F., Die Ikonographie der Kybele in der phrygischen und der griechischen Kunst. IstMitt. Beiheft 28, 1983.
- Németh, 1982** :Németh, G., Atilla ve Hunlar (Çev.:Ş.Baştav), Ankara, 1982.
- Nepos, 1929** :Nepos, C., Lucius Annaeus Florus Epitame of Roman History, LOEB, London, 1929.
- Nersessian-Agemion, 1993** :Nersessian,S.-Agemion, S., Miniature Painting in the Armenian Kingdom of Cilicia from the Twelfth to the Fourteenth Century, (Dumborton Oaks Studies,31),1993.
- Newel, 1914** :Newell, E.T., A Cilician Find, NL, 1914.
- Nissen-Renger, 1982** :Nissen, J–Renger, J., (Hrsg.), Mesopotamien und seine Nackborn. Politische und kulturelle Wechselbeziehungen im Alten Vorderasien vom 4.bis 1. Jahrtausend v. Chr., XXV. Rencontre Assyriologique Internationale. Berlin, Berliner Bertrage zum Vorderen Orient R (1982).
- NumChron** :The Numismatic Chronicle. The Journal of the Royal Society.
- NumZ** :Numismatische Zeitschrift.
- OJh** :Jahreshefte des Österreichischen archäologischen Institutes in Wien.
- Olivier, 1801-1807** :Olivier,G.A.,Voyages dans l'Empire Othoman,l'Egypte et l'Perse, Cilt:6, Paris, 1801-1807.

- Olmstead, 1951** :Olmstead, A. T., History of Assyria, 1951.
- Onurkan, 1967** :Onurkan, S., Dağlık Kilikia Mimarisi Üzerine Araştırmalar, Hamam Yapıları, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) İstanbul,1967.
- Ormerod, 1951** :Ormerod, H.A., On Cilician Pinaey, CAH IX, 1951, 355 vd.
- Ostrogorsky, 1977** :Ostrogorsky, G., Histoire de l'État Byzantin, Paris, 1977.
- Ostrogorsky, 1986** :Ostrogorsky, G., Bizans Devleti Tarihi (Çev.:F.İşiltan) Ankara, 1986.
- Otten, 1988** :Otten, H., Die Bronzetafel aus Boğazköy. Ein Staatsvertrag Tuthalijis IV, (StBoT Beiheft 1), Wiesbaden.
- Otten, 1989** :Otten, H., Die Hieroglyphen Luwissche Inschrift, AA III, 333-337, 1989.
- ÖAW** :Österreichische Akademie der Wissenschaften.
- Ödekan, 1974** :Ödekan, A., Türkiye'de 50 Yılda Yayımlanmış Arkeoloji Sanat Tarihi ve Mimarlık Tarihi ile İlgili Yayınlar Bibliyografyası (1923/1973), İstanbul, 1974.
- Ökse, 1998** :Ökse, A.T., Sivas İli 1998 Yüzey Araştırması, AST, XVI, Cilt:I,467-490.
- Özay, 1995** :Özay, Y., Benliğini Bulan Şehir Karaman, Karaman, 1995.
- Özgan, 1988** :Özgan, R., Ein Herrscherbildnis aus Kilikien, JdI 103, 1988,367-380.
- Özgan-Özgan, 1994** :Özgan, C.B.-Özgan, R., Eine Bronzene Bildnisstatue aus Kilikien, Antike Plastik, 23, München, 1994.
- Özgüç 1986** :Özgüç, T., Kültepe-Kaniş II, Eski Yakınoğu'nun Merkezinde Yeni Araştırmalar, Ankara, 1986.
- Özgüç, 1948** :Özgüç, T., Ön Tarihte Anadolu'da Ölü Gömme Adetleri, Ankara, 1948.
- Özkan, 1990** :Özkan, S., Beyşehir Civarında Bulunmuş Olan Eserler, Belleten, LIV,210, 1990.
- Özsait, 1980** :Özsait, M., İlkçağ Tarihinde Pisidya, Başlangıçtan Büyük İskender Devrinin Sonuna Kadar, İstanbul, 1980.
- Özsait, 1985** :Özsait, M., Hellenistik ve Roma Döneminde Pisidia Tarihi, İstanbul,1985.
- Paribeni-Romanelli 1914** :Paribeni, R.-Romanelli, P., Studi e ricerche archeologiche nell'Anatolia meridionale, Mon.Ant. 32, 1914, 6-274.
- Paribeni-Romanelli, 1914** :Paribeni,R.-Romanelli,P.,”Studie e Ricerche Archeologiche nell'Anatolia Meridionale,”MontAnt. 23, 1914.
- Parman, 1993** :Parman, E., Bizans Sanatında Tavus Kuşu İkonografisi, Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar, Güner İnal'a Armağan, Ankara, 1993, 387-412.

- Patzek, 1996** :Patzek, B., Griechen und Phöniker in homerischer Zeit. Fernhande und der Orientalische Einfluß auf die Frühgriechische Kultur, İn: H.-J. Drexhage. (Hrshg.), Münsterische Beitrage zur antiken Handelsgeschichte 15, 2, 1996.
- Pekacar, 1989** :Pekacar, A.İ., Konya Bölgesi (Beyşehir, Ermenek, Iğın) Kömürlerindeki Eser Elementlerinin Tayini (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 1989.
- Pekman, 1970** :Pekman, A., Eskiçağda Bazı Anadolu Şehirlerinin Tanrı ve Kahraman Ktistes'leri, İstanbul, 1970.
- Perrot-Chipiez, 1884** :Perrot-Chipiez, Histoire de l'Art dans l'Antiquité, IV, 1884.
- Peschlaw, 1985** :Peschlaw, A., Die Wohnhauser von Latmos, AST, III, 155-172.
- Poblome-Degeest, 1993** :Poblome, J.-Degeest, R., A Model of Ceramic Evolution the Pottery Found at Site N, Sagalossos II Report on the third Excavation Campaign of 1992, Leuven, 1993.
- PRGS** :Proceedings of the Royal Geographical Society. London.
- Przeworski, 1938** :Przeworski, S., Varşova'da, Tarsustan Gelme Bronzdan Bir Boğa Heykelciği, Belleten, II, 183-191, Ankara, 1938.
- Przeworski, 1938** :Przeworski, S., Eurasia Septentrionalis Antiqua, X, 1936.
- RA** :Revue Arhéologique.
- Ramsay, 1883** :Ramsay, W.M., The Graeco-Roman Civilisation in Pisidia, JHS, IV, 1883, 23-42.
- Ramsay, 1890** :Ramsay, W. M., The Historical Georaphy of Asia Minor, London, 1890.
- Ramsay, 1891** :Ramsay, W. M., Historical, Geography of Asia Minor, London, 1891.
- Ramsay, 1904** :Ramsay, A.M., The Early, Christian Art of İsaura Nova, JHS, 24, 260-292, 1904.
- Ramsay, 1905** :Ramsay, W.M., Topography and epigraphy of Nova İsauria, JHS 25, 1905.
- Ramsay, 1906** :Ramsay, A.M., "İsaurian and East Phrygian Art", and "Report on Exploration in Phrygia and Lykaonia", in Stud. İn the Hist. and Art of the East. Prov. of the Roman Emp., 3-92, Aberdeen, 1906.
- Ramsay, 1912** :W.M., Ramsay,"The First Christian Century", JHS XXXII, 1912.
- Ramsay, 1923** :Ramsay, W. M., Examples of Isaurian Art: the Screen in İsaurian Monuments, Anatolian Studies presented to sir William Mitschell Ramsay, 323-338, Manchester, 1923.

- Ramsay, 1930** :Ramsay, W.M., *Anatolica quaedam*. VII. The Site of İsaurova Nova, *JHR* 50, 1930.
- Ramsay, 1940** :Ramsay, W. M., The Early Christian art of Nova İsaurova, *Athenaeum*, 23 July, 1940.
- Ramsay, 1960** :Ramsay, W.M., *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, (Çev: M. Pektaş), İstanbul, 1960.
- Ramsay, 1967** :Ramsay, W.M., *The Social Basis of Roman Power in Asia Minor*, Amsterdam, 1967.
- Ramsay, 2000** :Ramsay, W.M., *Tarsus (Aziz Pavlus'un Kenti)* (Çev:L. Zoroğlu), Ankara, 2000.
- Ramsay-Hogarth, 1891** :Ramsay, W. M.,-Hogarth, D. G., "Notes from İsaurova and Cappadocia, *Athenaeum*, 1891.
- Rauh, 1998** :Rauh, N.K., *Dağlık Kilikia Araştırma Projesi:1997 Sezonu Raporu*, *AST*, XVI-I, 339-348.
- RbK** :Reallexikon zur byzantinischen Kunst.
- RDM** :Revue de Deux Mondes
- RE** :Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft.
- REA** :Revue des études anciennes.
- REByz** :Revue des Etudes Byzantines.
- Refik, 1931** :Refik, A., *Osmanlı Devrinde Türkiye Madenleri (957 1200)*, İstanbul, 1931.
- Rémy, 1987** :Rémy, B., *Notes de Lecture:Soldats de Cilicie Sous l'Empire Romain*, *EpigAnat*, Heft 10, 1987.
- res.** :Resim
- RHA** :Revue Hittite et Asianique.
- Riis, 1970** :Riis, D. J., *The North – East Sanctuary and the First Settling of Greeks in Palestine*, 1970.
- Rizaj, 1970** :Rizaj, İ., *Kosova Vilayeti Teşkilatı*, *TTK*, VII, II.Cilt, 665 670, Ankara, 1970.
- RM** :Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts. Römische Abteilungen.
- RNum** :Revue numismatique
- Robert, 1962** :Robert, L., *Villes d'Asia Mineure. Etudes de géographie ancienne*, Paris, 1962.
- Robert, 1973** :Robert, L., *De Cilicie a Messine et a Plymouth, avec deux inscriptions grecques errantes*, *JS*, 1973, 161-211.

- Robinson, 1923** :Robinson, E.S.G., The Archer of Soli in Cilicia, Anatolian Studies presented to sir William Mitschell Ramsay, 355 357, Manchester, 1923
- Rodenwaldt, 1933** :Rodenwaldt, G., Griechische Reliefs aus Lykien, 1933.
- Rodenwaldt, 1940** :Rodenwaldt, G., Ein Lykisches Motiv, Jahrbuch des Institus, LV, 48-76, 1940.
- Rodenwaldt, 1943** :Rodenwaldt, G., Sarkophagprobleme, RM, LVIII, 1-26, 1943.
- Rohde, 1943** :Rohde, G., Anadolu'nun Yunan ve Roma Epigrafisine Dair, Belleten VII, 166-176, Ankara, 1943.
- Roos, 1978** :Roos, P., The Rock-Tombs of Caria, Xth International Congress of Classical Archaeology, Ankara, 1978.
- Rosenbaum, 1965** :Rosenbaum, E., Survey of Cities and Cemeteries in Western Cilicia, TürkAD, XIII-II, 134-139.
- Rosenbaum, 1980** :Rosenbaum, A.E., The Necropolis of Adrassus (Balabolu) in Rough Cilicia (Ísauria), Wien, 1980.
- Rosenbaum-Huber-Onurkan, 1967** :Rosenbaum, E.-Huber, G.-Onurkan, S., A Survey of Coastal Cities in Western Cilicia, Ankara, 1967.
- Ross 1992** :Ross, P., A Water Mill at the Lamas River, IX. AST, 1-8, 1992.
- Rougé, 1966** :Rougé, J., L'Histoire Auguste et l'Isaurie au IVe Siècle. REA 68, 1966, 282-315.
- Ruge, 1916** Ruge, W., Ísauria, RE, IX/2, 205vd., 1916.
- Russel, 1991** :Russel, J., Cilicia-Nutrix Virorum: Cilicians Abroad in Peace and during Hellenistic and Roman Times, Anatolia Antiqua I, 1991.
- Sackett, 1992** :Sackett, L.H., Knossos from Greek City to Roman Colony Excavations at the Unexplored Mansion II Plates, Oxford, 1992.
- Saint-Martin, 1852** Saint-Martin, M., V., De, Description Historique et Géographique de l'Asie Mineure, Comprenant les Temps Anciens, Le Moyen age et les Temps Modernes, Paris, 1852.
- Saraçoğlu, 1989** :Saraçoğlu, H., Akdeniz Bölgesi, İstanbul, 1989.
- Saraçoğlu, 1990** :Saraçoğlu, H., Bitki Örtüsü, Akarsular ve Göller, İstanbul, 1990.
- Sarıgöllü, 1971** :Sarıgöllü, A., Cicero'nun Mektuplarında Beliren Şahsiyeti, Ankara, 1971.
- Sarre, 1998** :Sarre, F., Küçük Asya Seyahati 1895 Yazı Selçuklu Sanatı ve Ülkenin Coğrafyası Üzerine Araştırmalar, Çev:D.Çolakoğlu, İstanbul, 1998.

- Sayar, 1991** :Sayar, M. H., Equites Singulares Augusti aus Anazarbos, EpigrAnat. 17, 1991.
- Sayar, 1992** :Sayar, M.H., Strassenbau ın Kilikien Unter den Flaviern nach einem Neugefundenen Meilenstein, EpigrAnat, Heft 20, 1992.
- Sayar, 1992** :Sayar, M. H., Doğu Kilikya'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları, 1990, IX. AST,1992.
- Sayar, 1994** :Sayar, M.H., Kilikya'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları, AST, 12, 39-60.
- Sayar, 1995** :Sayar, M.H., Cornelius Dexter, Statthalter de Provinz Kilikien, EpigrAnat, Heft 24, 1995.
- Sayar, 1995a** :Sayar, M. H., Kilikya'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları, 1993, XII, AST, 1995.
- Sayar, 1996** :Sayar, M. H., Kilikya'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları, 1994, XIII.AST, 1996.
- Sayar, 1997** :Sayar, M. H., Kilikya'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1995, XIV. AST,1997.
- Sayar, 1999** :Sayar, M., Kilikya'da Tanrılar ve Kültler, Olba II (Özel Sayı I.Cilt), 131-155, Mersin, 1999.
- Sayar-Siewert-Taeuber, 1993** :Sayar, M.-Siewert, P.-Taeuber, H., Doğu Kilikya'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları, 1991, X. AST, 1993.
- Sayar-Siewrt-Taeuber, 1990** :Sayar, M.-Siewart, P.-Taeuber, H., Ergebnisse Eines Epigraphischen Forschungsaufenthaltes In Ost-Kilikien, VIII. AST, Ankara, 1990.
- Sayar-Siwert-Taeuber, 1989** :Sayar, M.-Siwert, D.-Taeuber, H.,"Ergebnisse Eines Epigraphischen Forschungsaufenthalts in Hieropolis-Kastabala (Ost-Kilikien)," VII. AST, Ankara, 1989.
- Sayme, 1948** :Sayme, R., Toroslar'ın Muntazam İşgali, TTK, III, 570 575, Ankara,1943.
- Scarborough, 1991** :Scarborough,, Y.E., The Funerary Monuments of Cilicia Tracheia (PhD), Cornell, 1991.
- Scarborough, 1995** :Scarborough, Y.E., 1994 İsauria Yüzey Araştırması, AST, XIII-1, 339-355, 1995.
- Scarborough, 1998** :Scarborough, Y.E., Dağlık Kilikia-Lamotis Mezarları, Olba 1, 1998.
- Schaffer, 1902** Schaffer, F.X., "Cilicia", Petermanns Geog. Mitt. 1902/03, 30

- Scharf, 1990** :Scharf, R., Die Matroniani-Comites Isauriae, EpigAnart, Heft 16, 1990.
- Schmidt, 1943** :Schmidt, H., Tell Halaf, Erster Band:Die Prähistorischen Funde, Berlin, 1943.
- Schultze, 1926** :Schultze, V., Altchristliche Städte und Landschaften II.Kleinasien, Gütersloh, 1926.
- Schutze, 1972** :Schutze, A., Mithras, Stuttgart, 1972.
- Sear, 1982** :Sear, D.S., Greek Imperial Coins, London, 1982.
- Seidler, 1980** :Seidler, G.L., Bizans Siyasal Düşüncesi (Çev.:M.Tuncay), Ankara, 1980.
- Serdaroğlu, 1969** :Serdaroğlu, Ü., Karia ve Lykia'da Roma Devri Tapınak Mimarlığında Alt Yapı ve Plan, (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi) Ankara,1969.
- Serin, 1990** :Serin, M., Hadim (Konya) Aladağ (Orta Toroslar) ve Çevresinin Vejetasyonu, S.Ü.Araştırma Fonu Proje No:FEF 88/013, Konya, 1990.
- Sertok, 1999** :Sertok, M.K., Kuzey-Batı Dağlık Kilikia'da Yapılan Eski Madencilikle İlgili Bir Araştırma, Olba II (Özel Sayı II.Cilt), 273-283, Mersin, 1999.
- Sertok-Squadrone, 1999** :Sertok M.K.-Squadrone, F., Kuzeybatı Dağlık Kilikia'da Yapılan Eski Madencilikle İlgili Bir Araştırma, Olba II (Özel Sayı, I.Cilt), Mersin, 1999, 273-281.
- Seton-Williams, 1954** :Seton-Williams, M.V., Cilician Survey, AnatSt., IV, 121 174.
- Sevin, 1986** :Sevin, V., Elazığ-Bingöl İlleri Yüzey Araştırması, AST, V-II, 1-45.
- Sevin, 1987** :Sevin, V., Elazığ-Bingöl İlleri Yüzey Araştırması-1986, AST, V-II,1-44.
- Sevin, 1989** :Sevin, V., Diyarbakır/Üçtepe Kazısı, KST, XI-I, 103-125.
- Sevin, 2001** :Sevin, V., Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası, Ankara, 2001.
- Seyrig, 1950** :Seyrig, Henri, İrenopolis-Neronias-Sepphoris, NumChron 10, 1950.
- Singh 1974** :Singh, P., The Neolithic Cultures of Western Asia, Seminar Press, London, 1974.
- Simon, 1969** :Simon, E., Die Götter der Griechen, München, 1969.
- Solecki 1961** :Solecki, R.S., An Archaeological Reconnaissance in the Beyşehir- Suğla Area of South Western Turkey, TürkAD, XIII/1, 129-140, 1961.
- Söğüt, 1991** :Söğüt, B., Kilikya Tracheia'daki Anıt Mezarlar (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 1991.
- Söğüt, 1994** :Söğüt, B., Kilikya Tracheia'dan Bir Hellenistik Mezar Yapıtı, S.Ü.Edebiyat Fakültesi Dergisi 8, Konya, 1994.

- Sögüt, 1998** :Sögüt, B., Kilikya Bölgesindeki Roma İmparatorluk Çağı Tapınakları (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya, 1998.
- Sögüt-Şimşek-Baldıran, 2002** :Labraunda Açık Hava Kült Alanı, Tüba-ar, 5, 143-151, 2002.
- Stark, 1958** :Stark, F., Alexander's Path , London, 1958.
- Sterret, 1888** :Sterret, J.R.S., The Wolfe Expedition to Asia Minor, III, Boston, 1888.
- Stiernon, 1970** :Stiernon, D., Notice sur S. Jean Higoumène du Monastère de Kathara, REByz XXVIII, Paris, 1970.
- Stillweel, 1968** :Stilweel, Olba in Rough Cilicia, Michigan, 1968.
- Stronach, 1978** :Stronach, D., Pasargade a Report on the Excavations Conducted by the British institute of Persian Studies from 1961 to 1963, Oxford, 1978.
- Sturtevant, 1946** :Sturtevant, E.H., Eti Dili Sözlüğü, Çev:M.B., Çelebi, İstanbul,1946.
- Sullivan, 1980** :Sullivan, R.R., The Dynasty of Cappadocia, ANRW II, 7. 2.,Berlin, 1980,1149-1237.
- Süryani Mar-Yeşua, 1958** :Süryani Mar Yeşua, Vakayi'nâme, 494-507 yıllara ait Urfa, Amid ve Güneydoğu Anadolu Vak'aları-Bizans-Sasani Savaşları, Çev:W. Wright (İngilizceye)-M. Yanmaz (Türkçeye), İstanbul, 1958.
- Swoboda-Keil-Knoll, 1935** :Swoboda, H.-Keil, J.-Knoll, F., Denkmäler aus Lykaonien, Pamphylien und Isaurien, Wien, 1935.
- Swoboda-Keil-Knoll, 1935** :Swoboda, H.-Keil.J., Knoll,F., Denkmöler aus Lykaonien, Pamphylien and Isaurien, Prag,1935.
- Sylloge Nummorum Graecorum Switzerland I Levante-Cilicia, 1986.**
- Syme, 1939** :Syme, R., Observations on the Province of Cilicia, Anatolian Studies presented to William Hepburn Buckler, 299-332, Manchester, 1939.
- Syme, 1939** :Syme, R., Observations on the Province of Cilicia, in: Anatolian Studies, Presented to W.H. Buckler, edited by W.M. Calder and J.Keil, Manchester, 1939, 299-332.
- Syme, 1943** :Syme, R.,Torosların Muntazam İşgali, TTK.III, 1943.
- Syme, 1969** :Syme, R., Legates et Cilicia under Trajen, Historia, 18, 1969.
- Syme, 1986** :Syme, R., Isauria in Pliny, AnatSt. 36, 1986, 159-164.
- Şahin, 1997** :Şahin, M., Grabdenmäler aus Isaurien und Ihre Künstler, EpigAnat, Heft 29, 1997.

- Şahin, 2000** :Şahin, M., Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları, Ankara, 2000.
- Şanda-Küçüköçük, 2000** :Şanda, M.A.-Küçüköçük, M., Hadim (Konya)-Ermenek Bucakkışla (Karaman) Bölgesinin Çalı ve Orman Vejetasyonu, S.Ü.Eğitim Fakültesi, Fen Bilimleri Dergisi, 8, Konya, 2000.
- Şanda-Küçüköçük-Serin, 2000** :Şanda, M.A.-Küçüköçük, M.-Serin, M., Hadim (Konya), Ermenek (Karaman) Arasında Kalan Bölgenin Step Vejetasyonu, S. Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Fen Dergisi, 1, 21-35, Konya, 2000.
- Şihab al-Din al-Omari, 1922** : Şihab al-Din al-Omari, al-Ta'rif, Mısır, 1912.
- TAM** :Tituli Asiae Minoris.
- Tarhan-Sevin, 1991** :Tarhan, M.T.-Sevin, V., Van Kalesi ve Eski Van Şehri Kazıları, KST, XIV-I, 407-430.
- Taşlıkhoğlu, 1954** :Taşlıkhoğlu, Z., Tanrı Apollon ve Anadolu İle Münasebetleri, Ankara, 1954.
- Taşyürek, 1971** :Taşyürek, O.A., 1973 Yılı Kilikya Araştırmaları, TürkAD, Sayı:XXII-1, 117-125.
- Taşyürek, 1975** :Taşyürek, A., "1973 yılı Kilikya Araştırmaları", TürkAD, 2 1, 1975, 117-125
- Taşyürek, 1976** :Taşyürek, A., Silifke Keben Hitit Kaya Kabartması, TürkAD, 32-1, 97-98, 1976.
- TAVO** :Tübingen Atlas des Vorderen Orients.
- Tay, 1997** :Harmanakaya, S.-Tanındı, O.-Özbaşaran, M., Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri, İstanbul, 1997.
- Tchihatchaff, 1894** :Tchihatchaff, P.V., Asie Mineure, Geologie III, Paris, 1869.
- Tchihatchaff, 1894** :Tchihatchaff, P.V., "Lettre sur les Antiquite's de l'Asie Mineure adressee a M.Mohl", Journal Asiatique, Ser.5, IV, 1894.
- Tcholakian, 1998** :Tcholakian, Mgr. H.J., l'Eglise Armenienne Catholique en Turquie, İstanbul, 1998.
- Tekin, 1993** :Tekin, O., Antik Anadolu Nüsmatiği Bibliyografyası, İstanbul, 1993.
- Tekin, 1994** :Tekin, O., Grek ve Roma Sikkeleri, İstanbul, 1994.
- Tekin, 2001** :Tekin, O., Elaiussa-Sebaste (Cilicia) and its Coins, İstanbul University's Contributions to Archaeology in Turkey 1932-2000, 232-234, İstanbul, 2001.
- Temizsoy, 1996** :Temizsoy, İ., The İhsaniye Hoard of Antoniniani, Studies in Ancient Coinage from Turkey- 17, 99-103, London, 1996.
- Temizsoy-Uysal-Mertek, 1984** :Temizsoy, İ.-Uysal, M.V.-Mertek, K., Karaman Müzesi Yıllığı 2, 1984.
- Ten Cate, 1965** :Cate, H. T., The Luwion Population Groups of Lycia and Cilicia Aspera, During the Hellenistik Period, Leiden, 1965.

- Ten Cate, 1961** :Ten Cate, H.J.H., The Luwian Population Groups of Lycia and Cilicia Aspera During the Hellenic Period, Leiden, 1961.
- Ten Cate, 1974** :Ten Cate, H.J., "Anatolian Evidence for Relations with the West in the Late Bronze Age", Bronze Age Migrations in the Aegean. Archaeological and Linguistic Problems in Greek Prehistory. Proceedings of the first International Colloquium on Aegean Prehistory. (Ed. R.A.Crossland, A. Birchall), Park Ridge, 1974, 141-167, Lev.1-3.
- Ten Cate, 1997** :Cate, Hauwink Ten, Luwian Population Groups of Lycia and Cilicia Aspera During the Hellenistic Period, Documenta et Monumenta Orientis Antiqui, 1997.
- Texier 1840** :Texier, Ch., Küçük Asya (Çev:Ali Suat), İstanbul, 1940.
- Texier, 2002** :Texier, C., Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi, III, Çev:Ali Suat, Latin Harflerine Aktaran:Prof. Dr.Kazım Yaşar Koprıman, Sadeleştiren:Yard.Doç.Dr.Musa Yıldız, Ankara, 2002.
- Thamson, 1946** :Thamson, E. A., The İsaurian under Theodosius II, Hermathena 68, 1946.
- TIB** :Tabula Imperii Byzantini.
- Tırpan, 1984** :Tırpan, A.A., Çatalhöyük, Konya, Feyzi Halıcı, Ankara, 1984.
- Tırpan, 1990** :Tırpan, A.A., Kilikya Tracheia'da Poligonal Taş Örgülü Duvarlar, TTK XI, 405-424, Ankara, 1990.
- Tırpan, 1994** :Tırpan, A., Ovalık Kilikya'da Çokgen Taş Duvar Örgü Tekniğı, Konya, 1994.
- Tırpan, 1994a** :Tırpan, A., Kilikya Tracheia'da Poligonal Taş Örgülü Duvarlar, XI. TTK, 1994.
- Tırpan-Söğüt, 1994** :Tırpan, A.A.-Söğüt, B., Kilikya'da Çokgen Taş Duvar Örgü Tekniğı, Konya, 1994.
- Todd, 1968** :Todd, I.A., Preliminary Report on a Survey of Neolithic Sites in Central Anatolia, TürkAD, Sayı:15/2 (1966), 103-107, Ankara, 1968.
- Todd, 1973** :Todd, I.A. , The Neolithic Period in Central Anatolia, Actes du Ville Congr  International des Sciences Pr historique et Protohistoriques II, September, 1971, 214, Beograd, 1973
- Tokgöz, 1989** :Tokgöz, R., Ermenek (Konya) Civarının Jeolojisi ve Kömür Yatakları (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 1989.
- Tomaschek, 1891** :Tomaschek, W., Zur historischen Topographie von Kleinasien im Mittelalter. Sb Wien 124, 1891.

- Tomaschek, 1975** :Tomaschek, W., Zur historischen Topographie von Kleinasien im Mittelalter, Osnabrück, 1975.
- Tonybeé, 1962** :Tonybeé, J.M.C., Art in Roman Britain, London, 1962.
- Topal, 2000** :Topal, C., Derbe Binbir Kilise Manazan Mağaraları Alahan Manastırı, Karaman, 2000.
- Topçu, 1982** :Topçu, Ç., Seleukeia-Kalykadnos 1980 Kazı Çalışmaları,III KST, 1982.
- Totaysalgır, 1936** :Totaysalgır, G., Konya'da Eti Tapınaklarından Gargara İkizini Eti Tapınağı, Konya, 1936.
- Trampedach, 1999** :Trampedach, K., Teukros und Teukriden, zur Gründungslegende des Zeus Olbios-Heiligtums in Kilikien, Olba II (Özel Sayı I.Cilt), 94-110, Mersin, 1999.
- TTKB** :Türk Tarih Kurumu Bildirileri
- TTKY** :Türk Tarih Kurumu Yayını.
- TTOK** :Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu
- Turfan, 1941** :Turfan, Kemal, Eski Ön Asya Kronolojisinin Mühim bir Noktası, Sümeroloji Araştırmaları 1940-1941, İstanbul, 1941
- TürkAD** :Türk Arkeoloji Dergisi.
- Umar, 1993** :Umar, Bilge, Türkiye'deki Tarihsel Yer Adları, İstanbul, 1993.
- Usman, 1960** :Usman, M., Mut'ta Bulunmuş olan Roma Devri Lahitleri, TTK,V, 182 -194, Ankara, 1960.
- Üçer-Koman, 1945** :Üçer, S.S.-Koman, M.M., Konya İli Köy ve Yer Adları Üzerine Bir Deneme, Konya, 1945.
- Ünal, 2000** :Ünal, A., Çukurova'nın Antik Devirde Taşdığı İsimler ile Fiziki ve Tarihi Coğrafyası, Efsanede Tarihe, Tarihten Bugüne Adana:Köprü Başı, 19-41, Haz:E. Artun-M.S. Koz, İstanbul, 2000.
- Ünal, 2000a** :Ünal, A., Adana Kizzuwatna Krallığı, Taş Devrinden Hitit Devletinin Yıkılışına Kadar Adana ve Çukurova Tarihi, Tarihten Bugüne Adana:Köprü Başı, 43-69, Haz:E. Artun-M.S. Koz İstanbul, 2000.
- Ünal, 1957** :Ünal, T., Karamanoğulları Tarihi, Ankara, 1957.
- Ünal, 1966** :Ünal, A., Çengeltepe (Yozgat) Sondajı Ön Rapor, TürkAD, XV-I, 119-142
- Ünal, 1997** :Ünal, A., Zur Historischen Geographie von Kizzuwatna und Lage von Sirkeli-Eine Bilanz, IstMitt, XLVII, 143-140, 1997.

- Vann, 1996** :Vann, R.L., A Survey of Ancient Harbours in Rough Cilicia:The 1995 Season at Korykos, AST, XIV-1, 259-271
- Vasiliev, 1932** :Vasiliev, A.A., Histoire de l'Empire Byzantin, Paris, 1932.
- Vasiliev, 1943** :Vasiliev, A.A., Bizans İmparatorluğu Tarihi I (Çev.:A.M.Mansel), Ankara, 1943.
- Vasiliev, 1968** :Vasiliev, A.A., Byzance et les Arabes. I. La dynastie d'Amorium (820-867) Edition française préparée par M. Canard, Brüssel, 1968.
- Vaux-Evans-Head, 1873** :Vaux, W.S.W.-Evans, J.-Head, B.V., Unedited Imperial Greek Coins, NumChron, XLIX, 25-45, London, 1873.
- vd.** :ve devamı
- Vermaseren, 1977** :Vermaseren, M.J., Cybele and Attis the Mith and Cult, London, 1977.
- Voegtli, 1984** :Voegtli, H., Das asklepieion 4.Teil Via Tecta und Hellentrasse die Funde , Altertümer von Pergamon XI-4, Berlin, 1948.
- Waagé, 1948** :Waagé, F.O., Antioch on-the-Orontes IV part one, Ceramics and İslamic Coins, London, 1948.
- Waddington, 1883** :Waddington, W.A., Numismatique de l'Isauria et de la Lycaonie RN, 1883.
- Wagner-Klammet, 1977** :Wagner, J.H.-Klammet, G., Die Türkische Südküste, Wien, 1977.
- Wainwright, 1931** :Wainwright, G.A., Keftiu:Crete or Cilicia?, JHS, LI, 1-38, London, 1931.
- Wainwright, 1954** :Wainwright, G.A., Keftiu and Karamania, (Asia Minor), AnatStud, IV, 1954.
- Willcox, 1979** :Willcox, G.H., The Years Work: Can Hasan III charcoals AnatSt., Sayı:29, 9-10, London, 1979.
- Williams, 1989** :Williams, C., Anemurium the Roman and Early Byzantine Pottery, (The Excavations at Anemurium in Roug Cilicia), Subsidia Mediaevalia 16, Belgium, 1989.
- Winter, 1971** :Winter, F.E., Greek Fortifications, Toronto, 1971.
- Wiseman, 1956** :Wiseman, D. J., Fragmentary Inscriptions of Tiglat Pileser III, from Nimrud, IRAQ,18 1956.
- Wiseman, 1961** :Wiseman, D.J., Chronides of the Chaldaem Kings, London, 1961.
- Wujewski, 1991** :Wujewski, T., Anatolian Sepulchral Stelae in Roman Times, Poznań,1991.
- Yağcı, 1999** :Yağcı, R., M.Ö. III.-II. Binde Kilikia'da Ticaret, Olba II (Özel Sayı, Cilt), Mersin, 1999, 17-26.
- Yağcı, 1999a** :Yağcı, E.E., Kilikia'da Cam, Olba II (Özel Sayı, 1.Cilt), Mersin, 1999,131-154.

- Yalçinkaya, 1986** :Yalçinkaya, I., Batı Toroslarda Paleolitik Çağ Yüzey Araştırmaları, AnatSt. III, 1985, 429-448, Ankara, 1986.
- Yalçinkaya, 1989** :Yalçinkaya, Işın, Alt Ve Orta Paleolitik Yontmataş Endüstrileri Biçimsel Tipolojisi Ve Karain Mağarası, Ankara, 1989.
- Yalçınlar, 1990** :Yalçınlar, İ., Türkiye’de Eski Çağ İnsanlarının Bazı Faaliyet ve Eserlerinde Coğrafi Etkiler, TTK, X, 25-31, Ankara, 1990.
- Yalçınlar, 1990a** :Yalçınlar, İ., Bozkır’da Fosilli Kambro-Ordouisyen Tabakalar (Konya) Coğrafi Araştırmaları 2, Ankara, 1990.
- Yalman (Yalgın), 1977** :Yalman (Yalgın), Ali Rıza, Cenupta Türkmen Oymakları, Hazırlayan:Sabahat Emir, Ankara ,1977.
- Yener, 1984** :Yener, K.H., Niğde-Ulukişla Kurşun-Gümüş Yatakları İle İlgili Çalışmalar, Arkeometri Ünitesi Bilimsel Toplantı Bildirileri IV, İstanbul, 1984.
- Yıldız, 1982** :Yıldız, H.D., Bizans Tarihi, Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi-3, 1982.
- Yılmaz, 1990** :Yılmaz, M., Bozkır ve Çevresinin Tarihi Coğrafyası (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 1990.
- Yılmaz, 1990a** :Yılmaz, M., İsauria Bölgesi Yüzey Araştırması, S.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi, 5, 235-246.
- Yılmaz, 1995** :Yılmaz, M., Heykeltraşlık Açısından İsauria Bölgesi Figürlü Mezar Anıtları (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya, 1995.
- Yılmaz, 1999** :Yılmaz, M., Bir Yazıtın Işığında İsauria Bölgesinde Korsanlık, S.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi, 13, 99-108, Konya, 1999.
- Yılmaz, 1999a** :Yılmaz, M., Mezar Steli Betimlemelerine Göre İsauria Bölgesinde Bağcılık ve Bağbozumu Şenlikleri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4, 362-381, Konya, 1999.
- Yılmaz-Çevik, 1995** :Yılmaz, H.-Çevik, N., Tlos, 1994, AST, XIII-1, 185-203.
- Yurt Ansiklopedisi 7, Konya Maddesi, 5097, 1982-1983.**
- yy.** :yüzyıl
- ZfNum** Zeitschrift für Numismatik
- Zgusta, 1984** :Zgusta, L., Kleinasiatische Ortsnamen (Beiträge zur Namensforschung, N.F., In Verbindung mit E. Dickenmann u. J. Untermann, Herausgegeben von R. Schützeichel. Beiheft 21), Heidelberg, 1984.
- Ziegler, 1988** :Ziegler, R., Münzen Kilikiens aus Kleineren deutschen Sammlungen, Vestigia Beiträge zur Alten Geschichte Band 42, München, 1988.
- Zoroğlu, 1981** :Zoroğlu, L., Kültepe’de Bulunan Hellenistik Çağa ait Bir Amphora, S.Ü.debiyat Fakültesi Dergisi, 1, 240-251, Konya, 1981.

- Zoroğlu, 1984** :Zoroğlu, L., Konya Adının Kaynağı Hakkında Dökümanlar, Konya,Haz:Feyzi Halıcı, Ankara, 1984.
- Zoroğlu, 1988** :Zoroğlu, L., Doğu Dağlık Kilikia 1987 Yılı Araştırmaları, 393-397,VI. AST, Ankara, 1988.
- Zoroğlu, 1992** :Zoroğlu, L., Bibliyografya, 308-310, Belleten- LVI, Ankara, 1992.
- Zoroğlu, 1993** :.Zoroğlu, L., Göksu Kültürleri, Atlas Dergisi 8, 1993.
- Zoroğlu, 1993a** :Zoroğlu, L., Eine Terrakottabüste der Athena-Minerva aus Klaudiopolis in Kilikien, AA, 1993.
- Zoroğlu, 1994** :Zoroğlu, L., Kelenderis I. Kaynaklar-Kalıntılar-Buluntular, Ankara, 1994.
- Zoroğlu, 1994a** :Zoroğlu, L., Cilicia Tracheia in the Iron Age:The Khilakku Problem, 301-309, Anatolian Iron Ages 3, (The British Institute of Archaeology at Ankara, Monography no:16), 1994.
- Zoroğlu, 1995** :Zoroğlu, L., Tarsus Tarihi Ve Tarihsel Anıtları, Adana, 1995.
- Zoroğlu, 1997** :Zoroğlu, L., Anamur-Ermenek Bölgesi Yüzey Araştırmaları, S.Ü.Proje No:94/052, Konya, 1997.
- Zoroğlu, 1997a** :Excavations at "Antiocheia-on-the-Cydnus" (Tarsus), First International Congress on Antioch in Pisidia, 389-392, Isparta, 1997.
- Zoroğlu, 2000** :Zoroğlu, L., A Roman Potter's Workshop at Astra in Rough Cilicia, Rei Cretariae Romanae Favtorum Acta36, 2000.
- Zosimos, 1** :Zosimos, Historia Nova, Ed. 1. Mendelsshon, Leipzig, 1887.
- ZPE** :Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik.

1. GİRİŞ:

Ermenek, (Germanikopolis), günümüzde Konya, Antalya ve Mersin il sınırlarının arasında kalan, Karaman iline bağlı bir ilçedir.¹ Orta Toroslar'ın² yüksek yaylalarını kapsayan Ermenek (Germanikopolis), antik dönemde Kilikia Bölgesi'nin³ dağlık kesiminde yer almakta ve bu bölgenin yayla kenti⁴ olarak bilinmektedir. Tarih içinde Ermenek merkezli olarak gelişen ve yakın bir zamana kadar Ermenek'e bağlı kasabalar iken bugün ilçe statüsünde olan Başyayla ve Sarıveliler İlçeleri ile Ermenek İlçesi'nin bulunduğu antik dönemdeki Orta Dağlık Kilikia Bölgesi⁵, Diokletianus⁶ (İ.S.284-305) döneminde yapılan düzenlemeyle İsauria⁷ Bölgesi sınırları içinde değerlendirilmiştir.⁸ Antik dönemde İsauria

¹ Ermenek ve komşu ilçelere bağlı köy ve kasabaların isimleri ve bölgenin coğrafyası aşağıda daha detaylı olarak ele alınacaktır.

² Aşağıda, Ermenek (Germanikopolis) çevresinin fiziki durumu bahsinde, dağlar başlığı altında detaylı olarak anlatılacaktır.

³ Kilikia adının kaynağı ve ilk defa ne zaman kullanıldığı bilinmemektedir. Herodot (VII, 91) bölgenin hypachoea olarak adlandırıldığını, Fenikeli Agenor'un oğullarından Cilix'in (geniş bilgi ve literatür için bak. Geisau, Kilix, RE, XI, 1, 1921, 390) bölgeye gelip yerleştiğini ve onun adından dolayı bölgenin Kilikia adını aldığını belirtmektedir. Günümüzde, Kilikia adının Asur kaynaklarında dağlık Kilikia için kullanılan "Hilakku" kelimesinden değiştiği kabul edilmektedir. Yine Asur kaynaklarında ovalık Kilikia ise "Que" olarak anılmaktadır. (Luckenbill, 1968, 577,582-583;600 vd.; Luckenbill, 1968, 16,18,25,55,80 vd., 286-288-329 vd.,364,383,516 vd.,782,1196;Desideri-Jasink, Stora 1, 1990, 51vd Ünal, 2000, 19vd.;Ünal, 2000a, 43vd.; Zoroğlu, 1995, 17. İ.Ö.1. binde Hilakku ile Que topraklarının sınırları konusundaki tartışmalar için bak. Zoroğlu, 1994, 301-309.

Bölge dağlık (Tracheia ya da Aspera) ve ovalık (Pedia ya da Que) olarak ikiye ayrılır. Batıda Melas Çayı'ndan (Manavgat Çayı) başlar. (Batı sınırı konusunda değişik görüşler vardır. Bazı araştırmacılar Korakesion'dan (Alanya) başlatmışlardır. (Strabon, XIV, IV, 2;Langlois, 1947, 16;Machatshek, 1967,12). Aralarında Arthemidoros'un da bulunduğu bazı yazarlar ise batı sınırını Kelenderis'ten (Aydıncık) başlatmışlardır. (Strabon, XIV, V, 3). L. Zoroğlu, Hilakku problemi üzerinde durduğu makalesinde, Demir Çağında dağlık Kilikia Bölgesi'nin batı sınırını Selinus'tan (Gazipaşa) başlatmaktadır. (Zoroğlu, 1994, 301 vd.) İsauria tepelerine, buradan Pisidia Dağları'na kadar (kuzeyde Lykaonia ve Kappadokya bölgeleri ile sınırlanan) Toros Dağları'nın güney etekleri boyunca (Tırpan, 1994, 1), doğuda Amanos Dağları ile İskenderun Körfezi'ne kadar ve güneyde Akdeniz Bölgesi ile sınırlanan alanı kapsamaktadır. (Texier, 1840, 271; Erzen, 1940, 1 vd.;Ruge, Kilikia, RE, XI,1, 385-390) Herodot bölgeyi, hem dağlık hem de Ovalık Kilikia'yı içeren ve kuzeyde Halys'e (Kızılırmak) kadar uzanan geniş bir devlet diye tarif eder. (Herodot, I, 72). Burada belirlenen kesin bir sınır yoktur. (Tırpan, 1994, 1). Daha geniş bilgi ve literatür için bak. Ruge, Kilikia, RE, XI, 1, 1921, 385vd.; Seton-William, AnatSt. IV, 121vd.;Bölge yazıtları için bak. Dagron-Jaubert, 1978, 373vd.; Ayrıca Pisidia-İsauria-Pamphylia sınırı için bak. Sevin, 2001, 153vd.

⁴Zoroğlu, 1997, 16-19. Kilikya Bölgesi'ndeki kentlere genel olarak baktığımızda kentler, kıyıda ve iç kesimlerde olmak üzere iki ayrı gruba ayrılır. Kıyı ve iç kesimlerin iklimindeki farklılıktan dolayı, kıyıda uzakdaki kentlerin bulunduğu sahalar bugün bile "yayla" olarak adlandırılmaktadır. Hatta Selçuklu Sultanlarının, buraları yazlık olarak kullandığı bilinmektedir. Bu yüzden biz de çalışma sahamızı antik dönem Kilikya'sının yayla kenti olarak tanımlamayı uygun gördük.

⁵ Eski çağda dağlık Kilikia Tracheia (ya da Aspera) olarak adlandırılan bölge Lamas Çayı'ndan (Limonlu Çayı) Korakesion'a (Alanya) ve kuzeyde Konya Ovasına kadar geniş bir bölgeyi içine alır. (Zoroğlu, 1994, 1) Bölgenin sınırları hakkında değişik görüşler için bak. Erzen, 1940,27 vd. ve Hild-Hellenkemper, 1990, 23-25.; Bean-Mitford, 1965,149-186. Orta dağlık Kilikia kentleri arasına Iotape'den Antiocheia ad Cragum'a (bugünkü Kaladran) kadar olan batı Tracheia kentlerinin bir bölümü de eklenmiştir. Ayrıca karş. Zoroğlu, 1994, 301 vd.; Zoroğlu, 1994a, 1; Zoroğlu, 1993, 80.

⁶ Diokletianus döneminin siyasi olayları için bak. Ostrogorsky, 1986, 25 vd.; Yıldız, 1982, 434.

⁷İsauria sözcüğünün nereden geldiği veya hangi dil grubuna ait olduğu konusunda somut bir bilgi bulamıyoruz. Bu ad belki de sözkonusu bölgede İ.Ö.2 binli yıllardan itibaren yaşayan ve Hititlerin akrabası olduğu kabul edilen Luwiler'in dilinden gelmişti. Çünkü, daha sonraki devirlerde kurulan birçok kent ve yer adları Luwice kökler taşımaktadır. (Zoroğlu,1993 , 80.) Alman filoloğu Paul Kretschmer'e göre (Kretschmer, 1896, 328) en eski Anadolu dillerinde r- suffiksi ile yapılan yer adları çok defa şahıs adlarından sonra gelmiştir. Bunun

olarak bilinen bölge bugün, Konya İli'nin güneydoğu kısmında,⁹ merkezini günümüzdeki Bozkır İlçesi'nin 16 km. doğusunda bulunan Zengibar Kale'nin oluşturduğu, Hadim, Seydişehir ve Taşkent ilçelerinin kapladığı alan ve bu alanın çevrelediği bölge olarak bilinmektedir.¹⁰ Ancak, yukarıda sıraladığımız Bozkır, Hadim, Seydişehir, Ahırlı ve Taşkent İlçeleri, antik dönemde İsauria Bölgesi'nin başkenti olan İsaura kentinin merkezi etrafında gelişmiş olmasına rağmen, Ermenek, Başyayla ve Sarıveliler İlçeleri, bölgenin siyasi sınırlarının çevrelediği bir coğrafyada merkezden ayrı olarak gelişmiş olmalıdır.¹¹

Bölge haritada 36⁰-37¹ kuzey paralelleri ile 32⁰-33¹ doğu meridyenleri arasında yer almaktadır.¹² Günümüz coğrafi yer adlarına göre çalışma alanımız; Mersin İli Mut, Gülnar ve Anamur İlçeleri ile Antalya İli Alanya İlçesi ve Konya İli Taşkent İlçeleri arasında yer almaktadır. Günümüzde Orta Toroslar'ın yayla kısımlarını¹³ kapsayan ve coğrafyacılar tarafından Taşeli Yarımadası olarak tanımlanan bölgedeki çalışmamız; başta Ermenek İlçesi olmak üzere, batıda Konya-Karaman il sınırının kesiştiği, Sarıveliler ve Taşkent İlçeleri arasındaki Belpınarı Beli (1750m.) ile doğuda Karaman-Mersin il sınırını kesiştiği Ermenek İlçesi Ersin (Bise) Köyü, kuzeyde Ermenek İlçesi Balkusan (Bağbelen) Köyü ile Başyayla İlçesi'nin doğusunda yer alan,¹⁴ güneyde ise Antalya İli Alanya İlçesi ile Karaman İli Sarıveliler ilçe sınırının kesiştiği Yunt Dağı'na (1700m.) kadar olan yaklaşık 4000 km²'lik bir alanı içine almaktadır.

Antik çağda İsauria Bölgesi, yukarıda sınırlarını belirlediğimiz çalışma alanımızın da dışına çıkmaktadır. Çünkü, günümüz siyasi yapılanmasına göre Antalya İli Akseki ve Gündoğmuş İlçeleri ile Mersin İli Mut ve Gülnar İlçelerinden Silifkeye kadar olan bugünkü Göksu¹⁵ Havzası da¹⁶ antik dönemde İsauria Bölgesi sınırları içinde idi.¹⁷ Antik çağda Dağlık Kilikia (Cilicia Tracheia-Aspera)¹⁸ olarak adlandırılan bölge ise Lamas¹⁹ (Limonlu) Çayı'ndan

Anadolu'da örnekleri vardır. Şahıs adlarından birçok yer adları çıkmıştır. A. Erzen (Erzen, 1946, 25-26.) Benzer bir örnek olarak Ankara adının kökenine deyinmiştir. Bu örneklerden yola çıkarak İsauria adının, -ra ekinin eski Anadolu dillerindeki ad yapma özelliğinden faydalanılarak oluşturulduğu düşünülmektedir. İsaura şehir adı, eski Anadolu dillerinde aidiyet belirten -ia suffixi (Dinçol, 1970, 63) olarak adjektif olmuştur. Böylece, yazılı kaynaklarda ilk defa İ.Ö.1. yy.'ın sonlarında görülmeye başlanan İsauria Bölgesi adı, "İsauralılara ait ülke" anlamına gelmektedir. (Bahar, 1991, 9).

⁸ Hild-Hellenkemper, 1990, 34; karşıt. Mitford-Andrews, 1980, 1250; Zoroğlu, 1997, 2; Zoroğlu, 1994, 16

⁹ Bahar, 1996, 51.

¹⁰ Bahar, 1995, 219; İsauria Bölgesi için aynı zamanda bak. Forbiger, 1877, 319vd.

¹¹ Gerek Bozkır merkezde (Bozkır merkezde bulunan yazıt için bak. Hall, 1972a, 565-404. Hall bu yazıttan yola çıkarak Bozkır'ın İsaura Vetus, yani Eski İsaura olduğunu vurgulamıştır. Bu yazıtın bugün Bozkır İlçesinde Salman adlı birisinin bahçesinde gömülü olduğunu sayın Hocam M. Yılmaz'da birkaç kez duydum) gerekse Zengibar Kale'de bulunan yazıt (Zengibar Kale'de bulunan yazıt için bak. Hamilton, 1842, 322; Davis, 1879, 404), bölgenin merkezinin Bozkır ve yakın çevresinde olduğuna işaret etmektedir. Çalışmada ele aldığımız kentler ise bölgenin merkezinden uzakta gelişen kentler olmalıdır.

¹² Codex Kultur-Atlas, Turkei, 1:300.000, Kleinasien, Anamur, 56/32.

¹³ Yılmaz, 1995, 1.

¹⁴ Daha sonra, Ermenek, Başyayla ve Sarıveliler çevresinin fiziki durumu bahsinde yaylalar başlığı altında incelenecektir.

¹⁵ Göksu, antik çağ kaynaklarında dağlık Kilikia'da Kalykadnus (Strabon, XIII, 627; XIV, 670; Ptolemaios, V, 7, 3; Plinius, 1961, V, 93; Aemmianus Mare., XIV, 8, 1; Ruge, Kalykadnos, RE, X-2, 1767) olarak anılan bir nehir adıdır. Ortaçağda Selef, Selefika olarak adlandırılmıştır. Bir dönem Aqua Selephica (Zoroğlu, 1993, 80-82) adını da almış olan Göksu Nehri'nde 1190 yılında Roma-Germen İmparatoru Friedrich Barbarossa boğulmuştur. Daha geniş bilgi için bak. Eickhoff, 1970; Kawerau, 1946, 135 vd.

¹⁶ Daha sonra, Ermenek, Başyayla ve Sarıveliler çevresinin fiziki durumu başlığı altında incelenecektir

¹⁷ Yılmaz, 1995, 1.

¹⁸ bak. Jones, 1971, 204,205,211

¹⁹ Ross, 1992, 1-8.

başlayıp²⁰ Korakesion'a²¹ (Alanya) kadar uzanan, bugünkü Konya Ovası'nın sınırlarını içine alan ve modern Karaman, Konya, Akören ve Seydişehir yerleşmelerinin sınırlarına kadar uzanan geniş bir alanı kapsamaktadır.²²

Herodotos Kilikiayı "Ορεινή Κιλικία" (Dağlık Kilikia) olarak adlandırmaktadır.²³ Xenophon ise Phrygia'nın son kenti olarak İkonion'u (bugünkü Konya)²⁴ gösterir.²⁵ Xenophon'un ifadelerinden anlaşıldığı kadarıyla Kilikia Bölgesi'nin kuzey sınırı Lykaonia'da başlamaktadır.²⁶

Strabon²⁷ ise İsauria olarak belirttiği bölgeyi Kilikia Bölgesi içerisinde bir iç bölge gibi ele almış ve eserinde İsaura Vetus (Eski İsaura) ve İsaura Nova (Yeni İsaura)²⁸ olmak üzere iki İsaura'dan söz etmiştir.²⁹

Ptolemaios³⁰ çalışma alanımızı da içine alan bölgeyi dağlık Kilikia'nın bir alt bölgesi olduğu savunulan Ketis Bölgesi olarak niteler.³¹ Aslında bölge, antik ve modern kaynaklarda belirsizliklerle doludur. Bölge sınırlarının çok geniş olması sebebiyle biz de çalışmamızı Ermenek, Başyayla, Sarıveliler ve Taşkent İlçeleri ve köyleri ile sınırlandırdık. Böylece, yukarıda adı geçen ilçeler ve çevresinde şimdiye kadar birlikte irdelenmeyen antik malzemeler bir arada değerlendirilmiştir. Bir anlamda bölgedeki antik malzemelerin dökümünü sunduk. Yeri geldikçe de kaynakların ve buluntuların ışığında lokalizasyonlarda bulunduk. Çünkü, çalışma alanımızı gezen araştırmacıların birçoğu³² daha çok modern yolların ulaşabildiği alanlardaki antik malzemeye değinmişler hatta zaman zaman da birtakım yanlışlıklar içine düşmüşlerdir.

1.1.Çalışmanın Konusu ve Amaç

Çalışmanın konusu, yukarıda sınırlarını genel hatları ile belirlemeye çalıştığımız İsauria Bölgesi'nin güney doğusunda yer alan bugünkü Taşkent (Konya), Sarıveliler

²⁰ Erzen, 1940,1.

²¹ Jones, 1971, 197-198,199, 213.

²² bak. Dipnot 3-5.

²³ Herodotos, XVI-5, ½.

²⁴ Konya adının kaynağı hakkında bak. Zoroğlu, 1984, 137-140; ayrıca Dülgerler, 1984, 9.

²⁵ Xenophon, Anabasis, 17.

²⁶ Xenophon, Anabasis, 18. (Xenophon burada, İkonion'a geldikten sonra, Lykaonia (bak. Ruge, RE, .X, Lykaonia 2, 2254) içinde beş gün boyunca ilerlediklerini, bu sırada da Kilikia kraliçesinin Menon ve askerleri eşliğinde en kısa yoldan ülkesine gönderildiğinden sözeder).

²⁷ Strabon, XV, 669, 1.

²⁸ İsaura Vetus (Eski İsaura) ve İsaura Nova (Yeni İsaura) problemi için bak. Bahar, 1991, 10; Yılmaz, 1995, 8-9 (Araştırmacılar antik ve modern kaynakların rehberliğinde, bu problemi etraflıca irdemişlerdir. Problem, çalışma alanımıza oldukça uzak bir noktada yoğunlaştığı için burada fazla değinilmeyecektir.)

²⁹ Strabon, XII, 569.

³⁰ Ptolemaios, (V 7, 2 ve 6).

³¹ Ketis veya K(i)etis için bak. Ruge, K(i)etis, RE, XI, 1, 1921, 380vd. (Araştırmacı Ketis veya K(i)etis olarak bilinen bu yörenin Anemurium-Kelenderis arasında olması gerektiğini söyler.) ; Mitford, 1980, 1245; Hild-Hellenkemper, 1990, 301. Ptolemaios'un Anemurium, Arsione, Kelenderis, Aphrodisias'ı Ketis'in kentleri olduğu şeklindeki ifadesi Jones tarafından kabul edilmez. (Jones, 1971, 195-196) Araştırmacı, sözkonusu bölgenin dağlık Kilikia'nın daha iç kesimlerine isabet etmesi gerektiğini savunur. Jones ayrıca, İ.S.1.yy.'da kullanılmaya başlanan Ketis adının muhtemelen Mısırlılar'ın "Kode" veya "Kedi" olarak adlandırdıkları tüm Kilikia Bölgesi'ne verilmiş olduğunu belirtir. Ramsay ise Ketis'i Kalykadnos'un iki yakasındaki doğu dağlık Kilikia olarak lokalize eder. (Ramsay, 1960, 363-364) Ramsay Koropissos'u (muhtemelen Dağpazarı) Ketis'in metropolisi sayarak bu bölgenin Tracheia'nın iç bölgelerine tekabül ettiğini kabul etmiştir. (Zoroğlu, 1997a, 2). Kommagene'nin son kralı VI. Antiochos'un manevi oğlu ve damadı, Tigranes'in de öz oğlu olan Alexander, Ketis Bölgesi'nde Basileos ünvanı ile bir süre hüküm sürmüştür. (Ergeç, 1995, 46).

³² Aşağıda araştırma tarihi başlığı altında geniş yer verilecektir.

(Karaman), Başyayla (Karaman) ve Ermenek (Karaman) İlçeleri'nin sınırladığı dağlık bölgede bulunan antik kentler, topraküstü arkeolojik materyaller ve bu bölgeden çevre müzelere getirilen arkeolojik eserlerin birlikte değerlendirilmesi yoluyla bölge kentlerinin ve sanatsal ürünlerinin İsauria Bölgesi içerisindeki yerini tespit etmektir.

Konu kapsamı içerisinde çalışma sahasında literatürlere kısa kısa bilgiler halinde geçen ve eksik bilgi ve arkeolojik materyal içeren antik yerleşim sahaları, eksiklikler tamamlanarak ele alınacak, ayrıca literatürlerde hiç anılmayan daha başka antik yerleşimler ve lokalizasyon problemi olan kentler konusundaki yorumlarımıza yer vereceğiz. Çalışma, yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olan kültürel değerlerin tespiti ve envanterlenmesi yoluyla sonraki araştırmalara ışık tutacak materyallerin bir arada toplanıp ana hatları ile değerlendirilmesidir.

Amacımız, bugüne kadar batıdan Astra (Tamaşalık) doğudan ise Adrassos'a (Balabolu) kadar incelenen ve eski eserleri envanterlenen bu dağlık bölgenin ihmal edilen orta yerindeki antik kalıntılar sahasını, mevcut kalıntıları tamamen yok olmadan bütün arkeolojik materyalleri ile birlikte bilim alemine tanıtmaktır. Bu amaç doğrultusunda ilk önce, söz konusu bölgede yüzeyde görülen, ayrıca bölge kentlerinden çeşitli yollarla müzelere gelen arkeolojik eserleri tek tek ele almayı düşündük ancak bu, çalışmanın kapsamını genişleteceği için, tespit ettiğimiz antik malzemeleri genel hatları ile değerlendirmeyi, gerekli gördüklerimizi ise daha sonraki çalışmalarımızda yeniden ayrıntılı olarak ele almayı yeğledik. Çalışmamızın, bölgede bizden sonra araştırma yapacak bilim adamları için rehber olacağına inanıyoruz.

1.2. Çalışmanın Bölümleri ve İzlenen Metod

Arazi çalışmamız 2001-2002 yaz aylarında olmak üzere iki sezon devam etti. Kıt imkanlara rağmen, sınırladığımız sahadaki bütün kalıntı alanları ziyaret edildi. Böylece bugüne kadar toplu bir değerlendirme ve envanterleme çalışması yapılmayan bölge kayıtlara geçirildi.

Çalışma altı bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında çalışma sahasının antik coğrafi sınırlar içerisinde nerede olduğunu kabaca belirledik. Sonra, çalışmanın konusunu ve bu çalışma ile nelerin amaçlandığını belirttik. Yine giriş kısmı içerisinde çalışmamızın bölümlerini ve bu bölümleri oluştururken izlediğimiz teknik ve yöntemler hakkında bilgi verdik. Bu bölümde son olarak ise çalışma sahasımızla ilgili doğrudan veya dolaylı olarak bilgi veren antik ve modern kaynakları kronolojik sıraya göre vermeye çalıştık.

II. bölümde, çalışma alanımızın fiziki yapısı ile ilgili coğrafi unsurlar tek tek ele alınmıştır. Fiziki yapıyı belirleyen her bir ögenin insan yerleşmesi için önemli kriterler olduğunu bildiğimiz için bu konuya geniş yer ayırmayı uygun gördük. Böylece, çalışma sahasında antik dönemde cereyan eden siyasi olayların perde gerisindeki asıl sebebinin bölgenin fiziki yapısı ile yakından bağlantılı olduğunun daha iyi anlaşılacağına inanıyoruz.

Bu başlık altında ayrıca bölge içerisindeki antik yollar konusuna da değinilmiştir.

III. bölümde, antik dönemde çalışma sahasının da içerisinde yer aldığı İsauria Bölgesi'nin tarihini ve tarihi süreç içerisinde bölgede cereyan eden siyasi olayları kronolojik sıraya göre vermeye çalıştık. Çalışma alanımız İsauria Bölgesi'nin merkezi ile metropol kentlerine komşu olduğu için, tarihi olaylardan buradaki kentlerin de büyük ölçüde etkilenmiş olduğunu özellikle geç Roma dönemi siyasi olaylarında daha iyi görmekteyiz. Araştırmalarımız sonucunda, sınırladığımız çalışma bölgemizde hellenistik dönem öncesine giden arkeolojik materyal bulamadık. Mevcut kentlerin ise erken Roma döneminde filizlenip

Bizansın başlarında büyük üne sahip olduğunu gördük. Bu bölümde kronolojik sıraya göre anlattığımız siyasi olaylar her ne kadar çalışma alanımızı doğrudan ilgilendirmese de, bu bilgiler ışığında bölgenin eksik kalan prehistorik dönemlerinin, araştırılması gereken özgün bir konu olduğu görülecektir. Hatta, bölge kentlerinin hellenistik, Roma ve geç Roma dönemlerindeki siyasi olaylarda üstlendiği roller de ayrıca incelenmesi gereken bir konu olarak görülmektedir. Çünkü, İsaoria Bölgesi, ya da daha geniş manada dağlık Kilikia araştırmalarında, siyasi olayların hep bölgenin başkenti ya da metropol kentleri içerisinde cereyan ettiği görülmekte, çalışma sahamızdaki kentlerin ise bu siyasi olaylarda nasıl bir konumda olduğuna hiç değinilmemektedir. Böylelikle, tarihi süreç içerisinde, buradaki çalışmada ele alınan kentler ya ihmal edilmiş olmalı, değilse yok sayılmış gibi bir duruma düşmektedir. Çalışmamız sırasında bu eksikliği gördüğümüz için, bu bölümde kronolojik bir sıraya göre ele aldığımız siyasi olaylarda özellikle çalışma sahamızın nasıl bir rol almış olabileceği konusunda yorumlarda bulunmaya çalıştık.

Çalışmanın çekirdeğini oluşturan Tarihi Coğrafya başlığı altındaki IV. Bölümde, sınırlarını belirlediğimiz sahada tespit ettiğimiz antik yerleşimler biliniyorsa antik adıyla, bilinmiyorsa modern adıyla alfabetik bir sıraya konularak tek tek incelenmiştir. Her antik yerleşimin öncelikle bugünkü yerini ve ulaşım olanaklarını anlattık. Sonra kentin ilk lokalizasyon denemelerini gördüğümüz çalışmalara ve araştırmacılara yer verdik. Daha sonra kentin varsa antik adı, yoksa olabilecek alternatif isminin kökenini irdeledik. Sonra, kentlerin biliniyorsa kuruluşu ve tarihi konusunda kaynaklarda parça parça geçen bilgileri derleyerek toplu halde vermeye çalıştık. Her kenti kalıntıları, buluntuları ve seramik örnekleri ile birlikte bir düzen içerisinde ele almaya çalıştık. Her kentin in-situ durumundaki eserlerini, sonra varsa müzelere taşınmış eserlerini, belli bir katalog numarası ve katalog düzeni içerisinde fotoğraflarıyla; yüzeyden topladığımız seramik örneklerini ise tanımlayıp yine fotoğraf ve çizim desteği ile vermeye çalıştık. Ayrıca, ele aldığımız eserlerin İsaori Bölgesi içerisinde, Anadolu'da ve Anadolu dışındaki benzer örneklerini tespit etmeye çalıştık. Buna ek olarak, lokalizasyon problemi olan kentler hakkında kendi yorumlarımıza da yer verdik.

Kültür Tarihi başlıklı V. bölümde, çalışma bölgesinde antik dönemde tapınım gören tanrı-tanrıça ve kültler konusu ile antik dönem inançlarının günümüze yansımalarını Din başlığı altında, halkın antik çağdaki uğraşları ve yaşam standartlarını ise Sosyal Yaşam başlığı altında inceledik.

VI. ve son bölümde, çalışmadan çıkardığımız sonuçları, coğrafya, tarih ve antik malzemeler bazında tek tek değerlendirerek her malzemeyi ait olduğu sanatsal kategoriye koymaya çalıştık.

Çalışma, çok sayıda fotoğrafla desteklemiştir.

1.3.Yapılan Araştırmalar

Antik çağda Orta Dağlık Kilikia Bölgesi içerisinde yer alan Ermenek, ilk olarak 16.yy.'da Türk Seyyahı Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde karşımıza çıkmaktadır.³³ Seyahatname'de "Ermenek" olarak geçen ilçenin yanı sıra, çalışma alanımızda yer alan Göktepe (Fariske) Kasabası ve yörede bugün hemen hemen tamamının adı değiştirilmiş olan birçok köy adları da anılmaktadır. Seyahatnamede küçük bir köy ve Fariske adıyla anılan bugünkü Göktepe Kasabası'ndan uzun uzun söz edilmektedir. Fariske adı bugün yaşlı kuşak tarafından hâlâ kullanılmaktadır. Metinden anlaşıldığı kadarıyla Evliya Çelebi Alaiya'dan

³³ Evliya Çelebi, 1985, 30vd. 19.yy ortalarına kadar Anadolu'ya gelen seyyahlar hakkında geniş bilgi ve literatür için bak. Saint-Martin, 1852, 1vd.

(bugünkü Alanya) hareket ederek bugünkü Göktepe Kasabası'na gelir. Kasabada bizim için önemli olan bir kaleden söz eder.³⁴ Buradan hareketle Ermenek'e gelir. Yol üzerinde uğradığı birkaç köy adını sayar. Bu köy adlarından hiçbirisi bugün kullanılmamaktadır.³⁵ Ancak takip ettiği güzergaha göre uğradığı köyleri tahmin edebiliyoruz. Araştırmamız sırasında Göktepe'den sonra gelen yol üzerindeki köylerin birçoğunda antik malzemeye rastlamadık. Evliya Çelebi de bu konuda bilgi vermemektedir. Yalnız, Ermenek Kalesi'nden hayranlıkla söz eder³⁶ ve Ermenek'ten sonra Laranda'ya (Karaman) geçer.³⁷

Evliya Çelebi'den sonra bölgeyi ilk dolaşan gezgin Fransız G.A. Olivier'dir.³⁸ Olivier 18 Eylül 1796 tarihinde Kelenderis'e³⁹ gelir. Burada bir gün kaldıktan sonra Gülnar üzerinden Laranda'ya (Karaman) geçer. Olivier Laranda'ya geçerken Gülnar-Ermenek yolunu kullanmış olmalıdır. Olivier'den sonra Kinneir⁴⁰ bölgeye bir araştırma gezisi yapmıştır. Kinneir, Anemurium'dan (Anamur) sonra Kelenderis'e (Aydıncık) gelir ve kent hakkında bilgi verir.⁴¹ Kelenderis'ten (Aydıncık) Laranda'ya (Karaman) geçer. Kinneir, Olivier'in kullandığı yolu kullanmıştır. 1800 yılında İngiliz Amiral Leake⁴² Laranda üzerinden Kelenderis'e (Aydıncık) gelir. Leake, Olivier'in izlediği dönüş yolunu izlemiş olmalıdır.

³⁴ Evliya Çelebi, 1985, 30.

³⁵ Evliya Çelebi, Firiski olarak adını verdiği bugünkü Göktepe (Fariske) Kasabası'ndan hareketle Lâmuran adındaki bir köye gelir. Osmanlı arşiv belgelerinde de rastladığımız Lâmuran yerleşmesi, bize göre bugün Esentepe olarak bilinen fakat halk arasında halen Lamos olarak adlandırılan köy olmalıdır. Ramsay'ın çalışmasında da (Ramsay, 1960, 423) rastladığımız Lamos kenti, antik dönemde Kilikya Bölgesi içerisinde yer alan üç ayrı Lamos kentinden biri olmalıdır. Bugünkü Esentepe (Lamos) Köyü'nü ziyaretimiz sırasında yüzeyde kayda değer bir kalıntıya rastlamadığımız için Lamos kenti konusuna değinmedik. Evliya Çelebi Lâmuran Köyü'nden sonra Lamur Beli'ni aşır Gurgen adındaki bir Köye geldiğini anlatır. Seyyah Gurgen Köyü'nü bağ-bahçesi çok olan bir yer şeklinde tanımlar. Bize göre Lamur Beli, bugünkü Esentepe (Lamos) Köyü'nün yukarıdaki (kuzey) dağ blokunun olduğu saha, Gurgen Köyü ise bugünkü Boyalık ya da Yerbağ (Güzve) köylerinden biri olmalıdır. Evliya Çelebi Gurgen Köyü'nden sonra Beyşehir Dağlarından çıkan Avari Nehri'ni geçip Gözen Kalesi'ne geldiğini anlatır. Gözen Kalesi'nin ise vergi alınmak için yapıldığını ve kaleye halat ile çıkıldığını anlatır. Araştırmalarımıza göre bu çevrede Lauzados (Lafsa-Kirazlıyayla) kentinin Orta Çağda bir gümrük merkezi olduğunu öğrendik. Fakat burada vergi toplandığı konusunda bilginiz yok. Evliya Çelebi'nin Gözen Kalesi olarak tarif ettiği kale Lauzados'ta (Lafsa-Kirazlıyayla) olmalıdır. Buna göre Avari Nehri ise bugün Ermenek Çayı'na dökülen Küçüksu Deresi olması gerekir. Fakat Avari Nehri'nin doğduğu yer olarak adını verdiği Beyşehir Dağları ile bugünkü Beyşehir çevresi kastediliyor ise bu nehir Küçüksu Deresi olmamalıdır. Bugün, Küçüksu Deresi adından da anlaşılacağı gibi küçük bir deredir ve yazları neredeyse tamamen kurumaktadır. Evliya Çelebi zamanında Küçüksu Deresi gerçekten bir nehir boyutunda idiyseneyse, sadece nehrin doğduğu yer konusunda yanlış olmalıdır. Evliya Çelebi'nin yolu üzerindeki bugünkü Cenne-Şahinler Kalesinin de Gözen Kalesi olma ihtimali var fakat buraya gelirken kesinlikle bir nehirden geçilmediği için bu zayıf bir ihtimaldir. Seyyah'ın bu çevreye dair verdiği bütün bilgileri doğru kabul edersek Avari Nehri, Ermenek Çayı'nın bugünkü Boyalık ve Yerbağ (Güzve) yakınlarında aldığı yerel bir adı olabilir. Fakat Ermenek Çayı bugün sularını, Saraçoğlu'nun tabiri ile Bozkır yakınlarındaki Yedi Kaza Yaylaları'ndan toplamaktadır. Avari Nehri Ermenek Çayı ise bu çevrede en azından bir Ortaçağ Kalesi olmalıydı. Evliya Çelebi Gözen Kalesi'nden sonra dört saat dağlara çıkıp Ermenek Kalesi'ne gelir. Lauzados (Lafsa-Kirazlıyayla) kenti seyyahın yol güzergahından epey içerdedir ve buradan Ermenek Kalesi'ne giderken kesinlikle dağ olabilececek önemli engebe yoktur. Bu yüzden Gözen Kalesi'ni bugünkü Ermenek Çayı boylarında aramak gerekir. Avari Nehri ise yukarıda da belirttiğimiz gibi Ermenek Çayı'nın bugünkü Boyalık ve Yerbağ (Güzve) yakınlarında aldığı yerel bir adı olmalıdır. Evliya Çelebi'nin konu ile ilgili verdiği bilgiler için bak. Evliya Çelebi, Seyahatname, Cilt:9-10, 31.

³⁶ Evliya Çelebi, 1985 31.

³⁷ Evliya Çelebi, 1985, 31.

³⁸ Olivier, 1801-1807, Cilt:6.

³⁹ Geniş bilgi için bak, Zoroğlu, 1994, 7vd.

⁴⁰ Kinnier, 1818.

⁴¹ Geniş bilgi için bak.Zoroğlu, 1994, 7vd.

⁴² Leake,1824.

Dağlık Kilikia Bölgesi'nde ilk ciddi arkeolojik çalışmalar 1811-1812 yıllarında İngiliz Kaptan Amiral Francis Beauford'la birlikte başlar.⁴³ Beauford, Kraliyet Amirallik Dairesi'nin emirleri ile deniz haritası çizmek üzere görevlendirilir. Frederiksteen adlı bir gemi ve tarihi coğrafya araştırmacısı Ritler ile birlikte Güney Anadolu kıyısında seyahate başlar. Beauford'tan sonra bölgedeki çalışmalar artmıştır.

Irby ve Mangles,⁴⁴ 1817 yılının son aylarına doğru, Gülek Boğazından geçerek Tarsus'a⁴⁵ ve Silifke'ye⁴⁶ gelirler. Gezinler, yolları üzerinde rastladıkları kalıntılardan söz etmektedirler. Irby ve Mangles, notlarında sık sık Beauford'a atıfta bulunmuşlardır.

1830'lu yıllarda Fransız Ch. Texier,⁴⁷ Anadolu gezisi dahilinde bölgeyi de dolaşmış ve kentlerden genel olarak söz etmiştir.

Bir jeolog olan Hamilton,⁴⁸ 1836 yılında bölgede incelemelerde bulunmuş ve bugünkü Zengibar Kale'nin İsaoria olduğunu tespit etmiştir. 1850'li ve 1860'lı yıllarda Langlois'in⁴⁹ yayınları dikkat çekicidir. 1853 yılında Barker'in⁵⁰ bölge ile ilgili bir yayını bulunmaktadır. Tchihatchaff,⁵¹ 1854 yılında Doğu Dağlık Kilikia'daki Diocaesareia⁵² kentini ortaya çıkarmıştır. Ancak kentin Olba⁵³ olduğunu bilmemektedir. Yine 1854 yılında Coğrafyacı Kiepert⁵⁴ bölgenin haritasını çıkartarak, yerleşim yerlerini ve o dönemin yer adlarını vermiştir. Fakat Kiepert'in haritasında geçen yerleşim birimlerinin adı değişmiştir. 1874 yılında Favre ve Mandret⁵⁵ ikilisinin Kilikia seyahatleri üzerine bir notları bulunmaktadır.

Bir biyolog olan ve 1875 yılında bölgenin bitkileri üzerinde araştırmalar yapan Davis⁵⁶ bölgeyi "Armenia" olarak adlandırmıştır.

Collignon⁵⁷ ve Duchesne'den⁵⁸ sonra 1883 yılında Waddington⁵⁹ ve Blumer'in,⁶⁰ bölge sikkeleri üzerinde çalışmaları bulunmaktadır. 1884'te Sterret'in⁶¹ araştırmaları, İsaoria Bölgesindeki ilk kapsamlı çalışma olarak görülmektedir. Sterret, çalışma sahasımız içinde yer alan Göktepe (Fariske) Köristanı'ndaki kalıntıları ilk keşfeden araştırmacı olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶² 1887 yılında ise Hogart⁶³ Karaman'dan Silifke'ye kadar olan bölgeyi dolaşmıştır.

1890 yılı içerisinde Bent,⁶⁴ Ramsay-Hogarth⁶⁵ ve Sterret'in,⁶⁶ 1891 yılında yine Bent,⁶⁷ Hicks,⁶⁸ Ramsay-Hogarth⁶⁹ ve Heberdey-Wilhelm⁷⁰ ikilisinin, 1892 yılında ise Headlam'ın⁷¹ bölge ile ilgili çalışmaları bulunmaktadır.

⁴³ Beauford, 1818.

⁴⁴ Irby-Mangles, 1823.

⁴⁵ Geniş bilgi için bk. Zoroğlu, 1995.

⁴⁶ Geniş bilgi için bak., Keil-Wilhelm, MAMA 111., 3vd.

⁴⁷ Texier, 1940.

⁴⁸ Hamilton, 1842.

⁴⁹ Langlois, 1853; Langlois, 1854; Langlois, 1854a; Langlois, 1863.

⁵⁰ Barker, 1853.

⁵¹ Tchihatchaff, 1854.

⁵² Geniş bilgi için bk., Keil-Wilhelm, MAMA III, 44vd.

⁵³ Geniş bilgi için bk., Keil-Wilhelm, MAMA III, 80vd.

⁵⁴ Kiepert, 1854; Kiepert, 1914.

⁵⁵ Favre-Mandret, 1874.

⁵⁶ Davis, 1880.

⁵⁷ Collignon-Duchesne, 1880.

⁵⁸ Duchesne, 1880.

⁵⁹ Waddington, 1883.

⁶⁰ Blumer, 1883.

⁶¹ Sterret, 1888.

⁶² Bean-Mitford, 1970, 212.

⁶³ Hogart, 1890.

⁶⁴ Bent, 1890; Bent, 1890a.

1896 yılında Heberdey ve Wilhelm'in,⁷² 1898 yılında Blumer'in,⁷³ 1899 yılında ise Alishan'ın⁷⁴ bölge ile ilgili yayınları vardır.

1900 yılında Schaffer'in⁷⁵ yaptığı çalışma ile Hill'in⁷⁶ bölge sikkeleri üzerine yaptığı araştırma dikkate değerdir. Bundan sonra 1902'de Kiepert⁷⁷ ve Swoboda,⁷⁸ 1904'te Ramsay,⁷⁹ 1905'te Bell⁸⁰ ve Ramsay,⁸¹ 1906'da Guyer⁸² ve 1907'de Herzfeld⁸³ bölge üzerinde çalışmışlardır.

Tânin Gazetesi muhabiri Ahmet Şerif⁸⁴ 1910 yılında Kelenderis-Gülнар üzerinden Ermenek'e gelir. Ahmet Şerif daha çok ilçenin sosyo-ekonomik durumu hakkında bilgiler vermektedir.

1911 yılında Delahaye'nin,⁸⁵ çalışma alanımız içerisinde bulunan ve İsauria Dekapolis'inden⁸⁶ biri olan ve aynı zamanda Zenon'un kendi adına kurduğu Zenonopolis⁸⁷ kenti hakkında kısa bir yayını bulunmaktadır.

1912 yılında Ramsay'ın,⁸⁸ 1914 yılında Newell'in⁸⁹ ve Paribeni-Romanelli'nin,⁹⁰ 1915 yılında ise yine Paribeni-Romanelli⁹¹ ile Keil-Wilhelm⁹² ikililerinin bölge hakkında çalışmaları vardır. 1916 yılında ise Ruge,⁹³ İsauria Nova (Yeni İsauria) üzerinde lokalizasyonda bulunmuştur.

⁶⁵ Ramsay, 1890; Ramsay-Hogarth, 1890.

⁶⁶ Sterret, 1888.

⁶⁷ Bent, 1891.

⁶⁸ Hicks, 1891.

⁶⁹ Ramsay-Hogarth, 1891.

⁷⁰ Heberdey-Wilhelm, 1896.

⁷¹ Headlam, 1892.

⁷² Heberdey-Wilhelm, 1896a.

⁷³ Blumer, 1898.

⁷⁴ Alishan, 1899.

⁷⁵ Schaffer, 1902.

⁷⁶ Hill, 1900.

⁷⁷ Kiepert, 1902-1906.

⁷⁸ Swoboda, 1902.

⁷⁹ Ramsay, 1904.

⁸⁰ Bell, 1906.

⁸¹ Ramsay, 1905.

⁸² Guyer, 1906.

⁸³ Herzfeld, 1907.

⁸⁴ Ahmet Şerif, 1977.

⁸⁵ Delahaye, 1911.

⁸⁶ İsauria Dekapolis, İsauria art ülkesindeki on kentin bulunduğu bölgededir. Çalışma sahamız bütünüyle Dekapolis içerisinde. İsauria Dekapolis olarak bilinen bu bölge aynı zamanda Seleukeia art ülkesidir de. Başkent Germanikopolis, Titiopolis, Dometiopolis, Zenonopolis, Neapolis, Claudiopolis, Eirenopolis, Diocaesareia, Lauzados, Dalisandos civarından Claudiopolis'e kadar olan, oradan da Kalykadnos boyunca Germanikopolis'in 25 km. kadarki Ketis Bölgesi içindedir. Dekapolis kent grubu ilk olarak Konş. Porp. tarafından adlandırılmıştır. Buralar, Eirenopolis konusunda da değineceğimiz gibi Gregorios Dekapolites'in memleketi olarak da bilinir. Daha geniş bilgi ve literatür için bak. Hild-Hellenkemper, 1990, 235.

⁸⁷ Zenonopolis kenti ilerde detaylı olarak ele alınacaktır.

⁸⁸ Ramsay, 1912.

⁸⁹ Newell, 1914.

⁹⁰ Paribeni-Romanelli, 1914.

⁹¹ Paribeni-Romanelli, 1915.

⁹² Keil-Wilhelm, 1915.

⁹³ Ruge, 1916.

1923 yılında Ramsay,⁹⁴ 1924 yılında ise Buckler-Colder-Cox⁹⁵ üçlüsü İconium, Lycaonia ve İsauria üzerinde çalışmalar yapmıştır. 1926 yılında Keil'in,⁹⁶ 1928'de Calder'in,⁹⁷ 1930 yılında Swoboda ve ekibi⁹⁸ ile Ramsay'ın,⁹⁹ 1931 yılında ise Keil-Wilhelm'in¹⁰⁰ çalışmaları vardır. Yine 1931 yılında Ali Rıza Yalın (Yalman)¹⁰¹ "Cenupta Türkmen Oymakları" adlı çalışmasında Ermenek ve çevresindeki yaylalarda yaşayan göçerlerin sosyal hayatı konusunda önemli bilgiler vermektedir.

Emekli bir öğretmen olan Gaffar Totaysalgır'ın,¹⁰² 1935 yılında Ermenek-Güneyyurt (Gargara-Neapolis) Kasabasındaki İkizin kaya mezarı hakkında bir çalışması bulunmaktadır. Bir arkeoloji eğitimi almadığı için Totaysalgır, söz konusu eseri Hitit tapınağı olarak adlandırmaktadır. Ancak eski eserlerin yerini, tanımını, ölçülerini, en önemlisi de bugün oldukça tahrip edilmiş olan İkizin kaya mezarının fotoğrafını da vermiş olması bakımında kayda değerdir.¹⁰³ Totaysalgır'ın 1935 yılında bölgede bir başka çalışması daha görülmektedir.¹⁰⁴

Ramsay¹⁰⁵ (1940), Bossert¹⁰⁶ (1942) ve Syme'nin¹⁰⁷ (1943) çalışmalarından sonra 1945 yılında Üçer-Koman ikilisinin,¹⁰⁸ Konya köy ve yer adları üzerine yayınladıkları çalışmalarında bölgedeki birçok köyün adı da geçmektedir. Fakat eserde adı geçen köylerden bazılarının yeri bilinmemektedir.¹⁰⁹

1946'da Thampson,¹¹⁰ 1947'de Langlois,¹¹¹ 1948'de Erzen,¹¹² 1950 yılında ise Albright'in¹¹³ çalışmalarından sonra Seyrig¹¹⁴ ve Honigman,¹¹⁵ çalışma sahamız içinde yer alan İrnebol-İrenepolis-Eirenopolis (Aşağı-Yukarı İrnebol-Çatalbadem-İkizçınar) kenti hakkında önemli birer çalışmaları vardır.

1951 yılında Grierson,¹¹⁶ 1952 yılında Bittel¹¹⁷ ve Boysal,¹¹⁸ 1954 yılında Stark¹¹⁹ ve Wainwright,¹²⁰ 1958 yılında Hereward,¹²¹ Kökten¹²² ve Stark,¹²³ 1959'da Badiou,¹²⁴ 1960'ta

⁹⁴ Ramsay, 1923.

⁹⁵ Buckler-Colder-Cox, 1924.

⁹⁶ Keil, 1926.

⁹⁷ Calder, 1929.

⁹⁸ Swoboda-Keil-Knoll, 1935.

⁹⁹ Ramsay, 1930.

¹⁰⁰ Keil-Wilhelm, 1931.

¹⁰¹ Yalman (Yalın), 1931.

¹⁰² Totaysalgır, 1935.

¹⁰³ Totaysalgır, 1935, 35.

¹⁰⁴ Totaysalgır, 1935.

¹⁰⁵ Ramsay, 1940.

¹⁰⁶ Bossert, 1942.

¹⁰⁷ Syme, 1943.

¹⁰⁸ Üçer,-Koman,1945.

¹⁰⁹ Üçer,-Koman,,1945.

¹¹⁰ Thampson, 1946.

¹¹¹ Langlois, 1947.

¹¹² Erzen, 1948.

¹¹³ Albright, 1950.

¹¹⁴ Seyrig, 1950.

¹¹⁵ Honigman, 1950.

¹¹⁶ Grierson, 1951.

¹¹⁷ Bittel, 1952, Bittel, Mansel, Erdmann, Verzone, Çambel, Erzen, ve İnan 1952 yılının Haziran ayında İsauria Bölgesinde araştırma gezileri yapmışlardır.

¹¹⁸ Boysal, 1952.

¹¹⁹ Stark, 1958.

¹²⁰ Wainwright, 1954, 33'te Wainwright, Mısır belgelerinde Keftiu olarak geçen bölgenin yerini Dağlık Kilikia ve İsauria Bölgesi'nde gösterir.

Gertrude-Bell'den ¹²⁵ sonra 1962-1968 yılları arasında Bean ve Mitford'un¹²⁶ Kilikia Bölgesi'nde detaylı olarak yürüttükleri epigrafik çalışmalar bulunmaktadır. Bean ve Mitford, çalışma alanımızdaki yazıtlı birçok mezar anıtlarının yerlerini tespit etmişlerdir. Araştırmamız sırasında büyük oranda yararlandığımız çalışmalarında geçen yazıtlı mezar anıtlarına ulaştık ancak hemen hemen birçoğu büyük oranda tahrip olmuş vaziyettedir. Bean ve Mitford, çalışmalarında zaman zaman da yazıtsız mezar anıtlarından ve rastladıkları diğer eski eserlerden de kısa bilgiler vermektedirler.¹²⁷

1960'lı yıllarda Bean ve Mitford'un uzun süreli çalışmalarıyla birlikte yine aynı dönemde, 1962'de Goetze,¹²⁸ 1963'te Boysal,¹²⁹ 1964'te Feld¹³⁰ ve George,¹³¹ 1965 yılı içerisinde de Cate¹³² ve French'in¹³³ Kilikia Bölgesi ile ilgili önemli çalışmaları vardır.

1966 yılında Davasne'nin¹³⁴ ve 1967 yılında Machatschekten'in¹³⁵ çalışmalarından sonra yine aynı yıl Onurkan¹³⁶ Dağlık Kilikia Bölgesi'nin mimarisi ve hamam yapılarını konu alan doktora çalışmasını tamamlamıştır. 1968 yılında ise Koşay'ın¹³⁷ Kilikia Bölgesi'nin tarihini konu alan kısa bir makalesi yayınlamıştır. 1969'da Serdaroğlu¹³⁸ bölgedeki Seleukeia, Diocaesareia ve Elaiussa Sebaste tapınaklarını alt yapı ve plan olarak incelemiştir. Bu yıl içerisinde Mazor,¹³⁹ MacKay¹⁴⁰ ve Syme'nin¹⁴¹ de Kilikia Bölgesi'ni yakından ilgilendiren çalışmaları vardır.

1970 yılında Anabolu,¹⁴² Roma İmparatorluk Çağı Tapınakları ile ilgili çalışmasında Kilikia Bölgesinde bilinen örneklerden söz etmiştir. 1970 yılı içinde Ertaş¹⁴³ daha çok bölgenin sosyo-ekonomik ve yol sorunlarının yer aldığı eserinde Ermenek, Başyayla ve Sarıveliler çevresindeki eski eserlerden de söz etmiştir. 1970 yılında yapılan diğer bir çalışma ise Honigman'a¹⁴⁴ aittir. Honigman, Bizans Devleti'nin doğu sınırını konu alan çalışmasında araştırma bölgemizdeki Germanikopolis, Domitopolis, Lauzados ve Eirenopolis kentlerinden de söz etmektedir. 1971'de Jones'in¹⁴⁵ eserinde yine Eirenopolis adına rastlamaktayız.

¹²¹ Hereward, 1958.

¹²² Kökten, 1958.

¹²³ Stark, 1958.

¹²⁴ Badion, 1959.

¹²⁵ Gertrude-Bell, 1960.

¹²⁶ Bean-Mitford, 1962; Bean-Mitford, 1965; Bean-Mitford, 1970.

¹²⁷ Bak. Bean-Mitford, 1970, 199vd.

¹²⁸ Goetze, 1962.

¹²⁹ Boysal, 1963.

¹³⁰ Feld, 1964.

¹³¹ George, 1964.

¹³² Cate, 1965.

¹³³ French, 1965.

¹³⁴ Davasne, 1966.

¹³⁵ Machatschekten, 1967.

¹³⁶ Onurkan, 1967.

¹³⁷ Koşay, 1968.

¹³⁸ Serdaroğlu, 1969.

¹³⁹ Mazor, 1969.

¹⁴⁰ Mackay, 1969.

¹⁴¹ Syme, 1969.

¹⁴² Anabolu, 1970.

¹⁴³ Ertaş, 1970.

¹⁴⁴ Honigman, 1970.

¹⁴⁵ Jones, 1971.

Eyice'nin¹⁴⁶ 1971'de yayınladığı Karaman ve Karadağ adlı çalışmasında Ermenek'ten de çok kısa olarak söz edilmektedir.

1972'de Akarca,¹⁴⁷ Hall¹⁴⁸ ve Cramer,¹⁴⁹ 1973'de Laminger,¹⁵⁰ 1975'de Taşyürek¹⁵¹ ve Boase(ed)'in¹⁵² bölge ile ilgili çalışmaları karşımıza çıkmaktadır. 1976'da Bardakçı¹⁵³ Bütün Yönleriyle Ermenek adlı kitabında Ermenek ve çevresindeki eski eserlerin yerleri ve durumları hakkında bilgi vermiş ve kendince bazı yorumlarda bulunmuştur.

1979 yılında Lequenne¹⁵⁴ "Galatlar'ı" konu alan çalışmasında zaman zaman İsauria Bölgesi üzerinde yorumlar yapmıştır. 1980'de Hellenkemper¹⁵⁵ ve Mitford-Andrews'in¹⁵⁶ çalışmalarından sonra Rosenbaum,¹⁵⁷ İsauria Bölgesi'nin güneydoğusunda yer alan antik Adrassos (Balabolu) kentinin mezar anıtları hakkında geniş bir çalışma yapmıştır.

1981'de Eyice¹⁵⁸ Dağlık ve Ovalık Kilikia'nın batısında detaylı yüzey araştırmaları yapmış ve hem sur duvarları hem de kule olarak ayakta kalabilmiş çokgen yapıların planını çıkarmıştır. Yine aynı yıl içerisinde Darrouzès'in bir çalışmasında, konumuz dahilinde olan kentlerden bazılarını isimlerini görmekteyiz.¹⁵⁹

1982'de yılında Topçu¹⁶⁰ Seleukeia'da, Baydur¹⁶¹ ise Tarsus Donuktaş'ta arkeolojik kazılar yapmıştır.

1983'de Headlam¹⁶² ve Hopwood'un¹⁶³ İsauria Bölgesi ile ilgili birer çalışmaları yayınlanmıştır.

1984 yılı içerisinde Fleischer,¹⁶⁴ Hild-Hellenkemper,¹⁶⁵ French¹⁶⁶ ve Karaman Müzesi elemanlarının¹⁶⁷ çalışmaları göze çarpar.

1985'te Hill,¹⁶⁸ 1986'da Hellenkemper -Hild,¹⁶⁹ Bittel¹⁷⁰ ve Syme'nin¹⁷¹ bölge ile ilgili çalışmaları vardır. Özellikle Syme'nin, Ermenek'in ilk adının "Clibanus"¹⁷² olduğu şeklindeki iddiası bizim için önemlidir.¹⁷³ Yine 1986'da yayınlanan Ostrogorsky'nin¹⁷⁴ çalışmasında,

¹⁴⁶ Eyice, 1971.

¹⁴⁷ Akarca, 1972.

¹⁴⁸ Hall, 1972.

¹⁴⁹ Cramer, 1972.

¹⁵⁰ Laminger, 1973.

¹⁵¹ Taşyürek, 1975.

¹⁵² Boase(ed), 1975.

¹⁵³ Bardakçı, 1976.

¹⁵⁴ Lequenne, 1979.

¹⁵⁵ Hellenkemper, 1980.

¹⁵⁶ Mitford-Andrews, 1980.

¹⁵⁷ Rosenbaum, 1980.

¹⁵⁸ Eyice, 1981.

¹⁵⁹ Bak. Darrouzès, 1981, 29vd.

¹⁶⁰ Topçu, 1982.

¹⁶¹ Baydur, 1984; Baydur, 1987; Baydur, 1988; Baydur, 1989; Baydur, 1990; Baydur, 1991; Baydur, 1992.

¹⁶² Headlam, 1983.

¹⁶³ Hopwood, 1983.

¹⁶⁴ Fleischer, 1984.

¹⁶⁵ Hild-Hellenkemper-Hellenkemper-Salies, 1984.

¹⁶⁶ French, 1984.

¹⁶⁷ Temizsoy-Uysal-Mertek, 1984.

¹⁶⁸ Hill, 1985.

¹⁶⁹ Hellenkemper-Hild, 1986.

¹⁷⁰ Bittel, 1986.

¹⁷¹ Syme, 1986.

¹⁷² Plinius, V, 94; İsauria Bölgesinde yeri tam olarak bilinmeyen bir kent. Bak. Ruge, Clibanus, RE, IV, I, 1900, 22.

¹⁷³ Syme, 1986, 163.

İsaurialılardan ve Bizans'ta İsaerialı komutanlarla başlayan tasvir kırıcı buhran devresinden uzun uzun söz edilmektedir

1987 yılında Dagrön-Feissel¹⁷⁵ ikilisinden sonra 1988 yılında Özgan¹⁷⁶ ve Zoroğlu'nun¹⁷⁷ Kilikia Bölgesini yakından ilgilendiren çalışmaları vardır.

Sayar-Siewart-Taeuber,¹⁷⁸ Durugönül¹⁷⁹ ve Hopwood¹⁸⁰ ise 1989 yılında bölgede çalışmalar yapmış araştırmacılarıdır.

1990 yılında Hild-Hellenkemper,¹⁸¹ Sayar-Siewart-Taeuber,¹⁸² Yılmaz,¹⁸³ Desideri¹⁸⁴ ve Bahar'dan¹⁸⁵ sonra bölge kültürleri ile ilgili araştırmalar yapmış olan MacKay¹⁸⁶ ve Mitford-Andrews'in¹⁸⁷ çalışmaları bulunmaktadır.

Bazin,¹⁸⁸ Feissel,¹⁸⁹ Hopwood,¹⁹⁰ Desideri,¹⁹¹ Russel,¹⁹² Hild-Hellenkemper-sSalies,¹⁹³ Scarborough,¹⁹⁴ Söğüt,¹⁹⁵ Mertek-Çay¹⁹⁶ ve Jasink¹⁹⁷ 1991 yılında bölge ile ilgili çalışmaları bulunan araştırmacılarıdır.

1992 yılında Sayar¹⁹⁸ ve Arslan,¹⁹⁹ 1993 yılında Sayar-Siewart-Taeuber²⁰⁰ üçlüsünün 2 ayrı çalışması, Mutaifan²⁰¹ ve Nersessian-Agemion'un²⁰² ve Zoroğlu'nun²⁰³ birer çalışmaları bulunmaktadır. Aynı yıl içinde Umar'ın²⁰⁴ yayınladığı Türkiye'deki Tarihsel Adlar isimli çalışmasında araştırma sahamız içindeki köy ve kasabaların eski adları konusunda detaylı fakat yanlış bilgiler verilmiştir. 1994 yılı içerisinde Tırpan,²⁰⁵ Zoroğlu,²⁰⁶ Özgan-Özgan,²⁰⁷ Söğüt²⁰⁸ ve Bildirici'nin²⁰⁹ Kilikia Bölgesini yakından ilgilendiren çalışmaları vardır. Bildirici,

¹⁷⁴ Ostrogorsky, 1986.

¹⁷⁵ Dagrön-Feissel, 1987.

¹⁷⁶ Özgan, 1988.

¹⁷⁷ Zoroğlu, 1988.

¹⁷⁸ Sayar-Siewart-Taeuber, 1989.

¹⁷⁹ Durugönül, 1989.

¹⁸⁰ Hopwood, 1989.

¹⁸¹ Hild-Hellenkemper, 1990.

¹⁸² Sayar-Siewart-Taeuber, 1990.

¹⁸³ Yılmaz, 1990.

¹⁸⁴ Desideri, 1990.

¹⁸⁵ Bahar, 1990.

¹⁸⁶ Mackay, 1990 .

¹⁸⁷ Mitford-Andrews, 1990.

¹⁸⁸ Bazin, 1991.

¹⁸⁹ Feissel, 1991.

¹⁹⁰ Hopwood, 1991.

¹⁹¹ Desideri, 1991.

¹⁹² Russel, 1991.

¹⁹³ Hellenkemper-Salies, 1991.

¹⁹⁴ Scarborough, 1991.

¹⁹⁵ Söğüt, 1991.

¹⁹⁶ Mertek-Çay, 1992.

¹⁹⁷ Jasink, 1991.

¹⁹⁸ Sayar, 1992.

¹⁹⁹ Arslan, 1992.

²⁰⁰ Sayar-Siewart-Taeuber, 1993; Sayar-Siewart-Taeuber, 1993a.

²⁰¹ Mutaifan, 1993.

²⁰² Nersessian-Agemion, 1993.

²⁰³ Zoroğlu, 1993.

²⁰⁴ Umar, 1993.

²⁰⁵ Tırpan, 1994.

²⁰⁶ Zoroğlu, 1994.

²⁰⁷ Özgan-Özgan, 1994.

²⁰⁸ Söğüt, 1994.

tarihsel su yapılarını konu alan kitabında araştırma sahamız içindeki antik Sbide-Sbede²¹⁰ (İzvit-i Ulvi-Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar) kentinin antik su yollarına geniş yer vermiştir.²¹¹

Yılmaz,²¹² Bahar²¹³ ve Sayar²¹⁴ 1995 yılında İsauria Bölgesinde çalışmalar yapan araştırmacıdır. 1996 yılında Casabonne²¹⁵ ve Sayar,²¹⁶ 1997 yılında Cate,²¹⁷ Sayar,²¹⁸ Durugönül²¹⁹ ve Zoroğlu,²²⁰ 1998'de Scarborough²²¹ ve Söğüt²²² bölge ile ilgili çalışmalar yapmışlardır. Zoroğlu, Ermenek'le ilgili önemli bilgiler vermektedir.²²³

1999 yılında çalışma alanımızdaki ilçelerden birisi olan Sarıveliler çevresindeki antik malzemeler tarafımızdan lisans çalışması olarak yapılmıştır.²²⁴ Yine 1999 yılı içinde Delemen,²²⁵ Anadolu'da mezar stellerinde tanrıların ata binen örneklerini topladığı çalışmasında İsauria Bölgesinden de örnekler vermiştir.

Son olarak Karauğuz'un²²⁶ 2000 yılında tamamladığı doktora çalışması, bölgenin İ.Ö.2.bin yılına ışık tutan önemli bir çalışmadır.

²⁰⁹ Bildirici, 1994.

²¹⁰ Kent daha sonra ayrıca ele alınacaktır.

²¹¹ Bildirici, 1994, 321.

²¹² Yılmaz, 1995.

²¹³ Bahar, 1995.

²¹⁴ Sayar, 1995.

²¹⁵ Casabonne, 1996.

²¹⁶ Sayar, 1996.

²¹⁷ Cate, 1997.

²¹⁸ Sayar, 1997.

²¹⁹ Durugönül, 1997.

²²⁰ Zoroğlu, 1997.

²²¹ Scarborough, 1998.

²²² Söğüt, 1998.

²²³ Zoroğlu, 1997a, 2.

²²⁴ Doğanay, 1999.

²²⁵ Delemen, 1999.

²²⁶ Karauğuz, 2000.

2. GERMANİKOPOLİS ÇEVRESİNİN FİZİKİ DURUMU

Şüphesiz, bir bölgenin insan toplulukları tarafından iskan edilmesinde ve gelişmesinde o bölgenin tektoniği, bitki örtüsü, iklimi, ulaşım olanakları, hinterlandı, yeraltı ve yerüstü kaynakları gibi coğrafi, jeopolitik ve fiziki özelliklerinin payı çok büyüktür. Bu nedenle bu başlık altında çalışma alanının bulunduğu bölgenin fiziki özelliklerini ve coğrafi elemanlarını tek tek ele almak istiyoruz.

2.1.Fiziki Özellikler:

Antik dönemde Cilicia Tracheia veya Cilicia Aspera olarak adlandırılan, Antalya ve Mersin Körfezi arasında kalan dağlık bölgeye bugün Taşeli Platosu denilmektedir.²²⁷ Taşeli Platosu, Antalya Körfezi (Mare Pamphylium) ile Mersin Körfezi (Avlan Cilicius) arasında eksik bir yarımada görünümündedir. Bazin'in Taşeli olarak tarif ettiği bölge ise, Akdeniz kıyısı ve Göksu Vadisi arasındaki topraklardır.²²⁸ Taşeli Yarımadasının İç Anadolu'ya, yani Lykaonia'ya bakan kuzey yamaçlarına ise İsauria Bölgesi denilmektedir.²²⁹ Göksu (Kalykadnus) Havzası'nın her iki tarafını da içine alan bölgeye, 12.yy'dan sonra İçel de denilmiştir.²³⁰ Taşeli adı bölgenin engebeli ve dağlık yapısına uygun bir ad olarak bölgenin tektoniğini gözler önüne sermektedir.²³¹

Çalışma alanı Akdeniz Bölgesi'nin Adana Bölümünde²³² Orta Toros kuşağının²³³ batı kısmında batı Torosların doğu kesiminde 36° 25'-36° 54' kuzey enlemleri ile 32°10'-33°20' doğu boylamları arasında yer alır.²³⁴ Saha aşağı yukarı 4000 km² lik bir alanı kapsar ve idari olarak da Konya, Karaman, Antalya ve Mersin sınırları içinde yer alır. Kuzeyinde Taşkent ve Hadim, doğusunda Mut, batısında Alanya, güneyinde Gülnar, Anamur ve Gazipaşa yer alır. Çalışma sahası, Göksu Nehri'nin iki büyük kolundan biri olan Ermenek Çayı'nın su toplama havzasını da tamamen içine almaktadır.

Coğrafi konum itibariyle İç Anadolu-Akdeniz Bölgeleri, fitocoğrafik olarak İran-Turan ve Akdeniz floristik bölgeleri arasında geçit teşkil eden araştırma alanının denizde yüksekliği 700-1850m.'ler arasında değişmektedir.²³⁵ "Dağ Akdeniz Katı" olarak tanımlanan çalışma sahası, Göksu Nehri'nin kollarını oluşturan vadilerle kısmen Akdeniz ikliminin etkisinde kalmaktaysa da İç Anadolu iklimi ağırlığını hissettirmektedir.²³⁶

Toros orojenik dağ kuşağının Orta Toroslar Bölümü'nde yer alan çalışma alanı, bugünkü jeolojik yapısını geç Alpin döneminde kazanmıştır.²³⁷ Bölgede ilk jeolojik çalışmalar ise Tchihatcheff tarafından yapılmıştır.²³⁸

Çalışma alanının yer aldığı Taşeli Platosu'nun arazi şekilleri genel olarak yüksek dağ kabarıkları ile yaylalar, vadiler ve denize bakan kıyı şeridinden ibarettir.²³⁹ Toroslar'ın bir çok yerinde olduğu gibi çalışma sahası karstik şekiller yönünden yer yer çok zengindir.²⁴⁰ Kalker

²²⁷ Saraçoğlu, 1989, 322.

²²⁸ Bazin, 1991, 243.

²²⁹ Strabon, XIV, 669.1.

²³⁰ Alishan, 1899, 325.

²³¹ Kurt, 2001, 61.

²³² Efe, 1998, 9.

²³³ Ketin, 1966.

²³⁴ Efe, 1998, 1.

²³⁵ Serin, 1990, 59.

²³⁶ Serin, 1990, 59.

²³⁷ Efe, 1998, 197.

²³⁸ Tchihatcheff, 1869, 1vd.

²³⁹ Kurt, 2001, 64.

²⁴⁰ Efe, 1998, 30.

ana kaya üzerinde gelişen topraklardan kireçsiz kahverengi orman toprakları ve kırmızı Akdeniz toprakları çalışma sahasında en fazla yaygın toprak gruplarını oluşturmaktadır.²⁴¹ Ermenek çevresinde oldukça saf, yumuşak ve bol fosilli olan miyosen kalkerler önemli bir alan kapsamaktadır.²⁴² Taşeli Platosu bünye bakımından yayla tarifine iyice uygun olarak yayla morfolojisini tam bir şekilde yansıtan bir bölgedir. Yüksek ve devamlı sıradağlar, bunlar arasında serilen geniş dalgalı ve çok yüksek yaylalar, derin vadiler burasının esas arazi şekillerini oluşturmuştur.²⁴³

Türkiye jeoloji haritası Konya paftası (1963, ölçek:1/500.000) üzerinde Orta Toroslar'ın Ermenek, Akseki, Seydişehir, Bozkır, Hadim arasında kalan bölümü, orta kesimlerinde Devoniyen ve Permokarbonifer arazileri, bunlara kuzey, doğu, güney ve batıdan komşu olan ve geniş alanlar kaplayan yerler de jura, kratese formasyonları ile bunların yanında bulunan serpantin, peridot, mezozoik yaşında olan ofiyolitli seri ile gösterilmiştir.²⁴⁴

Bölge, Göksu Nehri'nin denize döküldüğü yerde oluşturduğu delta ovası ile ırmak boyunca yer alan birkaç düzlük hariç dağlıktır.²⁴⁵

İnceleme sahasında beşeri ve kültürel faaliyetler doğal ortama doğrudan bağlı olarak gelişmiştir. Sahanın jeomorfolojisi, iklim, toprak ve bitki örtüsü özellikleri ile akarsular ve karstik kaynakların dağılımı insan faaliyetlerini de doğrudan etkilemektedir.²⁴⁶ Engebeli yapısı ve buna bağlı olarak ulaşım zorlukları nedeniyle iç kesimlerde dağınık halde küçük yerleşim yerleri kurulabilmiştir.²⁴⁷ Yerleşim yerleri Göksu Nehri'nin geçtiği büyük vadiler ve çevresindeki dere yataklarında kurulmuştur.²⁴⁸ Yükseklikleri 1500-2500m. arasında değişen bu alanlar yaz meraları olarak kullanılmaktadır. Yazın buralarda sahilden ve Toroslar'ın eteğindeki ovalardan yörükler gelir.²⁴⁹

Çalışma sahasında insanın ekosisteme müdahale etmesi sonucu doğal ortam-insan ilişkileri çoğu yerde insan aleyhine gelişme göstermektedir. Bitki örtüsünün tahrip edilmesi toprak erozyonunu hızlandırmış ve bunun sonucunda da tarım sahaları ile otlaklar giderek daralmıştır.²⁵⁰

Bölgede Haziran-Eylül döneminde dört ay boyunca su eksikliği gözlenir. Eylül'den sonra artan yağışlar su eksikliği problemini azaltır. Aralık ve Ocak aylarında yağışların artması ile problem ortadan kalkar. Yağışlar Nisan'dan itibaren azalmaya başlar ve bunun sonucunda da Eylül'e kadar su eksikliği sürer.²⁵¹ Sağanak yağışların çok olduğu Aralık ve Ocak ayında bölgenin bitki örtüsü fakir olduğu için yüzeysel akış olur ve toprağın su tutması zorlaşır. Yaz dönemindeki kuraklık ve sıcaklıkların uzun sürmesi de su eksikliğine yol açar.²⁵²

²⁴¹ Serin, 1990, 60.

²⁴² Doğu-Çiçek-Gürgen, 1993, 129vd.

²⁴³ Saraçoğlu, 1989, 304vd.

²⁴⁴ Bahar, 1991, 25.

²⁴⁵ Kurt, 2001, 61.

²⁴⁶ Efe, 1998, 9.

²⁴⁷ Kurt, 2001, 64.

²⁴⁸ Ertaş, 1999, 48.

²⁴⁹ Kurt, 2001, 64.

²⁵⁰ Efe, 1998, 9.

²⁵¹ Efe, 1998, 96.

²⁵² Efe, 1998, 97.

2.1.1.Dağlar

Anadolu'nun güneyinde, Ege kıyılarından başlayarak doğu-batı yönünde uzanan ve İran sınırına kadar devam eden Toros Dağı²⁵³ silsilesinin orta kesiminde yer alan Ermenek ve çevresi yüksek dağlarla çevrilidir. Günümüz tabiriyle Taşeli olarak adlandırılan çalışma sahasının coğrafi görünüşünde, yani arazi şekillerinde en önemli yeri yüksek ve devamlı sıradağlar, geniş yaylalar oluşturur. Bu bölgede söylemeye değer genişlikte ova yoktur.²⁵⁴ Ancak vadiler arasında bir kısım kaynaklar ile genişçe düzlükler bulunmaktadır.²⁵⁵ Önemli iki düzlüğü vardır. Ermenek Çayı'nın etrafındaki Delallar ile Balkusan Çayı'nın Tekeçatı düzlüğüdür. Bunların dışında dere yataklarında küçük düzlükler ve vadi tabanları vardır.²⁵⁶

Vadi deyince her iki Göksu ve bunların kolları akla gelir. Bunlar kalkerin geniş bir suretle geliştiği bu yüksek yaylaları derin bir biçimde yarmışlar ve içine gömülmüşlerdir. Bu vadiler bazen çok dar ve derin, çok sarp olmakla beraber, genişleyen, iki tarafında ve boylu boyunca, bazen genişleyen, bazen uzanan şeritvari bükleri çoktur. Vadiler sulak oldukları için bölgede tarımın yaygın olarak yapıldığı yerlerdir. Bölgenin 3/5'ini kaplayan dağlar ve yaylaların tarıma az elverişli olması vadilerin önemini arttırmaktadır. Nüfus da vadilerde yoğunlaşmıştır. Bu yüzden küçük küçük vadilerde coğrafi birlikler oluşturan köylerin hepsine birden özel adlar verilmiştir. Aladağ Koyağı, Başdere Koyağı, Davdas Koyağı gibi²⁵⁷

Bölgedeki dağlar genellikle yuvarlak şekillidir. Dalgalı ve geniş yaylalar daha yüksek şekiller gösterirse de bunlar bünyeyi oluşturan kayaların ve özellikle kalkerin direnme derecelerine, tabaka durumuna, aşınma şekillerine göre az çok pürüzlenmişlerdir ve burada en karakteristik engebe şekillerini de yerlilerin koyak veya alan dedikleri, kalkerin eriyip, çökmesinden meydana gelmiş olan küçük ve sayısız ovalar, fiziki coğrafya diline göre dolinler oluşturur.²⁵⁸

Bölgenin en önemli dağı Toros Dağı'dır. Anadolu'nun güney kalesi sayılan Toros Dağları Akdeniz'in içine bir yay gibi girerek Taşeli Yarımadası'nı oluşturur. Bu dağ Silifke yöresinde iki kola ayrılır. Güneydeki kol Akdeniz'i takip ederek Göller Bölgesi'ne çıkar, ikinci kol ise Ermenek'ten Sarıveliler-Barcın Yaylasına ulaşır.²⁵⁹

Orta Toros dağ silsilesini oluşturan muhtelif dağların toplu halde meydana getirdikleri çok engebeli, meyilli, derin vadilerle yarılmış sahalardan ibaret olan Ermenek'in kuzeyinde Kızıldağ, doğusunda 1780m. rakımlı Adras Dağı, güneydoğusunda Manavgat Dağı, güneyinde Alamas Dağı, güneybatısında 2257m. rakımlı Kızıldağ ve Akçalı Dağı, batısında Tufan ve 2210m. rakımlı Çorakdağı, Altıntaş ve 2240m. rakımlı Oyukludağ yer alır.²⁶⁰ Kuzey ve güney yönünde uzanan ve doğu kısmında Adras, Bozdağ, Alaki, Yelibel, Altıntaş, güney kısmında Yunt, Akpınar, Abanoz, Mazan isimlerini alan ve yükseklikleri 1200-1500m. arasında bulunan dağlar Toros kıvrımlarının kollarıdır.²⁶¹ Dağlar kıyıya paralel ve dik yamaçlar halinde uzanır.²⁶²

²⁵³ Toros adının bazı araştırmacılar tarafından Kalde dilindeki "tür" kelimesinden kaynaklandığı ve "dağlar" anlamına geldiği savunulmuştur. (Blumenthal, 1956, 4.) Toros Dağları gümüş madenleri bakımından zengin olduğu için Asur kaynaklarında sık sık geçmektedir. Bölgeye olan Asur seferlerinin en önemli sebebini Tunni (Gümüş) Dağının madenleri oluşturur.

²⁵⁴ Saraçoğlu, 1989, 400.

²⁵⁵ Özay, 1995, 166.

²⁵⁶ Özay, 1995, 139.

²⁵⁷ Saraçoğlu, 1989,400

²⁵⁸ Saraçoğlu, 1989, 325.

²⁵⁹ Özay, 1995, 138.

²⁶⁰ İlisulu, 1961, 17.

²⁶¹ Konya'nın İktisadi Bünyesine Bakış, 1940, 77.

²⁶² Özay, 1995, 136.

Bölgenin ikinci derecede önemli dağı Geyik Dağıdır. Geyik Dağı, Antalya Körfezi'nin doğusundaki batı Toros sıradağlarının bugünkü Akseki ile Ermenek arasında uzanan yüksek sıralarına genel olarak verilen bir addır. Yüksekliği bazı yerlerde 2500m.'yi aşmaktadır. 2887m. ile en yüksek noktası Alanya'nın kuzeyindedir. Dağın yüksek kesimlerinde dördüncü zaman buzullaşmasına ait izler vardır. Hadim Göksuyu ve Ermenek Göksuyu arasındaki Mağra Dağı (2175m.), Kartal (2165m.), Damlataş Tepesi (2040m.), Hisartepe (1990m.), Orta dağ (1937m.), Kızınsini Yaylası (1700m.) ve Kandemir mevki (1600m.) Geyik Dağları'nın önemli tepeleridir.

Çalışma sahasındaki büyük yerleşim birimlerini çevreleyen dağ kütlelerini ve bunların özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

İnişli çıkışlı karstik arazi üzerinde kurulmuş Ermenek İlçesi'nin denizden yüksekliği 1200-1350m. kadardır. İlçede dik yamaçlar ve derin vadiler çoktur. İlçe arazisinde kalın kalker tabakaları çok yer tuttuğundan burada çeşitli karstik şekiller (düdenler, obruklar, mağaralar, yeraltı dereleri, gür karstik kaynaklar, büyükçe dolinler ve polyeler) meydana gelmiştir. İlçenin en alçak yeri ise birkaç kilometre güneydeki Göksu Vadisi'dir (600-700m.)²⁶³

Ermenek ilçe merkezinin doğusunda Yumrutepe (1900m.) ve onun devamı Bozdağ (1870m.) yer alır.²⁶⁴ Ermenek-Yumrutepe'den ötede, Ermenek'ten çıkarak Mut'a ve Karaman'a doğru giden yola geçit veren Sultan Alanı'nda yükseklik biraz azalır. Buralara genel olarak Bozdağlar adı verilir ve sıradağ Göksu üstündeki Eskice'ye doğru gittikçe azalır, daralır, engebe gitgide sertleşir. Yine Ermenek-Balkusan Deresi ile Değirmenlik Deresi arasında uzanan kabarık, Kocaçal'dan itibaren başlar. Çok ormanlık olan bu alanlara Damlaçalı denir.²⁶⁵ Septimius Severus, Kilikia seferine çıktığı sırada Damlaçalı'na uğrar ve burada ordusu büyük kutlamalarla karşılanır. Hatta Damlaçalı'nda Athena kültü ile ilgili önemli izler bulunmaktadır.²⁶⁶ Mut-Ermenek kestirme yolu geçen Armut Beli'nden sonra Hisar Dağı (1808m.) başlar. Buradan ötede sıradağ çok azalır ve engebe sertleşir. İşte Hisar Dağı'nın hemen aynı yükseklikteki Adras Dağı da böyledir. Dağın etekleri adeta gün doğmuş taraflarının engebesini hatırlatır ve sıradağı Yerköprü üstünde aynı diklikte, sertlikte, birdenbire sona erer. Buradan ötede Mut karşısına doğru düzgün şekilli ve devamlı, kayda değer şekilde önemli bir yükseklik görülmez. Buraları her iki Göksu ve kollarıyla geniş bir suretle yarmış, parçalamış ve alçaltmıştır.²⁶⁷

Ermenek-Kazancı Kasabasını kuzeyde Sivricebelen Tepesi, batısında Karakötü ve Kızılcayır Tepeleri ile çevrilidir. Güneyyurt Kasabası'nın kuzeyinden Kuşaklı Dağı geçmektedir. Aktepe denilen kaya bloğu ise Başyayla İlçesinin en yüksek noktasını oluşturur.

Daha batıda, Gökdere ile Taşkent Çayı arasında kabarığın en yüksek ve toplu yerine Hadim Dağı, Hocalar Dağı (2117m.) veya Akdağ adı verilir. Kızıl Geriş'ten itibaren, güneyde Saçak Dağı'na, Sarıveliler'in üstüne, doğuda Karahasan Gediği'ne doğru genellikle sönük ve engebeli yüksek dağları ve yaylalarıyla, hatta parça parça düzlükleriyle, bazen kapalı havzalarıyla karakteristik çukur Barcın Yaylası yer alır.²⁶⁸ Doğuda Navağı Koyağı'nı Taşkent'e bağlayan Karahasan Gediği'ne doğru arazi biraz alçalır, çok yüksek dağlar azalır da özellikler az çok aynı kalır. Buralara genel bir ad altında Gümüldürüm Dağları denir. İşte bu dağların kuzeyinde su boyunca uzanan Gümüldürüm alanı, güneyinde Çimenözü bu tür

²⁶³ Türk Ansiklopedisi, Cilt:XV, 322, Ankara, 1968.

²⁶⁴ Özay, 1995, 136.

²⁶⁵ Saraçoğlu, 1989, 389.

²⁶⁶ Philadelphia kenti konusunu işlerken ele alınacaktır.

²⁶⁷ Saraçoğlu, 1989, 389.

²⁶⁸ Saraçoğlu, 1989, 384.

yüksek düzlüklerin, birçok koyakların en genişidir. Çimenözü'nden ileride, ikinci bir yüksek dağlar ve geniş yaylalar grubu başlar. İlk olarak doğu-batı doğrultulu, uzun bir sırt halinde Kuşu Dağı (2250m.) kabarır. Dağın üzerinde bu adla bir bel ve güney dibinde de eski bir han vardır. Bu dağ güneydoğuda Altıntaş Dağı'na doğru uzanır. Daha ileride kuzeydoğuda, Kamış denen dalgalı yüksekliklerin ötesinde Mahram Dağı (2280m.) yükselir. Bu, toplu bir dağdır. Buralara göçebeler gelir. Mahram Dağı kuzeybatıya doğru biraz alçalır. Burasına "*Mahram Gediği*" denir. Sonra uzun bir sırt halinde yükselen dağa da Tülek Dağı (2165m.) denir. Mahram Dağı'nın güneydoğusunda ve Yelibel ile her ikisi arasında uzanan daha yüksek dağ kabarığına Ayı Gölü Dağı (2440m.) derler.²⁶⁹

Fındık Deresi'nin hemen batı tarafına Yırıçe Dağı, Kırkgeçit tarafına Çorak Dağı denir. Batıda Sarıpınar Yaylası'ndan itibaren karşılıklı Tufan Dağı, Beşgözlü Dağ (2200m.) tepeleri kabarır. Buralara Gazipaşa'nın Karalar ve Sedreliler çıkar. Bunun doğusunda Kabakbaşı Tepesi'nden ötedeki kümenin Saçak Dağı (2280m.), Göktepe (2250m.), Kızılhisar (2282m.), başlıca tepeler olup bunların arası koyaklıdır. Buralara Fariskeliler (Göktepe) ve Karalar çıkar. Bu yüksek yaylalar Gödre yüzünde geniş bir cephe üzerinde, 2000m.'den itibaren çok yeri adeta bir duvar gibi birdenbire alçalır ve sonra kısa kısa dereler arasından birer burun halinde denize doğru uzanır.²⁷⁰

Fariske Çayı ile Nevahi Çayı Vadileri arasında uzanan kabarık diğerlerine göre az çok farklıdır. Bu kabarık Ayna Deresi ile Başyayla arasında başlar. Buna Damlarca Dağı denir. Buradan ötede Fariske Çayı Vadisi'ni yakından izleyen, ince sert şekilli, birçok yeri kayalık, susuz, orman olarak yalnız biraz ardıcı bulunan dağlara Çindiri Dağları (2136m.) denir. Bu dağın eteğinde Adiller Köyü'nün hemen kuzeyinde kuvvetli bir pınar çıkar. Buna Gülpınar denir. Bu sıradağın doğu eteğinde ve boyunca çok kayalık, ilkbaharda su ile dolan, fakat sonra suları çekilen bir alan vardır. Burasına Kuyucak denir. Burası batıdaki Adiller'in yaylası idi. Çindirikaya Dağları'ndan ötede sıradağ özelliği gösteren önemli bir kabarık görülmez. Buralar artık geniş ve yayvan, en yüksek noktası ancak 1500m.'yi geçen ve gitgide alçalan dalgalı bir yükseklik halini alır. Buralara genel bir ad altında "*Uzunkır*" denir. Bu sırt genişleyerek ve alçalarak Nadire Kapısı'na kadar uzanır. Tepebaşı Köyü'nden (Halimiye-Bedlam) Göktepe (Fariske) Kasabası'na doğru uzanan yol, buradaki Köristan Gediği'nden geçer.²⁷¹

Bölgedeki önemli dağ geçitleri şunlardır:

Karahasan Gediği (1750m.): Sarıveliler-Taşkent arasında, Yıkık Yaylası'ndadır.

Yelibel Geçidi (2100m.): Ayı Gölü Dağı eteklerindedir.

Göktepe Geçidi :Dikenli alanı ile Çiğdem Dağı arasında.

Pazar Geçidi: Turanşa Dağı ile Tahtalı Dağ arasında.

Süngüllü Geçidi (1800m.): Ermenek-Mut yayla üzerinde

Köristan Gediği: Uğurlu-Tepebaşı Köyleri arasında

Feslikan Geçidi (1540m.): Sarıveliler-Taşkent arasında

Moca Geçidi (1580m.): Kazancı Kasabası-Olukpınar (Kopukoğlu) Köyü arasında.

²⁶⁹ Saraçoğlu, 1989, 385.

²⁷⁰ Saraçoğlu, 1989, 387.

²⁷¹ Saraçoğlu, 1989, 388.

2.1.2. Yaylalar

Çalışma sahasını da kapsayan, Antalya Körfezi ile Mersin Körfezi arasında kalan eksik yarımada Taşeli Yarımadası dendiği gibi Taşeli Yaylası da denmektedir. “*Taşeli Yaylası*” ifadesi söz konusu bölgedeki irili ufaklı bütün yaylaları kapsamaktadır. Tekeli Yaylası ise Taşeli'nin doğusundaki yaylaların genel adıdır.

Taşeli Yaylası bünye-şekil ve yuvarlanma biçimleri bakımından komşu bölgelerden ve Tekeli'den esaslı farklarla ayrılır. Burada Tekeli'nin gelişimine karşılık, en alt temeli şistler, devon arazisi, permokarbonifer oluşumlar meydana getirir. Bunlar genellikle donuk, esmer renkli oluşumlardır. Bunun üstü burada da Kretase kalkerlidir. Bu kuraldır. Fakat bütün bu oluşumlar burada büyük değişikliklere uğramıştır. Ermenek, Başyayla, Sarıveliler, Taşkent, Hadim ve Bozkır doğrultusunda permokarbonifer açığa çıkar ve esas yüzeyi bunlar oluşturur.²⁷²

Ermenek Yaylaları'nın geniş bir kısmı Kretase kalkerinden temizlenmiş ve bu yüzden Blumenthal buraları “*üstü açılmış bölge,*” yani kalker örtüsünden temizlenmiş bölge olarak niteler.²⁷³

Taşeli Yaylası Tekeli Yaylası'na göre daha yüksektir. Bölgenin en az yarıdan fazlası 1500m.'nin üstünde olup, 1000m.'den aşağı olan yerler ancak vadilere bağlı kalır. Halbuki böyle yerler pek sınırlı alan kaplarlar ve yaklaşık bir hesapla ancak 3/10'u bile bulmazlar. Taşeli Yaylası yapı bakımından daha çeşitli kayalardan oluşmuştur. Bölgenin batı yarısının esasını ve yüzeyinde geniş bir şerit 1. zamanın donuk renkli permokarbonifer kalkerlerinden, mermer kalkerlerinden, hatta arada devon serisinden oluştuğu halde, Göksu Vadisi'ne doğru ve daha ötede yapıyı hemen tümüyle gevşek kıvrımlı, deniz miyoseni kalkerleri oluşturur. Taşeli Yaylası'nda Tekeli'de olduğu gibi kapalı havzalar, kayda değer genişlikte bir ova ve düzlük de yoktur. Taşeli Yaylası en geniş anlamıyla ve fiziki coğrafyadaki yayla tarifine iyice uygun olarak, yayla morfolojisini tam bir şekilde gerçekleştiren bir bölgedir. Yüksek ve devamlı sıradağlar, bu dağlar arasında serilen geniş dalgalı ve çok yüksek yaylalar, derin vadiler, buranın esas yüzey şekillerini temsil eder.²⁷⁴

Taşeli Yaylası adı altında sözü edilen, çalışma sahasındaki belli başlı yaylalar şunlardır: Ermenek Suyu'nun başını oluşturan Gevne Çayı boylarına Gevne Yaylası denir. Buraya Gazipaşa yörukleri çıkar. Buralara genel olarak Beyreli de denmektedir. Taşkenti Sarıveliler tarafına bağlayan Pazar Geçidi civarında meşhur yaylalar vardır. Buradaki küçük küçük dereler çok sulak çayırliklar oluşturmuştur. Bu meşhur yaylaların batısında Suluçukur Yaylası, doğusunda da Yıkık Yaylası yer alır. Buralara yöre halkı ve Anamur yörukleri çıkar. Başyayla Ermenek tarafında Kamış, Altıntaş, Balkusan Yaylaları gibi Taşeli'nin en iyi yaylaları bulunur. Altıntaş ve Kamış Yaylaları'na yazın Silifke'nin Gökbelen ve Cılız Uşağı göçerleri gelir. Ermenek'ten çıkarak Karaman'a doğru uzanan eski yol, Balkusan Yaylası'nın kuzeyindeki Yelibel Geçidi'nden (2000m.) geçer. Yelibel'in kuzeyindeki Dilendi Han'ı olarak bilinen bir han vardır. Daha güneyde suyunun çokluğu ile meşhur Tekeçatı Yaylası bulunur.

Sarıveliler'in doğusundaki Kuyucak Dağı Adiller Köyü'nün, güneyindeki Akpınar Yaylası ise Fariskelilerin ve Karalar göçerlerinin çıktığı yaylalardır.

Altıntaş Yaylası'ndan itibaren uzanan dağın baş taraflarına Boncuk Yaylası denir. Buralar, Nevahi Çayı Vadisi'ndeki İzvit (Aşağı ve Yukarı Çağlar) Köylülerinin yaylasıdır. Buradan sonra Sorkun Yaylası gelir. Burada meşhur Kapıaçık Ormanı yer alır. Daha sonra Ermenek'in üstüne doğru uzanan Akpınar Yaylası gelir. Bölgenin diğer önemli yaylaları ise; Kuşakdağı Yaylası, Tahtalı Dağ Yaylası, Çiğdem Dağı Yaylası, Göktepe Yaylası, Uzunkır Yaylası, Güzve Yaylası,

²⁷² Saraçoğlu, 1989, 322.

²⁷³ Saraçoğlu, 1989, 323.

²⁷⁴ Saraçoğlu, 1989, 323.

Beyreli Dağı Yaylası, Yunt Yaylası, Koçaş Yaylası, Maraş Dağı Yaylası, Oyluklu Yayla, Gökgedik Yaylası, Söbüçimen Yaylası, Gevne Yaylası, Barcın Yaylası, Yenicesu Yaylası, Kazancı Yaylası, Hacı Hasan Kırı Yaylası, Boncuk Çayırı Yaylası, Barcın Yaylası, Fariske Yaylası, Tozmuğar Yaylası, Dibekli Yaylası, Kabalak Yaylası, Kuş Yaylası, Kışla Yaylası, Tepeçayır Yaylası, Soğukoluk Yaylası ve Başyaylası'dır.

Sosyal yönden önemi büyük olan bu yaylalar Orta Anadolu ile Akdeniz Bölgesi insanlarını kaynaştırmaktadır. Yaylalara çıkanlar belirli günlerde kurulan pazarlarda alışveriş yaparlar. Bu pazarlarda Akdeniz sahillerinin fındık, limon gibi ürünleri ile yerlilerin nohut, fasulye, patates, elma, erik gibi ürünleri satılmaktadır. Bu pazarlarda değiş tokuş usulünün hâlâ geçerli olduğu da görülmektedir. Özellikle Barcın Yaylası'na çıkan Anamur yörekleri, kökeni antik çağa dayanan bir gelenekle yaylalarda bulunan Sedir ağacı reçinelerini özellikle Sarıveliler ve Taşkent civarındaki köylülere satmaktadırlar. Sedir reçineleri yörede büyük sürülerin deri hastalıkları tedavisinde kullanılmaktadır.

Bu yaylalara Orta Göksu Vadisi boyunca göç yapılmaktadır. Ermenek ve Gökçay Vadilerini izleyerek Nisan ayında yapılan göç Eylül ayında tersine gerçekleşir. Gazipaşa, Alanya ve Anamur civarındaki yörekler çalışma alanında bulunan yaylalara Toroslara kuzeye doğru aşarak ulaşırlar.²⁷⁵ Yörtük yaylacılığı ve aşiret yaylacılığının temel sebebi iklimde görülen yaz ve kış aylarındaki büyük farklılıktır.

Bu yaylalar ve çevresinde Hellenistik, Roma ve Bizans dönemi yerleşimlerine ve malzemelerine rastlanılmaktadır. Kuyucak Dağı Yaylası'nda, Tekeçatı ve Balkusan Yaylaları'nda, Akpınar Yaylası'nda, Yunt Yaylası'nda Roma yerleşim izleri görmek mümkündür. Bu yaylalara Akdeniz kıyılarından göçerlerin çıkarken kullandığı yollar, Antik dönem İç Anadolu ve Akdeniz yolları hakkında bir fikir vermektedir.²⁷⁶ Yaylalardaki muhtemel yerleşimler ve söz konusu yollara sırası geldikçe yer vereceğiz.

2.1.3.Havzalar

Ermenek, Başyayla, Sarıveliler ve Taşkent İlçeleri'ni kapsayan çalışma sahasının bulunduğu coğrafya aynı zamanda Taşeli Yarımadası'nın bir alt bölgesi görünümünde olan Göksu Havzası içinde değerlendirilmektedir. Göksu Havzasının Ermenek yönündeki kısmı da Ermenek Çayı Havzası olarak geçmektedir.

Biz, konumuz gereği Ermenek Çayı Havzası üzerinde duracağız. Ancak, çalışma alanının hemen doğusundaki Göksu Vadisi'nin antik dönemdeki önemine ve Ermenek ve Hadim Göksu'yu ile beslenen asıl Göksu (Kalykadnos) Nehri'ni ünlü kılan bir olaya değinmeden de geçemeyeceğiz.

İsauria Bölgesi kültürlerinin oluşmasında en önemli unsurlardan biri de Göksu Vadisidir. Göksu Vadisi Orta Anadolu ile Güney Anadolu'yu birbirine bağlayan en önemli geçitlerden birini oluşturmaktadır.²⁷⁷ Mellart'a göre İç Anadolu'daki Çatalhöyük ve Canhasan gibi höyüklerin Mersin Yümüktepe ve Gözlükule höyükleri ile Göksu vadisi yoluyla bağlantıları bulunmaktaydı.²⁷⁸ Taşyürek'e göre ise Hititler Akdeniz'e inmek için Göksu Vadisini kullanmışlardır.²⁷⁹ Ayrıca Garstang, Göksu Vadisi'nin prehistorik dönem ticaretinde önemli bir role sahip olduğunu bildirmektedir.²⁸⁰

²⁷⁵ Efe, 1998, 190.

²⁷⁶ Kurt, 2001, 65.

²⁷⁷ French, 1965, 177vd.

²⁷⁸ Mellart, 1963, 35.

²⁷⁹ Taşyürek, 1976, 92vd.

²⁸⁰ Garstang, 1953, 27vd.

Yine, Taşeli Yaylası'nı Akdeniz'e bağlayan Göksu Nehri'ne antik yazarlar Kalykadnos diyorlardı.²⁸¹ Ramsay'ın Seleukeialı Basil'den naklettiği bir görüşe göre Kalykadnos, Ketis içlerinden Silifke'ye gelmekteydi. Waddington'a göre ise Kalykadnos adı Göksu'nun güney kolu için kullanılmaktaydı. Ramsay ve Polemy, Basil'in görüşünü benimseyerek Kalykadnos'un Göksu'nun her iki koluna da denildiğini kabul etmektedirler.²⁸²

Göksu Nehri asıl ününü 1190 yılında III. Haçlı Seferleri sırasında, Alman İmparatoru Frederik Barbaros'un burada boğularak ölmesine borçludur.²⁸³ Alishan'ın naklettiği bilgilere göre Bizanslılar Göksu Nehri'ne, etrafındaki dağlarda bulunan demir madeni sebebiyle "*Fluvium Ferrerum*" (demir nehri) diye adlandırmışlardır.

Göksu Havzası ve Göksu Nehri (Kalykadnos) ile ilgili bu kısa bilgilerden sonra asıl konumuz olan Ermenek Havzası ve Göksu Nehri'nin (Kalykadnos) en önemli kolu olan Ermenek Çayı ve kolları bahsine girmek istiyoruz.

Ermenek Çayı Havzası'nın jeomorfolojisi, litoloji, jeoloji, paleocoğrafya ve tektonik özellikler ile sıkı bir ilişki halindedir.²⁸⁴ Havzanın suları Ermenek Çayı ve kolları tarafından toplanmaktadır. Yörede görülen çok sayıdaki karstik kaynağı hidrolejik olarak önemi büyüktür.²⁸⁵ Havza, durum, yön, üretim bakımlarından farklıdır. Göksu'nun başı olan Gevne Yaylası'ndan, suyun doğuda Ermenek yönünü tuttuğu yerlere kadar olan vadisinde yerleşmiş nüfus yok gibidir. Bölgenin üretim ve nüfus yoğunluğu bakımından en ilginç olan yeri, kuzeyden Göksu'ya doğru inen geniş vadili iki derenin içidir. Bunlardan Mençek Vadisi'ne genel bir ad altında "*Başdere Koyağı*" adı verilir. Vadi üç taraftan yüksek dağlarla çevrilmiş ve yönünü güneye doğru çevirmiştir. Yükseklik 1350 m.'den fazladır.²⁸⁶

Kuzeybatıdan gelerek Ermenek'in hemen batısından geçen Nevahi Çayı boylarına asıl Nevahi Koyağı ve "*Davdas Koyağı*" adı verilir. Bu koyak diğerlerinden daha geniştir. Davdas Koyağı diğerlerine göre daha alçaktır.²⁸⁷

Taşeli Yaylası'nın sularını toplayarak Silifke Ovası'nda denize dökülen suya Göksu adı verilir. Göksu, sularının bolluğu ile Güney Anadolu akarsularının üçüncü veya dördüncü önemli nehridir. Kalker şekillerinin geniş bir biçimde geliştiği yüksek bir yayladan geçmesi ve kanyon şeklindeki vadisi ile karstik bir sudur.²⁸⁸

Göksu başlıca iki kola ayrılır ve her iki kola da Göksu denmiştir. Hadim Göksu'yu ve Ermenek Göksu'yu, ilk kaynaklarını Saraçoğlu'nun tabiriyle Yedi Kaza Yaylaları'nı oluşturan yüksek dağ kabarıklarından alır. Buralarda ve daha aşağılarda büyük pınarlarla ve düdenlerle beslenen her iki kol aynı güçtedir.

Hadim Göksu'yu, Sarıveliler-Taşkent yönündeki Feslikan Yaylası taraflarından gelen, fakat en kuvvetli kaynağını çok aşağılarda, Çetmi Köyü'nün biraz yukarısında çıkan Gürlevik altında kuvvetli Kunduz Pınarını da alarak çok büyüyen, yukarı yarısında Gümüldürüm, aşağı yarısında Taşkent Suyu adlarını taşıyan, kendisi kadar kuvvetli çayla birleşir ve işte esas Hadim Göksu'yu bu şekilde oluşturur. Hadim Göksu'yu Ermenek Çayı ile birleşmeden önceki kavşak noktasında Antalya'nın Köprü Çayı'na eşit güçtedir ve denize en az döneminde yani yaz aylarında bile 20m³'ten aşağı düşmemektedir.²⁸⁹

²⁸¹ Bak. Ruge, Kalykadnos, RE X-2, 1919, 1767.

²⁸² Ramsay, 1960, 403.

²⁸³ Olay hakkında daha geniş bilgi için bak. Eickhoff, 1970; Kawerau, 1946, 135 vd.

²⁸⁴ Efe, 1998, 10.

²⁸⁵ Efe, 1998, 9.

²⁸⁶ Saraçoğlu, 1989, 405 .

²⁸⁷ Saraçoğlu, 1989, 406.

²⁸⁸ Saraçoğlu, 1990, 209.

²⁸⁹ Saraçoğlu, 1990, 212.

Ermenek Göksuyu'na akarsuyun farklı bölümlerinde farklı isimler verilmiştir. Kaynak kısmında Orhan Çayı, Tufandağa kadar Gevne Çayı, Koçaşlı'ya kadar Gökdere ve daha sonra Gökçay'a karışincaya kadar da Göksu denilmektedir. Akarsuyun tamamına ise eski kaynaklarda "Ermenek Suyu", yenilerde ise "Ermenek Çayı" denilmektedir. Tchihatcheff, akarsuyun tamamını "Ermenek Suyu" olarak adlandırmış, Dorkat ise hazırladığı Türkiye Fiziki Haritası'nda akarsuyun her iki kolunu da "Göksu" olarak adlandırmıştır. Fakat Harita Genel Komutanlığı'nın yaptığı Türkiye Haritalarında akarsuyun adı "Ermenek Çayı" olarak geçmektedir.²⁹⁰ Efe'nin de benimsediği bir ad olarak bizim tercihimiz de günümüzde yaygın olarak kullanılan Ermenek Çayı olmuştur.

Öncelikle, Ermenek Çayı'nın kaynağından başlayarak Mut yakınlarında Hadim Göksu'yu ile birleştiği yere kadar geçtiği coğrafyayı kısaca tanıtmak ve daha sonra da Ermenek Çayı'nı besleyen irili ufaklı diğer dereleri tek tek ele almak istiyoruz.

Ermenek Çayı'nın esas başı, Söbüçimen Yaylaları'nda görülen karstik çöküntü alanlarının dibine dalan sularıdır. Bu yaylanın Deve Konuğu denen yerinde batan suları 3km. kadar güneyinde Değirmen Deresi denilen yerde tekrar açığa çıkar ve henüz derin olmayan bir vadide akar. Buradan aşağısı Orhan Deresi, daha aşağılarda da Gevne Çayı adlarını alır. Orhan Deresi yaz aylarında çok azalır da, Beyreli-Gevne tarafında çıkan güçlü birkaç pınar, bu arada soldan, en güçlüsü Ballıçayır Pınarı bu kaybı fazlasıyla yerine getirir. Sonra, Çökele Dağları tarafından gelen kısa Erik Deresi'ni aldığı yerlerde ağır ağır bir kıvrılma ile doğuya doğru bir yön değiştirir ve bu defa da Gödre Çayı adını alır. Çayın tam doğu yönünü aldığı yerde, sağda, kuvvetli Beram Pınarı suyunu alır.²⁹¹ Çay buralarda daha dar boğazlar içinden akar. Daran Kapızı, Manastır Kebeni, Sarıtaş Bucağı, Avlağa Kapızı ve en çetini de her ikisi arasındaki Gümrün Kapızı'dır. Ermenek Çayı, az sonra sözünü edeceğimiz irili ufaklı derelerin sularını da aldıktan sonra Gümrün Kapızı'ndan ve diğerlerinden geçtikten sonra, Delallar Bükü'nde artık gerçek bir ırmak halini alır ve bu bük hali Çavuş Köyü'nden 2 km. aşağıda, Görmeli Köprüsü'ne kadar devam eder. Pınarönü ve Görmel Köprüsü arasında genişleyen vadi tabanında Ermenek Çayı'nın menderesler çizdiği görülür.²⁹² Çay buradan itibaren darlığı 5-6 m.'ye kadar inen çok derin meşhur Çimene Kapızı'na girer. Buradan sonra birdenbire Teke Deliği, daha ileride Sarı Zeytin Kapızlarına girer. Muhallar (Çamlıca) Köyü altına doğru bük hali başlar ve burada hayli güçlü olan Balkusan Çayı'nı, sağdan daha güçlü Zeyve Pınarı sularını alır. Çay, buradan sonra Gezende altına kadar süren, Gezende bükünde biraz genişledikten sonra girdiği çok derin ve dar kapızda o kadar derinleşir ve daralır ki, Tosun Boynu denen yerde bir tarafından diğer tarafına doğru adeta atlanabilir. Çay daha sonra Adras Dağı altında Yerköprü'ye girer yani su batar. Burasına da Ermenek Yerköprü'sü denir.²⁹³ Güneyindeki Kuskan Dağı'ndan gelen Karasu Köprüsü'nün üstünden geçerek, sonunda büyük bir şelale ile Göksu'ya karışır. Bu köprüden sonra kapız hali yine devam eder. Kırkyalan'dan biraz yukarıda, çok çetin Dünya Büzüğü denen kapıza girer, fakat bu son çetin kapızdan sonra artık iki tarafı bükü bir vadiye açılır ve Suçatı'ya kadar böylece devam eder. Bu kavşak noktasında her iki su aşağı yukarı aynı güçtedir. Her iki su, yani Hadim Göksu'yu ile Ermenek Göksu'yu veya Ermenek Çayı Suçatı denen düzlükte birleştikten sonra gerçek bir nehir halini alır ve yaz aylarında bile yaya olarak ancak birkaç yerlerinden geçilebilir. Bu bük hali zeytiniyle meşhur Haydar Köyü önlerine kadar 20 km.'den fazla bir mesafe üzerinde devam eder, sonra arka arkaya Fırın, Kartallık, biraz daha dar Bulgurluk Kapızları'na sokulur. Kargıcak Köyü önünde birazcık genişleme yaptıktan sonra derin, fakat büklerden oluşan Kargıcak Kapızı'na girer. Orta Ören'den sonra iki taraf gitgide genişler,

²⁹⁰ Efe, 1998, 108.

²⁹¹ Saraçoğlu, 1990, 212.

²⁹² Efe, 1998, 109.

²⁹³ Saraçoğlu, 1990, 213.

Güvercinlik'e kadar böyle devam eder. Buralarda Göksu'ya Kurt Suyu'ndan başka güçlü bir su karışmaz ve bük hali Silifke'ye kadar devam eder. Göksu, ovaya Say Ağızı denen yerde girer. Su ovaya girdikten sonra yatağı genişler, hızı kesilir, kendi alüvyonlarıyla teşkil ettiği deltasının içinde kıvrıla kıvrıla akar ve ucunda kum yığınları arasında Boğaz Ağızı denen yerde Akdeniz'e dökülür.²⁹⁴ Göksu, Silifke'de denize döküldüğü için Silifke Çayı olarak da geçer.²⁹⁵

Göksu'nun havzası geniş olduğu için suları da boldur. Geçtiği yerler hep yüksek ve dağlık olduğundan çok yağış alır. Havzada kalker gelişmiş olduğu için yer altı hidrografya şebekesi de çok gelişmiştir. Bu gibi etkenler Göksu'nun sularının bol olmasını, büyük pınarların da yazın kuvvetli akmasını sağlar. Ermenek Havzası'nın aşağı kesimlerine yağın kış yağmurları Göksu'yu kışın çoğaltır, baharda ve yazın doğru bu işi havzanın yukarı tarafında kabaran dağların eriyen karları yapar, yazın da yukarıda adı geçen pınarlar, yöresel deyimle gürtevikler bu işi görür.

Göksu, Silifke Ovası'na kadar olan vadisinde hep derinden aktığı için sulama konusunda kendisinden buralarda yararlanamaz. Sadece Ermenek Çayı tarafında kereste taşımacılığında kolaylık sağlamaktadır. Göksu'nun elektrik üretim imkanları büyüktür. Bu amaçla Ermenek Çayı kolu üzerinde DSİ tarafından Gezende Barajı ve Hidroelektrik santrali yapılmış ayrıca ikinci bir barajın temelleri atılmıştır.

Taşeli Yaylası'nın Antalya il sınırlarından doğan, kuzeye doğru akarak Konya il sınırlarına giren ve daha sonra da Karaman il sınırlarından geçerek Mersin il sınırlarında Akdeniz'e dökülen Göksu Nehri'nin uzunluğu 250 km.'den fazla olup, 10.000 km² den fazla bir havzaya sahiptir.²⁹⁶ Bu özelliği ile Güney Anadolu'da üçüncü veya dördüncü akarsudur. Taşeli'nde suların 7/10'unu Göksu Nehri toplamaktadır.²⁹⁷ Göksu, yılda ortalama 6.8 milyon ton katı materyal taşıdığı için²⁹⁸ çalışma sahasında erozyona sebep olmaktadır. Göksu'nun sonbahar başındaki en çekik zamanının akımı saniyede 300 m³ gibi bir değer gösterir.²⁹⁹ Toroslar'ın ulaşım açısından Akdeniz'e kapısı olan Göksu Vadisi ve nehri, aynı zamanda Akdeniz'in ılıman iklimini içere kadar taşımaktadır. Bu da çalışma sahasının İç Anadolu tipik karasal ikliminden uzaklaşmasını sağlamaktadır.

Ermenek Çayı'na, doğduğu kaynağından itibaren irili ufaklı birçok tâli dereler katılır. Bu dereler taşkınlar halinde yayvan vadiler içerisinde, esas sırtı bozmayacak şekilde akarlarsa da, vadiler aşağı bölümlerinde derinleştiklerinden, bunların arasında ve aynı yönde uzanan birtakım dağ kümeleri, dağ kolları oluşmuştur.³⁰⁰

Ermenek Çayı'na kuzeyden karışan akarsuların yönü kabaca kuzeybatı-güneydoğu yönündedir.³⁰¹ Ermenek Çayı yukarı yönde önce kuzeybatı-güneydoğu istikametini takip eder ve daha sonra doğuya yönelir. Kuzeyden karışan Fariske Çayı, Küçük Çay, Balkusan Dere ve Bece Deresi, kuzeybatı-güneydoğu yönünde birbirine paralel vadiler açmışlardır. Bu vadiler Ermenek Çayı'nın platoyu yarararak derine gömülmesiyle meydana gelmiş ve zamanla çalışma alanının kuzeyinde yer alan geniş düzlükleri parçalamıştır. Bu kesimdeki paralel ve yer yer dantritlik drenaj, bölgenin paleotopografyası ile de ilgilidir.³⁰²

Ermenek Çayı'nın ilk aldığı büyük kol Fariske Çayı, diğer adıyla Mençek Suyu'dur. Fariske Çayı'nın başı Barcın Yaylası'na kadar çıkar. Su, Fariske altına gelmeden önce Gökdere adını alır. Geyik Dağları'nın güney yamaçlarında geçerek Kırkgeçit Boğazları'ndan geçen

²⁹⁴ Saraçoğlu, 1990, 214.

²⁹⁵ Texier, 1862, 31; Beauford, 1817, 212.

²⁹⁶ İzbırak, 1972, 86.

²⁹⁷ Saraçoğlu, 1989, 425.

²⁹⁸ Efe, 1998, 194.

²⁹⁹ Türk Ansiklopedisi, Cilt: XV, 1968, 321.

³⁰⁰ Saraçoğlu, 1989, 382.

³⁰¹ Efe, 1998, 109.

³⁰² Efe, 1998, 109.

Kevsene Çayı ile Akdağ yamaçlarından inen Çökeleş Deresi'nin birleşmesinden Gökdere meydana gelir. Güneye doğru yönelen Gökdere kuzeyden Tahtalı, Tufan ve Çorak dağlarından inen Yürük Deresini alır. Daha sonra Barcın Yaylası eteklerindeki Suluçayır ve Yıkık Yaylaları'ndan inen Çevlik Deresi ile Ayna Deresi Turanşa Dağı dibinde birleşir ve artık Mençek Çayı adı başlar.³⁰³ Biraz aşağıda, sağdan, Celederesi'nin 2km. kadar yukarisından çıkan ve içinde alabalık bulunan çok kuvvetli Celederesi Pınarı'nın sularını, daha aşağıda da Göktepe'nin yukarisından çıkan Akpınarı ve içinde alabalık bulunan Fariske'nin altından çıkan Aşağı Mahalle Pınarı'nın sularını alır.³⁰⁴ Göktepe'nin kuzeyindeki Fındık Deresi sularını da alan Mençek Çayı buradan sonra Fariske Çayı adını alır.³⁰⁵ Fariske'nin altındaki Hacılaettin Boğazı'ndan geçerek Günder Köyü yakınlarındaki kalkerler içinde daralan vadi boyunca akan Fariske Çayı Lamos Mevkiinde, Daran yönünden gelen su ile birleşir. Daha sonra Nadire suyu ve Koçaş Dağları'ndan gelen Düden Deresi'ni alarak iyice kuvvetlenir. Ambar Boğazı adı verilen dar ve dik yamaçlı derin vadiye girer. Burada derin vadiden geçen su Sarıtaşa, Küçüksu ile birleşir ve Ermenek Çayı adını alır. Akarsuyun Ermenek Çayı'na birleştiği yerde yükselti 700m.dir. Kaynak ile kavşak noktası arasında Fariske Çayı'nın uzunluğu 35km.'dir.³⁰⁶ Doğduğu kesimde ortalama 2000m. olan yükseklik, akarsuyun Ermenek Çayı'na döküldüğü yerde 1300m. birden düşer. Ortalama yatak eğimi %0.37 olan akarsu Sarıveliler kuzeyinde ve Günder civarında iki eğim kırıklığına sahiptir.³⁰⁷

Ermenek Çayı'na kuzeyden dökülen diğer bir su, Güneyyurt Kasabası'nın kuzeyindeki Küçüksu'dur. Küçüksu, Altıntaş ve Barcın Yaylası eteklerinden inerek Aşağı Çağlar (Aşağı İzvit) ve Yukarı Çağlar (Yukarı İzvit) Köyleri'nin güneyinden geçer, Güneyyurt (Gargara) Kasabası'nın eteklerinden inen dereleri toplayarak Sarıtaş'ta Ermenek Çayı'na dökülür.

Teke Çatı Suyu, Ermenek Çayı'na katılan sulardan bir diğeridir. Balkusan yöresinden toplanıp gelen Balkusan Deresi, Aykadın Deresi, Kızıldağ'dan gelen Çukurçimen Deresi, Tekeçatı mevkiinde birleşerek Tekeçatı Suyu'nu meydana getirir. Bu birleşmeden sonra Yerköprü adı verilen doğal köprüden geçerek Çamlıca Köyü eteklerinde Ermenek Çayı'na dökülür.

Ermenek Kalesi dibinden çıkan ve ilçenin bir zamanlar elektriğini sağlayan, bugün ise içme ve sulama suyu olarak kullanılan Marasbilla veya Maraspolis Mağarası suları da Ermenek Çayı'na dökülen sulardır.

Ermenek Çayı'na karışan bu küçük derelerin yanı sıra debisi azımsanmayacak büyüklükte iki pınarın suları da karışmaktadır. Bunlar Muzvadi'de (Dumlugöze) çıkan ve iki değirmen döndürecek güçte olan Bahçegözü,³⁰⁸ diğeri ise Nadire altında çıkan ve yazın asıl Göksu kadar güçlü olan Nadire Değirmenleri pınarı suyudur. Bu su hiç şüphesiz, geniş ölçüde miyasen kalkerinden oluşan Gazipaşa ve Anamur Yaylaları'nın batan sularının bir kısmının burada açığa çıkmasından meydana gelmiştir.³⁰⁹

İlçe merkezine 10 km. mesafedeki³¹⁰ Ermenek Çayı'nın yıllık ortalama akım miktarı 56.83 m³/sn olup akım yıl içinde aylara düzensiz olarak dağılmıştır. Yaz ve Sonbahar döneminde akım düşük, kış ve ilkbaharda ise daha yüksektir. En düşük akım 14.0 m³/sn ile Eylül'de görülürken, bu aydan sonra yavaş yavaş artan akım, yağışlarında etkisiyle Kasım ayında 31 m³/sn'ye,

³⁰³ Saraçoğlu, 1990, 213.

³⁰⁴ Saraçoğlu, 1990, 213.

³⁰⁵ Efe, 1998, 53.

³⁰⁶ Efe, 1998, 53

³⁰⁷ Efe, 1998, 113

³⁰⁸ Antik adını Musbanda olarak tespit ettiğimiz Muzvadi Köyü'nün bugünkü adı Dumlugöze olarak geçmektedir. Bu yeni isim Bahçegözü Pınarı ile ilgilidir.

³⁰⁹ Saraçoğlu, 1990, 213.

³¹⁰ Ertaş, 1970, 19

Aralık'ta ise 65 m³ /sn'ye çıkar. Ocak ve Şubat aylarında ise yağışın kar şeklinde olması ve sıcaklığın düşük seviyelerde seyretmesi nedeniyle akımda pek büyük değişiklikler görülmez. Mart ayında karların erimeye başlamasıyla birlikte akımda da ani bir yükselme görülür ve 102 m³ /sn'ye çıkar. Akarsuyun debisinin en yüksek olduğu ay ise karların erimesinin hızlandığı Nisan olup akım 156 m³ /sn'ye ulaşır. Nisandan sonra karların eriyip bitmesiyle akım tekrar düşmeye başlar ve Ağustos'ta 14.7 m³ /sn., Eylül'de ise 14 m³ /sn.'ye iner. Sahada yer alan birçok karstik kaynak Ermenek Çayı'na yaz ve kış devamlı olarak su sağlamaktadır. Bu karstik kaynakların maksimum akımları da yine Nisan ayındadır.³¹¹

Göksu yağışlarla taşıdığı zaman üzerlerinde kurulan tarihi ve modern köprülerle geçilir. Başdere Karacaoğlan Pazarı'nın 500m. yukarısında Çevlik Deresi üzerinde Aşık Köprüsü, Başdere ile Göktepe arasında Kavaslı Köprü, Daran'da Daran Köprüsü, Tepebaşı'nın güneyinde Manamas Köprüsü, Ermenek'in güneyinde Görmel Köyü yakınında Görmel Köprüsü, biraz aşağısında Gezende Köprüsü, Hadim Göksu'yu üzerinde de Eğiste, Salavat ve Bıçakçı Köprüleri gibi.

2.1.4. İklim

İklim, jeomorfoloji, hidroloji, toprak özellikleri ve doğal bitki örtüsü üzerindeki etkisinin yanında insan faaliyetlerini yer, zaman ve süre açısından belirleyen önemli bir faktördür. Bu yüzden çalışma sahasında hakim olan iklime de kısaca değinmeyi uygun görüyoruz.

Çalışma alanının büyük bir bölümü karasal iklim ile Akdeniz ikliminin çatışma sahasında yer almaktadır. Ermenek'in güneyinde Akdeniz iklim tipi hakim iken kuzeyinde ve Başyayla-Sarıveliler taraflarında İç Anadolu'nun tipik karasal iklimi hakimdir. Fakat çalışma sahasını doğu-batı yönünde kesen Ermenek Çayı'nın oluşturduğu koridor, Akdeniz iklimi etkilerinin kuzeyde Göktepe, hatta Mençek taraflarına kadar sokulmasını sağlar. Böylece sahada, Akdeniz iklimine benzeyen bir yüksek yayla ve dağ iklimi görülür. Ancak sahanın arkasında bulunan büyük Anadolu kara kütlesi ne tam bir Akdeniz iklimini ne de tam bir karasal iklimi hissettirmez. Böylelikle sahada çelişkili bir iklim hakim olur.

Özellikle Taşkent, Hadim, Bozkır yönündeki yaylalarda kışlar çok ağır geçer, dağ ile vadi arasında, çok kısa mesafeler üzerinde kuvvetli basınç farkları olduğundan bu yaylalarda kışın tehlikeli tipiler oluşur. Buna karşılık Göksu Vadisi boylarındaki Ermenek altında, güneye, hatta Fariske Çayı kavşağına kadar kar tutmaz. Ermenek Çayı boylarında kıyı bölgesini andıran ağır sıcaklar olur.³¹² Ortalama yüksekliği 1200 m.'yi geçen kısımlarda iklim çok şiddetlidir. Kışlar çok ağır olur, kar çok yağar. Yazlar ise yerine göre sıcak ve serindir.³¹³ Ortalama yüksekliği 1200 m.'den fazla olan yaylalara Haziran ayına kadar çıkılmaz. Yaz döneminde elverişli iklim nedeniyle daha çok Akdeniz kıyı bölgesiyle kültürel ilişkide olan bölge kışın karların etkisiyle daha çok İç Anadolu ile ilişki halindedir.

Çalışma sahasında, Ermenek, Kazancı ve Göktepe olmak üzere sadece 3 yerleşim biriminde meteoroloji istasyonu bulunduğu için buradaki veriler daha çok söz konusu yerleşim sahaları çevresi için geçerlidir. İstasyonun deniz seviyesinden yükseklikleri Ermenek'te 1250m., Göktepe'de 1500 m., Kazancı'da ise 1000m. kadardır.

Bölgenin bir kısmı yazları sıcak ve kurak, kışları ise ılık ve yağışlı olan Akdeniz iklimi etkisinde iken bölgenin İç Anadolu ve Akdeniz Bölgesi arasında yer almasından ve deniz seviyesinden 1500m. yüksek olmasından dolayı özellikle yüksek kesimlerde Akdeniz dağ iklimi olarak adlandırılan bir geçiş iklimi görülmektedir. Bölge yıl boyunca Türkiye genelini etkileyen tropikal ve kutupsal hava kütlelerinin etkisi altındadır. Yaz aylarında güneyden gelen tropikal, kış

³¹¹ Efe,1998, 116.

³¹² Saraçoğlu, 1989, 318.

³¹³ Saraçoğlu, 1989, 397.

aylarında ise hem tropikal hem de kuzeyden gelen kutupsal hava kütlelerinin etkisi altında bulunur. Kış aylarında çalışma alanında her iki hava kütlelerinin oluşturduğu sıcak ve soğuk cepheler sık sık hava değişimine neden olmaktadır.

Bölge iki önemli hava kütlelerinin etkisi altındadır. Bunlar kış aylarında genellikle kuzeyden gelen polar hava kütlesi ve yaz döneminde Afrika ve Akdeniz üzerinden gelerek yurdumuzu etkileyen Tropikal hava kütleleridir. Her iki hava kütlelerinin kaynaklandığı yere bağlı olarak bazen denizel bazen de karasal özellik kazandığı görülür. Çalışma alanında yıllık yağış ve sıcaklık şartları bu farklı iki hava kütlelerinin kontrolü altındadır. Ermenek Çayı Havzası'nın coğrafi konumu, jeomorfolojik özellikleri bu iki farklı hava kütlelerinin etkilerini biraz değiştirmektedir.³¹⁴

Yaz başlarında saha güney ve güneydoğudan gelen tropikal hava kütlelerinin etkisi altına girer. Akdeniz üzerinden geçerek nem alan Tropikal hava kütlelerinin etkili olduğu dönemde hava sıcaklığı artar ve yağış meydana gelmez. Güney ve güneydoğudan sahayı etkileyen bu hava kütlesi ile birlikte yine aynı dönemde Avrupa'dan kaynaklanan yüksek basınç sistemleri zaman zaman Anadolu platosunu aşarak çalışma alanına kadar ulaşır. Zaman zaman kuzeybatıdan güneydoğu yönünde esen serin rüzgarlar oluşturan bu hava kütleleri fazla yağışa neden olmamakla birlikte bunaltıcı sıcaklıkların hafiflemesini sağlar. Bu nedenle çalışma alanında 4-6 ay arasında değişen yaz boyunca uzun bir kuraklık dönemi görülür.

Ekim ayından itibaren saha, yurdumuza kuzeyden sokulan kutupsal hava kütlesi ile güneyden gelen tropikal hava kütlelerinin etkisi altına girer. Farklı iki hava kütlelerinin karşılaşması sonucu artan cephesel faaliyetler bölgede yağışlara neden olur. Bütün kış boyunca İç Anadolu'da hakim olan kutupsal karasal hava kütlesi zaman zaman güneye doğru kayarak çalışma alanını da etkisi altına alır. Yüksek basınç oluşturan kutupsal hava kütlesi sıcaklığın değişmesine neden olur fakat çalışma alanında pek fazla yağış bırakmaz. Kutupsal hava kütlelerinin etkili olduğu dönemlerde hava gayet açık olup gündüzleri sıcaklık biraz artar fakat geceleri tekrar düşer. Kış aylarında güneyden kuzeye doğru hareket eden tropikal hava kütlesi Akdeniz Havzası'nı aşarken özellikle alt tabakaları bol nem kazanır. Doğu-Batı yönünde uzanarak ve Toroslar'a çarparak yükselir ve dağların güneye bakan yamaçlarında bol miktarda yağış bırakır. Fakat aynı hava kütlesi Toroslar'ın iç kesimlerine ulaştığında nemini kaybetmiş olduğu için bıraktığı yağış miktarı önemli ölçüde azalır. Aynı bölgeye İç Anadolu'dan gelen ve nem taşımayan cephelerde yağış bırakmadığından çalışma alanının Toros Dağları içlerinde kalan kesimlerinde yağış miktarı düşük kalmaktadır.³¹⁵

İnceleme alanını kuzeyden çeviren dağlık alanlar kış aylarında kuzeyden gelen denizel ve karasal soğuk hava kütlelerinin girmesine engel olurlar. Bunun sonucu havzanın 1000m.'ye kadar olan alçak kesimlerinde sıcaklık fazla düşmez ve yoğun kar yağışı meydana gelmez. Sahada sıcaklığın düşmesine ve kar yağışına neden olan hava kütleleri kuzeyden gelmektedir. Bu nedenle dağların kuzeye bakan yamaçlarında kar görülürken güneye bakan yamaçlarında kar yağışı pek etkili olmaz.

Yıl boyunca farklı hava kütlelerinin etkisi altında kalan sahada kış aylarında basınç yüksek, yaz aylarında ise düşüktür. Ekim ayından itibaren zaman zaman kutupsal hava kütlelerinin etkisine giren bölgede hava sıcaklığı düşmeye ve dolayısıyla basınç yükselmeye başlar.³¹⁶ Nisan'a kadar süren bu durum havaların ısınmaya başlamasıyla birlikte değişir. Nisandan itibaren tropikal hava kütlesi sahaya yerleşmeye başlar ve bunun sonucu olarak hava ısınır ve basınçta düşme görülür. Bu nedenle çalışma alanında, kış aylarında yüksek basınç etkisinde olan Anadolu platosunda alçak basınç sahası olan Akdeniz'e doğru esen rüzgarlar

³¹⁴ Efe, 1998, 69.

³¹⁵ Efe, 1998, 70.

³¹⁶ Efe, 1998, 71.

görlür. Yaz döneminde ise serin ve nemli olan Akdeniz üzerinden sıcak ve kuru olarak Anadolu'ya esen rüzgarlar hakimdir. Yaz aylarında Akdeniz'den kuzeye doğru esen rüzgarlar karalar üzerinde ısınarak kavurucu rüzgarlara dönüşebilmektedir. Anadolu'da "Samyeli" olarak adlandırılan bu rüzgarlar estiği yerlerde otsu bitkilerin sararıp solmasına, çalı ve ağaçların yapraklarının sararmasına yol açar.

Mayıs ile Kasım arasında güneyden gelen Tropikal hava kütlelerinin etkisiyle ısınan saha alçak basıncın etkisine girer. Kuzey Afrika'dan kaynaklanan ve Akdeniz'i aşarak ülkemize doğru hareket eden tropikal havaya bağlı olarak güneye sektörlü rüzgarlar görlür. Kışın alçak ve yüksek basınç merkezlerinin yer değiştirmesi sırasında artan frontal faaliyetler sonucu sahada sık sık yağışlar meydana gelir. Bu basınç değişimleri Kasım ayında başlar ve Nisan'a kadar zaman zaman kesintiye uğrayarak devam eder.

Havzada rüzgar yönü mevsimlere ve yere göre değişmektedir. Ermenek'te hemen hemen bütün yıl boyunca güney sektörlü rüzgarlar egemen olurken, Göktepe'de kuzeybatı yönlü rüzgarların daha etkili olduğu görlür.

Çalışma alanında yaz aylarında daha çok kuzeydoğu ve kış aylarında da batı sektörlü rüzgarların hakimiyeti görlür.³¹⁷ Kuzey sektörlü rüzgarların geliş yönünden yüksek dağlarla çevrili Ermenek'te güney sektörlü rüzgarların etkisi gözlenirken bunun batısında kalan Göktepe'de ise yıl boyunca kuzey yönlü rüzgarlar etkilidir.

Havzada etkili olan basınç sistemleri ile birlikte doğa şekilleri de rüzgarın yön ve hızı üzerinde önemli rol oynar. Çalışma sahasını doğu kesimi hariç üç yönden çevreleyen yüksek dağlık saha bu yönlerden gelen rüzgarların etkisini azaltmaktadır. Fakat bu dağlık sahayı yaran ve değişik yönlerde uzanan vadiler ise rüzgarı kanalize ederek şiddetini artırmaktadır.

Çalışma alanında günlük ve mevsimlik rüzgarların insan faaliyetleri üzerinde de etkisi görülmektedir. Özellikle yaz döneminde Toroslar'dan Akdeniz'e ulaşan hava akımı fön oluşmasına neden olarak sahil kesiminde bunaltıcı kuru havanın oluşmasını sağlar. Bu nedenle yöre halkı yaz sıcaklıklarından kurtulmak için yaz aylarını 1500-200m.'ler arasında yer alan yaylalarda geçirirler.³¹⁸

Ermenek'te en yüksek sıcaklık ortalamasını 29,3 C⁰ ve en düşük sıcaklığı 0,5 C⁰ olduğu görülmektedir.³¹⁹ Sıcaklık kış aylarında düşerken yaz aylarında oldukça yüksektir. Ocak ayında en düşük değerlere inen sıcaklık Ermenek'te 3,3 C⁰, Göktepe'de 1,4 C⁰ dir. Yaz aylarında sıcaklık çok yüksektir. Ermenek ve Göktepe'de 22,7 C⁰ dir.³²⁰

Havzada alçak kesimler daha az yağış alırken yükseklerle doğru bu oran artar. Bölgede güney batıdan gelen nemli hava kütleleri dağların uzanışına dik geldiği kesimlerde yağışın artmasına neden olmaktadır. Bu nedenle Antalya Körfezi'nden gelerek Gündoğmuş, Alanya ve Gazipaşa'nın kuzey doğusunda Toros Dağları'na çarpan nemli hava kütleleri bu kesimde yağış miktarının 1400mm.'nin üzerine çıkmasına neden olur. Batıdan doğuya doğru gidildikçe yağışta düşme görlür. Ermenek Çayı Havzası'nı batıda Alanya ve Dim Çayı Havzası'ndan ayıran su bölümü hatları civarında Ermenek Çayı Vadisi yamaçlarının yüksek kesimlerinde yağış 1500mm.'yi bulmaktadır.

Yağışın düzenli bir şekilde dağılmadığı sahada, yüksek kesimler ile batı bölümü alçak depresyonlara göre daha fazla yağış alır. Yıllık toplam yağışlar Ermenek'te 558,5mm., Kazancı'da 806 mm. ve Göktepe'de 854 mm.'dir.³²¹ Ermenek'in 558,5mm.'lik yıllık yağış

³¹⁷ Efe, 1998, 72.

³¹⁸ Efe, 1998, 73.

³¹⁹ Kurt, 2001, 74.

³²⁰ Efe, 1998, 79.

³²¹ Efe, 1998, 86.

miktarı, hemen hemen aynı yüksekliğe sahip Karaman'ın 341,3mm.'lik yıllık yağış miktarından 217mm. daha fazla olması, Ermenek'in orman örtüsü ile açıklanabilir.³²²

Yağışın mevsimlere göre dağılışı oldukça düzensizdir. En çok yağış kış mevsiminde, en az yağış ise yaz döneminde görülür. En yağışlı ay Ocak, en kurak ay ise Ağustos'tur. Havzayı etkileyen soğuk hava kütleleri kuzeyden gelmektedir. Bu nedenle Aralık-Mart döneminde kuzeyden sahaya sokulan soğuk hava kütleleri çalışma alanının yüksek kesimleri ile kuzeye bakan bölümlerinde kar yağışına neden olmaktadır. Yükseltinin azaldığı vadiler ve depresyonlarda fazla kar yağışı meydana gelmez. Kış aylarında etkili olan soğuk hava kütleleri daha çok yüksek kesimler ile plato yüzeyi, zirveleri ve dağların kuzeye bakan yamaçlarında etkili olur. Kar yağışında ise bakı ve yükseltinin önemi ön plana çıkmaktadır. Bakı'nın etkisi o kadar belirgindir ki 1800-1900m. yükseklerde bile aynı yükseltide olan vadi yamaçlarında kuzeye bakan yamancın karla örtülü olmasına rağmen güneye bakan yamaçta kar bulunmadığı görülmektedir.

Yağış ve sıcaklık rejimine baktığımızda çalışma alanında Akdeniz ikliminin etkili olduğu ortaya çıkmaktadır. Ermenek ve Hadim'de bahar döneminde meydana gelen yağış oranı %25 olup bu, karasal iklim ve Akdeniz iklimindeki yağış oranlarıyla karşılaştırıldığında Akdeniz yağış rejimine daha yakın olduğu ortaya çıkar. Havzada ilkbahar döneminde görülen %25'lik yağış oranı bu nedenle Akdeniz kıyılarında bahar aylarında kaydedilen yağış oranına daha yakındır.

Çalışma sahasının antik dönemdeki iklimi konusunda herhangi bir bilgiye sahip değiliz. Ancak, bölgenin topoğrafik yapısı ve günümüzdeki çevresel yapılanmalar gözönüne alındığında, çalışma sahasında antik dönemde, günümüzden daha serk bir iklimin hakim olduğu anlaşılmaktadır.

2.1.5.Bitki Örtüsü

Çalışma alanında doğal bitki örtüsü asıl Akdeniz Kuşağı, Akdeniz Dağ Kuşağı ve Yüksek Dağ Çayırı olmak üzere 3 ayrı kuşak halindedir. Bu kuşaklar içinde ise değişik bitki türleri yayılış gösterir. Asıl Akdeniz kuşağında kızılçam ve maki, Akdeniz dağ kuşağında karaçam, sedir, göknar ve ardıçlar, yüksek dağ çayırında ise otsu bitkiler hakimdir.³²³

Bölgeden toplanan bitki örneklerinden büyük çoğunluğunun endomik tür olduğu, bazılarının da İrano-Turanion, diğerlerinin de Akdeniz fitocoğrafik bölgelerine ait olduğu, dolayısıyla sahanın İç Anadolu ile Akdeniz Bölgeleri arasında geçiş bölgesinde bulunduğu anlaşılmıştır.³²⁴

Bölge, Taşeli'den daha fazla orman örtüsüne sahiptir. Atalay'a göre bunun sebebi, Toroslar'daki karstik alanların özellikle ormanların yetişmesinde ve barınması açısından büyük potansiyel arzemesidir.³²⁵Yapılan polen analizlerine göre bölgede antik dönemde sedir, köknar, karaçam, kestane, Huş ağacı ve Eğrelti otları yaygın olarak bulunmaktaydı.

Çalışma alanında iklim, litoloji ve toprak yönünden doğal bitki örtüsünün yetişmesi için elverişli şartlar olmasına rağmen Ermenek Çayı Havzası'nın büyük bir kesiminde bitki örtüsü ya hiç yok ya da seyrek olarak bulunmaktadır. Bitki örtüsünün bugünkü görünümünde insanın doğrudan etkisi vardır. Sahanın doğal bitki örtüsü yörede yaşayan insanlar tarafından tarım alanı açmak, yakacak ve yapı malzemesi temin etmek ve aşırı otlatma gibi nedenlerle yüzlerce hatta bir-lerce yıldır tahrip edilmektedir. Bunun sonucunda bugün çıplak olan plato yüzeyleri ve yamaçlar ortaya çıkmış, bununla birlikte erozyon artmış, erozyon arttıkça bitki örtüsü yetişme ortamı ortadan kalkmış, bitki örtüsü ile kaplı alanlar daralırken, çıplak sahalar gitgide artmıştır.

³²² Akman, 1996, 2.

³²³ Efe, 1998, 9.

³²⁴ Çetik, 1985, 27.

³²⁵ Atalay, 1988, 1vd.

Bu faktörlere bağılı olarak orman kuşağının üstünde aşırı otlatma sonucu hayvanların yemedikleri acı sütleşen (*Euphorbia* sp) ve dikenli çoban yastığı (*Acantholimon* sp.), geven (*Astragalus* sp.), deve dikenini (*Alhagi* sp.), dafne (*Daphne Olcides*) gibi türler yaygın duruma geçmiş, kızılçam ormanlarının tahrip edildiği sahalarda maki ve garig türleriyle kaplanmıştır.³²⁶

Çalışma alanında sıcaklık ve ışık isteği fazla olan kızılçam, güneye bakan yamaçlarda 1500m.'ye kadar çıkmaktadır. Nem isteği fazla olmayan fakat dona karşı hassas olan bu bitki genelde güneye bakan yamaçlarda daha sık olarak saf topluluklar oluşturur. Kızılçamlar daha çok Ermenek Çayı ve kollarının oluşturduğu vadilerde yer almaktadır. Sahanın batısında Gevne Çayı Vadisi'nde Çorakdağ civarında 1300m.'de görülen kızılçamlar üst seviyede göknarlarla karışık halde bulunurlar. Kuzeye bakan yamaçlarda ise kızılçamların üzerinde dar bir şerit halinde karaçam ve daha sonra ise 1200m.'lerde göknar ve sedirlere geçilir. Güneye doğru yayılışı genişleyen kızılçam ormanları Ermenek Çayı'nın bir dirsek yaparak doğuya yöneldiği Çiğdem Dağı civarında güneye bakan yamaçlar boyunca 1500m.'ye kadar çıkar. Kuzeye bakan yamaçlarda ise 1200m.'lerde önce meşelerle karışır ve daha yükseklerde yerini karaçamlara ve daha sonra da göknar ve sedirlere bırakır. Çiğdem Dağı kuzeyinde Ermenek Çayı Vadisi'nde sedir ve göknarlardan oluşan yarı nemli ormanların 1200m.'den sonra sahaya tamamen hakim oldukları gözlenir.³²⁷ Genel bir ifadeyle 1300m. ile 2100m.'ler arasında sedir (*cedrus libani*), göknar (*abies cilicia*) ve çeşitli ardıç türlerinden oluşmuş ormanlar bulunur. Bu ince yapraklıların yanında çeşitli yapraklı ağaçlara da rastlamak mümkündür.³²⁸

Gevendağı, Akdağ ve Bozbelen Tepe civarında kızılçam ormanları altında melengiç (*pistacia terebinthus*), tespih (*styrax officinalis*), funda (*erica manipiflora*) gibi maki türleri ile sütleşen (*euphorbia* sp.), kırmızı meyveli karamuk (*berberis vulgaris*) gibi kısa boylu bitkiler görülür. Ayrıca vadi boyunca kızılçamlar ve daha yüksekte yer alan karaçam, göknar ve sedir ormanları altında kayacık (*ostrya carpinifolia*) ve akça ağacının (*acer hyrcanum*) seyrek olarak yer aldığı gözlenir.

Pınarönü-Dumlugöze köyleri arasında Ermenek Çayı vadisi boyunca her iki yamaçta alt kesimlerde kızılçam (*pinus brutia*), bunun üzerinde karaçam (*pinus nigra*)'dan oluşan ormanlar görülür. Bu türler daha yükseklerde yerini göknar, sedir ve ardıçlardan (*juniperus excelsa*, *J.fo efidissima*) oluşan bitki topluluğuna bırakır. Bu türlerin içinde vadi boyunca yer yer mazı meşesi (*quercus infectoria*), saçlı meşe (*a.cerris*), palamut meşesi (*a.ithaburensis* subsp.*macrolepis*) karıştığı gözlenir. Ermenek Çayı Vadisi'nin Çiğdem Dağı ile Pınarönü Köyü arasında kalan kesimi doğu-batı yönünde uzanır. Burada vadinin her iki yamacında yer alan kızılçamlar eğimin arttığı kesimlerde seyrekleşir. Dumlugöze-Yeşilköy arasında güneye bakan yamaçlar kuzeye bakan yamaçlara göre daha dik olduğu için toprak oluşumuna uygun değildir ve bu nedenle çoğu yeri bitki örtüsünden yoksundur. Bu kesimlerde kuzeye bakan yamaçlar daha yatık olup kızılçamların sık bir şekilde yayılış gösterdiği görülür.³²⁹

Başyayla civarında Boğazini dere vadisinde İrkit Burnu civarında kızılçamlar Tekepınarı sırtına doğru 1400m. yüksekliğe kadar çıkmaktadır. Kuzeye doğru ise Sarıkaya ve Uzuntepe (1780 m.) ile Cankurtaran Tepe (1786m.) arasında ise tahrip olmuş göknar ve sedirler ve bunlarla karışık olarak boylu ardıçlar (*juniperus excelsa*) görülür.

Göktepe kuzeyinde Fariske Çayı'na karışan Fındıkdere Vadisi'nde 1350m.'ye kadar seyrek olarak kızılçamlar, daha yüksek kesimlerde ise karaçam (*pinus nigra*), göknar (*abies cilicia*), sedir (*cedrus libani*) ve boylu ardıç (*juniperus excelsa*)'tan oluşan sık bir bitki örtüsü yamaçlar boyunca yayılış gösterir.

³²⁶ Efe, 1998, 158.

³²⁷ Efe, 1998, 159.

³²⁸ İnandık, 1961, 143.

³²⁹ Efe, 1998, 161.

Büyükkarapınar Köyü kuzeyinden doğup güneydoğuya doğru akarak Küçükkuşu'ya karışan Küçükkuşu dere vadisi içinde sıralanmış köyler civarında daha çok küçük topluluklar halinde yer alan kızılçamların yerleşim yerleri etrafında tarım sahası açmak amacıyla tahrip edildiği görülmektedir. Küçükkuşu vadisinde kızılçamlar daha çok doğuya bakan yamaçlarda yoğunlaşır. Batıya bakan yamaçlar ise Küçükkuşu Vadisi'nin vadi tabanına yakın kesimlerinde özellikle Serper Köprüsü batısında bitki örtüsü tamamen tahrip edildiği için yerine kızılçamlar ağaçlandırılması yapılmaktadır.

Ermenek'in güneyinde yer alan Zeyve Çayı Vadisi yamaçlarında ise seyrek olarak bulunan kızılçamlar yüksek kesimlerde ve özellikle Çatalbadem-İkizcınar (İrnebol) arası ile Yaylapazarı'nın (Zeyve) doğusunda oldukça sıklaşır. Görmel Köprüsü ile Kırkkavak arasında Ermenek Çayı Vadisi yamaçlarında kızılçamlar maki toplulukları ile birlikte yer almaktadır. Vadinin kuzeye bakan yamaçlarında 1000m., güneye bakan yamaçlarında ise 1500m.'ye kadar sık bir şekilde görülen kızılçamlar tahrip olduğu kesimlerde yerini maki türlerine bırakır. Ermenek Çayı Vadisi'nin bu kesiminde kızılçamlarla birlikte çok zengin bir garig formasyonundan oluşan bitki topluluğu yer alır.³³⁰ Burada kızılçamlar altında bulunan maki türleri içinde en çok rastlanan delice (*olea europaea* var. *oleaster*), akçakesme (*phillyrea latifolia*), kermez meşesi (*quercus coccifera*), katran ardıcı (*juniperus oxycedrus*), melegiriç (*pistacia terebinthus*), keçiboynuzu (*cretonia siliqua*) ve boyacı sumacı (*cotinus coggygia*) olup bunlara yer yer kökboya (*rubia peregrina*), boyacı katırtunağı (*genista tinctoria*), cılbırtı (*fontanesia phillyreoides*) gibi çalılar da karışır. Gezende ile Mut Havzası arasında kalan kesimde kızılçamların sıklaştığı ve maki türlerinin azaldığı gözlenir.

Dumlugöze Köyü civarında vadinin her iki yamacında 1000m.'ye kadar yer yer kızılçamlar altında, kızılçamların tahrip olduğu kesimlerde ise sadece maki türlerinin olduğu bitki örtüsü yer alır.

Pınarönü'nden itibaren doğuya doğru Ermenek Çayı Vadisi'nin genişlemesiyle birlikte makinin yayılış alanı da artar. Bu kesimde kuzeyde Başyayla, Sarıveliler, kuzeybatıda ise Göktepe civarında genişleyen vadi yamaçlarında *quercus coccifera*, *pistacia terebinthus*, *phillyrea latifolia*, *Juniperus oxycedrus*'tan oluşan maki türleri geniş bir yayılışa sahiptir. Başyayla, Katranlı, Yukarı Çağlar, Güneyyurt ve Ermenek'in yer aldığı güneybatıya bakan yamaçlarda kalkerlerden meydana gelen yamaç döküntüleri üzerinde en çok rastlanan maki elemanı kermez meşesi olup bunun yamaçlar boyunca 1500m.'ye kadar çıktığı görülür. Kermez meşesine yüksek kesimlerde aşırı otlatma nedeniyle *acantholimon* sp. (çoban yastığı), *astragalus* sp. (geven) *euphorbia* sp. (sütleşen) gibi acı ve dikenli kozmopolit türler eşlik eder.³³¹

Ermenek Çayı Havzası'nda doğal bitki örtüsünün tahrip edildiği kesimler ile sahanın az yağış alan kurak ve taşlı bölümlerinde diz boyunu aşmayan bitki topluluğu (garig) görülür. Garig formasyonunun yayılışında insan faktörü en önemli etkidir. Özellikle Ermenek, Başyayla, Sarıveliler ve Kazancı arasında kalan geniş vadi ve hafif engebeli sahada ormanların yok edildiği görülür. Hatta bu kesimde kızılçam ve meşelerin tahrip edilmesiyle sahada yerleşen maki topluluklarının bile zamanla ortadan kalktığı ve yerine garig formasyonunun yerleştiği görülmektedir. Bazı maki türlerinin sürekli hayvan otlatma nedeniyle gelişme gösteremeyip çok kısa kaldıkları dikkati çeker. Bunlar içinde en çok rastlanan katran ardıcı (*Juniperus oxycedrus*), kermez meşesi (*Quercus coccifera*) ve akçakesme (*phillyrea latifolia*)'dır. Bu civarda yaygın olan diğer garig türleri ise laden (*cistus salviifolius*, *C. creticus*) ve kekik (*Thymus vulgaris*)'tir. Sarıveliler kuzeyinde yer alan Turansa Dağı (2045m.) yamaçlarında doğal bitki örtüsü tahrip olmuş ve toprak aşınarak yer yer kayalıklar ortaya çıkmıştır. Hayvancılığın yaygın olduğu bu

³³⁰ Efe, 1998, 162.

³³¹ Efe, 1998, 163.

kesimlerde otlatma ve aşırı tahrip nedeniyle çalı katına ait bitkiler çok kısalmıştır. Kermez meşesi ve Katran ardıcı bunlar arasında en yaygın türlerdir.³³²

Başyayla kuzeyinde Eyne Deresi vadisi içinde garig formasyonuna ait bitkilerden adaçayı yapraklı laden (*cistus salviifolius*), kırmızı meyveli karamuk, kekik ve sütleğen çok yaygın olarak görülür.

Balkusan Vadisi'ne ise çoban yastığı, geven, abtesbozan, sütleğen ve sığırkuyruğu ile birlikte kırmızı meyveli karamuk ve tüylü laden (*cistus creticus*) gibi garig türleri çok yaygındır.

Dağ kuşağın en yaygın türü olan sedir çalışma alanının batısında saf birlikler oluşturur. Ortalama 1000m. yükseklikten itibaren daha yaygın olarak gözlenen sedirin çalışma alanında eriştiği maximum yükseklik 2100m.'dir. Sedir Akdeniz, Akdeniz dağ, Akdeniz ardı, İç Anadolu karasal ve Karadeniz iklim şartlarının hüküm sürdüğü alanlarda yetişebilmektedir.³³³ Akdeniz fitocoğrafyası bölgesinin orobiyomunda, yani Akdeniz dağ ikliminin hüküm sürdüğü sahada, 1000-2100m.'ler arasında mesozoyik ve tersiyer kalkerler üzerinde daha iyi yetiştiği gözlenmektedir. Sahada dağ kuşağının yarı nemli ormanlarını oluşturan sedir ve göknarın yayılışı biraz farklılık gösterir.³³⁴

Çalışma alanı batısında, Ermenek Çayı Vadisi'nin orta ve yukarı kesimlerinde sedir sık ormanlar oluşturur. Havzanın bu kesiminde iklim, bakı ve anamateryal sedir için uygun yetişme şartları sağlamaktadır.

Geven Dağı, Akdağ ve Bozbelen Tepe civarında sedirin hakim tür olarak görüldüğü ormanlar 1650m.'ye kadar sık bir şekilde yayılış gösterir.³³⁵ Koçaşlı, Çukurbağ ve Daran civarında sedirler 1200-1800m.'ler arasında saf birlikler oluşturmaktadır.³³⁶

Göktepe kuzeyinde Fariske Çayı'na karışan Fındık Dere Vadisinde kızılçam, karaçamlar ile başlayan bitki türleri 1200m.'den itibaren sedir ve göknarlarla karışık olarak zirvelere kadar devam eder. Özellikle Ermenek doğusunda sedirin yayılış alanının daraldığı gözlenir. Öte yandan kuzey-güney yönden uzanan Balkusan Vadisi'nde her iki yamaçta da sedir ve göknar kızılçamdan sonra başlar ve karaçamlarla birlikte karışık halde zirvelere kadar devam eder. Çalışma sahasının batısında Geven Dağı batı yamaçlarında yarı nemli ormanlar sedir ile temsil edilir.

Çalışma alanının coğrafi konumu, anakaya, toprak ve iklim özellikleri sedir için uygun şartlar oluşturmaktadır.

Ermenek Çayı Vadisi'nin güneybatısında Kanıküşağı Dağı (1968m) Yiğitöldü ve Killik Dağı, Çökele, İkizanas, Küçükakdağ (1884m), Bucak Çökelesi Deresi'nin doğusundaki Geven Dağı (1850m) ile Sariarmut Deresi dolayları, kuzeydeki Sütsüzdağı civarında göknar küçük saf topluluklar oluşturur. Fakat bu kesimlerde göknar daha çok sedir, karaçam, ardıç ve kızılçamlar ile karışık olarak bulunur. Doğuya doğru Çiğdem dağı, Dikenli Tepe, yularlı yayla ve İmamlı yayla civarında, Sarnıç dağda Tufandağ'ın Ermenek Çayına bakan batı yamaçlarında ve daha kuzeyindeki Erenler dağı civarında göknar toplulukları görülür. Göknar bu kesimlerde güneye bakan yamaçlarda 1400m., kuzeye bakan yamaçlarda ise 1200m.'den başlar.³³⁷

Göktepe Çayı Vadisi'nde değişik kesimlerde saf göknar topluluklarına rastlanır. Burada göknarlar yer yer sedir, karaçam, ardıç ve meşe (*infectoria* ve *q.trojona*)'lerle karışık olarak bulunurlar. Fariske Çayı'nın yukarı havzasında yer alan iki önemli kolu Yürekdere ve Killikdere Vadileri'nde bitki örtüsü daha sıktır. Burada göknar, sedir ve karaçamlar genelde karışık olarak yer alır. Göknarlar Yunt dağı batısından başlayarak Berem Çayı ve Dündere Vadisi yamaçları

³³² Efe, 1998, 166.

³³³ Atalay, 1987, 86.

³³⁴ Efe, 1998, 167.

³³⁵ Efe, 1998, 168.

³³⁶ Efe, 1998, 169.

³³⁷ Efe, 1998, 170.

boyunca doğuda Ermenek Çayı Vadisi'nin genişlediği kesimde Pınarönü ve Kazancı'ya kadar devam eder.³³⁸

Sarıvelilerin batı kesiminde bitki örtüsünün tahrip edilerek yerine tarım alanları açılmıştır. Burada yer yer küçük topluluklar halinde Makedonya meşesi (*quercus trojona*), katran ardıcı (*juniperus oxycedrus*) ve palamut meşesi (*quercus ithaburensis subsp. macrolepis*) görülür. Başyayla'nın kuzeybatısında bulunan Yumurtatepe (1959m.) civarında küçük topluluklar halinde karaçamlar (*pinus nigra*) yer alır.³³⁹

Sarıveliler kuzeyinde göknar (*abies cilicia*) karaçam, sedir ve ardıçtan (*juniperus excelsa*) oluşan karışık ormanlar yer alır.³⁴⁰

Yuntdağı (2227m.) civarında boylu ardıç ve kokar ardıçlarla (*juniperus foetidissima*) karışık ve seyrek olarak görülen sedirler batı ve güneye doğru devam ederek Ermenek Çayı Vadisi içinde yamaçlar boyunca geniş topluluklar oluşturur.³⁴¹

Karışık ormanları oluşturan türler içinde en çok bir arada rastlanan göknar ve sedirdir. Çalışma alanında yer alan karışık ormanlar içinde bu ikiliye birçok yerde rastlanmaktadır. Sedir ve göknarın karışık olduğu sahalarda alt kesimde daima göknar, üstte ise sedir hakim tür oluşturur. Fakat sedirin dikey yayılımı göknara göre daha geniştir. Bu nedenle seçicilik açısından sedir çok hassas olmadığı için yayılım bakımından daha geniş bir ekolojik ortam bulabilmektedir.³⁴²

Abies Cilicia sp., İsaoria'nın karakter ve dominant olduğu Toroslar'ın İç Anadolu'ya bakan yamaçlarında 1600m. ve daha yukarı seviyelerde genellikle *cedrus libani* veya nadiren *pinus nigra* ssp. *Pallasiona* ile karışık olarak yayılır.³⁴³

Palamut, Akdeniz iklimine bağlı bir bitki değilse de, en yoğun bir şekilde yetiştiği yerlerde gösteriyor ki, bu iklimin yaylalara doğru biraz sert kısmını tercih etmekte, fakat esas Akdeniz iklim bölgesinde de yer yer yayılmaktadır.³⁴⁴

Adiller Köyü'nün bulunduğu Çindiri Dağı etekleri ince ve sert şekilli olup birçok yeri kayalık, susuz, orman olarak ise ancak biraz ardıç bulunan bir dağdır. Köyün hemen yukarısında korumaya alınmış küçük bir katran ormanı bulunmaktadır. Yörenin meşhur ormanları ise Köle Çalı Ormanı, Muzvadi Ormanı, Yalman Ormanı, Dindabol Ormanı, Kapaçık Ormanı, Koçaş ve Mulumu Ormanları, Başköy ve Dindebol Çalı, Kocaçal, Damlaçalı Ormanı, Elmaderesi Ormanı'dır.

Ermenek Çayı Havzası'ndaki kuytu vadiler yaylalara nazaran daha sıcak olduğu için buralarda yöre halkı tarafından çeşitli tarımsal faaliyetler yürütülmektedir. Hatta buralarda kıyı bölgelerinde olduğu gibi turfanda sebze ve meyve de çıkmaktadır. Akdeniz iklimine özgü bazı meyve ve sebzelerin bu vadilere kadar da sokulduğu da gözlenir.

Ermenek Göksuyu Havzası'nda Mençek'ten sonraki Göksu Vadisi boylarında nar ve incir hatta Lamos mevkiine kadar zeytin ve pamuk bile yetişir. Soğuğa karşı hassas olan zeytin, mersin, nar ve incir Göksu Vadisi ile bir taraftan Ermenek çevresinde Göktepe'ye kadar sokulurken, diğer taraftan Karaman'ın güneyindeki Bucakkışla'ya kadar da sokulabilmektedir.³⁴⁵

Ermenek Çayı Vadisi'ndeki Koçaşlı ve Dumlugöze Köylüleri yetiştirdikleri meyve ve sebzeleri yaylaya çıkan Gazipaşa ve Anamur yörelerine satmaktadırlar. Özellikle Dumlugöze

³³⁸ Efe, 1998, 172.

³³⁹ Efe, 1998, 173.

³⁴⁰ Efe, 1998, 174.

³⁴¹ Efe, 1998, 176.

³⁴² Efe, 1998, 177.

³⁴³ Serin, 1990, 62.

³⁴⁴ Saraçoğlu, 1990, 81.

³⁴⁵ Saraçoğlu, 1990, 31.

ceviz ve orman ürünleri yönünden zengindir. Bunun yanı sıra Dumlugöze civarında Toroslara özgü olan kardelen çiçeği bulunmakta ve her yıl il bazında köyde kardelen festivali düzenlenmektedir.

Başdere Koyağı'nın yüzünü güneye çevirmiş yamaçlarında ceviz, elma, armut ve kaysı gibi meyveler çok olur. Fariske'nin biraz aşağısında Hacıalaattin Boğazı'ndan aşağıda, bütün etekleri yerden bağ kapsadığı ve lezzetli üzüm yetiştiği halde, koyağın yukarı tarafında ancak asma halinde bağ vardır ve üretim az ve üzümleri ekşidir. Buraları toprağı yöresel deyimle melezdır yani, verimsizdir.³⁴⁶

Davdas Koyağı Başdere Koyağı'na göre daha alçaktır. Bu yüzden Davdas Koyağı'nda üzüm, ceviz, şeftali, elma, armut, erik, kiraz, vişne ve ayva çoktur.³⁴⁷ Ermenek'ten aşağıda iki Göksu'nun birleştiği Delallar Bükü Ermenek'in en geniş ovasıdır ve buralarda buğday susam hatta pamuk ekilir.³⁴⁸

Bitki örtüsü yönünden bu kadar çeşitli durumlar ve çelişkiler gösteren Taşeli, şüphesiz Tekeli'den çok daha zengindir. Elbette buralarda haşebi (sert,odunsu) ve kısa otlar esastır fakat çiçekli ve soğanlı bitkiler buralarda daha önemli bir yer tutar. Almanya, Hollanda ve İngiltere'ye yapılan çiçek soğanı ihracatının önemli bir kısmı Taşeli'den sağlanır. Ancak Geyik Dağı'nda ve karşısındaki Akdağ'da yetiştiği ifade edilen İpar Çiçeği, Geyik Çiçeği (bir çeşit yabani gül) buraya özgü olsa gerek. Derin ve kuytu vadiler aracılığı ile kıyının kokulu ve yağlı bitkileri, çiçekleri kütlenin içerisine kadar sokularak bunu daha da zenginleştirir. Taşeli Yaylası bu bakımdan da hatta bazı bitkilere sığınak oluşturmuş olması bakımından bile enteresandır.³⁴⁹ Kısacası Taşeli'nin bitki örtüsü botanikçiler tarafından dikkatle incelenecek kadar önem arz eder.

Antik dönemde bölge bitkilerinin kullanımı hakkında bilgimiz yok fakat sedir (cedrus libani) ağacının özellikle Mezopotamya Uygarlıkları için vazgeçilmez olduğunu bilmekteyiz.

2.1.6.Madenler:

Önasya'da kurulmuş devletlerin tarih boyunca dikkatlerini Toros Dağları'na çevirmelerinin temel sebebi, buradaki zengin doğal maden yatakları olmalıdır. Akad kralı Sargon (İ.Ö.2334-2279)'dan itibaren Mezopotamya krallarının Anadolu'daki sedir ormanları ve Gümüş Dağları'na seferler yaptıklarını görmekteyiz. Bunlardan sedir ormanları Amanos Dağları, Gümüş Dağları ise Toros Dağları'dır. Bu isimler, orman ve gümüş madenlerinden yoksun Önasya kavimlerinin Anadolu seferlerinin sebepleri için önemli ipuçları olmalıdır.³⁵⁰

Mezopotamya yazılı kaynakları Toroslar'daki sedir ormanlarından ve maden yataklarından söz etmektedir.³⁵¹ Mellart'ın da ifade ettiği gibi İsauria Bölgesi madenleri, bölgenin çevresindeki Çatalhöyük gibi neolitik ve kalkolitik merkezleri etkilemiştir.³⁵²

Maden yatakları bakımından zengin olan Orta Toroslar³⁵³ kalkerli bir yapıya sahip olduğundan dağların altı bazı yerlerde flis ve serpantindir. Buna bağlı olarak da bol miktarda krom yatakları vardır. Kromun yanı sıra bölgede demir, çinko, kurşun, boksit, bakır, kömür ve petrol bulunmaktadır. Çalışmalarımız sırasında bol miktarda rastladığımız maden curufları ve

³⁴⁶ Saraçoğlu, 1990, 405.

³⁴⁷ Saraçoğlu, 1990, 406.

³⁴⁸ Saraçoğlu, 1990, 408.

³⁴⁹ Saraçoğlu, 1990, 431.

³⁵⁰ Kurt, 2001, 82.

³⁵¹ Bilgiç, 1948, 494; Erzen, 1948, 59; Luckenbill, 1968, 207. Buna göre bölgede antik çağda demir, bakır, gümüş ve az da olsa altın madeninin varlığını öğreniyoruz.

³⁵² Mellart, 1964, 39vd.

³⁵³ Yener, 1984, 106 vd.

MTA'nın tespitleri, bölgede özellikle demir, krom, kurşun ve linyit rezervlerinin önemli miktardaki varlığına işaret etmektedir.³⁵⁴

Çalışma sahasında tespit edilen madenlerin buldukları sahayı şöyle sıralabiliriz:

Kömür; Pamuklu (Cenne) Köyü,

Krom; B.Karapınar ve Sarıveliler civarında

Demir; Kazancı, Göktepe (Fariske), Muzvadi (Dumlugöze) civarında

Kurşun; Muzvadi (Dumlugöze) ve Çukurbağ'da,

Bakır; Taşkent civarında

Çinko; Çorak Dağ ve Tufan Dağda³⁵⁵

Osmanlı İmparatorluğu döneminde de bilinen bu madenlerin işletmesi 1840 yılından sonra durdurulmuş³⁵⁶ bugün sadece Pamuklu Köyü yakınlarındaki linyit kömürü ocaklarında işletme 1970'li yıllardan bu yana devam etmektedir.

Söz konusu maddenlerden hangilerinin antik dönemde önemli olduğu konusunda net bir veriye sahip değiliz. Ancak, Asur belgelerinde geçen "*Sedir Dağları*" (Amanoslar olmalı), "*Demir Dağları*" ve "*Gümüş Dağları*" (Toroslar olmalı) ibaresi bize, antik dönemde bu iki madenin revaçta olduğunu göstermektedir.³⁵⁷ Zaten bölgeye yapılan Asur seferlerinin de temel sebebi bölgedeki demir ve gümüş madenleridir.

Bölgenin antik dönem florasına ve özellikle orman örtüsünü göz önünde bulundurursak bölgenin özellikle kömür madeni yönünden zengin olması gerektiği akla gelir. Daha 25-30 yıldır işletilmekte olan ve net kalorifik değerinin çok yüksek olduğu³⁵⁸ Ermenek linyit kömürünün Karamanoğulları Beyliği'nin filizlenip Anadolu'nun en güçlü beyliği olmasında önemli bir etken olduğunu düşünmekteyiz. Öyle ki, 1000'li yılların başında Ermenek'te Karamanoğulları Beyliği'nin temellerini atan Nure Sofu kömürcülük yaparak geçimini sağlamaktaydı.³⁵⁹

Ermenek'te saptanan linyit kömürü yataklarının rezervi 1950'li yılların başında Ermenek-Boyalık'ta 4.690.875 ton, Ermenek-Tepebaşı'da ise 637.370 ton olarak hesaplanmıştır.³⁶⁰

"*Ermenek Yöresinde Yeralan Tersiyer Yaşlı İstifin Jeolojisi, Sedimentolojisi ve Bölgedeki Kömür Damarlarının Ayrıntılı İncelenmesi*" adlı doktora tezinde Demirel, çalışma sahasında yer alan litostratigrafik birimlerin konumunu ve dokunak ilişkilerini tespit etmiş ve havzada kömür içeren tersiyer formasyonların petrografisi ile paleontolojisini incelemiştir. Araştırmacı aynı zamanda bölgede yer alan kömürün yaşını ve petrokimyasal özelliklerini de tespit etmiştir.³⁶¹ Mirzaoğlu tarafından da Ermenek linyitinin kimyasal analizleri yapılmıştır.³⁶²

Sahadaki kömür damarı kalınlığı 0,5-6,50 m. arasında değişmekte ancak bindirme fayların etkili olduğu yerlerde kalınlık artmaktadır. Sonuçlar ışığı altında Ermenek Bölgesi kömürleri rezerv açısından çok küçük bir havza olduğu görünümünü arz eder. Ancak, enerji darboğazında olan ve işsizliğin büyük sorun olduğu ülkemizin bu ücra köşesindeki yer altı zenginliği hem yöre halkına geçim kaynağı olması, hem de net kalorifik değerinin yüksek olması açısından bölgedeki önemini muhafaza etmektedir.³⁶³ Bu sebeple havza Kışla Deresi-Küçük Çay-Ermenek Çayı-

³⁵⁴ Yeni Türk Ansiklopedisi, Cilt:3, 1985, 828.

³⁵⁵ Çelik, 1992, 20.

³⁵⁶ Konya'nın İktisadi Bünyesine Bakış, 91.

³⁵⁷ 19. yy.'ın ortalarında bölgeyi ziyaret eden ve bir Jeolog olan Hamilton, bugünkü Bozkır'a o dönemde "*Tris Maden*" denilmesini, burada bol miktarda çıkarılan kurşun madenine bağlamaktadır. Bozkır madenlerinin Osmanlı dönemine kadar işletildiği bilinmektedir. Bak. Hamilton, 1842, 338vd.

³⁵⁸ Tokgöz, 1989, 41.

³⁵⁹ Ünal, 1957, 27.

³⁶⁰ 1984 Sonrası Konya, 283.

³⁶¹ Demirel, 1989, 1vd.

³⁶² Mirzaoğlu, 1993, 36.

³⁶³ Tokgöz, 1989, 41.

Göksu Nehri boyunca devam eden Ermenek-Mut koridorundaki neojen istifinin kömür içeriğinin ortaya çıkartılması hususunda ortamın kömürleşme imkanları hakkında yorumlar getirilmiştir. Kömürleşmenin olabileceği sahanın belirlenmesi ve test sondajları ile yeni kömürlü sahaların araştırılması havzada yapılabilecek jeolojik çalışmaların son şeklini ortaya koyacaktır.³⁶⁴

Kömürün yanı sıra çalışma sahasında Gedik ve arkadaşları³⁶⁵ tarafından bölgenin petrol olanakları, Çelik³⁶⁶ tarafından da bölgedeki Çinko (Zn) ve Kurşun (Pb) yatakları araştırılmıştır. Çelik'in araştırmaları sonucu bölgede irili ufaklı çok sayıda Zn (Çinko) ve Pb (Kurşun) damarlarına rastlanmıştır. Yataklanma şekilleri, mineral topluluğu ve alterasyon ürünleri bakımından damarlar birbirlerine benzerlik göstermektedir. Sahadaki Zn-Pb damarları hemen hemen aynı veya benzer stratigrafik seviyelerde bulunmaktadır. Çorakdağı ve Tufan Dağı bu Zn-Pb damarları kuzeybatı-güneydoğu yönünde 5km.'lik bir kuşak boyunca yüzeylenmektedir.³⁶⁷

2.1.7.Yollar ve Ulaşım

Kilikia Bölgesinde, İç Anadolu'dan Akdeniz'e geçişi sağlayan 3 ana yol vardır. Bunlar; doğudan batıya doğru, birincisi Gülek Boğazı veya Külek Kapısı (Pylai Kilikia) Geçitinden Tarsus'a ulaşan "*Doğu Yolu*"dur³⁶⁸. İkincisi, Karaman (Laranda) üzerinden Mut'a (Klaudiopolis) ve Ermenek'e (Germanikopolis) ulaşan "*Orta Dağlık Kilikia Yolları*, diğeri ise Akseki'den güneye, Pamphylia sınırındaki Alanya'ya (Korakesion) inen "*Batı Yolu*"dur³⁶⁹. Bir konumuz gereği Orta Dağlık Kilikia yolları üzerinde duracağız.

Çalışma sahasının dağlık yapısı, ancak belirli kısımlardan Akdeniz'e ve İç Anadolu'ya geçişi sağlamaktadır. Topoğrafik yapı başka alternatif sunmadığı için, bugün kullanılan modern yollar ile bölgedeki yaylalara çıkan göçerlerin kullandığı göç yollarının antik döneme kadar uzanan bir geçmişinin olduğunu tahmin ediyoruz.

Ermenek Çayı Havzası'nın doğusunda yer alan Göksu Havzası'nın prehistorik dönemden itibaren Orta Anadolu ile Akdeniz kıyıları arasındaki bağlantının sağlanmasında hatırı sayılır bir önemi vardır. Göksu Havzası özellikle neolitik dönemden itibaren İç Anadolu ile Kilikia ilişkilerinde önemli rol almıştır.³⁷⁰ Batıda Ermenek yönüne doğru arazinin gittikçe çetin bir hal alması sebebiyle çalışma sahasından Akdeniz kıyılarına inen yolların jeopolitik bir öneme sahip olduğuna ihtimal vermiyoruz. Çalışma sahasından Akdeniz'e ve İç Anadolu'ya geçit sağlayan yollardan sadece ikisinin bugün olduğu gibi antik dönemde de jeopolitik bir öneme sahip olduğunu tahmin ediyoruz. Bunlardan ilki ve en eskisi günümüzde de kullanılan Karaman (Laranda), Mut (Claudiopolis), Balabolu (Adrasos), Ermenek (Germanikopolis) yoludur.³⁷¹ Diğer yol ise bize göre Başyayla'dan geçerek Kuşu Hanı'ndan Karaman'a açılan İç Anadolu yoludur.

Karaman (Laranda), Mut (Klaudiopolis), Ermenek (Germanikopolis) yolu Karaman'dan sonra Sertavul Geçidi'ni aşarak önce, önemli yayla kentlerinden olan Mut'a (Claudiopolis) ulaşır. Bu yol burada ikiye ayrılır. Yolun birisi Kırbaşı (Mona), Uzuncaburç (Olba) üzerinden kıyıda Susanoğlu'na (Korasion), Kızkalesine (Korykos) ve Silifke'ye (Seleukeia) ulaşır. Diğer yol da Göksu'nun batısından geçerek Balabolu'dan (Adrasos) Ermenek'e (Germanikopolis) gelir. Ermenek'e ayrılan bu yola bir ana yol iki Göksu'nun birleştiği Suçatı Köyü yakınlarında bağlanarak Kuskan, Demirözü, Bereket, Şeyhömer, Ardıçpınarı (Liba), Duruhan ve Karaseki

³⁶⁴ Tokgöz, 1989, 42.

³⁶⁵ Gedik-vd., 1985, 7vd.

³⁶⁶ Çelik, 1992, 20.

³⁶⁷ Çelik, 1992, 20.

³⁶⁸ Zoroğlu, 1994, 25.

³⁶⁹ Zoroğlu, 1994, 25.

³⁷⁰ Mellart, 1954, 181.

³⁷¹ Ramsay, 1960, 401.

üzerinde Kelenderis'e doğru ulaşır.³⁷² Ermenek'e ulaşan yol ise Kazancı tarafından Eirenopolis kentine, buradan da Anemurion'a iner. Bu yol Eirenopolis yakınlarında Kelenderis'den gelen bir başka yol ile de bağlantılıdır. Bir anlamda Ermenek'ten sonra Görmel Köprüsü üzerinden geçen yol daha sonra çatallanarak biri Eirenopolis'ten Anemurium'a iner diğeri ise bugünkü Bardat Yaylasından Kelenderis'e iner.³⁷³

Karaman-Mut üzerinden Ermenek'e ulaşan yola, Karaman'ın güneybatısında bulunan Bucakkışla üzerinden de ulaşmayı sağlayan ve halk arasında "Kıravga Yolu" olarak bilinen bir yol daha bağlanır. Karaman'dan gelen yol Bucakkışla'dan geçtikten sonra büyük Balkusan Köyü yakınlarında çatallanmaktadır. Yolun bir kolu Ermenek'e uzanırken diğeri ise Özlü, Alaçam ve Çamlıca'dan Mut-Ermenek yoluna bağlanır. Bu yol Suçatından sonra, Göksu'nun batı kıyılarını izleyerek Sütlüce (Zeyne), Çukurasma üzerinden Gülnar'a (Anaypazarı) ulaşılır. Yol Gülnar'da, Silifke'den ve Kazancı'dan gelen yolla birleşir ve Kelenderis'e iner. Bu yol Mut-Ermenek yolu ile birleşmeden önce Kızıldağ yakınlarında yine çatallanarak Alaçam ve Karatahta'dan Mut'a ulaşır.

Topoğrafik yapının sağladığı olanaklar çerçevesinde vadi tabanlarını yarararak nehre paralel devam eden ve bir çok kollara ayrılan Ermenek istasyonlu bu yola Ramsay her ne kadar önemsiz dese de biz, bugün de yaygın olarak kullanılan Ermenek-Kazancı-Anamur yolunun bütün dönemlerde büyük bir öneme sahip olduğunu tahmin ediyoruz. Bu kısımdaki yol üzerinde kurulmuş olan Eirenopolis kenti, bu yolun sağladığı stratejik bir konum dolayısıyla kurulmuş olmalıdır. Laranda-Bucakkışla-Ermenek yolu üzerindeki büyük Nunu Kalesindeki yazıt da yolun bu kısmının önemine işaret etmektedir.³⁷⁴ Bu yol bugün oldukça kısa olması sebebiyle, Ermenek-Mut-Karaman yoluna bir alternatif olarak kullanılmaktadır.

Çalışma sahasında günümüzde yaygın olarak kullanılan bir diğeri yol da Bozkır-Üçpınar-Hadim-Taşkent-Sarıveliler-Ermenek-Anamur-Aydıncık yoludur. French tarafından yapılan yüzey araştırmasında bu yolun kavşak noktasında yer alan Belören'de (Dalisandes) bulunan 3. ve 2. bin yıl seramikleri³⁷⁵ söz konusu yolun Hititler döneminde Tarhundaşsa'a ile kıyı arasında bağlantıyı sağlayan bir yol olduğuna işaret etmektedir. Hititler döneminde kullanılmaya başladığını tahmin ettiğimiz bu yol güzergahındaki Kırk Kuyu'da ele geçen ve Severus (İ.S 193-211) dönemine tarihlenen bir mil taşı³⁷⁶ Anamurium-Germanikopolis-İsaura arasındaki bir yolun varlığına işaret etmektedir. Bu yol da İkonium-Lystra-İsaura-Germanikopolis-Anemurium arasında, Augustus döneminde bölgede başlayan Romalılaştırma faaliyetleri³⁷⁷ çerçevesinde "Via Sebaste" olarak bilinen yol inşası sırasında tekrar faaliyete geçirilen yollardan biri olmalıdır.

Çalışma sahasının doğusunda ve batısında bulunan iki yolu inceledikten sonra bu iki yol arasındaki yaylalarda konaklayan göçerlerden özellikle Barcın Yaylası göçerlerinin Akdeniz'e inerken takip ettiği yollar ile yerli halkın, henüz motorlu araçlar yokken özellikle Karaman'a ve Konya'ya ulaşımı sağlayan ve yerlilerin "Ayak Yolu" olarak adlandırdıkları yolları incelemek istiyoruz. Çünkü, bu yollar her ne kadar günümüzde yaygın olarak kullanılmasa da bölgedeki antik yollar hakkında önemli fikirler vermektedir. Daha ziyade bölgenin dağlık yapısı, aynı yolun her dönemde zorunlu olarak kullanılmasını gerektirmektedir. Bu yüzden çalışma sahasındaki büyüklü küçüklü bütün yollara şüpheyle bakarak tek tek inceleyeceğiz.

³⁷² Zoroğlu, 1994, 25.

³⁷³ Bardakçı, 1976, 314.

³⁷⁴ Yılmaz, 1999, 102 .

³⁷⁵ French, 1984, 89 vd.

³⁷⁶ Bahar, 1991, 45.

³⁷⁷ Özsait, 1980, 90.

Söz konusu göçerlerin kullandığı bu ayak yollarının istasyonu Barcın ve Altıntaş Yaylası'dır. Barcın Yaylasından Anamur ve Alanya'ya inen yolların güzergahı şöyledir:³⁷⁸

1-Barcın Yaylası-Başyayla-Ermenek-Görmel Köprüsü-Kazancı-Akpınar Yaylası-Anamur.

2-Barcın Yaylası-Başyayla-Serper Köprüsü-Güz Geçidi-Delallar Geçidi (Küçüksu ile Göksu'nun birleştiği yer)-Kazancı-Akpınar Yaylası-Anamur (Bu yol 1. yoldan 40 km. kısadır.)

3-Barcın Yaylası-Sarıveliler-Daran-Akpınar-Akpınar Yaylası Anamur

4-Barcın Yaylası-Gümüldürüm-Gevne Yaylası-Alanya-Altıntaş Yaylası göçerleri de aynı yollardan güneye inmektedirler.

Çalışma sahasının yol sorunları konusunda önemli gayreti olan araştırmacılardan M. Ertaş ise bölgeden Akdeniz'e inen yolların güzergahını şöyle sıralamaktadır:³⁷⁹

1-Barcın Yaylası-Kırkgeçit-Tarhana Taşı (Güdereli)-Dikmetaş-Killik Yolu-Ekiz Arası-Kuş Yuvası-Sapak Hanı-Garini-Kartık Pınarı-Karapınar-Karabelen-Alanya

2-Barcın Yaylası-Söğüt-Güdüre-İkievli-Maha-Bekere-Haydaros-Hacı Hese Gazipaşa

3-Barcın Yaylası-Başdere Kovağı-Daran Köprüsü-Zeyve-Perçembeli-Kervan Yaylası-Anamur. Bu güzargahtaki Daran Köprüsü yakınlarındaki Daran ve Işıklı Köylüleri, göçerlerin yol boyunca arazilerine zarar verdiği gerekçesiyle Daran Köprüsü'nü tahrip ederek bu yolun kullanılmasına izin vermezler. Böylece göçerler, oldukça kısa olan bu yolu kullanmaktan vazgeçerler ve Dindebol Çalı-Altıntaş-Boncuk Çayırı-Ermenek Kebeni (Karlık)-Görmel Köprüsü-Zeyve Boğazı (Çataltaş) Perçembeli-Kervan Yaylası-Şam Alanı-Kozağaç-Beşoluk-Orta Konuş-Kaş-Muhallar- Anamur yolunu kullanmaya başlarlar

Akdeniz'e inen bu yollardan başka İç Anadolu'ya geçen önemli bir yol daha bulunmaktadır. Bu yolun güzargahı ise şöyledir:³⁸⁰ Karaman-Bucakkışla-Çukur Köyü-Bayır-Akcaalan-Balcılar (Alata),-Kuşuhani-Atatürk Yolu-Başyayla. Bu yolun bir kolu Akcaalan'dan Yukarı Kızılca-Aşağı Kızılca-Zazadın (Kutlu Pınar)-Çura (Yeni Konak)-Göynükkişla-Dülgerler (Artanada)-Çakallar-Bademli ve Hadim Yerköprüsü'nden geçerek İsaüria-Hadim-Germanikopolis yoluna bağlanmaktadır. Nunu Kalesi, çalışma sahasını İç Anadolu'ya bağlanan bu yol güzergahında bulunmaktadır. Ayrıca bu yol güzergahında Başyayla yakınlarında Kuşu Hanı olarak adlandırılan bir han kalıntısı bulunmaktadır.

Bölgede, doğu-batı doğrultusunda, kıyıya paralel olarak uzanan dağlar yukarıda sıraladığımız yollara ancak belirli yerlerdeki geçitlerle geçiş imkanı sağlanmaktadır. Bu geçitler ise şunlardır:³⁸¹

1-Karaman-Ermenek yolu üzerinde Ayıgözü (Oyluklu) Dağı eteklerinde Yelibel Geçidi. (rakım: 2100 m.)

2- Ermenek-Mut yayla yolu üzerinde Süngüllü Geçidi (Armut Beli) (rakım:1800 m.)

3- Turanşah ve Kuzey Kahtalı Dağları arasında Karahasan ve Pazar Geçitleri (rakım:1780m.)

4- Göktepe batısında Dikenli Alanı ile Çiğdem Dağı arasında Göktepe-Alanya yolu Geçidi.

³⁷⁸Söz konusu yollar hakkında geniş bilgi veren Barcın Yaylası Göçeri, Anamur Gerce Bahşi Köyü'nden Kerim Baltaya (72) teşekkür ederiz.

³⁷⁹ Ertaş, 1997, 38.

³⁸⁰ Söz konusu yol hakkında bilgi veren Başyayla İlçesinden emekli öğretmen İbrahim Özer'e teşekkür ederiz.

³⁸¹ Bardakçı, 1976, 244.

Verilen bilgiler ışığında bugünkü, gerek göçerlerin kullandığı ve gerekse motorlu taşıtların işlediği yolların aynı şekilde antik dönemde de kullanıldığını söyleyebiliriz. Fakat bu yolların hiçbir dönemde güvenli olduğunu sanmıyoruz.³⁸² Roma'nın, özellikle Augustus döneminde bölgede görülen yol yapım çalışmaları ise Anadolu'daki kolonilerini ve kalelerini savaşçı İsaerialılarına karşı korumaya yönelik bir faaliyettir.³⁸³

2.2.Sosyo-Ekonomik Hayat, Tarım ve Hayvancılık

Ermenek Çayı Havzası'nda yerleşim özellikleri sahanın jeomorfolojisi, toprak, bitki örtüsü ve hidrolojisi ile yakından ilgilidir. Yani, sahanın beşeri coğrafya özellikleri tamamen fiziki coğrafya özelliklerine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Kültürel özelliklerin doğal ortamın kontrolünde geliştiği kesimlerde insan-çevre ilişkisinde her hangi bir problem görülmemektedir.

Çalışma alanında en önemli yerleşim yeri Ermenek'tir. Havzada 1990 yılına kadar tek ilçe merkezi olan Ermenek, bu tarihte Sarıveliler ve Başyayla ile birlikte yeni il olan Karaman'a bağlanmıştır. Bugün havzanın nüfusu yaklaşık 40.000 civarında olup çoğu vadilerde yer alan yerleşim birimlerinde yaşamaktadır.³⁸⁴

Bölgenin engebeli yapısı, yüksekliği ve bunlara bağlı olarak gelir kaynaklarının darlığı, az ve seyrek yerleşmelerin oluşmasına sebep olmuştur. 1985 yılı sayımında Ermenek, Anamur, Mut, Gülnar ve Silifke'den oluşan beş ilçede nüfus yoğunluğu km.²'ye 21 ve 42 kişi arasında değişirken, kırsal yoğunluğun 15-22 kişi arasında olması dikkat çekicidir.³⁸⁵

Torosların çoğu bölgesinde olduğu gibi çalışma alanında da dağınık ve geçici yerleşimlere sıkça rastlanır. Ayrıca daimi yerleşimlerinde küçük birimler halinde belirli aralıklarla yer aldığı gözlenir. Göksu'nun geçtiği alanlarda nüfus yoğunluğu artmaktadır. Şüphesiz ki bu beşeri özellikler sahanın jeoekolojik yapısıyla yakından ilgilidir.

Çalışma alanının iklimi Jeomorfolojik özellikleri, hidrolojisi, toprak ve bitki örtüsü dağılımı beşeri özelliklerini belirleyen etkenleri oluşturmaktadır. Sahanın jeomorfolojik özellikleri ve çok engebeli oluşu yerleşim düzenini büyük ölçüde etkilemiştir. İnsanlar barınabilecekleri yerleri belirlerken bölgenin fiziki özelliklerini göz önünde bulundurmışlardır. Engebenin fazla olması ve çevresinde yüksek yaylaların yer alması, çalışma alanının yüzeyi ile yüksekliği 1500m.'ye kadar olan kesimlerinde Akdeniz ikliminin etkili olması demografik yönden bazı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Engebeli alanlarda yerleşik olan insanlar buldukları yerde ortak ve tarım sahalarının kısıtlı olması nedeniyle havaların ısınmaya başladığı Nisan ayından itibaren etrafta yer alan yaylalara çıkarlar. Burada hayvanlara otlak, kışın yiyeceği mahsulünü de yetiştirme imkanı bulur.

Mut Havzası ile güneyde Akdeniz kıyısında yer alan Silifke, Anamur, Alanya ve Gazipaşa ilçe merkezleri ve bunların köylerinde çok sayıda insan yaz aylarında yaylalara çıkar. Bu göçün nedeni daha çok iklim faktöründen kaynaklanmaktadır. Akdeniz ikliminin etkisiyle aşırı ısınan Akdeniz kıyıları yaz aylarında 4-5 ay yetersiz yağış almaktadır. Bu kıyıları ile vadi oyuklarında yaşayan insanların bazıları da hayvanlarına otlak bulmak için yaylalara göç etmektedirler.

Çalışma alanının alçak kesimlerinde bulunan köylerin çoğunun etrafındaki kısmen yüksek kesimlerde kendilerine ait yaylaları olduğu gibi buralarda Mut, Silifke, Anamur gibi saha dışından gelen insanlara ait yaylalar da vardır. Yani, çalışma alanında bulunan Mahmutlar, Barçın, Soğukoluk, Akpınar gibi yaylalar Nisan-Eylül döneminde çalışma alanına dışından gelen çok sayıda insanın barındığı yerlerdir.

³⁸² 1910 yılında Tanin Gazetesi muhabiri Ahmet Şerif ve ekibinin Gülnar-Ermenek yolunda bir eşkiya tarafından soyulmak istenmesi bu yolların ne kadar güvenli olduğunu göstermektedir. (Ahmet Şerif, 1999, 212vd.).

³⁸³ Hopwood, 1989, 191vd.

³⁸⁴ Efe, 1998, 180.

³⁸⁵ Bazin, 1991, 247.

Bu demografik özellikler ile bölgenin jeoekolojik karakteri, çalışma alanında gerek daimi yerleşmelerin bulunduğu alçak kesimlerde ve gerekse yayla yerleşmelerinin yer aldığı nispeten yüksek sahalarda ekolojik dengesinin bozulmasına neden olmaktadır. Daimi yerleşmelerin bulunduğu alçak kesimlerde insanların neden olduğu çevre bozulması ve toprak erozyonu görülürken, uzak ve ıssız diyebileceğimiz sahalarda ise yayla yerleşmeleri nedeniyle yaz aylarında yerleşime açılmakta ve dolayısıyla bölgenin birçok yeri insan etkisinin altına girmektedir. Yani, çalışma alanının fiziki coğrafya özellikleri sahada insanların ulaşamadıkları ve kullanmadıkları alan hemen hemen bırakmamış gibidir.

Bütün bu kalıcı ve geçici yerleşmelerin etrafında insanlar geçim için doğal bitki örtüsünü tahrip etmişler ve halen etmektedirler. Yaylada Nisan-Eylül arasında neredeyse yılın yarısını geçiren insanlar buralarda tarım ve hayvancılık yaparak geçimlerini sağlamaktadırlar. Bu nedenle hem kendileri hem de besledikleri hayvanlar doğal bitki örtüsünü tahrip etmektedirler. Yayla sahalarının çoğunda ormanların tahrip edildiği ve toprak örtüsünün heyelan ve akarsular ile taşındığı gözlenir.³⁸⁶

Jeomorfoloji, iklim, toprak ve hidrolojik özellikleri yöredeki yerleşim şekilleri, mekan tipleri ve nüfusu etkileyen en önemli faktörlerdir. Bu nedenle Ermenek ve Mut depresyonları ve bu havzanın etrafındaki yüksek dağlık alanlar arasında geçişi sağlayan hafif eğimli etekler nüfusun yoğun olduğu kesimlerdir. Bu sahaların daha az engebeli oluşu, ılıman bir iklime sahip olması, tarım yapılabilecek toprak örtüsünün bulunması ve karstik su kaynaklarına yakın olması buralarda insan faaliyetleri için uygun şartlar oluşturmaktadır.

Yörenin litolojik özellikleri ve iklimin yerleşik şekilleri ile mesken tiplerine etkisi çok belirgindir. Yapı malzemesi olarak çam, sedir, ardıç ve köknar türlerinden oluşan bitki örtüsünün tahrip olduğu kesimlerde kalkerlerden oluşan taşlar kullanılmaktadır. Ermenek Havzası'nın bazı yerlerinde görülen düz toprak damlı mekana daha çok Mut Havzası'nda rastlanır. Mut Havzası'na düşen yıllık yağış miktarı çok düşük (350-400mm civarında) olduğu için toprak damlı evler fazla problem çıkarmamaktadır. Yaz aylarında aşırı sıcaklar nedeniyle kuruyan ve çatlayan toprak damlar kış aylarında yağmurların yağmasıyla tekrar sıkıştırılarak su sızmasına karşı önlem alınmaktadır. Kasım ayından itibaren kış başlangıcına kadar her yağmurun ardından toprak damlı evlerin üzerinde sıkıştırma işlemi hızlanır ve insanların bunu aksatmadan yaptıkları gözlenir. Daha fazla yağış alan ve yağışın yağmur şeklinde görüldüğü 500-1400 m.'ler arasındaki sahalarda yer alan yerleşimlerdeki meskenlerin üzeri ahşap çatı ve bunun üzeri ise kiremit ile örtülmüştür. Yükseltinin 1500m.'yi geçtiği kesimlerde ise kar yağışları önem kazandığı için evlerin çatıları çinko ile kaplanmıştır. Çinko levha ile kaplı evlerin çatılarının eğimleri ve malzeme özelliğinden dolayı kaygan olduğu için çatı üzerindeki karın birikmesini engellemektedir. Bu tür evlere Başyayla civarı ile Gevne Çayı Vadisi'nin yukarı kesimlerinin Fakırcalı ve Beyreli Köyleriyle etrafındaki yaylalarda sıkça rastlanır.

Bölgenin iklim şartları birçok ürünün yetişmesine elverişli olmasına rağmen sahada tarım yapılabilecek nitelikte saha azdır. Düz ve iyi toprak örtüsüne sahip birinci sınıf tarım alanı sadece Ermenek Havzası ile Mut depresyonunda vadi tabanında çok dar bir sahada bulunmaktadır. Ermenek Çayı ve Küçük Çay Vadi tabanında akarsu boyunca dar şeritler halinde uzanan verimli topraklar sebze ve meyve tarımı için kullanılır. Ayrıca Ermenek Çayı Vadisi'nde Delallar Büktü ve Bük Alanı mevkilerinde çok sınırlı olarak pamuk tarımı yapılmaktadır. Tarım arazisini kısıtlayan başlıca faktör sahanın jeolojik ve jeomorfolojik özellikleridir. Kuzey ve güneyde yer alan plato yüzeylerinde düz ve hafif eğimli araziler geniş yer tutmasına rağmen buraları karstik sahalarda olduğu için tarıma uygun şartlar taşımamaktadır. Bu kesimlerde sadece kırmızı ve kırmızı kahverengili toprakların bulunduğu dolin ve uvalaların tabanlarında tarım yapma imkanı vardır.

³⁸⁶ Efe, 1998, 182.

Fakat bu sahalar küçük birimler halinde olup dağınık şekilde bulunurlar.³⁸⁷ Bu nedenle çok önemli tarım alanları özelliği taşımazlar. Sadece yaz aylarını yaylada geçiren insanların kendi ihtiyacı olan ürünlerin yetiştirilmesi için kullanılır. Dağlık alanlar aşırı engebeli ve bitki örtüsünün olmadığı kesimlerde toprak örtüsünden yoksundur. Bitki örtüsünün yoğun olduğu kesimlerde ise tarım imkanı zaten yoktur. Bu nedenle Ermenek Çayı Havzası'nda bir karış toprağın bile önemi büyüktür. Bir çok yerde insanların 10-15 m.² lik toprak parçalarında bile tarım yaptıkları görülür. Eğer bu arazinin alanı 100m²'yi geçiyorsa buralara 2-3 farklı ürün bile ekilmektedir. Çoğu yerde taşlık alanlarda teraslar oluşturularak küçük tarım sahaları meydana getirilmiştir. Bunların tipik örnekleri Sarıveliler'in kuzeyinde ve Pınarönü Köyü'nde görülmektedir.

Tarım için gözlenen bu olumsuz şartlar yöre halkını başka geçim kaynaklarına yöneltmiştir. Bunların başında hayvancılık ve dokumacılık gelmektedir. Fakat yüzyıllardır arazinin aşırı otlatılması ve bitki örtüsünün tahrip edilmesi sonucu otlaklar da tamamen ortadan kalkmış ve hayvancılık da oldukça güçlenmiştir. Aşırı otlatma ve bitki örtüsünün tahribi toprağın taşınmasını neden olduğundan, sonunda gerek otsu ve gerekse odunsu bitkilerin barınması imkansız hale gelmektedir. Ayrıca karstik platoların üzerinde bulunan yaylalarda yer altı suyu taban seviyesi çok düşük olduğu için buralarda tarım ve hayvancılık çok zordur. Yaylalara ilkbaharda yeşeren otlar sıcaklığın artmasıyla birlikte 1-2 ay içinde sararıp kuruyarak ortadan kalkmaktadır. Bununla birlikte geçirimsiz toprak tabakasının olduğu bazı dolin, uvala ve polye tabanlarında daimi yeşil sahalar görmek mümkündür. Ayrıca bu karstik şekillerin bazılarında daimi göller ve akarsular bulunmaktadır. Tarım ve hayvancılık için gayet elverişli olan bu yerler çok azdır.

Gerek Ermenek ve gerekse Mut depresyonunda su kaynakları boldur. Bu nedenle içme ve sulanacak tarım alanı olduğu takdirde tarım sahalarını sulamak için gerekli olan su her zaman mevcuttur. Ermenek Çayı Havzası'nda tarım daha çok Ermenek ve Mut depresyonlarında yoğunluk kazanırken, hayvancılık, sahayı çevreleyen yüksek kesimlerde görülür. Ermenek depresyonunda Küçükçay ve Göktepe Çayı Vadisi boyunca akarsuyun her iki tarafında dar bir şerit halinde uzanan verimli topraklar yöre halkının sebze ve meyve ihtiyacını giderecek kadar imkan verir. Hatta buradan önemli ölçüde ceviz ve elmanın diğer kentlere de satıldığını söyleyebiliriz. Ermenek'in güneyinde Kozana civarında tahıl tarımı yapılan alanlar nispeten daha geniştir. Burada buğday başta olmak üzere, arpa, çavdar, mercimek ve nohut gibi kuru tarıma dayalı ürünler yetiştirilmektedir. Akarsu boylarında yine sebze ve meyve bahçelerine rastlanır.³⁸⁸

Ermenek Havzası'nın hemen hemen bütün kesimlerinde geleneksel metotlarla tarım yapılmaktadır. Topraklarının taşlı ve sığ olması tarımsal verimi düşürmektedir. Tarım yapılan sahaların çok küçük parseller halinde olması ve ayrıca sığ ve taşlı toprağın makineli tarıma elverişli olmaması tarımın geleneksel metotlarla yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

Tarım alanlarının bu kadar kısıtlı olması geçim kaynağı olarak hayvancılığı ön plana çıkarmıştır. Küçük baş hayvanlardan keçi ve koyun, büyük baş hayvanlardan ise sığır en çok beslenen hayvanlardır. Hayvancılıkta tarım gibi geleneksel metotlarla yapılmaktadır. Besiciliğin yaygın olduğu yörede daha çok mera hayvancılığı gelişmiştir. Sığır daha çok tarımda gücünden faydalanmak için beslenmektedir. Yörede halen karasaban kullanılmaktadır. Ayrıca sahada engebeli arazinin geniş yer tutması sığır, katır ve eşek gibi hayvanların gücünden faydalanmayı gerektirmektedir. Motorlu araçların girmediği bir çok yerde taşımacılık ve tarım için bu hayvanlardan yararlanılmaktadır.

³⁸⁷ Efe, 1998, 183.

³⁸⁸ Efe, 1998, 184.

Koyun ve keçi beslemesi için oldukça geniş alanlar olmasına rağmen verimli mera ve çayırlar yok denecek kadar azdır. Akarsu boylarındaki alüvyonlu topraklar hayvanlar için en uygun beslenme alanlarıdır. Fakat buralar tarım sahası olarak kullanıldığı için hayvanlar engebeli arazide beslenmek zorundadırlar. Ormanlık sahaların orman altı bitki örtüsü zayıf olduğu için buralarda otlatma için uygun değildir. Vadi yamaçları boyunca görülen maki türleri hayvanların başlıca beslenme kaynağıdır.³⁸⁹

Havzanın kuzeybatısındaki Payallar, Çatmalı, Topçular, Ispatlı, Dibekyurdu, İshaklı batısındaki Gökbel, Güngele, Mahmutlar, Nebi, Yağlılar, Akpınar, Dikmetaş, Daloğlu, Kazlar, Sedireli, Sekili, Sarıpınar, Kayaagıl, Kerimoğlu, Fakırcalı, Yaylalı ve Beyobası kuzeyindeki Soğukoluk, Kabalak, Kuşu, Kışla, Çataloluk, Yellibel ve Katrancık ile güneyindeki Taşpınar, Ardıçlı, Akpınar, Halkalı, Akçaoluk, Kuskan ve Olukpınar yaylaları, Akdeniz'in bunaltıcı sıcağından kaçarak buralara gelen insanlar için serin hava ve hayvanlarına da mera sağlar.³⁹⁰ Yağışın düzensiz olması ve kış aylarında toplanması Ermenek Çayı Vadisi'nin yaz aylarında güney ve güneydoğudan gelen rüzgarlara kapalı olması bu kesimde yaşayan insanları da çevredeki yüksek yaylalara göç etmeyi zorlamıştır. Yaylalara gruplar halinde yerleşilir. Bu gruplar genellikle akrabalardan oluşan küçük birimlerdir.³⁹¹

El sanatları alanında önemli bir uğraş olarak Güneyyurt Kasabası'nda ilkel yöntemlerle seramik imalatı yapılmaktadır. Ancak son yıllarda bu sanat da bitme noktasına gelmiştir.

Bölgenin en kayda değer ürününü meyve oluşturur.³⁹² Bölgede hayvan yetiştiriciliğine bağlı olarak yağcılık ve peynircilik de yapılır. İhracatta pek fazla yer tutmasa da "manar" adı verilen yerlerden alınan bu peynirlerin en ünlüsü Ermenek çevresindeki Balkusan'da elde edilir.³⁹³

Sedir ağacı yönünden oldukça zengin olan bölge ormanları antik dönemdeki önemini bu gün de muhafaza etmektedir. Kereste açısından oldukça zengin olduğu bilinen bölgenin zenginliğinden söz eden Strabon bu zenginliği anlatırken Antonius'un bölgeyi Cleopatra'ya hediye etmesinin gerekçesi olarak da gemi yapımı için gerekli olan bu sedir ormanlarını gösterir.³⁹⁴ Antik çağda Göksu ve kolları ile kıyılarıdaki gemi yapım şantiyelerine³⁹⁵ nakledilen orman ürünleri buradan da Mısır, Fenike ve Kıbrıs'a ihraç edilirken bu gün ise aynı orman ürünleri kara yoluyla çevre illerdeki kağıt fabrikalarına taşınmaktadır.

Toroslarda, özellikle Hadim çevresinde bu gün de yaygın olarak yapılan yer bağcılığının kökeni antik çağa kadar uzanmaktadır. Öyle ki Hadim ve Bozkır çevresinde bağbozumu ve şarapçılıkla ilgili konuları içeren eserler oldukça önemli yer tutmaktadır. Ermenek çevresinde yaptığımız araştırmalarda bu gün de kullanılan birçok şıralığa rastladık. Bunlar genellikle kaya

³⁸⁹ Efe, 1998, 186.

³⁹⁰ Efe, 1998, 188.

³⁹¹ Efe, 1998, 189.

³⁹² Saraçoğlu, 1989, 432.

³⁹³ Saraçoğlu, 1989, 433.

³⁹⁴ Strabon, XIV, 5, 3; Texier, 1862, 724.

³⁹⁵ Davasne, 1996, 178.

lahitlerinin önüne açılan bir akıtma kanalına sahip şıralıklardır. Zira bunların benzer örneklerine Beyşehir ve Seydişehir çevresinde de rastlamaktayız.

Bölgenin antik çağdaki şarapçılık ve bağcılık konusundaki durumu hakkında henüz net bir veri yoktur. Eserlerde bu konu ile ilgili anlatımlar söz konusu değildir. Fakat günümüzde Ermenek çevresinde üzümün yaklaşık 20 çeşidi yetiştirilmekte hatta üzümden yöresel bir tahin yapan küçük bir fabrika Ermenek'te halen üretim yapmaktadır.

3.TARİHİ GELİŞİM

Germanikopolis (Ermenek) ve çevresinin de yer aldığı İsauria Bölgesi İ.Ö.3.bin yılda, hakkında fazla bilgi sahibi olmadığımız bir halk olan Luwiler tarafından işgal edilmiştir.³⁹⁶ Luwiler, İ.Ö.2.binde, Dağlık Kilikia'da³⁹⁷ Tarhundaşsa Krallığını³⁹⁸ da kuran halklar olmalıdır.³⁹⁹ İ.Ö.2.bin yıl içinde bölge, Luwilerin kurduğu söz konusu bu krallığın sınırları içinde yer almaktadır.⁴⁰⁰ İ.Ö.2.binde güney ve güneybatı Anadolu'da Luwilerin yaşadıkları⁴⁰¹ ve Ovalık Kilikia Bölgesinde de Kizzuwatna Krallığını⁴⁰² kurdukları bilinmektedir.⁴⁰³ Luwi unsurlarının bölgede özellikle kişi ve yer adları⁴⁰⁴ olarak İ.Ö.2.binden Hellenistik, hatta Roma dönemine kadar bölgede yaşadığı görülmektedir.⁴⁰⁵ Landsberger⁴⁰⁶ bölgede kurulan ilk devletin, Hitit metinlerinde⁴⁰⁷ Arzawa Ülkesi⁴⁰⁸ olarak adlandırılan krallığın olduğunu belirtmektedir. Arzawa adı, İ.Ö.2.binde, İsauria Bölgesinin de içinde bulunduğu Dağlık Kilikia Bölgesi olmalıdır.⁴⁰⁹ İsauria veya İsauria adının Arzawa'dan türetilip türetilmediği bilinmemektedir. Ancak, Asur belgelerinde geçen Hilakku kelimesi ile Cilicia kelimesinin ses uyumundan dolayı Dağlık Kilikia'nın kastedildiği öteden beri bilinmektedir.⁴¹⁰

İ.Ö.2.binde Orta Anadolu'nun güney kesimlerinin konumu ile ilgili birtakım sorunlar vardır. Bu sorun çalışma sahamızı da kapsamaktadır. Hitit belgelerinde geçen aşağı, yukarı, öte, beri gibi ibareler, din ve güç gibi kavramlarla şekillenen birçok Hitit coğrafi yer adlarından yararlanarak bu sorun çözülmeye çalışılmaktadır. Asur ve Mısır belgeleri de araya girince, Orta Anadolu'nun İ.Ö.2.bindeki konumu ile ilgili belirsizlikler daha da büyümektedir. Yeri gelmişken bölgenin İ.Ö.2.bin yıldaki konumuna kısaca değinmek istiyoruz.

Kültepe yazılı tabletleri sayesinde Anadolu'nun İ.Ö.2. bin yılı tarihi coğrafyası ile ilgili önemli bilgiler edinilmiştir. Fakat bu belgelerde geçen yer adları zamanla değişime uğramıştır. Hattuşa'da bulunan kil tabletler de Anadolu'nun İ.Ö.2.bin yılı yer adları konusunda önemli bilgiler vermektedir. Anadolu kentlerinin klasik dönemdeki isimleri ile Hitit metinlerinde geçen aşağı, yukarı, öte, beri, aşağı ülke (KUR^{URU}ŞAP-LI-TI), yukarı ülke (KUR^{URU}UGU^{TI}) gibi ibareler, kentlerin lokalizasyonu konusunda kolaylık sağlamıştır.

Hitit metinlerinden anlaşıldığı kadarıyla Hitit coğrafi sınırlarını sürekli tehdit eden Arzawa Krallığının yeri uzun süre araştırmacıları meşgul etmiştir. Arzawa Ülkesi'nin yeri, İsauria Bölgesi'nin İ.Ö.2. bin yıldaki konumunu anlayabilmemiz açısından önemlidir. Arzawa adı ise Hitit metinlerinde bazen kent (^{URU}Arzaua), bazen de ülke (KUR^{URU}Arzaua) adı olarak geçmektedir. Kinal'a⁴¹¹ göre kent olarak söz edilen Arzawa'dan kasıt, Arzawa Ülkesi'nin içinde yer alan küçük beylikler, ülke olarak geçen Arzawa ise bütün küçük beylikleri kapsamaktadır.

³⁹⁶ Mellart, AnatSt. XIII, 205vd.

³⁹⁷ Dağlık Kilikia'nın sınırları için bak. Giriş bölümü.

³⁹⁸ Geniş bilgi ve literatür için bak. Garstang, 1944, 14-37;Gurney, 1992, 217;Karağuz, 2002, 72vd.

³⁹⁹ Zoroğlu, 1997, 4.

⁴⁰⁰ Ten Cate, 1974, 141vd.;Otten, 1988, 3.

⁴⁰¹ Landsberger, 1947, 10.

⁴⁰² Kizzuwatna krallığı için bak. Goetze, 1961-1962, 48vd.;Desideri-Jasink, 1990, 51vd.;Karağuz, 2002, 42vd.

⁴⁰³ Mellart, AnatSt., 18, 187vd.

⁴⁰⁴ Ten Cate, 1965, 188vd. İsauria Bölgesindeki Luwice kişi ve yer adları hakkında geniş bilgi için bak. Bahar, 1995, 222vd.

⁴⁰⁵ Ten Cate, 1961, 34vd.;Mitford, 1980, 1232vd.

⁴⁰⁶ Landsberger, 1947, 10vd.

⁴⁰⁷ Arzawa adının Hitit metinlerinde geçtiği yerler için bak. Karağuz, 2000, 154.

⁴⁰⁸ Arzawa ülkesi için bak. Bryce, AnatSt, XXIV, 1974-75, 103vd.;Macqueen, 1968, 38vd.

⁴⁰⁹ Yılmaz, 1990, 1; Yılmaz, 1995, 2.

⁴¹⁰ Geniş bilgi için bak.Giriş bölümü.

⁴¹¹ Kinal, 1953, 10.

Kınal, Arzawa Ülkesini Büyük Menderes ile Köprü Çay (Eurimedon) arasına yerleştirmektedir.⁴¹² Forrer,⁴¹³ Arzawa'nın Kilikia'da olabileceğini, Goetze⁴¹⁴ ise Kilikia'nın batısı ile Karya Bölgesi arasında olması gerektiğini savunmaktadır. Bossert⁴¹⁵ Arzawa'yı Anadolu'nun güney bölgesine, Garstang⁴¹⁶ ise Antalya yöresine yerleştirmektedir. Özsait,⁴¹⁷ Akurgal⁴¹⁸ ve Laroche⁴¹⁹ ise Lycaonia, Pisidia, Pamphylia ve İsauria Bölgesi olarak kabul etmektedir.

Bu iddiaların yanısıra, Hitit belgelerinde Arzawa Bölgesi bazen de Luwia olarak geçmektedir.⁴²⁰ Bir Hitit kanun maddesi şöyle der: "Eğer Hattili bir tüccarı bir kimse öldürürse 100 mine gümüş versin ve mallarını da iade etsin, eğer bu Luwia (Arzawa) memleketinde veya Pala memleketinde olursa o zaman tüccarı bizzat o gömer." Kınal'a⁴²¹ göre burada söz edilen Luwia Ülkesi Arzawa'dır. Goetze⁴²² ve Ten Cate'nin⁴²³ açıklamaları da Luwia'nın genel olarak Dağlık Kilikia'da olduğu, ya da en azından bölge sınırlarının bir bölümünü kapsadığı şeklindedir. Ten Cate'ye göre Dağlık Kilikia ve İsauria Bölgesi, Likya'dan sonra Luwice unsurların ikinci yayılma alanıdır. İsauria Bölge sınırları içinde Karalis (Beyşehir) Gölü, Trogetis (Suğla) Gölü ve Artanada (Dülgerler-Hadim) çevresinde Luwice isimlere rastlanmıştır.⁴²⁴ Hititler batıdaki güvenliklerini sağlamak için, içerisinde Luwi kökenli insanların çoğunlukta olduğu Arzawalılara karşı Dağlık Kilikia ve İsauria Bölgesi'nde, adını Luwi tanrısı Tarhunt'tan alan ve tampon bir devlet olarak işlev görmesini bekledikleri Tarhundaşşa Krallığını kurmuşlardır.⁴²⁵

Mısır belgeleri de Kilikia Bölgesi hakkında önemli bilgiler veren bir başka kaynaktır. Arzawa Mektupları adı verilen III.Amenotis ile Arzawa kralı Tarhunduradu⁴²⁶ arasında yazılan mektup ile XIX. Sülale Firavunlarından II.Ramses'in mektubu, Arzawa Krallığı ile Mısırlılar'ın ilişki içinde olduğunu belgelemektedir. II.Ramses mektubunda Tarhundaşşa kralı Urhi-Teşup'tan da söz etmektedir. Anlaşılan o ki Mısır ile Anadolu'nun güney kesimi, özellikle Arzawa ve Tarhundaşşa yakın ilişkiler içinde idi. Tarhundaşşa ise en azından Arzawa Krallığı ile politik bağlara sahip bir konumda olmalıydı. Buna ek olarak, daha önce araştırma tarihi başlığı altında kısaca değindiğimiz gibi, Wainwright,⁴²⁷ yine Mısır belgelerinde Keftiu olarak geçen bölgenin yerini Dağlık Kilikia ve İsauria Bölgesi'nde göstermiştir.⁴²⁸ Bu görüş her ne kadar sağlam temellere oturmasa da İ.Ö.2. binde Dağlık Kilikia Bölgesi ile Mısır arasında ekonomik ve siyasi ilişkilerin olduğu açıktır. Gemi yapımında kullanılan sedir ağacı (cedrus libani) Dağlık Kilikia'da özellikle Germanikopolis (Ermenek) çevresinde yoğun olarak bulunmaktadır. Sedir reçinesi Mısır'da mumyalama sanatında büyük oranda kullanılmaktadır. Strabon da⁴²⁹ Kilikia Bölgesi'nin sedir ormanları bakımından zengin olduğunu bildirmektedir. Bugün, Akdeniz kıyısındaki yerleşimlerden yöredeki yaylalara yaz mevsiminde göç eden yörüklerle yerliler arasında,

⁴¹² Kınal, 1953, 10vd.

⁴¹³ Forrer, 1926, 44vd.;Forrer, Klio 2, 1937, 10vd.

⁴¹⁴ Goetze, 1928, 148 vd.

⁴¹⁵ Bossert, 1942, 106.

⁴¹⁶ Garstang, AJA 47, 35-62.

⁴¹⁷ Özsait, 1980, 100.

⁴¹⁸ Akurgal, 1961, 108.

⁴¹⁹ Laroche, 1966, 267.

⁴²⁰ Bittel, 1950, 54.

⁴²¹ Kınal, 1987, 167.

⁴²² Goetze, 1957, 43.

⁴²³ Ten Cate, 1965, 192vd.

⁴²⁴ Sterret, 1888, 20vd.

⁴²⁵ Mellart, 1974, 509vd.

⁴²⁶ Hrozny, AJA, 1931, 315; Otten, 1989, 275.

⁴²⁷ Wainwright, AnatStut. IV, 33.

⁴²⁸ Keftiu adı ve sorunu için bak Wainwright, JHS, LI, 1931, 1vd.

⁴²⁹ Strabon, XIV, 199.

yaylalardaki sedir ağaçlarından elde edilen reçinelerin ticareti yapılmaktadır. Bu reçineler ise hayvanların deri hastalıklarını tedavi etmede kullanılmaktadır. Bu durum, antik çağdan beri süregelen bir geleneğin uzantısı olmalı ve Mısır ile Dağlık Kilikia Bölgesi ilişkilerinin görünen bu ticari ilişkiden öte daha önemli bir siyasi nedeni olmalıdır. Bu da, Hitit-Mısır ilişkilerinde soğuk rüzgarların estiği bir dönemde Mısırlıların Kilikalılar aracılığı ile Anadolu'ya kök salmaları düşüncesi ya da düşmanca ilişkilerden doğacak bir Hitit yayılmacılığı politikasına karşı korunan Arzawa ya da Tarhundašša Krallığı'nın arada tampon bir bölge oluşturması düşüncesi olsa gerek. Dağlık Kilikia Bölgesi'nin Mısır ile ticari ve siyasi ilişkiler içinde olduğu kesindir. İsauria Bölgesi ise yalnız Anadolu tarihi açısından değil, hinterlandının geniş olması sebebiyle Akdeniz tarihi açısından da önemli olmuştur.

Mısır yazılı belgeleri aynı zamanda, İ.Ö.12.yy.'da Hititlerin yıkılması sonucu Anadolu'da meydana gelen karışıklıklardan Kilikia Bölgesi'nin de nasibini aldığını vurgulamaktadır.⁴³⁰ Truva savaşından sonra da bölgede önemli değişiklikler olmuştur. Savaştan dönen Teukros oğlu Aias, Olba şehrini kurar ve meşhur Zeus tapınağını inşa eder.⁴³¹ İ.Ö.1200-1100 yılları arasında ise Aphrodisias şehrinin surları inşa edilir.

Çalışma bölgemizde Hitit etkileri gösterecek malzemeye rastlamadık. Ancak, Eflatunpınar ve Fasıllar,⁴³² İvriz ve Emirgazi,⁴³³ Karadağ ve Kızıldağdaki anıtlar,⁴³⁴ Silifke yakınlarındaki Keben Anıtı,⁴³⁵ Sarioğlan (Belören) Höyüğünde ele geçen 2.bin seramiği,⁴³⁶ Anamur-Aydıncık arasındaki Gözce Köyü'nde ele geçen idoller, Mellart'ın⁴³⁷ Suğla Gölü çevresinde yaptığı yüzey araştırmaları, Büyüktepe Orta Karaviran Höyüğü ve Karahisar Höyüklerinde ele geçen İ.Ö.2.binyıl buluntuları, Bozkır-Hadim arasındaki Holuslar⁴³⁸ (İğdeören) kaya kabartması bölgedeki Hitit etkilerini yansıtmaktadır. Meydancıkkaledeki Hitit kralı Muwatalli'nin kraliyet işareti⁴³⁹ ile ilgili öneriler kesinlik kazanırsa, çalışma alanımızda olmasa bile Dağlık Kilikia Bölgesinde bir Hitit yerleşimi olduğu belgelenmiş olacaktır. Bunun yanı sıra Kıbrıs'ın Hititler tarafından ele geçirildiği gözönüne alınırsa, Hitit orduları Kıbrıs seferi için Orta Dağlık Kilikia sahillerinde bulunan bir liman kentinden yola çıkmış olmalıdırlar.⁴⁴⁰

İ.Ö.2.bin yılın sonlarına doğru ticari faaliyetlerini Akdeniz'in batısına doğru yaymaya başlayan Fenikeliler, kıyıda bulunan liman şehirlerine de uğramışlardır.⁴⁴¹ Alanya Cebel-Iraz Dağı'nda bulunan ve İ.Ö. 7.yy.'ın son çeyreğine tarihlenen bir yazıt, Fenikelilerin batı Akdeniz'e kadar yayılmış olduklarını göstermektedir.⁴⁴²

Sonuç olarak İsauria Bölgesi, İ.Ö.2.binde Arzawa siyasi birliğinden dolayı Arzawa, bölgedeki halkın dili bakımından Luwia, Luwi tanrısı Tarhunt'un yörede yoğun olarak tapınım

⁴³⁰ Koşay, 1968, 297.

⁴³¹ Strabon, XIV, V, 10.

⁴³² Karauğuz, 2000, 1vd.

⁴³³ Karauğuz, 2000, 1vd.

⁴³⁴ Karauğuz, 2002, 7vd.

⁴³⁵ Taşyürek, TürkAD, 1976, 97vd.

⁴³⁶ French, EA, 1984, 9.

⁴³⁷ Mellart, Belleten XXII, 87, 1958.

⁴³⁸ Geniş bilgi için bak. Yılmaz, 1995, 1vd.

⁴³⁹ Laroche-Davasne, 1981, 359, res.4.

⁴⁴⁰ Zoroğlu, 1994, 14-47;Hititlerin Kıbrıs Seferi için bak. Göterbock, 1967, 73vd.

⁴⁴¹ Zoroğlu, Fenikeliler'in Kelenderis Limanına uğradıklarını hatta buraya yerleşmiş olduklarını düşünmektedir. (Zoroğlu, 1994, 20).

⁴⁴² Russel-Mosca, 1987, 1vd. Fenikeliler'in batı Akdeniz'de yayılışları ile ilgili geniş bilgi için bak. Morel, 1975, 850vd.;Ayrıca, Karaman civarında bulunan ve Konya Ereğli Müzesinde 1615 envanter numarası ile korunan bir cam mühür üzerindeki Finike yazıtından hareketle A. Lemaire, İ.Ö. 600 yıllarında bölgede Finike dilinin kullanılmış olduğunu belgelemektedir. Geniş bilgi için bak. Lemaire, 1997, 123vd.

görmesinden dolayı Tarhundašša, bölgenin kuzeyi Hulaia (Çarşamba) Nehri'nden dolayı Hulaia Ülkesi olarak adlandırılmıştır.

Fenikelilerin yanı sıra, yine İ.Ö. 2. bin yılın sonlarına doğru Greklerin de bölgede ticari faaliyetlerde buldukları bilinmektedir. Grekler özellikle Doğu Akdeniz kıyılarında, Fenikelilerin batıda gerçekleştirdikleri ticari faaliyetlerin bir benzerini gerçekleştirmişlerdir.⁴⁴³ Grekler kolonileri (Apoikia-Apixiα) bir yurt olarak kabul ederken, Fenikeliler kolonileri bir ticari üs olarak algılamışlardır.⁴⁴⁴ Dağlık Kilikia'daki Grek kolonileri⁴⁴⁵ ticari amaçtan çok daha ziyade tarımla uğraşan ve daha iyi bir yaşam tarzı umuduyla dolu topluluklardan kurulmuştur.⁴⁴⁶ Bir başka görüşe göre Dağlık Kilikia'da Nagidos, Kelenderis, Aphrodisias, Holmoi ve Soloi kolonilerini kuran⁴⁴⁷ Grekler, Asurlular tarafından bölgedeki Fenike ticari etkinliklerini kurmak için bölgeye çağırılmışlardır.⁴⁴⁸ Greklerin bölgedeki varlığını kanıtlayacak en erken buluntu Geç Myken seramiğidir.⁴⁴⁹ Ovalık Kilikia'daki kentlerin bir çoğunda Myken seramik örneklerine⁴⁵⁰ rastlanmasına rağmen Dağlık Bölgede –kazaların yetersiz olmasından olsa gerek– sadece Kilisetepe'de rastlanmıştır. Ancak Myken seramiğinin bölgede lokal tarzda mı üretildiği,⁴⁵¹ ithal yoluyla mı bölgeye geldiği ya da gerçekten Grek kolonistleri tarafından mı getirildiği kesin değildir. Bölgedeki Grek varlığını kanıtlayan diğer bir kaynak da Asur belgeleridir.⁴⁵²

Hitit Krallığı İ.Ö.1200 yıllarında gücünü kaybedince, bir yandan asırlarca Hitit egemenliğinde kalmış Anadolu kavimlerinin hareketleri bir yandan da Balkan kavimlerinin dalgalar halinde göçleri sonucu Anadolu istila edilmiştir. Ege Göçleri ya da Kavimler Göçü olarak adlandırılan bu göç fırtınası sonucunda, Kilikia Bölgesi hakkında ilk yazılı belge olarak karşımıza çıkan Mısır belgelerine göre Kilikia Bölgesi de karışıklıklardan nasibini almıştır.⁴⁵³ Truva savaşını takip eden bu dönemde Kilikia Bölgesinde, Olba'da ilk defa Teukros oğlu Aias tarafından Zeus Tapınağı inşa edilir⁴⁵⁴ ve Mopsos ve Amphilakhos tarafından da Mallos kenti kurulur.⁴⁵⁵ Daha önce de belirttiğimiz gibi, Hitit İmparatorluk çağıının sonlarına rastlayan bu dönemden, Adana–Kozan ilçesi Ferhatlı rölyefi⁴⁵⁶ (MÖ.9-8.yy.) ve Mersin ili, Silifke-Mut yolundaki Geç Hitit, Keben Kaya kabartması⁴⁵⁷ bulunmaktadır.

Göçler sonucu Anadolu, özellikle Orta Anadolu –son yıllarda yapılan araştırmalarla daraltılmaya çalışılsa da- yaklaşık 400 yıl süren karanlık bir döneme girmiştir. Karnak Mabedi duvarlarına kazınan Merneptah dönemi (İ.Ö.1200) Mısır belgelerine göre, Anadolu halkının bu zor döneminde Mısırlılar Anadolu halkına Ura⁴⁵⁸ limanı vasıtasıyla zahire yardımında bulunmuşlardır. III. Ramses'in Medinet Habu Tapınağındaki kitabeleri ve Kuzey Suriye'deki Ugarit belgeleri⁴⁵⁹ bu büyük göç dalgasını korkunç ve dramatik olarak anarlar.

⁴⁴³Hegy, 1982,521vd.;Helck, 1995, 189;Bouzek, 1969, 168, 171;Patzek, 1996, 1.

⁴⁴⁴Arslan, 1998, 1.

⁴⁴⁵Bunlar, Nagidos, Kelenderis, Aphrodisias, Holmoi ve Soloi koloni kentleridir.

⁴⁴⁶Blumenthal, 1963, 122.

⁴⁴⁷Geniş bilgi için bak,Erzen, 1940 ,67vd; Blumenthal, 1963, 105 vd.

⁴⁴⁸Riis, 1970, 161.

⁴⁴⁹Goldman, 1956, 205vd.

⁴⁵⁰Blumenthal, 1963, 45vd.

⁴⁵¹Blumenthal, 1963, 81.

⁴⁵²Olmstead, 1951, 218.

⁴⁵³Koşay, 1968, 297;Jones, 1971 ,191vd.

⁴⁵⁴Strabon, XIV, V, 10.

⁴⁵⁵Strabon, XIV, V, 15.

⁴⁵⁶Taşyürek, 1975, 117vd., Res.6.

⁴⁵⁷Taşyürek, 1979, 97vd.

⁴⁵⁸Ura için bak. Beal, 1992, 65vd.;Haider, 1995, 70vd.

⁴⁵⁹Memiş, 1989, 68.

Hitit İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra, Asurlular, güney Anadolu'da şehir devletleri halinde varlıklarını devam ettirmeye çalışan Hititli toplumlar üzerine seferler düzenleyerek onları tarih sahnesinden silerler. Asurlular bununla da kalmayıp Orta Anadolu'ya kadar uzanan akınlar düzenlerler.⁴⁶⁰ İlerleyen tarihlerde Ovalık Kilikia'yı egemenlikleri altına alan Asurlularla İ.Ö. 8.yy.'da Orta Anadolu'da kurulan Phryg Krallığı arasında sık sık mücadeleler olacaktır. Asur belgeleri bölgedeki Asur-Phryg mücadelesinden de söz etmektedir.⁴⁶¹

Kilikia Bölgesi'ndeki Asur varlığını belgeleyen ilk bilgi, Asur krallarından I. Salmanassar ve I. Sargon (İ.Ö. 2673 – 2583) dönemine aittir. Bu belgeye göre I. Salmanassar ve I. Sargon, Doğu Dağlık Kilikia'da, Tarsus yakınlarındaki gümüş madenlerini ziyaret etmişlerdir.⁴⁶² Daha sonraki belgelerden olan III. Salmanassar dönemine ait yıllıklardan öğrendiğimize göre III. Salmanassar (İ.Ö.859–825) Ovalık Kilikia'da (Que) Kral Kate'ye karşı bir sefer düzenleyerek onu mağlup etmiştir.⁴⁶³ Asurlular Que olarak adlandırdıkları Ovalık Kilikia Bölgesi'ni İ.Ö.9.yy'da tamamen işgal etmişlerdir.⁴⁶⁴ III. Salmanassar bu başarısını belgelemek için Que'nin başlangıcına ve sonuna birer zafer kitabesi diktirerek Asur egemenliğini ilan etmiştir.

Anadolu tarihinin bu karanlık döneminden sonra yaklaşık İ.Ö.8.yy.'da Orta Anadolu'da Phryg Krallığı kurulmuştur. Midas'ın önderliğinde Anadolu'da bir devlet kuran Phrygler, sanat olarak Geç Hitit etkisinde kalmışlar fakat Anadolu'da bir kültür meydana getirmişlerdir. Anadolu'da Phryg uygarlığı izlerine bir çok yerde rastlanmaktadır.⁴⁶⁵ İsaerialıların batı komşusu Pisidia Bölgesinde çok sayıda Phryg eserleri bulunmuştur. Beyşehir civarında bulunan Phryg madeni eserleri ve seramikleri bölgede Phryg kültürünün varlığına işaret eder.⁴⁶⁶

Xenophon'un⁴⁶⁷ verdiği bilgiler ışığında İsauria Bölgesinin, Phryg egemenlik sahasının güney sınırını oluşturduğunu anlamak mümkündür. 1990'lı yılların başında Hasan Bahar tarafından İsauria Bölgesi'nin merkezinde yapılan araştırmalarda, Hadim İlçesi Korualan Kasabası yakınlarındaki Payallar Yaylası'nda Phryg sanatı ile ilgili olabilecek Kybele kültü ile ilgili kayalara yapılmış basamaklar bulunmuştur. Yine Bozkır ilçesi Dibektaş mevkiinde Phryglerle ilgili olabilecek bir anıt bulunmuştur.⁴⁶⁸ L. Zoroğlu ve M. Yılmaz 1988 yılında burayı ziyaret etmişler ve bu kaya anıtının Phrygler'le ilgili olabileceğini belirtmişlerdir. Biz de çalışmamız sırasında Ermenek, Başyayla ve Sarıveliler çevresinde Kybele kültü ile ilgili olduğunu düşündüğümüz çok sayıda kaya basamaklarına, sunu çukurlarına, stel oyuklarına ve nişlere rastladık.

⁴⁶⁰Asur yazılı belgelerinde geçen "*Muškali Mita, vergi taşıyan elçisini ve vergiyi huzuruma kadar bana gönderdi.*" (metnin çevirisi için bak. Turfan, 1941, 984) ibaresi, Asurluların Phryg egemenlik sahasına kadar uzandıklarının kanıtı olmalıdır.

⁴⁶¹Turfan, 1941, 989;Luckenbill, 1968, 27vd.

⁴⁶²Erzen, 1948, 59.

⁴⁶³Erzen, 1948, 58.

⁴⁶⁴Bahar, 1995, 229vd.;Hawkins, 1982, 390.

⁴⁶⁵Kızıldağ'da yazıt 4 üzerinde geçen şehir adı Maškana=Müşki eşitliği kabul edilirken son yıllarda bu şehrin batı Anadolu'da, Maşa adında bir kent olduğu kabul görmektedir. Meriggi, Maškana'yı Muški Ülkesi olarak değerlendirir. (Meriggi, 1965, 314vd.) Hawkins bu görüşü geçici olarak kabul eder fakat daha sonra bu düşüncesinden vazgeçer ve Maškana'nın batı Anadolu'da bir kent olduğunu ileri sürer. (Hawkins, 1995, 105vd.;Hawkins, 1998, 30) Bize göre bu şehir adının, Kızıldağ'da yorumlanan arkeolojik malzemedan dolayı İ.Ö. 1. binde görülen Muški=Maškana şehri ile idantiviye edilmesi daha doğru olacaktır. Bu konuyu destekleyen fikirler için bak. Karauğuz, 2002, 8. Kızıldağ'ın Muški Ülkesi olduğu kabul edilirse, burası çalışma sahamızdaki Phryg etkilerinin kaynaklandığı merkez olmalıdır.

⁴⁶⁶Özkan, 1990, 584vd.

⁴⁶⁷Xenophon, Anabasis, I.

⁴⁶⁸Mitford, 1970, 113vd.

Que ifadesi Asur belgelerinde Ovalık Kilikia için kullanılırken, bölgenin batısı için ise Hilakku ifadesi kullanılmaktadır.⁴⁶⁹ Erzen'e⁴⁷⁰ göre Hilakku, Dağlık Kilikia Bölgesidir. Naster⁴⁷¹ Hilakku'yu Dağlık Kilikia'nın kuzeyindeki İvriz Dağı çevresine yerleştirmiş, Ten Cate⁴⁷² ise Orta Anadolu ve Çukurova arasına koymaktadır. Daha farklı olarak, Forrer⁴⁷³ Hilakku'yu Kayseri çevresine yerleştirmektedir. Zoroğlu⁴⁷⁴ ise Dağlık Kilikia'nın Hilakku olabileceği şeklindeki tezlere katılmamakta, ona göre Yeni Babil belgelerinde geçen Pirindu, önceleri de Dağlık Kilikia'ya verilen bir isim olmalıdır.

III. Tiglatpileser döneminde, Ovalık Kilikia bir Asur eyaleti haline getirilir ve İ.Ö. 730'lu yıllarda, Orta Anadolu'da bulunan Tuvanuva (Tyana), Hupışna, Atuna ve Tabal vergiye bağlanır.⁴⁷⁵ III. Tiglatpileser'in bu seferi sırasında Hilakku adına rastlamıyoruz. Dolayısıyla Hilaku'nun İvriz Dağları çevresinde ya da Kilikia geçitleri civarında olabileceğini söylemek güçtür. III. Tiglatpileser'in bu seferinden anlaşıldığı kadarıyla, Orta Anadolu bu dönemde Asur siyasi sınırları içinde kalmıştır. Dolayısıyla İsauro Bölgesi'nin de Asur Krallığı ile siyasi ve kültürel ilişkide olduğu düşünülebilir.⁴⁷⁶ İvriz kaya kabartması, Orta Anadolu'da Asur varlığını belgeleyen önemli bir eserdir.⁴⁷⁷ 1989 yılında H. Bahar tarafından Hadim-Holuslar (İğdeören)'da yapılan yüzey araştırması sırasında rastlanan bir kutsal alandaki kabartmalar da Luwi ve Geç Asur etkisi göstermektedir.⁴⁷⁸

Yine III. Tiglatpileser zamanında Asurlulara karşı Urartu Krallığı önderliğinde bir ittifak kurulmuş ve bu ittifakın içine Que Kralı Urikki de dahil olmuştur.⁴⁷⁹ Ancak bu ittifak III. Tiglatpileser tarafından bozguna uğratılır⁴⁸⁰ ve bunun sonucunda birçok krallıkla birlikte Que Krallığı da haraca bağlanır.⁴⁸¹ Suriye ayaklanmasına katılan 30.000 kişinin 735 yılında Que'ye sürülmesi de Kilikia'nın bu dönemde Asur Krallığı kontrolünde olduğunu göstermektedir.⁴⁸² Hilakku'nun ne zaman Asur kontrolüne geçtiği konusunda da farklı görüşler vardır. Forrer'e⁴⁸³ göre Hilakku, V. Salmanassar zamanında, Naster'e⁴⁸⁴ göre ise II. Sargon döneminde Asur kontrolüne geçmiştir. II. Sargon dönemi Asur belgeleri, Hilakku'nun hem yerini hem de hangi Asur kralı zamanında kontrol altına alındığı konusunda önemli ipuçları vermektedir.

II. Sargon'un krallığının ilk yıllarında Hilakku, batı komşusu Muşkiler (Phrygler) ile müttefikdir. Bu birliğin içinde başka küçük krallıklar da vardı. Muški (Phryg) kralı Mita (Midas) Que'ye batıdan saldırıya geçer ve Que şehirlerinden Harrua⁴⁸⁵ ve Ušnanni'yi ele geçirir. Demekki Muşkiler bu dönemde Göksu Nehri (Kalykadnos) ağzına kadar olan bu bölgeyi ele geçirmişlerdir. Bu sefer sırasında İsauro Bölgesi de Muški (Phryg) egemenliğine girmiş olmalıdır. Ancak II. Sargon İ.Ö.707-705 yıllarında Mita'nın ele geçirdiği Que memleketi kentlerine karşı bir sefer düzenleyerek bu kentleri geri almıştır. II. Sargon'un bu konuda verdiği bilgiler şu şekildedir:

⁴⁶⁹ Albright, 1950, 22.

⁴⁷⁰ Erzen, 1948, 58.

⁴⁷¹ Naster, 1938, 22.

⁴⁷² Ten Cate, 1961, 29.

⁴⁷³ Forrer, 1921, 76.

⁴⁷⁴ Zoroğlu, 1994, 1 vd.

⁴⁷⁵ Ten Cate, 1961, 394.

⁴⁷⁶ Bahar, 1991, 79.

⁴⁷⁷ Akurgal, 1958, 147 vd.

⁴⁷⁸ Bahar, 1991, 79, res. 22-23.

⁴⁷⁹ Helck, 1995, 83.

⁴⁸⁰ Helck, 1995, 183.

⁴⁸¹ Erzen, 1940, 59.

⁴⁸² Erzen, 1940, 59.

⁴⁸³ Forrer, 1937, 71 vd.

⁴⁸⁴ Naster, 1938, 32 vd.

⁴⁸⁵ Harrua, Forrer'e göre Seleuceia-Silifke olmalıdır. (Forrer, 1937, 71).

“ 14- Muški ili kralı Mita 'yı geniş arazisinde mağlubiyete uğratıp

15- Uzun zamandan beri kuvvetle aldığı (zorla zaptettiği) Que ilinin Harrua, Ušnanni (ve) müstahkem şehirlerini yerlerine döndürdüm”⁴⁸⁶ Yine II. Sargon dönemi Asur belgeleri, Hilakku'nun ilk defa II. Sargon zamanında zapt edildiği konusunda önemli bilgiler vermektedir: “24 . . . Hilakku ilini sessizce iskan ettirip içerisinde kaleler ve surlar yaptırđım. Beyim Asur'un esiri olan memleketlerin halkını oturttum (iskan ettim). Memurumu onların üzerine tayin ettim. Asur memleketinin angaryasını onlara yükledim.”⁴⁸⁷ II. Sargon, Hilaku'yu ele geçirmekle kalmayıp Que valisini Muşkilere (Phrygler'e) karşı üç kez seferle görevlendirmiştir.⁴⁸⁸ II. Sargon'un bu seferle ilgili verdiği bilgiler, yine Hilakku'nun yeri konusunda bize önemli ipuçları verecektir:

“66. Que valisi (olan) memurum, Muškili Mita'nın sahasında üç defa

67. uygun olan araziden harp arabasıyla, uygun olmayan araziden de yaya olarak ve gizlice ilerleyip 1000 tane muharibini silahtan geçirdi.

68. onların harp atlarını yağma edip kaçarı bırakmadı (?) Denizin yanında bulunan sarp dağlıktaki sahanın güvenliğini alan

69. iki müstahkem şehri, onların sarp yerlerini hemen tutup harp eden garnizon askerlerini öldürdü. Ve istihkaminin kapısını esirlere açıp

70. onların ölümünü kurtardı (ölümden kurtardı) 2400 asker ve esirleri memleketinden kaldırıp onun müstahkem şehirlerini civar şehirlere varıncaya kadar

71. yıktı, tahrip etti, ateşle yaktı.

72. Muškili Mita, zafer

73. mazhariyetimi

74.

75. ve kölelik eden, vergi taşıyan elçisini ve vergiyi, doğuya

76. huzuruma kadar bana gönderdi”⁴⁸⁹.

Özetle II. Sargon, burada Muşkilere (Phrygler) karşı üç kez sefer düzenlediğini, bu seferlerin denize yakın, sarp kayalıkların bulunduğu bir arazide yapıldığını, bu arazinin bazen arabalar için uygun bazen de uygun olmadığı için yaya olarak geçildiğini ve ayrıca bölgede bulunan iki müstahkem şehri de ele geçirip tahrip ettiğini, seferler sonunda ise Muşkilere Asur'a vergi vermek zorunda bıraktığını övüne övüne anlatmaktadır. II. Sargon belgelerinde bizim için önemli olan, Göksu'nun batısındaki kentler ve bölgeler hakkında bilgi vermesidir.⁴⁹⁰ II. Sargon'un, gerçekte Güney Anadolu'da egemenlik kurmaya çalışan Muşkilere karşı giriştiği seferlerinden anlaşıldığı kadarıyla Asur orduları Dağlık Kilikia içlerine kadar gelmiş olmalıdır. Hatta, Muşkilere Asur Kralığına vergi vermek zorunda kalmış olması, Asurluların Muški egemenlik sahasına kadar girmiş oldukları yönünde ipuçları vermektedir. Ayrıca, yukarıda da söz edildiği gibi Asur-Muški mücadelesinin cereyan ettiği bölgenin engebeli arazilerden oluşması ve aynı zamanda iki müstahkem kentten söz edilmesi ilk anda Dağlık Kilikia'yı akla getirmektedir. Bu dönemde Dağlık Kilikia ve çevresi Asur-Muški mücadelesinin meydana geldiği bir saha veya Asur-Muški arasında bir tampon bölge olmalıydı. II. Sargon zamanında da bölge Asur egemenliğine girmiş olmalıdır. Asurların ya da Muşkilere bölgede varlıklarının zayıfladığı dönemlerde ise yerel güçler bölgeye egemen olmuş olmalıdır. Biz, kabaca Orta Dağlık Kilikia olarak adlandırdığımız çalışma sahamız içerisinde, daha önce de belirttiğimiz gibi önemli sayıda Phryg kültürü izlerine rastladık. Bu durum bize, çalışma sahamızın yer aldığı Orta Dağlık

⁴⁸⁶Turfan, 1941, 983.

⁴⁸⁷Turfan, 1941, 983

⁴⁸⁸Turfan, 1941, 986.

⁴⁸⁹Turfan, 1941, 986.

⁴⁹⁰Bing, 1971,74 vd.

Kilikia'da Asur egemenliğinden çok Phryg egemenliğinin daha ağır bastığını göstermektedir. Böylelikle Asurluların, daha batıya, yani İsauria Bölgesi'nin merkezine kadar egemen olduğunu söylemek güçleşir. Ancak, bölgenin başkenti İsauria kentine yakın bir çevrede günümüze kadar, Hadim-Holuslar (İğdeörendeki) kutsal alanında karşılaşılan kabartmalar haricinde Asur sanatı etkisi gösteren bir esere rastlanmamıştır. Sonuç itibariyle bize göre İsauria Bölgesi, Muşkilerin kuvveti olduğu dönemde (Mita dönemi gibi) Muški egemenliğinde, Asur krallığının güçlü olduğu dönemde ise Asur egemenliğinde idi. Kıbrıs Larnaka'daki (Kition) belgeler her ne kadar Kıbrıs-İsauria arasında bir Asur hakimiyetini yansıtırsa da arkeolojik deliller daha çok Muški egemenliğine işaret etmektedir.

II. Sargon, Muški kralı Mita'nın ele geçirdiği Que memleketi şehirlerini tek tek ele geçirdikten sonra yönetiminin ilk yıllarında Tabal halkına karşı çok iyi davranmıştır. Hatta kızlarından birini Tabal Kralı Ambarie'ye eş olarak verip ilişkilerini daha da kuvvetlendirmiştir.⁴⁹¹ Fakat Tabal Kralı Ambarie, Muški Kralı Mita ile Urartu Kralı Rusa'nın Asurlulara karşı oluşturduğu ittifaka katılınca, II. Sargon 753 yılında Tabal Ülkesine bir sefer düzenlemek zorunda kalmıştır. II. Sargon'un bu olayları anlattığı yıllıklarında ilk defa Greklerden de söz edilmektedir. II. Sargon, belgelerinde, 713 yılında Hilakku'nun Asur ili yapıldığından ve batı denizi ortasında oturan İonyalıların (İamani) denizde bir balık gibi avlandığından söz etmektedir.⁴⁹² Anlaşılan o ki Grekler büyük bir ihtimalle bu tarihten önce Dağlık Kilikia'da koloni faaliyetlerine başlamışlardır. Asur Krallığı ile Grek kolonistlerinin ikinci çatışması ise Asur Kralı Sanherib zamanında 696 yılında meydana gelmiştir.⁴⁹³

İ.Ö.704-681 Sanherib dönemi belgelerine göre Que'de, Hilakku'nun da katıldığı ve Asur Krallığına karşı toplu bir hareket niteliğinde olan bir isyan başlamıştır.⁴⁹⁴ Kral Sanherib bu isyanı bastırır ve Hilakku halkını esir olarak başkent Ninive'ye götürür ve bu başarısının anısına da Ninive'de bir anıt diktirmiştir.⁴⁹⁵ Asur Kralı Asarhaddons (İ.Ö.680-669) döneminde, Hilakku Kralı Sanduarri'nin, Asur Krallığına karşı ayaklanan Sidon Kralı Abd-Melkart'ı desteklemesi üzerine Asarhaddons, Hilakku üzerine 676 yılında bir sefer düzenler ve her iki kralı da cezalandırır ve bütün Hilakku'yu ele geçirir. Bu dönemde İsauria Bölgesi'nin durumu hakkında yeterli bilgi yoktur fakat bölge ve çevresi bu dönemde bağımsız olmalıydı.⁴⁹⁶ Çünkü Anadolu'da güç dengelerini alt üst edecek yeni bir göç dalgası belirmeye başlamış ve hakim devletler, bu göçlerle gelen güçlü devletlere karşı savunmaya geçmiş olmalıydılar. Batıda, Doğu Urartu devletini yıpratarak Orta Anadolu'ya doğru uzanan Kimmer istilasını ile Phrygler, doğuda ise Med ve İskit istilasını ile sarsılan Asurlular, artık kendi varlıklarını koruyabilmenin savaşını vermektedirler. Asur'un son krallarından Asarhaddons her ne kadar Khubuşıa yakınlarında Kimmerleri yenilgiye uğratsa da⁴⁹⁷ artık Anadolu üzerinde hakimiyet çabalarına son vermek zorunda kalacaktır. 695 yılında ise Phryg Kralı Midas, Kimmer istilasını sonucu öküz kanı içerek intihar etmek zorunda kalmıştır.⁴⁹⁸ Bu dönemde İsauria Bölgesi'nin hiçbir yerinde Phryg egemenliğinin olabileceğini sanmıyoruz. Bu dönemde, İsauria Bölgesiyle birlikte bütün Dağlık Kilikia Bölgesi'nin bağımsız olduğunu ya da Kimmer istilasına karşı, gittikçe zayıflamakta olsa da Asur hakimiyetine girdiğini tahmin ediyoruz. Fakat Asur Kralı Asurbanipal'in İ.Ö.633 yılında ölümü üzerine, Asur Krallığı uzak memleketlerdeki topraklarını koruyamaz hale gelir ki tam bu

⁴⁹¹Erzen, 1940, 60.

⁴⁹²Olmstead, 1951, 218.

⁴⁹³Bing, 1969, 96vd.

⁴⁹⁴Luckenbill, 1968, 288vd.

⁴⁹⁵Hawkins, 1982, 427.

⁴⁹⁶Bahar, 1991, 81.

⁴⁹⁷Hawkins, 1982, 429.

⁴⁹⁸Akurgal, 1988, 191.

dönemde de Kilikia Bölgesi bağımsız olmalıdır. Asur Krallığının başkenti Ninive'nin İskit saldırısıyla düşmesi sonucu doğudaki Asur hakimiyetinin yerini Babil Devleti (Medler), batıda ise Kimmer istilası ile yıkılan Phryg Devletinin yerini ise Lydia Devleti almıştır. Bundan sonra da Asur-Phryg mücadelesinin benzeri Lydia Krallığı ile Babil Devleti (Medler) arasında görülecektir.

Asur Krallığının 612 yılında, İran'daki Medler'in İskitler ile birleşerek yıkılmasından sonra⁴⁹⁹ Kilikia Bölgesi'nde bazı koloniler kurulmuştur.⁵⁰⁰ Herodot'un⁵⁰¹ (İ.Ö.490-425) bildirdiğine göre Lydia Kralı Kroizos, Halys'in (Kızılırmak) batısında kalan bütün devletleri Lydia Devletine katmış, sadece Kilikia ve Likya bu dönemde Kroizos tarafından Lydia egemenliğine alınmamıştır. Herodot'un Kilikia Bölgesi ile ilgili ifadelerinden anlaşıldığı kadarıyla, Kilikia bu dönemde bağımsız olarak Syennesis ünvanı verilen bir kral ailesi tarafından yönetilmektedir.⁵⁰² Kilikia Kralı Syennesis'in, Medler ve Lydialılar arasındaki düşmanlığın bitmesinde büyük rol oynadığını ve Babilli Labinetus ile birlikte 28 Mayıs 585 tarihli savaşın sonunda barışı sağladıklarını bildirir.

Phryg Devletinin yıkılışı ile Batı Anadolu'da kontrolü ele geçiren Lydia Devleti 7.yy.'da en parlak dönemini yaşar⁵⁰³ ve bu dönemde Lydia Devleti sınırlarının en azından siyasi olarak doğuda Halys ırmağı, güneyde ise Toroslara kadar genişlediği tahmin ediliyor. Herodot, Kilikia'nın her ne kadar Lydia egemenliğine girmediğini iddia etse de, Lydia ile Kilikia arasındaki Pamphylia Bölgesi'nin Lydia egemenliğine girmiş olması Herodot'un Kilikia ile ilgili bu dönemde verdiği bilgiler kuşku uyandırmaktadır. Elimizde her ne kadar arkeolojik deliller olmasa da zira bu dönemde Dağlık Kilikia'nın, dolayısıyla İsauria Bölgesi'nin en azından kuzey kesiminin Lydia egemenliğine boyun eğdiğini düşünüyoruz. Herodot'tan biraz önceki Babil belgeleri ise, Asur vesikalarında da görüldüğü gibi, kendi güçlerinin bölgeye yaptığı seferlerden söz etmekte fakat Dağlık Kilikia ve Lydia Devleti münasebetleri konusunda ufak bir ipucu bile vermemektedir.

Yeni Babil belgelerinde Ovalık Kilikia Hume, Dağlık Kilikia ise Pirindu⁵⁰⁴ olarak geçmektedir.⁵⁰⁵ Pirindu, Göksu'nun (Kalykadnos) batısında kalan topraklar olmalı⁵⁰⁶ ve batıda Selinus (Gazipaşa)'a kadar uzanmış olmalıdır. İsauri Bölgesi'nin güney kesimi ve özellikle Germanikopolis (Ermenek) bu dönemde Pirindu Krallığı'nın sınırları içinde olmalıdır. Bölgenin, modern adıyla Sarıveliler, Taşkent ve Hadim yönündeki kuzey kesimleri ise Pirindu Krallığı'nın kuzey sınırında olmalı, zaman zaman da Lydia Krallığı eline geçmiş olabileceğini düşünüyoruz.⁵⁰⁷ Pirindu, Lydia Devleti ile Babil Krallığı arasında tampon bir devlet görünümündedir. Asur Krallığı döneminde, Asur Krallığı ile Phryg Devleti arasındaki Hilakku Bölgesi, Asur-Phryg mücadelesi arasındaki tampon bir bölge olmasına rağmen, Yeni Babil döneminde Pirindu Krallığı da aynı görevi üstlenmekte fakat Yeni Babil Krallığının bölge ile ilgili belgeleri, Lydia-Yeni Babil savaşlarından değil Pirindu-Yeni Babil savaşlarından

⁴⁹⁹Sevin, 1984, 286.

⁵⁰⁰Mansel, 1970, 1691.

⁵⁰¹Herodot, I, 74.

⁵⁰²Herodot, I, 78.

⁵⁰³Strabon, XXII 577, 628, 631.

⁵⁰⁴Pirindu bölgesi hakkında bak. Zoroğlu, 1994 a, 301 vd.

⁵⁰⁵Wiseman, 1956, 39.

⁵⁰⁶Zoroğlu, 1994, 9. Ten Cate, Pirindu'yu bugünkü Ermenek dolaylarında bir kent olarak yorumlamak ister ve Mut'a bağlı Yapıntı Köyü yakınındaki Pirinç Su Deresi'nin adının Pirindu'dan geldiğini savunur. (Zoroğlu, 1994, 9).

⁵⁰⁷Pamphylia Bölgesi'nin bu dönemde Lydia egemenliğine girmiş olması (Ruge, Pamphylia, RE, XVIII-3, 354vd.;Bosch, 1957, 18) bu konudaki düşüncemizi destekler nitelikte olmalıdır.

sözetmektedir. B.M. 25124 nolu Yeni Babil belgesinde,⁵⁰⁸ Pirindu Kralı Appuaššu ile Yeni Babil Kralı Neriglissar'ın (İ.Ö.557-556) bir mücadelesinden söz edilmektedir:

1. Üçüncü saltanat yılında (ayında) Pirindu kralı Appuaššu
 - 2.3. nehirden geçerek ordusunu yağma ve soygun yapmak için topladı.
 4. Onu karşılamak üzere, Neriglissar ordusunu Hume 'ye hareket ettirdi.
 5. Çünkü bu Appuaššu'nun (bozuk) o dağlık bir vadide
 - 6.7. askerlerini ve süvarileri tuzak kurmak için topladı.
 8. Neriglissar onları yakaladı ve yenmeyi başardı.
 9. o birçok askerleri esir aldı ve onların
 10. atlarını gaspetti.
 11. tek sıra halinde askerlerin zorlukla geçebileceği dağlık araziden yaklaşık 160 km ilerleyerek
 12. Appuaššu'yu krallık başkenti Ura'ya⁵⁰⁹ kadar takip etti.
 13. Ve onu yakaladı. Ura'yı müsadere ederek yağma etti.
 14. satır bozuk
 15. Ura Şehri'nden atalarının başkenti Kiršu⁵¹⁰ kentine
 16. 6. Lenguas (yaklaşık 65 km) çok dağlık
 17. sarp bir geçitten askerlerini yürüttü
 18. O istihkam edilmiş krali kent Kiršu'yu zaptetti.
 19. Şehrin surlarını, sarayını ve halkını ateşe verdi.
 20. Pitušu⁵¹¹ kenti denizin ortasında kayalık bir ada
 21. ve 6000 asker bulunmaktaydı.
 22. O gemilerle oraya çıkartma yaparak zaptetti.
 23. ve halkını esir aldı. Aynı yıl
 - 24.25. Ludu (klasik Lydia olmalı) sınırına kadar giderek Salkine⁵¹² kentini ateşe verdi.
- Appuaššu
26. kaçtı ve onu ele geçiremedi. Ador (Sallune) ayında Akkad kralı
 27. ülkesine geri döndü.

Belgeden anlaşıldığına göre Pirindu kralı Appuaššu, ordularını muhtemelen Lamas Nehri'nden geçirerek Hume'ye saldırıya geçer. Yeni Babil kralı Neriglissar ise Appuaššu'ya karşı saldırıya geçer. Neriglissar Appuaššu'nun ordusunu yener ve bir çok esir alır. Fakat kral, Appuaššu'yu yakalayamaz. Appuaššu, krallık başkenti Ura'ya sığınır. Ura Babil orduları tarafından tahrip edilir fakat Appuaššu bu seferde dedelerinin başkenti muhteşem Kiršu'ya kaçır. Appuaššu, Kiršu şehrinde de esir edilemez ve Babil ordusu Kiršu'yu yağmaladıktan sonra denize iner⁵¹³ ve bir ada olan Pitušu kentini zapteder. Babil ordusu, Appuaššu'yı kaçtığı Sallunu kentine kadar takip eder⁵¹⁴ fakat ele geçiremez. Babil ordusu ülkesine geri döner, Appuaššu ise olasılıkla, Selinus'un kuzeyinde yer alan Musbanda (Muzvadi) ve Germanikopolis (Ermenek) yönündeki dağlık alana kaçır. Belgede belirtilen önemli bir husus da Sallune'nin Lydia-Pirindu sınırında yer almış olmasıdır. Buna göre, yukarıda da belirttiğimiz gibi Pirindu kralı Appuaššu'nun Selinus'tan kaçtığını tahmin ettiğimiz Musbanda ve Germanikopolis civarındaki dağlık bölge bu dönemde

⁵⁰⁸Wiseman, 1956, 74 vd.

⁵⁰⁹Antik çağda Olba olarak bilinen modern Uzuncaburçtur.

⁵¹⁰Kiršu'nun Claudiopolis veya Coropissos olduğu düşünülmektedir. Fakat Meydancikkale'nin de Kiršu olduğu düşünülmektedir

⁵¹¹Pitušu'nun Pityusu adası olduğu düşünülmüştür.

⁵¹²Hitit İmparatorluk döneminde Şallusa olarak bilinen (Karauguz, 2002, 96) Salunu, Pamphylia Bölgesi ile Dağlık Kilikia arasındaki Selinus (modern Gazipaşa) olarak bilinmektedir.

⁵¹³Wiseman, 1961, 39 vd.

⁵¹⁴Wieseman, 1961, 39 vd.

Likya sınırları içinde değilse bile en azından Pirindu krallığının kuzey sınırını teşkil etmekte, daha kuzeydeki Fariske, Sarıveliler, Taşkent ve Hadim yönündeki dağlık alan ise güçlü bir olasılıkla Lydia egemenliğinde olmalıydı. Musbanda'dan geçen ve Germanikopolis yönüne doğru devam edip Mut'ta Hadim Göksu'yu ile birleşen Ermenek Göksu'yu, belki de Pirindu krallığının kuzeyinde doğal bir sınırdı. Böyleyse, çalışma alanımızın güney kesimi bu dönemde Pirindu toprakları içinde, kuzey kesimi ise Lydia egemenliğinde olmalıydı.

Belgeden de anlaşılacağı üzere bölgedeki Babil egemenliği fazla sürmez. Nerriglissar'ın Pirindu seferinden iki yıl sonra olasılıkla Appuaşsu'nun Hume'ye bir saldırısı daha olmalıydı. Babil kralı Nabonidus'un bölgeye bir seferi daha olmuştur fakat oldukça cılız olduğunu tahmin ettiğimiz bu seferden sonra bölgedeki güç dengeleri yeniden bozulacak ve İran'da Medler'in yerinde yeni bir güç olarak doğan Persler 539 yılında Babil krallığına, 546 yılında da Lydia Devletine son verecektir.⁵¹⁵ Kilikia Bölgesi'nde ise, Pirindu Krallığı'nın bölgede hakim olduğu dönemde, belki de bu krallığın desteğiyle ayakta duran ve bir zamanlar Med-Lydia barışında hakimlik görevi üstlenecek kadar güçlü olan Kilikia Krallığı Perslere bağlı bir krallık olmaktan kurtulamamıştır.⁵¹⁶

Persler, 546 yılında Lydia Devletine son vererek yaklaşık 334 yılında Makedonyalı İskender'in Anadolu'ya gelmesine kadar Anadolu'yu satraplıklara ayırarak yönetmeye çalışmışlardır.⁵¹⁷ Bunun sonucunda da Anadolu'da sanat açısından Greko-Pers olarak adlandırdığımız bir sanat görülmeye başlanmıştır.⁵¹⁸ Daskyleion, Lydia ve Karya önemli Pers satraplık merkezi olup,⁵¹⁹ Pers etkisiyle ortaya çıkan Greko-Pers stil etkileri Antalya Elmalı'dan Kilikia Bölgesi'ne⁵²⁰ yayılmıştır.⁵²¹ Meydancikkale'deki Pers garnizonu⁵²² ise Kilikia'daki Pers egemenliğini temsil etmektedir. Anadolu'nun Pers işgali dönemindeki Kilikia Bölgesi'nin Persler açısından önemi ve konumunu daha net anlayabilmek için Xenophon⁵²³ ve Cornelius Nepos⁵²⁴ tarafından aktarılan bilgilere göz atmak gerekir.

Xenophon (İ.Ö.430-355) Anabasis adlı ünlü eserinde, İ.Ö. 401 yılında Artakserkses'in kardeşi Kyros'un, Spartalı paralı askerlerle birlikte Pers tahtını ele geçirmek için Batı Anadolu'daki Sardes'ten başlayan bir seferinden söz etmektedir. Xenophon, başlangıçta bir savaş muhabiri olarak yer aldığı sefer sırasında, Anadolu'da ordunun geçtiği yerler hakkında geniş bilgi vermiştir. Bu bilgilere göre Kyros'un ordusu, bu dönemde Phrygia'nın son şehri olan İkonion'a (Konya) da uğramıştır.⁵²⁵ Ordu, İkonion'da üç gün kalır ve Lykaonia içinde beş günlük bir yürüyüş yaparak doğuya doğru ilerler. Geldikleri yer düşman ülkesi olduğu için Kyros, ordusunun yağma yapmasına izin verir.⁵²⁶ Kyros'un ordusunda Kilikia kraliçesi ve muhafız birliği de bulunmaktaydı. Kyros'un yağmaya izin vermesi, gelinen yerde bir Pers egemenliğinin sözcüsü olmadığını, Kilikia kraliçesinin de bu yağmaya bir tepki göstermemesi bölgede yerel güçlerin egemen olduğunu akla getirmektedir. Büyük olasılıkla, İsaoria Bölgesi olarak tanımlanabilecek bölgenin çok dağlık olması, büyük ordulara ulaşım problemi çıkarmakta ve dolayısıyla bölge, korsanların oluşturduğu özerk bir sistemle yönetilmekteydi. Cornelius

⁵¹⁵Herodot, I-84 vd., 1-178 vd.

⁵¹⁶Herodot, III. 90.

⁵¹⁷Erzen, 1940, 760vd.

⁵¹⁸Greko-Pers sanatı örnekleri Kelenderiste de bulunmuştur. (Zoroğlu, 1994, 23).

⁵¹⁹Akurgal, 1961, 167 vd.

⁵²⁰ Seleukeia'da bulunan ve Greko-Pers etkili kabartma için bak.Borchhardt, 1968, 161vd.

⁵²¹Machteld, 1988, 271-273.

⁵²²Laroche-Davasne, 1981, 356 vd.

⁵²³Xenophon, Anabasis, II, 21.

⁵²⁴Nepos, 1929, Ivd.

⁵²⁵Xenophon, Anabasis, II, 19.

⁵²⁶Xenophon, Anabasis, II, 25.

Nepos'un⁵²⁷ (İ.Ö.99-24) Datames Hanedanlığı ile ilgili verdiği bilgilere bakacak olursak Datames, İsauria Bölgesi'ndeki yerel güçler ile Persler arasında uzlaştırıcı bir şahsiyet olarak görülmektedir. Datames dağlık bölgede Persler lehine önemli başarılarla bulunmuş ve mükafat olarak da ona "Soylu Yönetici" unvanı verilmiştir.⁵²⁸ Persler 4.yy. boyunca bölgeyi, kendi hesaplarına çalışan Datames gibi yandaşları aracılığıyla ellerinde tutmaya çalışmışlar fakat, özellikle Kilikia Bölgesi'nde Perslerin yürüttüğü siyaset, daha çok bu dağlık bölgeyi kullanarak batıya açılmaktır. Persler için bölgede vergilerin toplanması yeterli olacaktır. Hatta Kilikia Bölgesinde 6.yy.'dan beri devam etmekte olan Pers işgaline rağmen, bölgedeki Arsione gibi bazı kentlerin Atina ile ilişkide olması, Perslerin bölge üzerinde fazla bir emellerinin olmadıklarını göstermektedir. Zoroğlu bu durumu, Perslerin 400 yıllarına kadar Anadolu'da süren işgalleri sırasında kentlere tanıdığı bir özgürlük geleneği olarak göstermektedir.⁵²⁹ Kilikia Bölgesi'nin hem Perslerle hem de Greklerle iç içe olması Greko-Pers sanatını doğurmuştur.⁵³⁰ Perslerin Anadolu'da uyguladığı bir gelenek olarak ifade edilen bu özgürlük anlayışının ileri düzeyde sezildiği bazı kentlerin özerk bir kent olmaktan çok, özgür, hatta güç gösterisi yapar gibi faaliyetlerde bulunması, Kilikia Bölgesi'nin bazı kesimlerinin –kanımızca özellikle dağlık alanların– tam bir özgürlüğe sahip olduğuna inanmamız için bizi zorlamaktadır. Mesela, Kelenderis'in Attik-Delos Deniz Birliğine katılması,⁵³¹ yine Kelenderis, Nagidus ve Holmi'nin 5. ve 4. yy.'da kendi adlarına sikke bastırması,⁵³² özgür bir kente ait olması gereken faaliyetlerdir. Sözü edilen kıyı kentlerinin özgürce faaliyetleri, kuzeyde İsauria içlerindeki dağlık alanın daha da serbest faaliyetlerde bulunmuş olduğunu akla getirmektedir. İsauria Bölgesi'nin batı sınırını teşkil eden Pisidia Bölgesi, Özsait'in⁵³³ iddiasına göre Pers hakimiyetine girmemiş, Hatta Kilikia'dan daha bağımsız bir konuma sahipti. Böylelikle biz de, Toroslar'ın yüksek kesimlerinde yer alan Germanikopolis ve çevresinin bu dönemde en azından Pisidia Bölgesi kadar bağımsız olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Arrianus'tan öğrendiğimize göre İskender, İ.Ö.334-333 yıllarında doğu seferi kapsamında, Çanakale Boğazı'nı geçerek Granikos'ta (Bigaçay) karşılaştığı Pers ordusunu büyük bir bozguna uğratmıştır.⁵³⁴ İskender buradan sonra İonia'ya, oradan da Lykia Bölgesine geçmiştir. Buradan Pisidia ve Phrygia topraklarına gelir.⁵³⁵ İskender Phrygia ve Ankyra (Ankara) yoluyla Tatta (Tuz Gölü) Gölü'nün doğusundan geçerek Kilikia Geçitlerini kullanarak Tarsus'a gelir.⁵³⁶ 333 yılında İskender ordusuyla birlikte Soli'ye (Viranşehir) gelir ve hiçbir direnmeyle karşılaşmadan kenti aldığı için kente ve halka zarar vermez.⁵³⁷ İskender, Kilikia Bölgesi'nin İsauria çevresi gibi dağlık alanlardaki kavimlere haberci göndererek onları kısa sürede kendi

⁵²⁷ Cicero çağından Augustus çağına geçiş döneminde yaşamış olan C. Nepos, daha çok biyografi yazarı olarak tanınmıştır. 16 bölümden oluşan *De Viris Illustribus* (Ünlü Kişiler Hakkında) adlı eserinde ünlü Romalılar, Yunanlılar ve başka ulusların ünlü komutanlarının kısa hayat öykülerini anlatmıştır. Eserinde Datames adındaki bir Perslinin de yaşam öyküleri vardır. Yazar hakkında geniş bilgi için bak. Erim, 1987, 105vd.

⁵²⁸ Nepos, C., Datames, II. 3-4, III. , 1-4.

⁵²⁹ Zoroğlu, 1994, 23. Ancak, bu durum belki de İ.Ö.449 yılında Perslerle Atinalılar arasında imzalanan Kallias Barışı'ndan sonra Atina'nın etkisi sonucu ortaya çıkan bir durum idi. Geniş bilgi için bak. Mansel, 1971, 305vd.

⁵³⁰ Erzen, 1940, 1vd.; Borchhardt, 1968, 161vd.

⁵³¹ Kelenderis, Attik-Delos Birliği'nin en doğudaki üyesidir ve adı M.Ö. 425'e tarihlenen vergi listelerinde görülmektedir. (Zoroğlu, 1994, 22).

⁵³² Jones, 1940, 196.

⁵³³ Özsait, 1985, 122 vd., ayrıca bak. Xenophon, II, 4.

⁵³⁴ Arrianus, II, 5. 6.

⁵³⁵ Arrianos, I-11.

⁵³⁶ Arrianus, 111-26.

⁵³⁷ Arrianus, II, 5, 6.

egemenliğine almaya başarmıştır.⁵³⁸ İskender'le başlayan bu yeni dönemde Dağlık Kilikia ile ilgili kısıtlı da olsa bazı önemli bilgilere sahibiz.

Görüldüğü gibi İskender, Kilikia'ya ulaşmak için İsauria Bölgesi'ni kullanmamış, tam aksine, oldukça dolambaçlı bir yolu tercih etmiştir. Dolayısıyla, bölgenin dağlık yapısından ziyade, İsaerialılar'ın hellenistik dönemdeki dillere destan bir savaşı, İskender'in Kilikia'ya ulaşmak için niye İsauria Bölgesi'ni kullanmadığını açıkça gözler önüne sermektedir.

İskender, İssos savaşından sonra Anadolu'yu satraplıklara ayırır ve Kilikia satraplığına da Kral muhafızlarından Nikanoros'un oğlu Balakros'u atar.⁵³⁹ Balakros, isyancı kentler Laranda ve İsauria üzerinde kontrolü sağlamak ister fakat İ.Ö.324 yılında İsaerialılar tarafından öldürülür.⁵⁴⁰ İskender, Balakros'un öldürülmesi üzerine komutanlarından Perdikkas'ı,⁵⁴¹ İsauria ve Laranda üzerine bir ceza seferi yapmakla görevlendirir. Diodoros, Perdikkas'ın İsaerialılarla yaptığı savaşı şöyle anlatır:

“ Perdikkas ve kral Philipp, Ariarathes'i mağlup ettiler. Kappadokia satraplığını Eumenes'e bırakarak Pisidia'ya geldiler. İki kenti tahrip etmeye karar verdiler. Bu kentler Laranda ve İsauria idi. Laranda ilk hücumda alındı, halkının pekçoğu kılıçtan geçirildi ve çoğu da esir edilip köle olarak satıldı. Laranda kenti de yerle bir edilmişti. İsaerialılar'ın kenti güçlü surlarla çevrilmiş ve yiğit savaşçılarla korunuyordu. Onlar iki gün boyunca savaştılar ve adamlarının pek çoğunu kaybettiler. Büyük kayıplara rağmen cesaretle ölüme gidiyorlar ve dayanmaya çalışıyorlardı. Üçüncü günü bir çoğu kılıçtan geçirilmişti. Perdikkasın askerleri de pek çok kayıplar vermişti. Kalabalık bir ordu karşısında çok az kalan askerlerle kentlerini koruyamayacaklarını anlayan İsaerialılar, şerefsiz bir ölüm yerine şerefli bir ölüm tercih ettiler. Önce kadın ve çocuklarını evlerine kapattılar ve evlerini ateşe verdiler. Sonra hazinelerini ateşin ortasına attılar. Bu durumu gören Perdikkas'ın askerleri silahlarını alarak kente hücum ettiler. Fakat surları koruyan askerler tarafında geri püskürtüldüler. Perdikkas'ın kaybı çok oldu. Bu sırada İsaerialılar alevlere atlayarak kendilerini de yaktılar ve kül oldular. Güneş doğunca Perdikkas'ın askerleri kenti yağma ettiler. Ateş söndükten sonra da bol miktarda altın ve gümüş topladılar.⁵⁴²”

Diodoros burada, Laranda ve İsauria'yı Pisidia şehirleri olarak tanımlar. Demek ki bu tarihlerde İsauria, Pisidia sınırları içinde yer almaktaydı⁵⁴³ ve Pisidia Bölgesi'nin de doğuda Kappadokia, güney doğuda ise Kilikia ile sınırı bulunmakta idi.

Diodoros'un canlı bir şekilde naklettiği söz konusu savaş ile ilgili ifadelerinden anlaşıldığı kadarıyla İsauria kenti daha hellenistik dönemin başında zengin ve güçlü bir kent ve özellikle de sur ve kulelerle çevrilidir. Bu savaşın, İsauria kentinin güneyinde yer alan çalışma sahamızda nasıl bir etki yarattığı konusunda elimizde somut bir bilgi yoktur. Fakat biz, Perdikkas'ın İsaerialılarla, bölgenin başkenti niteliğindeki İsauria kentinde yaptığı savaşta Germanikopolis çevresinin etkin bir rol oynadığını sanmıyoruz. Tam tersine, Germanikopolis ve çevresinde hellenistik dönemdeki adlarını henüz tespit edemediğimiz, fakat geç Roma ve Bizans döneminde yıldızı parlayan kentlerin, İskender'in İ.Ö.333 yılında ordusuyla Soli'ye gelmesinden hemen sonra, Arrianus'un⁵⁴⁴ da naklettiği gibi, İskender'e teslim olan dağ kavimleri -Soli kenti ve çevresi dahil- arasında yer aldığını tahmin ediyoruz.

⁵³⁹Diodoros, XVIII, 21 vd.;Balakros için bak. Kaerst., Balakros, RE, II-1, 2816, 1896.

⁵⁴⁰Diodoros, XVIII, 22 vd.

⁵⁴¹ Perdikkas hakkında geniş bilgi için bak. Bury-Cook-Adcock, 1975, 464vd.

⁵⁴²Diodoros, XVIII, 22 vd.

⁵⁴³Özsait, 1985,5.

⁵⁴⁴Arrianus, 1945, II. 5-6.

İskender'in İ.Ö.323 yılında ani ölümünden sonra bölge çeşitli generaller arasında el değiştirmiştir. Diodochlar dönemi olarak bilinen bu dönemde, Seleukos Nikator zamanında bölge Seleukoslar'ın idaresine girmiştir. Daha sonra Seleukoslar ile Ptolemaioslar arasında el değiştirmiştir. I. Suriye savaşında Ptolemaios Philadelphos, kısa süreli de olsa bölgeyi ele geçirir. Ptolemaios Philadelphos, II. Suriye savaşından sonra 252 yılında bölgeyi kaybeder. İ.Ö. 246-241 yılları arasında yapılan III. Suriye savaşı sırasında Ptolemaios Evergetes bölgeyi tekrar sınırlarına dahil eder.⁵⁴⁵ Kilikia Bölgesi açısından da oldukça karmaşık görülen bu siyasi çalkantılar döneminde Dağlık Kilikia'da Seleukoslar ve Ptolemaioslar arasında çok çetin mücadeleler olmuştur.⁵⁴⁶ Seleukoslar ve Ptolemaioslar arasında bu çetin mücadelenin asıl nedeni, Kilikia Bölgesi'nin özellikle Germanikopolis ve çevresinde yoğun olan zengin sedir ormanlarına sahip olabilmektir. Özellikle Mısır ağaçsız bir ülke olduğu için Ptolemaioslar krallığının donanmalarını yapabilmek için keresteye ihtiyaç vardı. Ptolemaioslar Likya'ya kadar uzandıktan sonra Dağlık Kilikia'yı da topraklarına dahil etmek ister ancak Seleukos krallığı her seferinde karşılığında bir engel olarak çıkmıştır. Bütün bu siyasi karışıklıklar ve mücadelelerden sonra, Dağlık Kilikia Bölgesi, Helenistik dönemin önemli isimlerinden Seleukos Kralı III. Antiochos zamanında Seleukosların eline geçer.⁵⁴⁷

III. Antiochos'tan sonra Seleukos Krallığı, Roma ve müttefiki Bergama Krallığı'na yenilince İ.Ö. 188 yılında Apameia barışını imzalamak zorunda kalır.⁵⁴⁸ Apameia barışı şartlarına göre Seleukos Krallığı, Kalykadnus Nehri'nden daha batıya geçemeyecekti. Bunun sonucunda İsauria Bölgesi de Roma koruyuculuğundaki Bergama Krallığına dahil olmuştur. Anadolu'nun batı ve güney batısındaki bölgelerde yine Roma hamiliğindeki Rodos'a bırakılmıştır.⁵⁴⁹ Roma Devleti bu dönemde Anadolu'dan toprak talebinde bulunmamış, kolaylıkla ele geçirebileceği bölgeleri kendi nüfuslarına dahil etmektense Anadolu'daki Bergama ve Rodos gibi müttefiklerine bırakmayı tercih etmişlerdir. Daha sonraki gelişmeleri, Roma'nın Anadolu'daki bu politikasının, Anadolu'da bir eyalet kurmak için uzun süredir yürüttüğü sinsi politikanın bir parçası olduğunu gösterecektir.

İskender sonrası Diodochlar döneminde, Kilikia Bölgesi, Seleukoslar ve Ptolemaioslar arasında el değiştirdikten sonra Bergama Krallığı'na geçer fakat bu karışıklıklar döneminde yerel olan Olba'daki Teukrit sülalesinin bölgedeki idaresi devam etmektedir. Olba'daki Zeus Mabedinin Teukrit adlı rahip krallık, Helenistik dönem boyunca bağımsız kalmıştır. İ.Ö. 2.yy. ortalarında Seleukeia ve Elaussa Sebaste gibi şehirler kendi adlarına sikke bastırmışlardır.⁵⁵⁰ Bu dönemde Dağlık Kilikia'daki bazı şehirlerin bağımsız olmasının yanı sıra, özellikle Batı Dağlık Kilikia'da korsan çeteleri oluşmaya başlar. Dağlık alandaki korsanlar yolcuları soyarak tedirginlik çıkarmışlardır.⁵⁵¹ Özellikle İsauria'daki kavimler çok zorluk çıkarmışlardır.⁵⁵²

İ.Ö.133 yılında, Bergama Kralı III.Attalos'un, topraklarını vasiyet yoluyla Roma'ya bırakmasından sonra Roma Anadolu'ya ilk adımını atar. Roma, taht varisliği iddiasıyla ortaya çıkan II. Eumenes'in oğlu Aristonikos'u (III.Eumenes) tasfiye ettikten sonra İ.Ö.130 yılında Bergama topraklarında tam bir egemenlik kurar ve Anadolu'daki yayılma politikasını baltalayacağını düşündüğü Kilikia korsanlarına karşı operasyonlara başlar.

⁵⁴⁵Jones, 1971, 197;Özsait,1985, 2vd.;Günaltay, 1987, 6vd.

⁵⁴⁶Günaltay, 1987, 66;Özsait, 1985, 2 vd.;Jones, 1971, 197.

⁵⁴⁷Jones, 1971, 198.

⁵⁴⁸Livius, XXXVII, 56 vd.;Lequenne, 1979,77 vd.;Özsait, 1985, 63vd.

⁵⁴⁹Strabon, XIV, 671;Livius, XXXVII, 38, 39, 6, 56, 2;Stillweel, 1968, 75.

⁵⁵⁰Head, 1911, 727, 728, 734, 735.

⁵⁵¹Strabon, XIV, 111, 2; Kilikia korsanları hakkında geniş bilgi için bak. Cook-Adcock-Charlesworth, 1977, 350vd.

⁵⁵²Strabon, XIV, 6, 64.

Roma, İ.Ö.129 yılında, Lydia, Karya ve Phrygia topraklarında Anadolu'daki ilk eyaleti olan Asia Eyaletini kurar. Bu bölgenin dışında kalan Pontus, Kilikia, Lykaonia, Pisidia ve Pamphylia'yı ise Anadolu'daki müttefiki Kappadokia kralı V. Ariarathes'e bırakır.⁵⁵³ Dolayısıyla İsaoria Bölgesi'nin de bu dönemde Kappadokia Bölgesi sınırları içinde kaldığı anlaşılmaktadır.

Roma, olasılıkla Makedonya ve Kartaca Krallığı'nın ortadan kaldırılmasıyla rahat bir nefes alır ve bu rahatlığın verdiği fırsatla Anadolu topraklarına göz dikmeye başlar. Sonuçta, bin bir türlü entrikalarla Asya Eyaletini kurar. Bununla da yetinmeyen Roma, başlangıçta Kappadokia kralı V. Ariarathes'e bıraktığı Kilikia topraklarında -belki de Kilikalı korsanları bahane idi- Anadolu'daki yayılma politikası çerçevesinde bir eyalet daha kurmak ister. Tam bu sırada, yani Asia Eyaletinin kurulduğu yıllarda Dağlık Kilikia'da bir çok korsan yatakları bulunmaktaydı.⁵⁵⁴ Roma, doğuya açılma politikasına ve Akdeniz ticaretine engel olarak gördüğü Kilikalı korsanlar üzerine, bölgeyi huzura kavuşturmak gerekçesiyle İ.Ö. 103 yılında Praetor (Maliye Bakanı) M. Antonius'u bir sefer yapmakla görevlendirir ve bu seferin hemen ardından İ.Ö. 102 yılında Cilicia Provincia'sı kurulur.⁵⁵⁵ Kurulan bu eyaletin sınırları Pamphylia, Pisidia, Lykaonia ve Kappadokia'ya kadar uzanmaktaydı. M. Antonius, bölgede özellikle İsaoria ve Dağlık Kilikia'daki korsanlar karşısında kayda değer bir başarı kazanamadı. İ.Ö. 92 yılında Lucius Sulla, bölgeye proconsul (Eyalet Valisi) olarak atanır.⁵⁵⁶ Sulla, belki de bölgede ağır bir baskı rejimi uygulandığından bölgedeki korsanlar sorunu onun zamanında da çözüme kavuşmamıştır. Sulla, kısa süre sonra bazı meseleler sebebiyle Roma'ya döndü. İ.Ö.80 yılında Cornelius Dolabella'yı Kilikia proconsülü olarak görmekteyiz. Strabon'un⁵⁵⁷ bildirdiğine göre İ.Ö.78-74 yılları arasında Kilikia proconsüllüğüne Puplius Servilius Vatia atanmıştır.⁵⁵⁸ P. Servilius Vatia önce Likya Bölgesine doğru yürür ve bölgedeki Phaselis, Olympos ve Korykos gibi şehirlerin kontrolünü sağlar. P. Servilius Vatia'da önce bu şehirlerin ve Pamphylia bölgesini tamamına Zenicetes adlı bir eşkıya şefi hakimdi.⁵⁵⁹ P. S. Vatia, Zeniteces'in hakimiyetine son verdikten sonra iç kısımlardaki İsaoria kentine doğru yürümüştür. Vatia'nın bu seferine bir taraftar ve destekleyici olarak Kelenderis antik kenti orduların taşınması için gemilerini vermiştir.⁵⁶⁰ Vatia'nın, İsaoria'ya gelirken takip ettiği yol konusunda farklı görüşler vardı. Magie'ye⁵⁶¹ göre Vatia, Pamphylia'nın kuzeyinde Doğu'ya yönelir ve Karpuzçay'dan (Side'nin doğusu) İsaoria'ya ulaşmıştır. Ormerod'a⁵⁶² göre, bugünkü Antalya yoluyla Kesik Bel'den ve Beyşehir üzerinden veya Side'den Seydişehir yoluyla İsaoria'ya gelmiştir. Mansel'e⁵⁶³ göre ise Vatia, Manavgat Çay'ını (Melos) oradan da Köprü Çay'ını (Eurymedon) takip ederek İsaoria üzerine yürümüştür. Magie ve Ormerod'un da kabul ettiği bir görüşe göre ise Vatia, Dağlık Kilikia'dan İsaoria'ya gelmiş olamaz. Çünkü bu güzergahtaki yol Tigranes⁵⁶⁴ tarafından işgal edilmişti.⁵⁶⁵ P. S. Vatia'nın İsaoria seferiyle, Romalılardan bağımsız olarak yaşayan bölge kontrol altına alınır ve korsanlar adasındaki bir çok kaleler yıkılır. P. S. Vatia, İsaoria'ya saldırırken

⁵⁵³Jones, 1971, 131.

⁵⁵⁴Ten Cate, 1965, 34.

⁵⁵⁵Livius, LXVII, 56 vd.

⁵⁵⁶ Atlan, 1970, 126;Sulla'nın İsaoria Bölgesi ile ilgili faaliyetleri için bak. Sevin, 2001, 153vd.

⁵⁵⁷Strabon, XII, 569, XIV, 665, 671.

⁵⁵⁸ Sevin, 2001, 165.

⁵⁵⁹Ormerod, 1951, 354 vd.

⁵⁶⁰ M.P. Foucart, BCH VI, 1882, 276vd.(bak. Zoroğlu, 1994, 23vd.)

⁵⁶¹Magie, 1950, 171.

⁵⁶²Ormerod, 1951, 355vd.

⁵⁶³Mansel, 1978, 11vd.

⁵⁶⁴ Kappafokia kralı Archelaos'un büyük torunu olan Tigranes, bir Roma taraftarıdır ve İ.S.60 yılında Roma tarafından Armenia'ya vali olarak tayin edilmiştir. Geniş bilgi için bak. Enßlin, RE, VI A-1, 969vd.

⁵⁶⁵Levick, 1967, 22.

İsaurialılar komşusu olan Suğla Gölü civarında oturan Homanadlar ve Sedasaisleri etkisiz hale getirmiştir. Vatia, İsauria kentini de yakıp yıktığı için kendisine “ *galiplere verilen ünvan* “ anlamında “*İsauricus*” ünvanı verilir⁵⁶⁶ ve bölge Kilikia Eyaletine bağlanır. P.S. Vatia'nın yendiği İsauria kentinin İsaure Vetis (Eski İsauria) olduğu, bugünkü Bozkır'daki bir yazıttan anlaşılmıştır.⁵⁶⁷

P.S. Vatia'nın bu seferinden sonra da bölgedeki korsanlık faaliyetleri bitmemiştir. İsaerialılar yine boş durmayıp Roma'da ayaklanan köleler ve Spartacus ile ilişki kurarak korsanlık faaliyetlerine yine devam ederler. Bunun sonucu olarak da Roma'nın deniz ticareti durmuş ve Roma'da büyük bir kıtlık görülmeye başlamıştır.⁵⁶⁸ Roma bölgede sadece korsanlarla uğraşmamaktadır. Bu sırada Kappadokia generali Eumakhos, Pisidia ve Phrygia'da Romalıları katletmeye başlar ve İsauria Bölgesi'ne doğru da harekete geçer. Eumakhos, Galat Prensi Deitaros komutasındaki orduya yenilir. Pontus kralı Mithradates'in generali de İsauria Bölgesi'ndeki Romalıları katleder fakat kısa bir süre sonra da yine Galat prensi Deitaros'a yenilir. Dağlık Kilikia'yı ve İsauria Bölgesi'ni sığınak olarak kullanan korsanlar da Akdeniz kıyısındaki limanları kullanarak kıyıda birçok soygunlar yapmaktadır. Akdeniz de güçlenen korsanlar, Roma için büyük tehdit olmaya başlar. Sonunda Roma Senatosu aldığı bir kararla Magnus Pompeius'u bölgeye komutan olarak görevlendirir. Ancak biz, bir Roma hayranı olması ve P.S. Vatia ile tanışıyor olması⁵⁶⁹ sebebiyle İsauria Bölgesi ile ilgili verdiği bilgiler her ne kadar yanlış olabileceksede dönemin siyasi olayları ve bölgenin coğrafyası ile ilgili geniş bilgi veren Strabon'a burada geniş yer vermek istiyoruz. Strabon'un⁵⁷⁰ aşağıdaki ifadelerinden, İsauria Bölgesi'nin, Dağlık Kilikia'nın bir parçası olduğunu ve Dağlık Kilikia'ya da *Trakheiotis* dendiğini öğreniyoruz : “*Tauros'un dışında kalan Kilikia'ya gelince, onun bir parçası Trakheia (Dağlık Kilikia) ve diğeri Pedias (Ovalık Kilikia) olarak adlandırılır. Trakheia'yı soracak olursanız, kıyısı dardır ve düzlük toprağı yoktur veya ancak tek tük vardır ve ayrıca Tauros'un eteğinde uzanan İsauria Bölgesi'nde ve Homonadeis'ten Pisidia'ya kadar giden kuzey tarafında fakir bir geçim sağlar: ve aynı ülke Trakheiotis olarak adlandırılır. Ve orada oturanlara da Trakheiotlar denir. Fakat Kilikia Pedias, Soli ve Tarsos'tan İssos'a ve keza Tauros'un Kappadokialıların yerleşmiş olduğu kuzey yanındaki kısımlara kadar uzanır.*” Yine Strabon'un⁵⁷¹ Kappadokia ve Lykaonia Bölgesi ile ilgili ifadelerinden, Dağlık Kilikia ve dolayısıyla İsauria Bölgesi ile ilgili ipuçları çıkarmak mümkündür: “*Sözü geçen bölge, Kappadokia ile Lykaonia'yı Kilikia Trakheia'dan ayıran yerededir. (İkonion kenti kastediliyor) ve bölgeye hakim bir durumda uzanır. Lykaonialılarla Kappadokialılar arasında sınır, Lykaonialılara ait Koropissos köyü ile Kappadokialılara ait İsauria kenti arasındadır.*” Buna göre İkonion kenti, Kappadokia, Lykaonia ve Dağlık Kilikia sınırında bulunmaktadır. Kappadokia ile ilgili Lykaonia arasındaki sınır için sabit iki kent gösterilirken Dağlık Kilikia ile Lykaonia arasında sınır olan herhangi bir kent verilmemiştir. Her iki İsauria kentini Lykaonia Bölgesi içinde gösteren ve buraların haydut yatağı olduğunu ifade eden Strabon'a göre Lykaonia Bölgesi onun zamanında biraz güneye doğru uzanmaktadır. Strabon'un açıklamaları Kilikia Trakheia'nın kuzey bölgesi, yani İç Anadolu'ya bakan kısmı İsauria Bölgesi'ni oluşturmakta ve bölge bazen Dağlık Kilikia, bazen de İsauria olarak adlandırılmaktadır. Bölge insanların da Kilikalılar dendiğini Strabon'un şu ifadelerinden anlıyoruz: “*.....Fakat benim zamanımda Derbe ve her iki İsaure da Amyntas'ın elinde*

⁵⁶⁶ Strabon, XII, 569, XIV, 665, 671; Cary-Nock vd., 1949, 83vd.; Ormerod, 1951, 355 vd.; Lexikon der Alten Welt, 1965, 2786vd.; Sevin, 2001, 165.

⁵⁶⁷ Hall, 1972, 568-571.

⁵⁶⁸ Atlan, 1970, 141.

⁵⁶⁹ Strabon, VI, 2.

⁵⁷⁰ Strabon, XII, 669.

⁵⁷¹ Strabon, XII, III, 569.

bulunuyordu. Amyntas, İsauria'yı Romalılardan aldığı halde Derbetes'e saldırıya geçerek onu öldürmüştür. Amyntas eski İsauria'yı (İsauro Vetus) tahrip ettikten sonra aynı yerde kendisi için bir krali ikametgah yaptı, fakat orada inşaa ettirdiği surun tamamlanmasını göremedi, çünkü Homonados Ülkesini istila ederken Kilikalılar tarafından pusuya düşürülerek yakalandı ve öldürüldü.⁵⁷² Amyntas, Homonadioslar Ülkesine yöneldiği sırada ya da Homonadioslar'ın ülkesini istila ettiği sırada Kilikalılar tarafından öldürüldüğüne göre, Kilikalılar bu dönemde Homonadioslar Ülkesi olarak bilinen Suğla Gölü çevresine kadar yayılmış olmalıydılar.

P.S. Vatia'nın İsauria seferinden sonra yine sahneye çıkan ve Roma'nın Akdeniz ticaretini baltalayan İsaurlulara karşı, P.S. Vatia'dan sonra M. Pompeius'un tayin edildiğini yukarıda belirtmiştir. İ.Ö. 67 yılında Roma Senatosu "Lex Gabina" kanunu ile Pompeius'u bölgeye komutan olarak atar. Pompeius komutasındaki Roma donanması Coracesium (Alanya) açıklarındaki büyük bir deniz savaşında bin üç yüzden fazla gemiyi ateşe verip korsanların yerleşim yerlerini tahrip etti ve korsanları Soli ve Dyme gibi kentlere yerleştirdi.⁵⁷³ 40 gün içinde korsanlar sorununu çözen Pompeius'un bu başarısının sonunda Dağlık Kilikia Roma idaresine girdi. Bir çok korsan kıyı şehirlerine yerleştirildi. Bunun yanı sıra da Soli'de Pompeius adına Pompeipolis kenti kuruldu.⁵⁷⁴ Böylece Dağlık ve Ovalık Kilikia ile birlikte Pamphylia da Roma Eyaletine katıldı. Pompeius, korsanları imha ettikten sonra bölgede bazı düzenlemeler yapmıştır. İ.Ö. 64 yılında Kilikia Eyaletinde yaptığı düzenlemelere göre Eyalet, Kilikia Pedias, Kilikia Trakheia, Pamphylia, Pisidia, İsauria ve Lykaonia olarak altı bölgeye ayrılmıştır. Pompeius'un yaptığı düzenlemeler sonucunda İsauria, İkonium merkezli Lykaonia Birliği içinde yer almış olabilir.⁵⁷⁵ Pompeius'un Dağlık Kilikia'daki faaliyetleri hakkında fazla bilgimiz yoktur. Fakat Ovalık Kilikia ise -bölgeyi parçalama planlarının bir parçası olarak- Suriye Eyalet'ine bağlanmıştır. Bu sırada Olba'daki Teukrit sülalesine mensup rahip krallar oldukça büyük bir prenslik kurmuşlardır. Bu krallık Pompeius zamanında da krallığını koruyabildi.⁵⁷⁶ Strabon'a⁵⁷⁷ göre Teukerus ya da Ajax olarak bilinen bu rahip kralların krallığını Kleopatra ve Antonius da tanımıştır. Strabon zamanında Olba, Teucrus'un oğlu Ajax tarafından yönetiliyordu. Babası eskiden rahibelerden birisi ile evlenmiş Zenophones'in kızı Aba'dan da Strabon söz etmektedir.⁵⁷⁸

Pompeius'tan sonra İ.Ö.56 yılında Lentulus,⁵⁷⁹ daha sonra da Appius Claudius Pulcher, Kilikia proconsülü olmuşlardır.⁵⁸⁰ Pompeius'tan sonra bilinen beşinci isim M. Tullius Cicero'dur. İ.Ö.51 yılında ünlü Romalı hatip Cicero, Cilicia proconsülü olmuştur.⁵⁸¹ Cicero'nun proconsül olmasından sonra bölgenin huzuru açısından yeni bir fırsat doğmuştur. Kilikia'da iyi bir yönetim sergileyen Cicero, çirkin görev anlayışı ve kötü yönetime maruz kalmış halka ve kentlere ışık tutup bölgede önemli değişiklikler yapmıştır.⁵⁸² Cicero, bölgede olup bitenler hakkında arkadaşı

⁵⁷²Strabon, XII, X, 569, 3.

⁵⁷³Strabon, XIV, 665.

⁵⁷⁴Koşay, 1968, 298.

⁵⁷⁵Bahar, 1995, 238.

⁵⁷⁶ Olbadaki Teukrit rahip krallığının Pompeius zamanında krallığını korumuş olması Strabon'da geçen "Burada dağların yüksek oluşu ve üzerlerinde geniş yaylalara ve meralara sahip olan kabilelerin oturduğunda, gemi yapımında kullanılan kerestenin varlığından ve aynı zamanda limanların, kalelerin ve gizli yerlerin oluşundandır. Bütün bunları göz önüne alarak söylüyorum. Romalılar burada adaleti sağlamak için her zaman yerinde bulunmayan ve beraberinde silahlı kuvvetler bulundurmaya zorunda olan Romalı Valiler yerine, bölgenin krallar tarafından yönetilmesinin daha iyi olacağını düşündüler." İbaresinden anladığımız kadarıyla bir Roma politikası olmalıdır. (Bak. Strabon, XIV-671).

⁵⁷⁷Strabon, XII, X, 569, 3.

⁵⁷⁸Strabon, XIV, 672.

⁵⁷⁹Cary-Nock, 1949, 493vd.;Özgan-Özgan, 1994, Taf. 37-43.

⁵⁸⁰ Cary-Nock, 1949, 494.

⁵⁸¹Sarıgöllü, 1971, 51 vd.

⁵⁸²Özsait, 1985, 80 vd. Cicero için ayrıca bak. Hamilton, 1957, 42vd.

Atticus'a mektuplar yazmıştır. Cicero zamanında Kilikia'nın sınırları içine Pisidia, Lycaonia ve Pamphylia da giriyordu.⁵⁸³ Suriye, doğunun en önemli askeri eyaleti olunca Kilikia'nın önemi azalır. İ.Ö. 44 yılında Ovalık Kilikia'nın da Suriye eyaletine bağlanması sonucu bölge parçalanır. Bu dönemden sonra bölgede artık farklı bir yönetim belirmeye başlar. Bölge, bu tarihten sonra daha önce Perslerin de yaptığı gibi, ve daha çok Caesar'ın bir siyasi anlayışı olarak kukla krallar tarafından yönetilir. Daha sonra Romalılar ve Parthlar arasındaki mücadeleler sonucunda bölgede bir takım vasal krallıklar kuruldu.⁵⁸⁴

İ.Ö.43 yılında İsaoria Bölgesi, Galatia Eyaletinin sınırları içine alınmıştır.⁵⁸⁵ Bu tarihte İkonion'dan Olba'ya kadar olan prensliğin başında kraliçe Aba bulunmaktadır. Aba'dan sonra Teucerus ya da Ajax kral olmuştur.⁵⁸⁶ İ.Ö. 39 yılında Amyntas Galatia Krallığının başına getirilir.⁵⁸⁷ Yine 39 yılı içinde Antonius, Laodikia'lı Polemon'u Lycaonia ve İsaoria'nın başına atamıştır. Lycaonia'nın merkezi İkonium kenti idi. Lykaonia ve Kilikia Bölgesi'nin sınırları Toroslarda birleşiyordu. İsaoria Bölgesi bu dönemde Polemon'un egemenlik sahası içinde olduğu tahmin edilebilir. Laranda ve Derbe'de de Antipater kral olarak hüküm sürmekteydi.⁵⁸⁸ Böylece, bu dönemde İsaoria Bölgesi'nin doğu kısmında Derbe krallığının, güneyinde ise yarı özerk Olba krallığının yani Olba'nın hüküm sürdüğü anlaşılmaktadır.

İ.Ö.40 yıllarından sonra, görüldüğü kadarıyla Dağlık Kilikia bütünüyle sömürge altında, fakat Seleukeia, sonradan da olduğu gibi görünüşe göre bağımsızdır. İ.Ö.38 yılında M. Antonius Lykaonia ile birlikte Dağlık Kilikia'yı Polemon adında bir krala bırakmıştır. Bu dönemde Olba rahip krallığı yine bağımsız kaldı.⁵⁸⁹ Bu dönemde Olba yönetiminde yine kral olan Xenophanes bulunuyordu. Kızı Aba da Teukrid sülalesinin gelini idi.⁵⁹⁰

İ.Ö.36 yılında Polemon'un hakimiyetindeki krallık bölgesi Amyntas ve Kleopatra arasında paylaşıldı.⁵⁹¹ Kuzey kısımlar Amyntas'ın, güneyi ise Cleopatra'nın payına düşmüştür. İsaoria Bölgesi de yine Olba krallığına bırakılmıştır.

İ.Ö.31 yılındaki Actium Deniz savaşı sırasında Octavianus'un yanında M. Antonius'a karşı yer alan Amyntas, Octavius tarafından Galatia Krallığı'nın başına getirilerek ödüllendirilmiştir. Halbuki Amyntas önceleri Antonius tarafını tutmuştu ve savaştan hemen önce de Octavianus tarafına geçmiştir.⁵⁹² Octavianus, M. Antonius'u yendikten sonra Dağlık Kilikia'da bazı değişiklikler yapar. Elaiussa Sebaste'nin de içinde bulunduğu Doğu Dağlık Kilikia'yı da Amyntas'a verir.⁵⁹³ Böylece Galatia, Lykaonia, Pisidia ve Dağlık Kilikia Amyntas krallığına dahil olmuş oldu. Octavianus Olba rahip krallığını tanıdığından Olba'nın bağımsızlığı devam etti. Fakat Amyntas'ın bölgedeki hakimiyeti fazla sürmedi.⁵⁹⁴ Çünkü, Homonadlar ülkesindeki Kilikalıların çıkarmak istediği için bu ülkeye yaptığı sefer sırasında öldürülmüştür. Strabon bu konuda da bilgiler vermektedir. Strabon'un⁵⁹⁵ bildirdiğine göre Amyntas Octavius'un safında olmanın verdiği cesaretle olsa gerek, Derbe, İsaoria ve Pisidia üzerine bir sefer düzenlemiş ve bu

⁵⁸³ Sarıözlü, 1971, 51vd.

⁵⁸⁴ Özellikle Augustus (İ.Ö.30-İs.14) ve Claudius (İ.S.41-54) zamanında Romalılarla Parthlar arasında kısa mücadeleler olmuştur. Bak.Akşit, 1976, 48vd.

⁵⁸⁵ Mitford-Andrews, 1980, 1241.

⁵⁸⁶ Strabon, XIV, 672; Ramsay, 1960, 412.

⁵⁸⁷ Özsait, 1985, 78.

⁵⁸⁸ Strabon, XII, 569.

⁵⁸⁹ Magie, 1950, 433 vd.

⁵⁹⁰ Strabon, XIV, 5, 10.

⁵⁹¹ Strabon, XII, 569.

⁵⁹² Strabon, XIV, 671.

⁵⁹³ Sevin, 2001, 215.

⁵⁹⁴ Magie, 1950, 453.

⁵⁹⁵ Strabon, XII, 569.

seferde önce Laranda'yı ve Derbe'yi Antipater'den aldıktan sonra İsaura kentine doğru yönelmiştir. Amyntas, İsauria Pylaia'yı tahrip eder ve burada kendisi için bir krali ikametgâh yapılması için emir verir. Bu amaçla kentte surlar inşa edilmeye başlanır. Kendisi de İsauria ve Pisidia sınırları arasında kalan Homonadlar üzerine yürüyüp onları etkisiz hale getirmek ve bölgedeki Kilikalıları çıkarmak için İsauria'dan ayrılır. Amyntas, Homonadlar Ülkesi şefini öldürür fakat şefin hanımının kurduğu tuzağa düşerek öldürülüyor. (İ.Ö. 25)

Actium Deniz Savaşı'ndan sonra (İ.Ö.31) Augustus ünvanını alan Octavianus, İ.Ö.25 yılında Galatia Eyaleti kurmuş⁵⁹⁶ ve İsauria'yı da bu eyalete bağlamıştı.⁵⁹⁷ Bir süre sonra, batıda Pisidia, Phrygia'nın doğusu, güneyde Lykaonia ve İsauria'nın bulunduğu Torosların kuzeyi, kuzeyde Paphlagonia dağlarının iç kısımları, doğuda ise Pontus Galatikos ve Armenia Minor arasında yer alan Galatia Eyaleti içindeki Kilicia Trakheia, Olba'da olduğu gibi yerel krallara bırakıldı. Magie'nin⁵⁹⁸ iddiasına göre Augustus bu davranışıyla bölgede Antonius'un vasal sistemini uygulamaya çalışmıştır. İ.Ö.25 yılında Amyntas'ın ölümünden sonra Dağlık Kilikia toprakları Kappadokia kralı I. Archelaos'a verildi. Archelaos Elaiussa'da bir saray yaptırdı ve burayı yörenin merkezi haline getirdi. İ.S. 17 yılında I.Archelaos'un ölümü üzerine Dağlık Kilikia oğlu II. Archelaos'a kalır.⁵⁹⁹ II. Archelaos'un bölgedeki hakimiyeti İ.S. 37 yılına kadar sürer.⁶⁰⁰ Son araştırmalar, bölgede başka yöresel kralların da varlığına işaret etmektedir.⁶⁰¹

İ.S.38 yılında Caligula tarafından Dağlık Kilikia ile Lykaonia'nın bir kısmı, Kommagene kralı IV. Antiochos ile Iotape'ye verildi.⁶⁰² IV. Antiochos zamanında bölgede büyük bir kısmı çalışma alanımızda yer alan, Antiocheia ad Cragum (Endişe Güney), Iotape (Aydap), Philadelphia (İmsiören), Claudiopolis⁶⁰³ (Mut), Eirenopolis (İkizçınar-Çatalbadem), Germanikopolis (Ermenek) gibi kentler kurulmuştur.⁶⁰⁴ Sikkelerden, IV.Antiochos'un memleketinin, Elaiussa Sebaste'den başladığını anlıyoruz. Ramsay'a⁶⁰⁵ göre IV.Antiochos, Germanikopolis ile Philadelphia şehirlerini aynı sene kurarak, birine velinimeti Caligula Germanicus'un, diğerine de karısı Iotape Philadelphos'un isimlerini vermiş olmalıdır. IV.Antiochos, Germanikopolis ve Philadelphia şehirlerini kurduktan sonra ΛΥΚΑΟΝΩΝ, ΛΑΚΑΝΑΟΝ, ΑΝΕΜΟΥΠΙΕΝΩΝ, ΣΕΒΑΣΤΗΝΩΝ isimleriyle sikke darbeder, ve burası "*Strategia Antiochione*" adını alır.⁶⁰⁶ IV. Antiochos döneminde Olba rahip krallığının

⁵⁹⁶Levick, 1967, 29.

⁵⁹⁷Levick, 1967,29 vd.Özsait, 1985, 85 ; Ramsay, 1960, 416;Ramsay, 1960, 416.

⁵⁹⁸Magie, 1950, 466 vd.

⁵⁹⁹Strabon, XIV,V, 6; Mitford-Andrews, 1980, 1243; Sullivan, 1980, 1149; Jones, 1971, 202 vd.

⁶⁰⁰Özgan, 1988, 367 vd.

⁶⁰¹Özgan, 1988, 367 vd.

⁶⁰² IV.Antiochos'un sınırı batıda Pamphylia ve Lykaonia'ya kadar uzanıyordu. Kral bu dönemde Kommagene ile birlikte Kilikia Bölgesini de kontrolü altında tutmaktaydı. IV. Antiochos sahip olduğu bu topraklarda bir hellenistik dönem geleneği olarak eski kentlere yeni isimler vermiştir. Bu arada, belki Roma'ya yaranmak için Caligula ve Claudius'un ünvanlarından olan Germanikus adına kentler kurmuştur. Head (Head, 1911, 714), Jones (Jones, 1937, 134), Magie (Magie, 1950, 550vd.) ve Wagner'in (Wagner, 1985, 5vd.) verdiği bu bilgilerden yola çıkarak, Germanikopolis (Ermenek) kentinin, IV. Antiochos döneminde isimleri değiştirilen kentler arasında olduğunu düşünüyoruz. Böylelikle, kentin, Germanikopolis adından önce bir adının olduğu varsayımı güçlenmektedir. Bu konuyu Germanikopolis bahsinde ele alacağız.

⁶⁰³ Çalışma sahamızın dışında kalan bu kent hakkında bilgi ve literatür için bak. Ruge, Claudiopolis, RE, III, 2, 1899, 2662. Kentin Claudiopolis adından önceki adı Ninika için bak. Ruge, Ninika, RE, XVII, 1, 1936, 630. Ckaudiopolis kentinin imparator Claudius adına kurulduğu açıktır. Hem Claudius ve hem de Caligula'nın ünvanı olan "*Germanicus*" adından dolayı bölgede IV. Antiochos tarafından kurulan bu kentlerin imparator Claudius zamanına rastladığı da düşünülebilir. Bu konu net değildir. Bak. Germanikopolis bahsi.

⁶⁰⁴Mitford, 1980, 1242. Yorumlar için ayrıca bak. dipnot 596-597 ve Germanikopolis bahsi.

⁶⁰⁵Ramsay, 1960, 414.

⁶⁰⁶ Ramsay, 1960, 550.

bağımsızlığı devam etmiştir. Yine bu dönemde de Dağlık Kilikia'nın iç kısımlarında korsanların iki kez isyan ettiği görülmüştür.⁶⁰⁷ Bir ara dağlı kavimler Anemurium'a saldırıp şehri kuşatırlar fakat Suriye valisi tarafından gönderilen kuvvetlerle bu saldırı durdurulmuştur. Anlaşılan o ki, her dönemde olduğu gibi II.Archelaos ve IV. Antiochos döneminde de İsaurlu dağlı korsanlar ne bu krallara ne de yerel krallara itaat etmişlerdir.

Dağlık Kilikia'da Augustus, ve Tiberius döneminde imar faaliyetleri açısından hiçbir gelişme görülmemiştir. Yalnız, Batı Dağlık Kilikia'nın kıyı kentlerinden Syedra ve Laertes, Tiberius (İ.S.14-37) döneminde kendi sikkelerini basarlar ve Laertes kenti, sikkeleri üzerine Augustus ve Tiberius'un figürlerini yaptırmışlardır.⁶⁰⁸

Cladius döneminde (İ.S.41-54) bölgedeki kentlerde hızlı bir imar faaliyetleri görülmeye başlanır. Mut'ta Claudius adına Claudiopolis kenti kurulur. Kıyı kentlerinden Laertes'te dini ve sosyal yapılar inşa edilmeye başlanır.⁶⁰⁹

Galba döneminde, özellikle İ.S.60'lı yılların başında, Roma İmparatorluğu Anadolu'daki eyaletlerinin sınırlarını belirleme çalışması çerçevesinde, İsauria Bölgesini sürekli olarak eyaletler arasında el değiştirmiştir. İ.S.63 yılı ile Vespasian'ın imparator olduğu İ.S.72 yılları arasında, Anadolu'daki, Roma Eyaleti sınırları Calder ve Bean⁶¹⁰ tarafından oluşturulan bir haritada detaylı olarak belirtilmiştir. Bu haritaya göre, Ramsay⁶¹¹ tarafından Strategia Antiochione veya Antiochia Strategiası olarak adlandırılan bölgenin -ki bu bölge çalışma sahamızı tam olarak kapsamaktadır- sınırları şöyledir: Batıda Pasalla, Dalisandus, İsaura Vetus'un doğusu, doğuda Tyana kentinin batısı, güneyde Lamas Çayı ve Akdeniz kıyısı. Yine bu haritada Astra, Artanada gibi İsauria şehirleri Strategia Antiochia'da gösterilmiştir. İsaura Vetus, Dalisandus, Passalla, Klistra, Laranda, Koropissos, Claudiopolis yolu ile Strategia Antiochia'sına bağlanmıştır. Anlaşılan o ki, bu dönemde İsauria Bölgesi'nin güney doğusunda yer alan çalışma alanımız Strategia Antiochia sınırları içinde bulunmaktadır.

İ.S.72 yılında Vespasian'ın Roma İmparator'u olmasıyla birlikte Kilikia Bölgesi'nde yeniden düzenlemelere gidilir. Vespasian Dağlık (Tracheia) ve Ovalık (Pedias) Kilikia'yı "*Kilikia Eyaleti*" adı altında birleştirerek Tarsus'u başkent yapar. Böylece Ovalık ve Dağlık Kilikia arasında sınır olan Lamos kenti önemini kaybeder. İsauria Bölgesi Kilikia Eyaleti içine alınır. Kappadokia ise Galatia Eyaletine bağlanır. IV.Antiochos tahttan indirilir ve Kilikia tamamıyla Roma egemenliğine girer. IV. Antiochos devrinin sonuna kadar bağımsız kalmayı başaran Olba rahip krallığı İ.S.72 yılından sonra bağımsızlığını kaybeder ve böylece dağlık Kilikia'da ferdiyetçilik aşama aşama kaldırılır.⁶¹² Vespasian döneminde, Kilikia Bölgesinde imar faaliyetlerinin arttığı görülür. Bölgede özellikle yol yapım faaliyetleri artmıştır.⁶¹³ Klykadnos Nehri üzerinde, Pamphylia ile Ovalık Kilikia'yı bağlayan sahil yolunu birleştirmek için Seleukeia'da İ.S.77 yılında bir köprü yaptırmıştır.⁶¹⁴ Ayrıca, Korykos'tan Olba'ya giden yol da Vespasian döneminde yapılmıştır.⁶¹⁵

Titus döneminde (İ.S.79-81) Marcus Petronius Umbrinus Kilikia Bölgesi Eyalet Valisi olarak bir süre görev yapmıştır.⁶¹⁶

⁶⁰⁷Tacitus, Annlium ab excessu divi Augusti Libri, XII, 55; Magie, 1950, 550.

⁶⁰⁸Bean-Mitford, 1970, 70.

⁶⁰⁹Geniş bilgi için bak. Bean-Mitford, 1970, 94 vd.

⁶¹⁰Calder-Bean, 1958, 19vd.

⁶¹¹Ramsay, 1960, 147.

⁶¹²Mitford-Andrews, 1980, 1246vd.

⁶¹³ Vespasian döneminde bölgede yol yapım çalışmalarının arttığı konusu için bak. Sayar, 1992, 57vd.

⁶¹⁴Mitford-Andrews, 1980, 1247.

⁶¹⁵Mitford-Andrews, 1980, 1247; French, 1980, Pl. IV.

⁶¹⁶ Geniş bilgi için bak. Sayar, 1992, 57vd.

İ.S.117 yılında imparator Trajan, Suriye seferinden dönerken Selinius'ta (Gazipaşa) hastalanıp ölür.⁶¹⁷ Trajan zamanında Galatia, Kappadokia'dan ayrılmıştır.⁶¹⁸ Trajan döneminde Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki) İmparatorluk sikkeleri basmaya başlamıştır.⁶¹⁹

Traian'ın ölümü üzerine imparator olan Hadrian (İ.S.117-138), 129 yılında Suriye'ye giderken Kilikia'daki Selinus kentine uğrar ve kentin adını Traianopolis olarak değiştirir. Hadrian, Kilikia Bölgesi'nde Germanikopolis dahil olmak üzere önemli kentleri ziyaret etmiştir. İsaoria Bölgesi'nin başkenti İsaoria kentinde Hadrian şerefine yapılmış bir zafer takı bulunmaktadır. Fakat Hadrian'ın İsaoria'yı ziyaret edip etmediği bilinmiyor. Yine Hadrian döneminde Kilikia Eyaletinin, Cilicia Tracheia'da dahil ederek bir "*Practerion Legatus Augusti*" (Augustus'un vekil komutanı) idaresi altına alındığı görülmektedir.⁶²⁰

Hadrian, bölgenin gelişmesi için iletişim faaliyetleri çerçevesinde, 137 yılında kendi yaptığı yola, Anemurium ve Eirenopolis üzerinden Germanikopolis'e uzanan yolu da eklemiştir.⁶²¹ Hadrian'ın bu çalışmaları Laranda'ya kadar devam etmiş, İsaoria Nova'dan Germanikopolis üzerinden Mut'taki Claudiopolis'i de içine almıştır.⁶²²

İ.S.138-161 yılları arasında imparator olan Antoninus Pius döneminde İsaoria Galatia'dan ayrılır ve Lykaonia ile birlikte Kilikia Eyaletine devredilir. Böylece Kilikia Eyaleti genişler ve eyaletin önemi artar.⁶²³ Antoninus Pius döneminde, Cornelius Dexter'i Kilikia valisi olarak görmekteyiz.⁶²⁴

Severuslar döneminde Kilikia'da yol onarım faaliyetleri artmış özellikle Olba ile Korykos arasındaki yol⁶²⁵ tamir edilmiştir.⁶²⁶ Tarsus, Severus Alexander yönetiminde, Kilikia, İsaoria ve Lykaonia Vilayetlerinin metropolisi olmuştur.⁶²⁷

Septimius Severus İ.S.194 yılında, Pescennius Niger'e karşı Torosların savunmasını yıkmak için yaptığı seferde, Gülek Boğazı yerine Sertavul Geçidinden Kalykadnos Vadisine gelmiştir.⁶²⁸ İmparator Severus, Sertavul Geçidi'nden geçerken Germanikopolis yakınında, Damlaçalı'nda bulunan Athena mabedinde, Severus zafer alayının kutlamaları yapılmıştır. 197 yılı ve takip eden yıllarda Anemurium'dan Germanikopolis'e, Korykos'tan Olba'ya kadar olan yollar tamir edilmiştir.⁶²⁹

Bölge, İ.S. 2.yy.'ın sonlarından itibaren başlayan Parth savaşları dolayısıyla adeta, Roma ordularının istilasına uğramıştır. Roma Parth savaşları sırasında ordularının başında bölgeye gelen imparatorlar, bölgede kaldıkları sürece askerlerinin masraflarını buldukları kente yüklemişlerdir.⁶³⁰ Bu sırada bölge kentlerinin çok büyük sıkıntılar çektiği anlaşılmaktadır.

⁶¹⁷Akşit, 1985, 190.

⁶¹⁸Hall, 1968, 59vd.

⁶¹⁹Ramsay, 1960, 417.

⁶²⁰Ramsay, 1960, 417 vd.

⁶²¹Bean-Mitford, 1970, 189.

⁶²²Mitford-Andrews, 1980, 1248.

⁶²³Ramsay, 1960, 418.

⁶²⁴ Gazipaşa-Muzkent yakınlarındaki Nephelion antik kentinde Alanya Müzesi Müdürü İsmail Karamut tarafından bulunan ve M. H. Sayar tarafından yayınlanan bir heykel kaidesi üzerindeki onur yazıtında Kilikya Eyalet Valisi olarak Cornelius Dexter, Nephelion halkı tarafından onurlandırılmaktadır. Cornelius Dexter, Rémy tarafından yayınlanan Anadolu'daki Roma valileri listesinde Galatia valisi olarak görülmektedir. Ancak, Nephelion'da bulunan bu yeni yazıt sayesinde Cornelius Dexter'in Kilikia, İsaoria ve Lykaonia Bölgelerini kapsayan bir eyalatin valisi olduğu belgelenmiştir. Geniş bilgi için bak. Sayar, 1995, 127vd.

⁶²⁵French, 1980, 698 vd.

⁶²⁶French, 1980, 698 vd.

⁶²⁷Mitford-Andrews, 1980, 1248.

⁶²⁸Bean-Mitford, 1970, 235.

⁶²⁹Bean-Mitford, 1970, 235.

⁶³⁰Sayar, 1991, 39 vd.

Roma imparatorluğu İ.S. 3.yy. ortalarından itibaren zayıflamaya başlar ve bunu fırsat bilen İsaerialı korsanlar tekrar sahneye çıkar. Zosimos'un⁶³¹ bildirdiğine göre Lydius adlı İsaerialı bir eşkıya reisi Pisidia ve Pamphylia Bölgelerine saldırır ve Cremna'yı kuşatarak oraya yerleşir. Fakat Lydius, başka bir İsaerialı tarafından öldürülmüştür.

Bölgedeki kentlerden biri olan Lamos 3. yy.'ın ortalarında tahrip edilir.⁶³² Gallianus'un (260-268) güvencesi altında Lamos yeniden imar edilir.⁶³³

Ramsay'ın⁶³⁴ verdiği bilgiye göre İsauria Bölgesi Probus döneminde (İ.S.276-282) Kilikia'dan ayrılır ve İsauria olarak Lystra ve Laranda'yı da içine alarak genişler. Bu tarihten sonra İsauria adı bütün dağlık Kilikia'ya verilmiştir⁶³⁵.

Roma İmparatorluğu, Anadolu'daki amacına ulaşamayınca yine eyaletler arası sistem değişikliği yapar. Diocletianus Döneminde (İ.S.284-305) eyaletler de yine bir takım değişiklikler yapılır.⁶³⁶ Anadolu 12 Dioces'e (bölgeye) ayrılır. İ.S.306-337 yıllarında Pamphylia'nın doğusunda bulunan kentler Pisidia ve İsauria arasında paylaşılır.⁶³⁷ Pisidia Bölgesi Konya Ovasını geçerek Karadağ'a kadar uzanır. Yine Diocletian döneminde Kolybrassos, devamlı bir Roma garnizonu olarak kabul edilir. Kilikia Bölgesi , "*Kilikia Prima*" ve "*Kilikia Secunda*" olarak ikiye ayrılır. Sırasıyla Tarsus ve Anazarbos başkent yapılır. Seleukeia ise Kalykadnos da merkez olur.⁶³⁸ Justinian zamanında İsauria Bölgesi'nin sınırları Suğla Gölü'nün (Trogetis) güneyinde Lykaonia ve Pamphylia'nın sınırlarıyla kesişir. İsauria Bölgesi'nin sınırları Justinian döneminde en geniş haline ulaşmıştır.⁶³⁹ İ.S.4. yy'ın başlarında Hristiyanlığın Roma'da resmi din olmasıyla putperest tapınaklar kiliseye çevrilir.⁶⁴⁰

İ.S.355-359 yılları arasında, Laranda-Anemurium yolu üzerindeki Eirenopolis kenti,⁶⁴¹ Kalykadnos Nehri üzerindeki kuvvetlerin merkezi durumuna getirilir.⁶⁴² İ.S.395 yılında İmparator Theodosius döneminde eyaletlerde yeniden değişiklikler yapılır. Bu dönemdeki değişiklikler sonucu da İsauria Bölgesi ile Lykaonia ve Pisidia sınırları Suğla Gölü ile birleştirilir.⁶⁴³ Theodosius döneminde, Korykos Basilika'sı gibi önemli yapılar inşa edilir.⁶⁴⁴

İ.S. 395 yılında Roma İmparatorluğunun ikiye ayrılması sonucu İsauria Bölgesi de Doğu Roma (Bizans) sınırları içinde kalır. Bu durumu fırsat bilen İsauria'lı korsanlar tekrar baş kaldırmaya başlarlar hatta daha da ileri giderek Bizans tahtına göz dikmeye başlarlar. Sonunda Bizans açısından korkulan olur ve aslen İsaerialı olan Traskalisseus veya diğer adıyla Torasikodia (daha sonra Zenon adını alacaktır) Bizans İmparatorluğunu ele geçirerek 474-791 yılları arasında Bizans'ı yönetir.⁶⁴⁵ Zenon,⁶⁴⁶ Bizans tahtını ele geçirme politikasını uygulamaya koymadan önce 469 yılında Türk Hakanı Atilla ile diplomatik ilişki kurarak onu oyalar. Hatta Atilla'nın sözlüsünü kaçıran bir İsaerialı ile evlendirmiştir.⁶⁴⁷

⁶³¹Zosimos, 1, 69 vd.

⁶³²Olasılıkla Part-Roma Savaşları sırasında.

⁶³³Bean-Mitford, 1962, 207.

⁶³⁴Ramsay, 1960, 421vd.

⁶³⁵Ramsay, 1960, 421vd.

⁶³⁶Hall, 1968, 59 vd.

⁶³⁷Akşit, 1970, 233.

⁶³⁸Mitford-Andrews, 1980, 1250.

⁶³⁹Hall, 1968, 421.

⁶⁴⁰Ostrgorsky,1995, 43 vd.

⁶⁴¹Çalışma alanımızda yer alan kent hakkında aşağıda geniş bilgi verilecektir.

⁶⁴²Bean-Mitford, 1970, 205.

⁶⁴³Hall, 1968, 60 vd.

⁶⁴⁴Koşay, 1968, 298.

⁶⁴⁵Hamilton, 1842, 337 vd.;Ramsay, 1960, 98 vd.

⁶⁴⁶Bak. Lippold, Zenon 17, RE, 10 A, 1972, 149vd.

⁶⁴⁷Hopwood, 1986, 343.

Bizans'ı ele geçirerek yönetime hakim olan Zenon, Ramsay'a⁶⁴⁸ göre her merkeze bir piskopos fikrinden hareket ederek sorunlarını çözmeye çalışmış ve bütün merkezlere birer piskopos atamıştır. Fakat Zenon bir kanun çıkararak İsaura ve Leontopolis'i⁶⁴⁹ bu kanunun dışında tutmuştur. Zenon'un tek bir piskoposa bağladığı İsaura ve Leontopolis ile ilgili kanun ".....*Tum etiam Leontopolis İsauria ve subest episcopo İsauropolitano (İsauria'daki Leontopolis kenti de İsauropolis kentinin piskoposuna bağlıdır)*"⁶⁵⁰ şeklindedir. İmparator Zenon'un kendi doğup büyüdüğü bölge için neden böyle bir kanunu çıkardığı bilinmemektedir. Ramsay'a göre İsaura ve Leontopolis kentleri birbirine o kadar yakındı ki Zenon böyle bir konun çıkarmıştır.⁶⁵¹ Yılmaz'a göre ise Zenon İsauria Bölgesi'nin insanı olduğu için bölge insanlarını çok iyi tanımaktadır. Mezhep ayrılıklarını da göz önüne alarak, her hangi bir karışıklığa meydan vermemek için bu kanunu çıkarmış olmalıdır.⁶⁵²

İmparator Zenon döneminde İsauria Bölgesi'nde büyük gelişmeler olmuştur. Zenon bölgede kendi adına Zenonopolis⁶⁵³ kentini kurar. Kaynaklara "*Dekapolis*" (onkent) olarak geçen Germanikopolis, Diocaessareia, Domitiopolis, Neapolis, Lauzados, Zenonopolis, Eirenopolis, Titiopolis, Claudiopolis ve Dalisandos gibi daha çok çalışma sahamız olan Ermenek çevresinde ve Silifke civarında yoğunlaşan kentlerde önemli gelişmeler olur.⁶⁵⁴ Adı geçen kentlerden çalışma sahamıza lokalize edilenlere aşağıda mevcut kalıntılarıyla ile birlikte yer vereceğiz.

Zenon İ.S. 491 yılında Bizans tahtından indirilince hazinesiyile birlikte Papyrion kentine kaçmıştır.⁶⁵⁵ Papyrion kentinin yeri henüz tespit edilememiştir. Kent belki de İsauria dışında bir yerdeydi.⁶⁵⁶

İ.S.717-741 yılları arasında İsaerialı III.Leon Bizans İmparatorluğunu zorla ele geçirmiştir. III.Leon, III.Theodosius ve Zenon döneminden süre gelen bir geleneği yaşatırcasına, belki de bölge insanının savaşı yapısından faydalanmak için Roma ordusuna bölgeden asker toplamaya devam etmiştir.⁶⁵⁷ Bizans tarihine "*İzoryan Hanedanlığı*" (İsaurian-İsaerialı) olarak geçen İ.S.717-867 yılları arasında Bizans'ı İsaerialı komutanlar yönetmiştir.⁶⁵⁸

III.Leon tahta geçtikten sonra Bizans'taki İkona ve tasvirleri kırdırmıştır. Bu davranışı Hıristiyanlık dünyasında kanlı çatışmalara sebep olur ve bu dönem tarihe "*İkonoklast*"⁶⁵⁹ (İkonoklastmus- put kırıcı) olarak geçer. III.Leon, İsauria'dan getirdiği askerleri bu kanlı çatışmada kullanmıştır. Bizans onun döneminde çok zor anlar yaşar.⁶⁶⁰

Bizans İmparatorluğu taht kavgalarıyla uğraşırken İ.S.7.yy.'dan sonra Anadolu'ya Arap akınları başlar. 1176 yılında Anadolu Selçuklularının Konya'yı başkent yapmaları ile birlikte Ovalık Kilikia Ramazanoğulları Beyliği, Dağlık Kilikia ise Karamanoğulları Beyliği sınırları içine girer. 1453 yılında Bizans İmparatorluğunun resmen yıkılması ve Osmanlı Padişahı

⁶⁴⁸Ramsay, 1961, 98 vd.

⁶⁴⁹ Leontopolis, İsauria Bölgesi'nde İ.S.5.yy. ortasında bir kent olarak göze çarpmaya başlar. Bak. Ruge, Leontopolis, RE, XII-2, 2053. Ramsay Leontopolis'i Siristat (bugünkü Bozkır) olarak lokalize eder. Bak. Ramsay, 1960, 410. Daha geniş bilgi ve literatür için bak. Belke-Restle, 1984, 198vd.

⁶⁵⁰Ramsay, 1961, 98 vd.

⁶⁵¹ Ramsay, 1960, 410.

⁶⁵²Yılmaz, 1995, 7.

⁶⁵³Aslında Zenonopolis olması gerekir.

⁶⁵⁴Ramsay, 1960, 406.

⁶⁵⁵Ramsay, 1960,425.

⁶⁵⁶ Papyrion kentinin yeri konusundaki görüşlerimize ileride yer vereceğiz.

⁶⁵⁷Mitford-Andrews, 1980, 1251.

⁶⁵⁸Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi III, 1982, 446vd.

⁶⁵⁹Gough, 1957, 153vd.; Ayrıca bak. Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi III, 1982, 447vd.

⁶⁶⁰ III. Leon dönemi dini faaliyetler için bak. Vasilev, 1943, 305vd.;Seidler, 1980, 29;Dvornik, 1990, 23.

I.Selim'in 1512 yılında Mısır'ı almasıyla birlikte İsauria Bölgesi de tam olarak Türklerin eline geçmiştir.⁶⁶¹

⁶⁶¹Koşay, 1968, 298.

4. GERMANİKOPOLİS (ERMENEK) ÇEVRESİNİN TARİHİ COĞRAFYASI VE ESERLERİ

Çalışmamızın çekirdeğini oluşturan bu bölümde, İsaoria Bölgesi'nin güneydoğusunda yaptığımız araştırma gezilerinde tespit edilen ve antik kalıntı içeren sahaları alfabetik sıraya göre tek tek ele alacağız.⁶⁶²

4.1. Alata (Balcılar):

Alata⁶⁶³, Taşkent İlçesine bağlı Balcılar Kasabası'nın daha önceki adıdır. Taşkent İlçe merkezine 30km. uzaklığı ile bu ilçeye bağlı en uzak yerleşimdir. Batısında Avşar Kasabası, doğusunda Ermenek-Bağbelen (Balkusan) Köyü, kuzeyinde Karaman-İhsaniye ve Akçaalan Köyleri ile Hadim-Selahaddin Köyü ve Bağdat Kırı (Papyrion?), güneyinde ise Lauzados (Lafsa-Kirazlıyayla), Domitiopolis (Dindabol-Katranlı), Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu), Neapolis (Güneyyurt-Gargara) ve Sbide (Y.Çağlar-Y.İzvit) yerleşimlerinin bulunduğu Nevahi Vadisini çevreleyen dağ blokları vardır. Burası, çalışma sahamızda dağlar arasında gizlenmiş en ücra köşelerden biridir.

19.yy. seyyahlarından Davis⁶⁶⁴ ve Sterret⁶⁶⁵ bugünkü kasabadan kısaca söz eder. Seyyahlar, kasabanın adını bugün hâlâ kullanılan eski adıyla –Alata şeklinde- verir.

Kalıntılar

Alata (Balcılar) Kasabasını ziyaretimiz sırasında, kasaba merkezinde bir mezar steli tespit ettik.

Katalog No:A.-MS1

Eserin adı:Mezar steli

Bulunduğu yer:Balcılar (Alata) Kasabası

Malzemenin cinsi:Yerel yumuşak taş.

Ölçüsü:97x88cm.

Tanım:Figürlü bir mezar steli. (bak.Lev.1;res.A.-MS1) Belediyenin depo olarak kullandığı binanın avlu duvarını süslemektedir. Yanlardan ion sütunları ile sınırlanan 2 ayrı bölmede,

⁶⁶² Ancak, zaman ve yol sorunları yüzünden ziyaret edemediğimiz kalıntılar sahasını daha sonraki çalışmalarımızda ele almak istiyoruz. Fakat burada bir konuya değinmeden geçmek istemiyoruz; Bilindiği üzere Kilikia Tracheia'da Lamos adında bir kentin varlığından söz edilmektedir. Ancak Ramsay'ın da ifade ettiği gibi (Ramsay,1960, 423) bölgede üç farklı Lamos kenti olmalıdır. Çalışma sahamızdaki Esentepe Köyü'nün bugün yerli halk tarafından halen kullanılan eski adı Lamos'tur. Ramsay üçüncü bir Lamos kentinin olası yerini tarif ederken "...eğer Ermenek Suyu'na güneyden inen dereler yoksa, muhakkak bu civarda denize inen başka dereler olması lazım gelir ve derenin olduğu yerde de şehirlerin bulunma ihtimali gayet kuvvetlidir." der. Bu tarif bugünkü Esentepe (Lamos) Köyü'nün bulunduğu yere büyük oranda uymaktadır. Esentepe Köyü'nün Lamos şeklindeki eski adı ve Ramsay'ın üçüncü Lamos kentini tarif ettiği yer, Esentepe Köyü'nün bölgedeki Lamos adındaki kentlerden biri olduğunu aklımıza getirmektedir. Ancak, Esentepe (Lamos) Köyü'nü ziyaretimiz sırasında bugünkü köy çevresinde kayda değer kalıntıya rastlamadığımız için çalışmamızda Lamos konusuna yer vermedik. Kenti daha sonraki çalışmalarımızda ele almak istiyoruz.

Çalışmada ele alınan antik yerleşim birimlerinin siyasi durumu için Harita 1'e, kentlerin bulunduğu yerin topoğrafyası için Harita 2'ye bakınız.

⁶⁶³ Sterret, 1888, 79.

⁶⁶⁴ Davis, 1879, 356.

⁶⁶⁵ Sterret, 1888, 80.

platform üzerinde ayakta duran ikişerli dört figür vardır. Figürlerden biri stelin üst bölümünde ayrı olarak betimlenmiştir. Yan yana figürlerden soldan ilk iki figür ile son figür erkek olmalıdır. Erkek figürleri dizlerine kadar inen tunika giymekteler, kadın figürü ise bütün vücudunu ve başını örten uzun bir elbise ile betimlenmiştir.⁶⁶⁶ Üst kısım ise istiridye kabuğu şeklinde dizayn edilmiştir. Figür ölçüleri sırasıyla;

	boy	gen.	der.
1.figür	0.20m	0.06m.	0.02m.
2.figür:	0.355m.	0.105m.	0.02m.
3.figür:	0.355m.	0.10m.	0.02m.
4.figür:	0.30m.	0.075m.	0.02m.
5.figür:	0.295m.	0.75m	0.02m.

En üstteki figürün uzunluğu 0.19m., genişliği 0.075m., derinliği 0.02m.dir.

Buradaki figürlerin işleniş tarzı İsauria Bölgesinde tespit edilen birçok mezar stelindeki figürlerle yakın bezerlik gösterir. Figürlerde genelde yöresel özellikler hakimdir. Buradaki mezar steline şekil olarak benzeyen başka bir stele bölge içinde henüz rastlamadık.⁶⁶⁷

Ayrıca Kublenin Baş denen mevkiideki ağaçlık tepede yer yer duvar kalıntıları (bak.Lev.1;res.A.-X1) ve kilise olabilecek moloz taşlı, 860cm. uzunluğunda, 65cm. genişliğinde, 100cm.'lik kısmı korunabilmiş bir duvarla çevrili geniş bir saha tespit ettik. (bak.Lev.2;res.A.-X2) Çevrede yer yer sunu çukuru veya stel oyuğu olabilecek açıklıklara rastladık.

Buluntular:

Konya ve Karaman Arkeoloji Müzelerindeki çalışmalarımız sırasında Balcılar (Alata) Kasabası yakınlarında bulunup bu müzelere teslim edilen çok sayıda eser tespit ettik. Burada, söz konusu arkeolojik eserlerin bir kısmına yer vereceğiz.

Katalog No:A.-KA1

Defter No:76

Env. No:1985.61.

Eserin adı-dönemi:Kandil-Roma

Bulunduğu yer:Balcılar (Alata) Kasabası

Korunduğu yer:Konya Arkeoloji Müzesi

Müzeeye geldiği gün:18.03.1985

Geliş şekli:Satınalma

Malzemesinin cinsi:Pişmiş toprak

Ölçüsü:uz.:0.083m., gen.:0.064m., yük.:0.03m.

Tanım:Krem rengi hamurlu, astarsız bir kandil. (bak.Lev.2;res.A.-KA1) Kaba perdahlıdır. Oval bir şekilde, dipsiz, üst kısmında nokta şeklinde kabarcık süslemeler var. Yağ deliğinin ağzı halka biçiminde, ip deliği gövdeden çıkmaktadır. İp ve yağ deliğinin etrafının bir çıkıntı çevrelemektedir. Küçük ilmek kulpludur. Kulp ve etrafında aşınma ve kırıklar vardır.

⁶⁶⁶ İkonografik olarak evli kadınları simgeleyen bu giyiniş biçimi çalışma sahamızdaki Bolay, Çukurbağ, Kecimen Yaylası, Olosada ve Pharax kentlerindeki figürlü örneklerde de karşımıza çıkmaktadır. Bu betim tarzı bölge sanatına özgü sık işlenen betimlemelerdendir. Mezar stellerinde benzer örnekleri için bak. Karagöz, 1984, res.5vd. ve Şahin, 2000, Levha I vd.

⁶⁶⁷ İsauria Bölgesi içindeki diğer mezar stelleri için bak. Yılmaz, 1995, 35vd.; Scarborough, 1995, AST, XII-1, 339vd.

Katalog No:A.-KA2

Defter No:77

Env. No:1986.15.2

Eserin adı-dönemi:Kandil-Roma

Bulunduğu yer:Balcılar (Alata) Kasabası

Korunduğu yer:Konya Arkeoloji Müzesi

Müzeeye geldiği gün:17.09.1986

Geliş şekli:Satınalma

Malzemesinin cinsi:Bronz

Ölçüsü:yük.:0.039m., karın çapı:0.053m., uz.:0.09m.

Tanım:Oksitlenmeden dolayı koyu yeşil bir renk almış olan kandil dökme tekniği ile yapılmıştır. (bak.Lev.3;res.A.-KA2)Yuvarlak küçük diskusu, yukarı doğru genişleyen konik burunlu, yassı yuvarlak gövdeli, düz diplidir. Diskusun hemen arkasında yuvarlak şerit kulbu yer almaktadır. Kulbun ön kısmında ise kırık olan diskus kapağının son kısmı bulunmaktadır..Büyük ölçüde oksitlenme, burunun dip kısmında bir delik ve diskusun kapağının üst kısmı kırılmıştır.

Katalog No:A.-KA3

Defter No:77

Env. No:1986.15.3

Eserin adı-dönemi:Kandil-Roma

Bulunduğu yer:Balcılar (Alata) Kasabası

Korunduğu yer:Konya Arkeoloji Müzesi

Müzeeye geldiği gün:17.09.1986

Geliş şekli:Satınalma

Malzemesinin cinsi:Bronz

Ölçüsü:yük.:0.02m., karın çapı:0.049m., uz.:0.076m.

Tanım:Üzeri siyah patinalı, bronzdan dökme tekniği ile yapılmış bir kandil. (bak.Lev.3;res. A.-KA3) Hafif çıkıntılı, yuvarlak diskuslu, ileriye doğru uzanan oval burunlu, yassı hazneli, halka diplidir. Diskusun ortasındaki tutacak kırıktır. Haznenin ön kısmında ve burun kenarlarında damla şeklinde çıkıntılar görülmektedir.

Katalog No:A.-A1

Defter No:77

Env. No:1987.8.1

Eserin adı-dönemi:Terracotta aplik-Roma

Bulunduğu yer:Balcılar (Alata) Kasabası

Korunduğu yer:Konya Arkeoloji Müzesi

Müzeeye geldiği gün:06.11.1987

Geliş şekli:Satınalma

Malzemesinin cinsi:Pişmiş toprak

Ölçüsü:yük.:0.24m., gen.:0.17m., kal.:0.095m.

Tanım:Kırmızı renkli, kaba hamurlu, içi boş, ön yüzünde altta kaide üzerinde ayakta yana duran bir erkek bir kadın iki figür gösterilmiş, elbise ve vücut detayları iyi belirtilmiş, ancak baş kısımları ayrıntılı gösterilmemiş, erkeğin baş kısmının üstü, kadının yüzü ve baş tarafı aşınmış, kırık apliğin arka yüzü kavisli, yukarıya doğru, yuvarlak büyük askı deliği var. Ortada bir delik şeklinde kırık ve üst tarafı kırık ve eksiktir. (bak.Lev.4;res.A.-A1)

Katalog No:A.-A2
 Defter No:77
 Env. No:1987.8.2
 Eserin adı-dönemi:Terracotta aplik -Roma
 Bulunduğu yer:Balcılar (Alata) Kasabası
 Korunduğu yer:Konya Arkeoloji Müzesi
 Müzeye geldiği gün:06.11.1987
 Geliş şekli:Satınalma
 Malzemesinin cinsi:Pişmiş toprak
 Ölçüsü:yük.:0.248m., gen.:0.126m., kal.:0.088m.

Tanım:Kırmızı renkli, kaba hamurlu, içi boş, ön yüzünde altta düz bir kaide üzerinde iki tarafı sütunlu bir revak içinde ayakta duran uzun giysili bir insan figürü gösterilmiş olup üzeri yer yer aşınmış, detaylar pek belli değildir. Aplığın üst kısmında kırık vardır. Arka kısmı bombeli olup ortaya doğru yuvarlak askı deliği görülür. İki tarafında aşağıdan yukarıya doğru uzanan çatlaklar vardır. Üzeri toprak kaplıdır. (bak.Lev.4;res.A.-A2)

Katalog No:A.-R1
 Defter No:77
 Env. No:03.08.1987
 Eserin adı-dönemi:Figürün-Roma
 Bulunduğu yer:Balcılar (Alata) Kasabası
 Korunduğu yer:Konya Arkeoloji Müzesi
 Müzeye geldiği gün:06.11.1987
 Geliş şekli:Satınalma
 Malzemesinin cinsi:Pişmiş toprak
 Ölçüsü:yük.:0.116m., gen.:0.071m., kal.:0.06m.

Tanım: Kırmızı renkli, kaba hamurlu, kabaca yapılmış, perdahsız, üzeri gözenekli, kaba bir kaide önünde tünemiş şekilde gösterilmiş kartal veya şahine benzer, şematik ayaklı, şematik iki çıkıntı şeklinde gösterilmiş kanatlı, sivri gagalı, gözünün biri ortada kabarık, etrafı halka şeklinde gösterilmiş, kaide ve kanat uçlarında kırıklar var. (bak.Lev.5;res.A.-R1)

Katalog No:A.-B1
 Defter No:-
 Env. No:1230
 Eserin adı-dönemi:Baş-Roma
 Bulunduğu yer:Balcılar (Alata) Kasabası
 Korunduğu yer:Konya Arkeoloji Müzesi
 Müzeye geldiği gün:-
 Geliş şekli:Satınalma
 Malzemesinin cinsi:Pişmiş toprak
 Ölçüsü:0.07x0.075x0.15m.

Tanım: Bir kabartmadan koparılmış, arkası düz, çenesi ve burnu zedelenmiş, saçları kıvrıkcık şeklinde bir baştır.⁶⁶⁸ (bak.Lev.5;res.A.-B1)

⁶⁶⁸Tarsus Donuktaşa ele geçen buna benzer pişmiş toprak bir baş için bak. Baydur-Seçkin, 2001, Lev.:LXXII, 16a-16b, Lev.:LXXIII, 19.

Katalog No:A.-Y1
 Defter No:82
 Env. No:07.05.1992
 Eserin adı-dönemi:Yüzük-Roma
 Bulunduğu yer:Balcılar (Alata) Kasabası
 Korunduğu yer:Konya Arkeoloji Müzesi
 Müzeye geldiği gün:08.07.1992
 Geliş şekli:Satınalma
 Malzemesinin cinsi:Gümüş
 Ölçüsü:çap:0.019m.-0.025m.,kal.:0.03m.

Tanım:Gümüşten yapılmış tam yuvarlak olmayan halka biçimli bir yüzüktür. (bak.Lev.6;res.A.Y1) Her iki ucunda halkayı çepeçevre saran yiv şeklinde, kazıma tekniği ile yapılmış süsleme vardır. Uçları birbiri üzerine bindirilmiştir. Tam ortasında altı yapraklı, ortası kabartılmış yüzük taşı vardır. Yer yer patinlidir.

Katalog No:A.-BI 1
 Defter No:83
 Env. No:1993.6.1.
 Eserin adı-dönemi:Bilezik-Roma
 Bulunduğu yer:Balcılar (Alata) Kasabası
 Korunduğu yer:Konya Arkeoloji Müzesi
 Müzeye geldiği gün:24.09.1993
 Geliş şekli:Satınalma
 Malzemesinin cinsi:Cam
 Ölçüsü:çap:0.047cm., kal.:0.09m.

Tanım: Lacivert renkli camdan yapılmış bir bileziktir. (bak.Lev.6;res.A.-BI 1) Şerit şeklinde oldukça düzgün bir yuvarlak şeklinde olup şerit üzerinde çizgi halinde bir boğum süsleme yapılmış, oldukça sağlamdır.

Katalog No:A.-F1
 Defter No:83
 Env. No:1993.6.3.
 Eserin adı-dönemi:Fibula-Roma
 Bulunduğu yer:Balcılar (Alata) Kasabası
 Korunduğu yer:Konya Arkeoloji Müzesi
 Müzeye geldiği gün:-
 Geliş şekli:Satınalma
 Malzemesinin cinsi:Bronz
 Ölçüsü:boy:0.053m., gen.:0.025m.

Tanım:Bronzdan yapılmış olan fibula sağlam durumda olup üzeri yer yer patinlidir. İğne kısmı deforme olmuş, üst kısımları boğumlu ve iki tane yuvarlak süslemelidir.(bak.Lev.7;res.A.-F1)

Katalog No:A.-KO1
 Defter No:83
 Env. No:1993.6.4.
 Eserin adı-dönemi:Koku kabı -Roma

Bulunduğu yer: Balcılar (Alata) Kasabası

Korunduğu yer: Konya Arkeoloji Müzesi

Müzeye geldiği gün: 24.09.1993

Geliş şekli: Satınalma

Malzemesinin cinsi: Cam

Ölçüsü: yük.: 0.096m., ağız çapı: 0.021cm., taban çapı: 0.035m.

Tanım: Dışa taşkın dudaklı, ince uzun boyunlu, kaideye doğru genişleyen gövdeli bir koku kabıdır. (bak. Lev.7; res. A.-KO 1) Ağız kısmından bir parça kırıktır. Üzeri yer yer yıpranmış vaziyettedir.

Katalog No: A.-BS 1

Eserin adı: Sikke

Bulunduğu yer: Balcılar (Alata) Kasabası

Korunduğu müze: -

Env.No: -

Malzemenin cinsi:

Dönemi: (İ.S..976?-1030/1035)

Çap-Ağırlık: Rmax:31mm. Rmin:29mm. -

Tanım: ÖY:İsa'nın büstü, çok süslü kabı olan bir kitap tutuyor; her tarafında çeşitli motifler olan çapraz hale bezemeli.

AY: xlhSyS/XRISTyS/bASILEy/bASILE (bak. Lev.8; res. A.-Sİ1)⁶⁶⁹

Seramik

Yüzeyden topladığımız seramik örnekleri genellikle büyük depolama küplerine ait ağız parçalarıdır. Parçalar form açısından Sagalassos ve Habur kapları ile benzerlik göstermektedir.⁶⁷⁰ Bunlar: (bak. Lev.8; res. A.-SE 1; Tablo:İ, 1,2,3)

1-Kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, orta kumlu, taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, içe dönük dudaklı.

2-Koyu kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, orta kumlu, çok az taşçık katkılı, orta pişmiş, çark yapımı.

3-Kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, orta kumlu, bol miktarda kireç ve taşçık katkılı, orta pişmiş, çark yapımı.

4-Kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık ve kireç katkılı, kötü pişmiş, çark yapımı, dış kısmında hamur yaşken yapılmış oluk bezemeli.

⁶⁶⁹ Germanikopolis G.-BS2 nolu sikke ile aynıdır. Aynı sikke için bak. Ireland-Ateşoğulları, 1996, 137, Plate:63, No:333, 334, 335, 336, 37, 338, 339; Ireland, 2000, 111vd., No:3981, 3982, 3988, 4026, 4080, 4133.

⁶⁷⁰ Sagalassos örnekleri için karş. Degeest-Pobleme-Cupere, 1993, 139, Fig.39; Habur örnekleri için karş. Kozbe, 1992, 113, res.7.

4.2. Bolay:

Bolay, Taşkent İlçe merkezine bağlı kasabalardan birisidir. Alata Vadisi'ndeki Avşar-Balcılar (Alata) yolunun 5. km.'sinden sonra sağa ayrılan bir yolla ulaşılır. Çetmi Kasabası ile komşudur. Burası, çevredeki diğer modern yerleşimlerin aksine dağ blokunun zirvesinde kurulmuş bir yerleşimdir. Taşkent İlçe merkezine 20km. uzaklıktadır.

Bolay adının anlamı ve kökeni konusunda yeterli bilgiye sahip değiliz. Ancak, kelimenin Anadolu dillerindeki bir kelimedenden türetilmiş olabileceğini tahmin ediyoruz. Kasaba, araştırmacılar tarafından ziyaret edilmeyen ve hakkında yeterli bilgi sahibi olmadığımız bir antik yerleşimin yakınlarında kurulmuştur. Yakınlardaki bu yerleşim bugün Alakilise olarak bilinir.

Kalıntılar

Bolay Kasabasını ziyaretimiz sırasında Alakilise Ören yerinden getirilen ve bugün belediye bahçesinde sergilenen 2 osthotek gövdesi ile, köy çeşmesinin bitişiğindeki havuzun başına konulan aslanlı bir osthotek kapağı tespit ettik. Söz konusu bu eserlerin getirildiği Alakilise çevresinde daha başka antik malzemenin olduğunu haber aldık ancak yol ve zaman problemi yüzünden burasını ziyaret edemedik.

Katalog No:B.-OG1

Eserin adı:Osthotek gövdesi

Bulunduğu yer: Bolay Kasabası Alakilise Mevkii

Malzemenin cinsi: Yerel taş

Halen korunduğu yer: Bolay Kasabası Belediye bahçesi

Ölçüsü: 1.20x0.50m., yük.: 0.75m.

Tanım: Figürlü bir osthotek (bak. Lev. 9-10; res. B.-OG1)

Önde iki ion sütunu ve sütunlar arasında sarkan çelenkler var. Dış tarafta ise iki bayan figürü yer alıyor. Yan yüzün birinde bir bayan ve bir erkek figürü, diğerinde ise tek bir bayan figürü bulunuyor. Arka kısım tamamen tahrip edilmiştir. Tekne kısmı 0.77x0.26m. ölçülerinde ve derinlik 0.27m.'dir. Daha önceleri çeşme olarak kullanılmış olan osthotek büyük oranda tahrip olmuş, figürlerde kopmalar vardır. Figürler ortalama 0.40x0.12m. ölçülerindedir.

Katalog No:B.-OG2

Eserin adı: Osthotek gövdesi

Bulunduğu yer: Bolay Kasabası Alakilise Mevkii

Malzemenin cinsi: Yerel taş

Halen korunduğu yer: Bolay Kasabası Belediye bahçesi

Ölçüsü: 0.80x0.57m., yük.: 0.58m.

Tanım: Figürlü bir osthotek (bak. Lev. 11-12; res. B.-OG2)

Önde ion sütunları, yan yüzün birinde bir bayan ve iki erkek figürü ile bir gırlant, diğerinde ise tahrip olmuş bir bayan figürü. Arka kısım düzdür. Figürlerden tam olanı 0.33m., diğerleri ise 0.14m. yüksekliğindedir. Tekne kısmı 0.30x0.50m. ebadında, derinlik ise 0.33m. dir. Eser daha önce, B.-OG1 nolu osthotek gövdesi gibi çeşme olarak kullanılmıştır.

Katalog No:B.-OK1

Eserin adı: Osthotek kapağı

Bulunduğu yer: Bolay Kasabası Alakilise Mevkii

Malzemenin cinsi: Yerel taş

Halen Korunduğu yer: Bolay Kasabası Çeşmesi

Ölçüsü: 0.115x0.45m.

Tanım:Aslanlı osthoteK kapağı (bak.Lev.13;res.B.-OK1) Kasabadaki bir havuzun başına konulmuştur. Aslanın yeleleri iç içe daireler şeklindedir. Ağzı açık, gözleri patlaktır. Arka kısımdaki kopmalar ve kırılmalar sonradan tamir edilmiştir. Kuyruk kısmında kopmalar vardır.

4.3. Cenne-Şahinler Kalesi:

Yamacında Ermenek kömür ocaklarının bulunduğu Toros dağ sırasının kayalık zirvesi bugün Cenne veya Şahinler Kalesi ya da Asar olarak adlandırılmaktadır. Cenne adı, Pamuklu Köyü'nün eski adıdır. Şahinler adı ise çalışma sahamızdaki birkaç haneli küçük bir köyün adıdır. Asar olarak bilinen kayalık zirvedeki kalıntıların bir kale yerleşimine ait olduğunu düşünüyoruz ve burasını çevresindeki 2 köyün adıyla anmayı uygun gördük.

Cenne-Şahinler Kalesindeki, uçurumlarla çevrili kayalığın yüzeyinde anakayaya oyulmuş irili ufaklı çok sayıda sarnıç, sunu çukuru ve stel oyuğu gördük. Bunların yanı sıra birkaç tane de figürsüz basit kaya mezarları ve nişler tespit ettik. Ancak, zirvesinden çok geniş bir sahayı görmemize olanak sağlayan bu dağ blokunun Ermenek Vadisi'ne bakan doğu yüzündeki bir kaya merdiveni ve savaşçı kabartması önemlidir.

Uçurum kayalığın yüzeyine 5 basamaklı bir merdiven oyulmuştur. Basamaklar 3.10m. uzunluğunda, 0.38m. genişliğinde ve 0.34m. yüksekliğindedir. (bak.Lev.14;res.C.Ş.-BK1) Beşinci basamağın orta kısmında 0.60x0.22m. ölçülerinde ve 0.12m. derinliğinde, stel oyuğu veya sunu çukuru olabilecek bir açıklık vardır. (bak.Lev.15;res. C.Ş.-SÇ 1) Basamakların sonunda ise ölçülerini alamadığımız derin bir sarnıç yer alıyor. Kaya merdivenin solunda ise 1.30x0.85m. ölçülerinde ve 1.15m. derinliğindeki bir açıklığa, 1.90m. boyunda, 0.50m. genişliğinde ve 0.17m. derinliğinde bir savaşçı kabartması yerleştirilmiştir. Figür elinde mızrak tutmakta ve göbek hizasında tavşana benzeyen bir yaratık durmaktadır. Figürün baş ve göğüs kısmı büyük oranda tahribat görmüştür. (bak.Lev.15;res. C.Ş.-SK1) Kısa bir tunika giyen figür, Gökusu'nun (Kalykadnos) menderesler oluşturarak aktığı Ermenek Vadisi'ne doğru bakmaktadır.

Burada olduğu gibi, kaya yüzeyine açılan büyük bir niş içerisine yerleştirilmiş kolosal ölçülerdeki kabartma örneklerine Kilikia Bölgesinde Korykos ve Kanytelleis nekropolünde rastlamaktayız.⁶⁷¹ Ancak buradaki örnekler, Cenne Kalesinde olduğu gibi basamaklı bir kaya anıtı ile değil, yakınındaki kaya mezarları ile ilişkili bir unsur olarak tasarlanmıştır. Bununla birlikte, Kanytelleis'teki örnekler, gerek figürlerin elbiseleri, gerekse kaya mezarlarına bağlı olarak işlenmiş olmaları yönünden Cenne Kalesi'ndeki örnekten farklıdır. Ancak, bir niş içerisine yerleştirilmiş olması ortak bir özelliktir.⁶⁷² Korykos nekropolündeki örnek ise, bir niş içerisinde betimlenmiş olmasının yanı sıra figürün üzerindeki kısa tunika ve sağ üst köşeye açılmış kutsallıkla ilgili yan yana iki küçük niş'ten dolayı Cenne Kalesindeki kabartma ve beraberindeki basamaklı kaya yapısı ile hem yapı hem de ifade ettiği mana bakımından büyük benzerlik göstermektedir.⁶⁷³

Cenne (Pamuklu) Köyü'nde ayrıca, köy içindeki bir evin önüne getirilmiş bir ion sütun kaidesi (bak.Lev.16;res.Ç.Ş.-1)ve başlığı ile birlikte işlenmiş bir sütun tespit ettik. (bak.Lev.16;res. C.Ş.-2)

⁶⁷¹ Machatschek, 1967, Abb.1-3, 28-31.

⁶⁷² Bak. Machatschek, 1967, Abb. 28-31,28, 29, 31.

⁶⁷³Bak. Machatschek, 1967, Abb.1-3, 1.

4.4. Çukurbağ:

Çukurbağ, Sarıveliler İlçesine 15 km. uzaklıktaki bir köydür. Sarıveliler-Alanya yol güzergahı üzerinde kurulmuştur. Modern Göktepe Kasabası ile komşudur. Kanımızca antik Pharax kenti ile iç içe girmiş durumdadır. Bu konuyu Pharax başlığı altında ele alacağız.

Çukurbağ Köyü ve yakın çevresinde Çukurbağ Köristanı, Boyunlutaş, Çukurbağ Asarı, Harmanlar ve Katireneği olarak adlandırılan sahalarda araziye terkedilmiş çok sayıda antik malzeme vardır. Çukurbağ Köristanı, Çukurbağ Asarı ve Harmanlar antik yerleşmeleri ilk defa 1880'li yılların başında Sterret tarafından ziyaret edilmiştir. Araştırmacı, Çukurbağ Köristanındaki kaya mezarlarının yazıtını yayınlamıştır.⁶⁷⁴ Çukurbağ Köristanı ile daha sonra ele alacağımız Göktepe (Fariske-Pharax) Köristanı birbirlerine çok yakın bir noktadadır. İki nekropolü küçük bir tepe ayırmaktadır. Sterret, Göktepe (Fariske-Pharax) Köristanını ziyaret ettikten sonra Çukurbağ Köristanına geçmiş olmalıdır.

19. yy.'daki bu araştırmadan sonra 1960'lı yılların başında Bean-Mitford ikilisi bölgeyi ziyaret etmiştir. Araştırmacılar, Köristan mevkiindeki kaya mezarlarının yazıtlarına ek olarak Katireneği denen yerden de bir yazıt yayınlamışlardır.⁶⁷⁵ Araştırmacılar, Çukurbağ Köyü'nün güneyinde, Göktepe (Fariske-Pharax) adına kaynak olabilecek bir yazıttan daha söz etmektedirler.⁶⁷⁶

Bean-Mitford'un ardından Hild-Hellenkemper 1980'li yılların sonunda bölgeyi gezmişler fakat detaylı bilgi vermemişlerdi.⁶⁷⁷ Scarborough, Kilikia Bölgesi kaya mezarlarını konu alan doktora çalışmasında Çukurbağ Köristanındaki kaya mezarlarına da yer vermiştir.⁶⁷⁸ Bölge yaklaşık 30 yıldan bu yana yerli amatör araştırmacılar tarafından da ziyaret edilmektedir. Fakat yüzeydeki kalıntılar bir bütün olarak ilk defa tarafımızdan ele alınacaktır. Biz, çalışmalarımızda araziye terkedilmiş tüm antik malzemeleri mevkilerine göre tek tek ele alacağız.

Çukurbağ Köristanı

Göktepe (Fariske-Pharax) Köristanına yakınlığı sebebiyle bugüne kadarki çalışmalarda devamlı olarak Göktepe (Fariske-Pharax) Köristanı içerisinde değerlendirilen bu sahayı biz Çukurbağ Köristanı olarak tanımlamak istiyoruz. Çünkü, her iki nekropol sahası da bir dağın iki ayrı yamacında kurulu ve her biri sözü edilen modern yerleşmelere dönüktür. Gerek modern Çukurbağ Köyü'nün gerekse modern Göktepe Kasabası'nın kökeninin Pharax olması muhtemel bir kente ait olduğunu düşündüğümüz zaman iki yerleşmeyi birleştirerek ele almak gerekecek fakat biz, herhangi bir karışıklığa meydan vermemek için her antik malzemeyi bugünkü idari

⁶⁷⁴ Sterret, 1888, 139. Sterret'in kopyasını aldığı yazıtlarda büyük oranda eksiklikler vardır. Bu yazıtlar daha sonra Bean-Mitford tarafından düzeltilerek yeniden yayınlanmıştır. (Bean-Mitford, 1970, 214, Photo. 189).

⁶⁷⁵ Bean-Mitford, 1970, 214, Photo 189, 191. Araştırmacılar Katireneğinden yanlış olarak Katirini olarak sözedirler.

⁶⁷⁶ Bean-Mitford, 1970, 214. Araştırmacılar yazıtın bulunduğu mevkinin adına vermedikleri için söz konulu yazıtı ulaşamadık. Komşu modern Göktepe Kasabası'nın bugün yaşlı kuşak tarafından halen kullanılan Fariske adı araştırmacıların sözünü ettiği Pharax adı ile ilgili olmalıdır. Çukurbağ Asarı denen antik yerleşmede olabileceğini tahmin ettiğimiz yazıtı titiz bir çalışma ile ulaşılabileceğine inanıyoruz.

⁶⁷⁷ Hild-Hellenkemper, 1990, 230. Araştırmacılar, Çukurbağ Köyü çevresinden Roma dönemi yerleşmesi olarak sözedirler ve araziye dağılmış çok sayıda şapolyen malzemenin, yazıtsız bir altardan ve bir akropolden bahsetmektedirler. Bizim tespitlerimize göre burası bugün Çukurbağ Asarı olarak bilinen yer olmalıdır. Akropolis diye anılan yer ise Göktepe(Fariske-Pharax) Kaleboğazındaki Ortaçağ kulesi ile irtibatlı olduğunu tahmin ettiğimiz bir kule kalıntısının yer aldığı, merdivenlerle çıkılan kayalık tepe olmalıdır. Arazi duvarlarında kullanılan şapolyen malzemenin sırası geldikçe söz edeceğiz.

⁶⁷⁸ Scarborough, 1991, 257. Araştırmacı çalışmasında hem Göktepe (Fariske-Pharax) Köristanı hem de Çukurbağ Köristanındaki kaya mezarlarından figürlü olanlarını ele almış fakat yazıtlı olan kaya mezarlarının yazıtlarını vermemiştir.

yapılanma içerisinde, en yakın olan modern yerleşmeler bazında ele almayı, gerekli yorumları da konunun sonunda yapmayı yeğliyoruz.

Kalıntılar

Çukurbağ Köristanı'nın bulunduğu Toros dağ bloğunun güneye bakan modern Çukurbağ Köyü'ne dönük cephesinde çok sayıda kaya mezarı vardır.⁶⁷⁹ Bunlardan bir tanesi yazıtlı ve figürlü, iki tanesi ise sadece figürlüdür. Figürlü olanlar yerel tarzda işlenmiş ve büyük çoğunluğu bugün doğal yollarla tahrip olmuş durumdadır. Diğerleri yazıtsız ve figürsüz olduğu için detaylı olarak ele almayacağız. Ayrıca burada anakayaya işlenmiş bir stel oyuğunun yer aldığı ve seromoni sahası olabilecek bir düzlüğe de ayrıca yer vereceğiz.

Katalog No:Ç.K.-KM1

Eserin Türü:Kaya mezarı

Bulunduğu yer:Çukurbağ Köristanı

Malzemenin Cinsi:Yerli kaya

Ölçüsü:yük.:2.25m., gen.:2.25m., der.:0.70m.

mezar odası: giriş:0.70x0.60m.

Tanım:Anakayanın güneye bakan yüzüne işlenmiş, kemer formlu ve üst kısmında medusa başı⁶⁸⁰ bulunan bir kaya mezarı. (bak.Lev.17; res. Ç.K.-KM1)

Anakaya 0.70m. derinlikte oyularak oluşturulan bir ön girişten sonra 0.70x0.60m. ebadında bir açıklıktan mezar odasına girilir. Yarımay şeklindeki kemerin üst kısmında bir medusa başı yer almaktadır. Medusa figürünün çene kısmı kopmuştur. Medusa, dolgun yüzlü, dışa dönük bombeli alınlı ve iri patlak gözleriyle uzaklara bakar şekilde betimlenmiştir. Tahribata rağmen figürün başından sarkan yılan saçları görülebilmektedir. Kemerin dışında sağ üstte bir aslan tasviri vardır.⁶⁸¹ Aslanın gövdesi profilden, başı ise cepheden verilmiştir. Pençeleri insan eli gibi olan aslan yatar şekilde betimlenmiştir.

Mezar odasına girişi sağlayan 0.60x0.70m. ölçülerindeki kareye yakın açıklık yanlardan plasterlerle sınırlanmıştır. Girişin sol tarafı zemine kadar kırıktır. Sağda ise doğal yollarla aşınmış olmasına rağmen 3 figür görülebilmektedir. Figürlerden ikisi üstte ve yan yanadır. Bunlardan sağdaki bayan, soldaki ise erkek olmalıdır. Diğer figürler ise altta ve düzensiz olarak durmaktadır.

Mezar odası 2.25x2.25x0.70m. ölçülerinde ve mezar odasında 1.80x1.80m. ve 1.70x1.80m. ölçülerinde iki ayrı niş vardır.

Mezar odasından yandaki bir başka mezar odasına geçişi sağlayan, modern olması muhtemel bir açıklık vardır. Kaya mezarı yazıtsızdır.

⁶⁷⁹ Sterret burada bir de antik bir taş ocağından söz eder. (Sterret, 1888, 83) Fakat biz, taş ocağı olabilecek bir yer görmedik.

⁶⁸⁰ Bölgenin kaya mezarlarında sık görülen bir motiftir. B.Andre'ye göre gorgonlardan biri olan medusa gece ve iç dünya ile ilgilidir (B. Andrea, Studien zur Römischen Grabkunst in RoemMitt., IX Ergänzungsheft, Heidelberg, 1963, 72-390) Scarborough ise gorgon betimlemelerinin kökeninin Phrygia kültürüne dayandığını ifade eder. (Scarborough, 1991, 356).

⁶⁸¹ Aslan motifi bölgedeki mezar sanatında yaygındır. Doğulu bir sembol olarak bilinir ve anatanrıça kültü ile de bağlantılı olmalıdır. Aslan, mezar bekçisidir ve ölüyü düşmanlarından korumaktadır. Onun vahşi görünüşü mezar düşmanlarına korku vermek içindir. Ancak o ölüntün dostlarına karşı ise gayet kibardır. (Scarborough, 1991, 348vd.).

Bu örnekte olduğu gibi kemer formlu kaya mezarlarına İsauria Bölgesi içinde İsauria antik kentinde de rastlamaktayız.⁶⁸² Medusa figürünün bir benzerini ise yine İsauria Bölgesi içinde modern Bozkır-Acılar Köyü'nde bir ev duvarında görmekteyiz.⁶⁸³

Yayınlanmamıştır.

Katalog No:Ç.K.-KM2

Eserin Türü: Kaya mezarı

Bulunduğu yer:Çukurbağ Köristanı

Malzemenin cinsi:Yerli kaya

Ölçüleri: Ön giriş:1.88x1.85m. , der.:0.50m.

Mezar odasına giriş:1.30x1.60m.

Mezar odası:3x2.60x1.60m.

Tanım: Ç.K.-KM1 nolu kaya mezarının bulunduğu kaya blokunun güneyine oyulmuş ve yine Ç.K.-KM1 nolu kaya mezarı gibi kemer formlu bir kaya mezarı. (bak.Lev.18; res. Ç.K.-KM2)

Yay şeklindeki kemer kısmında herhangi bir süsleme yoktur. Mezar odasına girişi sağlayan 1.30x0.50m.'lik açıklığın sağ alt kısmı tahrip edilecek genişletilmiştir. Açıklığı üst kısmında 0.36x0.30m. ölçülerinde bir tabula yer almaktadır. Tabula belki yazıtlı idi fakat anlaşılabilir hiçbir yazı karakteri yoktur. Tabulanın kısa kenar ortalarında kulp şeklindeki çıkıntıları da verilmiştir.

Mezar odasına girişi sağlayan açıklığın sol tarafında ise oldukça tahrip vaziyette bir erkek figürü vardır.

Mezar odasından Ç.K.-KM1 nolu kaya mezarının mezar odasına geçişi sağlayan olasılıkla modern bir açıklık vardır.

Yayınlanmamıştır.

Katalog No:Ç.K.-KM3

Eserin türü:Kaya mezarı

Bulunduğu yer:Çukurbağ Köristanı

Malzemenin Cinsi:Yerli kaya

Ölçüleri: Mezarı işlendiği düzleştirilmiş alan gen.:2.87m., yük.:1.85m., der.:1.55m.

Mezar girişi: 2.87x1.56m.

Mezar odası:2.28x3.75m.,yük.:1.75m.

Tanım:Anakaya işlenmiş kemer alınlıklı, figürlü ve yazıtlı bir kaya mezarı. (bak.Lev.19-20 res.Ç.K.-KM3)

Ç.K.-KM1 ve Ç.K.-KM2 nolu kaya mezarlarının bulunduğu kaya blokunun 50m. kadar aşağısındaki bir başka kaya bloku üzerindedir. Kemer formlu olmasına rağmen, kemerli alınlık Ç.K.-KM1 ve Ç.K.-KM2 nolu kaya mezarlarından farklı olarak kemer uçları arşitrav üzerine oturmaktadır.

Mezar odasına girişi sağlayan açıklıkta, sadece başlıklarından bir kısmının görülebildiği 2 sütun bulunmaktadır. Bu görünümüyle mezar, Göktepe (Fariske-Pharax) Köristanındaki P.G.-KM1 ve P.G.-KM2 nolu kaya mezarları gibi disytil in antis planda yapılmıştır.

Mezarın girişi, yanlardan oldukça tahrip durumda olan profilli başlıklı plasterlerle sınırlanmıştır.

⁶⁸² Yılmaz, 1995, 64vd., Levha I, Kat.No:KM2, Levha II Kat. No:KM3.

⁶⁸³ Yılmaz, 1995, 145, Levha LXXXV, Kat. No:6.

Kemer alınlığının oturduğu arşitrav üzerinde 1 ve kemer alınlıkta da 1 sıra olmak üzere 2 sıra yazıt vardır.⁶⁸⁴

Yazıt:

1.Sıra:INNOYΣIOYPAΣIOΣKAINOYΣKΛOYH
KAINOYΣKAIKAIMOYATΩΣKAI EAYTOIΣ TOHPΩION
2.Sıra: KATAΣKEYAΣAN MNHMHΣ IN⁶⁸⁵

Transkripsiyon:

Ιννους Ιουρασιος vac. ? και Ινους Κλουη vac. και Νους Και vac. και
Μουατωσ Και εαυτοϊσ τὸ ἡρώϊον
κατασκευασαν (sic) μνήμησ [χάρ]ιν.

Türkçesi: "Ivrasis oğlu Innus ve Kloues oğlu Inous ve Kai oğlu Nous ve Kai oğlu Mouatos kendileri için (bu) mezarı hatıra olarak yaptırdılar."⁶⁸⁶

Yer yer tahrip olmasına rağmen harfleri açık ve düzgün olan yazıtın harf yüksekliği 0.038m.-0.047m. arasında değişmekte ve harf karakterleri Roma dönemini göstermektedir.

Kemer alınlıkta soldan sağa doğru sıralanmış şekilde 6 figür vardır. Ortalama boyları 0.50m. olan figürler uzun giysili ve büyük oranda tahrip durumdadır. Figürlerden ikisi erkek ve yazıtlardan anlaşıldığı kadarıyla da ikisi kardeştir. Bu mezar onların hatırasını yaşatmak için yapılmış olmalıdır.⁶⁸⁷

Kemer alınlığının dışında ise, figürlerin baktığı yönde ön ayakları ile kemere basan bir aslan figürü vardır. Aslanın gövdesi profilden, başı ise cepheden verilmiştir. Pençeleri insan eli şeklinde verilmiş olan aslan oldukça tahrip durumdadır. Mezar odasına girişin solunda bir sarmaşık ve sonsuzluk anlamına geldiğini düşündüğümüz bir işaret ve bir de Kilikia hilâli göze çarpmaktadır.

Kırık olan sütunların arka taraflarında, duvarın içine doğru oyularak ölü küllerinin konulacağı şekilde oluşturulmuş 0.005m. çapında bir oyuk vardır.

Mezar odası 2.06x2.10m. ebadında ve 0.160m. yüksekliğindedir. Mezar odasında 0.58x0.70m. ölçülerinde bir niş ve 2.10x0.70m ebadında ve 0.75m. yüksekliğinde, başka bir mezara geçişi sağlayan açıklık vardır.

Scarborough'a göre mezarın yazıtı bir Heroon'u göstermektedir.⁶⁸⁸

Sadece yazıtı yayınlanmıştır.⁶⁸⁹

Katalog No:Ç.K.-KM4

Eserin türü:Kaya mezarı

Bulunduğu yer:Çukurbağ Köristanı

⁶⁸⁴ Bean-Mitford, 1970, 214, No:242, Phot. 189.

⁶⁸⁵ Sterret yazıtı,

--NNOYCIOYPACIOC---KIC---OY—H—KAINOY—AI—KINOYA TWCKAIEAYTOIC TOHPWION
--KATACKEYACANM---M--- şeklinde not etmiştir. (Sterret, 1888, 82).

⁶⁸⁶ Sterret'in eksik olan ilk kopyasında "Ivrasis oğlu Nonnous.....ve kendileri için (bu) mezar hatıra olarak yaptırdı" şeklinde verilmektedir. (Sterret, 1888, 137; Bean-Mitford, 1970, 214).

⁶⁸⁷ Kaya mezarı betimlemelerinde figürler ölüyü temsil etmektedir. Ancak, bölgenin kaya mezarı betimlemelerinde ölen kişinin sadece hayatından ya da hayatta iken yaptığı iş ile ilgili kısa sahneler görülmektedir.

⁶⁸⁸ Scarborough, 1991, 252.

⁶⁸⁹ Bean-Mitford, 1970, 213vd., No:242, Phot. No:189.

Malzemenin cinsi: Yerli kaya

Ölçüleri: Mezar zeminden yaklaşık 5m. kadar yüksekte olduğu için ölçüsü alınamamıştır. Görüldüğü kadarıyla ön cephe tahminen 2.15x3m. ölçülerinde ve 1m. derinliğindedir. Mezar odası girişi 0.50x0.70m. (tahmini). Mezar odasının ölçülerini tahmin edemiyoruz.

Tanım: Anakayaya oyulmuş kemer formlu bir kaya mezarıdır. (bak. Lev.21; res. Ç.K.-KM4) Ç.K.-KM1 ve Ç.K.-KM2 nolu kaya mezarlarında olduğu gibi kemer alınlık doğrudan, mezarı yanlardan sınırlayan plasterler üzerine oturmaktadır. Arşitrav yoktur.

Mezar, anakaya düzeltilerek oluşturulmuştur. Kemerin tepe noktasında tahrip olmuş bir medusa başı, kemerin dışında ise sağda ve solda simetrik olarak iki aslan vardır. Aslanların vücudu yine profilden, başları ise cepheden verilmiştir. Buradaki aslanlar, Ç.K.-KM1 ve Ç.K.-KM2 nolu kaya mezarlarındaki aslanlarındaki aslanlardan farklı olarak kemer alınlığa değil de doğrudan zemine basmaktadır.

Mezarın girişini sınırlayan plasterlerden soldakinin üzerinde at nalı ya da hilâl şeklinde bir sembol bulunmaktadır.⁶⁹⁰

Mezar odasına girişi sağlayan kare formlu açıklığın her iki tarafında, altta ve üstte ikili figürler bulunmaktadır. Doğal tahribatlar yüzünden figürlerin ayrıntıları kaybolmuştur. Mezar yazıtsızdır.

Yayınlanmamıştır.

Çukurbağ Köristanında yukarda ele aldığımız kalıntılardan başka, çok sayıda figürsüz ve yazıtsız, belki de tamamlanmamış üç tane daha kaya mezarı bulunmaktadır. (bak. Lev.22-23; res. Ç.K.-1,2,3) Bu kaya mezarlarından biri, önünde bugün tahrip durumda olan on basamaklı merdiveni ile dikkati çekmektedir.

Katalog No: Ç.K.-SO1

Eserin türü: Stel Oyuğu

Bulunduğu yer: Çukurbağ Köristanı

Malzemenin cinsi: Yerli kaya

Ölçüleri: 0.54x0.34m. , der.: 0.30m.

Tanım: Ç.K.-KM3 ve Ç.K.-KM4 nolu kaya mezarlarının hemen önündeki düzlük alanda bulunan bir ana kaya üzerindedir. (bak. Lev.24; res. Ç.K.-SO1)

Güney yönünde aşınmış birkaç basamağın yer aldığı ana kayanın en üst kısmında yer almaktadır. Görünümü itibariyle burasının ilk anda bir sermoni alanı olabileceği akla gelmektedir. Kaya mezarları ile iç içe olması sebebiyle, ölümlerin mezara konulmasından önce belki burada bir tören yapılmaktaydı.

Kappadokia Bölgesinde, Niğde, Nevşehir yakınlarındaki Tütüanlık'da yine bir kaya bloku üzerine açılmış benzer stel oyukları görülmektedir.⁶⁹¹ Çukurbağ Köristanındaki bu stel oyuğu ile

⁶⁹⁰ Hilâl veya yarım ay, Bendis (V. Domazevsky, RE, Bendis, III-I, 269) , Artemis ya da Hekate Phosphoros ile ilgilidir. III.Philip Byzantion'u kuşattığı sırada kenti ay tanrısı Phosphoros'un kurtardığına inanıldığı için Byzantion sikkelerinde ay betimlemelerine çok rastlanır. (Fıratlı, 1965, 292-306.) Hardie'ye göre hilâl boğa boynuzunun stilize edilmiş şeklidir. (Hardie, 1912, 117) Erzen, hilâl'in ölümden sonraki hayatın bir sembolü veya ölen kişinin kabul ettiği dinin bir sembolü olarak kullanılıp kullanılmadığı konusunun kesin olmadığını ifade eder. (Erzen, 1958, 1vd.) Wujewski'ye göre ise hilâl Men'in korumacılığı altında mezar anıtlarında teslimiyetin bir sembolü olarak tanrı Men'in simgesi olmuştur. (Wujeski, 1991, 16). Batılı yazarlar hilâl'in askeri sancaklar üzerinde ilk defa kabulünü yay tarafı sağa dönük olduğu halde-Alaaddin Keykubad'a dayandırırılar. Hammer, bunun Men ile ilgili olduğunu söyler. Gerçekte Asyalılara göre ay, her zaman gizli erdemlere ve gizli güçlere işaret eden bir yıldız olarak tanınmıştır. Bugün şehirlerin merkezlerinde ve fresklerde görülen hilâl işareti, böyle bir etkinin sembolü olsa gerek. (Texier, 2002, 34).

şekil olarak aynı stel oyuklarına Karia Bölgesindeki Labraunda antik kenti⁶⁹² ile Van Bölgesinde Meher Kapısı ve Yeşilaliç yakınlarındaki kutsal alanlarda⁶⁹³ rastlanır.
Yayınlanmamıştır.

Çukurbağ Köristanından modern Çukurbağ Köyü'ne inen patika yolun yakınındaki bir ana kaya üzerinde 2 m.'lik kısmı açıkta olan bir kanal vardır. Kanal, 0.20m. genişliğinde ve görünen derinliği 0.40 m.'dir. (bak.Lev.24;res.Ç.K.-5) Toprak ve moloz taşlarla örtülü olan kanal, kaya mezarlarının bulunduğu alana doğru uzanıyor olmalıdır. Kanal belki de, yakınlardaki bir yerleşime su sağlayan bir su tesisinin varlığına işaret etmektedir. Çalışma sahası içerisinde daha sonra ele alacağımız Sbide antik kentinde de, benzer fakat daha gelişmiş bir su tesisi bulunmaktadır.

Boyunlu Taş

Göktepe (Fariske-Pharax) Köristanı ile Çukurbağ Köristanını ayıran dağ kütesinin üzerinde, modern Göktepe-Çukurbağ yolunun 8. km.'sinde sağda yer almaktadır. Dağın Çukurbağ Köyü'ne dönük olan yamacında çok sayıda figürsüz, basit kaya mezarları bulunmaktadır. Bunlar içerisinde iki tanesi dikkat çeker.

Kalıntılar

Katalog No:Ç.B.-KM1

Eserin türü:Kaya mezarı

Bulunduğu yer:Çukurbağ Boyunlu Taş Mevkii

Malzemenin cinsi:Yerli kaya

Ölçüleri:2.30x3.70m. ,yük.:2m.

Tanım: Disytil in antis planlı, tamamlanmamış bir kaya mezarı. (bak.Lev.25; res.Ç.B.-KM1)

Ana kayaya işlenmiş, kaya mezarının sundurmalık kısmına geçerken ön kısma yerleştirilmiş iki sütunun ayrıntıları işlenmemiştir. Sütunların yüksekliği 1.72m., genişliği 0.40m., sütunlar arası mesafe ise 0.67m. dir.

Alınlık kısmına hiç başlanmamış olan mezarın mezar odası bölümüne sundurmadan sonra yer alan oldukça tahrip durumundaki bir açıklıktan girilir. 2.30x3.70x2m. ölçülerindeki mezar odasında 2x0.60x0.50m. ölçülerinde bir seki vardır.

Yayınlanmamıştır.

Katalog No:Ç.B.-KM2

Eserin türü:Kaya mezarı

Bulunduğu yer:Çukurbağ Boyunlu Taş mevkii

Malzemenin cinsi:Yerli kaya

Ölçüleri: Giriş:0.60x0.80m., mezar odası: 3.10x2.90x1.80m.

Tanım:Üçgen alınlıklı bir kaya mezarı. (bak.Lev:26;res.Ç.B.-KM2) Ç.B.-KM1 nolu kaya mezarının bulunduğu kaya bloku üzerinde yer almaktadır.

⁶⁹¹ Gülçur, 2000, AST, 18, 150, Res.10. Ancak, buradaki stel oyukları daha sığdır.

⁶⁹² Bak. Diler, 1996, AST, XIV-1, 202, Res.13. Labraundadaki stel oyukları ve sunu çukurlarından oluşan kült alanı için ayrıca bak. Söğüt-Şimşek-Baldıran, 2002, Tüba-ar, 5, 143-151.

⁶⁹³ Bak. Belli, 2001, 355, Fig.7.

Yanlardan mezarı sınırlayan profilli plasterler üzerine oturan arşitrav ve arşitrav üzerinde yükselen üçgen bir alınlık vardır. Üçgen alınlığın tepe ve köşe akroterleri işlenmiş, alınlığın ortasına da ayrıntıları doğal tahrip sonucu kaybolmuş bir rozet motifi yerleştirilmiştir.⁶⁹⁴

3.10x2.90x1.80m. ölçülerindeki mezar odasında 0.58x0.45m. ölçülerinde bir seki vardır. Kaya mezarının ön girişindeki zemin tahrip edilmiştir.

Boyunlu Taş denen sahada söz konusu bu kaya mezarlarından başka çok sayıda figürsüz, basit kaya mezarlar bulunmaktadır. Bunlardan bazılarının önünde bir veya iki basamaktan oluşan merdivenler vardır. (bak.Lev.27-28-29-30-31-32;res.Ç.B.-1,2,3,4,5,6)

Çukurbağ Asarı

Modern Çukurbağ Köyü'nün 3 km. kadar doğusunda, Işıklı (Fet-Vet) Köyü'nün yukarısında (batı) ve Göktepe-Çukurbağ yolunun 10. km.'sinden sonra yolun solundaki stabilize bir yolla ulaşılan Çukurbağ Asarı, Harmanlar, Taşoluk ve Kabakaya olarak adlandırılan sahada çevreye yayılmış çok sayıda antik malzeme bulunmaktadır.⁶⁹⁵ Buralara genel olarak bütün Anadolu'da olduğu gibi Asar da denmektedir.

Kalıntılar

Katalog No:Ç.A.-KM1

Eserin türü:Kaya mezarı

Bulunduğu yer:Çukurbağ Asarı Kabakaya mevki

Malzemenin cinsi: Yerli kaya

Ölçüleri:1.80x1.50cm. (tahmini)

Tanım:Anakayaya yontulmuş, ayrıntıları işlenmemiş, ortada tek sütunun böldüğü bir kaya mezarı. (bak.Lev.33; res.Ç.A.-KM1) Ortada yeralan sütunun üst kısmı tahrip olmuştur.

Giriş kısmı, ortada yer alan tek sütun tarafından bölünen kaya mezarı örneklerine çalışma sahasında Lauzados antik kentinde de rastlamaktayız.⁶⁹⁶ Bu tip kaya mezarlarının yapımında, arkaik dönemde ve çok seyrek olarak rastlanan henosityl in antis planlı tapınaklar örnek alınmış olmalıdır.

Figürsüz ve yazatsız olan kaya mezarı kuzeydoğu yönlüdür.

Yayınlanmamıştır.

Katalog No: Ç. A.-LG1

Eserin türü:Lahit gövdesi

Bulunduğu yer: Çukurbağ Asarı

Malzemenin cinsi: Yerli taş

Ölçüleri: Uz.:2.13m., gen.:1.02m., yük.:1.15m. Tekne: der.:0.77m., gen. (içten içe):0.71m.

Tanım: Yerli taştan yapılmış taşınabilir bir lahit gövdesi. (bak.Lev.34;res. Ç.A.-LG1)

⁶⁹⁴ Rozet, Roma İmparatorluğu sınırları içerisinde yaygın olan bir motiftir. Altı yapraklı rozet Dağlık Kilikia'ya özgü bir motiftir. Sekiz yapraklı rozet ise Pisidia Bölgesine özgüdür. (Ramsay, 1904, 270). Mezar stelerinde, larnax kapaklarında ve özellikle lahit kapaklarında yaygın olarak görülür. (Scarborough, 1991, 366). Ramsay'a göre Lykaonia Bölgesindeki Hristiyanlık dönemi eserlerinde yaygın olan bu motif, girilant motifi gibi hayatı sembolize eder. Araştırmacıya göre rozet motifi, erken Hristiyanlık dönemi monogramlarından biri olan ✠'tan doğmuştur. (Ramsay, 1904, 268).

⁶⁹⁵ Burası Sterret tarafından ziyaret edilmiştir. Araştırmacı burada, insitu halinde birçok lahtin olduğunu, bunların bazılarının sağlam, kapaklı ve kabartmalarla süslü olduklarını bildirir. (Sterret, 1888, 83).

⁶⁹⁶ Bak. Lauzados maddesi.

Bugünkü konumunda güneydoğuya bakan ön yüzünde 0.62x0.52m. ölçülerinde bir ansata vardır. Ansatanın kısa kenar ortalarına üçgen kulplar yerleştirilmiştir.⁶⁹⁷Moloz taşlarla örtülü bir tepeciğin ortasında bulunan lahtin orjinal yeri de burası olmalıdır. 5m. kdar yakınındaki kapak, bu lahte ait olmalıdır.

Katalog No:Ç.A.-LK1
Eserin türü: Lahit kapağı
Bulunduğu yer: Çukurbağ Asarı
Malzemenin cinsi: Yerli taş
Ölçüleri:2.16x1.07m.

Tanım:Ters vaziyette duran lahit kapağı üzerinde, kapağa abanmış olarak duran bir aslan betimlenmiş olmalıdır. (bak.Lev.35;res.Ç.A.-LK1)

Ölçüleri itibariyle hemen yanındaki Ç.A.-LG1 nolu lahte ait bir kapak olmalıdır.

Katalog No:Ç.A.-LK2
Eserin türü: Lahit kapağı
Bulunduğu yer:Çukurbağ Asarı Taşoluk mevkii
Malzemenin cinsi:Yerel taş
Ölçüleri:1.50x0.70m., der.:0.45m.

Tanım:Doğal yollarla aşınmış, aslan figürlü bir lahit kapağı. (bak.Lev.36;res.Ç.A.-LK2)

Kısa kenarları üçgen alınlıklı olarak düzenlenmiştir. Alınlıkların ortasında papatya şeklinde bir rozet vardır. Alınlığın akroterleri kopmuştur.

Kapağa abanmış şekilde duran aslanın detayları işlenmemiş ya da doğal yollarla aşınmış olmalıdır.

Kapağın ait olduğu lahit gövdesi yüzeyde değildir.

Katalog No:Ç.A.-LK3
Eserin türü:Lahit kapağı
Bulunduğu yer:Çukurbağ Asarı Harmanlar Mevkii
Malzemenin cinsi: Yerli taş
Ölçüleri:2.50x1.25m.

Tanım:Oldukça iyi korunmuş aslan figürlü bir lahit kapağı. (bak.Lev.36; res.Ç.A.-LK3)

Üzerinde tasvir edilmiş olan aslanın ağız açık ve yeleleri oldukça kabadır. Aslanın insan eli şeklinde olan pençeleri arasında kıvrılmış bir yılan vardır. 1.70x0.70x0.70m. ölçülerindeki üçgen alınlığın ortasında bir rozet vardır. Kapak üzerine uzanmış olarak yatan aslanlı lahit kapaklarına İsauria Bölgesi'nin yanısıra Pisidia, Lykia, Kilikia ve Lykaonia Bölgelerinde de rastlanmaktadır.⁶⁹⁸ Ancak, en yoğun örneklerine ise Kıbratis'te rastlansa da İsauria ve Lykaonia Bölgelerinde de benzer örneklerini görüyoruz.⁶⁹⁹

Kapağa ait olan lahit gövdesi çevrede görülmemektedir.

⁶⁹⁷G. Rodenwaldt'a göre lahitlerin ön yüzünde tabula'nın yer alması Anadolu'da ortaya çıkmıştır. (Rodenwaldt, 1940, 48-49;1943, 1-2, 1vd.). Ayrıca Koch, bu tür sandık-lahitlerin Anadolu'da Pisidia, Bithynia, Lykaonia ve İsauria'da yaygın olduğunu söyler. (Koch, 2001, 239).

⁶⁹⁸ Koch, 2001, 33.

⁶⁹⁹ Koch, 2001, 227. İsauria ve Lykaonia Bölgesi lahit tipleri hakkında geniş bilgi için bak. Koch, 2001, 261.

Katalog No:Ç.A.-LK4

Eserin türü:Lahit kapağı veya sunak

Bulunduğu yer:Çukurbağ Asarı Taşoluk-Harmanlar mevki

Malzemenin cinsi:Yöresel taş

Ölçüleri:1.05x0.95x0.77m.

Tanım:Yanlardan plasterlerle sınırlanan ve ortada bir sütunçe ile ayrılan, sağda ve solda iki nişten oluşan dikdörtgen formlu, blok şeklinde bir lahit kapağı veya sunak. (bak.Lev.37;res.Ç.A.-LK4) Bir uzun yüzü ile bir kısa yüzü işlenmemiştir.

Ön yüzde gövdenin bir bölümü ortadan bir sütunçe ile ayrılmış ve bir ucu sütunçelere oturan kemerler iki ayrı niş oluşturmuştur. Sol taraftaki niş içerisinde ayrıntıları kaybolmuş bir bayan ve bir erkek figürü bulunmaktadır. Figürlerin gövdeleri $\frac{3}{4}$ oranında cepheden, başları ise profilden verilmiş ve birbirlerine bakmaktadırlar. Soldaki figür muhtemelen erkektir. Sağ eli göğüs hizasında ve dizlerine kadar inen bir elbise giymektedir. Çok fazla aşınmış olan soldaki figür ise bayan olmalıdır.

Sağ taraftaki niş içerisinde ise yine iki figür görülmektedir. Buradaki figürler cepheden verilmiştir. Sağdaki figür erkek, soldaki ise bayan olmalıdır.

Ön yüzdeki diğer alanlar ise profillendirilmiştir.

Figürlü bir kısa yüzde ise yine cepheden bir bayan ve bir erkek figürü görülmektedir. Buradaki figürlerin detayları verilmemiş ve figürler ayaklarına kadar inen elbiseler giymektedirler. Bu figürlerden soldaki bayan, sağdaki ise erkek olmalıdır. Kadın figürünün başının üzerinde, muhtemelen sağ elinden çıkarak uzanan yay şeklinde bir sembol vardır.

Sunak, öğrendiğimiz kadarıyla buraya yakınlardaki başka bir yerden yuvarlanarak getirilmiştir.

Bir Anadolu geleneği olarak daha önceki eserlerimizde de görüldüğü gibi burada da kadın figürü erkek figürünün sağında yer almaktadır.

Çukurbağ Asarında osthoteke gövdesi olabilecek sadece bir tane esere rastladık.

Katalog No:Ç.A.-OG1

Eserin türü:Osthoteke gövdesi

Bulunduğu yer:Çukurbağ Asarı

Malzemenin cinsi:Yöresel yumuşak taş

Ölçüleri:0.75x0.50m.

Tanım:Büyük oranda tahrip edilmiş figürsüz bir osthoteke gövdesi (bak.Lev.38;res.Ç.A.-OG1)

Üzerinde herhangi bir bezeme yoktur. Arazi duvarlarında kullanılmış malzemelerle tamamlanabilir niteliktedir.

Çukurbağ Asarında yazıtlı olarak sadece bir tane antik malzemeye rastladık.

Katalog No:Ç.A.-YA1

Eserin türü:Arazi duvarı içinde olduğu için tanımlanamamıştır.

Bulunduğu yer:Çukurbağ Asarı

Malzemenin cinsi:Yerli taş

Ölçüleri:0.80x0.50 (görünen)

Tanım: Tarla duvarı içinde kullanılmış yazıtlı bir blok. (bak.Lev.38;res.Ç.A.-YA1) üzerinde 10 sıra yazıt vardır. Yazıt büyük oranda tahrip edilmiş olduğundan herhangi bir ifade çıkmamaktadır. Yazıt karakterleri ise Roma dönemini göstermektedir.

Kybele kültü ile bağlantılı olan kaya merdivenleri tüm İsauria Bölgesinde olduğu gibi çalışma alanımızda da yaygınlık gösterir. Çukurbağ Asarında da benzerlerine rastlanır.

Katalog No:Ç.A.-KB1

Eserin türü:Kaya basamağı

Bulunduğu yer:Çukurbağ Asarı

Malzemenin Cinsi:Yerli kaya

Ölçüleri:2x0.010m. Ortalama basamak gen.:0.25m., yük.:0.15m.

Tanım:Üç basamaktan oluşan bir kaya merdiveni. (bak.Lev.38;res.Ç.A.-KB 1)

Ç.A.-OG1 nolu osthoteke gövdesinin yakınındadır. Tarla duvarı içine alınmış şekilde durmaktadır. Merdiven ana kayanın güney batıya bakan yüzüne yapılmıştır. Basamakların alta doğru devam ettiğini ve üstteki son basamaktan sonra da bir sunu çukurunun olabileceğini düşünüyoruz.

Diğer Kalıntılar

Çukurbağ Asarında yukarıdaki eserlerden başka çevreye yayılmış süslemesiz basit mimari parçalar ve ana kaya düzleştirilerek oluşturulmuş 5.00x4.70m ölçülerinde bir kaya cellası⁷⁰⁰ (bak.Lev.39;res.Ç.A.-KS1) ile kırk basamaktan fazla bir merdivenle çıkılan, çevreye hakim bir kaya kütlesi üzerinde kule olarak düşündüğümüz bir yapıya ait kalıntılar vardır. Bu kalıntılara çıkan basamaklar ortalama 1m genişliğindedir ve kült amaçlı değildir. (bak.Lev.39;res.Ç.A.-KB2) Basamaklardan çıkılarak ulaşılan kayanın zirvesinde 5.50x1.00m. ölçülerinde ve 1m. kadar yükseklikte bir duvar kalıntısı vardır. Duvar düzgün kesme taşlarla yapılmış ve beyaz bir sıvayla kaplanmıştır. Daha çok Ortaçağ özelliği gösteren kalıntı, Göktepe (Fariske-Pharax) Kaleboğazındaki bir diğer Ortaçağ kulesi ile bağlantılı olmalıdır. Bu kulelerle bağlantılı olabilecek üçüncü bir kuleye ait kalıntıların Koçaşlı (Mulumu) Yaylası çevresinde olduğu yönünde bilgiler aldı. Fakat zamanımız olmadığı için buraları ziyaret edemedik. Söz konusu kuleler Akdeniz kıyılarından iç kesimlere doğru uzanan bir haberleşme hattının öğeleri olmalıdır.

Çukurbağ-Yarıkkaya

Yarıkkaya , Çukurbağ Köyü ile Çukurbağ Asarı arasındaki mevkinin genel adıdır. Göktepe-Çukurbağ yolunda Çukurbağ Köyü'ne 2 km. kala soldadır. Burası, karşıdaki Yunt Dağına meyilli bir arazidir. Burada, tamamlanmamış olması muhtemel ve işlevi konusunda fikir yürütemediğimiz bir kaya yüzeyi dikkatimizi çekti.

⁷⁰⁰ Kayaya oyulmuş platformun değişik bir örneğini Elazığ-Bingöl yakınlarındaki Genefik Kalesinde görmekteyiz. Bak. Sevin, 1987, AST, V-II, 33, Res.25. Benzer bir örnek ve geniş bilgi için bak. Işık, 1989, TürkAD, XXVIII, 39, Res.28. Araştırmacı Van yakınlarındaki bir dağın yamacındaki düzleştirilmiş alanı tapınma sahası olarak tanımlar. Şarkışla İlçesi Çanakçı Köyü Kurtere Mevkiinde benzer bir kaya platformu tespit edilmiştir. Bak.Ökse, 1998, 489, Res. 18. Ayrıca bak. Beksaç, 2000, AST, 18, 122, Res. 6. Araştırmacı, Balıkesir Hisarköy tepedeki bu kaya platformundan altar olarak söz etmektedir. Yine Van Bölgesinde, Beyaztaş Tepe'de bir kaya bloku üzerinde düzleştirilmiş daha küçük ölçülerdeki bir zeminin, blok taşlara yuva amacıyla yapıldığı da tespit edilmiştir. Bak. Belli, 2001a, 378, fig.7. Bu tür kaya cellası örneklerini Phokaia ve Silyon'da da görmek mümkündür. Bak. Işık, 1999, res.45, 46.

Katalog No:Ç.Y.1

Eserin türü:İşlevi belli olmayan bir kaya yontusu.

Bulunduğu yer:Çukurbağ-Yarıkkaya

Malzemenin cinsi:Yerli kaya

Ölçüleri:3.98x1m. yük.:0.75m. (görünen)

Tanım:İki yönlü olarak yuvarlatılmış hatlara sahip işlevi belli olmayan bir kaya düzeltisi.

(bak.Lev.40;res.Ç.Y.-X1)

Görünüm itibariyle Mısır firavunlarının mumyalarını hatırlattığı için köylüler tarafından mumya olarak adlandırılmıştır. Büyük bir kısmı tarla duvarı altında kaldığından işlevi konusunda fikir yürütemedik. Kaya yüzeyi mumya şeklinde yukarıdan aşağıya doğru daralarak işlenmiştir. Uç kısımlarda ise sağa ve sola doğru küçük çıkıntılar işlenmiştir. Dor sütunlarını da andıran kaya yüzeyi belki de basamaklar oluşturmak için yapılmış bir ön çalışma idi. Bu sahada başka herhangi bir kalıntıya rastlamadık.

Katireneği

Çukurbağ Köyü'nün güneyinde, Koçaşlı (Mulumu) Köyü'ne doğru uzanan ve Göksu (Kalykadnos) Irmağı'nın Ermenek Çayı kenarında son bulan derin vadinin sol tarafındaki kayalık alan Katireneği olarak bilinmektedir.⁷⁰¹ (bak.Lev.41;res.Ç.KE.-1)

Burada, sarp kayanın nehre bakan düzgün yüzeyine yazılmış 6 sıra yazıt vardır.⁷⁰²

Katalog No:Ç.KE.-YA1

Eserin adı:Kaya yazıtı

Bulunduğu yer:Çukurbağ-Katireneği

Malzemenin cinci:Yerli kaya

Ölçüleri:Yerden yaklaşık 3m. yüksekte olduğu için yazıt için oluşturulan sığ kemer nişin ölçüleri alınamamıştır.

Tanım:Sarp kayanın düzgün yüzüne kazınmış bir yazıt. (bak.lev.41;res.Ç.KE.-YA 1)

Büyük harf:

ΙΟΥΡΟΥΑΣΙΣ

ΧΑΙ ΠΑΠΠΑΣ ΧΑΙ ΤΟ [Υ]

ΤΟΥΣ – ΔΙ ΜΩΔΡΙΒΕΤΩ

ΑΠΕΥ [Ε]ΑΜΕ]ΝΟΙ [Ε] ΠΟΙΕ [ΑΝ]

ΤΟ ΟΛΟ(Ν) ΕΧ ΤΩ [Ν] ΙΘΙΩΝ

[-Ρ] ΗΜΑΤΩΝ

Transkripsiyon:

Ιουρουασις

και Παππας και Το[υ]-

τους ν Δι Μωδριβετω

απευ[ε]αμε]νοι [ε]ποισ[αν] (sic)

⁷⁰¹ Bean-Mitford, 1970, 214. Araştırmacılar yanlış olarak Katirini şeklinde notetmişlerdir.

⁷⁰² Bean-Mitford, 1970, 214, No:244, Photo. 191.

τὸ ὄλο(ν) ἐκ τῶ[ν] ἰδ(ω)ν
[χρ]ημάτων vacat

Türkçesi: "Ivrouasis, Pappas ve Toutous kötülüğü bertaraf etmek için tamamını kendi kesesinden Zeus Madribetos'a adadılar"

Kemer formlu nişin içine oyulan 6 sıra yazıtın harfleri düzensizdir. Harf yüksekliği 0.022m. ile 0.042m. arasında değişmektedir.⁷⁰³ Yazıtın ortasından geçen bir kaya yarığı yazıtın 3. ve 4. satırlarını ayırmaktadır. Harfler bu kaya yarığına göre düzenlenmiştir. 5. satırın alt kısmındaki Lamda'nın (Λ) alt kısmında daire şeklinde belirsiz bir simge vardır. 6. satır çok tahrip olmuştur. Yazıtta geçen "Ivrouasis" adı bölge için yeni bir addir. Bu isim, yukarda ele aldığımız Çukurbağ Köristanındaki Lev.19-20;res.Ç.K.-KM3 nolu mezarında geçen "Ivrasis" adından yola çıkılarak çözülmüştür. Yazıtta geçen "Zeus Madribetos" yerel bir sıfattır ve yine yazıtta geçen üç erkek, kötü talihi engellediği için yöresel tanrılarına şükranlarını sunmaktadırlar.⁷⁰⁴ Yazıt karakterleri Roma dönemine işaret etmektedir. Yazıtta geçen Pappas ya da Papas adı İsauria Bölgesinde antik dönemde yaygın olan bir isimdir. Papas adına, çalışma sahamızda Fet (Işıklı) Köyü yakınlarındaki bir kaya mezarının kitabesinde ve Zenonopolis kenti yakınlarındaki başka bir kaya mezarının kitabesinde rastlamaktayız. İsauria yakınlarındaki Dorla kentinde⁷⁰⁵ başka bir yazıtta yine Papas adına rastlamaktayız.⁷⁰⁶

Yayınlanmıştır.⁷⁰⁷

Çevrede başka antik malzemeye rastlanmamıştır.

Buluntular

Konya Arkeoloji müzesinde bulunan bir Hermes heykeli ile bölgedeki çalışmalarımızda ele geçirdiğimiz bir Roma sikkesini buluntular arasında değerlendireceğiz.

Katalog No:Ç.HE1

Bulunduğu Müze:Konya Arkeoloji Müzesi

Env. No:1596

Eserin adı:Hermes heykeli

Cinsi:Bronz

Buluntu yeri: Çukurbağ Köyü

Geliş şekli:: Zoralım (Ömer Aydın)

Ölçüsü:yük.:0.115m., gen.:0.058m.

Tanım: Kırılan sol el haricinde heykel iyi korunmuştur. Sol el bilekten kırılmıştır. Figür ayakta duruyor ve ağırlık sağ ayaktadır. Yüzde hasar vardır. Sağ ayağın ökçesi yere dokunurken sol ayak dizden bükülmüş ve ayak uçları yere basmaktadır. Dize kadar inen bir chylamis giymiştir. Chylamis sağ kolu açık bırakıyor ve sağ elde para kesesine benzer bir nesne tutuyor. Yüze ait özellikler yüz tahrip olduğu için açık değildir. Petasosun altında kıvrıkcık saç

⁷⁰³ Bean-Mitford, 1970, 215.

⁷⁰⁴ Bean-Mitford, 1970, 215.

⁷⁰⁵ Dorla hakkında geniş bilgi için bak.Ramsay, 1923, 323.

⁷⁰⁶ Ramsay, 1904, 264vd. Araştırmacıya göre bu isim Roma yazıtlarında İ.S.300 civarında görülmeye başlar ve 6.yy.'dan sonra ise "Pope" şeklini alır. Ayrıca Ramsay Pappas ya da Papas adının Papa kelimesiyle bağlantısına değinir. Geniş bilgi için bak. Ramsay, 1904, 268.

⁷⁰⁷ Bean-Mitford, 1970, 214, No:244, Phot. No:191.

görülmektedir. Bu Romalı Hermes (Mercury) uçşan pelerini ile belki de Mercurius Canetonensis tipinde ve geç dönem ürünüdür.⁷⁰⁸ (bak.Lev.42;res. Ç.HE1)

Yayınlanmamıştır.⁷⁰⁹

Katalog No:Ç.-Sİ 1

Eserin adı:Sikke

Bulunduğu yer:Çukurbağ Köyü

Korunduğu müze:-

Env.No:-

Geliş tarihi-Geliş şekli:-

Malzemenin cinsi:Gümüş

Dönemi: Claudius (Tiberius Claudius Drusus, İ.Ö.9'dan sonra Tiberius Claudius Drusus Germanicus, İ.S.4'ten sonra Tiberius Claudius Nero Germanicus, imparator olunca Tiberius Claudius Caesar Augustus) (İ.S.25.1.41-13.10.54)

Çap-Ağırlık:Rmax.:20mm.Rmin.:18mm.

Tanım: ÖY:IMP CAESAR CLAUDIVS AVG

İmparatorun büstü sağa.

AY:HONORE [...]

Roma ayakta, omuzlarından paludementum sarkıyor, sağ elinde palmiye dalı, sol elinde bereket boynuzu, önünde bir tavus kuşu.⁷¹⁰ (bak.Lev.43;res.Ç.-Sİ 1)⁷¹¹

Katalog No:Ç.-YA1

Eserin adı:Yazıtlı blok

Bulunduğu yer:Çukurbağ Asarı

Ölçüsü:Uz.1.10m., gen.:0.50m., kal.:0.35m.

Tanım:Üzerinde 4 sıra yazıt bulunan mimari bir blok. (bak.Lev.44;res.Ç.YA 1)

Mimari bir yapının kitabesi olmalı. Blok taşın duvara girdiği yerde kenet ve zivana delikleri bulunuyor. 0.22x0.85m. ölçülerindeki yazıtlı alan yanlardan aslan ayaklarıyla sınırlanmıştır. Yazıtın harf yüksekliği 0.02m., harf genişliği 0.02m.'dir.

Yazıt:

INΔ YCMANWKAIMATICMANWHΓYΛIHA YTOYNAΓΔATAIKW
MHCTPAIANONOΠOAEITWNCEΛEINOYCIWNTHCIEOΛCKA
TOIKHCANTECΔEENBΔIKATECKEYACANT HPW
ONEKIWNIDIWNMNHMHC XAPIN

⁷⁰⁸ Çalık, 1997, 193.

⁷⁰⁹ Çalık (Çalık, 1997, 192, Pl. 51b.), Kilikya Bölgesi heykeltraşlığını konu alan doktora çalışmasında eserin buluntu yerini Ermenek olarak göstermiştir.

⁷¹⁰ Antik dönem inancında Tavus Kuşu'nun eti geç çürütüğünden hatta hiç çürümediğine inanıldığı için tavus kuşu ölümsüzlük simgesi sayılmıştır. Yunan mitolojisinde Hera'nın sembolüdür. Tavus kuşunun göz göz tüyleri, Hera'nın Io'ya bekçi koyduğu yüz gözlü Argos'u simgelemektedir. Daha geniş bilgi için bak. Ferguson, 1966, 23;Simon, 1969, 55;Horn, 1972, 28vd.;Parman, 1993, 387. Texier, tavus kuşunun, Türk Sultanlarının kayıklarının ön tarafında kabartma olarak kullanıldığının söyler. (Texier, 2002, 34). (Bu motif konusunda değerli yardımlarından dolayı Arş. Gör. Tolga Bozkurt'a teşekkür ederiz).

⁷¹¹ Claudius sikkeleri için bak. Lange, 1949, No:38;Lichocka, 1974, 92;Arslan, 1992, 30;Tekin, 1994, 149,No:534;Baydur, 1998, 36vd.;Gorny&Mösch Giessener Münzhandlung, Antike Münzen, 2002, 46, No:1335.

Türkçesi: "Indusmanos ve Matismanos için onun karısı kutsal Traianopolis-Selinus'un Nagdatis Köyü'nden göçüp geldikleri bu yerde Heroon'u (mezar binası) kendi kesesinden anısı hoş olsun diye yaptırdı."

Traianopolis, Selinus ve Nagdatis (Nagidos-Bozyazı olmalı) isimlerini veren yazıt, Trajan'ın ölümünden sonra, yani Hadrian döneminde yazdırılmış olmalıdır.⁷¹²

Seramik

Yüzeyden topladığımız seramik örnekleri genelde büyük depolama kaplarına ait ağız parçaları veya çanak parçalarıdır. Parçalar form açısından Sabratha,⁷¹³ Knossos,⁷¹⁴ Pergamon,⁷¹⁵ İtalya,⁷¹⁶ Sagalassos kapları,⁷¹⁷ Megara kaseleri,⁷¹⁸ Anamur erken sgillata formları,⁷¹⁹ Afyon Çandarlı kapları,⁷²⁰ Tel Anafa hellenistik ve Roma kapları,⁷²¹ Orontes Antiocheiası kapları,⁷²² Afrika kırmızı astarlı kap formları,⁷²³ Kıbrıs⁷²⁴ ve Jerusalem⁷²⁵ erken Bizans kapları ile benzerlik göstermektedir. Bunlar; (bak.Lev.45-46;res. Ç.-SE 1,2,3; Tablo I-II-II)

1-Koyu kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık katkılı, kötü pişmiş, çark yapımı, dışta yanmadan dolayı oluşmuş siyahlıklar var, dışa dönük dudaklı.

2-Kahverengi hamurlu, koyu kahverengi hamurlu, taşçık ve kireç katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, dudak kenarında oluk bezemeli.

3-Kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az kireç ve mika katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, dışa dönük dudaklı, dudak üzerinde hamur yaşken yapılmış oluk bezemeli.

4-Koyu kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az taşçık katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, dışta koyu kahverengi boya bezemeli, dışta hamur yaşken yapılmış yan yana elips bezemeli.

5-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, taşçık katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, boyunda ve dudak üzerinde oluk bezemeli.

6-Devetüyü rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az taşçık ve mika katkılı, orta pişmiş. çark yapımı.

7-Devetüyü rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az kireç katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, boyunda oluk bezemeli, dışa taşkın dudaklı.

8-Devetüyü rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az kireç ve taşçık katkılı, dışa taşkın dudaklı.

9-Devetüyü rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, taşçık katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, dışa dönük dudaklı.

⁷¹² Yazıtın Türkçeye çevirisini yapıp tarihleyen sayın Prof.Dr. Mustafa SAYAR'a teşekkür ederim.

⁷¹³ Dore-Keay, 1989, 33.

⁷¹⁴ Sackett, 1992, Plate 87, 21.

⁷¹⁵ Boehringer, 1968, No:154-384.

⁷¹⁶ Etlinger-vd., 1990, Taf.61-62.

⁷¹⁷ Pobleme-Degeest, 1993, 157, Fig.20.

⁷¹⁸ Hayes, 1972, Fig.VI.

⁷¹⁹ Williams, 1989, Fig.8, 114-117.

⁷²⁰ Akok, 1967, 27vd.

⁷²¹ Herbert, 1997, Plate 3.

⁷²² Waagé, 1948, Plate VIII.

⁷²³ Williams, 1989, Fig.19.

⁷²⁴ Catling, 1972, 37.

⁷²⁵ Catling, 1972, 10, P22.

10- Devetüyü rengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık ve kireç katkı, orta pişmiş, çark yapımı.

11-Açık kahverengi hamurlu, koyu kahverengi astarlı, ince kumlu, çok az kireç ve mika katkı, iyi pişmiş çark yapımı, dışa dönük dudaklı.

12-Açık kahverengi hamurlu, kahverengi astarlı, orta kumlu, taşçık katkı, iyi pişmiş, çark yapımı, dışa dönük dudaklı.

13-Devetüyü rengi hamurlu, kendinden astarlı, orta kumlu, taşçık katkı, orta pişmiş, çark yapımı, boyunda oluk bezemeli.

14-Koyu kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık katkı, kötü pişmiş, çark yapımı.

15-Deveyüyü rengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, az miktarda taşçık ve kireç katkı, kötü pişmiş, çark yapımı.

16-Devetüyü rengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, taşçık katkı, orta pişmiş, çark yapımı, içte yanmadan dolayı siyahlıklar var.

17-Kiremit rengi hamurlu, açık kırmızı astarlı, ince kumlu, mika katkı, iyi pişmiş, çark yapımı.

18-Kiremit rengi hamurlu, koyu kahverengi astarlı, ince kumlu, çok az mika katkı, iyi pişmiş, çark yapımı

19-Kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az taşçık ve mika katkı, iyi pişmiş, çark yapımı.

4.5. Daran:

Daran, Sarıveliler İlçesi'nin güneyindeki en son köylerden biridir. Daran Köyü'ne ulaşım başlıca üç yolla sağlanır. Bunlar; Sarıveliler –Göktepe(Fariske-Pharax)-Günder-Işıklı (Fet-Vet) yolu, Sarıveliler–Göktepe(Fariske-Pharax)-Çukurbağ-Koçaşlı (Mulumu) yolu, ve Alanya-Gazipaşa yönünden gelerek Dumlugöze Köyü'nden ve Koçaşlı (Mulumu) Köyü'nün Göksu Mahallesiindeki modern köprüden geçen ve aynı zamanda çalışma sahasını Akdeniz kıyılarına bağlayan yoldur. Daran Köyü aynı zamanda Anamur'dan Barcın Yaylasına yaz aylarında gelen göçerlerin eski yol güzergahındadır.

Sarıveliler İlçe merkezine 30km., Ermenek İlçesi'ne 70km., Alanyaya ise 90km. uzaklıkta olan Daran Köyü, aynı zamanda çalışma sahasında deniz seviyesine en yakın yerleşimlerden biridir. (yaklaşık 1000m.) Ekonomisi Akdeniz kıyılarına bağlıdır. Akdeniz iklimine özgü bütün ürünler burada yetişir.

Çalışma sahasında sadece birkaç yerleşimin ikinci bir adı yoktur. Daran Köyü de ikinci bir adı olmayan yerleşim birimlerindedir. Daran adının etimolojisi ile ilgili herhangi bir bilgiye ulaşamadık. Sterret'in, Çukurbağ Köyü ile ilgili pasajında Daran adına rastlıyoruz.⁷²⁶ Fakat ağızdan ağıza dolaşan halk hikayelerine göre isim Türkçedir ve ismin verilmesi Türk dönemine rastlar.

Kalıntılar

Daran Köyü çevresinde kayda değer antik kalıntılara rastlamadık. Ancak Sinat Tepesi, Kızıl Çukur ve Güzelşehir mevkieğinde önemli miktarda figürsüz kaya mezarlarının ve bir de yapı kalıntısının olduğunu öğrendik. Yapı kalıntısı olarak sözedilen kalıntının, daha önce bahsettiğimiz Çukurbağ Asarı ve Göktepe (Fariske-Pharax) Kaleboğazındaki Ortaçağ kulesi ile bağlantılı bir kule kalıntısı olduğunu tahmin ediyoruz. Kızılçukur adı verilen örenyeri ise Konya Koruma Kurulu'un 05.06.1997 tarih ve 2883 nolu kararı ile II.Derecede Arkeolojik sit alanı ilan edilmiştir.⁷²⁷

Buluntular

Kızılçukur'da bulunan ve Karaman Müzesinde korunan bir sikkeyi buluntularımız arasında değerlendirebiliriz.

Katalog No:D.K.-SI1
 Eserin adı:Sikke
 Korunduğu Yer:Karaman Müzesi
 Env.No:6420
 Madeninin cinsi:Bronz
 Geldiği yer:Daran Köyü-Kızılçukur
 Geldiği tarih:15.02.2001
 Geliş şekli:Zoralım
 Dönemi:Roma (M.S.253-258)
 Ölçüleri:R:21mm.
 Tanım:Önyüz: IMP GALLIANVS AVG

⁷²⁶ Ancak araştırmacı, buradan herhangi bir kalıntıdan haber vermez. (Sterret, 1888, 83).

⁷²⁷ Karaman Kültür Envanteri, Sıra No:3

Gallianus'un şua taçlı, göğsü zırlı büstü sağa dönük.

Arkayüz: VICTORIA GERMAN

Solda Victoria, karşısında küre ve asa tutarak ayakta sola dönük duran imparatoru çelenkle onurlandırıyor. (bak.Lev.47;res.D.K.-Sİ 1)

4.6. Dipsizin Mağarası:

Dipsizin Mağarası, Sarıveliler İlçesi Adiller Köyü'nün doğusundaki Toros Dağlarının uzantısı olan Akkaya Dağı'nın yamacında yer alan doğal bir mağaradır.

Mağara, bulunduğu yer itibariyle, Başdere Vadisi denilen vadideki yerleşim birimlerine hakim bir noktadadır. Akkaya Dağı'nın sarp yamacındaki mağaranın savunma yönünden elverişli doğal bir girişi vardır. İç kısmı yer yer kayalıklar ve düzlüklerden oluşan mağara yaklaşık 500m. uzunluğunda, yüksekliği ise 3m. ile 20m. arasında değişmektedir. Mağara içerisinde yer altı sularının oluşturduğu sarkıklar ve dikikler geniş bir alana yayılmıştır. Yeraltı sularını toplayıp bundan yararlanmak için mağara içerisinde birkaç tane de kayadan oyulmuş tekneler vardır.

Mağara girişindeki geniş düzlükte yoğun seramik parçalarına rastlanmıştır.

Seramik

Dipsizin Mağarası'nın giriş kısmından topladığımız seramik örnekleri gerek form gerekse hamur ve cidar yönünden bölgede elde ettiğimiz diğer seramik örneklerinden kalite bakımından üstündür. Genelde mutfak kapları olarak kullanılan buradaki çanaklar form yönünden Megara kaseleri,⁷²⁸ Knossos hellenistik kapları,⁷²⁹ Pergamon⁷³⁰ ve İtalya çanakları,⁷³¹ Sagalassos kapları,⁷³² Afrika kırmızı astarlı kaplar,⁷³³ Jürişalem erken Bizans kapları,⁷³⁴ Anamur doğu sgillata formları,⁷³⁵ Tel Halaf kapları,⁷³⁶ Orontes Antiocheiası kapları,⁷³⁷ Afyon Çandarlı kapları,⁷³⁸ Maltepe,⁷³⁹ Norşuntepe,⁷⁴⁰ Çengeltepe⁷⁴¹ ve Üçtepe erken hellenistik kapları ile benzerlik göstermektedir. Bunlar; (bak.Lev.48-49; res. D.-SE 1,2, 3, 4;Tablo IV-V-VI)

1-Açık kahverengi hamurlu, mat kırmızı astarlı, ince kumlu, iyi pişmiş, çark yapımı, dış kısmı bombeli

2-Açık kahverengi hamurlu, mat kırmızı astarlı, ince kumlu, taşçık katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, dış kısmı oluk bezemeli.

3-Açık devetüyü hamurlu, mat kırmızı astarlı, ince kumlu, çok az taşçık katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, dış kısmı oluk bezemeli.

4-Açık kahverengi hamurlu, mat kırmızı astarlı, ince kumlu, çok az kireç katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, dışa taşkın dudaklı.

5-Kahverengi hamurlu, iç kısmı kırmızı astarlı, ince kumlu, taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, ağız kenarında oluk bezemeli.

6-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az taşçık katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı.

⁷²⁸ Hayes, 1972, 40, 50.

⁷²⁹ Sackett, 1992, Plate 94, 8.

⁷³⁰ Boehringer, 1968, No:384.

⁷³¹ Etlinger, 1990, Taf.61-62.

⁷³² Pobleme-Degeest, 1993, 134vd.

⁷³³ Hayes, 1972, 54.

⁷³⁴ Catling, 1972, 11.

⁷³⁵ Williams, 1989, Fig.8.

⁷³⁶ Schmidt, 1943, 89vd.

⁷³⁷ Waagé, 1948, Plate II.

⁷³⁸ Akok, 1967, 27vd.

⁷³⁹ Özyiğit, 1995, 19.

⁷⁴⁰ Murray, 1985, 278, Fig.5.

⁷⁴¹ Ünal, 1966, 142.

7-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az taşçık katkı, iyi pişmiş, çark yapımı.

8-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, mika katkı, iyi pişmiş, çark yapımı.

9-Kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az taşçık katkı, iyi pişmiş, çark yapımı.

10-Kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az kireç ve taşçık katkı, iyi pişmiş, çark yapımı.

11-Devetüyü rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az kireç, taşçık ve mika katkı, iyi pişmiş, çark yapımı, dışa dönük dudaklı.

12-Devetüyü rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, taşçık ve kireç katkı, iyi pişmiş, çark yapımı.

13-Açık kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az taşçık ve kireç katkı, iyi pişmiş, çark yapımı, dışa taşkın dudaklı, dudak üzerinde oluk bezemeli.

14-Koyu kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, orta kumlu, çok az miktarda taşçık ve kireç katkı, iyi pişmiş, çark yapımı.

15-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, kireç ve taşçık katkı, orta pişmiş, çark yapımı.

16- Kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, kireç katkı, iyi pişmiş, çark yapımı, dış kısmında hamur yaşken yapılmış gövdeyi çevreleyen halkalar var.

17-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az kireç, taşçık ve mika katkı, orta pişmiş, çark yapımı, iç kısmında yanmadan dolayı oluşan siyahlıklar var.

4.7. Diş Alanı:

Sarıveliler İlçesi Çevrekavak (Mençek) Köyü ile Uğurlu Köyü arasındaki nispeten düzlüklerden oluşan saha Diş Alanı olarak bilinir. Burası, günümüzde de kullanılan antik İsauro-Dalisandos-Germanikopolis-Anemurium antik yolu üzerindedir.⁷⁴²

Saha, düzlüklerden oluştuğu için çevrede tarımın yapıldığı en işlek topraklara sahiptir. Su bakımından da zengin olan Diş Alanı, bölgede ender rastlanan düzlüklere sahiptir. Bu avantajlarından olsa gerek, Diş Alanı antik dönemde iskan görmüş ve kalıntıları günümüze kadar ulaşan yerleşimlerden birisidir.

Yaptığımız çalışmalarda Diş Alanındaki kalıntıların hangi antik kente ait olduğu konusunda bir ipucu elde edemedik. Fakat, yaklaşık 3km. kadar kuzey doğudaki Uğurlu Köristanı⁷⁴³ yakınlarına lokalize edilen Zenonopolis⁷⁴⁴ antik kenti nekropol sahasının Diş Alanındaki nekropol sahalarına kadar uzandığını ve burasının Zenonopolis kenti ile bağlantılı olduğunu tahmin ediyoruz.

Kalıntılar

Diş Alanında küçüklü büyüklü çok sayıda basit ve figürsüz kaya mezarları bulunmaktadır. Bunların dışında İsauria tipi⁷⁴⁵ birkaç tane de lahit kapağı yer almaktadır. Burada, figürlü örneklerden olan lahit kapaklarına yer vermek istiyoruz.

Katalog No:D.A.-LK1
Eserin adı:Lahit kapağı
Bulunduğu yer:Diş Alanı
Malzemenin cinsi:Yerli taş
Ölçüleri:2,40x1,30m.

Tanım: Üzerinde kabaca işlenmiş aslan betimli tipik bir İsauria lahti kapağı.
(bak.Lev.50;res.D.A.-LK1)

Kapağın bir bölümü toprağa gömülüdür. Görünen kısımda, üzerinde betimli olan aslanın sol ön ayağının pençeleri ve burun kısmı yer almaktadır. Aslanın pençeleri tam işlenmemiş, tarak şeklinde bırakılmıştır.

Yüzeyde lahit kapağına ait olabilecek lahit gövdesine rastlamadık.

Katalog No:D.A.-LK2
Eserin adı:Lahit kapağı
Bulunduğu yer: Diş Alanı
Malzemenin cinsi:Yerli taş
Ölçüleri: 2,85x1,70m.

Tanım:D.A.-LK1 nolu lahit kapağının yüz metre kadar aşağısında (güney), üzerinde yine aslan betimli bir lahit kapağı.(bak.Lev.51;res.A.D.-LK2)

⁷⁴² Sterret, Uğurlu Köyü'nden Fariske (Göktepe Kasabası) yönüne giderken Diş Alanındaki yolu kullanmış olmalıdır. Çünkü, araştırmacı bu yol üzerindeki köylerin adını (Civler, Durcalar (Sarıveliler Turcalar Mahallesi olmalı), Mençek (Çevrekavak Köyü), Yediler (Adiller Köyü olmalı), Sarıveller (Sarıveliler) gibi) vermektedir. Ancak araştırmacı Diş Alanındaki kalıntı sahasından hiç söz etmez.

⁷⁴³ Buradaki kalıntılar daha sonra ele alınacaktır.

⁷⁴⁴ Buradaki kalıntılar daha sonra ele alınacaktır.

⁷⁴⁵ Koch, 2001, 261.

Çalılıkların içinde yer alan lahit kapağı tahrip olmuş durumdadır. Üzerinde betimlenen aslanın ayrıntıları kaybolmuştur.

Katalog No:D.A.-KB1

Eserin adı:Kaya basamağı

Bulunduğu yer:Diş Alanı

Malzemenin cinsi:Yerli kaya

Ölçüleri:Basamak: yük.:0.20m., gen.:0.34m. Platform:1.45x3.60m.

Tanım:Anakayaya işlenmiş 5 basamaklı bir kaya merdiveni (bak.Lev.52;res.D.A.-KB 1)

Basamakların genişliği yüksekliğinden daha fazladır. Son basamaktan sonra düz bir platforma çıkılır. Platform üzerinde biri 0.53x0.30m., diğeri ise0.37x0.30m. ölçülerinde iki ayrı stel oyuğu vardır. Stel oyuklarından biri tahrip durumdadır.

Seramik

Yüzeyde form veren seramik parçalarına rastlanmamıştır. (bak.Lev.52;res.D.A.-SE 1)

4.8. Domitiopolis (Dindabol-Katranlı):

Domitiopolis antik kenti günümüzde Ermenek İlçesi'nin Katranlı Köyü'nün kurulu olduğu sahadır.⁷⁴⁶ Ermenek'in 20km. kuzey batısındadır. Köyün daha önceki adı bugün halk arasında kullanımı halen devam eden Dindabol'dur.⁷⁴⁷ Günümüze bu adla ulaşan Domitiopolis kenti İsaoria Dekapolisi içerisinde yer almaktadır.⁷⁴⁸ Kent, İsaoria-Dalisandos-Germanikopolis-Kelenderis antik yolundan biraz içerdedir. Buradaki yerleşim, Zenonopolis, Lauzados ve Sbide antik kentlerinin oluşturduğu üçgenin ortasında yer almaktadır.

Kente ulaşım 2 ayrı yolla sağlanır. Birisi, günümüzde de kullanılan İsaoria-Dalisandos-Germanikopolis yolundan Germanikopolis'e 20 km. kala sola ayrılan yol, diğeri ise Lauzados (Lafsa-Kirazlıyayla) yolundan gelen modern yoldur.

Schultze'ye göre kent, adını, L. Domitius Ahenobarbus'tan almıştır.⁷⁴⁹ Hild-Hellenkemper'in verdiği bilgilere göre ise Saporis'in Res Gestae'sinde kentin adı Μοστυόπολις şeklinde idi.⁷⁵⁰ Bu bilgilerden yola çıkarak kentin en erken adının Domitianapolis olduğunu düşünüyoruz. Bu ad daha sonra Domitiopolis şeklini alır ve günümüze Dindabol olarak yansır.⁷⁵¹

Kalıntılar

Antik Domitiopolis kentinin kurulu olduğu alan, bugün modern Katranlı Köyü tarafından tamamen işgal edilmiş durumdadır. (bak.Lev.53;res.D.-1) Modern Köyün yukarıdaki Kaya, Seki ve Kocain denen tepelerde bulunan figürsüz ve yazıtsız kaya mezarları ve kaya lahitleri yerel tarzdaki mezar örnekleridir. (bak.Lev.53;res.D.-2) Kaya lahitlerinin basamaklı örneklerinden bir tanesi kısmen korunabilmiştir. (bak.Lev.54;res.D.-3)

Katalog No:D.-KL.1

Eserin adı:Kaya lahti

Bulunduğu yer:Katranlı (Dindabol-Domitiopolis) Köyü

Malzemenin cinsi:Yerli kaya

Ölçüsü:1.77x0.74m., der.:0.65m.

Tanım:Üçlü bir kaya lahti. (bak.Lev.55;res.D.-KL1) Yerli bir kaya bloku üzerine açılmıştır. Batı yönünde üç basamak vardır. Basamak yüksekliği 0.35m., basamak genişliği

⁷⁴⁶Sterret, Dindabol olarak adını verdiği bugünkü Katranlı Köyü'nün "*Domitianopolis*" antik yerleşme adının bozulmuş biçimi olduğunu söyler. Araştırmacı burada, yumuşak kayalara oyulmuş, bir kısmı kabartmalı çok sayıda mezarın olduğunu bildirir. (Sterret, 1888, 80). Ancak biz kabartmalı örneklerle rastlamadık. Ayrıca bak. Schultze, 1926, 262; Maricq, Syria XXXV, 1958,340; Honigmann, 1970, 41;Bean-Mitford, 1970, 209.Tomaschek, 1975, 59;Darrouzès, 1981, 30;Hild-Hellenkemper, 1990, 242; Scarborough, 1991,318.

⁷⁴⁷Osmanlı arşivi 387 nolu Muhâsebe-i Vilayet-i Karaman ve Rûm Defterinde (937/1530) "*İndebolu*" ve "*Dindebolu*" şeklinde yazılmıştır. Davis, Ermenek'i ziyareti sırasında, olasılıkla Hadim yönüne doğru giderken, yol üzerinde olduğu için "*Durnebol*" adındaki bir yerleşim yerine uğradığını anlatır. Burası Dindabol (Katranlı) Köyü olmalıdır. Davis, Ermenek'e 5 saat mesafede olduğunu söylediği Durnebol Köyü'nde o sırada bir dolu felaketinin yaşandığını, dolunun olgunlaşmakta olan meyve ve sebzelere zarar verdiğini, birçok hayvanın yanısıra üç kişinin de bu dolu felaketi sebebiyle yaşamını yitirdiklerini anlatır. (Davis, 1879, 358).

⁷⁴⁸ Ramsay, 1960, 406; Konst. Porph. De Them. 77; Ruge, Domitiopolis, RE, V, 1, 1903, 1313 ; Hild-Hellenkemper, 1990, 242. Dekapolis kentleri için bak Germanikopolis bahsi.

⁷⁴⁹ Schultze, 1926, 262. Araştırmacının bildirdiğine göre kent 451'de Antonios, 458'de Orentio, 553'te ise Petros adlı piskoposlarıyla ünlüdür.

⁷⁵⁰ Hild-Hellenkemper, 1990, 242.

⁷⁵¹ Bak, Ruge, Domitiopolis, RE, V, 1, 1903, 1313; Honigmann, 1925, 81; Kettenhofen, 1982, 116.

0.24m. (ortalama). Kaya lahtinin oyulu olduğu anakayada 0.85m. derinliğinde bir sunu çukuru vardır.

Buluntular

Köy içindeki bir evin duvarından bir mimari parça.

Katalog No:D.-MP1

Eserin adı:Mimari parça

Bulunduğu yer: Katranlı (Dindabol-Domitiopolis) Köyü

Malzemenin cinsi:Yerel taş

Ölçüsü:0.33x0.25m.

Tanım:Akanthus yapraklı bir mimari parça.⁷⁵² (bak.Lev.55;res.D.-MP1) Büyük oranda tahrip durumdadır.⁷⁵³

⁷⁵² Bu mimari parçada görüldüğü gibi, kenger yağrağının uçlarının uzun ve sivri olması, üçlü yaprak uçları arasındaki gözlerin kalp formunda olması, yaprak damarlarının derin ve sık işlenmesi gibi stil özellikleri Augustus dönemi (İ.Ö.30-İ.S.14) kenger yaprağı stil özellikler ile örtüşmektedir.

⁷⁵³ Aynı bitkisel bezemeye sahip başka bir mimari parça için bak. Morganstern, 1980, TürkAD, XXV-1, Fig.14. Araştırmacı, akanthus yapraklı bu mimari parçayı Bizans dönemine verir ve benzer örnekleriyle karşılaştır. Phrygia Bölgesindeki kilise yapılarından derlenen mimari parçalar arasında da benzer süslemeye sahip parçalar görülmektedir. Bak. Haspels, 1971, Res.358. Ayrıca, Alahan Batı Kilisesi'ndeki mimari bezemelerle karşılaştırılabilir. (Alföldi-Rosenbaum, 1980, Plate LVI, 3).

4.9. Eirenopolis (Aşağı İrnebol (İkizçınar)-Yukarı İrnebol (Çatalbedem)):

Günümüzde, Ermenek-Anamur yolunun 12.km.'sinde, meşhur Görmeli Köprüsünden⁷⁵⁴ sonra modern yol çatallanarak biri Gülnar üzerinden Akdeniz kıyılarına, diğeri ise Ermenek'in karşısındaki Toros dağ blokunun yamaçlarında kurulu olan bir kasaba ve birkaç köy yerleşiminden geçerek Anamur'a iner. Antik dönemde de kullanılan yolun Anamur'a inen bu güzergahında yer alan ve günümüzde halen Aşağı ve Yukarı İrnebol⁷⁵⁵ olarak adlandırılan 2 ayrı köy yerleşimi vardır. Son idari yapılanma sonucu aşağıdaki köyün adı İkizçınar, yukarıdaki köyün adı ise Çatalbedem olarak değiştirilmiştir.

İkizçınar (Aşağı İrnebol) ve Çatalbedem (Yukarı İrnebol) Köyü çevresinde geniş bir araziye yayılmış bir antik kentin nekropol sahası görülmektedir. Birbirine yakın mesafedeki her iki köydeki kalıntıların antik Eirenopolis⁷⁵⁶ kentine ait olduğu güvenle saptanmıştır.⁷⁵⁷ Sterret bölgede İrnebol adındaki bir yerleşimin adını verir ve burasının İsnebol (İnzabol-Zenonopolis) ile karıştırılmaması gerektiğini söyleyerek, İrenopolis adının Neronopolis'in bozulmuş şekli olabileceğini düşünür.⁷⁵⁸ Ramsay Eirenopolis kentinin, Germanikopolis'in (Ermenek) karşısındaki İrnebol (İkizçınar ve Çatalbedem) Köyü olduğunu belirtir.⁷⁵⁹ Ancak Ramsay EIPHNOΠOΛEITΩN kelimesinin geçtiği sikkelerin bu kente ait olmadığını, Ovalık Kilikia'da aynı adla anılan başka bir kentte⁷⁶⁰ basıldığını söyler.⁷⁶¹ Leake kenti yanlış olarak kıyıda gösterir.⁷⁶² Kiepert haritasında kenti İsnebol şeklinde gösterir.⁷⁶³ Sterret ise kenti, bugün de halk arasında halen kullanılmakta olan İrnebol şekliyle anar.⁷⁶⁴ Ancak Sterret kentin asıl adının Neronopolis olduğunu iddia eder.⁷⁶⁵ Hill, Eirenopolis kentini, Kilikia Tracheia'nın iç bölgeleri olan Ketis,⁷⁶⁶ Kennatis⁷⁶⁷ ve Lalasis'te⁷⁶⁸ gösterir.⁷⁶⁹ Hill ayrıca modern İrnebol (İkizçınar-

⁷⁵⁴ Bir kaç yıl sonra Ermenek HES baraj projesi çerçevesinde sular altında kalacak olan köprü, Karamanoğulları döneminde yapılan kemerli bir köprüdür. Ancak, geç Roma döneminde (İ.S.300 civarı) yapılan bir Roma köprüsünün üzerine inşaa edildiği anlaşılmaktadır. (Bean-Mitford, 1970, 205).

⁷⁵⁵ Üçer-Koman, 1945, 51.

⁷⁵⁶ Eirenopolis kenti Hierokleste bir İsauria kenti olarak geçer. (Hierokles, 710,3) Constantine Porp.'ta ise Seleukeia Themasındaki Dekapolis kentleri olarak anılır. (Konst. Porph. De them. 72).

⁷⁵⁷ Tomaschek, 1975, 60; Ruge, Eirenopolis, RE, V, 2, 1905, 2135. Ayrıca kentte Bean-Mitford tarafından bulunan bir yazıtta kentin adı HIRENOPOLIS olarak geçmekte ve yazıt, kentin İ.S.355-359 yılları arasında bir duvarla çevrili olduğunun göstermektedir. (Bean-Mitford, 1970, 205; Robert, 1973, Nr.548; Mitford, 1980, 1251; Darrouzès, 1981, 30 ve Hild-Hellenkemper, 1986, 631). Ayrıca kentte bulunan sikkelerde kentin adı genel olarak IPHNOΠOΛ olarak geçmektedir.

⁷⁵⁸ Sterret, 1888, 84. Araştırmacıya göre kent Fischer'in haritasında da İrnebol şeklinde geçmektedir.

⁷⁵⁹ Ramsay, 1960, 405.

⁷⁶⁰ Diğer Eirenopolis kenti Ovalık Kilikia'da Anazarbus yakınlarındaki Kars Bazar'da dır. IRHNOΠOΛITΩ N veya EIPHNOΠOΛEITΩN adıyla sikkeler basmıştır. Sikkelerinin tipik özelliği arka yüzlerindeki Tyche betimidir (Hill, 1911, 721) Tyche'nin ayakları altında betimlenen nehir tanrısı, kentin bir nehir kenarında olduğunu gösterir. Bu nehir ise Pyramos Nehri olmalıdır.(Ramsay, 1961, 406) Ayrıca bak. Hill, 1964, lxi vd. ve Jones, 1971, 205. Kentin sikkeleri hakkında geniş bilgi için ayrıca bak. Imhoof-Blumer, 1902, 440; Honigmann, 1950, 39-61; Seyrig, NumChron 10, 1950, 284-289.

⁷⁶¹ Ramsay, 1960, 405. Doğu Eirenopolis kent sikkeleri için bak. Arslan, 2002, 193; Gökçürk, 2002, 132.

⁷⁶² Araştırmacıyı IRHNOΠOΛITON ZEΦVPIΩTΩ yazılı bir sikke yanlışla düşürmüştür. (Ramsay, 1960, 405).

⁷⁶³ Kiepert, 1854, D III.

⁷⁶⁴ Sterret, 1888, 84.

⁷⁶⁵ Sterret 1888, 84. Ramsay bu görüşü karşı çıkar. Ona göre Neronopolis, Ovalık Kilikia'da Anazarbus yakınındaki Pyramos Nehri'nin üzerindeki Eirenopolis kentidir. (Ramay, 1961, 405).

⁷⁶⁶ Geniş bilgi için bak dipnot 31.

⁷⁶⁷ Langlois, 1861, 178; Çalışma sahamızda bir alt bölge olan Kennatis, Ramsay'a göre Seleukeia ile Germanikopolis arasında olmalıydı. (Ramsay, 1960, 405vd.). Geniş bilgi için bak. Ruge, Kennatis, RE, XI, 1, 171.

⁷⁶⁸ Lalasis, çalışma sahamızdaki alt yörelerden biridir. Ketis ve Kennatis gibi kesin yeri konusunda farklı görüşler vardır. Ptolemaios (5 VII 6) ve Plinius'ta (V 94) Lalasis kent adı olarak geçmektedir. Bize göre Lalasis bölge adı

Çatalbadem) olarak gösterdiği batıdaki Eirenopolis kenti sikkelerinde ΛΑΚΑΝΑΤΩΝ kelimesinin okunduğunu ve bu sikkelerin Kommagene kralı IV. Antiochos ve oğulları Epiphanes ile Callines tarafından basıldığını bildirir.⁷⁷⁰ Schultze, kenti bugünkü köyün 18km güneybatısında gösterir.⁷⁷¹ Magie, kendinden önceki araştırmacıların verdiği bilgilere ek olarak kentin yerini İrnebol olarak gösterir ve ayrıca kentin, bu dağlık bölgedeki barışı belirtmek niyetiyle kurulduğunu söyler.⁷⁷² Bean-Mitford, İrnebol adının uzun zaman Eirenopolis adıyla anıldığını ve buldukları Latince bir yazıtta⁷⁷³ kentin adının geçtiğini belirtir.⁷⁷⁴ Honigmann, bölgede Eirenopolis adıyla bir kentin adını verir ancak burasının İrnebol (İkizçınar-Çatalbadem) Köyü olup olmadığı konusunda açıklama yapmaz.⁷⁷⁵ Cramer, İrenopolis olarak verdiği Eirenopolis kentinin Cilicia Secunda'da olduğunu ve önceden Neronias⁷⁷⁶ olarak adlandırıldığını belirtir.⁷⁷⁷ Cramer ayrıca, Eirenopolis kentinin kuruluşu ile bağlantılı olması gereken bir ayaklanmadan çok kısa olarak söz eder.⁷⁷⁸ Jones'in Ptolemy'den naklettiği bilgilere göre yalnız bir Eirenopolis kenti vardır ve bu kent de Lakanatis⁷⁷⁹ (veya Alkanatis)⁷⁸⁰ Bölgesindedir. Jones, Ptolemy'in verdiği bu bilgiyi kabul etmez ve ona göre batıdaki Eirenopolis kenti genel anlamda Ketis Bölgesindedir.⁷⁸¹ Ayrıca Jones, Eirenopolis kentinin, Ketis'in fethini kutlama için kurulduğunu söyleyerek her iki Eirenopolis kentinin kuruluş tarihi ile ilgili kısa bilgiler verir.⁷⁸² Bu bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla batıdaki, yani çalışma sahamızdaki Eirenopolis kenti İ.S.50'li yılların başında, Tacitus'un⁷⁸³ Dağlık Kilikalılar'ın bir kabilesi olarak sözünü ettiği Clitae Kabilesi'nin çıkardığı bir ayaklanmanın, bu dönemde söz konusu toprakların sahibi olan Kommageneli IV. Antiochos tarafından şiddetli bir şekilde bastırılması sonucu bölgede sağlanan

olmalıdır. Bölge adı olduğu konusundaki görüşler için bak. Langlois, 1861, 178. Ramsay (1960, 405); Sterret (1888, 80) (Araştırmacılar Lalasis'in yukarı Ermenek Vadisi'nde olduğuna inanırlar.) Bak aynı zamanda Ruge, Lalasis, RE, XII, 1, 1924, 535; Ten Cate, 1961, 40). Lalasis'i Jones (1971, 210vd.) gibi Mut çevresine verir. Ayrıca bak. Zgusta, 1984, 327.

⁷⁶⁹ Hill, 1900, XXX.

⁷⁷⁰ Hill, 1964, lxii. Sikke bilgilerinden yola çıkılarak IV. Antiochos'un karısının ve oğullarının idare ettiği kentler tespit edilebilmiştir. Bunlar, Selinus, Anemurium, Kelenderis, Corykos ve Elaussa-Sebaste. (Ten Cate, 1961, 40). Adı geçen kentlerin sikkeleri hakkında geniş literatür için bak. Ten Cate, 1961, 40, dipnot 9.

⁷⁷¹ Schultze, 1926, 261.

⁷⁷² Magie, 1950, 550.

⁷⁷³ Yazıt, [ivss]V DD. NN. CO[nstabtii trivmf]-
[tori] S. AVGG. ET I [vliani nob. caes].
MVRVS AEDI [ficatvs est]
HIRENOPOLIT [anorvm civitati]

AVR. IOVS [to] CO [m et praeside c. a] şeklindedir. (Bean-Mitford, 1970, 205, No:231, Phot. No:179).

⁷⁷⁴ Bean-Mitford, 1970, 205vd. Yukarıda andığımız yazıtı köyü ziyaretimiz sırasında bulamadık. Ancak, yazıtta geçen duvara ait olması gereken bir duvar kalıntısını, araştırmacıların yazıtlı bloku tarif ettikleri yerde gördük.

⁷⁷⁵ Honigmann, 1970, 41.

⁷⁷⁶ Bak. Imhoof-Blumer, 1902, 440.

⁷⁷⁷ Cramer, 1971, 338.

⁷⁷⁸ Cramer, 1971, 338.

⁷⁷⁹ Lakanatis Bölgesi Ramsay tarafından Ermenek Suyu'nun güneyinde, Eirenopolis kenti yakınlarında gösterilir. (Ramsay, 1960, 511).

⁷⁸⁰ Ten Cate, 1961, 41.

⁷⁸¹ Jones, 1971, 204. Biz bu görüşü desteklemiyoruz. Lakanatis, Ketis Bölgesi'nin bir iç bölgesi (Hill, 1911, 722) ise Eirenopolis'i Lakanatis Bölgesine koymak daha isabetli olacaktır. Araştırmacıların çalışma sahamızdaki Philadelphia kentinin Ketiste olduğunu örnek vererek Eirenopolis kentini de bu bölgede göstermeleri, iki kent arasındaki uzaklık dikkate alındığı zaman çok zayıf bir olasılık olmaktan öteye gidemez. Bu konudaki iddialar için bak. Magie, 1950, 1408, dipnot:31.

⁷⁸² Jones, 1971, 204vd.

⁷⁸³ Tacitus, VI 41 XII 55.

barışın şerefine IV.Antiochos tarafından kurulmuş olmalıdır.⁷⁸⁴ Kent, Kommageneli IV.Antiochos'un bölgede kurduğu diğer şehirlerle birlikte (çalışma sahamızdaki Philadelphia bu kentlerden biridir) sikke darbeder.⁷⁸⁵

Hild-Hellenkemper, batı Dağlık Kilikia'daki Eirenopolis kentini bugünkü Çatalbadem (Yukarı İrnebol) Köyü'nün kuzey batısındaki tepede gösterir ve yukarda görüşlerini verdiğimiz araştırmacıların verdiği bilgileri nakleder.⁷⁸⁶ Araştırmacılara göre ünlü Bizanslı kutsal kişi ve ikonoklast karşıtı Gregorios Dekapolitos, Eirenopolis kentindedir.⁷⁸⁷

Yukarıda verilen bilgiler dışında, Eirenopolis kentinin sikkeleri üzerinde kentin bazen Eirenopolis olarak, bazen de İrenopolis olarak geçmesi,⁷⁸⁸ kentin kuruluşu ve adının daha da erken dönemlere uzandığını, belki de Luwi kökenli bir kelime ile bağlantılı olduğunu aklımıza getirmektedir.

Kent, Germanikopolis'ten (Ermenek) Anemurion'a (Anamur) giden ve İ.S.137 yılına tarihlenen önemli bir yol⁷⁸⁹ kavşağında kurulmuş olan küçük bir kale kentidir.⁷⁹⁰ Bu stratejik konumundan dolayı dağlık Kilikia'nın iç bölgesinde yer alan önemli kentlerden biri olmalıydı.

Kalıntılar

Bugünkü Çatalbadem (Yukarı İrnebol) ve İkizçınar (Aşağı İrnebol) Köyü ve çevresinde, Eirenopolis kenti'nin kalıntıları geniş bir alana yayılmış durumdadır. Çeltikçi, Alataş, Dinektepesi ve Domuztepe'de Eirenopolis kenti'nin nekropol kalıntıları halen görülebilmektedir. Biz burada yüzeydeki kalıntıları gruplara ayırarak ele alacağız.

Katalog No:E.A.-KL1

Eserin adı:Kaya lahti

Bulunduğu yer:İkizçınar (Aşağı İrnebol) Alataş Mevkii

Malzemesinin cinsi:Yerli kaya

Ölçüsü:2.10x0.60m., der.:0.80m.

Tanım:Yerli kayaya oyulmuş bir kaya lahti. (bak.Lev.56-57;res.E.A.-KL1) Önünde 3 basamaklı bir merdiven bulunuyor. Basamakların ortalama yüksekliği 0.23m., genişliği 0.40m., uzunluğu ise 3m.dir. 2.10x0.60m. ölçülerinde ve 0.80m. derinliğindeki kaya lahtinin ön yüzünde 0.53x0.34m. ölçülerindeki bir tabula ansata içinde 10 sıra yazıt vardır. Yazıtın son sırası tabula ansatadan taşmıştır.⁷⁹¹

Yazıt:

---Θ---XAI ΩNA---

EYC XATEΣXEYAZAN EAYTOIS

XAI AΠΠAΛIΩ YIΩ XAI EΓTON

OIS XAI MHΔENI EΕON EINAI AΛ

ΛΩ BAHOHNAI H EΠIBOYAE[YΣ]-

⁷⁸⁴ Tacitus, VI, 41, XII, 55; Jones, 1971, 211vd.;Scarborough, 1991, 327. Kuruluşu Nero dönemine rastlayan kente verilen Eirenopolis (barışın kenti) kelimesinin anlamı, Nero dönemi için seçilebilecek uygun bir isim olmalıdır. Ancak, her ne kadar karşı çıkanlar varsa da, kuru'duğu tarih itibariyle kentin ilk adının Neronopolis olabileceğini de düşünüyoruz.

⁷⁸⁵ Jones, 1971, 211vd.

⁷⁸⁶ Hild-Hellenkemper, 1990, 245.

⁷⁸⁷ Hild-Hellenkemper, 1990, 245;Geniş bilgi için bak. Stiernon, 1970, 112vd.

⁷⁸⁸ Sear, 1982, 81vd.

⁷⁸⁹ Bean-Mitford, 1962, 189, no:210. Bu yol, İ.S. 197-198 yıllarında miltaşları ile yeniden yapılmıştır.

⁷⁹⁰ Bean-Mitford, 1970, 207.

⁷⁹¹ Bean-Mitford, 1970, 207.

ΑΙ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΗ ΕΠΙ ΧΑΤΑ
ΡΩΜΕ ΤΟΥΣ ΧΑΤΑΓ ΘΘΝΙΟΥΣ Ω-
ΛΙΑΝ ΕΞΩΛΙΑΝ ΤΟΝ ΔΕ ΕΠΙ-
ΒΟΥΛΕΥΣΑΝΤΑ ΔΩΣΙ ΤΩ
ΦΙΣΧΩ ΔΗΝΑΡΙΑ –ΙΛΙΑ ΠΕΝΤΑΧΟΣΙΑ

Transkripsiyon:

. . . Θ . . . και ? ΩΝΑ – –
ΕΥΣ κατεσκεύασαν εαυτοῖς
και Αππαλιω υἱῷ και ἐγγόν-
οις και μηδενὶ ἐξόν εἶναι ἄλ-
λω βληθῆναι ἢ ἐπιβουλε[ῦσ]-
αι ἀπαλλοτριῶση, ἐπὶ κατα-
ρῶμε τοὺς καταχθονίους ὠ-
λίαν ἐξωλίαν, τὸν δὲ ἐπι-
βουλεύσαντα (sic) δώσει τῷ
φίσιω δηνάρια χίλια πενταχόσια

Türkçesi: ".....(bu mezarı) kendileri için oğul(ları) Appalios ve torunları için yapturdılar. Başka hiç kimsenin içine konulması ya da (başka birine) devretmeye çalışılması mümkün değildir, lanet olarak yer altı tanrılarının yıkımına uğrasın, buna karşı gelen kasaya 500.000 dinar verecektir."

Harf yüksekliği 0.022m ile 0.05m. arasında değişen yazıt düzenli olarak kazınmamıştır. Yazıt karakterleri Roma dönemini göstermektedir. Kitabe, lanet ve ceza ifadeleri içermesi bakımından ilginçtir.⁷⁹²

Sadece yazıtı yayınlanmıştır.⁷⁹³

Katalog No:E.Ç.-KL1

Eserin adı:Kaya lahti

Bulunduğu yer:İkizçınar (Aşağı İrnebol) Çeltikçi Mevkii

Malzemesinin cinsi:Yerli kaya

Ölçüsü:2.10x2m., der.:1.20m.

Tanım:Ankayaya oyulmuş bir kaya lahti. (bak.Lev.58-59;res.E.Ç.-KL1) E.A.-KL1 nolu kaya lahtinin 2km. kadar güneyindedir. Mezar küçük bir tepeciğin zirvesinde ve İkizçınar (Aşağı İrnebol) Köyü'ne hakimdir. Bugünkü durumuyla kapağı yoktur. Kaya lahtinin ön yüzünde 0.70x0.58m. ölçülerindeki bir tabula ansata üzerinde 5 sıra yazıt vardır.⁷⁹⁴

⁷⁹²Bu kitabede olduğu gibi mezar sahiplerinin, mezara sahip olmayı düşünenleri korkutmak ya da bu düşüncelerinden vazgeçirmek için kitabelere lanet ifadeleri ve cezai hükümler koydurmaları zamanla geleneksel hale gelmiştir. (Arkwright, 1911, 269vd.) Ayrıca mezar sahipleri, mezara başka birinin konulması durumunda İmparatorluk ya da şehir hazinesine ceza olarak para verilmesini istemekle, resmi makamların mezarların korumasını üzerlerine almalarını sağlamaktadırlar. Böylece resmi makamlar mezarları kontrol etmeye zorlanır. Cezaların miktarı genellikle 500 ile 50.000 dinar arasında değişir. En çok görülen ceza ise 2500 dinardır. (Usman, 1960, 185) Eireneapolis kentindeki bu mezar kitabesindeki ceza miktarı ise 500.000 dinar olması bakımından ilginçtir.

⁷⁹³ Bean-Mitford, 1970, 207, No:234, Phot. No:181.

⁷⁹⁴ Bean-Mitford, 1970, 208.

Yazıt:

ΜΑΝΙΣ ΚΑΔΑ
ΧΑΧΕΣΧΕΥΑ-
ΣΑ ΤΟ ΗΡΩΙΟΝ
ΕΜΑΥΤΩ ΣΥΝ ΓΥ-
ΝΕΧΙ ΧΑΙ ΤΕΧΝΟΙΣ

Transkripsiyon:

Μανις Καδα
κατεσχευα-
σα το ηρωιον
εμαυτω συν γυ-
νεκι και τεχνους

Tükçesi: "Ben Kados'un oğlu Manes (bu) mezarı karım ve çocuklarımla birlikte kendim için yaptım."

Büyük oranda tahrip olan yazıtın harf yüksekliği 0.035m. ile 0.05m. arasında değişmektedir. Yazıt karakterleri Roma dönemini göstermektedir.

Sadece yazıtı yayınlanmıştır.⁷⁹⁵

Katalog No:E.DT.-KM1

Eserin adı:Kaya mezarı

Bulunduğu yer:Çatalbadem (Yukarı İrnebol) Köyü Domuztepe Mevkii

Malzemenin cinsi:Yerli kaya

Ölçüleri:mezar odası:5.75x3.75m., yük.:1.75m.

Tanım:Anakayaya oyulmuş bir kaya mezarı. (bak.Lev.60;res.E.DT.-KM1) Ön cephe 3.50x2m. ölçülerindedir. Sima üzerinde yükselen üçgen bir alınlığa sahiptir. Alınlık taban genişliği 3.50cm., alınlık yüksekliği 1m. dir. Mezar yanlardan plasterlerle sınırlanmıştır. Tepe noktası kırık olan üçgen alınlığın ortasında ayakta duran, profilden bir aslan figürü vardır. Aslan 0.50m. yüksekliğinde ve 0.30m. genişliğindedir. Mezar odasına giriş 1x0.60m. ölçülerindeki bir açıklıkla sağlanır. Girişin yanlarında tahrip olmuş çok sayıda figür vardır. Burada dikkatimizi çeken bir özellik, aslan figürünün tehlikesiz bir hayvan şeklinde betimlenmiş olmasıdır. Kaya mezarlarında, Phrygia Bölgesindeki Aslantaş, Kümbet ve Aslankaya kaya mezarı örneğinde olduğu gibi⁷⁹⁶ ayakta betimlenen aslan figürleri genellikle saldırgan bir pozisyonda işlenmektedir. Bu belki de kompozisyonun antitetik iki aslandan oluşması sebebiyledir. Domuztepe kaya mezarındaki bu aslan belki de tek olarak işlendiği için uysal bir hayvan görüntüsündedir.⁷⁹⁷

Yayınlanmamıştır.

⁷⁹⁵ Bean-Mitford, 1970, 208, No:235.

⁷⁹⁶ Bak. Bossert, 1942, No:1023,1025, 1027;Haspels, 1971, Res.96, 189;Akurgal, 1988, Res.66, 68, 74b.

⁷⁹⁷ Ayakta betimlenen saldırgan aslan tiplerinde genellikle aslanın kuyruğu hayvanın sağrısından daha yüksekte ve gövdeye doğru kıvrılmakta, ön ve arka ayakların biri öne doğru atılmakta, ağız ise genelde sonuna kadar açıktır. Domuztepe kaya mezarındaki aslanın ise kuyruğu neredeyse aslanın ayaklarını bastığı zemine kadar inmektedir. Arka ayaklardan birisi ise yumuşak bir şekilde ileriye atılmıştır. Baş kısmı tahrip olduğu için ağız yapısını göremiyoruz. Figür genel itibariyle uysal bir hayvan profili çizmektedir. Burada belirlemeye çalıştığımız uysal aslan tiplerinin özelliklerini, Anadolu Medeniyetleri Müzesine Erzincan'dan gelme bir blok üzerinde betimlenen ve İ.Ö.7.yy.'a tarihlene bir aslan kabartmasında ve Babylon'da İstar Kapısına giden dinsel tören yolunun duvarlarındaki tuğla kabartmalardaki bir aslan tasvirinde (İ.Ö.604-502) rastlamaktayız. (Bak. Akurgal, 1988, Res.11b, 58b).

Katalog No:E.DT.-KM2

Eserin adı:Kaya mezarı

Bulunduğu yer:Çatalbadem (Yukarı İrnebol) Domuztepe Mevkii

Malzemenin cinsi:Yerli kaya

Ölçüleri:Mezar odası:5.75x4.75m., yük.:1.85m.

Tanım:Anakayaya oyulmuş bir kaya mezarı. (bak.Lev.61;res.E.DT.-KM2) E.D.T.-KM1 nolu kaya mezarı ile yan yana ve onun bir benzeridir. E.D.T.-KM1 nolu kaya mezarı gibi üçgen alınlıklıdır. Alınlık taban genişliği 2.40m., yükseklik 1m. dir. Alınlığın ortasında bir kalkan ve kalkanın ortasında ise çift başlı bir kartal bulunuyor.⁷⁹⁸ Mezar büyük oranda tahribat görmüştür.

Yayınlanmamıştır.

Katalog No:E.-KB1

Eserin adı:Kaya Basamağı

Bulunduğu yer:Çatalbadem (Yukarı İrnebol) Köyü Yazılıtaş Mevkii

Malzemenin cinsi:Yerli kaya

Ölçüleri:Basamaklar:gen.:0.26m., yük.:0.26m.

Tanım:Anakayaya işlenmiş iki basamaklı ve çift yönlü bir kaya merdiveni veya kaya cellası. (bak.Lev.62;res.E.-KB1) Toprak zeminden 0.75m. yüksekliktedir. Basamakların genişliği ve yüksekliği aynı ölçüdedir. (0.26m.) İkinci basamaktan sonra 2.50x2m. ölçülerindeki bir kaya düzlüğüne çıkılır. Burada mimari bir blokun oturacağı bir iz, sunu çukuru veya stel oyuğu olabilecek bir açıklık da görülmemektedir.

Aynı formdaki basamaklı kaya platformuna Tlos yakınlarındaki Girdev nekropolünde rastlamaktayız. Buradaki basamaklardan sonra çıkılan kare formlu düzleştirilmiş alanın tam ortasında bir sunu çukuru yer almaktadır.⁷⁹⁹

Yayınlanmamıştır.

Katalog No:E.-KB2

Eserin adı:Kaya Basamağı

Bulunduğu yer:Çatalbadem (Yukarı İrnebol) Çanakçı Mevkii

Malzemenin cinsi:Yerli kaya

Ölçüleri:Basamak gen.:0.80m., yük.:0.15m.

Tanım:Anakayaya işlenmiş 7 basamaklı bir kaya basamağı. (bak.Lev.62;res.E.-KB2) Basamaklar büyük bir kaya kütesinin tepe kısmına, boşluğa doğru çıkmaktadır. Basamakların sonunda sunu çukuru veya stel oyuğu olabilecek çok sayıda tahrip olmuş açıklıklar vardır.

Benzer kaya basamaklarına Latmos'ta,⁸⁰⁰ Loryma'da,⁸⁰¹ Erzincan yakınlarındaki Karakaya Kalesinde,⁸⁰² Van Urartu mezarları çevresinde,⁸⁰³ İç Karia Türbe Ovasında,⁸⁰⁴ Beyköy

⁷⁹⁸ Kartal, tanrılık sembolüne yakın bir semboldür. Kanatları açık kartal genellikle Zeus ve Ba'al Sami'nin sembolüdür. Ölünün ruhlarını gökyüzüne taşıyan kartallar aynı zamanda orduların sembolü olarak da kullanılır. Gagasında veya pençesinde çelenk olan kartallar şeref ve sonsuzluğu ifade eder. (Scarborough, 1991, 355) Wujeswki'nin Rodenwaldt'a dayanarak verdiği bilgilere göre ise kartal Zeus Bronton'un sembolüdür. (Wujeswki, 1991, 23). Texier, kartalın Selçuklu sultanları tarafından gücün sembolü olarak kabul edildiğini ve sultanların bununla Roma kartalını kabul etmiş olan Bizanslıları taklit ettiklerini bildirir. (Texier, 2002, 34).

⁷⁹⁹ Bak. Yılmaz-Çevik, 1995, AST, XIII-1, 202, Res.9.

⁸⁰⁰ Peschlaw, 1985, AST, III, 155-172, Abb.7,18.

⁸⁰¹ Held, 1998, AST, XVII-2, 303.

⁸⁰² Ceylan, 1999, AST, 17, II, 188, 5, 6.

⁸⁰³ Belli, 1984, AST, II, 175, Res.14-15. Araştırmacı Kavuncu Kalesindeki kaya basamaklarını duvar yatağı olarak tanımlar. Elazığ-Bingöl yakınlarında Haroğlu'ndaki kaya basamakları ise sur-temel yuvaları olarak tanımlanır. Bak.

yakınlarındaki Demirli Kale, Sarıalan ve Kalehisar'da,⁸⁰⁵ Lycaonia Bölgesi'nde Kızıldağ'da,⁸⁰⁶ Beyşehir ve Seydişehir çevresinde⁸⁰⁷ Limyra'da,⁸⁰⁸ Antiphellos'ta,⁸⁰⁹ Pertek, Fındık ve Dikmen'de⁸¹⁰ Dağlık Kilikia kenti Korykosta,⁸¹¹ yine İsauria Bölgesi içerisinde Payallar,⁸¹² Domuztepe,⁸¹³ Merdiven Gediği,⁸¹⁴ Dibektaş⁸¹⁵ ve Balkayalar'da⁸¹⁶ rastlanır. Ancak, kaya basamaklarını Phrygia Bölgesinde (Midaskent basamaklı sunak ve kaya tahtı gibi)⁸¹⁷ daha çok görmekteyiz.⁸¹⁸

Yayınlanmamıştır.

Domuztepe mevkiinde bu kaya basamaklarına benzer bir kaya basamağının daha olduğunu öğrendik⁸¹⁹ ancak burasını bütün çabalarımıza rağmen bulamadık.

Katalog No:E.SA.YA1

Eserin adı:Yazıtlı blok

Bulunduğu yer:Çatalbadem (Yukarı İrnebol) Sultan Alanı Mevkii

Malzemenin cinsi:Yerel yumuşak taş

Ölçüleri:1.17x0.62m., kal.:0.31m.

Tanım:Yerel yumuşak taş üzerine yazılmış bir yazıt. (bak.Lev.63-64;res.E.SA.-YA1)

Yazıt 11 sıradır.

Yazıt:

APNTHNKIΛΛEOC
ΓΟΥΚΠΕΡCOYTEI
ΛΛΗΘENTAYΠIOTN
- OYΛHCKAITOYAI
-OYEPMOKPATH—
ΓΛOYCEΛEYKEYOI—
ΠPOCTOKAAYKAA—
--NΠAIOIACXAPIN-
----NH—HEKATE
----NCΠPOEKIΛΛH
-ONPTATE-AAAΨIOY

Sevin, 1987, AST, V-II, 40, Res.39-40. Ayrıca bak. Işık, 1989, TürkAD, XXXVIII, 36vd., Res.21-22-27; Çevik, 1997, TürkAD, XXXI, 456vd, Res.25vd.

⁸⁰⁴ Buradaki örnek çok daha iyi korunmuştur. Bak. Diler, 1996, AST, XIV-1, 201, Res.12.

⁸⁰⁵ Gonnet, 1984, Fig.9-10. Araştırmacı, sunak, taht, sunu çukuru, kral ve hiyeroglif yazıtlardan meydana gelen beş unsurun Hitit İmparatorluk dönemine kadar uzanan bir kökene sahip olduğunu söylemektedir. Bak. Gonnet, 1984, 122vd.

⁸⁰⁶ Karauğuz, 2002, 11.

⁸⁰⁷ Baldıran-Söğüt, Lykaonia Bölgesindeki Kybele Kültü:Beyşehir ve Seydişehir İlçeleri, (Yayımda).

⁸⁰⁸ Borchhardt, 1971 37d.; Borchhardt, 1973, 39vd.

⁸⁰⁹ Işık, 1999, res.20.

⁸¹⁰ Işık, 1999, res.17, 18, 21.

⁸¹¹ Vann, 1996, AST, XIV-1, 270, Fig.8.

⁸¹² Yılmaz, 1995, 1vd.

⁸¹³ Bahar, 1999, 15.

⁸¹⁴ Bahar, 1999, 15.

⁸¹⁵ Bahar, 1999, 16.

⁸¹⁶ Bahar, 1999, 17.

⁸¹⁷ Işık, 1999, res.20.

⁸¹⁸ Ayrıca bak. Haspels, 1971, res.19vd.

⁸¹⁹ Bahar, 1999, 15, Lev.XLIV.1.

Transkripsiyon.-

Türkçesi: "Kapersos oğlu Killeos'un sınırı. Kalykadnos (ırmağı) kıyısındaki Seleukeia şehir ve halk meclisleri tarafından onurlandırılan Hermokrates, babası Killeos'un anısı ve şerefi için (bu eseri yaptırdı.)"

Yazıtın harf yüksekliği 0.04 cm.'dir. Harf karakterleri Roma dönemini gösterir. Yazılı alandan sonra 0.52m.'lik boş bir alan vardır. Yazıt, İ.S.1.yy. ortaları, 2.yy. sonu ya da 3.yy. başlarında yazılmış olmalıdır.⁸²⁰

Yazıtlı olarak bunlardan başka iki ayrı blok daha bulduk. Ancak bunlar büyük oranda tahrip olduğu için sadece resimlerini vermekle yetineceğiz. (bak.Lev.65;res.E.-1,2) Bean-Mitford'un kentte ele aldığı yazıtların ise hiçbirisini bulamadık.

Katalog No:E.DI.-AM1

Eserin adı:Anıt mezar

Bulunduğu yer:Çatalbadem (Yukarı İrnebol) Köyü Direk Tepe Mevkii

Malzemenin cinsi:Yerel taş

Ölçüleri:-

Tanım:Yüksek bir tepe üzerinde ve çevreye hakim bir noktada rektogonal taşlarla inşa edilmiş kemerli ve basamaklı bir anıt mezardır.⁸²¹ (bak.Lev.66-67;res.E.DI.-AM1)

Mezar, Dinek olarak adlandırılan dik bir tepenin zirvesinde durmakta ve çevredeki yerleşim birimlerinden rahatça görülebilmektedir. Mezar üç basamaklı bir podyum üzerinde yükselmekte ve tonoz çatılıdır.⁸²² Kireç taşı ana kayanın düzeltilen yüzeyi anıt mezara geniş bir podyum sağlar. Tonoza farklı ölçülerdeki kireçtaşı bloklar kullanılmıştır.

Mezarın tonozla kadar olan yüksekliği 3.50m., tonoz yüksekliği 2.75m.dir. Toplam yükseklik ise 6.25m.dir. Tonozun oturduğu basamaklar ortalama 0.30m. genişliğinde ve 0.40m. yüksekliğindedir. Mezar odası ise 4.45x4.30m. ölçülerinde ve 6.25m. yüksekliğindedir. Mezar odasında belki de bir lahit olmalıydı. Scarborough'a göre anıt mezarın iki yönlü olarak açık olması, lahtin halka açık olduğunu göstermektedir.⁸²³ Tonozun tam orta kısmında, yıldırım düşmesi sonucu açılmış küçük bir açıklık vardır.

Mezar, Kilikia Bölgesinde pek yaygın olmayan bir mezar tipidir. Mezar yapısının üzerinde veya çevrede herhangi bir yazıt olmadığı için yapıyı tarihlemek oldukça zordur. Fakat, E.SA.-YA1 nolu yazıttaki ifadeye göre bu civarda Roma döneminde yapılmış bir anıt mezar olmalıydı. Belki de mezarın yazıtı elimizdeki bu yazıt idi.⁸²⁴

Anıt mezarın en önemli özelliği, basamaklı bir platforma ve tonozlu bir çatıya sahip olmasıdır. Bunun bir benzerini Kilikia Bölgesinde göremiyoruz. Basamaklı kaide, Pers mezarlarında görmeye alışık olduğumuz bir özelliktir.⁸²⁵

⁸²⁰ Yazıtın Türkçeye çevirisini yapan ve tarihleyen sayın Prof. Dr. Mustafa Sayar'a teşekkür ederiz.

⁸²¹ Söğüt, 1991, 1; Scarborough, 1991, 320vd.

⁸²² Bean-Mitford, 1970, 205, res.178.

⁸²³ Scarborough, 1991, 325.

⁸²⁴ Söz konusu yazıt için bak. E.SA.-YA 1.

⁸²⁵ Mesela Kyros'un mezarı. Bak.Stronach, 1978, Plate 19vd.

Dinek anıt mezarına en çok benzeyen mezar, kuzey Suriye'de Burdaqlı Köyü'ndeki tonozlu anıtsal bir mezardır.⁸²⁶ Burdaqlı mezarı da Dinek mezarı gibi kayalık bir yerde inşaa edilmiş ve o da çok geniş bir sahadan rahatlıkla görülebilmektedir. Burdaqlı mezarı İ.S.2.yy.'a tarihlenir. Yüksek rütbeli bir Romalı veya yerli birisi için yapılmış olması gereken⁸²⁷ Dinek mezarını biz, Eirenopolis kentinin kuruluşu ile ilgili tarihi olaylara dayanarak en erken İ.S.1 yy. ortalarına vermek istiyoruz.⁸²⁸ Mezopotamya Bölgesinde, Pers Kralı Kyros'un mezarı ile Gur-i Dokhtar olarak bilinen bir mezar yine basamaklı bir kaya üzerinde yükselmekte ancak Dinek mezarından farklı olarak üçgen çatıya sahiptirler.⁸²⁹

Tonoz şeklinde fakat basamaksız benzer bir anıt mezar Olba yakınlarındaki Ovacık Köyü civarında da bulunmaktadır.⁸³⁰

Eirenopolis kentinde yukarıda ele aldığımız kalıntılar dışında araziye terkedilmiş 3 mimari parça (bak.Lev.68-69;res.E.-3,4,5), iki ion sütun kaidesi (bak.Lev.70;res.E.-6,7) ve Korinth başlıklara ait olması gereken akanthus yapraklı iki mimari parça⁸³¹ (bak.Lev.71;res.E.-8,9) tespit ettik.

⁸²⁶ Scarborough, 1991, 327.

⁸²⁷ Scarborough, 1991, 327.

⁸²⁸ Tarafımızdan bulunan E.SA.-YA1 nolu yazıtın çevirisini ve tarihlemesini yapan sayın Prof.Dr. M. Sayar'dan, yazıtın İ.S.1.yy. ortaları ile 2.yy. sonu ya da 3.yy. başlarında yazılmış olduğunu öğrendik. Yazıt için teklif edilen İ.S.1.yy. ortaları, Eirenopolis kentinin kuruluşu ya da yeniden düzenlendiği tarihe uygundur. Anıt mezar belki de, kentin kuruluşu sırasında yaşanan Clitae isyanında kahramanlık gösteren bir askere ait idi. Değerli yardımları için M. Sayar'a teşekkür ederiz.

⁸²⁹ Karşılaştırmak için bak. Stronach, 1978, Plate: 19vd., Plate:182vd.

⁸³⁰ Bak. Sayar, 1994, AST, 12, 60, Res.19.

⁸³¹ Tarsus-Donuktaş kazılarında bunlara benzer parçalar ele geçmiştir. Bak. Baydur, 2001, 230, Fig.8.

4.10. Fet (Işıklı)

Sarıveliler İlçesine bağlı 12 köyden biri olan Işıklı Köyü'nün bugün hâlâ kullanılmakta olan daha önceki adı Fet idi. Köye, Göktepe Kasabası Hacıalaaddin mevkiinden sonra gelen Günder Köyü'nden yaklaşık 4 km. sonra ulaşılır. Işıklı (Fet) Köyü'nden sonra Yunt Dağı'nın ormanlık yamaçlarında kurulu olan Daran ve Koçaşlı (Mulumu) Köyleri üzerinden Akdeniz kıyısına inen bir yol vardır. Işıklı (Fet) Köyü, Göksu Nehri'nin (Kalykadnos) kollarından olan Daran Çayı ile Fariske Çayı'nın birleştiği dere vadisinin yamaçlarında kurulu küçük bir köydür. İki çayın birleştiği dere vadisinin etrafındaki küçük düzlükler de Fet olarak bilinmektedir. Bugünkü modern köyün ilk kurulduğu arazi burası idi. Köy ilk defa 19 yy. sonlarında Sterret tarafından ziyaret edilmiştir.⁸³² Sterret'en uzun bir süre sonra Bean-Mitford burayı ziyaret etmişlerdir.⁸³³

Fet adının kaynağı konusunda henüz elimizde kesin bir bilgi yoktur. İsmi, Türkçe "Feth" kelimesinden bozulduğu söylenebilir ancak köy çevresindeki antik kalıntılar köyün antik döneme kadar uzanan bir geçmişinin olduğuna işaret etmektedir. Buradaki kalıntıların Çukurbağ çevresinde, yukarıda ele aldığımız yerleşimlere yakın olması, burasının devamı olabileceğini düşündürmektedir.

Işıklı (Fet) Köyü'nü ilk defa ziyaret eden Sterret çalışmasında, köy yakınlarındaki az sonra ele alacağımız bir kaya mezarının yazıtına yer vermiştir.⁸³⁴ Aynı yazıt, Sterret'ten yaklaşık 80 yıl sonra Bean-Mitford tarafından düzeltilerek tekrar yayınlanmıştır⁸³⁵. Her iki araştırmacı da köy çevresinde başka kalıntılardan söz etmezler. Son olarak Işıklı (Fet) Köyü çevresindeki kalıntılar Hild-Hellenkemper tarafından ziyaret edilmiştir.⁸³⁶ Hild-Hellenkemper, önceki araştırmacıların bildirdiği yazıtlı kaya mezarına ek olarak köy çevresinde Roma dönemine ait bir altar, lahit ve işlenmiş köşe bloklarının olduğunu bildirmekte ve köyün adını "Vet" şeklinde vermektedir.⁸³⁷ Biz, çalışmalarımız sırasında söz konusu araştırmacıların bahsettiği yazıtlı kaya mezarından başka çevrede çok sayıda sunu çukurlarına ve bir tane de kaya basamağına rastladık.

Kalıntılar

Katalog No:I.-KM1

Eserin türü:Kaya mezarı

Bulunduğu yer: Işıklı (Fet) Köyü

Malzemenin cinsi:Yerli kaya

Ölçüleri:2.30x2.44cm., yük.:1.15cm.

Tanım:Işıklı (Fet-Vet) Köyü'nün 1km. kadar batısında, tarlalar içindeki yerli kayaya oyulmuş, figürsüz fakat yazıtlı bir kaya mezarı. (bak.Lev.72; res.I.-KM 1)

Kaya mezarının oyulduğu ana kaya 1.85m. yüksekliğindedir. Tahrip edilmiş olan mezara büyük bir açıklıktan girilir. Girişin sol üst köşesinde, tabanı 0.60m. ve en yüksek noktası 0.27m. olan yarım ay şeklindeki bir alan, yazıt için hazırlanmıştır. Burada 6 satırlık bir yazıt vardır.⁸³⁸

⁸³² Sterret, 1888, 83.

⁸³³ Bean-Mitford, 1970, 215.

⁸³⁴ Sterret, 1888, 83, No:138.

⁸³⁵ Bean-Mitford, 1970, 215.

⁸³⁶ Hild-Hellenkemper, 1990, 455.

⁸³⁷ Hild-Hellenkemper, 1990, 455. Araştırmacılar, Köyün adının Küçük Ermenistan kralı I.Leon'un listesinde geçtiğini de bildirmektedirler.

⁵ Bean-Mitford, 1970, 215, Phot. No:92.

⁸³⁸ Bean-Mitford, 1970, 215, No:245, Phot. No:192. Sterret'in eksik olan metni,

Yazıt:

ΠΑΠΙΑΣ ΚΟΔΙΣΑ
Χ-ΚΟΝΩΝ ΧΑΤΕΣΣΧΕΥΑ-
ΣΑΝ ΤΗΝ ΗΝΗΜΗΝ
-ΑΡΙΝ ΚΥΡΙΧΟΣ ΔΙΣ
ΤΕ-ΝΙ-ΗΣ ΠΑΠΙ{Ι}ΑΔΟΣ
ΕΤΕΛΕΣΕΝ

Transkripsiyon:

Παπιας, Κοδισα
καὶ Κόνων κατασκεύασαν
τὴν μνήμην
χάρων (sic) τ. Κυρικος δις
τεχνίτης Παπι(ι)αδος?
ἔτελεσεν

Türkçesi: “*Papas ve Konon, Kodisa'nın hatırası için (bu mezarı) yaptırdılar, Papias'ın torunu sanatkar Kyrikos (bunu) yaptı.*”

Yazıt büyük oranda tahrip olmuş, harfler bozuk ve düzensizdir. Harf yüksekliği 0.015m. ile 0.045m. arasında değişmektedir. Harf karakterleri ise geç Roma dönemini göstermektedir. Yazıt sayesinde bölgede ilk defa “*Kyrikos*” adlı bir sanatkarın varlığından haberdar oluyoruz.⁸³⁹ Sadece yazıtı yayınlanmıştır.⁸⁴⁰

Katalog No:I.-KB1

Eserin adı: Kaya Basamağı

Bulunduğu yer:Işıklı (Fet-Vet) Köyü Ildıras mevki

Malzemenin cinsi:Yerli taş

Ölçüleri:Basamak gen.:0.23m., yük.:0.23m.

Tanım:I.-KM1 nolu kaya mezarını 500m. kadar yukarısında (batı) büyük bir ardıç ağacının altında bulunan üç basamaklı bir kaya merdiveni. (bak.Lev.73;res.F.-KB 1)

ΚΕΛΟΝΟΝΚΑΤΕΚΕΒΑ

ΣΕΝΤΗΝΜΝΗΜΗΝ

ΧΑΡΙΝΚΥΡΙΚΑΔΙΣΙ-

ΤΕΧΝΙΤΗ---Α---

ΣΤΕΛΑ---Ν--- şeklindedir. (Sterret, 1888, 83).

⁸³⁹ Aynı zamanda bu taş ustasının babası olan Papias'ın da taş ustası olduğunu tahmin ediyoruz. Çünkü, M.Şahin tarafından yayınlanan, İsauria Bölgesi'ndeki antik dönem taş ustalarını konu alan bir makalede, İsauria Bölgesi'nde Papias adında bir taş ustasının olduğunu öğrenmekteyiz. Karaman Müzesinde A-2071 envanter numarası ile korunan bir mezar yontusunun yazıtında geçen Papias adlı taş ustası, yazıtta geçen Aurelius adından dolayı İ.S. 212 yılından sonra faaliyette bulunmuş olmalıdır. Sözkonusu eser, Papias'ın oğlu Papias tarafından yapılmıştır. Dolayısıyla Fet (Işıklı) Köyü yakınlarındaki bu kaya mezarı da bu Papias'lardan birinin torunu tarafından, İ.S.3.yy.'ın sonlarında yapılmış olmalıdır. İsauria Bölgesinde antik dönemde faaliyet gösteren taş ustaları hakkında geniş bilgi için bak. Şahin, 1997, 75vd.

⁸⁴⁰ Sterret, 1888, 83; Bean-Mitford, 1970, 215, No:245, Phot. No:192.

Basamakların genişliği ile yükseklikleri aynı ölçüdedir. Üçüncü basamaktan sonra düz bir platforma çıkılır. Platform üzerinde sunu çukuru olabilecek herhangi bir açıklık yoktur. Köylülerden aldığımız bilgilere göre bu düz zeminin üzerinde daha önceleri şıralık olarak kullanılan büyük bir tekne (lahit gövdesi olmalı) bulunmaktaydı. Hild-Hellenkemper'in sözünü ettiği lahit buradaki lahit olmalıydı. Basamaklı ve düzeltilmiş kaya yüzeyine yerleştirilen lahit örneklerine çalışma sahası içinde Neapolis kentinde, çalışma sahası dışında ise Karaman Karadağ Değle ören yerinde⁸⁴¹ ve Adrasos nekropolünde⁸⁴² rastlamaktayız.

⁸⁴¹ Topal, 2000, 20.

⁸⁴² Alföldi-Rosenbaum, 1980, Plate XIV, 2.

4.11. Germanikopolis⁸⁴³ (Ermenek):

Germanikopolis antik kenti, günümüzde Karaman İli Ermenek İlçesi'ne lokalize edilmiştir.⁸⁴⁴ Burası, çalışma sahamızın doğusundaki Mersin-Mut İlçesi ile komşudur. Ermenek İlçesi bugün, doğudan Mut (Mersin) ve Gülnar (Mersin) güneyden Anamur (Antalya) ve Gazipaşa (Antalya), batıdan Sarıveliler (Karaman) ve Başyayla (Karaman), kuzeyden ise Karaman merkez köyleri ile (İhsaniye gibi) çevrilidir. 36° 25'-36° 4' kuzey enlemleri ile 32° 10'-33° 20' doğu boylamları arasında kalan Ermenek, denizden 1200m. yükseklikte ve yaklaşık 3000km² yüz ölçüme sahiptir. Ancak, rakımın Göksu (Kalykadnos) boylarında 600m.'ye kadar indiği görülür. Toros dağ sıralarından biri olan Yumrutepe Dağı eteklerinde kurulu olan modern ilçe iki ayrı koldan İç Anadolu'ya, üç ayrı koldan ise Akdeniz kıyı yerleşmelerine geçit sağlar. İlçe, İç Anadolu'yu Akdeniz kıyısına bağlayan en kısa yollara geçit verir fakat bölgenin dağlık yapısı bu yolların revaç görmesine mani olmaktadır.

Silifke (Seleukeia), Aydıncık (Kelenderis), Anamur (Anemurium) ve Mut'a (Ninika-Claudiopolis) ulaşan yolların kavşak noktasında yer alan ilçe, sahip olduğu bu stratejik önemini antik dönemden devralarak bugüne gelmiştir. İlçe, Germanikopolis adıyla antik çağda İkonion-İsaura-Dalisandos'tan Germanikopolis'e ulaşan ve günümüzde de kullanılmakta olan modern yolu bir koldan antik Claudopolis kentine bağlarken, antik Eieropolis (İkizçınar-A.İrnebol, Çatalbadem-Y.İrnebol) kenti yakınlarında çatallanan diğer bir yolu ise bir koldan Kelenderis'e (Aydıncık) bir koldan da Anemurium'a (Anamur) bağlamaktadır. Modern ilçeyi kuzeyden Bucakkışla yolu ile Karaman'a bağlayan yol ise bugün sadece yaz aylarında tercih edilmektedir. Antik Laranda kentini Germanikopolis kentine bağlayan bu yolun⁸⁴⁵ geçtiği arazinin deniz seviyesinden 2100m. kadar yüksek olması buralardan geçişi zorlaştırmaktadır.

1990'lı yılların başına kadar yaklaşık 3800 km² yüzölçümü olan modern ilçe, Sarıveliler ve Başyayla Kasabaları'nın ilçeye dönüştürülmesi sonucu, küçülmüştür. Ancak, Ermenek'in yakın çevresi gerek iklim ve gerekse tarımsal faaliyetler yönünden insan yerleşmesine uygun olduğu için bugün nüfus yoğunluğu yine Ermenek İlçe merkezindedir.

Ermenek, ilk defa XIV.yy.'da Arap seyyahı Şihabettin el-Ömeri tarafından ziyaret edilmiştir.⁸⁴⁶ El-Ömeri burada bizim için önemli olan 14 kentin ve 150 kalenin bulunduğunu haber verir. Bundan uzunca bir süre sonra Ermenek adını Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde görmekteyiz.⁸⁴⁷ Evliya Çelebi eserinde "Ermenak" olarak adını verdiği kentin 70 köyü ve iki beldesinin olduğunu bildirir. Ancak, bugün verdiği yer isimlerinden çoğunun adı değiştirilmiştir. Seyyah, Ermenekteki Türk dönemi yapılarından uzun uzun söz ederken Ermenek Kalesini biraz abartarak anlatır.⁸⁴⁸

19.yy batılı seyyahlarından Kinneir, 1818 yılında yayınlanan çalışmasında Ermenekten uzun uzun söz eder.⁸⁴⁹ Kinneir kentin adını "Erminak" şeklinde verir.⁸⁵⁰ Bir Jeolog olan Hamilton, 1840'lı yıllarda bölgenin jeolojisi ile ilgili bir çalışmasında Ermenek'ten çok kısa

⁸⁴³ Germanikopolis adıyla, Bithynia (bak. Plinius, n.h., V, 143;Ruge, Germanikopolis 1, RE VII-1, 1258) ve Paphlagonia Bölgesinde (muhtemelen Gangra (Çankırı) yakınlarında. Bak. Ruge, Germanikopolis 2, RE VII-1, 1258) de birer kent vardır. Bizim konumuz İsaoria Bölgesi'ndeki Germanikopolis kentidir. (Bak. Ruge, Germanikopolis 3, RE VII-1, 1258).

⁸⁴⁴Ramsay, 1960, 406; Ruge, Germanikopolis, RE, VII, 1, 1910, 1258; Head, 1911, 721;Honigmann, 1925, 75-87;Schultze, 1926, 260; Üçer-Koman, 1945, 7; Hill, 1964, lix;Laminge, Pascher, 1973, 11vd.; Tomaschek, 1975, 60; Bean-Mitford, 1970,199; Darrouzès, 1981, 30;Hild-Hellenkemper, 1990, 258;Zoroğlu, 1993, 81.

⁸⁴⁵ Bu yol için bak. Yılmaz, 1999, 100vd.

⁸⁴⁶ Şihabettin el-Ömeri, 1912, 1vd.

⁸⁴⁷ Evliya Çelebi, Seyahatname, Cilt:9-10, 1984, 127vd.

⁸⁴⁸ Evliya Çelebi, Seyahatname, Cilt:9-10, 1984, 127vd.

⁸⁴⁹ Kinneir, 1818, 315vd.

⁸⁵⁰ Kinneir, 1818, 315-316.

olarak sözeder.⁸⁵¹ Coğrafyacı Kiepert'in 1854 yılında yayınlanan Anadolu haritasında Ermenek çevresi için ayrı bir pafta düzenlediği görülmüştür.⁸⁵² 1861 yılında Langlois, "Ermenag" şeklinde adını verdiği Germanikopolis antik kenti çevresindeki Philadelphia (İmsiören) ve Neapolis (Güneyyurt-Gargara) kentlerini birlikte anar.⁸⁵³ 1875 yılında İngiliz seyyah Davis Ermenek'i ziyaret eder ve daha çok kentin görünümü hakkında bilgi verir.⁸⁵⁴ Sterret, Ermenek'ten bugünkü adıyla söz eder.⁸⁵⁵ Ramsay, Anadolu'nun tarihi coğrafyasını konu alan ve 1890 yılında yayınlanan çalışmasında Ermenek adının kaynağına değinir.⁸⁵⁶ Cuinet, 1891 yılında yayınladığı çalışmasında Ermenek'e geniş yer ayırmıştır.⁸⁵⁷ Heberdey-Wilhelm ikilisinin Kilikia Bölgesini içeren ve 1896 yılında yayınlanan daha çok yazıt içerikli çalışmasında Ermenek çevresinden geniş olarak söz edilir.⁸⁵⁸ İlk defa Collignon 1897 yılındaki çalışmasında Ermenek'e geniş yer ayırmakla beraber kentin o dönemdeki yerleşim düzenini gösteren bir gravüre de yer vermiştir.⁸⁵⁹ (bak.Lev.74;res.G.-1) 1899 yılında Alishan, çalışmasında Ermenek ve çevresindeki antik yerleşmelerden uzun uzun söz eder.⁸⁶⁰ Texier,⁸⁶¹ Küçük Asya'nın Tarih ve Arkeolojisi adlı çalışmasında Ermenek'ten, Haçlı Seferleri sırasında bozguna uğrayan 700 kişilik Haçlı ordusunun sığındığı yer olarak anar.⁸⁶² Barcklay, Grek sikkelerini ele aldığı çalışmasında Germanikopolis'in Ermenek olduğunu ve antik çağda Dağlık Kilikia'nın bir alt bölgesi olan Lalasis'te olduğunu belirterek kentin sikkelerinden bir örnek verir.⁸⁶³ 1900 yılında Head,⁸⁶⁴ ve Hill⁸⁶⁵ 1910 yılında Ruge'nin⁸⁶⁶ verdiği kısa bilgiler, bu yüzyılın Ermenek ile ilgili ilk bilgileridir. 1910 yılında Ermenek'i ziyaret eden Tanin Gazetesi muhabiri Ahmet Şerif kentin o yıllardaki sosyo-ekonomik durumundan acı acı söz eder.⁸⁶⁷ 1922 yılında Ermenek'e gelen Doktor Nazmi yine kentin sağlık

⁸⁵¹ Araştırmacı, rehberlerine dayanarak Ermenek'te bir kilisenin varlığını haber verir. Ayrıca, Hamilton'un çalışmasında Ermenek ile ilgili pasajda geçen Alan Buzuk adındaki yerleşim yeri ve coğrafi sahanın bugünkü Alan Boğaz (Köseçobanlı-Gülner-Mersin) İlçesi olduğunu tahmin ediyoruz. Burası, çalışma sahamızda Eirenopolis (A.İrnebol-İkizınar-Y.İrnebol-Çatalbadem) ve Görmeli (Üçbölük) yerleşmelerinin çok yakınında ve çalışma sahamızın güney doğu sınırını teşkil etmektedir. Buradaki çalışmalarımız sırasında, araştırmacının sözünü ettiği kesme taş blokları rastlamadık. (Hamilton, 1842, 322).

⁸⁵² Kiepert, 1854. DIII nolu pafta tamamen Ermenek çevresini kapsamaktadır.

⁸⁵³ Langlois, 1861, 178vd.

⁸⁵⁴ Davis, 1879, 351vd. Davis, Ermenek'te tahrip edilmiş çok sayıda kaya mezarından ve bir kaleden (Ermenek Kalesi olmalı) söz eder. Ayrıca araştırmacı kentin bitki yönünden çok zengin olduğunu, o dönemde bölgenin bitki popülasyonunu araştırmak isteyen batılı araştırmacılara yardımcı olduğundan söz eder. (Ermenek çevresinin bitki örtüsü için bak. Davis-Mill-Tan, 1988, 90vd.;Şanda-Küçüködük, 2000, 73vd.). Araştırmacı, İsauria kentlerini gezmek için Ermenek'e geldiğini yazar. Ayrıca kentin o dönemdeki kaymakamı ile tanıştığını, kaymakamın İtalya, Fransa ve Malta gibi birkaç Avrupa ülkesinde bulunmuş olduğunu nakleder. Davis, Ermenek'ten sonra Hadim üzerinden geçerek bugünkü Hocalar (o zamanki adı ile Ayıcılar) Köyü'ne gelir.

⁸⁵⁵ Araştırmacı Ermenek çevresindeki kalıntılardan hiç söz etmez. İfadelerinden anladığımız kadarıyla da Ermenek'te hiç mola vermeden geçmiştir. Ancak, bugün Ermenek'e bağlı bir köy olan antik Laranda-Germanikopolis yolu üzerindeki Balkusan Köyü yakınlarında bir yerde kamp kurar. Sterret Balkusan Deresi kıyılarında bulunan doğal kaya sığınaklarında yaşayan yerlilerden hayretle söz eder. Araştırmacı buradan Bucakkışlaya geçer ve yolu üzerindeki Buçakçı Köprü'den uzun uzun söz eder. (Sterret, 1888, 84).

⁸⁵⁶ Ramsay, 1961, 406.

⁸⁵⁷ Cuinet, 1891, 77vd.

⁸⁵⁸ Heberdey-Wilhelm, 1896, 127vd.

⁸⁵⁹ Collignon, 1897, 77.

⁸⁶⁰ Alishan, 1899, 326vd.

⁸⁶¹ Texier, 2002, 33.

⁸⁶² Kilikia Ermenileri için bak. Tcholakian, 1998, 15vd.

⁸⁶³ Head, 1911, 721.

⁸⁶⁴ Head, 1911, 446.

⁸⁶⁵ Hill, 1900, XXX.

⁸⁶⁶ Ruge, Germanikopolis, RE, VII, 1, 1910, 1258.

⁸⁶⁷ Ahmet, Şerif, 1999, 212vd.

sorunları ile ilgili pek de iç açıcı olmayan bilgiler verir.⁸⁶⁸ Schultze,⁸⁶⁹ 1926 yılında yayınladığı bir çalışmada Ermenek adını kökenine kısaca değinir ve ayrıca çalışmamıza konu olan kentlerden bir kısmının tarihi konusunda kısa kısa bilgiler verir. 1930'lu yılların ortasında Swoboda-Keil-Knoll'un⁸⁷⁰ birlikte yayınladıkları bölge ile ilgili çalışmasından sonra Ermenek ve çevresi ile ilgili çalışmalar kesintiye uğramıştır. Cahen, 1939 yılında yayınlanan bir makalesinde Ermenek yakınlarındaki Maniwan (Mennan) Kalesinden kısaca söz eder.⁸⁷¹ 1960'lı yılların ortasında Bean-Mitford tarafından bugünkü Ermenek İlçe sınırları içindeki yazıtlar ele alınmıştır.⁸⁷² 1964 yılında Hill'in British Museum'daki Grek sikkelerini konu alan çalışmasında araştırmacı Germanikopolis kentinin bugünkü Ermenek olduğunu belirterek kentin kuruluşu ile ilgili özet bilgi verir. Hill ayrıca kent sikkelerine de değinir.⁸⁷³ Vasıliev, 1968'de Bizans ve Arapları konu alan eserinde Ermenek'ten çok kısa olarak söz eder.⁸⁷⁴ Honigmann'ın 1970 yılındaki çalışmasında yine Ermenek adına rastlıyoruz.⁸⁷⁵ Cramer'e ait olan 1971 basımlı çalışmada araştırmacı Ermenek'i, Göksu'nun (Kalykadnos) kaynağının yakınlarında gösterir.⁸⁷⁶ Cramer, bugüne kadar üzerinde durulmayan, Ermenek ile ilgili önemli bir konuya da değinir. Araştırmacının D'Anville'ye atıf yaparak verdiği bilgilere göre Homana şefinin kentinin Ermenek Kalesi olduğu düşünülmektedir. Yine 1971 yılı içerisinde Eyice, Karaman Karadağ çevresindeki arkeolojik çalışmalarını konu alan kitabında, rehberlerine dayanarak Ermenek çevresindeki manastırlarda bulunan freskler hakkında kısa bilgiler verir.⁸⁷⁷ Darrouzès, 1975 yılında yayınlanan Nikaia Konsili ile ilgili çalışmasında konsil listelerine dayanarak verdiği kent adları içerisinde Germanikopolis adını da verir.⁸⁷⁸ Mitford ve Andrews 1980 yılında yayınladıkları İsauria Bölgesi ile ilgili bir makalelerinde Germanikopolis yakınlarındaki yollar hakkında kısa bir bilgi verirler.⁸⁷⁹ Araştırmacılar ayrıca bölgede Severus dönemi ile ilgili önemli bir olayı aktarırlar.⁸⁸⁰ Darrouzès, 1981 yılında yayınladığı ve Notitiae Episcopatum'da verilen İsauria kentleri listesi içerisinde Germanikopolisin de olduğunu söyler.⁸⁸¹ 1986 yılında yayınlanan Sylloge Nummorum Graecorum'da Germanikopolis kentinin şehir sikkelerine yer verilmiştir.⁸⁸² 1988 yılında yayınlanan, Mutaflan'a ait bir çalışmada Ermenek'e geniş yer verilmiştir.⁸⁸³ Araştırmacı çalışmasında, 1800'lü yılların sonlarında Collignon'un yaptığı Ermenek gravürünü de aynen kullanmıştır.⁸⁸⁴ Yine 1988 yılında ünlü Alman Nüvizmat Ziegler tarafından yayınlanan ve Kilikia Bölgesi kent sikkelerini konu alan bir çalışmada Germanikopolis kentinden de iki örnek verilmiştir.⁸⁸⁵ Son on yıl içinde Hild-Hellenkemper,⁸⁸⁶ Scarborough⁸⁸⁷ ve Zoroğlu'nun⁸⁸⁸ çalışmalarında Germanikopolis ile ilgili önemli bilgilere sahip olmaktadır.

⁸⁶⁸ Doktor Nazmi, 1922, 56vd.

⁸⁶⁹ Schultze, 1926, 222vd.

⁸⁷⁰ Swoboda-Keil-Knoll, 1935, 135vd.

⁸⁷¹ Cahen, Byzantion XIV, Fas.1, 134.

⁸⁷² Bean-Mitford, 1970, 199.

⁸⁷³ Hill, 1964, lix.

⁸⁷⁴ Vasıliev, 1968, 81vd.

⁸⁷⁵ Honigmann, 1970, 41.

⁸⁷⁶ Araştırmacıya göre bu lokalizasyon Gossel ve diğer araştırmacılar tarafından kabul edilmiştir. Araştırmacı, Leake'nin, haritasında Ermenek'i Philadelphia olarak göstermesine ise itiraz etmez.(Cramer, 1971, 333)

⁸⁷⁷ Eyice, 1971, 121.

⁸⁷⁸ Darrouzès, 1975, 51.

⁸⁷⁹ Mitford-Andrews, ANRW II, 1980, 1248vd.

⁸⁸⁰ Mitford-Andrews, 1980, 1246.

⁸⁸¹ Darrouzès, 1981, 30.

⁸⁸² Sylloge Nummorum Graecorum, Switzerland, I Levante-Cilicia, 1986, Kat.No:573, Plate:35.

⁸⁸³ Mutaflan, 1988, 222vd.

⁸⁸⁴ Mutaflan, 1988, Res.No:71.

⁸⁸⁵ Ziegler, 1988, 45.

Çalışmalarında antik Germanikopolis kentine az-çok değinen bu araştırmacıları kısaca andıktan sonra yine bu araştırmacıların önderliğinde Ermenek adının kaynağı konusundaki görüşlere değinmek istiyoruz.

Cumhuriyet dönemi resmi kayıtlarına göre bugünkü Ermenek adı 1940'lı yıllara kadar "Ermenak" şeklinde idi. Ancak, 19.yy. araştırmacılarının bazıları kentin adını bugünkü gibi *Ermenek*⁸⁸⁹ şeklinde verirken bazıları da *Erminak*,⁸⁹⁰ *Ermenag*,⁸⁹¹ *Ermenak*,⁸⁹² *Germanic*,⁸⁹³ *Zermanik*⁸⁹⁴ şeklinde vermektedir. Biz bu söylenişlerin dillere göre ortaya çıkan bir telaffuz hatası olduğunu ve hepsinin de aynı kökene –Germanikopolis adına- dayandığını düşünüyoruz.

Germanikopolis adı, İsauria Dekapolis'i'nin listesini veren Konstantin Porphyrogennetes'e'de ilk sırada yer almaktadır.⁸⁹⁵ Kent Hierokles'te yine İsauria kentleri arasında verilmiştir.⁸⁹⁶ Tomaschek'e göre Ermenek, 1102 yılında "Germanicopla" olarak anılmaktaydı.⁸⁹⁷ Cuinet⁸⁹⁸ ve Heberdey-Wilhelm'e⁸⁹⁹ göre Ermenek'te bulunan bir yazıtta kentin adı Germanikopolis olarak geçmekte hatta bu yazıt kentin kuruluşu ile ilgili bilgiler vermektedir. Ancak söz konusu yazıt bugün kayıptır.⁹⁰⁰

Cuinet ve Heberdey-Wilhelm'in sözünü ettiği bu yazıttan önce Leake,⁹⁰¹ İsauria Dekapolisini tespit etmeye çalışırken Germanikopolis'i Philadelphia'da (İmsiören-Gökçeseki) göstermiştir.⁹⁰² Wilhelm bir makalesinde⁹⁰³ bu görüşe karşı çıkar. Cuinet ve Heberdey-Wilhelm'in not ettikleri yazıtta göre Germanikopolis kenti İ.S. 17 yılında kurulmuş olmalıdır.⁹⁰⁴ Ancak Ramsay'a⁹⁰⁵ göre kent İ.S.38 yılında Kommagene kralı IV.Antiochos tarafından kurulmuştur.⁹⁰⁶ Ramsay'ın verdiği bilgiler göre Caligula Germanicus, İ.S.38 yılında Cilicia Tracheia'nın ve Lycaonia'nın bir kısmını Kommagene kralı IV.Antiochos'a ve karısı Iotape Philadelphos'a verir. IV.Antiochos ise Caligula Germanicus'a ithafen bugünkü kente Germanikopolis adını verir.⁹⁰⁷ Karısının adını ise, daha sonra ele alacağımız bugünkü İmsiören-Gökçeseki kalıntılarının bulunduğu saha konusunda araştırmacıların hemfikir oldukları kente verir. IV. Antiochos daha

⁸⁸⁶ Hild-Hellenkemper, 1990, 258.

⁸⁸⁷ Scarborough, 1991, 1vd.

⁸⁸⁸ Zoroğlu, 1993, 81; Zoroğlu, 1997, 1vd.

⁸⁸⁹ Sterret, 1888, 84.

⁸⁹⁰ Kinneir, 1818, 315-316.

⁸⁹¹ Langlois, 1861, 178vd.

⁸⁹² Cramer, 1971, 333.

⁸⁹³ Alishan, 1899, 381.

⁸⁹⁴ Hild-Hellenkemper, 1990, 258.

⁸⁹⁵ Konst. Porph. De them, 77; Honigmann, 1970, 41.

⁸⁹⁶ Hierokles, 710, 2.

⁸⁹⁷ Tomaschek, 1891, VIII, 60-89.

⁸⁹⁸ Cuinet, 1891, 77.

⁸⁹⁹ Heberdey-Wilhelm, 1896, 129.

⁹⁰⁰ Çalışmamız sırasında tespit ettiğimiz bir yazıt fragmanında ΓΕΡΜ[Α]..... şeklinde bir ibare gördük. Yazıt çok eksik olduğu için diğer harf karakterlerinden anlam çıkmamaktadır. Okuyabildiğimiz bu kısmın ise bir sıfat ya da isim olabileceğini düşünüyoruz. Araştırmacıların sözünü ettiği yazıt belki de bu yazıt idi. (bak.res.G.-YA1)

⁹⁰¹ Leake, 1976, 117.

⁹⁰² Aşağıda ayrı bir başlık altında ele alacağımız Philadelphia kenti, çalışma sahamızdaki Gökçeseki (İmsiören) ve Çamlıca (Muhallar) Köyü yakınlarındaki kalıntılar sahası olarak lokalize edilmektedir. Bak. Philadelphia bahsi.

⁹⁰³ Wilhelm, 1894, 2.

⁹⁰⁴ Heberdey-Wilhelm, 1896, 129.

⁹⁰⁵ Ramsay, 1960, 414.

⁹⁰⁶ Kentin yeri konusundaki tespitlerin fikir babası Leake'dir.(Leake, 1976, 117).

⁹⁰⁷ Schultze, 1926, 260.

sonra Germanikopolis ve Philadelphia kentlerinde ΔΥΚΟΝΩΝ ΛΑΚΑΝΑΩΝ ANEMOYPIENΩΝ ΣΕΒΑΣΤΗΝΩΝ isimleriyle sikke darbeder.⁹⁰⁸

Germanikopolis kentini isim benzerliğinden dolayı bugünkü Ermenek olarak kabul eden Ruge, Heberdey-Wilhelm'in kentte bulunduğu yazıta dayanarak kentin İ.S.17 yılında kurulduğunu ima etmektedir.⁹⁰⁹ Hild-Hellenkemper bu tarihe karşı çıkararak kentin, Ramsay'ın bildirdiği gibi İ.S.38 yılında Kommageneli IV. Antiochos tarafından İmparatorlar Caligula, Claudius veya Nerondan birinin adına kurulduğunu söyler.⁹¹⁰ Biz, kentin Germanikopolis adından önce başka bir adının olduğunu, Germanikopolis adının ise İ.S. 38 yılından önce kurulmuş olan bu kentin daha önceki adının yerine verildiğini tahmin ediyoruz. Dolayısıyla Heberdey-Wilhelm'in buldukları yazıtta işaret edilen İ.S.17 tarihini kentin kuruluş tarihi değil de, adının Germanikopolis olarak değiştiriliş tarihi olarak görüyoruz. Germanikopolis kentinin daha önceki adının ise Plinius'ta⁹¹¹ Homanadlarla ilgili bir pasajda geçen Clibanus⁹¹² veya Clibanum⁹¹³ kenti olabileceğini düşünüyoruz. Bu kent ise belki de Tacitus'un eserinde⁹¹⁴ dağlık Kilikalılar'ın bir kabilesi olarak geçen Clitae kabilesi tarafından işgal edilmiş olmalıydı.

Kentin adının kökeni ve kuruluşu ile ilgili bu iddialardan sonra kent ile ilgili siyasi, ekonomik ve stratejik konulara girmek istiyoruz. Yukarıda andığımız kaynaklara genel olarak baktığımızda kentteki her çeşit aktivitenin kente Germanikopolis adının verilmesinden sonra hız kazandığı anlaşılmaktadır. Bir anlamda kentin, Kommageneli IV. Antiochos'un hegemonyası altına girmesiyle birlikte tarih sahnesinde çıktığı görülür.⁹¹⁵ Kentin, Germanikopolis adını almadan önceki antik malzemeleri hakkında yeterli bilgimiz yoktur. Ancak, Germanikopolis adının verilmesiyle birlikte kentte sikke darbedilmeye başlanmıştır.⁹¹⁶ Bu sikkelerde genellikle önde ΑΔΙΑΝΗ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΠΟΛΙ yazıtıyla⁹¹⁷ birlikte Hadrian'ın defne çelenkli büstü,⁹¹⁸ arka yüzde ise bazen Apollon'un defne çelenkli büstü⁹¹⁹ yer alırken bazen ayakta, phiale ve asa tutan Zeus,⁹²⁰ bazen ateş altarnının üzerinde phiale ve mızrak tutan Athena,⁹²¹ bazen de oturan Tyche⁹²² görülmektedir. (bak.Lev.75; G.-2,3)

Hadrian döneminde, 137 yılında Anemurion'da Eirenopolis yoluyla Germanikopolis'e ulaşan bir yol yapılmıştır.⁹²³ İmparatorun, belki de bölgedeki dağlı kavimleri kontrol altında

⁹⁰⁸ Ramsay, 1960, 417. Ayrıca bak.Göktürk, 2002, 127.

⁹⁰⁹ Ruge, Germanikopolis, RE, VII, 1, 1910, 1258.

⁹¹⁰ Hild-Hellenkemper, 1990, 258. Caligula, Claudius ve Neron, zafer kazanan anlamına gelen Germanikus sıfatını kullanmışlardır. Zoroğlu, kentin Germanikopolis adını İ.S.17 yılında Roma İmparatoru Tiberius'un oğlu Germanicus'tan aldığı ileri sürer. (Zoroğlu, 1993, 81).

⁹¹¹ Plinius, V, 23.

⁹¹² Ruge, Clibanus, RE, IV, 1, 1900, 22.

⁹¹³ Texier, (Suat-Koprman-Yıldız), 2002, 290.

⁹¹⁴ Tacitus, VI., 41, XII, 55.

⁹¹⁵ Germanikopolis, kralın imparatorluk koruyuculuğundan sonra Kommagene Bölgesinin bir kenti gibi adlandırılır. (Magie, 1950, 550).

⁹¹⁶ Ramsay, 1960, 417. Magie'ye göre kentin, kendi sikkesini basmada gösterdiği başarısı, IV.Antiochos'un Kilikalılar arasında barışı sağlamada gösterdiği başarısını ortaya koymaktadır. (Magie, 1950, 550).

⁹¹⁷ Head, 1911, lxx, 81; Imhoof-Blumer, 1902, 446; Hill, 1964, Pl.XIII, 13.

⁹¹⁸ Head, 1911, 721; Hill, 1964, Pl.XIII. 13; Sylloge Nummorum Graecorum, 1986, Kat.No:572-573.

⁹¹⁹ Head, 1911, 721; Hill, 1964, Pl.XIII 13.

⁹²⁰ Head, 1911, 721; Sylloge Nummorum Graecorum, Kat.No:753; Hill, 1964, lxx'e göre buradaki betimde Hadrian, Zeus'un ayakta duran tipindedir.

⁹²¹ Sylloge Nummorum Graecorum, Kat.No:752.

⁹²² Price-Bluma L.Trell, Coins and their Cities Architecture on the ancient coins of Greece, Roma and Palestine, London, 1977, 1vd.

⁹²³ Mitford-Andrews, 1980, 1246.

tutmak amacını taşıyan bir yol ağı projesi çerçevesinde İsaura'dan gelerek Germanikopolis üzerinden geçip Claudiopolis, oradan da Laranda'ya ulaşan bir yol daha yaptığı görülmektedir.⁹²⁴

194 yılında Septimius Severus, Pescennius Niger'e karşı yaptığı seferinde, bugünkü Sertavul Geçidi'nden ve Göksu (Kalykadnos) Vadisi'nden geçer. Koropissos kenti, imparatora kendi heykelini vererek onu şereflendirmişlerdir.⁹²⁵ Philadelphia kenti yakınlarındaki Damlaçalı'ndaki⁹²⁶ Athena tapınağında⁹²⁷ ayrıca Severus zafer alayının kutlamaları yapılmıştır.⁹²⁸

197-198 yıllarında Hadrian'ın yaptığı Anemurion'dan Germanikopolis'e kadar olan yol tamir edilmiştir.⁹²⁹

368 yılında Roma, isyancı İsaerialılarla Germanikopolis kentinde "*Germanicopolitanis auctoribus*" barışını yapmıştır.⁹³⁰ Böylece Germanikopolis'in bu yüzyılda önemli bir kent statüsünde olduğu anlaşılmaktadır.

Hild-Hellenkemper'e göre Germanikopolis'in ilk tanınan piskoposu olan Tyrannos, 451 yılındaki Khalkedon konsiline katılmıştır. Theodoros 787'de Nikaia konsiline, Basileios ise 879 yılındaki Constantinopol konsiline katılmıştır.⁹³¹

Kalıntılar

Ermenek çevresinde yaptığımız araştırma gezilerinde antik Germanikopolis kentinin kalıntılarının büyük oranda tahrip edilmiş olduğunu gördük.⁹³² Biz burada, kısmen korunmuş olan mezar sanatı ağırlıklı kalıntıları bulunduğu sahalara göre Germanikopolis'in merkezine en yakın olan yerleşimden başlayarak ele almak istiyoruz.

Kızılkaya

Burada, Ermenek İlçe merkezinin 10km. kadar güneydoğusundaki bir kaya blokunun güney yüzüne işlenmiş yan yana iki kaya mezarı ve yakınlarda bir kaya basamağı tespit ettik.

Katalog No:G.K.-KM1

Eserin adı:Kaya mezarı

Bulunduğu yer:Ermenek Kızılkaya mevkii

Malzemenin cinsi:Yerli kaya

Ölçüleri:Giriş:1.40x1.30m., mezar odası:2x1.50m., yük.:1.50m.

Tanım:Arcosollü bir kaya mezarı.(bak.Lev.76;res.G.K.-KM1) büyük oranda tahrip edilmiştir. Girişten soldaki arcosolde iki mezar, diğerlerinde ise birer mezar vardır.

Yayınlanmıştır.⁹³³

⁹²⁴ Mitford-Andrews, 1980, 1248.

⁹²⁵ Mitford-Andrews, 1980, 1249.

⁹²⁶ Damlaçalı Örenyerine, ilerde Philadelphia kentini ele alırken ayrıca değinilecektir.

⁹²⁷ Damlaçalıdaki ormanlık alanda bugün Küllüin denilen küçük bir mağara bulunmaktadır. Bean-Mitford'un burada tespit ettikleri bir yazıtta Athena için bir niş açıldığından söz edilmektedir. (Bu konu Philadelphia kenti konusu içinde ele alınacaktır.)

⁹²⁸ Mitford-Andrews, 1980, 1249.

⁹²⁹ Mitford-Andrews, 1980, 1250.

⁹³⁰ Rougé, REA 68, 1966, 300;Hild-Hellenkemper, 1986, 630, 633f. A.19.;Hild-Hellenkemper, 1990, 258.

⁹³¹ Hild-Hellenkemper, 1990, 258.

⁹³² Ermenek İlçe merkezi, Konya Koruma Kurulu'nun 04.05.1995 tarih ve 2260 nolu kararı ile I.derece arkeolojik ve kentsel sit alanı ilan edilmiştir. (Karaman Kültür Envanteri, Sıra No:29-30).

⁹³³ Bean-Mitford, 1970, 199.

Katalog No:G.K.-KM2

Eserin adı:Kaya mezarı

Bulunduğu yer:Ermenek Kızılkaya mevkii

Malzemenin cinsi:Yerli kaya

Ölçüleri:Giriş:1.50x1.35m., mezar odası:2.70x2.50m. yük.:1.65m.

Tanım:Bitkisel motifli ve yazıtlı bir kaya mezarı. (bak.Lev.76-77;res.G.K.-KM2) Mezarı çevreleyen bordürün⁹³⁴ içerisi bitkisel bezemelerle süslenmiştir. Bordürün üst kenar ortasında bir haç yer alıyor. Arşitrav üzerinde ise 3 sıra yazıt vardır.⁹³⁵

Yazıt:

ΧΡΙΣΤΕ ΒΟΕΘΙ ΤΟ ΔΟΥΛΟ ΣΟΥ ΜΙΝΚΕΒΑΥΛΙ

ΧΡΙΣΤΕ ΒΟΕΘΙ ΤΟΥΣ ΔΟΥΛΟΥΣ {Σ} ΣΟΥ ΤΕ-ΝΙΤΧΕ ΤΟΥ ΠΥΑΣΑΝΤΑΣ ΤΟ
ΕΡΓΟΝ ΤΟΥΤΟ

Transkripsiyon:

Χρίστε, βοέθι τῶ δούλῳ σου Μινκεβαυλι τας.

Χρίστε, βοέθι τοὺς δούλους(ς) σου τεχνίτας τοὺς πυήσαν-
τας (sic) τὸ ἔργον τοῦτο.

Türkçesi: "Ey İsa, kölen Minkebaules'e yardım et. Ey İsa, bu eseri yapan kölelerine yardım et."

Erken Hıristiyanlık dönemi özellikleri gösteren yazıtın harf yüksekliği 0.017m.-0.05m. arasında değişmektedir.

Sadece yazıtı yayınlanmıştır.⁹³⁶

Katalog No:G.K.-KB1

Eserin adı:Kaya Basamağı

Bulunduğu yer:Ermenek Kızılkaya mevkii

Malzemenin cinsi:Yerli kaya

Ölçüleri:Uz.:1.70m., basamak yük.:0.15m., gen.:0.40m.

Tanım:5 basamaklı bir kaya merdiveni. (bak.Lev.78;res.G.K.-KB1) Anakayaya işlenmiş ve boşluğa çıkmaktadır. Son basamaktan sonra çıkılan yerde sunu çukuru veya stel oyuğu olabilecek bir açıklık yoktur.

Yayınlanmamıştır.

Ahatköy

Ahatköy, Ermenek'in yaklaşık 10km. doğusunda bir mahalledir.

Katalog No:G.A.-KL1

Eserin adı:Kaya lahti

Bulunduğu yer:Ermenek Ahatköy Mahallesi

Malzemenin cinsi:Yerli kaya

⁹³⁴ Burada olduğu gibi, kaya mezarlarında girişin iç içe bordürlerle çevrelendiği bir kaya mezarı örneğine Phrygia Bölgesinde, bugünkü Gökçe Kısık'ta bir kaya mezarında rastlamaktayız. Bak. Haspels, 1971, Res.245.

⁹³⁵ Bean-Mitford, 1970, 199, No:222.

⁹³⁶ Bean-Mitford, 1970, 199.

Ölçüleri:0.53x0.17m., der.:0.21m.

Tanım:Anakayaya oyulmuş küçük ölçülerde bir kaya lahti. (bak.Lev.79;res.G.A.-KL1)
Kaya yüzeyinin güneyinde 2 basamaklı bir platform üzerindedir. Ön yüzde yan yana 4 figür yer almakta ancak büyük oranda tahrip edilmiştir. Figürlerin bastığı zeminin altında 5 sıra yazıt vardır.⁹³⁷

Yazıt:

ΑΝΙΣ ΜΑΛΑΒΙΟΥ ΘΥΓΑ-
ΤΗΡ ΑΝΕΣΤΗΣΕΝ ΤΑΝ
ΜΟΝΤΟΣ ΤΟΝ ΕΑΝΤΗΣ
ΑΝΔΡΑ ΑΥΝΟΙΑΣ—ΑΡΙΝ ΔΙΑ
ΤΕ-ΝΕΙΤΟΥ ΤΑΛΟΥ ΠΟΤΤΕ [Ι]

Transkripsiyon

Αινίς Μπλαβίου θυγά-
τηρ άνεστήσεν Ταν
Μούτος τόν έαυτήσ
άνδρα εύνοίας χάριν δια
τεχνείτου Τάλου Ποττε[ι]

Türkçesi: "Malabios'un kızı Ainis, Mous'un oğlu kendi kocası Tan'ı iyi niyetinden dolayı sanatkar Talos aracılığla diktirdi."

Roma dönemi özellikler gösteren yazıtın harf yüksekliği 0.023m.-0.06m. arasında değişmektedir.

Ön yüzdeki yazıtlı ve figürlü alanın üst kısmında dikdörtgen fomlu 0.53x0.17m. ölçülerinde ve 0.21m. derinliğinde bir açıklık vardır. Bu açıklığın üzerine kapatılmış olan kapağın oturduğu yerler belirgindir. Burası, ölü küllerinin veya kemiklerinin konulduğu urne veya kemik çekmecesini olmalıdır.

Sadece yazıtı yayınlanmıştır.⁹³⁸

Karalar

Ermenek'in 12 km. güney doğusunda bir mahalledir. Burada geniş bir alan yayılmış kaya mezarları görülmektedir. Bunlardan kısmen korunmuş olanları ele almak istiyoruz.

Katalog No:G.K.-KL1

Eserin adı:Kaya lahti ve kapağı

Bulunduğu yer:Ermenek Karalar Mahallesi

Malzemenin cinsi:Yerli kaya

Ölçüleri:1.60x0.40m., der.:0.80m., kapak:1.55x0.90m.

Tanım:Aslan kapaklı bir kaya lahti. (bak.Lev.80;res.G.K.-KL 1) Klasik İsauria tipi aslanlı kapağa sahip. Tahrip durumdadır.

Katalog No:G.K.-KL2

Eserin adı:Kaya lahti kapakları

Bulunduğu yer:Ermenek Karalar Mahallesi

⁹³⁷ Bean-Mitford, 1970, 200, No:222, Phot. No:171.

⁹³⁸ Bean-Mitford, 1970, 201, No:224, Phot. No:173.

Malzemenin cinsi: Yerli kaya

Ölçüleri: 2x0.90m.

Tanım: Yan yana iki kaya lahti. (bak.Lev.80;res.G.K.-KL 2) Biri büyük ölçüde tahribat görmüş, diğeri ise yarıya kadar toprağa gömülüdür.

Karalar Mahallesinde ayrıca, büyük oranda tahrip olmuş birbirine yakın mesafede 2 ayrı kaya lahti tespit ettik. (bak.lev.81;res.G.K.-KL 2)

Çakılıbüük

Katalog No: G.Ç.-KM1

Eserin adı: Kaya mezarı

Bulunduğu yer: Ermenek Çakılıbüük mevkii

Malzemenin cinsi: Yerli kaya

Ölçüleri: Mezar odası girişi: 0.70x0.70m., mezar odası: 2.50x2.50m. yük.: 1.90m.

Tanım: Yazıtlı bir kaya mezarı. (bak.Lev.82;res.G.Ç.-KM 1) Ağaçlık alandaki bir kaya kütlesine işlenmiş, oldukça büyük ölçülerdedir. Mezar odasının ortasında sanduka kısmı vardır. Girişin solunda 0.90x0.90m. ölçülerindeki kare bir alan düzeltilerek 19 sıra yazıt kazanmıştır. Ancak, büyük oranda tahrip olan yazıt okunamamaktadır.

Bunların dışında Ermenek'te, yerleşim sahasının yukarısındaki kayalık alanda çok sayıda figürsüz kaya mezarları görülmektedir. (bak.Lev.83-84;res.G.-4-5-6) Bunların bazıları arcosollüdür. İlçenin yukarısındaki dağ blokunun güneye bakan uçurum yüzeyinde muhtemelen yazıt için hazırlanmış kare formlu bir alan görülmektedir. Ancak yüksek olduğu için yazıtı not edemedik. (bak.Lev.85;res.G.-7) Yumrutepe İnöğlesi kaya manastırı ve freskleri, Kirseönü figürsüz kemer formlu kaya mezarları (bak.Lev.86;res.G.-8) bu çevredeki diğer kalıntılardandır. Bunun yanı sıra Kirseönü yakınlarındaki bir kaya kütlesi üzerinde 0.40x0.35m ölçülerinde kareye yakın bir alan düzleştirilmiş ve üzerine bölgede şimdiye kadar görmediğimiz karekterler içeren harflerle bir yazıt kazanmıştır. Harfler düzensiz ve siliktir. (bak.Lev.86;res.G.-9) Sineketepe'de (Sığınaktepe) tespit ettiğimiz bir höyük ise çalışma sahamızdaki tek höyük yerleşmesidir. (bak.Lev.87;res.G.-10) Höyük çevresinde bir de işlik tespit ettik.⁹³⁹ (bak.Lev.88;res.G.-11)

Ermenek Merkez

Katalog No: G.-KM1

Eserin adı: Kaya mezarı

Bulunduğu yer: Ermenek merkez Keben Mahallesi

Malzemenin cinsi: Yerli kaya

Ölçüleri: mezar odası: 1.25x0.72m., yük.: 1.75m.

Tanım: Yazıtlı bir kaya mezarı. (bak.Lev.89;res.G.-KM1) Yanlardan iki sütunla desteklenmiştir. Sütun yüksekliği 1.26m., önyüz, 1.75x1.47m. ölçülerindedir. Kemer alınlığın ortasında 6 sıra yazıt vardır. Yazıt 3 ayrı kısımdan oluşmaktadır.⁹⁴⁰

Yazıt:

a-ΡΟΥΦΕ ΑΛΥΠΕ -ΑΙΡΕ

b-ΑΒΑΣ ΙΕΡΑΧΟΣ ΘΥΓΑΤ[Η] Ρ ΙΟΥΛΙΑΝ [Ω]

KNA ΤΩ ΑΝΔΡΙ ΑΥΤΗΣ ΧΑΙΕΑΥΓΗ ΕΧ ΤΩΝ

⁹³⁹ Bu işlik ile hemen hemen aynı olan başka bir işlik için bak. Diler, 1996, AST, XIV, I, 196, res.2.

⁹⁴⁰ Bean-Mitford, 1970, 199, No:220.

ΙΔΙΩΝ ΜΝΗΜΗΣ -ΑΡΙΝ
c-ΤΑΤΑΣ ΧΑΙ ΠΑΠΑΣ ΔΙΦΟΥ ΑΔΕΛΦΟΙ

Transkripsiyon:

- a- Ροῦφε ἄλυτε,
χαῖρε
- b- Αβας Ἱέρακος vac. θυγάτηρ Ἰουλιαν[ῶ]
Κνα τῶ ἀνδρὶ αὐτῆς vac. καὶ ἐαυτῆ ἐκ τῶν
ιδίων μνήμης vac. χάριν
- c- Τατας καὶ Παπας Διφου ἀδελφοί

Türkçesi:

a-Ey Rouphos, selam sana dertsiz adam.

b-Hieraks kızı Abas, kendi kocası Iuolianos Knas için ve kendisi için kendi kesesinden hatırası için (bu mezarı) yaptırdı.

c-Diphos oğulları Tatas ve Papas kardeşler.

Yazıtta geçen isimler ilginçtir. Bu isimler bölgede ilk defa görülüyor. Roma dönemi özellikleri gösteren yazıtın harf yüksekliği her satırda değişmekle birlikte 0.035m. ile 0.13m. arasında değişmektedir.

Sadece yazıtı yayınlanmıştır.⁹⁴¹

Katalog No:G.-LK1

Eserin adı:Lahit kapağı

Bulunduğu yer:Ermenek Belediye Parkı girişi

Malzemenin cinsi:Yerel taş

Ölçüleri:2.16x0.87m., yük.:1.05m.

Tanım:Aslan betimli bir lahit kapağı. (bak.Lev.90;res.G.-LK1) İlkel tarzda işlenmiş ya da tamamlanmamıştır. Aslanın pençeleri insan eli şeklindedir.

Katalog No:G.-LK2

Eserin adı:Lahit kapağı

Bulunduğu yer:Ermenek Belediye Parkı girişi

Malzemenin cinsi:Yerel taş

Ölçüleri:1.96x0.96m., yük.:0.76m.

Tanım:Aslanlı lahit kapağı. (bak.Lev.90;res.G.-LK 2) G.-LK1 nolu lahit kapağı gibi kabaca işlenmiş ya da tamamlanmamıştır.

Katalog No:G.A.-KM1

Eserin adı:Kaya mezarı

Bulunduğu yer:Ermenek Akçamescid Mahallesi

Malzemenin cinsi:Yerli taş

⁹⁴¹ Bean-Mitford, 1970, 199, No:220, Phot. No:169.

Ölçüleri:Ölçü alınamamıştır.

Tanım:Alınlıklı bir kaya mezarı. (bak.Lev.91;res.G.A.-KM1) Alınlığın ortasına kabaca bir boğa başı işlenmiştir. Yarım kalmıştır. Mezar bugün ağıl olarak kullanılmaktadır.

Katalog No:G.A.-KM2

Eserin adı:Kaya mezarı

Bulunduğu yer:Ermenek Akçamescid Mahallesi

Malzemenin cinsi:Yerli kaya

Ölçüleri:Ölçü alınamamıştır.

Tanım:Üçgen alınlıklı bir kaya mezarı. (bak.Lev.91;res.G.A.-KM 2) Üçgen alınlıkta tepe ve köşe akroterleri verilmiştir. Mezar bugün ağıl olarak kullanılmaktadır.

Katalog No:G.A.-KM3

Eserin adı:Kaya mezarı

Bulunduğu yer:Ermenek Akçamescid Mahallesi

Malzemenin cinsi:Yerli taş

Ölçüleri:Ölçü alınamamıştır.

Tanım:Üçgen alınlıklı bir kaya mezarı. (bak.Lev.92;res.G.A.-KM3) Sadece tepe akroteri işlenmiştir.

Buluntular

Ermenek çevresindeki antik yerleşmelerde bulunup Karaman ve Konya Arkeoloji Müzelerinde sergilenen eserlere geçmeden önce Ermenek Turizm Derneği bürosunda korunan eserlerle bölgedeki çalışmalarımız sırasında müzeye teslim etmek üzere halktan topladığımız malzemelere değinmek istiyoruz.

Ermenek Turizm Derneği Bürosunda Korunan Eserler

Katalog No:G.-YA1

Eserin adı:Yazıtlı blok

Bulunduğu yer:Ermenek Tekeçatı mevki

Malzemenin cinsi:Yöresel yumuşak taş

Ölçüleri:0.265x0.24m., kal.:0.045m.

Tanım:Yazıtlı bir blok. (bak.Lev.92;res.G.-YA1) Yazıtın 7 satırı görülebilmektedir. Yazıt büyük oranda tahrip olduğu için okunamıyor ancak korunan son satırda ΓΕΡΜ[Α] okunmaktadır. Yazıt belki de Cuinet⁹⁴² ve Heberdey-Wilhelm'in⁹⁴³ sözünü ettiği yazıt idi.

Yayınlanmamıştır.

Dernek bürosunda ayrıca Bizans dönemi 5 adet sütun başlığı korunmaktadır.(bak.Lev.93-94;res.G.TD.-SB1,2,3,4,5)

⁹⁴² Cuinet, 1891, 77.

⁹⁴³ Heberdey-Wilhelm, 1896, 129.

Halktan Temin Edilen Eserler

Katalog No:G.-R1

Eserin adı:Pişmiş toprak boğa figürünü

Bulunduğu yer:Ermenek Tangır Beleni

Malzemenin cinsi:Pişmiş toprak

Ölçüleri:uz.:0.21m., gen.:0.055m.

Tanım:Pişmiş toprak boğa figürünü. (bak.Lev.95-96;res.G.-R1) Büyük oranda tahrip olmuş, üzerinde çatlamlar ve kopmalar vardır. Kırık olan her iki boynuzun uçları içe doğru kıvrılmış olmalıydı. Boyun kısmından açılan bir delik, içerisinde boş olduğunu göstermektedir. Ağız düz bir blok şeklinde, kabaca bırakılmıştır. Gözler iri ve patlak olarak işlenmiş, göz çukuruna renkli bir parçanın yerleştirilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Sol ön ve arka ayakta kopmalar var. Kopan sağ ön ayak ve boyun yeniden yapıştırılmıştır. Sağısında bir delik görülmektedir. Kuyruğu vücuduna yapıştırılmıştır. Aynı eserin bronzdan bir benzeri, Varşova Devlet Arkeoloji Müzesinde 845 envanter numarası ile kayıtlıdır. Eser, Tarsus'tan satın alma yoluyla gelmiştir.⁹⁴⁴ Ölçü itibariyle Ermenek'te ele geçen bu boğa figüründen oldukça küçüktür. Ancak, boynuzların, ayakların, kuyruğun ve özellikle gözün ve ağzın işlenişinde birebir benzerlik vardır. Varşovadaki söz konusu boğa figürünü boynuz yapısından dolayı hayvan cinsi olarak "*Bos primigenius Bos*" sınıfına dahil edilmiş ve tarih olarak İ.Ö.1000 yılı önerilmiştir.⁹⁴⁵ Anadolu'da buna benzer boğa figürüleri Manisa Bozdağ yakınlarında,⁹⁴⁶ Ankara çevresinde⁹⁴⁷ ve Hattuša'da⁹⁴⁸ ele geçmiştir. Sadece ağız yapısı bakımından benzer figürüleri Mezopotamya sanatında da görülür.⁹⁴⁹

Yayınlanmamıştır.

Katalog No:G.-T1

Eserin adı:Testicik

Bulunduğu yer:Ermenek Aktepe Mevkii

Malzemenin cinsi:Pişmiş toprak

Ölçüleri:karın çapı:0.22m., boyun çapı:0.02m., kaide çapı:0.035cm., boy: 0.10m.

(korunan)

Tanım:Pişmiş toprak testicik. (bak.Lev.97;res.G.-T1) Koku kabı olmalı. Oval gövdeli ve ince boyunludur. Boyun omuzdan itibaren kırıktır. Düz kaidelidir. Alabastrona benzer.

Sikkeler (Roma)

Katalog No: G.RS1

Eserin adı:Sikke

Bulunduğu yer:Ermenek

Korunduğu müze:-

Env.No:-

⁹⁴⁴ Przeworski, 1938,183, Lev.I, Şekil:I.

⁹⁴⁵ Przeworski, 1938,185vd. Biz, elimizdeki bu eserin bu kadar erken döneme ait olabileceği konusunda kuşkuluyuz. Pişmiş toprak boğa figürünerinin ise evlerde dinsel amaçlı olarak ya da süs olarak kullanıldığını düşünüyoruz.

⁹⁴⁶ Przeworski, 1936, 119, Fig.36.

⁹⁴⁷ Perrot-Chipiez, 1884, 763, Fig.369.

⁹⁴⁸ Bittel, 1937, 4f., Tf.I, 2a-b.

⁹⁴⁹ Bak. Ghirshman, 1968, Pl.20.

Malzemenin cinsi:Bronz

Dönemi:Roma (Didius Iulianus (İmparator Caesar Marcus Didius Severus Iulianus Augustus) (28.03.193-01.06.193) Kızı, Didia Clara)

Çap-Ağırlık:Rmax:15mm. Rmin:13mm. -

Tanım: ÖY:DIDIA CLARA AVG

Didia Clara'nın büstü sağa.

AY:HILAR R TEMPOB

Sağ elinde sunu kabı, sol elinde bereket boynuzu tutan Hilaritas.(Canlılık, gülyüzlülük) Sikke Iulia Domna'ya da ait olabilir.⁹⁵⁰ (bak.Lev.98;res.G.-RS1)⁹⁵¹

Katalog No: G.RS2

Eserin adı:Sikke

Bulunduğu yer:Ermenek

Korunduğu müze:-

Env.No:-

Malzemenin cinsi: Bronz

Dönemi: Gallianus (P.Licinius Valerianus Egnatis Galienus) (İ.S.253-268)

Çap-Ağırlık: Rmax:21mm. Rmin:19mm. -

Tanım: ÖY:GALLIENVS AVG

İmparator ışınlı tacı ile, sağa.

AY:IOVICONSERVAT

İmparator ayakta, sağ elinde küre tutuyor, sol elinde mızrak. Kesimde PXV (bak.Lev.98;res. G.-RS2)⁹⁵²

Katalog No: G.RS3

Eserin adı:Sikke

Bulunduğu yer:Ermenek

Korunduğu müze:-

Env.No:-

Malzemenin cinsi: Bronz

Dönemi:Aurelian (L.Domitius Aurelianus) (İ.S.270-275)

Çap-Ağırlık: Rmax:22mm. Rmin:20mm. -

Tanım: ÖY:IMP C AVRELIANVS AVG

Aurelian ışınlı başlığı ile, sağa.

AY:ORIENS AVG (usti) Kesimde SXXX

İmparator elinde dünya yuvarlağı tutmaktadır. Ayaklarının dibinde iki tutsak yer almakta ve doğunun Palmyralılardan geri alınmasını yansıtmaktadır. (bak. Lev.98;res. G.-RS3)⁹⁵³

⁹⁵⁰ Iulia Domna olması güçlü ihtimal. Aynı sikke için bak.Melih Arslan, 1992, 60, No:98. Iulia Domna sikkesi için bak.Lange, 1949, No:59;Bland-Aydemir, 1991, 127vd., Pl.5.7, No:752-753;Tekin, 1994, 160vd.; Gorny&Mosch Giessener Münzhandlung, Antike Münzen und Lots, 2002, 88, No:1706vd.

⁹⁵¹ Aynı sikke için bak.Baydur, 1998, 61, Lev.XXIII, 215;İreland, 2000, 60, No:2231; Gorny&Mosch Giessener Münzhandlung, Antike Münzen und Lots, 2002, 86, 1692.

⁹⁵² Aynı sikke için bak.Temizsoy, 1996, 102, Plate:44-53;İreland, 2000, 62, No:2273;Kilikia Bölgesindeki Gallianus sikkeleri için bak. Ziegler, 1988, 39, 73vd., 76, 110, 152, 158, 169vd., 177;Gallianus'un diğer sikkeleri için bak. Lange, 1949, 33;Krzyzanowska, 1970, table:35;Arslan, 1991, 14vd., 164; Arslan, 1992, 90vd.;Tekin, 1994, 176vd., Arslan, 1996, 43vd., Baydur, 1998, 80vd.; Gorny&Mosch Giessener Münzhandlung, Antike Münzen und Lots, 2002, 96, No:1775-1776.

Katalog No: G.RS4

Eserin adı:Sikke

Bulunduğu yer:Ermenek

Korunduğu müze:-

Env.No:-

Malzemenin cinsi: Bronz

Dönemi:Diokletianus (M.Aurelius Valerius Diocletianus) (İ.S.284-305)

Çap-Ağırlık: Rmax:23mm. Rmin:20mm. -

Tanım: ÖY:IMP CC VAL DIOCLETIANVS PF AVG

İmparatorun ışınlı taçlı, giyimli büstü sağa.

AY:CONCORDIA MILITVM

Prens veya imparator (solda), askeri kıyafetli, karşısında Iuppiterden (sağda) küre üstünde Victoria alıyor. Her ikisi de ayakta, Iupiter asa taşıyor. Aralarında TA, kesimde XXI (bak. Lev.99;res. G.-RS4)⁹⁵⁴

Katalog No:G.-RS5

Eserin adı:Sikke

Bulunduğu yer:

Korunduğu müze:-

Env.No:-

Malzemenin cinsi:- Bronz

Dönemi:Maximianus (Galerius Maximianus) (İ.S.302-303)

Çap-Ağırlık: Rmax:26mm. Rmin:24mm. -

Tanım:ÖY:MAXIMIANVS NOB CAES

Galerius başı, sağa, defne çelenkli, hafif sakallı.

AY:SAC MON VRB AVGG EY CAESS N N

Moneta sola doğru ayakta, uzun chyton ve chymationlu, öne uzattığı sağ elinde terazi, solda bereket boynuzu tutuyor, kolundan aşağı chymationun ucu sarkıyor. (bak.Lev.99;res. G.-RS5)⁹⁵⁵

Katalog No: G.RS6

Eserin adı:Sikke

Bulunduğu yer:Ermenek

Korunduğu müze:-

Env.No:-

Malzemenin cinsi: Bronz

Dönemi:Licinius I (Valerius Licinianus Licinius) (İ.S.308-324)

Çap-Ağırlık: Rmax:19mm. Rmin:18mm. -

⁹⁵³ Aynı sikke için bak. Ireland, 2000, 65, No:2370. Aurelian'ın diğer sikkeleri için bak. Baydur, 1998, 84vd., Lev.XXXIII, 303; Ireland, 2000, 64vd. Aurelian sikkeleri için bak. Arslan, 1992, 97.

⁹⁵⁴ Aynı sikke için bak.Arslan, 1992, 101, No:191;Tekin, 1994, 183, No:750;Temizsoy, 1996, 103, Plate 45, No:83;İreland, 2000, 68vd. Diocletian sikkeleri için bak. Gorny&Mosch Giessener Münzhandlung, Antike Münzen und Lots, 2002, 98, No:1794-1795. Kilikia Bölgesinde, Elaiussa-Sebaste'den aynı sikke için bak. Tekin, 2001, 233, Fig.3.

⁹⁵⁵ Galerius Maximianus'un diğer bir sikke tipi için bak. Gorny&Mosch Giessener Münzhandlung, Antike Münzen und Lots, 2002, 99, No:1803;Kilikia Bölgesi Maximianus sikkesi için bak. Baydur-Seçkin, 2001, 102, No:11.

Tanım: ÖY:IMP LICINIUS AVG

İmparatorun defne çelenkli büstü sola, sağ elinde mappa, sol elinde asa tutuyor.

AY:IOVI CONSERVATORI AVGG NN

Iupiter ayakta sola, omuzunda chylamis, sağ elinde küre üstünde Victoria, sol elinde asa tutuyor. Solda esir, sağ boşlukta S, kesimde SMANT (bak. Lev.99;res. G.-RS6)⁹⁵⁶

Katalog No: G.RS7

Eserin adı:Sikke

Bulunduğu yer:Ermenek

Korunduğu müze:-

Env.No:-

Malzemenin cinsi: Bronz

Dönemi: Constantine I (Flavius Valerius Constantinus) (İ.S.307-337)

Çap-Ağırlık: Rmax:14mm. Rmin:13mm. -

Tanım: ÖY:DV CONSTANTINVS PT AVGG

Peçeli bir baş.

AY:-

Quadriga içinde bir imparator. (bak. Lev.100;res. G.-RS7)⁹⁵⁷

Katalog No: G.RS8

Eserin adı:Sikke

Bulunduğu yer:Ermenek

Korunduğu müze:-

Env.No:-

Malzemenin cinsi: Bronz

Dönemi:Constantine I (Flavius Valerius Constantinus) (İ.S.307-337)

Çap-Ağırlık: Rmax:15mm. Rmin:13mm. -

Tanım: ÖY: DV CONSTANTINVS PT AVGG

Peçeli baş sağa.

AY:VN MR

Başı kapalı imparator ayakta duruyor.(bak. Lev.100;res. G.-RS8)⁹⁵⁸

Katalog No: G.RS9

Eserin adı:Sikke

Bulunduğu yer:Ermenek

Korunduğu müze:-

Env.No:-

Malzemenin cinsi: Bronz

Dönemi:Constantine I (Flavius Valerius Constantinus) (İ.S.307-337)

⁹⁵⁶ Licinius'un diğer sikkeleri için bak. Tekin, 1994, 190, No:789;İreland-Ateşoğulları, 1996, 128, Plate:57, 194, 195, 196, 197, 198;Baydur, 1998, 99, Lev.XXXVIII, 347-348;İreland, 2000, 75.

⁹⁵⁷ Aynı sikke için bak.Arslan, 1992, 118, No:229;Tekin, 1994, 193, No:815;İreland-Ateşoğulları, 1996, 130, No:216, Plate 58, No:216;Constantine I'in diğer sikkeleri için bak. Lange, 1949, No:73;Arslan, 1992, 110vd.;Tekin, 1994, 190vd.;İreland, 2000, 77.

⁹⁵⁸ Aynı sikke için bak, Arslan, 1992, 118, No:230;İreland-Ateşoğulları, 1996, 130, No:217;İreland, 2000, 77, No:2727; İmparator'un diğer sikkeleri için bak.Lange, 1949, No:73; Arslan, 1991a, 45, No:1;Tekin, 1994, 190vd.;İreland-Ateşoğulları, 1996, 129vd.

Çap-Ağırlık: Rmax:20mm Rmin:19mm. -

Tanım: ÖY:IMP C FL VAL CONSTANTINVS PF AVGG

İmparatorun defne çelenkli başı sağa.

AY:IOVI CONSERVATORI AVGG

Jupiter ayakta, çıplak, sola; omuzunda chylamis, sağ elinde küre üstünde Victoria, sol elinde asa tutuyor. Solda yerde kartal, gagasında çelenk. Sağda B, kesimde SMHT (bak. Lev.100;res. G.-RS9)⁹⁵⁹

Katalog No: G.RS10

Eserin adı:Sikke

Bulunduğu yer:Ermenek

Korunduğu müze:-

Env.No:-

Malzemenin cinsi: Bronz

Dönemi:Constantius I (Flavius Valerius Constantinus) (İ.S.337-361)

Çap-Ağırlık: Rmax:22mm. Rmin:21mm. -

Tanım: ÖY:DN CONSTANTIVS PF AVG

İmparatorun rozet diademli, giyimli ve zırlı büstü sağa.

AY:FEL TEMP REPARATIO

Virtus, atından düşen düşmana mızrağını saplıyor. Sağda, yerde kalkan, kesimde ANE [?](bak. Lev.100;res. G.-RS10)⁹⁶⁰

Katalog No: G.RS11

Eserin adı:Sikke

Bulunduğu yer:Ermenek

Korunduğu müze:-

Env.No:-

Malzemenin cinsi: Bronz

Dönemi:Constantius I (Flavius Valerius Constantinus) (İ.S.337-361)

Çap-Ağırlık: Rmax:15mm. Rmin:14mm. -

Tanım: ÖY:DN CONSTANTIVS PF AVG

İmparatorun diademli, zırlı büstü sağa.

AY:SPES REIPVBLICE

Virtus miğferli, ayakta, sola; sağ elinde küre, sol elinde mızrak tutuyor. Kesimde SMKE olmalı. Tarih: 355-361 (bak. Lev.101;res. G.-RS11)⁹⁶¹

Katalog No: G.RS12

Eserin adı:Sikke

Bulunduğu yer:Ermenek

Korunduğu müze:-

Env.No:-

⁹⁵⁹ Aynı sikke için bak. Akat, 1986, No:162;Arslan, 1992, 110, No:210. Benzer sikkeler için bak. Tekin, 1994, 192; İreland, 2000, No:2615. Constantine I'in diğer sikkeleri için bak. Lange, 1949, No:73;Arslan, 1992, 110vd.;Tekin, 1994, 190vd.;Baydur, 1998, 95;İreland, 2000, 77.

⁹⁶⁰ Aynı sikke için bak.Arslan, 1992, 125, No:247. Benzerleri için bak. Lange, 1949, No:73;Tekin, 1994, 205, No:884-885;İreland, 2000, 83vd.

⁹⁶¹ Constantius I dönemi sikkeleri hakkında geniş bilgi için bak.Baydur, 1998, 99vd.

Malzemenin cinsi: Bronz

Dönemi:Constantius II (Flavius Claudius Constantinus) (İ.S.337-341)

Çap-Ağırlık: Rmax:17mm. Rmin:15mm. -

Tanım: ÖY:FL IVL CONS[TANYIVS NO] B C

Constantinus'un defne çelenkli büstü sağa.

AY:GLORIA EXERC [ITVS]

İki asker karşılıklı ayaktalar; bir ellerinde mızrak, diğer ellerinde yere dayalı kalkanları tutuyorlar. Aralarında standart duruyor. Kesimde CON [Γ] (bak. Lev..101;res. G.-RS 12)⁹⁶²

Katalog No: G.RS13

Eserin adı:Sikke

Bulunduğu yer:Ermenek

Korunduğu müze:-

Env.No:-

Malzemenin cinsi: Bronz

Dönemi:Roma Constans (Flavius Iulius Constans) (İ.S.337-350)

Çap-Ağırlık: Rmax:14mm. Rmin:13mm.-

Tanım: ÖY:[DN CONSTA]NS PF AVG

İmparatorun rozet diademli başı sağa.

AY:Çelenk içinde dört satır halinde;

VOT

XV

MVLT

XX

Kesimde SMAN[.] (bak. Lev.101;res. G.-RS 13)⁹⁶³

Katalog No: G.RS14

Eserin adı:Sikke

Bulunduğu yer:Ermenek

Korunduğu müze:-

Env.No:-

Malzemenin cinsi: Bronz

Dönemi:Valentinian I (Flavius Valentinianus) (İ.S.364-375)

Çap-Ağırlık: Rmax:16mm. Rmin:15mm. -

Tanım: ÖY:DN VALENTINIANVS PF AVG

İnci diademli başlığı olan bir büst.

AY:SECVRIT[AS] REIPVB[LICAE] (bak. Lev.101;res. G.-RS 14)⁹⁶⁴

⁹⁶² Aynı sikke bak. Arslan, 1992, 120, No:236; Tekin, 1994, 203, Lev.LXXI, No:873-809. Benzer örnekler için bak.Lange, 1949, No:73;Arslan, 1991a, 45, Pl.2.1,2;İreland, 1996, 129vd., Plate:58;İreland, 2000, 77, No:2717, 2750, 2847, 2855, 2863, 2865, 2867, 2869, 2925, 2947, 2951, 2954, 3020, 3017, 3058, 3066, 3067;Aynı tip sikkenin Tarsus Donuktaşa ele geçen örnekleri için bak. Baydur-Seçkin, 2001, 108, Lev.:LXVII, LXVIII, LXIX.

⁹⁶³ Aynı sikke için bak.Arslan, 1992, 213, No:240; Gorny&Mosch Giessener Münzhandlung, Antike Münzen und Lots, 2002, 99vd., No:1811vd. Benzer sikkeler için bak. Arslan, 1991a, 56, Pl.2.1,3, 4, 6, 11, 12, Pl.2.2., 4, 1;Arslan, 1992, 122-124, No:245;Tekin, 1994, 201, No:863; Ireland, 2000, 83, No:2910, 2929, 2957, 2961, 3028, 3030, 3031, 3056, 3153, 3163, 3192, 3260.

⁹⁶⁴ Aynı sikke için bak.Arslan, 1992, 135, No:271;Arslan, 1992, 45, Plate:2.1.No:5; Ireland, 2000, 88vd., No:3077-3082. Valentinian sikkeleri için bak.Tekin, 1994, 207, No:897.

Katalog No: G.RS15

Eserin adı:Sikke

Bulunduğu yer:Ermenek

Korunduğu müze:-

Env.No:-

Malzemenin cinsi: Bronz

Dönemi:Arkadius (Flavius Arkadius) (383-408) Karısı Eudoxia

Çap-Ağırlık: Rmax:17mm. Rmin:15mm. -

Tanım: ÖY:AEL EVDO[XIA]

Eudoxia'nın büstü sağa, başın üstünde tanrı eli (manus dei) imparatoriçeye çelenk tutuyor.

AY:?(bak. Lev.102;res. G.-RS 15)⁹⁶⁵

Katalog No: G.RS16

Eserin adı:Sikke

Bulunduğu yer:Ermenek

Korunduğu müze:-

Env.No:-

Malzemenin cinsi: Bronz

Dönemi:Arkadius (Flavius Arkadius) (383-408)

Çap-Ağırlık: Rmax:18mm. Rmin:17mm. -

Tanım: ÖY:DN[ARKADI]VS PF AVG

İmparatorun inci diademli, paludamentumlu ve mızraklı büstü sağa.

AY:VIRTVS [EXER]CITI

İmparator ayakta, cepheden, baş sağa, sağ elinde mızrak, sol elinde yere dayalı kalkan tutuyor. Sağda Victoria, sağ eliyle imparatorun başına çelenk koyuyor, sol elinde palmiye dalı tutuyor. Kesimde CONSA Tarih:395-401. (bak. Lev.102;res. G.-RS 16)⁹⁶⁶

Katalog No: G.RS17

Eserin adı:Sikke

Bulunduğu yer:Ermenek

Korunduğu müze:-

Env.No:-

Malzemenin cinsi: Bronz

Dönemi:Arkadius (Flavius Arkadius) (383-408)

Çap-Ağırlık: Rmax:15mm. Rmin:14mm. -

Tanım: ÖY:DN ARKAD[IV]S PF AVG

İmparatorun inci diademli, paludamentumlu ve zırhlı büstü sağa.

AY:VIRTVS AXERC[ITI]

İmparator ayakta, cepheden, baş sağa, sağ elinde mızrak, sol elinde yere dayalı kalkan tutuyor. Sağda Victoria, sağ eliyle imparatorun başına çelenk koyuyor, sol elinde

⁹⁶⁵ Eudoxia sikkeleri için bak.Arslan, 1992, 49, Pl.2.2,25;İreland, 2000, 95, No:3274, 3275, 3276.

⁹⁶⁶ Aynı sikke için bak. 1992, 141, No:290;Tekin, 1994, 215, No:946;İreland, 2000, 95, No:3251-96, No:3290. Arkadius dönemi sikkeleri için bak. Ireland, 2000, 94.

palmye dalı tutuyor. Kesimde CONSA Constantinopolis (İ.S.395-401) (bak. Lev.102;res. G.-RS 17)⁹⁶⁷

Katalog No: G.RS18

Eserin adı:Sikke

Bulunduğu yer:Ermenek

Korunduğu müze:-

Env.No:-

Malzemenin cinsi: Bronz

Dönemi:Honorius (İ.S.393-423)

Çap-Ağırlık: Rmax:14mm. Rmin:13mm. -

Tanım: ÖY:DN HONORIVS PF AVG

Honorius'un diademli, giyimli büstü sağa.

AY:GLORIA ROMANORVM

İki imparator ayakta, cepheden, başları birbirlerine dönük, tokalaşıyorlar. Diğer elleriyle mızrak tutuyorlar. Tarih:408-423 (bak. Lev.102;res. G.-RS 18)⁹⁶⁸

Sikkeler (Bizans)

Katalog No: G.BS1

Eserin adı:Sikke

Bulunduğu yer:Ermenek

Korunduğu müze:-

Env.No:-

Malzemenin cinsi: Bronz

Dönemi:(İ.S.976?-1030/1035)

Çap-Ağırlık: Rmax:27mm. Rmin:24mm. -

Tanım:ÖY:İsa'nın yüzü cepheden, kabı çok süslü bir kitap tutuyor., karışık motiflerle süslü çapraz haç var.

AY:xlhSyS/XRISTyS/bASILE (bak. Lev.103;res.G.-BS 1)⁹⁶⁹

Katalog No: G.BS2

Eserin adı:Sikke

Bulunduğu yer:Ermenek

Korunduğu müze:-

Env.No:-

Malzemenin cinsi: Bronz

Dönemi:(İ.S..976?-1030/1035)

Çap-Ağırlık: Rmax:31mm. Rmin:29mm. -

Tanım: ÖY:İsa'nın büstü, çok süslü kabı olan bir kitap tutuyor; her tarafında çeşitli motifler olan çapraz hale bezemeli.

AY: xlhSyS/XRISTyS/bASILEy/bASILE (bak. Lev.103;res. G.-BS 2)⁹⁷⁰

⁹⁶⁷ Tekin, 1994, 214.

⁹⁶⁸ Honorius sikkeleri için bak. Arslan, 1991a, 49vd.; Tekin, 1994, 219, No:297;İreland-Ateşoğulları, 1996, 132;İreland, 2000, 95vd.; Gorny&Mosch Giessener Münzhandlung, Antike Münzen und Lots, 2002, 103, No:1842-1843;Kilikia Bölgesi Honorius sikkeleri için ayrıca bak.Baydur-Seçkin, 2001, 112, No:116vd., Lev.:LXIX, 54vd.

⁹⁶⁹ Aynı sikke için bak. Ireland-Ateşoğulları, 1996, 136, Plate:63, No:332;İreland, 2000, 112, No:3919.

Katalog No: G.BS3
 Eserin adı:Sikke
 Bulunduğu yer:Ermenek
 Korunduğu müze:-
 Env.No:-
 Malzemenin cinsi: Bronz
 Dönemi:(İ.S.1050-1060)
 Çap-Ağırlık: Rmax:29mm. Rmin:25mm. -
 Tanım: ÖY:İsa cepheden, dört köşe taht üzerinde oturuyor, beşli süsü olan bir kitap tutuyor.

AY:ISXS/bASILE/bASIL (bak. Lev.103;res. G.-BS3)⁹⁷¹

Katalog No: G.BS4
 Eserin adı:Sikke
 Bulunduğu yer:Ermenek
 Korunduğu müze:-
 Env.No:-
 Malzemenin cinsi: Bronz
 Dönemi:(İ.S.1059-1067)
 Çap-Ağırlık: Rmax:29mm. Rmin:27mm. -
 Tanım: ÖY:İsa cepheden, ayakta duruyor, kitap tutuyor, elini kaldırmış dua ediyor.

AY:Constantine ve Eudocia cepheden, ayakta duruyorlar, uzun labarum haç tutuyorlar. (bak. Lev.103;res. G.-BS4)⁹⁷²

Katalog No: G.BS5
 Eserin adı:Sikke
 Bulunduğu yer:Ermenek
 Korunduğu müze:-
 Env.No:-
 Malzemenin cinsi: Bronz
 Dönemi:(Michael VII-İ.S.1071-1078)
 Çap-Ağırlık: Rmax:29mm. Rmin:28mm. -
 Tanım: ÖY:İsa'nın yüzü cepheden, kitap tutuyor.

AY:İmparatorun büstü cepheden, labarum tutuyor. (bak. Lev.104;res. G.-BS5)⁹⁷³

Katalog No: G.BS6
 Eserin adı:Sikke
 Bulunduğu yer:Ermenek
 Korunduğu müze:-
 Env.No:-
 Malzemenin cinsi: Bronz
 Dönemi:(İ.S.1075-1080)

⁹⁷⁰ Aynı sikke için bak. İrelend-Ateşoğulları, 1996, 137, Plate:63, No:333, 334, 335, 336, 37, 338, 339;İrelend, 2000, 111vd., No:3981, 3982, 3988, 4026, 4080, 4133.

⁹⁷¹ Aynı sikke için bak. İrelend-Ateşoğulları, 1996, 137, Plate:64, No:347;İrelend, 2000, 115, No:4340.

⁹⁷² Aynı sikke için bak. İrelend-Ateşoğulları, 1996, 137, Plate:65, No:362;İrelend, 2000, 116, No:4404, 4407, 4422, 4454, 4460, 4462.

⁹⁷³ Aynı sikke için bak. İrelend-Ateşoğulları, 1996, 137, Plate:65, No:353, 354, 355, 356, 366;İrelend, 2000, 117.

Çap-Ağırlık: Rmax:26mm. Rmin:25mm. -

Tanım: ÖY:İsa'nın büstü beşli, beşli dekorasyon ile süslü kitap tutuyor; eli yukarıda dua ediyor.

AY:Uçlarından yuvarlaklı Latin haçı, bitkisel süslemeler. (bak. Lev.104;res. G.-BS6)⁹⁷⁴

Müzedeki Eserler

Konya Arkeoloji Müzesi

Katalog No: G.KO.-HE1

Korunduğu yer:Konya Arkeoloji Müzesi

Def. No:77

Env. No:1987.1.1

Adı-Cinsi:Heykelcik-Bronz

Dönemi:Roma

Bul.yeri:Ermenek

Geliş tarihi-Geliş şekli:26.08.1986

Ölçüsü:yük.:0.148m., gen.:0.55m., kal.:0.026m.

Tanım:Aşırı oksitlenmeden dolayı siyah bir renk almış, aşınma ve yıpranmalar vardır. Ayakta dik duran, büyük, sol yanında küçük bir kadın heykelciği görülmekte görülmekte olup Demeter ve kızı Persephone olmalıdır. Baş hafif sağa dönük ve taçlıdır. Tacın altında saçlar ortadan ikiye ayrılarak arkada topuz yapılmıştır. Omuzdan tutturulmuş peplos giymiştir. Vücut sağ ayak üstünde, sol diz öne doğru kırılmış, çıkıntı yapmış, sol ayak hafif geri çekiktir. Sol elinde cornicopie, sağ elinde muhtemelen buğday başağı olmalı ancak sapı kalmış, kırılmıştır. Sol elinde küçük olarak kızı Persephone yer almakta olup, uzun elbiseli olarak gösterilmiş, sağ eli göğsünün üzerinde, sol eli ve kolu vücuda yapışık gösterilmiştir. Heykelin tabanında bir yere takılması için yapılan çıkıntı kırılmış ve eksiktir. Üzerinde aşırı oksitlenme görülmektedir. (bak. Lev.105;res. G.KO.-HE1)

Karaman Müzesi

Katalog No: G.KA.-U1

Korunduğu yer:Karaman Müzesi

Def. No:-

Env. No:1708

Adı-Cinsi:Gözyaşı şişesi-Cam

Dönemi:-

Bul.yeri:Ermenek

Geliş tarihi-Geliş şekli:31.12.1973-Satınalma

Ölçüsü:yük.:0.11m., taban çapı:0.055m.

Tanım:Geniş kaideli, uzun boyunlu, karın kısmı bombeli bir kap. Gövde koni şeklinde yukarıya doğru daralmakta, boyunla birleştiği yerde bir boğum yaptıktan sonra uzun bir boyunla yukarıya doğru devam etmekte. Boyundan yukarısı kırıktır. (bak. Lev.106;res. G.KA.-U1)

⁹⁷⁴ Aynı sikke için bak. Ireland-Ateşoğulları, 1996, 137, Plate:65, No:360;İreland, 2000, 116, No:4381.

Katalog No: G.KA.-KA1
 Korunduğu yer:Karaman Müzesi
 Def. No:-
 Env. No:4115
 Adı-Cinsi:Kandil-Pişmiş toprak
 Dönemi:Roma
 Bul.yeri:Ermenek
 Geliş tarihi-Geliş şekli:11.10.2000-Satınalma
 Ölçüsü:yük.:0.028m., gövde R.:0.066m.
 Tanım:Kandil. Dsikuslu, diskus içi ve dışı süslemeli. Kulbu devetüyü rengi hamurlu, oval hazneli, yuvarlak küçük hazne delikli, tutamağı yukarıya uzatılmış, yuvarlak iç bükey dipli, iç bükey hazne ağız ve kenarları yaprak motifi dekorlu. Tamdır. (bak. Lev.106;res. G.KA.-KA1)

Katalog No: G.KA.-KA2
 Korunduğu yer:Karaman Müzesi
 Def. No:-
 Env. No:4116
 Adı-Cinsi:Kandil-Pişmiş toprak
 Dönemi:Roma
 Bul.yeri:Ermenek
 Geliş tarihi-Geliş şekli:11.10.2000-Satınalma
 Ölçüsü:yük.:0.026m., hazne R:0.075m.
 Tanım:Kandil. Ağız kenarında şerit halinde çıkıntı var. Yer yer kiremit, kahverengi ve devetüyü renkli, düz dipli, tutamağı ve fitil deliğı yukarıya doğru yükseltilmiş, tutamağı iki yiv bezeli. Tamdır. (bak. Lev.107;res. G.KA.-KA2)

Katalog No: G.KA.-BÜ1
 Korunduğu yer:Karaman Müzesi
 Def. No:
 Env. No:4210:
 Adı-Cinsi:Büst-Yumuşak taş
 Dönemi:Roma
 Bul.yeri:Ermenek
 Geliş tarihi-Geliş şekli:20.12.2001-Satınalma
 Ölçüsü:0.075x0.07m.
 Tanım:Cepheden işlenmiş bir erkek büstüdür. Göz, burun, ağız ve kulaklar belirgin olarak işlenmiştir. Başında yatay yivlerle dekore edilmiş bir başlık bulunmaktadır. Boyundan aşağısı kaide şeklinde yapıldıktan sonra herhangi bir detay işlenmemiştir. Tombul bir yüz ifadesi vardır. (bak. Lev.108;res. G.KA.-BÜ1)

Katalog No: G.KA.-Sİ1
 Eserin adı:Sikke
 Bulunduğu yer:Ermenek
 Korunduğu müze:Karaman Müzesi
 Env.No:6303
 Geliş tarihi-Geliş şekli:11.10.2000-Satınalma

Malzemenin cinsi:Gümüş

Dönemi:Grek

Çap-Ağırlık:R:16mm.

Tanım: ÖY: Kralın başı sağa dönük.

AY:BASILEOS /ARIARATOY/EYSEBOYS

Athena miğferli, ayakta durmakta, sola dönük. Sağ elinde Nike, sol eliyle mızrak ve kalkan tutuyor. (bak. Lev.109;res. G.KA.-Sİ 1)

Katalog No: G.KA.-Sİ2

Eserin adı:Sikke

Bulunduğu yer:Ermenek

Korunduğu müze:Karaman Müzesi

Env.No:6391

Geliş tarihi-Geliş şekli:11.10.2000-Satınalma

Malzemenin cinsi:Gümüş

Dönemi:Roma

Çap-Ağırlık:Çap:18mm.

Tanım: ÖY:IMP CAESAR VESPASIANVS AVG

Vespasian'ın defne çelenki büstü sağa.

AY:COS V

Dişi kurt sola duruyor. Romus ve Romulus kurdun altında süt emiyor. Altta yem çanağı var. (bak. Lev.109;res. G.KA.-Sİ 2)

Katalog No:G.KA.-Sİ 3

Eserin adı:Sikke

Bulunduğu yer:Ermenek

Korunduğu müze:-

Env.No:6392

Malzemenin cinsi:Gümüş

Dönemi:Roma

Çap-Ağırlık: Rmax:19mm. Rmin:18mm. -

Tanım: ÖY:MOPEL ANTDIADVMEÑIAN CAES

Diadumenianus'un pelerinli, yüksek kabartmalı büstü sağa dönük.

AY:SPES PVBLICA

Ayakta sola duran Spes, sağ elinde önde Nike tutmakta, sol eli ise yanda durmaktadır. (bak. Lev.109;res. G.KA.-Sİ 3)

Katalog No: G.KA.Sİ 4

Eserin adı:Sikke

Bulunduğu yer:Ermenek

Korunduğu müze:Karaman Müzesi

Env.No:6394

Geliş tarihi-Geliş şekli:11.10.2000-Satınalma

Malzemenin cinsi:Gümüş

Dönemi:Roma

Çap-Ağırlık:Rmax:18mm., Rmin:17mm.

Tanım: ÖY:SEVERVS AVG PART MAX

Severus'un defne çelenkli büstü sağa dönük.

AY:GENIVS EXERCILLYRICIANI

Çıplak olarak ayakta sola dönük duran Genius, sağ elinde önde çanak, sol elinde arkada bereket boynuzu ve sancak tutmakta. (bak. Lev.109;res.G.KA.-Sİ 4)

Seramik

Ermenek İnöğlesi Manastırı

Genelde kaba depolama kaplarına ait ağız ve kaide parçaları bulunmuştur. Bunlar; (bak. Lev.110;res.G.İ.-SE 1;Tablo VIII-2)

1-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, kireç, taşçık ve mika katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı.

2-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı.

Ermenek Sineketepe (Sığınaktepe)

Yüzeyden toplanan seramik parçaları, masa amphorası kaideleri ve çanak parçalarıdır. Bunlar, Perganon⁹⁷⁵ ve Sabratha⁹⁷⁶ çanakları Maltepe⁹⁷⁷ erken hellenistik çanaklarına benzemektedir. Bunlar: (bak. Lev.110; res.G.S.-SE 1 Tablo VII-1-2-3)

1-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, iç kısmı ağızdan itibaren açık kahverengi boya bezemeli, dışa dönük dudaklı.

2-Kiremit rengi hamurlu, açık kırmızı astarlı, ince kumlu, çok az taşçık katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı.

3-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı.

4-Kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık ve kireç katkılı, kötü pişmiş, çark yapımı.

Yellibel⁹⁷⁸ Kamış Yaylası⁹⁷⁹

Yellibel Yaylası'nda yüzeyde az miktarda bulunan seramik parçaları, Habur,⁹⁸⁰ İtalya⁹⁸¹ ve Çengeltepe⁹⁸² kaba seramik örnekleri ile Üçtepe hellenistik kap formlarına benzemektedir. Bunlar; (bak. Lev.110;res. G.İ.-SE 1;Tablo XII-1-2)

1-Krem rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, taşçık ve kireç katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı.

2-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, taşçık katkılı, orta pişmiş, çark yapımı.

⁹⁷⁵ Voegtli, 1984, Taf. 24, 20.

⁹⁷⁶ Dore-Keay, 1989, 27.

⁹⁷⁷ Özyiğit, 1995, 18vd.

⁹⁷⁸ Yellibel, Aladağ'ın uzantısı olan bir dağın adıdır. (Sterret, 1888, 79).

⁹⁷⁹ Diğer adı oğuzlar yaylasıdır. (Üçer-Koman- 1945, 26.)

⁹⁸⁰ Kozbe, 1992, 114.

⁹⁸¹ Etlinger, 1990, Taf.61.

⁹⁸² Ünal, 1966, 142.

Ermenek Kalesi

Ermenek Kalesi yakınlarında topladığımız seramik örneklerinin çoğunluğu büyük depolama kaplarına ait ağız ve kaide parçalarıdır. Fakat az da olsa çanak ve masa amphorası parçalarına da rastlanmıştır. Bunlar form açısından Sabratha,⁹⁸³ İtalya,⁹⁸⁴ Orontes Antiocheiası,⁹⁸⁵ Knossos,⁹⁸⁶ Sagalassos,⁹⁸⁷ Tyana,⁹⁸⁸ Pergamon,⁹⁸⁹ Üçtepe,⁹⁹⁰ Afyon Çandarlı,⁹⁹¹ Norşuntepe,⁹⁹² Van Kalesi,⁹⁹³ ve Anamur⁹⁹⁴ kapları ile yakın benzerlik göstermektedir. Bunlar; (bak. Lev.111-112;res.G.EK.-SE 1,2,3;TabloVII,VIII,IX)

1-Krem rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, dışa dönük dudaklı.

2-Krem rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az taşçık, mika ve kireç katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı.

3-Koyu kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, dışa dönük dudaklı.

4-Açık devetüyü rengi hamurlu, koyu kırmızı astarlı, ince kumlu, çok az taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı.

5-Krem rengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu bol miktarda taşçık, mika ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, dışa taşkın dudaklı.

6-Koyu kahverengi hamurlu, krem rengi astarlı, bol miktarda taşçık ve kireç katkılı, kötü pişmiş, çark yapımı, dışa taşkın dudaklı.

7-Krem rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, taşçık ve kireç katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı.

8-Krem rengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık ve kireç katkılı, kötü pişmiş, çark yapımı.

9-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az taşçık, kireç ve mika katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, dudak kenarında hamur yaşken yapılmış paralel oluk bezemeli.

10-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az taşçık katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı.

11-Devetüyü rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, taşçık katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, dış kısmında oluk bezemeli, dışa dönük dudaklı.

12-Koyu kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, taşçık ve kireç katkılı, kötü pişmiş, çark yapımı, ağız kısmında kahverengi boya bezemeli, dışa taşkın dudaklı.

13-Kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, taşçık ve mika katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, dış kısmı oluk bezemeli koyu kahverengi boya bezemeli.

14-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, dışa dönük dudaklı, dış kısmı koyu kahverengi boya bezemeli.

⁹⁸³ Dore-Keay, 1989, 7.

⁹⁸⁴ Etlinger, 1990, Taf.62.

⁹⁸⁵ Waagé, 1948, Plate I.

⁹⁸⁶ Sackett, 1992, Plate 57.

⁹⁸⁷ Degeest, Pobleme-Cupere, 1993, 134vd.

⁹⁸⁸ Çınaroğlu, 1987, res.1.

⁹⁸⁹ Boehringer, 1968, 81;Voegtli, 1984, Taf.25vd.

⁹⁹⁰ Sevin, 1989, 123.

⁹⁹¹ Akok, 1967, 27vd.

⁹⁹² Murray, 1985, 277.

⁹⁹³ Tarhan-Sevin, 1992, res.20.

⁹⁹⁴ Williams, 1989, Fig.44-45.

15-Koyu kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, taşçık katkılı, orta pişmiş, çark yapımı.

16-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, bol miktarda taşçık ve kireç katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, dış kısmında yer yer koyu kahverengi boya bezemeli.

17-Koyu kahverengi hamurlu, krem rengi astarlı, ince kumlu, bol miktarda taşçık, mika ve kireç katkılı.

18-Krem rengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, taşçık, kireç ve mika katkılı, orta pişmiş, çark yapımı.

19-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, taşçık, kireç ve mika katkılı, orta pişmiş, çark yapımı.

Emenek Tangır Beleni

Ermenek'in 10km. kadar kuzey doğusundaki Tangır Beleni denilen tepede zengin formlara sahip yoğun seramik örneklerine rastlanmıştır. Depolama kapları, amphoralar ve çanaklara ait çeşitli formlardaki parçalar Knossos,⁹⁹⁵ Tel Halaf,⁹⁹⁶ Megara kaseleri,⁹⁹⁷ Sabratha,⁹⁹⁸ İtalya,⁹⁹⁹ Afrika kırmızı astarlı kaplar,¹⁰⁰⁰ Çengeltepe,¹⁰⁰¹ Üçtepe,¹⁰⁰² Afyon Çandarlı,¹⁰⁰³ Tillehöyük,¹⁰⁰⁴ Norşuntepe,¹⁰⁰⁵ Pergamon¹⁰⁰⁶ ve Çengeltepe¹⁰⁰⁷ kap formlarına büyük oranda benzemektedir. Bunlar; (bak. Lev.112-113; res.G.ET.-SE 1,2;Tablo X, XI)

1-Krem rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, taşçık, kireç ve mika katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, dudak üzerinde hamur yaşken yapılmış nokta bezemeli.

2-Kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, mika, taşçık ve kireç katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, dışa dönük ve geniş dudaklı, dudak üzerinde hamur yaşken yapılmış paralel oluk bezemeli.

3-Devetüyü rengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, dudaktan kulplu.

4-Koyu kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda kireç ve taşçık katkılı, kötü pişmiş, çark yapımı, ağız kenarında yanmadan dolayı oluşmuş siyahlıklar var.

5-krem rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, az miktarda mika, taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, dudak hafif içi dönük.

6-Krem rengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, dışa dönük dudaklı.

7-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, az miktarda taşçık ve kireç katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, dışa dönük dudaklı.

8-Açık devetüyü rengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı.

⁹⁹⁵ Sackett, 1992, Plate 53.

⁹⁹⁶ Schmidt, 1943, Taf.XXVI.

⁹⁹⁷ Hayes, 1991, Plate VI.

⁹⁹⁸ Dore-Keay, 1989, 33.

⁹⁹⁹ Etlinger vd.,1990, Taf.33.

¹⁰⁰⁰ Hayes, 1972, 301.

¹⁰⁰¹ Ünal, 1966, 142.

¹⁰⁰² Sevin, 1989, 123.

¹⁰⁰³ Akok, 1967, 27vd.

¹⁰⁰⁴ French, 1983, res.1.

¹⁰⁰⁵ Murray, 1985, 278.

¹⁰⁰⁶ Boehringer, 1968, 456.

¹⁰⁰⁷ Ünal, 1966, 142.

9-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, içe dönük dudaklı.

10-Kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, dışta oluk bezemeli, dudağın iç kısmında koyu kahverengi boya bezemeli.

11-Kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, dışa dönük dudaklı.

12-Koyu kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık ve kireç katkılı, kötü pişmiş, çark yapımı, dışa dönük dudaklı, dudaktan kulplu.

13-Krem rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, taşçık ve kireç katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, dışa dönük dudaklı, dış kısmında koyu kahverengi boya bezemeli.

14-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kiremit rengi astarlı, ince kumlu, taşçık ve mika katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, dışa dönük dudaklı.

15-Krem rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, taşçık ve mika katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, dış kısmında hamur yaşken yapılmış paralel oluk bezemeli.

16-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı.

17-Açık kahverengi hamurlu, kiremit rengi astarlı, ince kumlu, mika katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı.

18-Krem rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az taşçık ve kireç katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı.

19-Koyu kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık ve kireç katkılı, kötü pişmiş, çark yapımı, içte yanmadan dolayı oluşan siyahlıklar var.

4.12. Golgosos (Gevne?)

Taşkent-Sarıveliler yolunun 10.km.'sinden sonra sağda Alanya'ya ayrılan yol üzerindeki yaylalar genel olarak Gevne adını alır. Buraya, Hadim ve Sarıveliler yönünden gelen iki ayrı yol daha ulaşır. Bir anlamda günümüzde iç kesimlerden gelerek bu noktada birleşip kıyıya inen yolların kavşak noktasındadır. Gevne Yaylası'nda küçük bir köy haricinde kış aylarında yaşam olmaz. Genellikle çevre yerleşimlerden ve Alanya-Demirtaş'tan gelen halk tarafından yayla olarak kullanılmaktadır.

Gevne Yaylası'nın Akçay Vadisi, Yazıtı Çayı, Güney Köprü, Doğancı, Asar Tepe, Keşşafı Yaylası ve Kilise mevkilerinde yerleşim izlerine rastlanmıştır.¹⁰⁰⁸

Gevne adının etimolojisi üzerinde herhangi bir bilgiye sahip değildir. Bean-Mitford, Kıbrıslı George'ye dayanarak Gevne için Bolbosos veya Golgosos adını önermektedir.¹⁰⁰⁹ Ancak bunu doğrulayacak arkeolojik ya da filolojik bir belge sunmaz. Araştırmacılar Gevne Yaylasındaki yerleşimlerden 3 yazıt yayınlamışlardır. Bean-Mitford ayrıca Keşşafı yaylasından küçük bir tapınaktan söz eder.¹⁰¹⁰

Kalıntılar

Gevne Yaylasını ziyaretimiz sırasında araştırmacıların sözünü ettiği hiçbir eseri bulamadık.¹⁰¹¹ Yalnız farklı olarak Keşşafı Yaylasında bir mimari parça ile bir kaya mezarı tespit ettik.

Katalog No:G.G.-MP1

Eserin adı:Mimari parça

Bulunduğu yer:Gevne Keşşafı Yaylası Cami duvarı

Malzemenin cinsi:Yerel yumuşak taş

Ölçüsü:0.63x0.32m.

Tanım:Üzüm salkımı betimli bir mimari parça.¹⁰¹² (bak. Lev.114;res.G.G.-MP1) Yayla camisinin avlu duvarına yerleştirilmiştir.¹⁰¹³

Yayımlanmamıştır.

Katalog No:G.G.-S1

Eserin adı:Sunak

Bulunduğu yer:Gevne Keşşafı Yaylası

Malzemenin cinsi:Yerel taş

Ölçüsü:0.85x0.80m.

Tanım:Figürlü bir sunak. (bak. Lev.114;res. G.G.-S1) Üzerinde cinsiyetlerini tespit edemediğimiz yan tana 3 figür yer alıyor. Büyük oranda tahrip olmuştur.

¹⁰⁰⁸ Bean-Mitford, 1970, 127vd.; Hild-Hellenkemper, 1990, 164-165-199-300; Bahar, 1996, 62vd.; Söğüt, 1998, 18vd.

¹⁰⁰⁹ Bean-Mitford, 1970, 127vd.

¹⁰¹⁰ Bean-Mitford, 1970, 129.

¹⁰¹¹ Bahar, 1991, Lev. XXXII-31'de Gevne Doğancı Mekiindeki bir su değirmeninin duvarında üzüm salkımı betimli bir parçanın resmi verilmektedir. Doğancı mevkiini ziyaretimi sırasında sözkonusu değirmeni bulduk fakat eseri yerinde göremedik. Çevrede ise parçalanarak araziye terkedilmiş figürlü birkaç parçaya rastladık.

¹⁰¹² İsauria Bölgesindeki üzüm salkımı betimlemeli diğer örnekler için bak. Yılmaz, 1999a, 362vd.

¹⁰¹³ Bahar, 1991, Lev.XXXII'te görüldüğü gibi, üzüm salkımlı bu mimari parçanın altında iki sıra Grekçe yazıt görülmektedir. Buna göre eser daha önceleri bir başka yerde olmalıydı. Gevne Yaylası'nı ziyaretimiz sırasında eserin Camii avlusunun duvarına yerleştirildiğini, yazıtlı bölümün ise parçalandığını gördük.

Yayınlanmamıştır.

Katalog No:G.G.-KM1

Eserin adı:Kaya mezarı

Bulunduğu yer:Gevne Keşşafı Yaylası

Malzemenin cinsi:Yerel taş

Ölçüsü:Ölçü alınmamıştır.

Tanım:Anakayaya oyulmuş bir kaya mezarı.¹⁰¹⁴ (bak. Lev.115;res.G.G.-KM1) Cephesinde hilâl,¹⁰¹⁵ kadeh ya da atnalı benzeri bir kabartma vardır. Sinapiçteki lahitlerin üstünde benzer figüre rastlandığı için Kilikia kabartmaları olarak adlandırılmıştır.¹⁰¹⁶

¹⁰¹⁴ Bahar, 1991, Lev.XXXI, 29-30;Bahar, 1996, 70.

¹⁰¹⁵ Hilâl veya yarım ay, Bendis (V. Domazevsky, RE, Bendis, III-I, 269), Artemis ya da Hekate Phosphoros ile ilgilidir. III.Philip Byzantion'u kuşattığı sırada kenti ay tanrısı Phosphoros'un kurtardığına inanıldığı için Byzantion sikkelerinde ay betimlemelerine çok rastlanır. (Fıratlı, 1965, 292-306.) Hardie'ye göre hilâl boğa boynuzunun stilize edilmiş şeklidir. (Hardie, 1912, 117) Erzen, hilâl'in ölümden sonraki hayatın bir sembolü veya ölen kişinin kabul ettiği dinin bir sembolü olarak kullanılıp kullanılmadığı konusunun kesin olmadığını ifade eder. (Erzen, 1958, 1vd.) Wujewski'ye göre ise hilâl Men'in korumacılığı altında mezar anıtlarında teslimiyetin bir sembolü olarak tanrı Men'in simgesi olmuştur. (Wujeski, 1991, 16). Batılı yazarlar Hilâl'in askeri sancaklar üzerinde ilk defa kabulünü - yay tarafı sağa dönük olduğu halde- Alaaddin Keykubad'a dayandırırılar. Hammer, bunun Men ile ilgili olduğunu söyler. Gerçekte doğululara göre ay, her zaman gizli erdemlere ve gizli güçlere işaret eden bir yıldız olarak tanınmıştır. Bugün şehirlerin merkezlerinde ve fresklerde görülen hilâl işareti, böyle bir etkinin sembolü olsa gerek. (Texier, 2002, 34).

¹⁰¹⁶ Bean-Mitford, 1970, 127vd.

4.13. Görmeli (Üçbölük):

Ermenek (Germanikopolis)-Anamur (Anemurion) yolunun 16.km.'sindeki meşhur Görmeli Köprüsünden¹⁰¹⁷ sonra iki ayrı koldan güney kıyılarına inen yolun kavşak noktasında yer alan bir köy yerleşimidir. Görmeli (Üçbölük) Köyü çevresindeki araştırmalarımız sırasında bir Ortaçağ kalesi ve yazıtlı bir kaya lahtından başka antik malzemeye rastlamadık. Ancak, sözkonusu iki yolu kontrol etmesi bakımından stratejik bir öneme sahip olduğunu düşündüğümüz için burasına da çalışmamızda yer vermeyi uygun gördük.¹⁰¹⁸

Görmeli (Üçbölük) Köyü bugün Ermenek (Karaman) ile Gülnar (Mersin) İlçe sınırlarının kesiştiği noktada yer alan Erik Deresi'nin yarattığı derin vadinin üst kısımlarındaki düzlükte kurulmuştur. Ermenek İlçe merkezine 14km. uzaklıktadır.

Köyün bugün de kullanılan daha önceki Görmeli adı Türkçedir. Köy çevresinde tek tük görülen antik kalıntıların Eirenopolis kentinin kalıntıları olabileceğini düşünüyoruz. Köy yakınlarındaki Mennan Dağı'nın zirvesinde bugün büyük bir kısmı ayakta duran bir Ortaçağ Kalesi görülmektedir. Kaynaklarda Maniawn Kalesi¹⁰¹⁹ olarak geçen kale çevresindeki araştırmalarımız sırasında, kalenin daha erkene giden ve stratejik öneme sahip başka bir yapının temelleri üzerinde yükselmiş olabileceği sonucuna vardık. (bak. Lev.116-117;res.G.Ö.-1) Karamanoğullarının son kalesi olarak bilinen bu kalenin incelenmesinin Ortaçağ araştırmacılarına bırakıyoruz.¹⁰²⁰

Kalıntılar

Köy çevresinde biz ilgilendiren tek yapıt, yazıtlı bir kaya lahtidir.

Katalog No:G.Y.-KL1

Eserin adı:Kaya Lahti

Bulunduğu yer:Görmeli (Üçbölük) Yaylası

Malzemesinin cinsi:Yerel kaya

Ölçüleri:2.10x0.40m.

Tanım:Anakayaya oyulmuş bir lahit. (bak Lev.118;res.G.Y.-KL1) Kapağı kayıptır. Ön yüzünde dörtgen bir tabula ansata üzerinde 3 sıra yazıt vardır.¹⁰²¹

Yazıt:

ΑΥΡ ΝΩΝΝΟΣ ΤΥΔ[ΕΟΣ? ΑΥΡ Ν] ΑΝΔΥ [Α?ΟΝΕ]-
ΤΡΑΝΩ ΧΑΙ ΤΑΤΙΑ ΤΗ ΓΥΝΑΙΧΙ [ΧΑΤΕΣΧΕΥ]-
ΑΣΕΝ ΤΟ ΗΡΩΕΙΟΝ

¹⁰¹⁷ Davis, 1890'lı yılların sonlarında bölgeye yaptığı ziyareti sırasında Görmeli Köyü'nden ve buradaki köprüden de söz eder. Seyyah, Görmeli Köyü ile birlikte Kazancı, Sarımazı (Sarıvadi olmalı) ve Ak Manastır (Gökçekent) yerleşimlerinin adlarını verir. (Davis, 1879,351).

¹⁰¹⁸ Buna ek olarak Görmeli (Üçbölük) Köyü ile sınır komşusu olan Yalındal (Arnava) Köyü'nün bugün halk arasında halen kullanılmakta olan eski adı, Arnava adı bize, Hitit metinlerinde geçen ve Tarhundaşša Ülkesi sınırları içerisinde gösterilen müstahkem bir şehri (bak.Karauğuz, 2002, 96) hatırlatmaktadır. Arnava Köyü'nü ziyaretimiz sırasında Bizans dönemine ait geyik betimli bir mimari parçadan başka malzemeye rastlamadık. Arnava adının kökeni zihnimizi meşgul etmektedir ancak bu konuda yeterli delile sahip olmadığımız için şimdilik bir yorum yapmamayı tercih ediyoruz.

¹⁰¹⁹ Cahen, Byzantion XIV, 1939, 134 Hild-Hellenkemper, 1990, 341.

¹⁰²⁰ Geniş bilgi için bak. Konyalı, 1967, 1vd; Hild-Hellenkemper, 1990, 341.

¹⁰²¹ Bean-Mitford, 1970, 208vd.

Transkripsiyon:

Αὐρ. Νῶννος Τυδ[εος ? Αὐρ. Ν]αυου[α ? οὐε].
 τράνῳ καὶ Τατια τῆ γυναικί [κατεσκεύ]-
 ασεν τὸ ἡρώειον

Türkçesi: "Tydes oğlu Aurelios Nonnos, emekli asker Aurelios Nonnos'a¹⁰²² ve karısı Tatias'a (bu) mezarı yaptırdı."

Büyük oranda tahrip durumda olan yazıtın harf yüksekliği 0.028m. ile 0.07m. arasında değişmektedir. Yazıt karakterleri ise Roma dönemini göstermektedir. Ancak, Aurelius ön adından¹⁰²³ dolayı yazıt ve dolayısıyla kaya lahti İ.S. 212 yılından sonraki bir tarihe ait olmalıdır.

Sadece yazıtı yayınlanmıştır.¹⁰²⁴

Görmeli (Üçbölük) Köyü'ne komşu olan ve Gülnar topraklarındaki İlisu Köyü de kaynaklarda anılmaktadır.¹⁰²⁵ Ancak biz, çalışmalarımız sırasında sözü edilen kalıntıların yol genişletme çalışmaları sırasında tamamen ortadan kaldırıldığını gördük.

Seramik

Görmeli (Üçbölük) Köyü çevresinde form verecek nitelikli seramik örneklerine rastlanmamıştır. Sadece, Mennan Kalesi'nde yer yer sırlı ortaçağ seramik parçaları görülmektedir. (bak. Lev.119;res.G.Ö.-SE 1)

¹⁰²² Yazıt, Romalı bir lejyonerin adını vermesi bakımından önemlidir. Rémy, bir çalışmasında Anadolu Roma lejyonelerine Ermenek'ten de bir tane olmak üzere dört lejyoner daha eklemektedir. Bak. Rémy, 1987, 107vd. Biz, Görmeli Yaylasındaki sözkonusu yazıtta geçen Aurelios Nonnos lejyoner adıyla birlikte, Roma Anadolu lejyonelerine bir yenisini daha eklemek istiyoruz. Anadolu Roma lejyoneleri hakkında geniş bilgi için bak. M.P. Speidel, Legionaires from Asia Minor (Aufstieg und Niedergang der römischen Welt II 7.2, 1980, 730-746=Roman Army Studies, Amsterdam 1984, 45-63;M.P.Speidel, The Roman Army in Asia Minor, armies and Frontiers in Roman and Byzantine Anatolia, ed.St., Mitchel, Oxford, 1983.)

¹⁰²³ Aurelius ya da Aurelia ön adı, Caracalla olarak bilinen Marcus Aurelius Antoninus Caesar döneminde (1.198-8.4.217) Roma İmparatorluğundaki bütün hür insanlara vatandaşlık hukukundan yararlanmayı sağlayan ve İ.S. 212 yılında çıkarılan "Constitutio Antoniniana" kanununun yayınlanmasından sonraki döneme aittir. Bu kanunun çıkmasından sonra birçok insan Aurelius (bayan ise Aurelia) ön adlarını almıştır. Bu ön ad İ.S. III. yy.'a ait Anadolu mezar yazıtlarında sık sık karşımıza çıkmaktadır. Pisidia Antiocheiası'nda (Ramsay, 1883, 23vd.;Rohde, 1943, 166) ve Perge'de bulunan yazıtlarda Aurelius-Aurelia ön adı tespit edilmiştir. Görmeli Yaylası'ndaki bu mezar kitabesinde de görüldüğü gibi Roma yurttaşlık hakkından İsaurlular da yararlanmıştır. Bunun bir başka delilini İsaura yakınlarındaki Dorla'da görmekteyiz. Bak.Ramsay, 1904, 280-282. Bu ön ad İ.S. 350'den sonra çok az görülür. Daha çok İ.S.212-300 yılları arasında görülür. (Ramsay, 1904, 291).

¹⁰²⁴ Bean-Mitford, 1970, 208vd., No:237.

¹⁰²⁵ Duchesne BCH, 1880, 203), Bean-Mitford, 1970, 221v.; Hild-Hellenkemper, 1990, 274.

4.14. İlice:

Taşkent-Balcılar (Alata) Kasabası'ndan Bağdat Kırı'na (Papyrion?) giden stabilize dağ yolunun 10.km.'sinde sola ayrılan patika yoldan 5 dakika yürüyerek gelinen tarım arazileri üzerinde yoğun seramik parçalarına rastlanmaktadır. İlice olarak adlandırılan bu mevkide yakın zamana kadar lahit gövdeleri ve kapakları olduğunu öğrendik ancak biz hiçbirisini bulamadık.

İlice mevkiinde yüzeyden topladığımız seramik parçaları, çalışma sahamızdaki diğer yerleşimlerden topladığımız seramik örneklerinden farklı olarak özgün formlar içermekte ve işçiliği iyidir. Bir seramik atölyesinin varlığına işaret eden sahadaki seramiklerin benzer kalitedeki örneklerine çalışma sahamızda Ermenek Tangır Beleni ve Dipsizin Mağarası'nda rastlanmıştır. Burada ele aldığımız kap örnekleri genellikle depolama kaplarına, çanaklara ve masa amphoralarına ait parçalardır. Bu parçalar form yönünden ise Sabratha,¹⁰²⁶ Megara kaseleri,¹⁰²⁷ Tel Anafa,¹⁰²⁸ Afrika kırmızı astarlı kapları,¹⁰²⁹ Tel Halaf,¹⁰³⁰ Habur,¹⁰³¹ Jerusalem,¹⁰³² Knossos,¹⁰³³ İtalya,¹⁰³⁴ Pergamon,¹⁰³⁵ Çengeltepe,¹⁰³⁶ Afyon Çandarlı,¹⁰³⁷ Tyana,¹⁰³⁸ Maltepe,¹⁰³⁹ Van Kalesi,¹⁰⁴⁰ Üçtepe¹⁰⁴¹ ve Orontes Antiocheiası¹⁰⁴² kapları ile benzerdir. Bunlar; (bak. Lev.120-121;res. İ.-SE 1,2, 3, 4; Tablo:XII-XIII)

1-Koyu kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık katkılı, kötü pişmiş, çark yapımı.

2-Devetüyü rengi hamurlu, krem rengi astarlı, ince kumlu, çok az taşçık ve kireç katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, dışa dönük dudaklı, dudaktan kulplu, kulp üzerinde hamur yaşken yapılmış dikey bir oluk bezemeli, uzun boyunlu.

3-Kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, az miktarda kireç ve taşçık katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, içte, dudağa yakın kısımda hamur yaşken yapılmış oluk bezemeli. Hellenistik.

4-Krem rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, taşçık katkılı, orta pişmiş, çark yapımı.

5-Kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az taşçık katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, iç kısmında açık kahverengi boya bezemeli.

6-Koyu kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık katkılı, kötü pişmiş, çark yapımı.

7-Koyu kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, taşçık, kireç ve mika katkılı, orta pişmiş, çark yapımı.

¹⁰²⁶ Dore-Keay, 1989, 27-33.

¹⁰²⁷ Hayes, 1991, Plate VI.

¹⁰²⁸ Herbert, 1997, Plate 30.

¹⁰²⁹ Hayes, 1972, 40.

¹⁰³⁰ Schmidt, 1943, Taf.XXVII.

¹⁰³¹ Kozbe, 1992, 114.

¹⁰³² Catling, 1972, 37.

¹⁰³³ Sackett, 1972, Plate 89-102.

¹⁰³⁴ Etlinger, 1990, Taf.61.

¹⁰³⁵ Boehlinger, 1968, No:154-155;Voegtli, 1984, Taf.24-30.

¹⁰³⁶ Ünal, 1966, 142.

¹⁰³⁷ Akok, 1967, 27vd.

¹⁰³⁸ Çınaroğlu, 1987, res.1.

¹⁰³⁹ Özyiğit, 1995, 19.

¹⁰⁴⁰ Tarhan-Sevin, 1982, res.20.

¹⁰⁴¹ Sevin, 1989, 123.

¹⁰⁴² Waagé, 1948, Plate IV.

8-Kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, dışa dñnük dudaklı, dudak üzerinde ve dışta hamur yaşken yapılmış oluk bezemeli.

9-Kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az taşçık katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, dışa dñnük dudaklı.

10-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık ve kireç katkılı, kötü pişmiş, çark yapımı, iç kısımda yanmadan dolayı oluşan siyahlıklar var, dışa dñnük dudaklı.

11-Krem rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, taşçık ve mika katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, dışa dñnük dudaklı, dudak üzerinde ve içte hamur yaşken yapılmış paralel oluk bezemeli.

12-Koyu kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, dudak kenarında hamur yaşken yapılmış oluk ve nokta bezemeli.

13-Kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az mika katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, dışa dñnük dudaklı, dudak üzerinde siyah boya bezemeli.

14-Koyu kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı.

15-Devetüyü rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, mika katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, dışa dñnük dudaklı.

4.15. Kecimen (Döngelli) Yaylası:

Burası, Taşkent İlçesi¹⁰⁴³ sınırları içindeki küçük bir köyün yaylasıdır. İlçeye yaklaşık 30km. uzaklıktaki Kecimen (Döngelli) Köyü'nden 7km. kuzeye gidildiğinde köyün yaylasına gelinir. Buralar Sıtma Tepesi ve Sandıklı Çeşme olarak da bilinir. Üzümlüyle meşhur olan köyün eski adı olan Döngelli kelimesi Türkçedir. Köy yakınlarındaki yaylada bulunan kalıntıların hangi antik kente ait olduğu bilinmiyor. Sandıklı Çeşme yakınlarındaki Sıtma Tepede araziye yayılmış osthoteke ve lahit gövdeleri buradaki bir antik yerleşime işaret eder. Antik adı bilinmeyen bu yerleşim yeri, İsauria Bölgesinin kuzey sınırındaki son kenti olmalıdır.

Kent ilk olarak 1967 yılında Bean-Mitford¹⁰⁴⁴ tarafından ziyaret edilmiştir. Kentin büyük oranda yağmalandığından söz eden araştırmacılar kentten birkaç yazıt yayınlamışlardır.¹⁰⁴⁵ Daha sonra kenti ziyaret eden Hild-Hellenkemper, burasının İsauria-Germanikopolis antik yolu üzerinde olduğunu bildirir ancak kentteki kalıntılar konusunda bilgi vermez.¹⁰⁴⁶ 1996 yılında Kecimen (Döngelli) Köyü çevresinde araştırmalar yapan Bahar, buradaki kalıntıların Roma dönemi özellikleri yansıttığını söyleyip, Bean-Mitford'un tespit ettiği yazıtlarda geçen İsauria kişi adlarından yola çıkarak İsauria Bölgesi coğrafi sınırlarının bu kesimde (Alata Çayı Vadisi) olduğu sonucuna varır.¹⁰⁴⁷

Kalıntılar

Kecimen (Döngelli) Köyü çevresindeki araştırmalarımız sırasında, Sıtma Tepe'de araziye yayılmış ve tamamı tahrip edilmiş durumda olan çok sayıda figürlü larnax ve lahit gövdeleri (bak. Lev.122-123;res.K.Y.-1-2-3-4) ile mezar steli olabilecek kabartmalı bir blok (bak. Lev.124;res.K.Y.-5) tespit ettik. Bulunduğu sahaya hakim bir tepe olan Sıtma Tepe'den, yakınlardaki Sandıklı Çeşme olarak adlandırılan bir çeşmenin yanına iki adet lahit kapağı getirilmiştir. (bak. Lev.125;res.K.-LK1-2) Söz konusu lahit kapaklarının sandık olarak anılması çeşmeye ad olmuştur.

Katalog No:K.S.-LK1

Eserin adı:Lahit kapağı

Bulunduğu yer:Kecimen (Döngelli) Yaylası Sandıklı Çeşme Mevkii

Malzemenin cinsi:Yerel taş

Ölçüsü:1.15x0.50m.

Tanım:Aslanlı lahit kapağı (bak. Lev.126;res.K.Y.-LK1)

Tipik İsauria aslanıdır.

Katalog No:K.Y.-LK2

Eserin adı:Lahit kapağı

Bulunduğu yer:Kecimen (Döngelli) Yaylası Sandıklı Çeşme Mevkii

Malzemenin cinsi:Yerel taş

Ölçüsü:0.90x0.57m.

Tanım:Aslanlı lahit kapağı (bak. Lev.127;res.K.Y.-LK2)

Tipik İsauria aslanıdır.

¹⁰⁴³ Taşkent İlçesi 1990'lı yıllarda Hadim İlçesine bağlı bir kasaba iken ilçe yapılmıştır. Konya'ya 130km., Hadim'e 7km. uzaklıktadır. Sarp kayalar üzerinde kurulmuş bir dağ yerleşimidir. İlçe merkezinde antik yerleşme yoktur.

¹⁰⁴⁴ Bean-Mitford, 1970, 144vd.

¹⁰⁴⁵ Bean-Mitford, 1970, 144vd. Araştırmacılara göre yazıtlarda geçen kişi adları İsauria kişi adlarıdır.

¹⁰⁴⁶ Hild-Hellenkemper, 1990, 297.

¹⁰⁴⁷ Bahar, 1996, 72.

4.16. Lauzados (Lafsa-Kirazlıyayla):

Lauzados antik kenti, bugün, Başyayla İlçesi'nin 10km. kadar yukarısındaki (batı) Aktepe Hisarönü mevkiindeki kalıntıların bulunduğu saha olarak gösterilmektedir.¹⁰⁴⁸ İsaura-Dalisandos-Germanikopolis antik yolundan çok içerde olan Lauzados antik sahasına ulaşım bugünkü Taşken-Sarıveliler yolunun 20.km.'sinden sonra sola ayrılan bir yolla sağlanır. Sarıveliler-Ermenek yolunun yine 20.km.sinden sonra sola ayrılan bir diğer yol da Lauzados kentine ulaşır.

Bugünkü Başyayla İlçesi, 1967 yılında Lafsa (şimdiki Kirazlıyayla Mahallesi) Köyü ile birleşerek kasaba olur ve 1990'lı yılların başında ise ilçeye dönüştürülür. Lauzados adının şimdiki Kirazlıyayla Mahallesi'nin bugün de kullanılan Lafsa veya Lafşa adına kaynaklık ettiği açıkça görülmektedir.

Lauzados kenti, Dekapolis'in merkezi Germanikopolis'e 25km. uzaklıktadır. Kent, Hierokles'in listesinde İsauria Dekapolisinde gösterilmektedir.¹⁰⁴⁹ Tomaschek'e göre 1218 yılında kentin sahibi olan Thagavor, Lauzados'u, bu tarihlerde bütün Dekapolis'e sahip olan Türkler'e bırakmak zorunda kalmıştır.¹⁰⁵⁰ Lauzados kelimesinin etimolojisi hakkında yeterli bilgiye sahip değiliz ancak kelime bize, Hitit belgelerinde geçen Lawanzitiia şehrini hatırlatmaktadır.¹⁰⁵¹

Kalıntılar

Lauzados antik kentinin kalıntıları bugünkü Başyayla İlçesi'nin yukarısındaki Aktepe-Hisarönü mevkiinde yoğunlaşmış durumdadır.¹⁰⁵² (bak Lev.128;res.L.-1)

Hisarönündeki kaya lahitleri genellikle mezar odaları şeklinde düzenlenmiş ve tamamı ikili, üçlü ya da dördüldür. Bunlardan biri özellikle dikkat çekmektedir.

Katalog No:L.-KL1
Eserin adı:Kaya lahti
Bulduğu yer:Başyayla Hisarönü mevki
Malzemenin cinsi:Yerli kaya
Ölçüleri:1.65x0.70 (ortalama)

Tanım:İki katlı bir kaya lahit mezar odası. (bak. Lev.129;res.L.-KL1) 4 adet üst katta, 4 adet de alt katta olmak üzere toplam 8 adet kaya lahti aynı mezar odası içerisindedir. Tamamının üzeri tipik İsaurlu aslanlı kapaklarla kapatılmıştır. Üst kattaki lahitler büyük oranda tahribata

¹⁰⁴⁸ Sterret, 1888, 80. Araştırmacı, Alata (Balcılar) yönünden bugünkü Başyayla İlçesi'nin bulunduğu Nevahi Vadisi'ne gelir. Onun ifadesine göre -bugün bizim de bildiğimiz gibi- Nevahi, buradaki vadinin genel adıdır. Herhangi bir yerleşim yeri değildir. Sterret, bugünkü Başyayla İlçesi Bederet (bugünkü Bednat-Bednet-Şirindere Mahallesi olmalı) adlı bir yere ve Lafsa (Kirazlıyayla) Mahallesi'ne (o dönemde köy olmalıydı) gelir. Lafsa'yı "Lakhlas" şeklinde verir ve burasının, Ptolemy, Plinius, Hierokles ve Notitiae Episcopatum ve sikkelerde geçen Λαυζαδος adındaki bir yerleşim olduğundan söz eder ancak, Hisarönündeki antik kalıntıların bulunduğu sahadan söz etmez. Sterret buradan hareketle Görde (bugünkü Gerde-Bozyaka Köyü olmalı) adlı bir yerleşime ve buradan da bugün hâlâ aynı adı kullanılan Kışla Köyü'ne gelir. Araştırmacı Kışla yerleşimini Fischer'in haritasında yanlış olarak Navehi Köyü olarak geçtiğini nakleder. (Sterret, 1888, 80) Ayrıca bak. Schultze, 1926, 261vd.; Honigmann, 1970, 41; Bean-Mitford, 1970, 210; Tomaschek, 1975, 59; Darrouzès, 1981, 29; Zgusta, 1984, 335; Hild-Hellenkemper, 1990, 332; Scarborough, 1991, 316.

¹⁰⁴⁹ Ramsay, 1961, 411; Ruge, Lauzados, RE, XII, 1, 1924, 1042; Hild-Hellenkemper, 1990, 332.

¹⁰⁵⁰ Tomaschek, 1975, 60.

¹⁰⁵¹ Karauğuz, 2002, 89 (CTH 106 §8 Öy.48-49), CTH104 (Bo.86/299 §25 Ay.III 78-IV 15). Nitekim, III. Hattuşili'nin karısı Puduhepa kendisini bu şehrin tanrıçası İstar'ının hizmetkârı olarak tanımlamaktadır. (Keilschifttexte aus Boğazköi, VI 29 I 16-18).

¹⁰⁵² Burası, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 24.02.1999 tarih ve 3441 nolu kararı ile I.derece Arkeolojik sit alanı olarak ilan edilmiştir. (Karaman Kültür Envanteri, Sıra No:13).

maruz kalmış, altta kattakiler ise biraz daha sağlam durumdadır. Üstte kat mezar odasında modern olması muhtemel bir açıklık alt kata doğru açılarak bu kata inmeye sağlar.

Lauzados antik kentinde, kaya lahitlerine ait olması gereken çok sayıda aslan figürlü lahit kapağı araziye yayılmış ve doğal erozyonla tahrip olmuş durumdadır. Bunlardan, detayları henüz işlenmemiş bir lahit kapağı bugün ilçe merkezindeki Hükümet Konağının bahçesini süslemektedir. (bak. Lev.130;res.L.-2)

Lauzados antik kentinde, bir benzerine Çukurbağ Asarında rastladığımız henosytl (in antis) olarak planlanmış bir kaya mezarı bulunmaktadır.

Katalog No:L.-KM1

Eserin adı:Kaya mezarı

Bulunduğu yer:Başyayla Hisarönü Mevkii

Malzemenin cinsi:Yerli kaya

Ölçüsü:2x1m.

Tanım:Henosytil? Planlı bir kaya mezarı. (bak. Lev.131;res.L.-KM1) İsauria Bölgesi'nde görmeye alışık olduğumuz kaya mezarlarındaki ölü çukurlarından farklı olarak buradaki mezar odasının içerisine ikili bir kaya lahti açılmış, üzerine de aslanlı kapaklar oturtulmuştur. Ortada tek sütunun yer aldığı bu tip bir kaya mezarları çalışma sahamızdaki Çukurbağ Asarında rastladık. Ancak Lauzadostaki bu mezar, mezar odasının düzenlenmesi yönünden farklılık gösterir.

Hisarönündeki Küçük Akin denilen küçük bir mağaranın içerisinde geç dönem Rumca iki yazıt bulunmaktadır.¹⁰⁵³

Katalog No:L.-YA1-2

Eserin adı:Yazıt

Bulunduğu yer:Başyayla Hisarönü Küçük Akin

Malzemesinin cinsi:Yerli kaya

Ölçüsü:0.265x0.30m ve 0.255x0.19m. ölçülerinde 2 ayrı panel.

Tanım:İki ayrı panel içerisine boya ile yazılmış bir yazıt. (bak. Lev.132-133;res.L.-YA1-2) Yazıtların işlendiği panellerin ortası oyularak tahrip edilmiştir.

Lauzados kentinin akropolü olarak düşündüğümüz tepede çok sayıdaki sunu çukurlarının yanısıra bir de kaya basamağı yer almaktadır.

Katalog No:L.-KB1

Eserin adı:Kaya Basamağı

Bulunduğu yer:Başyayla Hisarönü-Akropol

Malzemenin cinsi:Yerli kaya

Ölçüsü:Ölçü alınamamıştır.

Tanım:20 basamaklı bir kaya merdiveni. (bak. Lev.134;res.L.-KB1) Dik bir kayanın yüzeyine işlendiği için ölçü alınamamıştır. Merdiven, boşluğa çıkmaktadır. Son basamaktan sonra bir sunu çukuru olmalıdır.

¹⁰⁵³ Bean-Mitford, 1970, 210. Kilikia Bölgesindeki Ermenice ve Rumca yazıtlı sikkeler için bak. Bedoukian, NumChron CXXXVI, 1976, 98vd.; Bedoukian, 1979; Baydur-Seçkin, 2001, 115, Lev.LXX.144.

Kaya basamağının, kült amacından ziyade, kent akropolünde yer alan bir kale¹⁰⁵⁴ ya da kule ile ilgili olması gerekir.

Buluntular

Kentten buluntu olarak elimize malzeme geçmemiştir.

Seramik

Yüzeyden toplanan seramikler, depolama kapları ve çanaklara ait ağız ve kaide parçalarıdır. Form açısından Knossos¹⁰⁵⁵ ve Tillehöyük¹⁰⁵⁶ erken hellenistik kapları, Sabratha,¹⁰⁵⁷ Sagalossos,¹⁰⁵⁸ Afyon Çandarlı,¹⁰⁵⁹ Tyana¹⁰⁶⁰ ve Üçtepe¹⁰⁶¹ hellenistik kapları ile benzerlik gösterir. Bunlar: (bak. Lev.135;res.L.-SE 1;Tablo:XIV)

1-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık ve kireç katkı, çark yapımı, kötü pişmiş, dudanın hemen altında derin bir oluk bezemeli.

2-Devetüyü rengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda mika, taşçık ve kireç katkı, çark yapımı, orta pişmiş, dışa taşkın dudaklı.

3-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az taşçık katkı, çark yapımı, iyi pişmiş.

4-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, orta kumlu, az miktarda taşçık ve kireç katkı, çark yapımı, iyi pişmiş, içte ve dışta oluk bezemeli, dışa taşkın dudaklı.

5-Devetüyü rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az kireç katkı, çark yapımı, iyi pişmiş,içte ve dışta koyu kahverengi boya bezemeli.

6-Devetüyü rengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık ve kireç katkı, çark yapımı, orta pişmiş.

¹⁰⁵⁴ Bean-Mitford, 1970, 210 ve Hild-Hellenkemper, 1990, 332'de araştırmacılar akropolde bir Ermeni Kalesinin olduğunu bildir. Ayrıca Hild-Hellenkemper, Lauzados kentinden Ermeni gümrük istasyonu olarak söz eder. (Hild-Hellenkemper, 1990, 332).

¹⁰⁵⁵ Sackett, 1992, Plate 51.

¹⁰⁵⁶ French, 1983, res.1.

¹⁰⁵⁷ Dore-Keay, 1989, 237.

¹⁰⁵⁸ Poblema-Degeest, 1993, 157.

¹⁰⁵⁹ Akok, 1967, 27vd.

¹⁰⁶⁰ Çınaroğlu, 1987, res.1.

¹⁰⁶¹ Sevin, 1989, 123.

4.17. Mulumu (Koçaşlı):

Yunt Dağı'nın İç Anadolu'ya dönük kuzey yamacında kurulu olan üç köyden birisidir. Daran Köyü ile komşudur. İç kesimlerden Akdeniz kıyılarına inen yol üzerinde kuruludur. Köy, Göksu ve Koçaşlı olmak üzere iki mahalleden oluşur. Ekonomisi Akdeniz kıyılarına bağlıdır. İklim olarak da Akdeniz iklim bölgesi özellikleri gösterir ve Akdeniz kıyılarındaki bütün ürünler burada yetiştirilmektedir. Söğüt Yaylası Koçaşlı (Mulumu) Köyü'nün Yunt Dağındaki yaylasıdır.

Köyün bugün hâlâ kullanılan daha önceki adı Mulumu idi. Köy Koçaşlı adını yakınlarındaki Koçaş Dağları'ndan almaktadır. Mulumu adının kaynağı hakkında bilgimiz yoktur. Ancak, Luwice unsurların şahıs ve yer adları olarak Roma çağı içlerine kadar yaşadığı¹⁰⁶² çalışma sahamızda, bugün hâlâ yaşayan yerleşim adlarının kökenini araştırırken Luwice etkileri devamlı gözönünde bulundurmayı gerekli görüyoruz. Buna göre Mulumu adında iki kez geçen -mu ekinin belki de Luwi dilinde tespit edilebilen enlitik şahıs zamirlerinden¹⁰⁶³ biri olan ve "beni, bana" anlamına gelen -mu eki ile ilgisi vardır. -mu eki Hititçeye de dativ ve accusativ casuslarından enlitik şahıs zamirlerinden biri olarak aynı anlamını koruyarak geçmiştir.¹⁰⁶⁴

Luu- kelimesi ise Ungnand'a göre¹⁰⁶⁵ Luwice veya hiyeroglif Hititçesinden bir kelime olarak "*Lukwas*" şeklinde kurt anlamına gelmektedir. Luu'dan türetilen kurt sıfatının da Likyalılarla ilgisinin olduğu düşünülmektedir.¹⁰⁶⁶ Apollon'a verilen *λοκηγευής* sıfatının *λοκ* kökü ile bağlantılı olduğunu söyleyen Taşlıkılıoğlu'nun¹⁰⁶⁷ verdiği bilgilerden yola çıkarak Lu kelimesinin Apollon ile irtibatlı olan ışık, parıltı, parlamak, ışıldamak, tutuşturmak, aydınlatmak gibi anlamlara sahip olduğunu düşünmekteyiz. Öyle ki Hititçede tutuşturmak, aydınlatmak anlamına gelen Lukk fiili,¹⁰⁶⁸ Latince de ışık anlamına gelen Lux kelimesi, modern Fransızcada ışıldamak anlamına gelen Luire fiili ve Ermenicedeki ışık anlamına gelen Luys kelimesi ile ay anlamına gelen Lusin kelimesi Lu kökünden türetilmiş olmalıdır.

Böylelikle Mulumu adındaki -lu ekinin kurt anlamından ziyade ışık veya parıltı anlamına geldiğini tahmin ediyoruz. Köy çevresinde Apollon ile ilgili olabilecek herhangi bir ize rastlamasak da Yunt Dağı çevresinde yapılacak ayrıntılı bir çalışma belki de bu savımızı doğrular nitelikte malzemelere ulaşmayı sağlayacaktır.

Koçaşlı (Mulumu) Köyü'nü ziyaretimiz sırasında köy çevresinde ve ev duvarlarında hiçbir antik malzeme görmedik. Ancak, Köyün kurulu olduğu Yunt Dağındaki Söğütalanı Yaylası'ndaki kalıntılar hakkında Bean-Mitford önemli bilgiler vermektedir.¹⁰⁶⁹ Bu bölgeyi zaman problemi yüzünden ziyaret edemediğimiz için burasını araştırmacıların dilinden ayrıca ele alacağız.

¹⁰⁶² Ten Cate, 1961, 31 vd.

¹⁰⁶³ Dinçol, 1970, 111.

¹⁰⁶⁴ Dinçol, 1970, 76.

¹⁰⁶⁵ Akşit, 1967, 86

¹⁰⁶⁶ Akşit, 1967, 87.

¹⁰⁶⁷ Taşlıkılıoğlu, 1954, 19.

¹⁰⁶⁸ Sturtevant, 1946, 104.

¹⁰⁶⁹ Bean-Mitford, 1970, 216.

4.18. Musbanda (Muzvadi-Dumlugöze):

Dumlugöze (Muzvadi), Sarıveliler İlçesinin Alanya sınırındaki son köyüdür. Yalman Dağı, Kızılca ve Çiğdem Dağları arasındaki Göksu (Kalykadnos) Vadisi'nde kurulmuş olan köy, Sarıveliler-Alanya yoluna da geçit vermektedir. Ermenek, Başyayla, Sarıveliler ve Taşkent'i Akdeniz kıyısına bağlayan tâli yolların hepsi Dumlugöze (Muzvadi) Köyü yakınlarında birleşerek kıyıya inmektedir. Dumlugöze (Muzvadi) Köyü'ne ulaşım, Göktepe (Fariske-Pharax)-Çukurbağ ve Koçaşlı (Mulumu) Köyü üzerinden stabilize bir yolla sağlanmaktadır.

Sarıveliler İlçesi'ne 40km. ve Ermenek İlçesi'ne de 80km. uzaklıkta olan Dumlugöze (Muzvadi) Köyü, geniş sedir ormanlarıyla kaplı bir orman köyüdür. 3000'den fazla nüfusu olan köyün sosyal ve ekonomik yaşantısı tamamen Akdeniz kıyılarına bağlıdır. Köy, cevizi ve kardelen çiçeği ile ünlüdür. Köyde her yıl düzenli olarak Kardelen festivali yapılır. Pireli, Aşakbel, Yelboğazı ve Kurtoğlu Yaylaları Dumlugöze (Muzvadi) Köyü'nün önemli yaylalarındandır.

Dumlugöze adının bugün hâlâ kullanılan bir diğer adı "*Muzvadi*"dır. Köyde cevize "*koz*" dendiği için bazen Kozvadi dendiği de olur. Köyün etrafı dağlarla ve ormanlarla çevrili olduğu için köy kış aylarında çok az güneş görür. Bu yüzden Muzvadi adının "*Kuzvadi*" kelimesinden değiştirildiği de söylenir.

Biz, araştırmalarımız sırasında Muzvadi adının Mousbanda veya Musbanda adından bozulmuş olabileceği sonucuna vardık. Öyle ki, Plinius (V,93) ve Ptolemaios (5, IV,16) Mousbanda veya Mousbada'yı Dağlık Kilikia'nın iç bölümünde, dolayısıyla İsauria Bölgesi'nde bir kent olarak gösterir. Ptolemaios, Mousbanda'yı, Lykaonia'da bulunan Derbe ve Laranda ile Kilikia'daki Olbasa ile birlikte vermiştir.¹⁰⁷⁰ Leake,¹⁰⁷¹ 1842 yılındaki çalışmasında, bölgedeki Musbanda adında bir kentin adını verir ancak tam yeri konusunda net bilgi vermez. Ptolemaios Mousbanda'yı aynı zamanda Strategia Antiocheia'nın bir şehri olarak gösterir.¹⁰⁷² Mousbanda adı Byzantionlu Stephanosta ise "*Bousmadis*" olarak geçer.¹⁰⁷³ Bu bilgilerden hareketle Ramsay¹⁰⁷⁴ Mousbanda'yı daha önceleri Cilicia Tracheia olarak geçen İsauria Bölgesi'nin Bizans şehirlerinden biri olarak nitelerken, Ruge¹⁰⁷⁵ Mousbanda'yı Laranda'nın güney dağlık bölgesinde Germanikopolis ile Domitiopolis arasında bir kent olarak gösterir. Ruge'nin Ptolemaios'tan aktardığı bilgilere göre Kappadokia Bölgesi'nde de Musbanda ya da Mousbanda olarak anılan bir kent daha vardır.¹⁰⁷⁶ Honigman¹⁰⁷⁷ ve Robert,¹⁰⁷⁸ Mousbanda ile Muzvadi arasında bir bağ kurmak ister. Darrouzès, bölgede Mousbada adındaki bir yerleşim yerinin adını verir.¹⁰⁷⁹ Hild-Hellenkemper¹⁰⁸⁰ ise kenti, Dumlugöze (Muzvadi) Köyü'ne lokalize etmeyi denerler, fakat, araştırmacılar bugünkü Dumlugöze (Muzvadi) Köyü çevresinde kayda değer antik malzeme yok diyerek Mousbanda adındaki kentin çevredeki Uğurlu veya Çukurbağ Köylerinin eski adı olabileceğini ileri sürmektedirler.¹⁰⁸¹ Biz bu fikre katılmıyoruz. Bean-Mitford, Muzvadi adının

¹⁰⁷⁰ Hild-Hellenkemper, 1990, 361.

¹⁰⁷¹ Leake, 1976, 116.

¹⁰⁷² Ramsay, 1960, 410.

¹⁰⁷³ Ramsay, 1960, 410; Hild-Hellenkemper, 1990, 361.

¹⁰⁷⁴ Ramsay, 1960, 371.

¹⁰⁷⁵ Ruge, Musbanda, RE, XVI, 1, 772.

¹⁰⁷⁶ Ruge, Musbanda, RE, XVI, 1, 772; Ptolemaios, V 6, 16.

¹⁰⁷⁷ Honigmann, 1925, 62.

¹⁰⁷⁸ Robert, 1962, 431.

¹⁰⁷⁹ Darrouzès, 1981, 30.

¹⁰⁸⁰ Hild-Hellenkemper, 1990, 361.

¹⁰⁸¹ Hild-Hellenkemper, 1990, 361.

Mousbanda'dan türetilip türetilmediği konusunda bir bilgi vermez.¹⁰⁸² Araştırmacılar yazıtlar konusunda çalıştıkları için Dumlugöze (Muzvadı) Köyü çevresindeki ziyaretlerini kısa tutmuşlar ve buradan bir eser vermemişlerdir. Mousbanda veya Musbanda kentinin yeri konusunda görüş bildiren yukarıdaki araştırmacılardan sonra tekrar Ramsay'a dönmek istiyoruz. Çünkü, araştırmacı, kent hakkında geniş bilgiler vermektedir.

Ramsay, piskoposluk listelerine ve ikinci Nikaea konseyine dayanarak Mousbanda, Sbide¹⁰⁸³ ve Sibilia¹⁰⁸⁴ kentleri arasındaki bir bağlantıya deyinmekte ve dolayısıyla sözkonusu kentlerin yeri konusunda önemli ipuçlarına dikkati çekmektedir.¹⁰⁸⁵ Ramsay'a göre 787 yılında yapılan İkinci Nikaea Meclisinde hem Mousbanda'nın hem Sibilia veya Sibela'nın piskoposları hazır bulunmuşlardır. Ramsay'ın aynı zamanda Plinius'a dayanarak verdiği bilgilere göre Mousbanda, Anemurium ve Korakesion ile birlikte anılan Musanda kentidir.¹⁰⁸⁶ Ramsay, 787 yılında, Mousbanda ile birlikte, bölgede *Sykaia*¹⁰⁸⁷ adındaki bir kentin daha piskoposluk olduklarını ve her ikisinin de piskoposlarının Sisinos adında birisi olduğuna dikkat çekmektedir.¹⁰⁸⁸

Ramsay, Gelzer'in yayınladığı İsaoria piskoposlukları listesinde Mousbanda'nın (Mosbda), Nefelia (Nephele)¹⁰⁸⁹ adında bir kent ile beraber gösterildiğini bildirmektedir.¹⁰⁹⁰ Bu listede Mousbanda ile birlikte bölgedeki Sbide ve Sibilia şehirleri de piskoposluk olarak gösterilmektedir.¹⁰⁹¹ Gelzer'in bu listesinde Hieropolis adındaki bir kentin tamamen ihmal edilmiş olmasından yola çıkan Ramsay Sibilia, Sbide ve Mousbanda kentlerinden birinin Hieropolis kenti olması gerektiğini bildirir¹⁰⁹² fakat başka listelerde Sbide ile Hieropolis kentlerinin kayıtlarının ayrı ayrı görülmesinden, Gelzer'in listesindeki kayıt sırasından ve Hierocles'in verdiği listeden yola çıkan Ramsay, Sbila veya Sevila'nın Hieropolis ile aynı kent olduğunu düşünür.¹⁰⁹³ Bugün, Sibilia-Hieropolis, Laranda-Claudiopolis arasında Koropisseis kavminin yaşadığı ve Frederik Barboros'un da uğradığı bir yer olarak bilinmektedir.¹⁰⁹⁴ Böylece, Sibila'nın yerinin lokalizasyonu ile birlikte Mousbanda kentinin modern Dumlugöze (Muzvadı) olduğu ihtimali güçlenmektedir. Sbide kentinin ise yine Ramsay'ın ve diğer araştırmacıların verdiği bilgilere göre modern Dumlugöze (Muzvadı) Köyü olduğunu sanmıyoruz. Sbide kenti, daha sonra ele alacağımız Yukarı Çağlar (Yukarı İsvit) Köyü olmalıdır.¹⁰⁹⁵

Mousbanda kentinin yerini aşağı yukarı bugünkü Dumlugöze (Muzvadı) Köyü olarak belirledikten sonra, ismin anlamı üzerinde de biraz durmak istiyoruz. Kelimenin anlamı ile bugünkü modern köyün coğrafi özelliklerinin örtüşeceğini göreceğiz.

Mousbanda kelmesinin başındaki Mous öneki, bir Kappadokia kenti olan Moustilia (Ptolemaios, 5 VI 14) adında da geçmektedir. Moistilia kenti Kappadokia Bölgesi'nde bugünkü

¹⁰⁸² Bean-Mitford, 1970, 216. Kent hakkında geniş literatür için bak. Zgusta, 1984, 403vd.

¹⁰⁸³ Çalışma sahanızdaki bu kent daha sonra ele alınacaktır.

¹⁰⁸⁴ Kuzey İsaoriada bir kent. Önemli bir kaledir. Geniş bilgi için bak. Eichhoff, E., Friedrich Barbarossa Anadolu'da, Sibilia Kalesi ve İmparatorun Ölümü, VII.TTK, I.Cilt, 269vd., Ankara, 1970; Ekkehard-Eichhoff, Friedrich Barbarossa im Orient, Kreuzzug und Tod Friedrichs I, İst.Mitt. Beiheft 17, Tübingen, 1997.

¹⁰⁸⁵ Ramsay, 1960, 410vd.

¹⁰⁸⁶ Ramsay, 1960, 410.

¹⁰⁸⁷ Geniş bilgi için bak. Ruge, Sykaia, RE, III, A, 1, 1927, 423.

¹⁰⁸⁸ Ramsay, 1960, 410; Hild-Hellenkemper, 1990, 361. (Kent 879 yılında ise Georgios tarafından temsil edilmiştir.) (Hild-Hellenkemper, 1990, 361).

¹⁰⁸⁹ Kent için bak Ruge, Nephelis, RE, XVI, 2, 2491, 1935.

¹⁰⁹⁰ Ramsay, 1960, 504.

¹⁰⁹¹ Ramsay, 1960, 504.

¹⁰⁹² Ramsay, 1960, 505.

¹⁰⁹³ Ramsay, 1960, 505.

¹⁰⁹⁴ Bak. dipnot 15.

¹⁰⁹⁵ Bak. Sbide bölümü.

Gölcük Kasabası'nın batısındaki Şekkin Boğazı denen yerdir.¹⁰⁹⁶ Moustilia adının aslı da Mostili, yani Mo-(a)st(a)-lia'dır ve "ana tanrıçanın dere boğazı" anlamına gelir. Mous öneki belki de Lydia dilinde "gürgen ağacı" anlamına geldiğini Strabondan öğrendiğimiz, Mys (aslı Mus olmalı) sözcüğü idi.

Kelimenin sonundaki -anda/-anta eki ise Bilgiç' göre¹⁰⁹⁷ proto Luwi diline ve çevresine giren yer adlarında kullanılmaktadır. -anda/-anta eki hem kişi¹⁰⁹⁸ hem de yer adları¹⁰⁹⁹ olarak kullanılmakta olup Kappadokia yer adlarında açıkça görüldüğü gibi -atum, -utum şeklinde Asurlaşmakta, Hitit metinlerinde ise -and/ta ekiyle tekrar ortaya çıkarak -atum ve -anta'nın yerini almaktadır.¹¹⁰⁰ -anta, varolan şehir adlarının yeniden düzenlenmesi için de kullanılmıştır.¹¹⁰¹ Bu durumda -anda/-anta ekinin kişi adlarından çok yer adlarında kullanıldığı görülmektedir. -anda eki aynı zamanda Hititçede içeri anlamına gelen bir önektir.¹¹⁰² -wanda, -vant şeklinde ise mülkiyeti ifade eden -lı anlamına gelen bir sıfattır.¹¹⁰³ Ekin bu anlamda kullanılışını Adanda, Amanad, Otranda ve Milawanda adlarında da görmekteyiz.

Böylelikle Mousbanda kelimesinin başındaki mous- önekinin Lydia dilindeki gürgen ağacı anlamını kabul edersek, Mousbanda kelimesi -lı anlamına gelen -anda ekiyle birlikte "gürgenli" ya da "gürgene çok" anlamına gelmektedir. Kappadokia Bölgesindeki Moustilia kent adının ana tanrıçanın dere boğazı şeklindeki anlamı, modern Dumlugöze (Muzvadı) olarak düşündüğümüz Mousbanda kentinin kurulduğu sahanın topoğrafik yapısı ile de örtüştüğü görülür.

Kalıntılar

Modern Dumlugöze (Muzvadı) Köyü'ne ulaşım her açıdan zor olduğu için köyü ziyaret eden araştırmacılar çevrede hiçbir antik malzemeye rastlamadıkları yönünde bilgiler vermektedirler. Biz de çalışmalarımız sırasında köylülerin sözünü ettiği birçok yere gidemedik fakat köy içindeki bir evden geç dönem bir sütun başlığı notettik.

Katalog No:M.-SB1

Eserin türü:Sütun başlığı

Malzemenin cinsi:Yerli taş

Geldiği yer:Dumlugöze (Muzvadı)Köyü Biladı Mevkii

Geldiği tarih:-

Bulunduğu yer:Dumlugöze Köyü Bacaras Mahallesi Hatice Akalın'ın evinin duvarında

Dönemi:Geç Roma

Ölçüleri: yük.:0.36m., gen.:0.25m., altta 0.10x0.25m. ölçülerinde bir kaidesi var.

Tanım:Görüldüğü kadarıyla iki yönlü olarak işlenmiş bir sütun başlığı. (bak. Lev.136;res.M.-SB 1) Her iki yönde de yarım daire şeklinde açılan kısımların içerisi istiridye motifi ile süslenmiştir. Alta doğru ise stilize bitki motifleri işlenmiştir.

¹⁰⁹⁶ Ramsay, 1960, 335.

¹⁰⁹⁷ Bilgiç, 1946, 386.

¹⁰⁹⁸ Şa-lu-va-an-ta gibi.

¹⁰⁹⁹ URU Lalanda, URU Şinuvanta, ID² Şianta, URU Uianavanda, KUR Şalluvanta, KUR Arnuvanda gibi.

¹¹⁰⁰ Bilgiç, 1946, 386.

¹¹⁰¹ URU Arinna- KUR Arinanda, URU Maraş-ID² Maraşşanda, URU Şinuva-URU Şinuvanda gibi.

¹¹⁰² Dinçol, 1970, 90.

¹¹⁰³ Dinçol, 1970, 63.

4.19. Nadire (Ardıçkaya) ve Pınarönü (İresiller):

Ardıçkaya (Nadire) Köyü, çalışma sahamızda ulaşımı en zor olan ve ilçe merkezlerine en uzak köylerden biridir. Eski adı Nadire'dir. Köy çevresindeki gezimiz sırasında modern bir duvara yerleştirilmiş tamamlanmamış bir lahit kapağı (bak. Lev.137;res.N:A-1), Nadire değirmeni denin yerdeki bir kayada tavan göbeği freski (bak. Lev.137;res.N.A-2) ve temellerinin geç Roma dönemine kadar uzanabileceğini tahmin ettiğimiz bir köprüden (bak.res.N.A-3) başka antik malzemeye rastlamadık.

Ardıçkaya (Nadire) Köyü yakınlarındaki Pınarönü (İresiller) Köyünde ise 2 farklı sütun başlığı tespit ettik.

Katalog No:İP.-SB1

Eserin adı:Sütun başlığı

Bulunduğu yer:Pınarönü (İresiller) Köyü Sağırca Çeşmesi Mevkii

Malzemenin cinsi:Yerel taş

Ölçüleri:yük.:0.50m., gen.:0.55m.

Tanım:Korint başlığı. (bak. Lev.138;res.IP.-SB1) 2 sıra akanthus yaprağı vardır. Tahrip olmuş durumdadır.

Yayınlanmamıştır.

Katalog No:IP.-SB2

Eserin adı:Anta başlığı

Bulunduğu yer: Pınarönü (İresiller) Köyü Sağırca Çeşmesi Mevkii

Malzemenin cinsi:Yerel yumuşak taş

Ölçüleri:yük.:0.51m., gen.:0.57m.

Tanım:Kompozit anta başlığı. (bak.Lev.139;res.IP.-SB2) Muhtemelen tamamlanmamıştır. Ya da işlenmeyen kısım duvara giriyor olmalıydı. İyi korunmuştur.

Yayınlanmamıştır.

4.20. Neapolis (Gargara-Güneyyurt):

Günümüzde Ermenek İlçesi'nin 10km. kuzey batısındaki Güneyyurt Kasabası yakınlarında figürlü bir kaya mezarı ile yazıtlı ve figürlü bir lahitten oluşan iki önemli eser dikkat çekmektedir.

Daha önceki adı Gargara¹¹⁰⁴ olan kasabanın antik Neapolis olduğu konusunda araştırmacılar ortak sonuca varmışlardır.¹¹⁰⁵ Neapolis ise İsauria Dekapolisinde anılmaktadır.¹¹⁰⁶ Kent, Sbide ve Domitiopolis kentleri ile komşudur.

Kalıntılar

Kentte, yöreye özgü¹¹⁰⁷ bir Roma lahti¹¹⁰⁸ ve bir kaya mezarı vardır. Bu kalıntıların olduğu saha Örenler olarak bilinmektedir.¹¹⁰⁹

Katalog No:N.Ö.-LG1

Eserin adı:Lahit gövdesi

Bulunduğu yer:Güneyyurt (Gargara) Kasabası

Malzemeni cinsi:Yerel taş

Ölçüsü:2.10x0.87m., der:0.55m.

Tanım:Tabula ansatalı bir lahit. (bak. Lev.140;res.N.Ö.-LG1)

Önünde 3 basamaklı bir kaya merdiveni var. Kapağı kayıptır. Ön yüzde 0.66x0.45m. ölçülerinde bir tabula ansata yer alıyor. 6 sıra tabula ansata üzerinde 1 sıra da tabula ansatanın altında olmak üzere 7 sıra yazıt vardır.¹¹¹⁰

Yazıt:

ΜΟΣΣΩΜΕΥΣ ΑΥ

ΙΟΥ ΧΑ-ΙΜΜΑΣ ΚΙΔΑΜ-

¹¹⁰⁴ Gargara adıyla Troas Bölgesi'nde antik bir kent vardır. Assos'un doğusundadır. (Geniş bilgi için bak. G.T. Clarke, American Journal of Hellenic Study, 1888, s.296;J.M.Cook, The Troad, An Archaeological and Topographical Study, Oxford, 1973; İliada VIII, 48, XV 152'te Gargaron olarak geçer. Hitit Belgelerinde geçen Kargara kentinin ise her iki Gargara ile ilgili olup olmadığını bilmiyoruz. (H.Ertem, Boğazköy Metinlerinde Geçen Coğrafya Yer Adlarının Dizini, D.T.C.F. Yayını, Ankara, 1973) Karka-(u) ra, Luwi Dilinde yüce doruk yer imiş). Geniş bilgi ve literatür için bak. Bürchner, Gargara, RE, VII, 1, 1910, 757vd.

¹¹⁰⁵ Sterret, bölgeyi ziyareti sırasında A.İzvit ve Y. İzvit Köyleri'nin güneyinde beş yerleşim yeri olduğunu ve bunların hepsi birlikte Gargara adıyla anıldığını nakleder. (Sterret, 1888, 80) Bu bilgi kısmen doğru olabilir. Güneyyurt (Gargara) Kasabası'nın antik Neapolis kenti olabileceği yolunda ilk kez 20.yy.'ın başlarında araştırmacılar tarafından tahminler yürütülmeye başlanmıştır. Tomaschek (Tomaschek, 1975, 60) Neapolis kentini bölgede 19.yy. sonlarında Fol olarak adlandırılan bir yere verir. Osmanlı arşiv kayıtlarında bölgede Fol olarak adlandırılan bir yer adına rastlamadık. Kanımızca Fol, bugün halk arasında halen kullanılan Güneyyurt Kasabası'nın eski adı olan Gargara adından önce ya da onunla aynı zamanda kullanılan yerel bir adlandırmadır. Daha sonraları Windberg (Windberg, RE, VII, 1, 1910) Neapolis kentini Göksu'nun (Kalykadnos) güneyinde bir yerde gösterir. Ancak, araştırmacının daha önceki adı Gargara olan bugünkü Güneyyurt Kasabası'ndan haberi yoktur. Daha sonraki araştırmacılar Bean-Mitford ve Hild-Hellenkemper, İsauriadaki Neapolis kentini bugünkü Güneyyurt İlçesi'ndeki Örenler antik sahasına vermeye çalışmışlardır. (Bean-Mitford, 1970, 209; Hild-Hellenkemper, 1990, 365).

¹¹⁰⁶ Hierokles, 710, 8; Constantine Porphyrogenes, de them 77; Honigmann, 1970, 41; Hild-Hellenkemper, 1990, 365; Ruge, Neapolis, RE, XVI, 2, 1935, 14, 2126.

¹¹⁰⁷ Zoroğlu, 1993, 82.

¹¹⁰⁸ Hild-Hellenkemper, 1990, 365.

¹¹⁰⁹ Figürlü bir kaya mezarı ile yazıtlı bir lahtin yer aldığı Örenler, Konya Koruma Kurulunun 21.11.1991 tarih ve 1187 nolu kararı ile II. derecede arkeolojik sit alanı ilan edilmiştir. (Karaman Kültür Envanteri, Sıra No:19).

¹¹¹⁰ Bean-Mitford, 1970, 210, No:238, Phot. No:183.

ΟΥΑΣΙΟΣ ΘΥΓΑΤΗΡ ΓΥ
 ΗΝ ΑΥΤΟΥ ΕΠΟ-ΗΣΑΝ
 ΤΟ ΗΡΩΕΙΟΝ ΕΑΥΤΟΙΣ ΧΕ
 [Δ] ΙΑ ΤΕ-ΝΙΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡ-ΟΥ

Transkripsiyon:

Μοσσωμευς ? ΑΥ-σα. 4
 ΙΟΥ καὶ Ἰμμας Κιδαμου-
 ουασιος θυγάτηρ, γυ-
 νή αὐτοῦ, ἐποίησαν
 τὸ ἠρώειον ἐαυτοῖς καὶ
 τέκνοις ? μνήμης χάριν
 [δ] τῶν τέχνιτου Δημήτρου

Türkçesi: "Aurelios oğlu Mossomeus ve onun karısı olan Kidamouasis'in kızı Immas (bu) mezarı kendilerine ve çocuklarına hatırası için Demetrios'a yaptırdılar."

Roma devri özellikleri gösteren yazıtın sol bölümü tahrip olmuştur. İlk 6 harf okunamamaktadır. Yazıt, Demetrios adındaki bir sanatkar adı vermesi bakımından önemlidir. Sadece yazıtı yayınlanmıştır.¹¹¹¹

Katalog No:N.Ö.-LK1

Eserin adı:Lahit kapağı

Bulunduğu yer:Güneyyurt (Gargara) Kasabası Cumhuriyet Caddesi

Malzemenin cinsi:Yerli taş

Ölçüsü:2.08x1.19m., yük.:0.58m.

Tanım:Aslan kabartmalı bir lahit kapağı. (bak. Lev.140;res.N.Ö.-KL 1) Çalışma sahamızdaki tipik İsauria tipi lahit kapaklarından farklı olarak aslanın pençeleri arasında yaban keçisi vardır.¹¹¹² Bunun başka bir örneğine çalışma sahamızda rastlanmamıştır. Ölçülerin yakınlığı sebebiyle Örenler Mevkiindeki N.Ö.-LG1 nolu lahit gövdesinin kapağı olduğunu düşünüyoruz.

Örenlerdeki lahtin 200m. kadar yukarısında (kuzey) bir yerli kayanın güneye bakan yüzeyine açılmış 2 kaya mezarı yan yana görülmektedir.¹¹¹³ Mezar bugün İkizin olarak bilinir.

Katalog No:N.Ö.-KM1

Eserin adı:Kaya mezarı

Bulunduğu yer:Güneyyurt (Gargara) Kasabası Örenler Mevkii

Malzemesinin cinsi:Yerli kaya

Ölçüleri:Büyük mezar:önyüz:1.40x1.17cm., mezar odası girişi:0.74x0.63m., mezar odası:0.215x2.15m., yük.:1.90m. Küçük mezar:önyüz:1.50x1.10m., mezar odası girişi:0.70x.57m., mezar odası:1.20x0.95m., yük.:1.20m. (ortalama)

Tanım: 2m. yüksekliğindeki bir kaya blokunun güney yüzeyine açılmış iki kaya mezarı. (bak. Lev.141;res.N.Ö.-KM 1) Küçük olanı figürsüz, büyük olanı ise üstündeki aslan, yılan ve tanınamayan bir figür kompozisyonu ile ilginçtir. Kaya mezarında tasvir edilen uzanmış aslan

¹¹¹¹ Bean-Mitford, 1970, 210, No:238, Phot. No:183.

¹¹¹² Scarborough, 1991, 311.

¹¹¹³ Bean-Mitford, 1970, 209vd., fig. 182; Scarborough, 1991, 311.

figürleri Kilikia Bölgesi'nde yaygın olan bir konudur. İsaoria kentinde örnekleri vardır.¹¹¹⁴ Ancak, buradaki örnekte farklı olarak aslanda yuvarlak hatlar hakim ve ön pençelerinin arasında aslanın vücuduna paralel olarak uzanmış ve iki yerden boğum yaparak kıvrılan bir yılan¹¹¹⁵ ve tanımlayamadığımız bir başka figür vardır.

Aslan ve yılan figürünün aynı mezarda birlikte işlendiği örnekler Kilikia Bölgesi'nde başka bir kentte rastlanmaz. Bölgenin mezar sanatında aslanlar genellikle ön pençeleri arasında bir geyik veya dağ keçisi¹¹¹⁶ ya da boğa¹¹¹⁷ başı tutarlar. Yılan-aslan betiminin birlikte işlendiği bir örnek, Çukurbağ Asarı'ndaki Lev.135;res.Ç.A.-LK 1 nolu lahit kapağında da görülmektedir. Ancak kaya mezarı örneklerinde Neapolis kentinden başka bir kentte rastlanmaz.

Yayınlanmıştır.¹¹¹⁸

¹¹¹⁴ Buradaki örnekler için bak. Yılmaz, 1995, 64vd., Lev.I-II.

¹¹¹⁵Ölünün ruhunu şekillendiren, sonsuzluğu, (Cumont, 1942, 88vd.) hayat, bereket ve öbür dünyayı simgeleyen yılan betimlemeleri burada mezar koruyucu olarak betimlenmiş olmalıdır. Yalnız, buradaki yılan figürünün boğum yaparak kıvrılmış olması, Hititlerin meşhur İlluianka mitolojisini (mitolojinin tam çevirisi ve geniş literatür için bak. Karauğuz, 2001, 69vd.) konu alan bir kabartmadaki yılan betimini hatırlatmaktadır. Karşılaştırmak için bak. Bossert, 1942, No:769.

¹¹¹⁶ Bak. N.Ö.-LK1 nolu eser.

¹¹¹⁷ Bak. Yılmaz, 1995, 64, Lev.I.

¹¹¹⁸ Totaysalır, 1936, 34vd. Yanlış olarak Hitit eseri olarak tanımlar ve figürlere komik anlamlar yüklemiştir.; Bossert, 1942, No:1113 Resim olarak verilmiştir.; Scarborough, 1991, 311. Eser ilk defa burada detaylı olarak ele alınmıştır.

4.21. Olosada (Avşar):

Bugünkü Taşkent İlçesi Avşar¹¹¹⁹ Kasabası'nın 3 km kadar güney doğusundaki ören yerinin antik Olosada kenti olduğu 1960'lı yıllarda Bean-Mitford'un¹¹²⁰ buradan yayınladığı bir yazıt sayesinde anlaşılmıştır.

Kayadibi, Çamdibi ve Karamustafataşı olarak adlandırılan geniş bir sahayı kapsayan bu yer, İsaurya-Germanikopolis antik yolu üzerinde ve Alata Vadisi yamaçlarındadır. Taşkent İlçe merkezine 11 km. uzaklıktadır. Antik saha, tâli bir yol ile bugün de kullanılan İsaurya-Germanikopolis yoluna bağlanır. Ancak bu yolun antik dönemde kullanılıp kullanılmadığını bilmiyoruz. Kentin bulunduğu saha sulak ve verimli bir sahadır. Akropolü bütün Alata Vadisi'ne (Kilabines) hakim yüksekliktedir. Kent, Thouthourbia (Oduncu Kalesi?), Golgosos (Gevne?), Papyrion (Bağdat Kırı?) ve Sıtma Tepe antik yerleşmesi ile komşudur.

Avşar Kasabası çevresindeki yerleşimler ilk defa 1960'lı yıllarda Bean-Mitford tarafından ziyaret edilmiştir. Araştırmacılar buradaki Kayadibi ve Karamustafataşı ören yerinden dört yazıt yayınlamışlardır.¹¹²¹ Bu yazıtlardan biri bölge hakkında önemli bilgiler içermektedir. Sözkonusu yazıtta göre Avşar Kasabası'nın yer aldığı Alata Vadisi antik dönemde Klabene Bölgesi'ne ait idi. Kaledibi ören yeri Olosada antik kenti, yakınlardaki Oduncu Kalesi ise Thouthourbia kenti olmalıydı. Potomia, bugün üzümü ile meşhur Aladağ¹¹²² olarak tahmin edilirken Kolybrassus'un yeri ise tahmin edilememektedir. Bunlara ek olarak kitabe, Ptolemaioslar döneminin Serapis kültürünün Klabene Bölgesi'ne (Alata Vadisi) kadar sokulduğuna işaret etmektedir.¹¹²³ Bölgedeki Kolybrassus kentinin yeri konusunda ise bir fikir ileri süremeyeceğiz.

Zgusta,¹¹²⁴ Bean-Mitford gibi Olosada'nın erken Roma ve erken Bizans yerleşimi olduğundan söz eder. Hild-Hellenkemper¹¹²⁵ çalışmasında Olosada kentine de yer verir ancak Bean-Mitford'un verdiği bilgilere yeni bilgiler eklememişlerdir. Scarborough,¹¹²⁶ 1990'lı yılların başında ziyaret ettiği Olosada kentinden birkaç antik malzemeye değinir. Bahar,¹¹²⁷ İsaurya Bölgesi'nin antik çağdaki yerleşim merkezleri konulu çalışmasında Olosada kenti hakkında Bean-Mitford'a atıf yaparak bilgiler verir.

Kalıntılar

Avşar Kasabası'ndaki araştırma gezilerimiz sırasında kasabanın 3 km. kadar güney doğusunda yer alan Kayadibi ve Karamustafataşı mevkiilerini ziyaret ettik. (bak. Lev.142;res. O.-1) Buradaki akropolde araştırmacıların rapor ettiği bir yapının temellerini yerinde tespit ettik. Yapı, akropolün kuzeyine, Alata Vadisi'ne bakan yamacına yan yana iki büyük oda şeklinde düzenlenmiştir. (bak. Lev.143;res.O.-2) 3m. yüksekliğindeki bu yapılardan büyük olanı

¹¹¹⁹Batılı araştırmacıların çalışmaları içerisinde Avşar adına ilk defa, 1890'lı yılların sonlarında bölgeyi gezen Davis'in çalışmasında rastlıyoruz. Davis, Avşar ile birlikte, yakınlardaki Ilıcapınar, Sazak, Mernek ve Sarnıç Köyleri'nin adını verir. Ancak kalıntılardan hiç söz etmez. (Davis, 1879, 383). Davis'ten sonra bölgeyi ziyaret eden Sterret, Alata Çayı'nın (Göksu'nun bir kolu) etrafındaki yerleşim birimlerinin adlarını sayar. Bunlar; Alata (bugünkü Taşkent-Balcılar Kasabası), Avşar, Ilıcapınar, Pirlerganda (Taşkent olmalı), Sazak ve Mernek. Sterret de kalıntılardan söz etmez. (Sterret, 1888, 79).

¹¹²⁰ Bean-Mitford, 1970, 136vd.

¹¹²¹ Bean-Mitford, 1970, 136vd.

¹¹²² Sterret, 1888, 79.

¹¹²³ Bean-Mitford, 1970, 139. Yazıt, 1.yy.'ın son onluğuna tarihlenmektedir.

¹¹²⁴ Zgusta, 1984, 436.

¹¹²⁵ Hild-Hellenkemper, 1990, 370.

¹¹²⁶ Scarborough, 1991, 224.

¹¹²⁷ Bahar, 1996, 59.

6.95x5.80m., küçük olanı ise 6.50x6.20m. ölçülerindedir. Bu yapı kule ya da kale olmalıydı. Ayrıca akropolün güneyindeki arazide figürlü bir parça tespit ettik.

Katalog No:O.-MP1

Eserin adı:Figürlü parça

Bulunduğu yer:Avşar Kasabası Kayadibi Ören yeri

Malzemenin cinsi:Yerel taş

Ölçüsü:0.50x0.45m., yük.:0.45m.

Tanım:Geyik betimli bir parça. (bak. Lev.143;res.O.-MP1) İşlevini bilmiyoruz. Hareket halindeki geyiğin üzerine sağ ayak diziyile basan bir figür aynı zamanda geyiğin boynuzlarından tutmaktadır.¹¹²⁸ Önde ise bir bayan figürü yer alıyor.¹¹²⁹

Avşar Kayadibi ve Karamustafataşı ören yerlerinde araştırmacıların not ettiği antik malzemelerden bir kısmı bugün belediyeye ait çocuk parkında sergilenmektedir. Bu eserler dışındaki antik malzemeleri, bütün çabamıza rağmen Bean-Mitfor'un sözünü ettiği yazıtlardan biri hariç diğerlerini bulamadık.

Katalog No:O.-S1

Eserin adı:Sunak veya heykel kaidesi

Bulunduğu yer:Avşar Kayadibi Mevkii

Korunduğu yer:Avşar Belediyesi Çocuk Parkı

Malzemesinin cinsi:Yerel taş

Ölçüsü:yük.:0.85m., gen.:0.32m., der.:0.24m.

Tanım:Yazıtlı bir sunak, belki de heykel kaidesi. (bak.Lev.144;res.O.-S1) Ön yüzde 0.25m. yüksekliğindeki bir kaideden sonra 8 sıra yazıt vardır. Yazıt büyük oranda tahrip olduğu için okunamamaktadır. Yazıtın harf yüksekliği 0.02m. dir. Sunağın diğer yüzleri düzdür. Bu sunağa şekil olarak benzeyen fakat daha büyük ölçülerdeki bir eser 1888 yılında Sterret tarafından Pisidia Antiocheiası yakınlarında bulunup yayınlanmıştır. Drew-Bear bunu, üzerindeki yazıttan yola çıkarak heykel kaidesi olarak saptamıştır.¹¹³⁰

Yayınlanmamıştır.

Katalog No:O.-S2

Eserin adı:Sunak veya lahit

Bulunduğu yer:Avşar Kayadibi Mevkii

Korunduğu yer:Avşar Belediyesi Çocuk Parkı

Malzemesinin cinsi:Yerel taş

Ölçüsü:yük.:1.52m., gen.:1.57m., kal.:0.62m.

Tanım:Figürlü ve yazıtlı bir sunak veya lahit. (bak. Lev.145-146-147-148;res.O.-S2) Ön yüzde alt alta 2 friz halinde sahne vardır. Üst frizde soldan itibaren uzun giysili bir figür, sonra

¹¹²⁸ Bu sahne ilk anda Herakles'in Kyriene geyiğini öldürmesi sahnesini akla getirmektedir. Aynı betimleme, Lübnan'da erken Fenikeliler dönemine tarihlenen fildişi bir oyun tahtası üzerinde de görülmektedir. Bak. El-Loz, 1983, 128. Olosada'da Serapis kültü hakkında ipuçları veren bir yazıtlı birlikte, buradaki geyik betimli parça bize, Serapis kültü gibi yine doğu kökenli bir kült olan Mithras kültü hakkında önemli ipuçları vermektedir. Çünkü, Kilikia Bölgesi'nin Mithras kültü ile ilgili şehir sikkelerinde boğa kurban sahnesinin yanı sıra geyik kurban sahnesinin de yer aldığı son yıllarda yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur. Mithra ikonografisi açısından önemli olan ve Anadolu Medeniyetleri Müzesinde sergilenen bu unik sikke için bak. Arslan1999, 441.

¹¹²⁹ Herakles ikonografisini hatırlatan bu geyikli sahnesinin bir benzerine Bozkır yakınlarındaki Işıklar Köyü'nde, H. Aslan'ın evinin duvarındaki bir mimari parçada da rastlanmaktadır. Bak. Yılmaz, 1995, 154, No:X25.

¹¹³⁰ Drew-Bear, 1995, AST, XIII-1, 103vd., Res.1.

çıplak bir figür, çıplak figüre saldıran bir aslan, aslanın başı üzerinde başka bir figür. Atlı arabalı olmalıdır. Arabanın üzerinde yatan bir bayan figürü. Sonra uzun giysili 2 figür, en solda ise Eros. Figürlerin üzerinde soldan itibaren ΨΥΧΗ , -OPH-A , ΠΑ-CHYIINOC yazıtları vardır. Alttaki frizde çıplak bir figüre saldıran aslan, gorgon betimli bir figür ve hareket halinde 3 figür. Her iki friz yanlardan devam ediyor. Üst frizin arkasında 2 gırlant varken alt frizin arkası boş bırakılmıştır. Üst frizdeki sahne, Hades'in Persephone'yi kaçıırma sahnesi, alttaki sahnede ise Herakles'in işlerinden birkaçı ele alınmıştır.

Yayınlanmamıştır.

Katalog No:O.-S3

Eserin adı:Sunak

Bulunduğu yer:Avşar Kayadibi Mevkii

Korunduğu yer:Avşar Belediyesi Çocuk Parkı

Malzemesinin cinsi:Yerel taş

Ölçüsü:Uz.:1.34m., gen.:0.95m., kal.:0.66m.

Tanım:Figürlü bir sunak veya lahit. (bak.Lev.149-150;res.O.-S3) Ön yüzde bir boğa başına taşıtılan 2 gırlant ve altında 2 üzüm salkımı. Üstte ise üzüm salkımları ve yer yer tahrip olmuş figürler. Yan yüzün birinde bir çelenk diğesinde ise 2 figür yer alıyor. (bak. Lev.149-150;res.O.-S3) 0.13m. yüksekliğindeki bir kaideye sahip olan sunağın arka kısmı düzdür.

Yayınlanmamıştır.

Katalog No:O.-S4

Eserin adı:Sunak

Bulunduğu yer:Avşar Kayadibi Mevkii

Korunduğu yer:Avşar Belediyesi Çocuk Parkı

Malzemesinin cinsi:Yerel taş

Ölçüsü:Uz.:1.51m., gen.:1.34m., kal.:0.69m.

Tanım:Figürlü bir sunak veya lahit. (bak. Lev.151-152;res.O.-S4) Ön yüzde tahrip olmuş iki figür arasından sarkan gırlant ve aralarda tahrip olmuş figürler. Yan yüzün birinde medusa (bak.res.O.-S4), diğesinde ise bir bayan ve bir erkek figürü. (bak.res.O.-S4) Bayan figürü yukarı kaldırdığı sağ elinde yuvarlak bir nesne tutmaktadır.¹¹³¹ Sunağın arka kısmı düzdür.

Yayınlanmamıştır.

Katalog No:O.-S5

Eserin adı:Sunak

Bulunduğu yer:Avşar Kayadibi Mevkii

Korunduğu yer:Avşar Belediyesi Çocuk Parkı

Malzemesinin cinsi:Yerel taş

Ölçüsü:Uz.1.13m., gen.:0.88m., der.:0.70m

Tanım:Figürlü bir sunak veya lahit. (bak. Lev.153-154;res.O.-S5) Ön yüzde bi platform üzerinde 5 kadın figürü.Yan yüzün birinde 4 erkek figürü, diğesinde çift süren bir figür.¹¹³² Arka kısım düzdür.

Yayınlanmamıştır.

¹¹³¹ Ermenek'te elimize geçen sikkelerin bir kısmında aynı sahne görülmektedir. Bu sahne olasılıkla taçlandırma ile ilgilidir.

¹¹³² Çift süren figürlere İsauria Bölgesi içerisinde (bak. Yılmaz, 1995, 1vd.) ve ayrıca Karaman Değle Ören yerindeki bir lahit üzerinde (Topal, 2000, 20) rastlamaktayız.

Lahit Kapakları

Katalog No:O.-LK1

Eserin adı:Lahit kapağı

Bulunduğu yer:Avşar Kayadibi Mevkii

Korunduğu yer:Avşar Belediyesi Çocuk Parkı

Malzemesinin cinsi:Yerel taş

Ölçüsü:1.48x0.68m., yük.:1.55m.

Tanım:Aslanlı bir lahit kapağı. (bak.Lev.155-156;res.O.-LK1) Belediye çocuk bahçesinin girişinde sağdadır. Kısa kenarları üçgen alınlıklı ve alınlık ortasında rozet motiflidir. Kaide kısmında da rozet betimi vardır. Aslanın yeleleri belirgindir.

Yayınlanmamıştır.

Katalog No:O.-LK2

Eserin adı:Lahit kapağı

Bulunduğu yer:Avşar Kayadibi Mevkii

Korunduğu yer:Avşar Belediyesi Çocuk Parkı

Malzemesinin cinsi:Yerel taş

Ölçüsü:1.35x0.46m., yük.:1.10m.

Tanım:Aslanlı lahit kapağı. (bak. Lev.157-158;res.O.-LK2) Belediye çocuk bahçesinin girişinde soldadır.Aslanın yeleleri içi içe daireler şeklindedir. Yelelerin önünde bir bayan figürü vardır. Figürün boyu 0.53m., genişliği 0.15m., derinliği ise 0.055cm.'dir. Aslanın turnakları belirgindir. Kısa yüzler üçgen alınlıklı ve alınlığın ortası rozet betimlidir.¹¹³³

Katalog No:O.-YA1

Eserin adı:Yazıtlı blok

Bulunduğu yer:Avşar Kayadibi Mevkii

Korunduğu yer:Avşar Belediyesi Çocuk Parkı

Malzemesinin cinsi:Yerel kireç taşı

Ölçüsü:0.83x0.56m., kal.:0.45m.

Tanım:Yazıtlı bir blok.¹¹³⁴ (bak. Lev.159;res.O.YA 1) Belediye çocuk parkının girişinde soldadır. Üzerinde 10 sıra yazıt vardır.

¹¹³³ Her iki lahit kapağı, Adrasos örnekleri ile yakın benzerlik göstermektedir. Bak. Alföldi-Rosenbaum, 1980, Plate LXV, 1, 2, 3, 4.

¹¹³⁴ Bean-Mitford, 1970, 139, No:138, Phot. No:115.

Yazıt:-

Transkripsiyon:

[T]ò δίκαιον θεοῦ Σαράπιδος ὑπάρξαν κοιγ[όν]
 Κολυβρασσέων τῆ πόλει καὶ Ὀλοσαδέων [καὶ]
 Θουθθουβιωτῶν τῆς Κλαβηνῆς
 θεῶ μεγάλῳ
 Σεράπιδι καὶ τοῖς συνάοις θεο[ῖς]
 σωτῆρσι Ὀλοσαδεῖς καὶ ἡ Κολυβρα[σ]-
 σέων πόλις καὶ Θουθθουβιω[ται]
 τόν τε ναὸν κατεσκεύασαν [καὶ]
 τὰ ἐν αὐτῷ ἀγάλματα ἀνέ[θηκαν]

10

⊕

Türkçesi: "Tanrı Sarappis'in adaleti Kolybrassos şehri¹¹³⁵ ve Klabines (bölgesinin ?)¹¹³⁶ Olosada¹¹³⁷ (ve) Thuththurbiotos (köyleri'nin ?)¹¹³⁸ temsilcilerinden oluşan meclis, büyük tanrı Serapis'e ve onunla aynı tapınakta tapınım gören Olosada'nın ve Kolybrassos şehrinin ve Thoththurbiotos'un kurtarıcı tanrılarına bu tapınağı yaptırdı ve ona heykelini diktirdi.

Yazıtın harf yüksekliği ilk 4 sırada 1,0.07m ile 0.023m. arasında değişmekte, daha sonraki sıradaki harflerin yüksekliği ise 0.003m. ile 0.023m. arasında değişmektedir. Yazıt yanlardan tahrip olmuştur.

Yazıt, yukarıda sözünü ettiğimiz Bean-Mitford tarafından yayınlanan Olosada, Thouthorbia, Potomia, Colybrassus ve Klabene adının geçtiği ve bölgede Serapis kültü ile ilgili ipucu veren yazıttır.¹¹³⁹

Yayınlanmıştır.¹¹⁴⁰

Seramik

Olosada kentinin kalıntı sahası olarak düşündüğümüz sahadan topladığımız seramik örnekleri çoğunlukla büyük depolama kaplarına ait ağız ve kaide parçaları, çanak ağızları ve tabak kaideleridir. Bu örnekler form açısından Habur,¹¹⁴¹ Sabratha,¹¹⁴² İtalya,¹¹⁴³ Tel Anafa,¹¹⁴⁴ Tel Halaf,¹¹⁴⁵ Knossos,¹¹⁴⁶ Tille Höyük,¹¹⁴⁷ Maltepe,¹¹⁴⁸ Sagalossos,¹¹⁴⁹ Afyon Çandarlı,¹¹⁵⁰

¹¹³⁵ Bu kent, Kecimen Yaylası'ndaki kalıntı sahasının olduğu yerde ya da Gevne Yaylası taraflarında olmalıdır.

¹¹³⁶ Klabines, bugünkü Alata Vadisi olmalıdır.

¹¹³⁷ Olosada Kentinin Avşar Kayadibindeki kalıntılar sahası olduğu açıktır.

¹¹³⁸ Kent, Oduncu Kalesi, Kecimen Yaylası ya da Gevne Yaylası taraflarında olmalıdır. Oduncu Kalesi için bak.Bean-Mitford, 1970, 140vd.;Zgusta, 1984, 549; Hild-Hellenkemper, 1990, 435.

¹¹³⁹ Bak. Bean-Mitford, 1970, 139.

¹¹⁴⁰ Bean-Mitford, 1970, 139, No:138, Phot. No:115.

¹¹⁴¹ Kozbe, 1992, 112.

¹¹⁴² Dore-Keay, 1989, 27.

¹¹⁴³ Etlinger vd., 1990, Taf.6.

¹¹⁴⁴ Herbert, 1997, Plate 20.

¹¹⁴⁵ Schmidt, 1943, Taf.XXVII.

¹¹⁴⁶ Sackett, 1992, Plate 81.

¹¹⁴⁷ French, 1983, res.1.

¹¹⁴⁸ Özyiğit, 1995, 18.

Norşuntepe,¹¹⁵¹ Çengeltepe,¹¹⁵² Mersin Yümüktepe,¹¹⁵³ Güvercin Kayası,¹¹⁵⁴ Pergamon,¹¹⁵⁵ Anamur,¹¹⁵⁶ ve Orontes Antiocheiası¹¹⁵⁷ kap formlarıyla benzerlik gösterir. Bunlar; (bak. Lev.160; res.O.-SE 1, 2;Tablo:XV-XVI)

1-Kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, bol miktarda taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı.

2-Koyu kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, bol miktarda taşçık ve kireç katkılı, kötü pişmiş, çark yapımı, kaba işçilikli.

3-Kiremit rengi hamurlu, koyu kahverengi astarlı, ince kumlu, çok az kireç ve taşçık katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, dışa dönük dudaklı, dudak üzerinde hamur yaşken yapılmış sığ oluk bezemeli.

4-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, orta pişmiş, çark yapımı.

5-Krem rengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, orta pişmiş, çark yapımı.

6-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, taşçık ve kireç katkılı, kötü pişmiş, çark yapımı, dışta dudağın hemen altında hamur yaşken yapılmış sığ oluk bezemeli.

7-Kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, dışa dönük dudaklı, dudak üzerinde hamur yaşken yapılmış sığ oluk bezemeli.

8-Kiremit rengi hamurlu, koyu kahverengi astarlı, ince kumlu, taşçık katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, dışa dönük dudaklı, dudak üzerinde hamur yaşken yapılmış biri sığ ve geniş, diğeri dar ve derin paralel oluk bezemeli. Hellenistik.

9-Krem rengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, dışa dönük dudaklı, dışta dudağın hemen altında hamur yaşken yapılmış sığ oluk bezemeli.

10-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı.

11-Kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az taşçık katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı.

12-Kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az taşçık katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, içe dönük dudaklı.

13-Devetüyü rengi hamurlu, koyu kahverengi astarlı, ince kumlu, çok az taşçık katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, içe dönük dudaklı.

14-Krem rengi hamurlu, açık kırmızı rengi astarlı, ince kumlu, çok az taşçık katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı.

15-Devetüyü rengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı.

16-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az taşçık katkılı, orta pişmiş, çark yapımı.

17-Koyu kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık katkılı, kötü pişmiş, içte ve dışta yanmadan dolayı oluşan siyahlıklar var, kötü işçilikli.

¹¹⁴⁹ Degeest-Pobleme-Cupere, 1993, 136.

¹¹⁵⁰ Akok, 1967, 27vd.

¹¹⁵¹ Murray, 1985, 278.

¹¹⁵² Ünal, 1966, 144.

¹¹⁵³ Garstang, 1953, 21vd.

¹¹⁵⁴ Gülçur-Endoğru, 2000, Çizim:1.

¹¹⁵⁵ Boehringer, 1968, No:390-391.

¹¹⁵⁶ Williams, 1989, Fig.38.

¹¹⁵⁷ Waagé, 1948, Plate VII.

18-Krem rengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık ve kireç katkı, orta pişmiş, el yapımı, kaba işçilikli.

4.22. Papyrion (Bağdat Kırı?):

Taşkent-Balcılar (Alata) Kasabası'nın kuzeyindeki dağ yolu üzerinden yarım saatlik bir mesafeden sonra (yaklaşık 30km.) yer yer antik kalıntıların bulunduğu bir sahaya gelinir. Suyu çok olan bu arazinin yakınında modern yerleşim yoktur. Burası Karaman merkez Akçaalan Köyü'nün yaylasıdır. Burası, kuzeyden Hadim Selahattin Köyü,¹¹⁵⁸ Karaman merkez İhsaniye ve Akçaalan Köyü, doğudan Ermenek Bağbelen (Balkusan) Köyü, batıdan Taşkent Balcılar (Alata) Kasabası, güneyden ise Başdere İlçesi ve yakın köylerinin bulunduğu Navağı vadisine açılan Toros dağ bloku ile çevrilidir. (bak. Lev.161;res.PA.-1)

Bağdat Kırı olarak adlandırılan bu saha, günümüzde yaz aylarında kullanılan antik Laranda-Germanikopolis yoluna oldukça yakındır. Bugün bile ulaşım olanaklarının kısıtlı olduğu saha ilk defa 1885 yılı Haziran ayında Sterret¹¹⁵⁹ tarafından ziyaret edilmiştir. Sterret, buradan yayınladığı bir kitabede "*Paporion halkı*" anlamına gelen bir ibare çıkarır.¹¹⁶⁰ Ancak araştırmacı Bağdat Kırı'nın Papyrion olup olmadığı konusunda yorum yapmaz.

Sterretten sonra Ramsay¹¹⁶¹ İsauria'da olması gerektiğini savunduğu Papyrion kenti hakkında Theophanes'e atıf yaparak bir takım yorumlarda bulunur. Ramsay'a göre Papyrion, Bizans imparatoru İsaerialı Zenon'un problemlili imparatorluk yıllarında adından sıkça söz edilen bir kenttir. Hatta Zenon kentte bir hazine saklamakta idi.¹¹⁶² Sbide kenti konusunda ele aldığımız gibi Zenon Bizans tahtına ilk geçtiği yıl, kısa bir süre sonra Constantinopol'den kovulur ve kendisini takip eden düşmanlarından kaçarak Sbide kentine sığınır.¹¹⁶³ Sbide kenti olarak düşündüğümüz bugünkü Yukarı Çağlar Sultantahtı mevkiindeki kalıntıların bulunduğu saha ile Papyrion kenti olabilecek Bağdat Kırı'ndaki kalıntıların bulunduğu saha birbirine çok yakın mesafededir. Hatta Bağdat Kırı'ndaki kalıntı sahası, antik Laranda-Germanikopolis yolunu kontrol edebilecek bir konumda ve savunmaya elverişli, dağların ötesinde bir iç kenttir. Bu konumuyla da kaçaklık yıllarında Zenonu koruyabilecek stratejik güce sahiptir. Araştırmacıların verdiği tarihi bilgilere ve bölgede yaptığımız araştırmalara dayanarak antik Papyrion kenti ile birlikte Sbide kentinin de Zenonla ilgili önemli olaylar da rol aldığını, belki de bu iki kentin adının birbirine karıştırılmış olabileceği aklımıza gelmektedir. Ancak, Bağdat Kırı'nın Papyrion olabileceği aklımıza daha çok yatmaktadır. Ramsay¹¹⁶⁴ Papyrion'un Kappadokia'da olduğunu iddia eden Theophanes'e karşı çıkararak kentin, İsauria'nın kuzey batısında olması gerektiğini savunur ve Sterretin kentten yayınladığı yazıtın doğru tercüme edilmediğini söyler. Ramsay'a göre metin; "*Mathoun, masraflarını kendi vererek yaptırdı ve işçiler getirdi. Papyrionlu Tarasin ile Zezin ve Astralı Loukios da techiz etti*" şeklindedir. Buna göre Papyrion kenti ile Astra¹¹⁶⁵ komşudur ancak bize göre arada en azından Olosada kentinden başka en az iki kent daha olmalıdır. Yani, Sterret'in ve Ramsay'ın andığı bu yazıtta göre Bağdat Kırı'nın Papyrion olduğunu kabul edersek, kent, Astra ile sınır komşusu olamaz. Olsa olsa Alata Vadisi'ndeki Olosada kentinin yanısıra antik adını henüz tespit edemediğimiz Kecimen Yaylası Sıtma Tepe ören yerindeki kent ile, İlice, Balcılar-Kıblenin Başı mevki ve Oduncu Kalesindeki antik kent ile

¹¹⁵⁸ Sterret, Fischer'in haritasında köyün Bosalagdin olarak geçtiğini yazar. Araştırmacı buradaki Aşağı ve Yukarı Kızılca Köylerine de uğramıştır. Daha sonra Dülgerler'e geçer. (Sterret, 1888, 85).

¹¹⁵⁹ Araştırmacı, Bağdat Kırı'nı geniş bir antik kentin kalıntılarının olduğu yer olarak tanımlar. Sterret'in ifadesine göre burada bir çok mezar kalıntıları, kabartmalı steller ve tipik İsauria Bölgesi lahit kapakları bulunmaktaydı. (Sterret, 1888, 79). Biz, Bağdat Kırı'nı ziyaretimiz sırasında söz konusu kalıntıların çok azına rastladık.

¹¹⁶⁰ Sterret, 1888, 49.

¹¹⁶¹ Ramsay, 1960, 425.

¹¹⁶² Ramsay, 1960, 425.

¹¹⁶³ Bu konu için bak. Sbide konusu.

¹¹⁶⁴ Ramsay, 1960, 425.

¹¹⁶⁵ Astra için bak. Zoroğlu, 2000, 31 vd.

sınır olmalıdır. Güneyde ise Navağı Vadisi'ndeki Lauzados (Başyayla) ve Sbide (Y.Çağlar) kentleriyle sınır komşusu olmalıdır. Ramsay, Papyrion kentini bizim de büyük oranda desteklediğimiz bir coğrafi sahaya verir ancak Bağdat Kırından hiç söz etmez.¹¹⁶⁶

Sterrett'in çalışmasından çok sonraları yayınlanan Gottwald'a ait bir makalede "Papyrion" olarak geçen kent, Mersin yakınlarındaki bugünkü Çandır Kalesi olarak gösterilmektedir.¹¹⁶⁷ Bağdat Kırını, Bean-Mitford¹¹⁶⁸ tarafından 1960'lı yıllarda ziyaret edilir. Araştırmacılar kentte bizim de bir kısmını tespit ettiğimiz antik malzemelerden ve coğrafyadan kısaca söz ederler ancak burasının Papyrion kenti olup olmadığı konusunda temkinlidirler.¹¹⁶⁹

Hild-Hellenkemper, Bağdat Kırını'nın Papyrion olduğunu ve kentin İsaüralı lider Papirius'a göre adlandırıldığını söyleyerek kentin daha önceki adının "Cherris"¹¹⁷⁰ olduğunu belirtir.¹¹⁷¹ Araştırmacılar kentin kuruluşu ve Bizans tarihindeki Zenon hakimiyeti yıllarında oynadığı rol hakkında önemli bilgiler verir.¹¹⁷² Buna göre Zenon, Papirius'un oğlu İndakos'un¹¹⁷³ isyanına karşı onu Papyrion kentinden kovmak için kente bir ordu gönderir. Araştırmacıların Joshua ve Gottwald'a dayanarak verdiği bilgilere göre Zenon, 475 yılında Bizans tahtından indirilince Papyrion kentine gelir. Daha sonra Bizans tahtına tekrar oturan Zenon, kentin korunması için çaba gösterir. Zenon'un torunu Markianos ve 1.Leon'un karısı Varina'nın Papyrionlu olduğu bilinir. Kent, 488 yılında, Zenon'un çabalarına rağmen dört yıllık bir kuşatmadan sonra birtakım ihanetler sonucu düşer.¹¹⁷⁴

Kalıntılar

Bağdat Kırını ziyaretimiz sırasında Sterret'ten sonra burayı gezen Bean-Mitford'un naklettiği kalıntılardan ancak çok azının bugüne ulaştığını gördük. Modern yerleşim birimlerinden uzakta olan kent yıllarca yağmalanmıştır. Bu yağma bugün de devam etmektedir. Biz, Sterret,¹¹⁷⁵ Bean-Mitford¹¹⁷⁶ ve Hild-Hellenkemper'in¹¹⁷⁷ kentteki bir tepeciğin yamacında sözünü ettikleri tonozlu mezarları tespit ettik (bak. Lev.162;res.PA.-2) Ancak, çok az kısımları toprak yüzeyinde görülen mezarların yapı tarzı hakkında yorum yapmak güçtür. Yan yana dizilmiş mezarlardan dokuz tanesi tepeciğin yamacı boyunca sıralanmakta, hatta bu yapı dizisinin devam ettiği toprak yüzeyinden izlenebilmektedir. Tepeciğin zirvesine yakın bir noktada küçük bir lahit kapağı tespit ettik.

Katalog No:PA.-LK1
Eserin adı:Lahit kapağı
Bulunduğu yer:Bağdat Kırını
Malzemenin cinsi:Yerel taş
Ölçüsü:100x45cm.

¹¹⁶⁶ Ramsay, 1960, 425;

¹¹⁶⁷ Gottwald, ByzZ 91, 1936, 86.

¹¹⁶⁸ Bean-Mitford, 1970, 144vd.

¹¹⁶⁹ Bean-Mitford, 1970, 146vd. Araştırmacıların kentten yayınladıkları iki yazıtı bulamadık.

¹¹⁷⁰ Chersis, Sethe. Chersis 1, RE, IV-1, 603'te, Kyrienaika'da bir yer adı, Kyrenaika'nın komesi ve limanı olarak geçmektedir. Burası Turbo Dağı'nın kuzeyinde, Boreion Dağı'nın güneyinde yer almaktadır.

¹¹⁷¹ Hild-Hellenkemper, 1990, 374. Enßlin, Papirius 9, RE XVIII, 3, 1949, 1008.

¹¹⁷² Hild-Hellenkemper, 1990, 374.

¹¹⁷³ Bak. Enßlin, Papirius 9, RE XVIII, 3, 1949, 1008.

¹¹⁷⁴ Geniş bilgi için bak. Hild-Hellenkemper, 1990, 374.

¹¹⁷⁵ Sterret, 1888, 79.

¹¹⁷⁶ Bean-Mitford, 1970, 145.

¹¹⁷⁷ Hild-Hellenkemper, 1990, 374.

Tanım:Aslanlı lahit kapağı. (bak. Lev.163;res.PA.-LK1) Aslanın baş kısmı koparılmıştır. Baş, kapağın 20m. kadar aşağısındadır. Tipik İsauria aslanıdır.

Seramik

Papyrion kenti olarak düşündüğümüz Bağdat Kırı yakınlarında toplanan seramik örneklerinin tamamı kaba depolama kaplarına ve çanaklara ait ağız parçalarıdır. Form olarak ise Sabratha,¹¹⁷⁸ Habur,¹¹⁷⁹ Çengeltepe,¹¹⁸⁰ Orontes Antiocheiası,¹¹⁸¹ Sagalossos,¹¹⁸² Mersin Yümüktepe,¹¹⁸³ Afyon Çandarlı,¹¹⁸⁴ Tel Halaf,¹¹⁸⁵ Pergamon,¹¹⁸⁶ Üçtepe,¹¹⁸⁷ Afrika kırmızı astarlı kaplar¹¹⁸⁸ ve Megara kaseleri ¹¹⁸⁹ile benzerlik gösterir. Bunlar; (bak. Lev.163; res.PA.- SE 1;Tablo:XVI-XVII)

1-Krem rengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık katkılı, kötü pişmiş, çark yapımı, dış kısmında paralel oluk bezemeli.

2-Kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı.

3-Koyu kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık ve kireç katkılı, kötü pişmiş, çark yapımı, dışa dönük dudaklı, dudak üzerinde hamur yaşken yapılmış paralel oluk bezemeli.

4-Kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, dışa dönük dudaklı.

5-Krem rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı.

6-Kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı.

7-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az kireç ve mika katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, içe dönük dudaklı.

8-Kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az mika katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı.

9-Devetüyü rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az taşçık katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, dış kısmında hamur yaşken yapılmış iç içe oluk bezemeli.

¹¹⁷⁸ Dore-Keay, 1989, 27.

¹¹⁷⁹ Kozbe, 1992, 112.

¹¹⁸⁰ Ünal, 1966, 142.

¹¹⁸¹ Waagé, 1948, Plate IV.

¹¹⁸² Pobleme-Degeest, 1993, 157;Degeest-Pobleme-Cupere, 1993, 134vd.

¹¹⁸³ Garstang, 1953, 21vd.

¹¹⁸⁴ Akok, 1967, 27vd.

¹¹⁸⁵ Schmidt, 1943, Taf.XXX.

¹¹⁸⁶ Voegtli, 1984, Taf.25-50.

¹¹⁸⁷ Sevin, 1989, 123.

¹¹⁸⁸ Hayes, 1972, 40.

¹¹⁸⁹ Hayes, 1991, Plate VI.

4.23. Pharax (Fariske-Göktepe):

Sarıveliler İlçe sınırları içindeki tek kasaba olan Göktepe (Fariske)¹¹⁹⁰ Kasabası'na¹¹⁹¹ ulaşım, Taşkent-Ermenek yolunun 40.km.'sinden sonra Adiller ve Çevrekavak (Mençek) köylerinden geçen iki ayrı yolla sağlanır. Kasaba bugün, iki ayrı koldan güney kıyılarına inen yollara da geçit vermektedir. Bu yollardan biri Göktepe (Fariske)-Gödere Yaylası üzerinden, diğeri ise Göktepe (Fariske)-Çukurbağ ve Dumlugöze (Muzvadı-Mousbanda-Musbanda) üzerinden Alanya'ya ve Gazipaşa'ya inmektedir. Kasaba günümüzdeki adını yakınlarındaki 2200m. rakımlı bir dağdan almıştır.

Sarıveliler İlçe merkezine 6 km., Ermenek'e ise 45 km.dir. Kasabanın etrafı Toros Dağ sıralarıyla çevrilidir. Deniz seviyesinden yüksekliği 1100m. olan kasabada iklim Akdeniz İklim karakterleri gösterir.

Göktepe Kasabası'nın 1965 yılına kadarki adı Fariske ya da Firiski¹¹⁹² şeklinde idi. Adın kökeni hakkında henüz net bir veriye sahip değiliz ancak, Çukurbağ Köyü konusuna değinirken de sözettiğimiz gibi Bean-Mitford'un Çukurbağ Asarı yakınlarında bulunduğu bir yazıt bu konuda ipuçları vermektedir.¹¹⁹³ Araştırmacıların notettiği yazıt "PHARAX" şeklinde Türkçe olmayan bir isimdir.¹¹⁹⁴ Yazıtın harf yüksekliği ise 0.165m. ile 0.21m. arasında değişmektedir. Arazi çalışmalarımız sırasında bulamadığımız bu yazıtın erken imparatorluk dönemine ait bir sınır taşı olduğu bildirilmektedir.¹¹⁹⁵ Yazıtının harf karakterleri de aynı dönemi göstermektedir. Biz, modern Göktepe Kasabası ile modern Çukurbağ Köyü'nün ilk yerleşiminin Pharax kenti olabileceğini, Pharax kentinin ise Çukurbağ Asarı'nda olduğunu tahmin ediyoruz. Az sonra ele alacağımız Göktepe (Fariske) yakınlarındaki Köristan nekropol sahasının ise daha önce işlediğimiz Çukurbağ Köristanındaki nekropol sahası ile birlikte Pharax kentinin nekropolü olması gerektiğini düşünüyoruz.¹¹⁹⁶

Pharax adını Verask, Verisgi ve Verask olarak veren Hild-Hellenkemper, bu ismin Küçük Ermenistan kralı I.Leon'un listesinde geçtiğini ve antik kentin bugünkü Göktepe yakınlarında aranması gerektiğini bildirmektedir.¹¹⁹⁷

Pharax adının Grekçe "dağ, geçit" veya "boğaz" anlamına gelen Pharanx¹¹⁹⁸ ya da Pharax adıyla bir ilişkisi olmalıdır. Dağ ve geçit anlamları Pharax kentinin yeri olarak düşündüğümüz Çukurbağ Asarı'nın topoğrafik yapısına da uygundur. Bean-Mitford'un yerini tarif ettiği Pharax yazıtı da bu çevreye denk düşmektedir.¹¹⁹⁹ Pharax adı, Phranx adının "n" harfi düşmüş şekli olabilir. Ancak, -ax (Phar-ax) sonekinin -iske (Far-iske) şeklini alması Türk dil yapısına uygun değildir. -ax sonekinin -iske şeklini aldığı bir örneğe de rastlanmaz.¹²⁰⁰

¹¹⁹⁰ Fariske (Göktepe), Sterret tarafından 1880'li yılların ortalarında ziyaret edilmiştir. Ancak araştırmacı daha çok, az sonra ele alacağımız kaya mezarlarının bulunduğu sahayı incelemiştir. (Sterret, 1888, 81vd.).

¹¹⁹¹ Üçer-Koman, 1945, 33.

¹¹⁹² Fariske adına ilk defa Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde Firiski olarak rastlamaktayız. (Evliya Çelebi, Seyahatname, Cilt:9, s.30 İstanbul, 1985).

¹¹⁹³ Bean-Mitford, 1970, 214. Araştırmacılar Göktepe adını yanlış olarak "Gökdere" şeklinde vermişlerdir.

¹¹⁹⁴ Bak.Bean-Mitford, 1970, 214, No:243, Phot. No:190.

¹¹⁹⁵ Bean-Mitford, 1970, 214; Scarborough, 1991, 238.

¹¹⁹⁶ Bak.Zgusta, 1984, 550vd.

¹¹⁹⁷ Hild-Hellenkemper, 1990, 377.

¹¹⁹⁸ Karl Schenkl, Griechisch-Deutsches, 1867, 860; ΑΞΙΚΟΝ ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΟΝ ΣΥΝΤΑΧΘΕΝ ΥΠΟ ΑΓΓΕΛΟΥ ΒΓΑΧΟΥ, ΕΚΔΟΒΣ ΔΕΥΤΕΡΑ ΔΙΩΡΘΟΜΕΝΗ ΚΑΙ ΕΠΗΥΣΗΜΕΝΗ, ΑΘΗΝΑΙΣ, 1909,926. Ayrıca Pharanx, için bak. Ruge, Pharanx, RE, XIX, 2, 1938, 1813; Pharis için, 1815, 1824.

¹¹⁹⁹ Bean-Mitford, 1970, 214.

¹²⁰⁰ Osmanlı arşivi 387 nolu Muhâsebe-i Vilayet-i Karaman ve Rûm Defterinde (937/1530) kentin adı "Fâriski" şeklinde geçmektedir.

Kalıntılar

Pharax kentini Çukurbağ Asarı'na lokalize etsek de kentin nekropol sahasının bugünkü Göktepe Kasabası ile Çukurbağ Köyü'nü de içine aldığını tahmin ediyoruz. Kalıntılar ve buluntular geniş bir alana dağılmış durumdadır.

Göktepe (Fariske-Pharax) Köristanı (bak. Lev.164;res.PHA.-1)

Göktepe (Fariske-Pharax) Köristanı bugünkü Göktepe Kasabası'nın yaklaşık 5km. güneyinde yer almaktadır. Göktepe-Çukurbağ yolunun 3.km.'sinde ve Çukurbağ'a giderken sağdadır. Sedir ağaçlarıyla kaplı olan sahada ilk anda dikkati çeken dört kaya mezarı görülmektedir.¹²⁰¹Kaya mezarlarının bulunduğu yer ilk defa 1885 yılında Sterret tarafından ziyaret edilmiştir.¹²⁰²Sterret, buradaki kaya mezarlarından birkaçını yazıtlarıyla birlikte yayınlamıştır.¹²⁰³ Sterret'ten uzun yıllar sonra 1964 yılında Bean-Mitford Nekropol sahasını ziyaret eder ve daha önce Sterret'in yayınladığı yazıtları düzelterek tekrar yayınlamıştır.¹²⁰⁴ Mitford, 1980 yılında yayınladığı çalışmasında buradaki kaya mezarlarına kısaca değinir.¹²⁰⁵ Scarborough, Dağlık Kilikia'daki kaya mezarlarını konu alan doktora çalışmasında Göktepe (Fariske-Pharax) Köristanındaki kaya mezarlarına yer vermiştir.¹²⁰⁶ Biz, buradaki kaya mezarlarını, daha önceki araştırmacıların verdiği bilgiler ışığında ele alıp eksik kalan yönlerini de tamamlamaya çalışacağız. Ayrıca, buradaki nekropol sahası ile daha önce ele aldığımız Çukurbağ çevresindeki nekropol sahasını, antik Pharax nekropol sahası olarak birleştirip daha sonraki çalışmalarımızda tekrar ele almak istiyoruz.

Göktepe (Fariske-Pharax) Köristanındaki kaya mezarları, Dağlık Kilikia mezar sanatında Grek-Anadolu birleşiminin en iyi görüldüğü kaya mezarlarıdır.¹²⁰⁷ Buradaki kaya mezarları iki tiptir. Fasadı mimari elemanlarla süslü olanlar ve yarım daire kemerli olanlar. Her iki tipte de mezarın yüzeyi zengin olarak süslenmiştir. Bütün mezarlara açık bir sundurma (pronaos) ile girilir. Mezarlar yanlardan dikdörtgen sütunlarla (antae) veya sütunçelerle sınırlanmıştır.¹²⁰⁸ Sundurmaların tamamı antae veya disytil in antis olarak tasvir edilmiş formda 2 sütuna sahiptir. Mezar odaları düz tavanlıdır. Bazı odalarda üç tarafta klineler ve sedirler vardır. Bazı mezarlar ise arcosollüdür.¹²⁰⁹

Katalog No:PHA.-KM1

Eserin türü:Kaya mezarı

Bulunduğu yer: Göktepe (Fariske-Pharax) Köristanı

Malzemenin cinsi:Yerli kaya

Ölçüleri:yük.:1.70m., gen.:1.40m., mezar odası: yük.:3m., gen.2.85x1.83m., üçgen alınlık: yük.:1.40m., taban uz.:1.60m.

¹²⁰¹ Burası, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 14.10.1992 tarih ve 1463 nolu kararı ile 1. derecede Arkeolojik sit alanı ilan edilmiştir.

¹²⁰² Sterret, 188, 81vd.

¹²⁰³ Ancak araştırmacının eksik olarak notettiği yazıtlar (Sterret, 1888, 81vd.) daha sonra Bean-Mitford tarafından tekrar yayınlanmıştır. (Bean-Mitford, 1970, 214).

¹²⁰⁴ Bean-Mitford, 1970, 214.

¹²⁰⁵ Mitford, 1980, 1254, res.6.

¹²⁰⁶ Scarborough, 1991, 360.

¹²⁰⁷ Scarborough, 1991, 237.

¹²⁰⁸ Scarborough, 1991, 238.

¹²⁰⁹ Scarborough, 1991, 239.

Tanım:Anakayaya oyulmuş, üçgen alınlıklı, disytil in antis planlı, pronaoslu ve figürlü bir kaya mezarı¹²¹⁰ (bak. Lev.165-166;res.PHA. KM1)

Mezarı sınırlayan Korinth başlıklı sütunlardan soldaki iyi korunmuştur. Sağdakinin ise altında küçük bir bölüm kalmıştır. Sütunların yüksekliği tabandan 1.25m. dir. Taban ise 0.10m. yüksekliğindedir. Tabandan yukarıya doğru incelen sütunların genişliği tabanda 0.25m. iken üstte 0.20m.'ye düşmüştür.

Önde tek basamaklı bir krepis ve mezar odasına girmeden önce de bir pronaos yer alır. Pronaos 1.65m. uzunluğunda, 1.85m. yüksekliğinde ve 2.95m. genişliğindedir.

Üçgen alınlığın ortasında büyük oranda tahrip olmuş bir medusa başı yer almaktadır. Medusanın başından sarkan bir yılan görülebilmektedir.¹²¹¹ Yılan, medusa'nın çenesinin altında bağlanmış gibi durmaktadır. Alınlığın dışında bir kartal¹²¹² ve karşılıklı iki aslan betimlenmiştir.¹²¹³ Figürler çok tahrip olmuştur. Aslanların gövdesi profilden, başları ise cepheden verilmiştir. Aslanlar ayakta ve üçgen alınlığa basmaktadırlar. Üçgen alınlığın tepe ve köşe akroterleri işlenmiş, arşitrav ise fasciasız bırakılmıştır.

Mezarın önündeki sağ sütunun hemen yanında tahrip olmuş, ayakta duran üç figür vardır. Figürlerden sağ baştaki bayan olmalıdır. 0.53m. yüksekliğindeki giyimli figürün sol elinde tanımlanamayan bir nesne vardır. Ortadaki figür erkektir. Sol elini yukarı kaldırmış, sağ elinde ise çok tahrip olmuş bir başak tutmaktadır. Yanındaki, çocuk olabilecek figür pelerinli ve kısa bir tunik giymektedir.¹²¹⁴

2.70m. uzunluğunda, 1.80m. yüksekliğinde ve 2.95m. genişliğindeki mezar odası düz tavanlıdır. Mezar odasında ölüye ait bit sedir veya kline yoktur. Olasılıkla ölü ahşap bir tabuta ya da doğrudan düz zemine kondu.

Güneye bakan mezarda yazıt yoktur.

Yayınlanmıştır.¹²¹⁵

Katalog No:G.K.-KM2

Esrin türü:Kaya mezarı

Bulunduğu yer:Göktepe (Fariske-Pharax) Köristanı

Malzemenin cinsi:Yerli kaya

¹²¹⁰ Sterret mezarı yazıtsız, figürlü ve farklı bir tapınak cephe mezar olarak yorumlar. (Sterret, 1888, 82).

¹²¹¹ Medusanın bu tür betimleri Kilikia Bölgesine özgü olmalıdır. Bölgenin kaya mezarlarında sık görülen bir motiftir. B.Andre'ye göre gorgonlardan biri olan medusa gece ve iç dünya ile ilgilidir (B. Andrea, Studien zur Römischen Grabkunst in RoemMitt., IX Ergänzungsheft, Heidelberg, 1963, 72-390) Scarborough ise gorgon betimlemelerinin kökeninin Phrygia kültürüne dayandığını ifade eder. (Scarborough, 1991, 356).

¹²¹² Kartal, tanrılık sembolüne yakın bir semboldür. Kanatları açık kartal genellikle Zeus ve Ba'al Sami'nin sembolüdür. Ölünün ruhlarını gökyüzüne taşıyan kartallar aynı zamanda orduların sembolü olarak da kullanılır. Gagasında veya pençesinde çelenk olan kartallar şeref ve sonsuzluğu ifade eder. (Scarborough, 1991, 355) Wujeswki'nin Rodenwaldt'a dayanarak verdiği bilgilere göre ise kartal Zeus Bronton'un sembolüdür. (Wujeswki, 1991, 23). Texier, kartalın Selçuklu sultanları tarafından gücün sembolü olarak kabul edildiğini ve sultanların bununla Roma kartalını kabul etmiş olan Bizanslıları taklit ettiklerini bildirir. (Texier, 2002, 34).

¹²¹³ Aslan motifi bölgedeki mezar sanatında yaygındır. Doğulu bir sembol olarak bilinir ve anatanrıça kültü ile de bağlantılı olmalıdır. Aslan, mezar bekçisidir ve ölüyü düşmanlarından korumaktadır. Onun vahşi görünüşü mezar düşmanlarına korku vermek içindir. Ancak o ölünün dostlarına karşı ise gayet kibardır. (Scarborough, 1991, 348vd.).

¹²¹⁴ Sterret buradaki figürlerden uzun uzun söz eder. Onun ziyareti sırasında figürler daha iyi korunmuş durumda olmalıydı. Araştırmacıya göre buradaki birinci figür kadındır. Ayakta ve başı kapalı. Sağ eli göğsünün üzerindedir. Sol eli sol kalçası üzerinde ve avuçlar dışarıya açıktır. İkinci figür bir erkektir. Birincisinden daha az yüksekte ve ayakta duruyor. Yalnız chytondan oluşan bir elbise giyiyor. Sağ eli midesi üzerindedir ve sol elinde sopa ucu şeklinde bir obje tutuyor. Üçüncüsü ayakta duran bir erkek figürüdür. Chyton ve hymation giyiyor. Sağ elinde göğsüne karşı bazı nesnelere tutuyor. Sol eli hymation'un altında bükülmüştür. Üç figürün hepsi de kabadır. (Sterret, 1888, 82).

¹²¹⁵ Sterret, 1888, 81.

Ölçüleri:Mezar zeminden yaklaşık 13m. yüksek olduğu için ölçüler alınamamıştır.

Tanım: Anakayaya oyulmuş, yanlarda plasterlerle sınırlanmış, üçgen alınlıklı, yazıtlı ve figürlü bir kaya mezarı.¹²¹⁶ (bak. Lev.167;res.PHA.-KM2)

Girişte sadece kaideleri ve korinth başlıkları sağlam kalmış 2 sütunlu bir kaya mezarı. Disytil in antis (templum in antis) planlı tapınaklar model alınarak yapılmıştır.¹²¹⁷ Ortadaki iki sütun kırılmış, sadece başlıkların bir kısmı ile kaideleri görülüyor. Tepe ve köşe akroterleri verilmiş olan alınlığın tepe noktasına yakın kısımda bir medusa başı bulunmaktadır. Medusa başından sarkan yılanlardan ikisi medusanın çenesinin altında düğüm olmuştur. Alınlığın dışında ise PHA.-KM1 nolu kaya mezarında olduğu gibi antitetik iki aslan betimi görülmektedir. Aslanlar ayakta ve üçgen alınlığa basmaktadırlar. Aslanların gövdeleri profilden, başları ise cepheden verilmiştir.

Dikdörtgen şeklindeki öngirişin (sundurma) tavanı düzdür. Mezar odasına girişi sağlayan kapı kırılmış durumdadır.

Alınlıkta 4 satırlık bir yazıt vardır.¹²¹⁸ İlk 3 satır alınlığın alt kısmında, 1 satır ise arşitrav üzerindedir. Romalı iki vatandaşla ilgili olan yazıt¹²¹⁹ uzun harflerden oluşmuş, harfler dar ve düzensizdir. Harf yüksekliği ortalama 0.1m.-0.12m. arasındadır.¹²²⁰ Harf karakterleri geç Roma dönemini göstermektedir.

Yazıt:

ΧΑΙΡΕΑΚΥΙΛΑΧΑΙΡΕΚΑΛΩΣΟΙΓΕΝΟΙΤΟ
ΑΡΚΟΣΟΥΛΕΡΙΟΣΜΑΡΚΟΥΥΙΟΣΚΟΛΛΕΙΝΑΑΥΙΛΑΣΚΑΙΜΑΡΚΟΣΟΥΛΛΕΡΙΟΣΜΑΡ
ΚΟΥΥΙΟΣΚΟΛΕΝΑΛΙΑΜΑΦΑΙΟΥΥΙΟΥΑΙΟΥΚΙΑΛΛΗΟΣΟΥΓΑΤΗΡΚΟΡΟΠΙΣΣΗΝΗΤΟΜ
ΝΗΜΗΟΝ
ΖΩΝΕΑΥΤΟΙΣΕΤΙΟΗΣΑΝ

Transkripsiyon:

Χαίρε, "Ακυίλα, χαίρε" καλῶς (σ)οι γένοιτο.
[Α]ἰῆρκας Οὐ[α]λέριος, Μάρκου υἱός, Κολλεῖνα, Ἀκυίλας
καὶ Μάρκος Οὐαλέριος Μάρ-
κου υἱός, Κο[λ]λε[ί]να [- ca. 9 — καὶ Ἰου]λία Μα[τ]ίς?, Γαίου.
Ἰουλίου Κιλίου θυγάτηρ, Κοροπισσηνή, τὸ μνημῆον
ζῶν(τες) ἑαυτοῖς ναο. ἐπόησαν.

Türkçesi: "Selam sana Akuila, selam sana, iyi durumda olasın Markos'un oğlu Kollina tribusundan Markos Valerius Akuilas ve Kollina tribusundan Markos oğlu Markos Valerios..... ve Gaios Ioulios Killes'in kızı Iolia Matis(?) Koropissene..... hepsi hayattayken kendileri için bu mezarı yaptırıldılar."

Bean-Mitford'a göre burada, ölen üç kişiden ilki, sağ kalanlar tarafından selamlanmakta ve yazıtın ilk satırı diğer satırlardan daha erkendir.¹²²¹ Yazıtta geçen kadın, buradaki erkeklerden

¹²¹⁶ Sterret, 1888, 81; Mitford-Andrews, 1980, 1248, res.6.

¹²¹⁷ Mitford, 1980, 1254.

¹²¹⁸ Sterret yazıtı 4 sıra şeklinde, ancak eksik olarak verir. Onun not ettiği yazıt,

X---A---ΑΧΑΙΡΕΚΑΩ-CO-ΓΕΝΟΙΤΟ-----
ΜΑΡΚΟΥΥ-ΟΚΚΟΛΛΕΙΝΑΑΚΥΛΑΚΚΙΜΑΡΚΟΚΟΟΥΑΛΕΡ
---ΟΥ-ΟΥ-ΟΥΚΜ---ΤΟΜΝΗΜΜΑ

-----ΩΝΕΑΥΤΟΙΣΕΠΟΙΗΣΑΝ şeklindedir. (Sterret, 1888, 81).

¹²¹⁹ Sterret, 1888, 83, No:136.

¹²²⁰ Bean- Mitford, 1970, 213, No:241, Phot.188.

¹²²¹ Bean- Mitford, 1970, 213.

birinin eşi olmalıdır.¹²²² Yazıtta geçen Romalı iki yurttaşın, senator M. Valerius Paetus Aquila ve onun ataları ile bağlantılı olup olmadığı kesin değildir ancak, yazıt, burada önemli bir yerleşimin olduğuna işaret etmektedir.¹²²³ Burada olduğu gibi iki katlı, yanlardan plasterlerle sınırlanmış, üçgen alınlıklı ancak figürsüz ve yazıtsız benzer bir kaya mezarı örneği Kanytelleis nekropolünde de görülmektedir.¹²²⁴ Giriş kısmı ortaya yerleştirilen iki sütun tarafından üç eşit parçaya bölünen kaya mezarı örneği olarak Soğanlı Su ve Kalekapı kaya mezarlarını gösterebiliriz.¹²²⁵

Sadece yazıtı yayınlanmıştır.¹²²⁶

Katalog No:PHA.-KM3

Eserin türü:Kaya mezarı

Bulunduğu yer:Göktepe (Fariske-Pharax) Köristanı

Malzemenin cinsi:Yerli kaya

Ölçüleri:Sundurma (ön giriş): yük.:1.95m., gen.:1.45m.

Mezar odası girişi:0.66x0.83m.

Mezar odası:3.25x2.15m. yük.:1.83m.

Tanım:Anakayaya işlenmiş disytil in antis (templum in antis) planlı, üçgen alınlıklı bir kaya mezarı. (bak Lev.168-169;res.PHA.-KM3)

Mezara beş basamaklı bir merdivenle çıkılır. Basamaklar ortalama 0.50m. genişliğindedir.

Ortada, sadece başlık ve kaide bölümleri korunabilmiş iki sütun, PHA.-KM2 nolu kaya mezarında olduğu gibi ön girişi üç eşit parçaya bölmektedir. Kaideler 0.40x0.42m. ölçülerindedir.

Akroterleri verilen üçgen alınlıklı mezarın arşitravı iki fascialıdır. Cephe düzeni özenilerek verilmeye çalışılan mezarın alınlığında karşılıklı iki süvari yer almaktadır.¹²²⁷ Süvariler atlarını dizginlemeye çalışıyorlar. Atların ön ayaklarından biri ileriye doğrudur. Dioskurları hatırlatan bu tasvir, Dağlık Kilikia'da az rastlanan bir motiftir.

Üçgen alınlığın tepe noktasına yakın yerde bir medusa başı görülmektedir. Buradaki medusa, PHA.-KM1 ve PHA.-KM2 nolu kaya mezarlarındaki medusalardan biraz farklı olarak ilk anda Helios'u hatırlatmaktadır.

Alınlığın dışında, sağda bir aslan betimi vardır. Aslanın gövdesi profilden, başı cepheden verilmiş, pençeleri ise insan eli şeklinde betimlenmiştir.

Mezar odasına girişte, sağda, oldukça tahrip olmuş cepheden bir figür yer almaktadır. Figürün boyu 0.80m.dir.

Mezar odasında 0.70m. genişliğinde, 2.05cm. uzunluğunda ve 0.87m. yüksekliğinde bir arcosol vardır.

¹²²² Scarborough, 1991, 243.

¹²²³ Scarborough, 1991, 244.

¹²²⁴ Bak. Machatschek, 1967, Abb.28-31, 30.

¹²²⁵ Bak. Bossert, 1942, No:1037, 1042.

¹²²⁶ Bean-Mitford, 1970, 213, No:241, Phot. No:188. Ayrıca Mitford bir başka çalışmasında kaya mezarını kısaca tanımlar ve resmini verir. (Mitford-Andrews, 1980, 1254).

¹²²⁷ Scarborough'a göre süvari betimlemeleri, askeri zafer ile kazanılan ölümsüzlüğü temsil eder. (Scarborough, 1991, 362) Tonybeé, eyalet sanatındaki süvari betimlemelerini, ordunun, bağımsızlık yaratmak ya da askerlerin, süvari betimlemeleri ile etkilenmesini sağlamak maksadına yönelik olduğunu savunur. (Tonybeé, 1962, 158) Hareket halinde betimlenen atlar iki farklı ikonografik biçim gösterir. Bunlardan ilki, atın ön ayaklarının ileriye doğru fırlamış şekilde havada olduğu tip, (Rodenwaldt'a göre bu tip Pers Tipi olarak adlandırılmıştır. Bak. Rodenwaldt, 1933, 14vd.) ikincisi ise atların arka bacaklarının paralel ve gergin olarak yere bastığı betimleme şeklidir. Bozkır yakınlarındaki Harmanpınar'da bulunan bir mezar stelinde Pers Tipi olarak adlandırılan bu betimleme örneğine rastlanmaktadır. Bak. Yılmaz, 1990, 238. Geniş bilgi için ayrıca bak. Zoroğlu, 1981, 247.

Alınlıkta, hava şartlarından dolayı tahrip olmuş tek sıra bir yazıt vardır.¹²²⁸

Yazıt:

...IOIACTAIOMI..MNHMCXAPIN

Transkripsiyon:-

Türkçesi:-

Sadece yazıtı yayınlanmıştır.¹²²⁹

Katalog No:PHA.-KM4

Eserin türü:Kaya mezarı

Bulunduğu yer: Göktepe (Fariske-Pharax) Köristanı

Malzemenin cinsi:Yerli kaya

Ölçüler:Ön cephe 3.20x1.88m., ön giriş:1.92x1.27m., yük:1.65m.

Mezar odası giriş:1.70x0.75m.

Mezar odası:2.15x2.15, yük.:1.88m.

Tanım:Anakayaya işlenmiş, ion başlıklı plasterlerle desteklenmiş bir kaya mezarı. (bak. Lev.170;res.PHA.-KM4)

PHA.-KM1, PHA.-KM2 ve PHA.-KM3 nolu kaya mezarlarından farklı olarak üçgen alınlığın yerini kemer formlu bir alınlık almıştır.

Kemer alınlıkta yan yana, cepheden, bir erkek ve bir kadından oluşan iki figür vardır. Kadın figürü 0.62m. yüksekliğinde ve boydan boya elbiselidir. Erkek figürü ise 0.60m. yüksekliğinde ve kısa bir tunik giyiyor. Bir Anadolu geleneği olarak kadın figürü erkek figürünün sağında işlenmiştir. Figürler kemer alınlıkta bir platform üzerine basmaktadırlar.

Mezar odasının ortasında 1.90m. uzunluğunda, 0.48m. genişliğinde ve 0.50 derinliğinde bir tabutluk vardır.

Yayınlanmamıştır.

Göktepe (Fariske-Pharax) Köristanındaki kaya mezarları içerisinde PHA.-KM2 ve PHA.-KM3 nolu kaya mezarlarında olduğu gibi disytil in antis (templum in antis) planlı kaya mezarı örneklerine İsaoria Bölgesi içinde İsaoria antik kentinde,¹²³⁰ Likya Bölgesinde Tlos'ta,¹²³¹ Karya Bölgesinde ise Kaunos¹²³² antik kentinde ion başlıklı plasterlerle sınırlanan örneklerini görmek mümkündür.

Göktepe (Fariske-Pharax) Köristanında, kaya mezarlarının yanısıra göze çarpan diğer kalıntılar ise kaya basamaklarıdır. Bu kaya basamaklarından biri, nekropol sahasının ortasında bugün de kullanılan bir su kaynağının hemen karşısındaki kayalıktadır. (bak Lev.171;res.PHA.-KB1) 2 basamaklı olan kaya merdiveninin basamak uzunluğu 5m., basamak genişliği ise 1.10m. dir. Basamakların üzerinde 3.87x5.50m ölçülerinde düzgün bir platform vardır. Bu platform

¹²²⁸ Bean-Mitford, 1970, 212.

¹²²⁹ Bean-Mitford, 1970, 212

¹²³⁰ Yılmaz, 1995, Lev.1, Kat.No:KM1.

¹²³¹ Wagner-Klammet, 1977, res.30.

¹²³² Wagner-Klammet, 1977, 9, res.2, 24, 27, 28.

üzerinde ise biri 0.11x0.40m., diğeri ise 1.45x0.65m. ölçülerinde iki ayrı stel oyuğu veya sunu çukuru olabilecek açıklık vardır.

Diğerk kaya merdiveni ise, Göktepe (Fariske-Pharax) Köristanını Çukurbağ Köristanına bağlayan küçük geçittir.(bak. Lev.171;res.PHA.-KB2) Buradaki 2 basamaklı kaya merdivenin basamak uzunluğu 2.20m., basamak genişliği 0.33m., basamak yüksekliği ise 0.47m.dir.

Kaya basamaklarından başka, su kaynağının bitişğinde araziye terkedilmiş vaziyette duran 1.50x0.60m., 0.90x0.90m. ve 0.85x0.70m. ölçülerinde profilli üç ayrı mimari parça görölmektedir.

Göktepe (Fariske-Pharax) Kasabası Pirallar Mevkii

Göktepe (Fariske-Pharax) Kasabası'ndan Günderk Köyüne giderken, kasabanın bugünkü mezarlığının hemen aşağısında yol çalışmaları sırasında açığa çıkartılmış bir lahit parçası tespit ettik.

Katalog No:PHA.-LG1

Eserin türü:Lahit Gövdesi

Bulunduğı yer: Göktepe (Fariske-Pharax) Kasabası Pirallar Mevkii

Malzemenin cinsi:Yerli taş

Ölçüleri:1.30x0.74m. (içten içe), 0.80x0.50m. (dıştan dışa), der.:0.40m.

Tanım:Figürlü ve yazıtlı bir lahit (bak. Lev.172;res.PHA.-LG1)

Üzerinde cepheden işlenmiş, yan yana bir bayan ve bir erkek figürü bulunmaktadır. Göktepe (Fariske-Pharax) Köristanındaki PHA.-KM1 ve PHA.-KM4 nolu kaya mezarlarında olduğu gibi bayan figürü erkek figürünün sağındadır. Ortalama 0.30m. uzunluğundaki figürlerden bayan olanı bütün vücudunu örten bir elbise giymektedir. Erkek figürü ise dizlerine kadar inen bir tunika giymiştir. Ayrıntılar görölmüyor. Figürlerin solunda 5 sıra yazıt vardır.

Yayınlanmamıştır.

Yazıt:

CWNΓΙΑΑ

NICTPEBHUI

OCOKAIKAEO

NEIKOEEΠOI

HCENTOP[W] ION

Transkripsiyon:-

Türkçesi:”Klenikos lakabı olan Songilamis Trebimos bu mezarı yaptırdı.”

Düztün olan harflerin yüksekliği 0.03m. ve geç Roma özellikleri göstermektedir.

Katalog No:PHA.-LG2

Eserin adı:Lahit Gövdesi?

Bulunduğı yer: Göktepe (Fariske-Pharax) Pirallar Mevkii (Aşağı Mahalle)

Malzemenin cinsi:Yerli taş

Ölçüleri:1.10x0.65m.

Tanım:Helios betimli bir lahte ait parça olmalı. (bak. Lev.173;res.PHA.-LG2)

PHA.-LG1 nolu lahit parçasıyla birlikte aynı lahitten kopmuş olmalıdır. Üzerinde helios , başından yayılan ışık şualarıyla betimlenmiştir. Helios, dolgun yüz, etli dudaklar, basık burun yapısı, dar ve bombeli alnı, sonuna kadar açılmış göz kapakları ve patlak göz yuvarlağı ile betimlenmiştir.

Yukarıda ele aldığımız kalıntılardan başka Göktepe (Fariske-Pharax) çevresinde, Hacıalaaddin (Hacelardı) mevkiinde bahçeler içinde birçok figürsüz kaya mezarları,(bak. Lev.173;res.PHA.-2) Kaleboğazı mevkiinde ise bir Ortaçağ kulesi bulunmaktadır.(bak. Lev.174;res.PHA.-3) Evliya Çelebi'nin kale olarak sözettiği kulenin çevresinde bir sarnıçla (bak. Lev.174;res.PHA.-4) birlikte çok sayıda sunu çukurları ve bir tane bugün de kutsanan bir anıt ağaç vardır.¹²³³

Buluntular

Konya Arkeoloji Müzesinde, Göktepe (Fariske-Pharax) Köristanında bulunan bir heykel tespit ettik.

Katalog No:PHA.-HE1

Eserin adı:Heykel

Korunduğu yer:Konya Arkeoloji Müzesi

Env.No:1216

Geldiği yer: Göktepe (Fariske-Pharax) Köristanı

Geliş tarihi:14.10.1963

Geliş şekli:Satınalma

Cinsi:Yerel yumuşak taş.

Dönemi:Roma

Ölçüsü:yük.:0.91m., gen.:0.35m., kal.:0.12m.

Tanım:Baş boyundan kopuk, eklenmiş, gözleri açık, sakal ve bıyık tarak şeklinde, saç arkaya taralı, dizlerine kadar inen bir elbise giyiyor. Sağ elini göğsüne doğru kaldırmış, elindeki eşya kırık, sol elinde kırılmış bir sopa, omuzdan bele doğru bir kuşak, kuşağın altında bir hançer çıkmakta, karnından bir delik açılmış ve sonra restore edilmiştir. (bak. Lev.175; res.PHA.-HE1)

Katalog No: PHA.-Sİ 1

Eserin adı:Sikke

Bulunduğu yer: Sarıveliler-Göktepe (Fariske-Pharax) Kaleboğazı Aşağı Mahalle Mevkii

Korunduğu müze:-

Env.No:-

Malzemenin cinsi:Bronz

Dönemi:Constantine I (Flavius Valerius Constantinus) (İ.S.307-337)

Çap-Ağırlık: Rmax:20mm Rmin:18mm. -

Tanım: ÖY: IMP CONSTANTINVS PF AVG

İmparatorun defne çelenkli, giyimli ve zırlı hüstü sağa.

AY:SOL INVICTO COMITI

¹²³³ İsauria Bölgesi'nin bir çok kesiminde olduğu gibi çalışma sahamızda günümüzde varlığını devam ettiren birçok inanış vardır. Ağaçlara bez bağlama yaygın bir inanış olmasına rağmen Kaleboğazındaki ağaç, üzerine çiviler çakılarak kutsanmaktadır. Bu tür inanış örneklerine fazla rastlanmaz ve bu ağaçlara yörede "mıhlıca" denir.

Sol, ayakta, sola. Çıplak fakat omuzunda chylamis, baş sağa. Sağ elini yukarı kaldırmış, sol elinde küre tutuyor. Kesimde [...], solda, A (bak. Lev.176;res.PHA.-Sİ 2)¹²³⁴

Seramik

Göktepe (Fariske-Pharax) evresinde topladığımız seramik örneklere genellikle kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, bol miktarda taşcık ve kireç katkılı, kötü pişmiş ve çark yapımı olan depolama kaplarına ait parçalardır. (bak. Lev.176; res.PHA.-SE 1) Çukurbağ Köyü çevresindeki seramik rneklereyle karşılaştırılabilir.

¹²³⁴ Bak.Tekin, 1994, No:816.

4.24. Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki):

Bugün, Ermenek ve Mut arasındaki modern yolun 20. km.'sinden sonra gelinen Çamlıca ve Gökçeseki Köyleri'nin hemen yukarısındaki (kuzey) kayalık ve yer yer düzlüklerden oluşan sahada küçük bir antik kentin nekropol sahası görülmektedir. (bak. Lev.177;res.PHİ.-1,2) Burası ile bağlantılı olabileceğini düşündüğümüz Damlaçalı, Gülseki, Pazar Koyağı ve Kebenağı mevkiilerinde yer yer antik kalıntılara rastladık.

Hierokles¹²³⁵ İsauria kentlerini sayarken Philadelphia (kardeşseven) adındaki bir kentin de adını verir. Ptolemy¹²³⁶ ise Lalasis¹²³⁷ kentleri arasında gösterdiği Philadelphia kentini Ketis Bölgesi'nin kuzeyinde gösterir. Bu bilgilerden hareketle Beauford,¹²³⁸ Philadelphia kentinin Mut (onun yazdığı şekliyle Mout veya Mood) yakınlarında aranması gerektiğini belirtir. Leake,¹²³⁹ Philadelphia kentinin adını verir ancak yeri konusunda yorum yapmaz. Ramsay,¹²⁴⁰ sikkelerden yola çıkarak Philadelphia kentinin İsauria şehirlerinden olan Koropissos ve Olba ile birlikte Ketis Bölgesi'nde olduklarını ileri sürer. Ramsay'a göre Caligula Germanicus İ.S. 38 yılında Cilicia Tracheia ile Lycaonia'nın bir bölümünü Kommagene kralı IV. Antiochos ile eşi Iotape Philadelphos'a verir. IV.Antiochos, Germanikopolis ve Philadelphia şehirlerini birlikte kurarak¹²⁴¹ birine Caligula Germanicus'un adını, diğerine de eşi Iotape Philadelphos'un ismini vermiştir.¹²⁴² Kent, kuruluşundan hemen sonra da *ΑΥΚΟΝΩΝ ΑΥΚΑΝΑΩΝ ΑΝΕΜΟΥΠΙΕΝΩΝ ΣΕΒΑΣΤΗΝΩΝ* simleriyle sikke darbeder,¹²⁴³ Traian döneminde de imparatorluk sikkeleri çıkarmaya başlar.¹²⁴⁴ Philadelphia kentinin kuruluşu ile ilgili bu bilgilerden, kent sikkelerinden¹²⁴⁵ ve Hierokles'in verdiği İsauria kentleri listesine dayanarak Ramsay, Philadelphia kentinin Ermenek'ten (Germanikopolis) Karaman'a (Laranda) giden yol üzerinde olması gerektiğini söyler fakat aynı yol üzerindeki İmsiören (Gökçeseki) kalıntılarında haberi yoktur.

Hill, Philadelphia kentini Kilicia Tracheia'nın iç bölgeleri olan Ketis,¹²⁴⁶ Kennatis¹²⁴⁷ ve Lalasis¹²⁴⁸ bölgelerinin birinde gösterir.¹²⁴⁹ Head,¹²⁵⁰ çalışmasında Philadelphia kentini Ramsay gibi Kalykadnos (Göksu) Vadisi'ndeki Ketis Bölgesi'nde gösterir ve Traian'dan (98-117) Maximinus'a (235-238) kadar uzanan kent sikkeleri üzerinde *ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΝ ΚΕΤΙΑΟΚ* (*KIHTIAOC* veya *THCKIHTIAOC* veya *KIHTWN*) yazıtının olduğunu ve tip olarak ise Athena büstü, dalından sarkan üzüm salkımı, Zeus, Apollon, Demeter, Tyche ve bir tapınakta¹²⁵¹ yılan

¹²³⁵ Hierokles, 710.4.

¹²³⁶ Ramsay, 1960, 414.

¹²³⁷ Bak. dipnot 755.

¹²³⁸ Cramer, 1971, 332; Beauford, 1817, 131.

¹²³⁹ Leake, 1976, 116.

¹²⁴⁰ Ramsay, 1960, 403.

¹²⁴¹ Ten Cate, 1961, 41. Araştırmacı aynı zamanda Philadelphia'yı, Dağlık Kilikia'nın merkezi olarak nitelediği Ketis Bölgesinde gösterir. (Ten Cate, 1961, 41).

¹²⁴² Magie, 1950, 550. Yazara göre kent, IV. Antiochos tarafından bölgenin kontrolünü sağlamak amacıyla yönelik olarak kurulmuştur.

¹²⁴³ Kent sikkelerinin arka yüzlerinde genelde 2 sütunlu bir tapınak betimlidir. (bak. Head, 1911, 727; Hill, 1964, lxiii; Söğüt, 1998, 27) Tapınak betimli sikkeler için bak. Baydur-Seçkin, 2001, 12, fig.14.

¹²⁴⁴ Ramsay, 1960, 414vd. Kent, Trajan döneminin sonlarına doğru *φίλαδελφέων τῆς Κιητίδος* veya *Κητίδος* diye basılan sikkelerinden tanınır. (Magie, 1950, 1408).

¹²⁴⁵ Kilikia Bölgesi kent sikkeleri için bak. Ziegler, 1988, 12vd.; Ayrıca bak. Arslan, Anadolu Medeniyetleri Müzesi 1992 Yıllığı, 1993, 197-273.

¹²⁴⁶ Bak. dipnot 31.

¹²⁴⁷ Bak. dipnot 754.

¹²⁴⁸ Bak. dipnot 755.

¹²⁴⁹ Hill, 1900, XXX.

¹²⁵⁰ Head, 1911, 727.

¹²⁵¹ Kilikia Bölgesindeki tapınak betimli sikkeler için bak. Baydur-Seçkin, 2001, 12, fig.14.

şeklinde betimlemelerin olduğunu bildirir.¹²⁵² (Kentin sikkeleri için bak. Lev.178;res.PHİ.-Sİ 3-4-5-6-7) Ancak araştırmacı Philadelphia kentinin yeri konusunda tahminde bulunamamıştır. Schultze, çalışma sahamızdaki kentlerden bir kısmı hakkında bilgi verirken Philadelphia kentini bu kentler içerisinde en önemli kent olduğunu vurgular ancak kentin tam yeri konusunda aydınlatıcı bilgi vermez.¹²⁵³

Hill,¹²⁵⁴1964 yılındaki çalışmasında Head'ın büyük oranda Ramsay'a dayanarak verdiği bilgileri¹²⁵⁵ aynen tekrarlar¹²⁵⁶ ancak kentin yeri konusunda henüz bilgi verilmez. Aulock,¹²⁵⁷ kent sikkeleri üzerindeki tapınak tasvirlerine göre kentte Zeus adına yapılmış in antis planlı bir tapınağın olduğundan söz eder.

Ermenek (Germanikopolis)–Çamlıca (Muhallar) ve Gökçeseki (İmsiören) köylerinin yukarıdaki kalıntı sahasının antik Philadelphia kentinin kalıntıları olduğu ilk defa 1965 yılında Mitford tarafından ortaya çıkarılmıştır.¹²⁵⁸ Mitford'un Bean ile birlikte bölge yazıtlarını ele aldığı çalışmalarında Philadelphia kentinden birçok yazıtta yer vermişlerdir.¹²⁵⁹ Ancak biz, çalışmalarımız sırasında bu yazıtların tamamen yok edildiğini gördük.

Cramer¹²⁶⁰ Philadelphia kentini İsauria Bölgesi'ndeki piskoposluk merkezlerinden biri olarak gösterir ve Beauford'un kentin yeri konusunda yaptığı tahmini aktarır. Araştırmacıya göre Philadelphia, Kalykadnos'un (Göksu) iki ana kolunun birleştiği yerin yakınlarında küçük ölçekli bir kenttir. Ayrıca, Cramer kentin, İsauria dağlarında Strabon'un sınırlarını verdiği vahşi ve dağlı kabile Homanadensler'in¹²⁶¹ köşelerinde aranması gerektiğini de söyler.¹²⁶² Eyice,¹²⁶³ Çamlıca Köyü Ören mevkiinde, Pazar'da (muhtemelen Pazar Koyağı denilen yer), Atahırı'nda (Deliktaş) ve Damlaçalı'ndaki ören yerlerinde freskler olduğunu rehberlerinin ağzından aktarmaktadır. Laminger-Pascher'in çalışmasında bu kez Ermenek ile İmsiören adını birlikte görüyoruz.¹²⁶⁴

Mitford,¹²⁶⁵ 1980 yılındaki çalışmalarında Philadelphia kentini Ketis Bölgesinin diğer kentleri arasında sayar.

Sylloge Nummorum Graecorum'da Philadelphia kentinin imparatorluk dönemi sikkelerinden örnekler verilir.¹²⁶⁶

Hild-Hellenkemper,¹²⁶⁷ Hierokles'in İsauria kentlerini verirken izlediği sıraya, kentin sikkeleri üzerindeki tapınak betilerine ve Bean-Mitford'un kentten yayınladıkları yazıtlara göre

¹²⁵² Head, 1911, 727.

¹²⁵³ Yazar ayrıca kent sikkelerinde Zeus tasvirlerinin hakim olduğunu bildirir. (Schultze, 1926, 262).

¹²⁵⁴ Hill, 1964, lxiii.

¹²⁵⁵ Head, 1911, 727.

¹²⁵⁶ Hill,1964, lxiii, araştırmacı Philadelphia kentinin Traian, Commodus ve Maximianus döneminde bastığı sikkelerden örnekler verir. (bak. Hill, 1964, Pl.XXIII.1 ve Pl.XXIII,2).

¹²⁵⁷ S.von Aulock, Sylloge Nummorum Graecorum Deutschland. Kilikien 13 Heft. Nr.5413-6098, Berlin, 1966, no:5800.

¹²⁵⁸ Bean-Mitford, 1970, 216.

¹²⁵⁹ Bean-Mitford, 1970, 216vd.

¹²⁶⁰ Cramer, 1971, 332vd.

¹²⁶¹ Bugüne kadar Homanadların Suğla Gölü çevresinde yaşadıkları ileri sürülmüştür. Ancak, Cramer'in D'Anville'den aktardığı bilgilere göre Homanad şefinin kentinin Ermenek Kalesi olduğu düşünülmektedir. (Cramer, 1971,333). Suğla (Trogitis) Gölü hakkında geniş bilgi ve literatür için bak. Philipp, Trogitis, RE, VII A, 1, 1939, 598vd.

¹²⁶²Cramer, 1971, 332vd. Araştırmacı, Leake'nin haritasında Germanikopolis'in (Ermenek) Philadelphia olarak gösterildiğini aktarır. Ancak bunun yanlışlığından söz etmez. Cramer, Philadelphia'nın yerini 1960'lı yılların sonlarında, kesin olmamakla birlikte hemen hemen tespit eden Bean-Mitford'a hiç değinmez.

¹²⁶³ Eyice, 1971, 122.

¹²⁶⁴ Laminger-Pascher, 1973, 11vd.

¹²⁶⁵ Mitford, 1980, 1245.

¹²⁶⁶ Sylloge Nummorum Graecorum Switzerland I Levante- Cilicia,1986, Plate 35.

¹²⁶⁷ Hild-Hellenkemper, 1990, 378vd.

bugünkü Çamlıca (Muhallar) ve Gökçeseki (İmsiören) Köyleri'nin yukarıdaki kalıntı sahasının haklı olarak Philadelphia kentine ait olması gerektiğini söyler. Araştırmacılar, kent sikkeleri üzerindeki Zeus tapınağından yola çıkarak, kentte bir Zeus kültünün varlığını, bugünkü İmsiören kalıntılarının ise bir Zeus tapınağı içermesi gerektiğine inanırlar.¹²⁶⁸

Scarborough,¹²⁶⁹ Bean-Mitford'a dayanarak Philadelphia'nın İmsiören kalıntıları olduğunu belirtir ve kentte kalıntılardan söz eder.

Levante,¹²⁷⁰ Aulock'un verdiği bilgiyi destekleyen tarzda bir yorumuyla kent sikkelerindeki tapınak tasvirlerinden yola çıkarak Zeus'un kentte in antis planlı bir tapınağının olduğundan söz eder.

Söğüt,¹²⁷¹ Kilikia Bölgesindeki Roma İmparatorluk dönemi tapınaklarını konu alan çalışmasında, Aulock ve Levante'nin fikirleri doğrultusunda Philadelphia kentinde Zeus'a atfedilen in antis planlı bir tapınağın olduğunu söyler ve kentte Commodus döneminde basılan tapınak tasvirli bir sikkeyi tanıtır.¹²⁷²

Bölgedeki çalışmalarımız sırasında Philadelphia kenti olarak lokalize edilmeye çalışılan İmsiören kalıntılarına ek olarak Damlaçalı, Gülseki, Pazar Koyağı ve Kebenağzı mevkiilerini de gezdik. Özellikle Pazar Koyağı, bulunduğu yer itibariyle ilgi çekicidir. Burada, birkaç yıl önce bir göçük sonucu kemerli bir yapı açığa çıkmıştır. (bak.res.PHİ.-P1) Burası, ilk defa tarafımızdan ziyaret edilmiştir. Eyice'nin rehberlerine dayanarak adını verdiği Pazar adındaki yerin ise burası olup olmadığını bilmiyoruz. Zaten araştırmacının bölgede bir ziyareti sözkonusu değil, sadece söylencelere dayanarak bu çevredeki Bizans dönemi fresklerinden haber verir. Cramer, Philadelphia kentinin yeri konusundaki yorumlarında kentin Kalykadnos (Göksu) Nehri'nin batı kolu yakınlarında, İsaüralı vahşi Homanadların dağ köşelerinde aranması gerektiğini bildirir.¹²⁷³ Cramer'in bu açıklamaları Philadelphia kentinin, İmsiörendeki kalıntı sahasına pek de uzak olmayan Pazar Koyağı kalıntılarının bulunduğu saha olabileceğini aklımıza getirmektedir. Burada, bir bölümü açığa çıkmış kemerli yapılar, belki de kentin sosyal veya dini yapılarından biri idi. İmsiören (Gökçeseki) kalıntıları da kentin nekropol sahası olmalıydı. Ayrıca, Pazar Koyağı denen yerin bulunduğu arazi yüksek dağlarla çevrili ve yalnızca güney yönü açıktır ve bu tarafta, bugün de kullanılan Germanikopolis-Claudiopolis (Ninika) antik yolu geçmektedir. Hatta, bu yolun tam Pazar Koyağı'na rastlayan kısmında Kalykadnos'un (Göksu) batı kollarından olan Tekeçatı Deresi (antik adını bilmiyoruz) doğuyor ve buradaki modern köprü'nün yerinde Roma döneminde de bir köprü'nün olduğu Bean-Mitford'un burada bulduğu yazıtla sabit olmuştur.¹²⁷⁴ Burası Philadelphia kenti değilse bile İsaüria Bölgesinde yeri bilinmeyen kentlerden biri olmalıdır.¹²⁷⁵ Buraya yakın bir noktada yer alan Ezvendi (Kayaönü) Köyü, bölgede Sbide adındaki bir kenti aklımıza getirmektedir. Daha sonra ele alacağımız Sbide kent adı, bugünkü Ezvendi (Kayaönü) adıyla ses olarak uyumludur. Ezvendi (Kayaönü) Köyü çevresinde, figürsüz kaya mezarı örneklerine rastladık. Ancak burasının Sbide olup olmadığı konusunda yeterli bilgiye sahip değiliz.

¹²⁶⁸ Hild-Hellenkemper, 1990, 378.

¹²⁶⁹ Scarborough, 1991, 311.

¹²⁷⁰ Levante, Sylloge Nummorum Graecorum. France 2.Cabinet des Medaillen, Cilicie, Paris, 1993, no:768.

¹²⁷¹ Söğüt, 1998, 27.

¹²⁷² Söğüt, 1998, 29.

¹²⁷³ Cramer, 1971, 332vd.

¹²⁷⁴ Bean-Mitford, 1970, 219vd., No:251, Phot. No:199. Araştırmacılar tarafından, bugün Yerköprü olarak bilinen köprü'nün olduğu yerde bulunan yazıt, buradaki bir köprü inşaatı için yapılan bir yardımdan söz eder. Ancak yazıt bugün tahrip edilmiş durumdadır.

¹²⁷⁵ Burası belki de Plinius'ta (V, 127) geçen ve Kilikia-Kalykadnos çevresinde olduğu düşünülen "Colycantii" halkının kenti idi. Colycantii, Plinius'ta "Eratosth" olarak anılmaktadır. Geniş bilgi için bak. Tomashek., Colycantii, RE, IV-1, 1900, 603.

Kalıntılar

Bu başlık altında sırasıyla İmsiören (Gökçeseki), Pazar Koyağı, Damlaçalı, Gülseki ve Kebenağızı mevkilerinde yüzeyde tespit ettiğimiz malzemeleri ele almak istiyoruz.

İmsiören

Burası, Gökçeseki (İmsiören) Köyü'nün yayla yolu üzerindedir.¹²⁷⁶ (bak. Lev.177;res.PHİ.-1,2) Buradaki iki tepeciğin arasındaki küçük vadiye ve etraftaki kayalık alanlara yayılmış durumda çok sayıda arkosollü¹²⁷⁷ kaya mezarları ve bölgeye özgü lahit kapakları vardır. (bak. Lev.179-180;res.PHİ.-8-9-10-11) Kaya mezarları genelde figürsüzdür. Ancak birkaç tanesinde ilkel tarzda işlenmiş figürlere rastlanır. (bak. Lev.181;res.PHİ.-12-13) Bazılarının ise cephelerine haç işlenmiştir. Tamamen aslan figürlü olan lahit kapaklarında aslanlar pençeleri altında öküz, keçi ya da yılan tutmaktadırlar. (bak. res.PHİ.-9,10) Lahit olarak ise kaçak kazılarla bir kısmı ortaya çıkarılmış gırlantlı bir lahit vardır. Buradaki lahitler ve lahit kapakları Adrasos nekropolündeki lahit gövdeleri ve lahit kapakları ile büyük benzerlik göstermektedir.¹²⁷⁸

Katalog No:PHİ.-LG1

Eserin adı:Lahit Gövdesi

Bulunduğu yer:Gökçeseki Köyü İmsiören mevkii

Malzemenin cinsi:Yerli taş

Ölçüleri:2.10x1.05m., yük.:1.10m.

Tanım:Gırlantlı bir lahit. Gırlantlar¹²⁷⁹Hellenistik devir örneklerinde olduğu gibi fazla süse sahip değil, sadedir ve 3 kadın büstüne taşıtılmaktadır. (bak. Lev.182;res.PHİ.-LG1) Alta ise tek sıra XINΩKΟΑΑ yazıtı. Yazıtın harf yüksekliği 0.03m., harf genişliği ise 0.025m.dir. Lahit büyük oranda tahribat görmüştür. Gırlantların kadın büstleri tarafından taşındığı lahit örneklerine dağlık Kilikia Bölgesinde başka bir yerde rastlamıyoruz. Ancak, Adrassos'taki bir örnekte büstleri gırlant motifinin üzerinde görmekteyiz.¹²⁸⁰ Benzer gırlantlar Adrasos'a ek olarak, Korykos ve Elaiussa Sebaste nekropolündeki lahitlerde de görülmekte ancak buradaki örneklerde gırlantlar genellikle bukraniumlara taşıtılmaktadır.¹²⁸¹ Lahit, Anadolu'dan Suriye ve Mısır'a kadar uzanan bölgelerde yaygın olan gırlantlı lahitler grubundandır.

Bunun dışında İmsiörende (Gökçeseki) basamaklı bir kaya merdiveni tespit ettik. (bak. Lev.183;res.PHİ.-14) Burada, Bean-Mitford'un yayınladığı yazıtların hiçbirisini bulamadık. Bu çevrede bulunup Çamlıca (Muhallar) Köyü'ndeki bir evin duvarına yerleştirilen iki mimari parça¹²⁸² (bak. Lev.res.PHİ.-115-16), bir çeşmede kullanılan zafer çelengi¹²⁸³ (bak.

¹²⁷⁶ Buradaki kalıntıların bulunduğu saha Konya Koruma Kurulu'nun 23.09.1992 tarih ve 1434 no ve 17.09.2001 tarih ve 4227 nolu kararı ile I.derecede arkeolojik sit alanı ilan edilmiştir. (Karaman Kültür Envanteri, Sıra No:22).

¹²⁷⁷ Arcosollü kaya mezarlarına çalışma sahamızda çok az rastlanmaktadır. Tlos'ta örneklerini görebilmekteyiz. Bak. İşkan-Çevik, 2000, AST, 18-1, 180, res.10.

¹²⁷⁸ Alföldi-Rosenbaum, 1980, 51, Plate LXV, 1, 2, 3, 4.

¹²⁷⁹ Ramsay'a göre gırlant hayat tacı ya da hayatın tamamlanması ile ilgili bir motiftir. (Ramsay, 1904, 268).

¹²⁸⁰ Alföldi-Rosenbaum, 1980, Plate XVIII, 2.

¹²⁸¹ Bak.Machatschek, 1967, Abb. 11-14, 15-18. Çalışma sahamızdaki Olosada antik kentindeki bir sunak üzerinde gırlantın yine bucraniumlar tarafından taşındığı görülmektedir. Bak. Olosada bahsi.

¹²⁸² Bu mimari parçalardan ikisi ion başlığına ait volütlü parçalardır. Sardis'te bunlara benzer mimari parçalar çıkarılmıştır. Bak.Crawford-Greenewalt, 1977, TürkAD, XXV-1, 102, Fig.14-15.

Lev.185;res.PHİ.-17) ve bir başka evin bahçesinden bir sütun kaidesi (bak. Lev.185;res.PHİ.-18) tespit ettik.

Pazar Koyağı

Büyük oranda tarım arazisi olarak kullanılmakta olan Pazar Koyağı mevkiinde, bir çöküntü sonucu kemerli bir yapı açığa çıkmıştır. (bak. Lev.186-187res.PHİ.-P1) Görülebildiği kadarıyla yapının kemeri düzgün kesme taşlarla örülmüş, diğer bölümler ise moloz taşlıdır. Kemerin görünen genişliği 2m. (ortalama) ve derinliği 1.70m.dir. Kemere bağlı diğer mimari unsurların yanlardan devam ettiği görülmektedir. Yüzeyde ise yoğun seramik parçaları görülmektedir. (bak. Lev.187;res.PHİ.-SE1;Tablo:XXI)

Gülseki ve Kebenağı

Burası, Pazar Koyağının yukarısındaki (kuzey) dağ blokunun yamaçlarıdır. Gülseki mevkiinde bölgede görmeye alışık olduğumuz basit bir niş vardır. (bak. Lev.188;res.PHİ.-GN 1) Ancak, Kebenağı denilen yerdeki nişin bir benzerine bugüne kadar bölgede rastlanmamıştır.

Katalog No:PHİ.-KN1

Eserin adı: Niş

Bulunduğu yer:Çamlıca (İmsiören) Köyü Kebenağı Mevkii

Malzemenin cinsi:Yerli kaya

Ölçüsü:Sağdan itibaren, 0.78x0.55m., 0.63x0.52m., 0.75x0.69m.

Tanım: Yan yana üçlü bir niş. (bak. Lev.188;res.PHİ.-KN 1) Önünde iki basamak bulunmaktadır. Orta niş diğerlerine göre daha küçük, yanlardakiler ise birbirlerine yakın ölçülerdedir. Basamaklar ortalama 2.45m. uzunluğunda, 0.55m. yüksekliğinde ve 0.35m.genişliğindedir. Benzer bir üçlü niş, Ovalık Kilikia Bölgesindeki Orentes Antiocheiası'nda bir kaya mezarı ile birlikte görülmektedir.¹²⁸⁴

Damlaçalı

Damlaçalı, Gökçeseki (İmsiören) Köyü'nün yukarısındaki Damlaçalı Ormanları arasında yer alan bir kalıntı sahasıdır.¹²⁸⁵ (bak. Lev.189;res.PHİ.-D1) Mut yakınlarındaki Adrassos antik kenti¹²⁸⁶ ile komşudur. Sedir ormanlarıyla kaplı bu saha Bean-Mitford tarafından da ziyaret edilmiş ve araştırmacılar burada tespit ettikleri on yazıtı yayınlamışlardır.¹²⁸⁷ Biz, çalışmalarımız sırasında söz konusu bu yazıtların hiçbirisine rastlamadık ancak, araştırmacıların sözünü ettiği Zeus Keraunios'a adfedilmiş ve üzerinde "yıldırım taşıyan Zeus"¹²⁸⁸ anlamına gelen yazıtın olduğu ve bir sunak olabileceğini düşündüğümüz 0.90x0.75m. ölçülerinde monoblok bir eser

¹²⁸³ Zafer çelengi, zafer ve ölümsüzlüğün sembolüdür. Çelenk aynı zamanda ölümlle sonuçlanan zaferin veya hayatın tamamını simgeler. (Ramsay, 1906, 23vd.)

¹²⁸⁴ Ancak, buradaki nişler ölçü olarak birbirinin aynısıdır ve önlerinde basamak yoktur. Bak. Djobadze, 1964, 40, Phot.5.

¹²⁸⁵ Burası, İzmir Koruma Kurulunun 05.06.1997 tarih ve 2882 nolu kararı ile II. Derece arkeolojik sit alanı ilan edilmiştir. (Karaman Kültür Envanteri, Sıra No:94).

¹²⁸⁶ Çalışma sahamızın dışında kalan bu kent hakkında geniş bilgi ve literatür için bak. Wilhelm, Adrassos, RE, I, 1, 1893, 405vd.;Bean-Mitford, 1970, 222vd.; ayrıca Alföldi-Rosenbaum, 1980, 1vd.

¹²⁸⁷ Bean-Mitford, 1970, 202vd.

¹²⁸⁸ Bean-Mitford, 1970, 204, No:230, Phot. No:174-177.

tespit ettik. Ancak, büyük bir kısmı toprak altında olduğu için bu bilgiyi doğrulayamıyoruz. Ayrıca burada araştırmacıların mağara olarak andığı büyük kaya açıklığını biz de gördük. Bugün Küllün olarak bilinen bu küçük mağaranın duvarlarında araştırmacıların not ettiği yazıtlar, içerde yakılan ateşten dolayı görünmez haldedir. Bizim göremediğimiz ancak araştırmacıların not ettiği yazıtlar iki açıdan önem taşımaktadır. Birincisi, Germanikopolis adı ilk defa buradaki bir yazıtta karşımıza çıkar.¹²⁸⁹ İkinci olarak, bugüne kadar Kybele için kayalara niş açıldığını biliyorduk ancak buradaki bir başka yazıtta ise Athena için bir niş açıldığından¹²⁹⁰ ve başka bir yazıtta da adak adandığından söz edilir. Bu durumda buradaki yazıtların Dağlık Kilikia inanışlarına yeni bir boyut kazandıracağına inanıyoruz.

Çamlıca (Muhallar) ve Gökçeseki (İmsiören) çevresinde yüzeyde tespit ettiğimiz bu kalıntılara ek olarak yakınlardaki Kayaönü (Ezvendi) Köyü çevresinde de yer yer figürsüz kaya mezarları ve kaya lahitleri görülmektedir.

Buluntular

Karaman Müzesinin çevre araştırmasında Damlaçalı ören yerinde bir ok ucu bulunmuştur.

Katalog No:PHİ.OU1

Eserin adı:Ok ucu

Bulunduğu yer:Gökçeseki (İmsiören) Köyü Damlaçalı Ören yeri

Korunduğu yer:Karaman Müzesi

Müzeye geliş şekli:Müzenin çevre araştırmasında bulunmuştur.

Malzemenin cinsi:Demir

Dönemi:Roma?

Ölçüsü:uz:0.102m.

Tanım:üçgen formlu bir ok ucu. (bak. Lev.189;res.PHİ.-OU1) Sırt kısmı daha kalın olarak şekillendirilmiş olup paslıdır.

Seramik

Pazar Koyağı

Pazar Koyağında yüzeyde yoğun olarak kaba seramik örneklerine rastladık. Daha çok büyük depolama kaplarına ait olan bu parçalardan bir tanesine burada yer veriyoruz. (bak. Lev.190;

res. PHİ.P- SE 1:Tablo:XXI)

1-Krem rengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık ve mika katkılı, kötü pişmiş, çark yapımı, uzun boyunlu, boynun dudağa yakın kısmında kabarık oluk bezemeli.

¹²⁸⁹ 2.yy.'ın geç dönemine ait olan yazıt olasılıkla, Septimius Severus'un 194 yılındaki zaferine atfedilmiştir.

¹²⁹⁰ Bean-Mitford, 1970, 203, No:227-228. Bu niş, görmeye alışık olduğumuz küçük ölçülerdeki nişlerden farklı olarak büyük bir anakayanın içerisi oyularak yapılmıştır. Araştırmacıların bahsettikleri yazıt dinsel amaçlı oluşturulan bu mağaracığın duvarlarına kazınmıştır. İçerde yakılan ateşin dumanları yazıtları görünmez hale getirmiştir. Yapılacak bir temizlikle yazıtlar açığa çıkarılabilir.

Damlaçalı Küllüin

Küllüindeki ormanlık sahadan topladığımız seramik örnekleri, mutfak kapları ve masa amphorasından oluşan kaba seramik örnekleridir. Form olarak Afyon Çandarlı,¹²⁹¹ Sagalassos,¹²⁹² Maltepe,¹²⁹³ Üçtepe hellenistik kapları,¹²⁹⁴ Çengeltepe,¹²⁹⁵ Jerusalem erken Bizans kapları,¹²⁹⁶ İtalya,¹²⁹⁷ Knossos erken hellenistik kaplar,¹²⁹⁸ Pergamon¹²⁹⁹ ve Anamur pişirme kapları¹³⁰⁰ ile benzerdir. Bunlar; (bak. Lev.190;res.PHİ.D.-SE 1;Tablo:XVII-XVIII)

1-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az taşçık ve kireç katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, dışa dönük dudaklı. Hellenistik.

2-Koyu kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, bol miktarda taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, dışa dönük dudaklı.

3-Krem rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, bol miktarda taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, dışa dönük dudaklı.

4-Krem rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az taşçık katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, dışa dönük dudaklı, dudak üzerinde hamur yaşken yapılmış paralel testere ağzı motifi bezemeli.

5-Koyu kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, taşçık katkılı, kötü pişmiş, çark yapımı.

6-Krem rengi hamurlu, koyu kahverengi astarlı, ince kumlu, taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı.

7-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu bol miktarda taşçık ve kireç katkılı, kötü pişmiş, çark yapımı.

¹²⁹¹ Akok, 1967, 27vd.

¹²⁹² Degeest-Pobleme-Cupere, 1993, 134vd.;Pobleme-Degeest, 1993, 157vd.

¹²⁹³ Özyiğit, 1995, 18.

¹²⁹⁴ Sevin,1989, 123.

¹²⁹⁵ Ünal, 1966, 142.

¹²⁹⁶ Catling, 1972, 37.

¹²⁹⁷ Etlinger, 1990, Taf.33.

¹²⁹⁸ Sackett, 1992, Plate 51vd.

¹²⁹⁹ Boehringer, 1968, No:384;Voegtli, 1984, Taf.24.

¹³⁰⁰ Williams, 1989, Fig.34-35.

4.25. Sarıvelier Kalesi (Tepe):

Sarıveliler Kalesi, Sarıveliler İlçesi'nin güney-batısında, Turcalar Mahallesi'nin güneyinde dik bir tepe üzerinde yer almaktadır. (bak. Lev.191;res.S.K.-1) Yaklaşık 1700m. yükseklikteki tepe, Turanşah Dağı'nın bir uzantısı içinde ve yörede "Tepe" olarak adlandırılmaktadır. Bölgenin dağlık yapısına nazaran yöredeki ekilebilir sahaların büyük çoğunluğunun yer aldığı Tepe mevki, Başdere Vadisi'ndeki, Adiller, Ortaköy (Kızılcağışla) ve Çevrekavak (Mençek) Köylerine de hakim bir noktada yer almaktadır. (bak. Lev.191-192; res.S.K.-2,3)

Kalıntılar

Sarıveliler Kalesi ilk defa 1968 yılında Bean-Mitford tarafından ziyaret edilmiştir.¹³⁰¹ Antik sahanın vadiye bakan uç kısmındaki tepeliğin üzeri tanımlanamayan yapı temelleriyle kaplıdır.¹³⁰² Aynı tepelik üzerinde yine sarnıç ve temelleri ile apsis kısmı sağlam olan bir şapel kalıntısı görülmektedir.¹³⁰³ (bak. Lev.192;res.S.K.-4) Erken Bizans dönemi şapelinin apsisinde, orta Bizans dönemi fresklerinin altında Hıristiyanlık dönemi graffileri bulunmaktaydı.¹³⁰⁴ Etrafa yayılmış yoğun seramik parçaları görülmektedir.¹³⁰⁵ Kentin güney kısımlarındaki doğu-batı yönlü uzanan kayalarda tahrip olmuş çok sayıda figürsüz kaya mezarları vardır. (bak. Lev.193-194;res.S.K.-5-6-7) Bu basit kaya mezarları içerisinde yer alan ortada tek sütunun böldüğü iki aralıklı kaya mezarı (bak.res.S.K.-7) örneklerine çalışma sahasında Çukurbağ Asarı'nda ve Lauzados kentinde rastlamaktayız. Yine bu kentte yer alan yan yana ikili veya üçlü kemer formlu kaya mezarı örneklerine çalışma sahası içerisinde Sbide antik kentinde, (bak. Lev.197;res.S.-KM 1) çalışma sahası dışında ise Termesos¹³⁰⁶ ve Sagalassos'ta¹³⁰⁷ rastlamaktayız. Figürsüz basit kaya mezarı örnekleri İsauria Bölgesi'nin genelinde olduğu gibi çalışma sahasının Çukurbağ Köristanı, Çukurbağ Asarı, Göktepe Gavurini, Domitiopolis (Dindabol-Katranlı), Lauzados (Lafsa-Kirazlıyayla), Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu), Uğurlu, Sbide (İzvit-Y.Çağlar) ve Diş Alanı antik yerleşmelerinde yayılmış durumdadır. Çalışma sahası dışında Korykos nekropolünde benzer örnekler görmek mümkündür.¹³⁰⁸

¹³⁰¹ Bean-Mitford, 1970, 212. Antik adı henüz bilinmeyen sahayı araştırmacılar çalışma bölgemizdeki diğer kentlerden birkaçı olan Zenonopolis (Uğurlu Köristanı-Elmayurdu) ve Sbide (Y.İzvit-Y.Çağlar) antik yerleşmeleriyle karşılaştırmaktadırlar.

¹³⁰² Hild-Hellenkemper, 1990, 398.

¹³⁰³ Bean-Mitford, 1970, 212; Hild-Hellenkemper, 1990, 398. Araştırmacıların bahsettiği kilisenin apsisini tespit ettik. Fakat Bean-Mitford'un apsisde sözünü ettiği fresk ve plasterlere rastlamadık. Yoğun tahribattan dolayı sarnıçların üzeri kapanmış olmalıdır.

¹³⁰⁴ Hild-Hellenkemper, 1990, 398. Çalışmalarımız sırasında sözkonusu şapelin apsisinde, fresk görüntüsünden çok uzak, daha çok basit bir sıvayı andıran ince bir katmanın altında yoğun bir graffitiye rastladık. Apsis 4,90x2,70m. ölçülerinde ve anakayaya oyularak yapılmıştır. Anakayanın üstünde bir sunu çukuru ve apsisin önünde de şapele ait temel olması muhtemel kalıntılar halen mevcuttur. Gerek apsisin oyulduğu anakayada yer alan sunu çukurları gerekse kentin güneyindeki kayalık alan üzerinde yer alan kaya basamakları ve sunu çukurları Karaman Karadağ Değle Köyü yakınlarındaki kiliseler (Eyice, 1971, res. 166-167-174a; Topal 2000, res.14; Topal, 2000, 20) ve Alahan Manastırı (bak. Gough, 1985, 1vd) çevresindeki nişleri, sunu çukurlarını ve kaya basamaklarını akla getirmektedir. Bu durum bize Tepe antik yerleşmesindeki şapelin eski bir kült alanına inşa edilmiş olduğunu göstermektedir.

¹³⁰⁵ Bean-Mitford, 1970, 212. Araştırmacılar kentte sürekliliğin olduğu görüşünde birleşirler. Ayrıca, sağlam fakat yazıtsız bir altardan da söz edilmektedir. Ancak, kalıntıları ziyaretimizde altar olabilecek herhangi bir malzemeye rastlamadık.

¹³⁰⁶ Wagner, 1977, res.91.

¹³⁰⁷ Wagner, 1977, res.103.

¹³⁰⁸ Machatschek, 1967, Ab. 25-26-74.

Tepe antik yerleşmesinde kaya mezarlarının yanı sıra geniş bir alana yayılmış durumda sunu çukurları,¹³⁰⁹ nişler¹³¹⁰ ve kaya basamakları da görülmektedir. (bak. Lev.194-195;res.S.K.-8-9) Kentin güneyindeki kayalık sahanın bir bölümünde kuzeye bakan 6 basamaklı geniş bir kaya merdiveni görülmektedir. Kaya basamağının oturtulduğu kaya bloku üzerinde çok sayıda sunu çukurları ve nişler bulunmaktadır. Basamaklar ve sunu çukurları konum itibariyle kentin en yüksek noktasında ve hakim bir tepeden kentin düzlük sahasına doğru bakmaktadır.)

Luwi kültürü ile bağlantılı olabilecek basamaklar ve sunu çukurları ile Kybele ile ilgili nişlerden çalışma sahasında Diş Alanı, Uğurlu Köristanı, Çukurbağ Köristanı, Fet (Işıklı) Köyü, Göktepe Köristanı, Kuyucak Dağı, Kır Yaylası ve Cinali Pınarı çevresinde de yer almaktadır. Dağlık Bölgede geniş bir alana yayılmış olan sunu çukurlarına İsauria Bölgesi dışında Likya kentlerinden Olympostaki Liman Yakası mevkiinde de rastlamaktayız.¹³¹¹

Seramik

Sarıveliler Kalesi'nde daha çok pithos gibi kaba depolama kaplarına ait seramik parçalarının yanısıra az da olsa çanak gibi mutfak kaplarına da rastlanmıştır. Bu örnekler form olarak, Afyon Çandarlı,¹³¹² Çengeltepe,¹³¹³ Pergamon,¹³¹⁴ Sabratha,¹³¹⁵ Habur,¹³¹⁶ Anamur,¹³¹⁷ Tel Anafa,¹³¹⁸ Maltepe,¹³¹⁹ Norşuntepe¹³²⁰ ve Üçtepe¹³²¹ kapları ile benzerdir. Bunlar; (bak. Lev.196;res. S.K.-SE 1,2;Tablo:XIX-XX)

1-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, taşçık katkılı, orta pişmiş, çark yapımı.

2-Devetüyü rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, taşçık, kireç ve mika katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, ağız kısmı dışa dönük.

3-Devetüyü rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, taşçık ve kireç katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, dışa dönük ağızlı.

¹³⁰⁹ Buradaki kaya yüzeyine yayılmış şekilde çok sayıda, farklı ölçülerde sunu çukurları görülmektedir. Çalışma sahasımızda, Zenonopolis kentinin kalıntıları olarak düşündüğümüz Uğurlu Köristanı yakınlarındaki başka bir dağ bloku üzerinde bu tür sunu çukurlarına rastlamaktayız. Sunu çukuru ya da kan çanakları olarak bilinen bu açıklıklar, çevrelerinde mimari yapılara ait kalıntılar varsa genelde zıvana delikleri şeklinde tanımlanmaktadır. Mesela; Sivas yakınlarındaki Kuşaklı'da bulunan sunu çukurları, belki de çevresinde bir veya birkaç mimari kalıntı sebebiyle zıvana delikleri şeklinde tanımlanmıştır. Bak. Müller-Karpe, 1993, AST, XI, 264, Res.1. Sunu çukurları hakkında geniş bilgi için bak. Işık, 1989, TürkAD, XXVIII, 1vd.;Çevik, 1997, TürkAD, XXXI, 419vd.;Işık, 1999a, 1vd.

¹³¹⁰ Buradaki nişler, daha sığ işlenmiştir. Bu tür sığ nişlere Anadolu'da Loryma (Çevik, 1997, TürkAD, XXXI, 419vd.; Held, 1998, AST, XVII-2, 303;Held, 2000, AST, 18-1,161), Efes Panayır Dağı (Işık, 1999, res.1), Foça tapınak kayalığı (Işık, 1999, res.3), Bergama Kapıkaya (Işık, 1999, res.5), Telmessos (Işık, 1999, res.6), Termessos Batı Kayalığı (Işık, 1999, res.7), Köyceğiz Asartepe (Işık, 1999, res.9), Trysa Düzset A (Işık, 1999, res.10), Priene Kale (Işık, 1999, res.11) ve Samos Kent Dağı'nda (Işık, 1999, res.4) rastlanmaktadır.

¹³¹¹ Atur, 1999, 28.

¹³¹² Akok, 1967, 27vd.

¹³¹³ Ünal, 1966, 142.

¹³¹⁴ Boehringer, 1968, No:154-155.

¹³¹⁵ Dore-Keay, 1989, 27vd.

¹³¹⁶ Kozbe, 1992, 117.

¹³¹⁷ Williams, 1989, fig.22.

¹³¹⁸ Herbert, 1997, Plate 1.

¹³¹⁹ Özyiğit, 1995, 19.

¹³²⁰ Murray, 1985, 278.

¹³²¹ Sevin, 1989, 123.

4-Koyu kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, taşçık, kireç ve ufalanmış seramik katkılı, kötü pişmiş, çark yapımı.

5-Koyu kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, taşçık, kireç ve ufalanmış seramik katkılı, kötü pişmiş, çark yapımı.

6-Devetüyü rengi hamurlu, kendinden astarlı, taşçık, kireç ve ufalanmış seramik katkılı, orta pişmiş, çark yapımı, dış kısmı oluk bezemeli ve büyük oranda kireç tabakası ile örtülü.

7-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, kireç ve taşçık katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, ağız kenarında ve içte koyu kahverengi boya bezemeli.

8-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, taşçık katkılı, çark yapımı, iyi pişmiş, koyu kahverengi boya bezemeli, dışa dönük dudaklı.

9-Açık kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, taşçık, mika ve kireç katkılı, çark yapımı, orta pişmiş.

10-Kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı.

4.26. Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar):

Ermenek İlçesi Yukarı Çağlar Köyü'nün kuzeyindeki Hisarkaya veya Sultan Tahtı olarak adlandırılan yamaçlarda bir kentin nekropol sahasına ait çok sayıda kalıntı göze çarpmaktadır. Y.Çağlar Köyü, Ermenek'e 15km. uzaklıkta ve Güneyyurt Kasabası Alakilise¹³²² Mahallesinden geçerek ulaşılır. Günümüzdeki büyük yerleşmeleri birbirine bağlayan ve antik dönemde de kullanılan anayoldan içerde, Toros dağ sıralarından birinin yamacında kuruludur.

Yukarı Çağlar Köyü'nün bugün halk tarafından bilinen en eski adı İzvit-i Ulvi'dir. Bu ad daha sonra Yukarı İzvit¹³²³ olarak değiştirilmiştir. Yakınlardaki bir başka köy ise A.Çağlar ya da İzvit-i Sulfi olarak bilinmektedir. Her iki köyün adı daha sonra Çağlar şekline dönüştürülür, aşağıdaki köye Aşağı Çağlar, yukarıdaki köye de Yukarı Çağlar denilmeye başlanır.

Y.Çağlar Köyü sınırları içindeki kalıntı sahasının, İsauria Bölgesi'ndeki hangi antik kente ait olduğu konusunda elimizde yeterli delil yoktur. Hierokles¹³²⁴ İsauria kentlerini sayarken Zeede¹³²⁵ adındaki bir kentin adını verir. Ramsay,¹³²⁶ Bizans İmparatoru İsaerialı Zenon ile ilgili tarihi bir olaydan yola çıkarak Zeede veya Sbide kentinin yeri konusunda tahminler yürütür. Schultze, bölgede Sbide adındaki bir kentten söz eder ama kentin bugünkü yeri konusunda aydınlatıcı bilgi vermemektedir.¹³²⁷ Tomaschek ise Sbide'yi bugünkü İzvit (Y.Çağlar) Köyü'ne vermektedir.¹³²⁸ İmparator Zenon 475 yılında eşi Andriane ile birlikte kayın validesi Verina ve kayın biraderi Basilicus tarafından Constantinopol'den kovulur. Zenon İsauriadaki Olba kentine sığınır.¹³²⁹ Ancak İllus ve Trokundes Olbayı kuşatınca Zenon, kaynaklarda Zeede,¹³³⁰ Sbide,¹³³¹ Sbede¹³³² ya da Sbide¹³³³ olarak geçen bir kente kaçmak zorunda kalır.¹³³⁴ Burası iyi korunan bir yer idi.¹³³⁵ Ancak Zenon burada da düşmanları tarafından devamlı rahatsız edilir.¹³³⁶

Ramsay bu tarihi bilgilerden yola çıkarak Sbide kentinin Olba'dan daha zor ulaşılan bir yerde -iç kesimlerde -olması gerektiğini söyler. Ona göre kent Balabolu (Adrassos) civarında, Kalykadnos'un batısında ve Ermenek Çayı'nın kuzeyindeki dağlar arasında bir yerlerde olmalıdır.¹³³⁷ Ramsay ayrıca kentin Mousbanda ve Sibilia kentleri ile birlikte ayrı olarak kilise ve piskoposluk listelerinde geçtiğini bildirir.¹³³⁸

¹³²² Üçer-Koman, 1945, 41, 50, 51.

¹³²³ Sterret bölgeyi ziyareti sırasında Y.İzvit Köyü'nden söz eder. Sterret, Dindabol (Domitiopolis) üzerinden İzvit olarak adlandırılan iki köyün olduğu yere geldiğini, Y.İzvit'in ise kaya mezarlarıyla antik bir yerleşim yeri olduğunu bildirir ancak yerleşimin antik adı hakkında bilgi vermez. (Sterret, 1888, 80). Ayrıca Honigmann'ın bir çalışmasında burasını "İzvid" şeklinde geçtiğini görüyoruz. Bak. Honigmann, 1925, 81.

¹³²⁴ Hierokles, 710.7.

¹³²⁵ Ramsay doğrusunun Sbide olduğunu yazar. (Ramsay, 1960, 408).

¹³²⁶ Ramsay, 1961, 408vd.

¹³²⁷ Schultze, 1926, 262. Araştırmacı, Sbide kentinde 451-458 yılları arasında piskoposluk yapmış olan Konon'un adını verir.

¹³²⁸ Tomaschek, 1975, 59.

¹³²⁹ Ramsay, 1960, 409.

¹³³⁰ Hierokles, 710.7.

¹³³¹ Ramsay, 1960, 409.

¹³³² Bean-Mitford, 1970, 209.

¹³³³ Bean-Mitford, 1970, 209; Hild-Hellenkemper, 1990, 400. Phrygia Bölgesinde, aynı kökten türemiş olan ve -anda suffixi ile sona eren bir kent vardır. (Ruge, Sibidunda, RE , II, A, 2, 1923, 2071).

¹³³⁴ Ruge, Sbide, RE, IIA, 1, 1921, 338; Ramsay, 1960, 409.

¹³³⁵ Ruge, Sbide, RE, IIA, 1, 1921, 338.

¹³³⁶ Ramsay, 1961, 408vd.

¹³³⁷ Ramsay, 1961, 408vd.

¹³³⁸ Bu konu için bak. Musbanda konusu.

Ramsay ve Schultze'den çok sonraları bölgede yapılan araştırmalar sonucunda, yukarıdaki tarihi olaydan yola çıkılarak bugünkü Y. Çağlar Köyündeki kalıntı sahasının antik Sbide kentine ait olduğu anlaşılmıştır.¹³³⁹ (bak. Lev.197;res.S.-1)

Kalıntılar

Kentte göze çarpan en önemli kalıntılar figürsüz kaya mezarları ve kaya lahitleri ile birlikte sütun kaideleri ve sütun başlıklarıdır.¹³⁴⁰

Katalog No:S.-KM1

Eserin adı:Kaya mezarı

Bulunduğu yer:Y.Çağlar Köyü

Malzemesinin cinsi:Yerli kaya

Ölçüleri:Mezar odası:2.90x1.20m. (ortalama), yük.:1.40m. (ortalama)

Tanım: Bir anakayanın güney yüzüne işlenmiş, yan yana kemer formlu 3 adet kaya mezarı. (bak. Lev.197;res.S.-KM 1) Mezar odalarında ikili ve üçlü lahitler vardır. Bunlardan sadece bir tanesinin aslanlı kapağı korunabilmiştir.¹³⁴¹ Kapak 2.10x0.90m. ölçülerindedir.

Birbirinin aynısı olan mezarlar büyük oranda tahribata maruz kalmıştır. Bir benzerine çalışma sahamızdaki Sarıveliler Kalesi Tepe antik yerleşmesinde rastlanır. Ancak buradaki kaya mezarlarının gömüt yerleri kapaksızdır.

Kentin nekropol sahası yamaçta kurulu olduğu için kaya mezarlarının çoğu toprak altındadır. Giriş kısımları kısmen görülebilen bu mezarların bazılarında haç işareti görülür.

Köy camiinin girişindeki kolonların üzerine yerleştirilen iki sütun dikkat çekicidir.

Katalog No:S.-SB1

Eserin adı:Sütun Başlığı

Bulunduğu yer:Y.Çağlar Köyü Merkez Camii girişi (sağdaki)

Malzemenin cinsi:Yerel taş

Ölçüsü:yük.:0.48m., gen.:0.63m.

Tanım:Kompozit başlık (bak. Lev.198;res.S.-SB1) Yer yer tahrip olmuştur.

Katalog No:S.-SB2

Eserin adı:Sütun başlığı

Bulunduğu yer:Y.Çağlar Köyü Merkez Cami girişi (soldaki)

Malzemesinin cinsi:Yerel taş

Ölçüsü:yük.:0.44m, gen.:0.60m.

Tanım:Geç dönem bir Korinth başlığı. (bak. Lev.198:res.S.-SB2)

¹³³⁹ Bean-Mitford, 1970, 209;Zgusta, 1984, 548vd.;Hild-Hellenkemper, 1990, 400; Scarborough, 1991, 316.

¹³⁴⁰ Bugünkü Y.Çağlar Köyündeki örenyeri ve nekropol sahası Konya Koruma Kurulunun 23.09.1992 tarih ve 1434 sayılı ve 17.09.2001 tarih ve 4227 nolu kararı ile I.derece Arkeolojik sit alanı ilan edilmiştir. (Karaman Kültür Envanteri, Sıra No:23).

¹³⁴¹ Scarborough, 1991, 316.

Katalog No:S.-SB3
 Eserin adı:Sütun Başlığı
 Bulunduğu yer:Y.Çağlar Köyü Arif Kıyııcı Evi
 Malzemesinin cinsi: Yerel taş
 Ölçüsü:Alınmamıştır.
 Tanım:Geç dönem volütlü bir sütun başlığı (bak. Lev.199;res.S.-SB3)

Katalog No:S.-SB4
 Eserin adı:Sütun Başlığı
 Bulunduğu yer:Y.Çağlar Köyü Ali Taşdemir Evi
 Malzemesinin cinsi: Yere taş
 Ölçüsü:0.57x0.53m.
 Tanım:Geç dönem bir Korinth başlığı. (bak. Lev.199;res.S.-SB4)

Katalog No:S.-SB5
 Eserin adı:Sütun Başlığı
 Bulunduğu yer:Y.Çağlar Köyü Ali Tüfekçi Evi
 Malzemesinin cinsi: Yerel taş
 Ölçüsü:Ölçü alınmamıştır.
 Tanım:Korinth başlığı. (bak. Lev.200;res.S.-SB5)

Bunların yanısıra köy yakınlarında çevreye yayılmış şekilde 3 sütun kaidesi, (bak.Lev.201-202; res.S.-2,3,4), dış sıralı bir mimari parça, (bak. Lev.203;res.S.-5), boğa başlı bir mimari parça (bak. Lev.203;res.S.-6) ile balık¹³⁴² motifli başka bir mimari parçayı (bak. Lev.204;res.S.-7) kalıntılar arasında değerlendirebiliriz.

Kalıntı sahasındaki kemerli ve tonozlu bir yapının üzerinde ise bugün modern bir köy evi yükselmektedir. (bak. Lev.205;res.S.-8,9) Kentin yerleşim sahası ile nekropol sahasını ayıran duvarın bir bölümü hâlâ ayakta. (bak. Lev.206;res.S.-10) Bugün aralık olarak kullanılan bir kaya sığınağı veya manastırının duvarlarında ise erken Hristiyanlık dönemi figürlü ve yazıtlı freskler görülmektedir.

Buluntular

Katalog No:S.-T1
 Eserin adı:Testi
 Bulunduğu yer:Y.Çağlar Köyü
 Malzemesinin cinsi: Bronz
 Ölçüsü:yük.:0.17m., karın çapı:0.45m., boyun çapı:0.18m., kaide çapı:0.085m.
 Tanım:Yonca ağızlı bir testi. (bak. Lev.206;res.S.-T1) Dip kısmı parçalanmıştır.

Katalog No:S.-Sİ1
 Eserin adı:Sikke
 Bulunduğu yer:Y.Çağlar Köyü

¹³⁴² Balık motifi Akdeniz dünyasında yaygın olarak kullanılan bir motiftir. Ölü ziyafeti sahnesinin yiyeceğidir. Erken Hristiyanlık sanatında kilise üyeliğinin veya İsa'nın yemek sahnesinin bir sembolü idi. Bak. Wujewski, 1991, 45. Ayrıca balık erken Hristiyanlık döneminde vaftizin sembolüdür. Balık suyun dışında yaşayamaz, gerçek insan da vaftiz edilmeden olmaz. Yunanca, tanrı'nın kurtarıcı oğlu anlamına gelen cümleyi oluşturan kelimelerin baş harfleri birleştirilince balık anlamına gelen *ΙxΘύς* kelimesi oluşmaktadır. (Ferguson, 1966, 70vd.).

Korunduğu müze:-

Env.No:-

Malzemenin cinsi:Bronz

Dönemi:Trajan (Marcus Ulpius Traianus) (İ.S.98-117)

Çap-Ağırlık:-

Tanım: ÖY: IMP TRAIANO AVG GER DAC P M TR P

Trajan'ın büstü sağa.

AY: COS V P P SPQR OPTIMO PRINC

Roma ayakta, omuzlarından paludementum sarkıyor, sağ elinde palmiye dalı, sol elinde bereket boynuzu, önünde bir tavus kuşu.¹³⁴³ (bak. Lev.207;res.S.-Sİ 1)¹³⁴⁴

Seramik

Sbide antik kentinin kalıntı sahasında topladığımız seramik örnekleri hellenistik ve Roma dönemi özellikleri gösteren kaba depolama kaplarına ait parçalardır. Form olarak Çengeltepe,¹³⁴⁵ Habur, Sabratha¹³⁴⁶ ve Knossos¹³⁴⁷ örneklerine benzer. Bunlar; (bak.Lev.208; res.S.-SE 1:Tablo:XX-XXI)

1-Koyu kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, bol miktarda taşçık katkılı, dış yüzeyde yer yer kireç kaplı, kötü pişmiş, çark yapımı, dışa taşkın dudaklı.

2-form vermez

3-Koyu kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, az miktarda taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, çark yapımı.

4-Devetüyü rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, taşçık ve kireç katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı.

5-Açık devetüyü rengi hamurlu, kendinden astarlı, orta kumlu, az miktarda taşçık ve kireç katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı

6-Devetüyü rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, çok az taşçık katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı.

7-Koyu kahverengi hamurlu, kendinden astarlı, kaba kumlu, taşçık ve kireç katkılı, kötü pişmiş, çark yapımı.

¹³⁴³ Texier, tavus kuşunun, Türk Sultanlarının kayıklarının ön tarafında kabartma olarak kullanıldığını söyler. (Texier, 2002, 34) Geniş bilgi için bak. dipnot 798.

¹³⁴⁴ Aynı sikke için bak. Arslan, 1996, 33, Plate: 19, No:66. Trajan'ın diğer sikkeleri için bak. Lichocka, 1974, 31, 34, 36, 44, 46, 62; Arslan, 1991, 17, Pl:1.5, No:A2;Lange, 1991, 32, No:49;Arslan, 1992, 42vd.;Tekin, 1994, 151vd.;Arslan, 1996, 33, No:66, Plate:19, No:66; İrelan, 2000, 55vd.; Gorny&Mosch Giessener Münzhandlung, Antike Münzen und Lots, 2002, 55, No:1410; 73, No:1571vd.;94, No:1763-1764. Trajan sikkeleri hakkında geniş bilgi için bak. Lichocka, 1974, 111. Kilikia Bölgesi Trajan sikkeleri için bak. Ziegler, 1988, 20vd., 22vd., 24, 31, 32, 195, 45vd., 49, 88, 111, 113, 120, 127vd., 154vd., 165vd..

¹³⁴⁵ Ünal, 1966, 144.

¹³⁴⁶ Dore-Keay, 1989, 27vd.

¹³⁴⁷ Sackett, 1992, Plate 53.

4.27. Uğurlu Köristanı:

Sarıveliler İlçesi Uğurlu Köyü¹³⁴⁸ civarındaki kalıntı sahasına genel olarak Uğurlu Köristanı denmektedir.¹³⁴⁹ Günümüzde de kullanılan antik İsauro-Dalisandos-Germanikopolis-Anemurium yolu Uğurlu Köristanındaki kalıntı sahasının tam ortasından geçmektedir. Burasının, Zenonopolis antik kentinin nekropol sahası içinde olduğunu düşünüyoruz.

Kalıntılar

Uğurlu Köristanında, Dış Alanındaki figürsüz basit kaya mezarlarına benzer çok sayıda kaya mezarı vardır. (bak. Lev.209;res.U.-1-2) Kaya mezarlarından sonra sunu çukurlarının yoğunluğu da dikkati çeker. (bak. Lev.210;res.U.-3) Bunların dışında önemli bir kalıntı yoktur. Ancak, Bean-Mitford, Uğurlu Köristanında bir hamam yapısından söz eder.¹³⁵⁰ Biz, çalışmalarımız sırasında araştırmacıların sözünü ettiği hamamın olduğu yerde hamama ait olabilecek birkaç tuğla parçası ile 1.13x0.63x0.30m. ölçülerinde bir blok taştan başka kalıntıya rastlamadık.¹³⁵¹

Seramik

Yüzeyden çok az sayıda topladığımız seramik örneklerinin tamamı kaba depolama kaplarına ait parçalardır. Form olarak ise Sabratha,¹³⁵² Afyon Çandarlı¹³⁵³ ve Habur¹³⁵⁴ kaplarına benzer. Bunlar; (bak. Lev.211; res.U.-SE 1 Tablo:XXI)

1-Kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, az miktarda taşçık ve kireç katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, boyunda oluk bezemeli.

2-Açık kiremit rengi hamurlu, kendinden astarlı, ince kumlu, az miktarda kireç ve taşçık katkılı, çark yapımı.

¹³⁴⁸ Üçer-Koman, 1945, 53.

¹³⁴⁹ Sterret, Uğurlu Köyü yakınlarında birçok kaya mezarı gördüğünü anlatır. Ancak, kaya mezarlarının niteliğinden, buradaki hamam kalıntısından (Bean-Mitford, 1970, 121) ve burasının hangi antik kentte ait olduğu konusunda bilgi vermez. (Sterret, 1888, 81).

¹³⁵⁰ Bean-Mitford, 1970, 121.

¹³⁵¹ Ermenek-Tepebaşı (Halimiye-Bednam) Köyü'nden 77 yaşındaki Mehmet Sönmez bize söz konusu hamamın yerini gösterdi. M. Sönmez, Bean-Mitford'a yörede bir süre rehberlik yaptığını, hamam kalıntısını da araştırmacılara kendisinin gösterdiğini ifade etti. Sönmezin açıklamalarına göre çok geniş bir alanı kapsayan hamam, yol çalışmaları sırasında açığa çıkartılmıştır. M. Sönmez'e göre burası daha önceleri hamamın varlığı sebebiyle "Gülistan" olarak adlandırılmakta idi. Gülistan adı hamamın yağmalanmasından sonra "Köristan" olarak değiştirilmiştir.

¹³⁵² Dore-Keay, 1989, 33.

¹³⁵³ Akok, 1967, 27vd.

¹³⁵⁴ Kozbe, 1992, res.5.

4.28. Yunt Dağı:

Sarıveliler İlçesi'nin güneyindeki son köylerden olan ve yukarıda ele aldığımız Dumlugöze (Muzvadi-Mousbanda-Musbanda), Koçaşlı (Mulumu) ve Daran köylerinin, yamaçlarında kurulu olduğu yaklaşık 2250m. rakımlı dağ Yunt Dağı olarak bilinmektedir.¹³⁵⁵ Yunt Dağı, güney İsauria Bölgesi'nde kıyı ile iç kesimleri ayıran önemli bir sıradağdır. Sedir ormanlarıyla kaplı olan dağın her bir bölümü farklı adlarla anılmaktadır. Yunt Dağı'nın Akdeniz kıyılarına dönük olan yüzünde, kıyı bölgelerinden gelen göçerlerin yaz aylarında konakladığı birçok yaylalar vardır. Dağın kuzeye, yani İç Anadolu'ya bakan tarafları ise çalışma bölgemizi kapsamaktadır. Göksu (Kalykadnos) Nehri'nin bir kolu olan Daran Çayı, Yunt Dağı'nın eteklerinden dağa paralel olarak geçmektedir. Dağ ve nehrin doğal bir sınır görevini üstlenmesi bugünkü idari yapılanmada da dikkate alınmıştır.

Kalıntılar

Bölgedeki çalışmamızı Yunt Dağı'nın İç Anadolu'ya bakan kuzey yüzünde eksiksiz olarak tamamlamaya çalıştık. Ancak, Yunt Dağı çevresindeki antik kalıntıları zaman ve yol sorunu yüzünden ziyaret edemedik. Buradaki yaylalar hem iç kesimlerdeki yerliler tarafından hem de Akdeniz kıyısındaki göçerler tarafından yüzyıllardır kullanılmaktadır. Bu durum bize, iç ve kıyı kesimler arasındaki kültürel etkileşimler ve ticari faaliyetler hakkında önemli ipuçları vermektedir. Burası ilk defa Bean-Mitford tarafından ziyaret edilmiştir.¹³⁵⁶ Daha sonra Hild-Hellenkemper¹³⁵⁷ Yunt Dağı çevresinden Bean-Mitford'a atıfta bulunarak bilgiler vermektedirler. Biz burada, literatüre geçen birkaç eserden sözedeceğiz.

Eserin adı:Larnax

Bulunduğu yer:Yunt Dağı Söğütalanı

Ölçüleri:yük.:0.73m, gen.:0.52m., kal.:0.13m.

Tanım: Beyaz kireç taşından bir larnax.¹³⁵⁸ Üst kısmının az bir bölümü kırık.

Üzerinden beş figür vardır. Oturmakta olan bir kadın ve her iki tarafında ikişer erkek figürü betimlenmiştir. Sağda, en sonda bulunan figür, kılıç ve mızrak tutmaktadır. Sağda bir niş içerisinde beşik ve içerisinde bir çocuk betimlenmiştir. Bu figürlerin üst kısmında 4 sıra yazıt vardır. Yazıtın sol kısmı kayıptır.

Yazıt:-

Transkripsiyon:

[ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα] καὶ Τερο[υ]ς κα[ὶ]
 [ὁ δεῖνα οἱ τοῦ δεῖνος ἀ]νέστησαν Ρουην
 [τῆν ἀδελφῆ]ν αὐτῶν. Τους Τετη[ος]
 [τεχνείτης ἐ]ποίησεν.

Türkçesi: "Bilmem kimin oğulları (adları belli olmayan 3 kişi) ve Terous, kızkardeşleri Rove'nin heykelini diktiler. Sanatkar Tetes oğlu Tous yaptı."

¹³⁵⁵ Davis, 1890'lı yılların sonlarında bölgeye yaptığı araştırma gezisi sırasında Yunt Dağı'na da kısaca değinmiştir. Davis, dağın sık ormanlarla kaplı olduğunu ve bir duvar gibi uzandığını anlatır. (Davis, 1879, 353).

¹³⁵⁶ Bean-Mitford, 1970, 126.

¹³⁵⁷ Hild-Hellenkemper, 1990,463.

¹³⁵⁸ Bak. Bean-Mitford, 1970, 126, Phot. No:97.

Yazıtın harfleri düzgündür. Harf yüksekliği 0.018m.-0.03m. arasındadır.¹³⁵⁹ Yazıt karakterleri Roma dönemini gösterir.

Bean-Mitford'a göre, burada dört erkek kardeş, ölen kız kardeşleri için bir larnax yapılmasını istemişlerdir. Araştırmacılar yazıtın İsaoria etkisi gösterdiğini bildirmektedirler.¹³⁶⁰

Yazıt ayrıca, bölgedeki başka bir sanatkarın daha adını vermektedir.

Yayınlanmıştır.¹³⁶¹

Eserin adı:İşlevi belli olamayan bir blok

Bulunduğu yer:Yunt Dağı

Ölçüleri:yük.:0.98m., ge.:0.57m., kal.:0.70m.

Tanım:Üzerinde 10 harften oluşan tek sıra bir yazıtın olduğu figürsüz bir blok.¹³⁶²

Transkripsiyon:

+ δούλ(ω) Α
καρρα βα(ήθι)

Türkçesi: "Köle Akaras'a yardım et."

Erken Hristiyanlık dönemi özellikleri gösteren yazıtın harf yüksekliği 0.05m. ile 0.12m. arasında değişmektedir. Harfler kaba ve düzensizdir."Akaras" adı İsaoria Bölgesinde alışılmış bir isim değildir.¹³⁶³

Yayınlanmıştır.¹³⁶⁴

Bean-Mitford, Yunt Dağı Söğütalanı'nın yanısıra Alıtça mevkiinden de söz etmekte fakat ayrıntılı bilgi vermemektedir.¹³⁶⁵

¹³⁵⁹ Bean-Mitford, 1970, 126.

¹³⁶⁰ Bean-Mitford, 1970, 126.

¹³⁶¹ Bean-Mitford, 1970, 126, No:115, Phot. No:97.

¹³⁶² Bean-Mitford, 1970, 126, Phot. No:98.

¹³⁶³ Bean-Mitford, 1970, 126.

¹³⁶⁴ Bean-Mitford, 1970, 126, No:116, Phot. No:98.

¹³⁶⁵ Bean-Mitford, 1970, 127.

4.29. Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu):

Bugün, Başyayla İlçesi B.Karapınar¹³⁶⁶ Köyü ile Ermenek İlçesi Elmayurdu (İnzabol) Köyü ve Tepebaşı (Halimiye-Bed-nâm¹³⁶⁷-Betlam¹³⁶⁸) Köyü çevresindeki antik kalıntıların yayıldığı saha Zenonopolis kenti olarak lokalize edilmiştir.¹³⁶⁹ İsaura-Dalisandos-Germanikopolis antik yolu, kentin kalıntılarının tam ortasından geçmektedir. Buraya günümüzde iki ayrı yoldan ulaşım sağlanmaktadır. Bu yollardan birisi yukarıda verdiğimiz İsaura-Germanikopolis-Kelenderis hattındaki yol, diğer yol ise bugün Taşkent ile Sarıveliler arasındaki yolun 20.km.'sinden sonra sola ayrılan yoldur. Yolun bu kısmının modern olduğunu düşünüyoruz. Kentin kalıntılarının yayıldığı bu saha Ermenek'e 40km. uzaklıktadır.

Zenonopolis kenti, İsauria Dekapolisinde gösterilen on kentten biridir.¹³⁷⁰ Bizans imparatoru Zenon'un¹³⁷¹ ata yurdu¹³⁷² olan ve kendi adına kurulan¹³⁷³ kentin yeri ilk defa 19.yy. sonlarında yapılan çalışmalarla tespit edilmeye çalışılmıştır. Ramsay¹³⁷⁴ kentin Ermenek Çayı'nın yukarısında olması gerektiğini savunur. Daha sonraki araştırmacılardan Schultze,¹³⁷⁵ Honigman,¹³⁷⁶ Bean-Mitford,¹³⁷⁷ Scarborough¹³⁷⁸ ve Hild-Hellenkemper,¹³⁷⁹ Zenonopolis kentini bugünkü Elmayurdu (İznebol)¹³⁸⁰ Köyü çevresinde göstermişlerdir. Kentin adı bugün İnzabol veya İsnebol olarak hâlâ yaşamaktadır.

Zenonopolis kentinin kalıntıları ve buluntuları konusuna geçmeden önce kente adını veren Bizans imparatoru Zenon'un siyasi yaşamına kısaca değinmek istiyoruz. Bizans İmparatoru Theodosius, 450 yılında yerine veliyaht bırakmadan ölünce, kızkardeşi Pulkheria, yaşlı ordu komutanı Marcianus ile evlenerek onun imparator olmasını sağlar. (450-457) Marcianustan sonra halefi I.Leon imparator olur.¹³⁸¹(457-474) I.Leon,¹³⁸² Ostrogotlardan gelebilecek tehlikeyi bertaraf etmek için İsauria'nın savaşçı kavmine döner. I.Leon'un çağrısı üzerine İsaurlu reislerden Tarasikodissa¹³⁸³ güçlü bir ordu ile Constantinopol'e gelerek Grekçe Zenon¹³⁸⁴ adını

¹³⁶⁶ Üçer-Koman, 1945, 51. Bölgede K. Karapınar adıyla bir yerleşim daha vardır.

¹³⁶⁷ Osmanlı arşivi 387 nolu Muhâsebe-i Vilayet-i Karaman ve Rûm Defterinde (937/1530) bu şekilde kaydedilmiştir.

¹³⁶⁸ Sterret, bölgede Betlam olarak adını verdiği bir yerden söz eder. (Sterret, 1888, 81) Burasının bugünkü Tepebaşı (Halimiye-Bednam-Betlam) olduğu kesindir.

¹³⁶⁹ Sterret, Betlam olarak sözünü ettiği yerin yakınlarındaki derenin (Küçüküsu Deresi olmalı) yukarısında İsnebol ve Karapınar Köylerinden söz eder. Sterret'e göre İsnebol -οπολις ile biten bir Grek adından bozulmuştur. (Sterret, 1888, 81). Ayrıca bak. Ramsay, 1960, 406; Schultze, 1926, 261; Honigmann, 1970, 41; Bean-Mitford, 1970, 211; Tomaschek, 1975, 59; Darrouzès, 1981, 30; Scarborough, 1991, 319; Hild-Hellenkemper, 1990, 463.

¹³⁷⁰ Ramsay, 1961, 406; Constantine Porphyrogenitus, 36.

¹³⁷¹ İsaurlu komutan Zenondan başka, İ.Ö.5.yy.'da yaşamış Elealı filozof bir Zeno, İ.Ö.4.yy.'da yaşamış Kitionlu bir Zeno, İ.Ö.3.yy.'da yaşamış Kariyalı bir Zeno, İ.Ö.1.yy.'da yaşamış Sidonlu Epikürosçu filozof bir Zeno, İ.S.2.yy.'da yaşamış Yunanlı mimar bir Zeno vardır. Geniş bilgi için bak. Cary-Nock vd., 1949, 964vd.; Lexicon der Alten Welt, 1965, 3325vd.; Büyük Larousse, Sözlük ve Ansiklopedi, Cilt:24, 1984, 12734.

¹³⁷² Hild-Hellenkemper, 1990, 463.

¹³⁷³ Schultze, 1926, 261.; Ramsay, 1960, 411.

¹³⁷⁴ Ramsay, 1960, 407.

¹³⁷⁵ Schultze, 1926, 261. Araştırmacı Zenonopolis kentini, bugünkü İnzabol (Elmayurdu) yakınlarındaki Nevahi Deresi'nin (Küçüküsu) kuzeybatısında gösterir. Burası, kalıntıların olduğu sahaya denk düşmektedir.

¹³⁷⁶ Honigmann, 1970, 41.

¹³⁷⁷ Bean-Mitford, 1970, 211.

¹³⁷⁸ Scarborough, 1991, 319.

¹³⁷⁹ Hild-Hellenkemper, 1990, 463.

¹³⁸⁰ Honigmann kentin adını İznebol şeklinde verir. (Honigmann, 1925, 81.)

¹³⁸¹ Yıldız, 1982, 436.

¹³⁸² Kilikia Bölgesinde ele geçen I.Leon sikkeleri için bak. Baydur-Seçkin, 2001, 113, No:128.

¹³⁸³ Dagron, 1978, 120.

alır ve imparatorun en büyük kızı Ariadne ile evlenir.¹³⁸⁵ Bizans Tarihinde İsaoria Hanedanlığı adı ile yeni bir dönemin başlamasını sağlayan Zenon, Bizans tahtının varisi olmadan önce Tarasikodissas Rusumbladetos¹³⁸⁶ Candidus¹³⁸⁷ İsaorus olarak adlandırılıyordu. I.Leon ölünce yerine, Ariadneden olma 6 yaşındaki torunu imparator olur.¹³⁸⁸ (474) Zenon, Bizans küçük oğlu ile birlikte idare eder, ancak 474 yılının sonlarında oğlu ölünce Zenon, İsaorialı bir komutan olarak tek başına Bizans tahtına oturur.¹³⁸⁹ Bizanslı halk İsaorialılara yabancı gözüyle baktıkları için Zenondan nefret ederler.¹³⁹⁰ Zenon tahta geçer geçmez 475 yılının başlarında yapılan bir darbe ile Bizans tahtından uzaklaştırılır.¹³⁹¹ Ancak Zenon 20 ay gibi kısa bir süre sonunda Bizansa tekrar hakim olur.¹³⁹² Zenon'un Bizans tahtına ikinci defa çıkması Batı Roma İmparatorluğunun sona erdiği bir döneme rastladığı için Bizans halkı ona boyun eğmek zorunda kalmıştır.

Zenon, dini anlaşmazlıkları ortadan kaldırmak için 482 yılında Henotikon (birleştirici) adıyla bir reform yayınladı. Zenon, her kente bir piskopos kaidesine¹³⁹³ rağmen Leontopolis ile İsaoriapolis'in tek bir piskopos tarafından temsil edilmesini emreder.¹³⁹⁴ Fakat bu uygulama hiçbir grubu tatmin etmediği gibi gerginliğin daha da artmasına sebep olur.¹³⁹⁵

Zenon döneminde İsaoria Bölgesi'nde büyük değişiklikler olmuştur. Bu dönemde İsaoria Dekapolis olarak adlandırılan ve daha çok Germanikopolis çevresinde yoğunlaşan kentler kurulmuştur.¹³⁹⁶ Zenonopolis kenti de Zenon'un kendi adına kurduğu bir kent olmalıdır. Bölgedeki Papyrion kenti de Zenon'un karışıklıklarla dolu imparatorluk yıllarında sık sık adını duyduğumuz kentlerden biridir.¹³⁹⁷

Zenon 491 yılında ölünce karısı Ariadne, saray muhafızlarından Anastasius ile evlenir ve onun imparator olmasını sağlar.¹³⁹⁸ (497-518) Anastasius, Zenon döneminde devlet içinde teşkilatlanan İsaorialıları memuriyetlerden uzaklaştırmış, mallarına el koymuş ve yurtlarından çıkararak büyük gruplar halinde Trakya'ya yerleştirmiştir.¹³⁹⁹

¹³⁸⁴ İsaorialı Zenon için bak. Bury, 1923, 389vd.; Süryani Mar-Yeşua, 1958, 8vd.; Lemerle, Syria XL, 1963, 315vd.; Ostrogorsky, 1977, 91vd.; Lemerle, 1978, 315vd.; Németh, 1982, 121vd.; Ostrogorsky, 1986, 56; Dagron-Feissel, 1987, 232; Grant, 1998, 61vd.; Zenon'un dini faaliyetleri için bak. Aydın, 1990, 19.

¹³⁸⁵ Ostrogorsky, 1986, 56.

¹³⁸⁶ İsaorialı Tarasikodissa'nın (Zenon) babası. Bak. Seeck, Rusumbladetos, RE, IA, 1, 1914, 1246.

¹³⁸⁷ İsaoria kökenli bir Grek tarihçisi. Bak. Hortman, Candidus, RE, III, 2, 1899, 1474.

¹³⁸⁸ Yıldız, 1982, 436.

¹³⁸⁹ Ostrogorsky, 1986, 57.

¹³⁹⁰ Brooks, Hist-Rev.8, 1893, 211.

¹³⁹¹ Zenon'a karşı yapılan ayaklanmalar için bak. Scharf, 1990, 147vd.

¹³⁹² Ostrogorsky, 1986, 57.

¹³⁹³ Ramsay, 1960, 410.

¹³⁹⁴ Bu konudaki bir yorum için bak. Yılmaz, 1995, 7.

¹³⁹⁵ Yıldız, 1982, 436.

¹³⁹⁶ Yılmaz, 1991, 7.

¹³⁹⁷ Zenon Papyrion kentinde bir hazine saklamakta idi. (Ramsay, 1960, 425) Bu kenti daha önce ele almıştık.

¹³⁹⁸ Yıldız, 1982, 436; Ostrogorsky, 1986, 59.

¹³⁹⁹ Ostrogorsky, 1986, 60. Zenonopolis kenti bugün Elmayurdu Köyü çevresine verilmektedir. Köyün bugün hâlâ kullanılan adı İnzabol ya da İnebol şeklindedir. Balkanlarda, Bulgaristan sınırında bugün İnebol olarak geçen bir yerleşim daha vardır. Burasının, Anastasius tarafından Constantinopolden kovulan İsaoria kökenli insanlar tarafından kurulmuş olması muhtemeldir. Burası için bak. Rizaj, VII.TTK, Cilt:II, 1970, 665vd.

Kalıntılar

Elmayurdu (İnzabol-İsnebol), B.Karapınar, Tepebaşı (Halimiye-Bednam) Köylerini ziyaretimiz sırasında Zenonopolis antik yerleşmesinin kalıntılarının çok geniş bir alana yayıldığını gördük. Bunlardan kayda değer olanlarına burada değineceğiz.

Kisse Örenyeri¹⁴⁰⁰

Örenyeri adını, bugün kemerli bir girişi halen ayakta duran bir kilise kalıntısından alır.

Katalog No:Z.K.-Kİ1

Eserin adı:Kilise harabesi

Bulunduğu yer:B.Karapınar Kisse ören yeri

Malzemenin cinsi:Yerel taş

Ölçüsü:kemer: yük.:2.40m., gen.:1.66m.

Tanım: Bir kilise kalıntısına ait kemer. (bak. Lev.212-213-214;res.A.K.-Kİ 1)

Yapının temelleri yüzeyden görülebilmektedir. Yapı beyaz dörtgen taşlarla inşa edilmiştir.

Kilisenin taşları yakınlardaki bir taş ocağından getirilmiştir. Kilise çevresinde görmeye alışık olduğumuz ve daha eski bir kültürün izlerini taşıyan sunu çukurları burada da yoğun olarak görülür. Kilise, kaynaklarda şehit Socrates Kilisesi olarak geçmektedir.¹⁴⁰¹ 488 yılında kilisenin atriumu için bir su sistemi düzenlenmiştir.¹⁴⁰² Kiliseye su sağlayan kaynağın önüne bugün büyük bir havuz yapılmıştır. Havuz açılırken ortaya çıkan kanallar iki ayrı koldan ayrı yönlere doğru devam ettiği görülmektedir. Ancak, kilisenin taşları ve kiliseye su sağlayan kanallar büyük oranda yağmalanmıştır.

Kisse örenyerinde kilise yapısından başka yer yer kayalara açılmış nişlere ve sunu çukurlarına da rastlanır. (bak. Lev.215;res.Z.K.-1,2)

Kozbaşı

Kozbaşı ya da Örene olarak bilinen bir tepe üzerinde 1.15x0.50m. ebadında blok taşlarla yapılmış, sur duvarı olabilecek oval bir duvar kalıntısı görülmektedir. (bak. Lev.216;res.Z.KO.-1) Duvarın devamı bahçeler arasında yer yer görülmektedir.

Eskiyerbağ

Eskiyerbağ, Tepebaşı (Halimiye-Bednam) Köyü ile Ermenek kömür ocaklarının yakınındaki tarım arazisinin genel adıdır. Burada, Çaltılı denilen yerde Ayvazınini olarak adlandırılan bir kaya mezarı bulunmaktadır.

Katalog No:Z.E.-KM1

Eserin adı:Kaya mezarı

Bulunduğu yer:Tepebaşı (Halimiye-Bednam) Eskiyerbağ Çaltılı mevki

¹⁴⁰⁰ Kisse Ören yeri, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 24.02.1999 tarih ve 3442 nolu kararı ile 1.derece arkeolojik sit alanı olarak ilan edilmiştir. (Karaman Kültür Envanteri, Sıra No:12).

¹⁴⁰¹ Hild-Hellenkemper, 1990, 463.

¹⁴⁰² Hild-Hellenkemper, 1990, 463.

Malzemenin cinsi: Yerli kaya

Ölçüsü: mezar odası girişi: 0.63x0.50m., mezar odası: 2.15x1.96m., yük.: 1.75m.

Tanım: Yazıtlı bir kaya mezarı. (bak. Lev.217; res.Z.E.-KM 1) Güney cephelidir.

Alınlık kısmı tamamlanmamıştır. Kareye yakın formdaki mezar odasında dikdörtgen nişler vardır. Mezara girişin 0.40m. kadar sol üstünde 0.60x0.37m. ebadında düzleştirilmiş bir panel içinde 11 sıra yazıt vardır.¹⁴⁰³

Yazıt:

INZΑΣΟΥ Σ ΒΑΛΑΜΩΑ Α---
 ΠΑΝΡΤΙΣΕΝ ΤΟ ΗΡΩΙΝ Ε-
 Χ ΤΟΝ ΙΔΙΩΝ ΣΥΝ ΧΑΙ ΤΗΣ
 ΓΥΝΑΙΧΟΣ ΑΥΤΟΥ ΝΙΝΙΑΤΟΣ
 ΣΑΝΔΕΟΥΣ ΕΝ ΥΟΙΣ ΙΔΙΟΙΣ
 -ΩΡΙΟΙΣ ΣΥΝ ΧΑΙ ΠΩΠΑ ΧΑΙ
 ΤΑΡΑΣΕΙ ΥΙΩΝ ΕΠΙΡΟΧ [Ι] ΖΩ
 ΔΕ ΤΗΝ ΦΑΙΝΟΥ Ο ΣΑΝ ΣΕΛΗΝΗΝ
 ΖΑΙ ΤΟΥΣ ΧΑΤΑ-ΘΟΝΙΟΥΣ ΘΕΟΥΣ
 ΜΗΔΕΝΑ ΤΙΘΕΣΘΑΙ ΕΙ ΜΗ ΕΧ ΤΩΝ
 ΝΙΩΝ ΤΙΝΑ

Transkripsiyon:

·-Ινζασου σ Βαλαμωά·ά-σ·
 πήρτισεν τὸ ἥρώϊον ἐ-
 κ τῶν ἰδίων σὺν καὶ τῆς
 γυναικὸς αὐτοῦ Νινιατος
 Σανδεους ἐν τοῖς ἰδίοις
 χωρίοις σὺν καὶ Πωπα καὶ
 Ταρασει υἱῶν ἐπιροκ[ι]ζω
 δὲ τὴν φαίνου σ σαν Σελήνην
 καὶ τοὺς καταχθονίους θεοὺς
 μηδένα τίθεσθαι εἰ μὴ ἐκ τῶν
 υἱῶν τινα

Türkçesi: "Intzasos oğlu Balamoas (bu) mezarı kendi kesesinden karısı Sandes kızı Ninias, oğullar Papas ve Trasisle birlikte kendi topraklarında yaptırdı. Parlak yer ve yer altı tanrıları adına lanet ediyorum oğullarımdan olmayan başka hiç kimsenin konulmaması için."

Yazıtın harf yüksekliği 0.025m. ile 0.027m. arasında değişmektedir. 8. satırdan sonra iki harf girecek şekilde olan boşluğa bir yaprak yerleştirilmiştir. Intzasos ve Balamoas adı bölge için yeni bir isimdir. Yazıt, ay ışığında yapılan bir yemin ve kişinin kendi arazisine gömülerek anılması bakımından ilginçtir.

Sadece yazıtı yayınlanmıştır.¹⁴⁰⁴

Kalıntı olarak Kurban Tepesi, Bey Pınarı, İnönü, Kozbaşı ve Çelebi Yazısı mevkiilerinde de yer yer kaya lahitleri ve sunu çukurları görülmektedir. Ancak, lahitlerin hiçbirisinin kapaklarına rastlanmamıştır.

¹⁴⁰³ Bean-Mitford, 1970, 211, No:240, Phot. No:187.

¹⁴⁰⁴ Bean-Mitford, 1970, 211, No:240, Phot. No:187.

Buluntular

Katalog No:Z.-SB1

Eserin adı:Sütun başlığı

Bulunduğu yer:B.Karapınar Hacıbeyin Düzlüğü Mevkii

Malzemenin cinsi:Yerel yumuşak taş

Ölçüsü:yük.:0.47m., gen.:0.60m.

Tanım: Bir ion başlığı. (bak. Lev.218;res.Z.-SB1) Büyük oranda tahrip olmuştur.

Modern bir havuzun duvarına konulmuştur. Yumurta dizileri belirgindir.

Katalog No:Z.-MP1

Eserin adı:Mimari parça

Bulunduğu yer:B.Karapınar Yusuf Topal Evi

Malzemenin cinsi:Yerel taş

Ölçüsü:-

Tanım:Profilli bir mimari parça. (bak. Lev.219;res.Z.-MP 1) Örene mevkiinden

getirilmiştir.

Katalog No:Z.-MP2

Eserin adı:Mimari parça

Bulunduğu yer:B.Karapınar Mustafa Öztekin Evi

Malzemenin cinsi:Yerel taş

Ölçüsü:yük.:0.62m., gen.:0.18m.

Tanım: Bizans özellikler gösteren bir mimari parça. (bak. Lev.219;res.Z.-MP 2)

Kozbaşı (Örene) mevkiinden getirilmiştir.¹⁴⁰⁵

Katalog No:Z.-Sİ1

Eserin adı:Sikke

Bulunduğu yer:B.Karapınar Kisseönü Mevkii

Malzemenin cinsi:Bronz?

Ölçüsü:Rmax.:? Rmin.:? Ağ.:?

Tanım:Ortaçağ Avrupa sikkesi (bak. Lev.220;res.Z.-Sİ 1)

Ö.Y.:FR. E. N. REX

Sakallı bir figür.?

A.Y.:TEREFOS. SVIT. LA-VICTORIRE. D.RP.

Oturan bir figür. Altta küçük bir delik vardır.

Bunların dışında yine Kisseönü mevkiinde bulunan bronz bir kartal ayağı (bak. Lev.221;res.Z.-B1) ve Doğancı Burnu denen yerden akanthus yapraklı mimari¹⁴⁰⁶ parçalar (bak.Lev.221;res.Z.-B2) ve çevreye yayılmış birçok blok taş buluntularımız arasındadır. Bu blok taşlardan bazılarının üzerinde TH ya da sadece T harfinden oluşan işaretler vardır. Wujewski'ye

¹⁴⁰⁵Z.-MP1 ve Z.-MP2 nolu mimari parçalar, Tarsus Donuktaş kazılarında ele geçen mimari parçalarla karşılaştırılabilir. Bak.Baydur-Seçkin, 2001, Lev.:XLII.

¹⁴⁰⁶ Benzer mimari parçalar Adrasos (Alföldi-Rosenbaum, 1980, Plate LVII, 1, 2, 3) ve Tarsus-Donuktaş'ta (Baydur-Seçkin, 2001, Lev.:XXXVII, XXXVIII, XXXIX) ele geçmiştir.

göre Grekçe T harfi, haç'ın değişik bir şeklidir ve onun Sulzberger'e dayanarak verdiği bilgilere göre bu çeşit haç Hristiyanlıkta ıstırap ve ölümün en eski sembolüdür.¹⁴⁰⁷

Seramik

Kisseönü mevkiinde sağlam olarak iki pişmiş toprak kap ile kandil olabilecek bir malzeme ele geçmiştir. Bunlar, bugün bir köylünün elindedir.

Katalog No:Z.-SE1

Eserin adı:Pişmiş toprak kap

Bulunduğu yer:B.Karapınar Kisseönü Mevkii

Malzemenin cinsi:Pişmiş toprak

Dönemi:İ.S.3.-4.yy.

Ölçüsü:yük.:0.23m., ağız çapı:0.065m., karın çapı:0.54m.

Tanım: Pişmiş toprak kap (bak. Lev.222;res.Z.-SE 1) Açık kahverengi hamurlu.

Katalog No:Z.SE2

Eserin adı:Pişmiş toprak kap

Bulunduğu yer:B.Karapınar Kisseönü mevki

Malzemenin cinsi:Pişmiş toprak

Dönemi:İ.S.3.-4.yy.

Ölçüsü:yük.:0.17m., ağız çapı:0.04m., karın çapı:0.42m.

Tanım:Pişmiş toprak kap. (bak.Lev.222;res.Z-SE 2) Kırmızı kiremit rengi hamurludur.

Katalog No:Z.-KA1

Eserin adı:Kandil?

Bulunduğu yer:B.Karapınar Kisseönü mevki

Malzemenin cinsi:Pişmiş toprak

Dönemi:-

Ölçüsü:yük.:?

Tanım:Pişmiş toprak kandil. (bak. Lev.222;res.Z.-K1) Kırmızı kiremit rengi hamurludur.

¹⁴⁰⁷ Wujewski, 1991, 46.

5. KÜLTÜR TARİHİ

Araştırma sahamızda antik dönemde revaç gören inançlar, halkın yaşam tarzı ve antik çağdan bir kökene dayanan ve günümüz sosyo-kültürel yapısına dayanak olan gelenekleri bu başlık altında ele almak istiyoruz.

5.1. Din:

Bu başlık altında, çalışma sahamızda antik dönemde tapınım gören tanrılar, tanrıçalar ve diğer kültürlerle birlikte bu inançların günümüze yansması ele alınacaktır.

Bilindiği üzere Anadolu'da anatanrıça kültü ilk olarak neolitik dönem insanıyla birlikte Nevali Çori ve Çayönü'nde başlar. Bu kült daha sonra Çatalhöyük ve Hacılar insanıyla birlikte gelenekselleşir.¹⁴⁰⁸ Her toplumda farklı isimler altında sürdürülen ana tanrıça kültü, asıl işlevine sadık kalarak hep üremeyi ve doğurganlığı sembolize etmiştir.¹⁴⁰⁹ Kaynağı Anadolu olan bu inanış, Demirçağı ile birlikte bütün Anadolu topraklarında öze, asıl işlevine bağlı olarak sürdürülmüştür.¹⁴¹⁰ İ.Ö.2. bin başlarında Anadolu'da bu dağ tanrıçasını ilk kez Kubaba olarak görüyoruz. Hititlerde belki Hepat, Phryglerde ise Kybele olur ancak özünden bir şey kaybetmez, sadece adı değişir.¹⁴¹¹

Kybele Lykaonia Bölgesi'nde Zizimene adıyla tapınım görür ve bugünkü Konya-Sızma Kasabası'nda Kybele'nin bir kutsal alanı bulunmaktadır.¹⁴¹² Özellikle dağlık ve kayalık bölgelerdeki kaya mihrapları, kaya basamakları, sunu çukurları ve stel oyukları, ana tanrıça inancına yöneliktir. Boşluğa çıkan kaya basamakları ve bu basamakların sonunda görülen sunu çukurları ya da stel oyuğu, Işık'a göre orada var olduğuna inanılan tanrıçaya ulaşmak içindir.¹⁴¹³ Kaya yüzeyine açılan çeşitli şekillerdeki nişler de yine, kayanın derinliklerinde var olduğu düşünülen tanrıça için açılan bir kapıdır. Işık bu nişlere Anadolu'da "kapı" denilmesini anlamlı bulmaktadır. Kayaların oyulmasıyla meydana getirilen bu anıtlar çeşitli şekillerdedir. Beyşehir-Karahisar Köyü'nde olduğu gibi¹⁴¹⁴ bazen bir nişin içerisine tanrıçanın kendisi yerleştirilmekte, basamakların sonuna yapılan oturmalıklarla yine Işık'a göre tanrıça orada oturuyor şekilde tasavvur edilmekte, bazen de basamaklarla çıkılan bir kaya yüzeyine açılan çeşitli formlardaki oyuklara bizzat tanrıçanın heykeli dikilerek tapınım yapılmaktadır.

Işık'a göre ana tanrıça kültüründe dağların bu kadar önemli olması, ona güç yetmezlikten kaynaklanmaktadır. Dağlar güçtür, tanrıların ve insan üstü güçlerin otağıdır.¹⁴¹⁵ Kayaların kutsallığı çağlar boyunca devam etmiş, her toplumda ve her inançta kayalar veya dağlar çeşitli şekillerde kutsanmıştır. Günümüzde, çalışma bölgemizde de örneklerine rastladığımız gibi, büyük dağlara ad olan "Erenler," "Ulu" ve "Yüce" gibi önekler, kökeni ana tanrıçaya, dolayısıyla dağların kutsallığına dayanan antik çağ inancının bir yansması olmalıdır.¹⁴¹⁶

¹⁴⁰⁸ Işık, 1999, 15.

¹⁴⁰⁹ Vermaseren, 1977, 21vd.;Naumann, 1983, 17;Işık, 1999, 22.

¹⁴¹⁰ Baldıran-Söğüt, Lykaonia Bölgesindeki Kybele Kültü: Beyşehir ve Seydişehir İlçeleri, (yayında).

¹⁴¹¹ Işık, 1999, 1vd.

¹⁴¹² Geniş literatür için bak. Baldıran-Söğüt, Lykaonia Bölgesindeki Kybele Kültü: Beyşehir ve Seydişehir İlçeleri, (yayında).

¹⁴¹³ Işık, 1999, 7vd.

¹⁴¹⁴ Baldıran-Söğüt, Lykaonia Bölgesindeki Kybele Kültü: Beyşehir ve Seydişehir İlçeleri, (yayında).

¹⁴¹⁵ Işık, 1999, 2. Mezar anıtlarında görülen aslan betimlemeleri, aslanın koruyucu özelliğinden ziyade aslana güç yetmezlikten, onunla baş edilemezlikten doğan bir korkunun ürünü olarak yapıldığına inanıyoruz.

¹⁴¹⁶ Kentte yaşayan insanların kır ya da dağı çok olan manzara özlemi, kent hayatının tekdüzeliğinden ya da sorunlarından bir kaçış olduğunun söylenmesinde belki de bilinç altında yatan ve dağların kutsallığından kaynaklanan antik kökenli bir sevginin çeşitli yorumlara bürünerek ortaya çıkmasıdır. Ayrıca, Anadolu folklorunda

Çalışmalarımız sırasında Çukurbağ Asarı,¹⁴¹⁷ Çukurbağ Köristanı,¹⁴¹⁸ Diş Alanı,¹⁴¹⁹ Dipsizin Mağarası,¹⁴²⁰ Eirenopolis,¹⁴²¹ Pharax¹⁴²² ve Germanikopolis¹⁴²³ antik yerleşmelerinde ana tanrıça kültü ile bağlantılı kaya basamakları, sunu çukurları, stel oyukları ve kaya mihraplarına rastlanmıştır. Bölgenin dağlık yapısı bu kültürün buralara kadar uzanıp yeşermesinde etkili olmuştur. Ancak bu anıtların, bölgenin kısa bir süre de olsa Phryg egemenliğine girdiği dönemde (bak. Tarihi Durum) yapıldığını ya da en azından Phryg etkili olduğunu düşünüyoruz. Bozkır yakınlarındaki Domuztepe¹⁴²⁴ ve Dibektaş¹⁴²⁵ kaya anıtları ile Lykaonia Bölgesindeki diğer benzer anıtların,¹⁴²⁶ Phryg bölge sınırına kadar uzanması, bu inancın Phryglerden gelerek bir zincir gibi halka halka İsauria Bölgesinin içlerine kadar sokulduğu göstermektedir.

Özellikle Demirçağı ortalarında revaçta olan ana tanrıça kültü, dağ ya da kaya unsurlarından dolayı öncelikle İsauria Bölgesi gibi dağlık alanlarda yaygınlık gösterir. Ayrıca görüldüğü gibi bu kültürün kadını yücelttiği anlaşılmaktadır. Ana tanrıça kültü, daha önce de belirttiğimiz gibi, modern Anadolu toplumunda büyük dağlara “Ulu,” “Yüce” ve “Erenler” adının verilmesiyle dağlara, kırlara (havası, suyu temiz savunmasıyla) hâlâ duyulan sevgi ve bağlılık ile, bilinçli ya da bilinçsiz yaşatılmaktadır.

Ana tanrıça kültü bütün Anadolu’da yayılmaya başladığı sıralarda tahminen İ.Ö. 2300-2000 yıllarından sonra çalışma sahamızın özellikle doğu kesiminde Tarkhu kültü izlerine de rastlanmaktadır. Ancak, Anadolu gibi istilalar ve göçlerle gelen her türlü kültürel etkiye açık Anadolu topraklarında bir tek inancın olduğu şekli ile bütün bölgelerde asırlarca yandaş bulması beklenemez. Öyle ki, bir dönem ana tanrıça kültürünün hakim olduğu çalışma sahamızda, Anadolu’nun Persler tarafından işgali sırasında koloniler halinde Anadolu Yarımadası’na gelen Maguşlar,¹⁴²⁷ İ.Ö.6.yy.’ın ikinci yarısında erkek egemen bir inanış biçimi olan Mithras kültürünü tüm Anadolu’ya, özellikle Kappadokia ve Pontus Bölgelerine yayarlar.¹⁴²⁸ Mithradates’in müttefiki olan Kilikalı korsanlar arasında Mithras kültü yaygınlaşır ve hatta korsanların Mithras törenleri bile düzenledikleri bilinmektedir.¹⁴²⁹ Mithras kültürünü, Tarsus’ta izlerine rastladığımız Tarkhu kültürünün çalışma sahamıza bir yansıması olarak görmek istiyoruz. Çünkü, her iki kült de doğu kaynaklı ve ortak belirteçlere sahiptir. Çalışma bölgemizde ele aldığımız antik yerleşimlerde Mithras kültürünü kesin olarak belgeleyebileceğimiz materyale rastlamadık. Ancak, son yıllarda yapılan araştırmalarda, Roma dönemine ait Kilikia şehir sikkelerinin birinde¹⁴³⁰ Mithras kültü ile bağlantılı olarak geyik kurban sahnesi bize, çalışma sahamızda bu kültürün

dağ örgesinin işlenmediği kültürel faaliyetlerin çok az olduğu görülmektedir. Özellikle “Uludağ”, “Erenler”, “Yücedağ” gibi dağ adları, kökeni antik çağa dek uzanan bir inancın modern çağa yansıması olmalıdır.

¹⁴¹⁷ Bak. Çukurbağ bahsi.

¹⁴¹⁸ Bak. Çukurbağ bahsi.

¹⁴¹⁹ Bak. Diş Alanı bahsi.

¹⁴²⁰ Bak. Dipsizin Mağarası bahsi.

¹⁴²¹ Bak. Eirenopolis bahsi.

¹⁴²² Bak. Pharax bahsi.

¹⁴²³ Bak. Germanikopolis bahsi

¹⁴²⁴ Bahar, 1999, 15, Lev.43, Yılmaz, 1995, 1vd.

¹⁴²⁵ Swoboda-Keil-Knoll, 1935, 45vd.; Bean-Mitford, 1970, 114, No:97-100; Zoroğlu, 1994, 305, Lev.27.2.1; Işık, 1996, 35, res.15.

¹⁴²⁶ Lykaonia Bölgesi’ndeki benzer örnekler için bak. Baldıran-Söğüt, Lykaonia Bölgesindeki Kybele Kültü: Beyşehir ve Seydişehir İlçeleri, (yayında).

¹⁴²⁷ Maguşlar ve Mithras dini hakkında geniş bilgi için bak. Lequenne, 1979, 87vd.

¹⁴²⁸ Mithras kültü hakkında geniş bilgi için bak. Schutze, 1972, 15vd.

¹⁴²⁹ Schutze, 1972, 15; ayrıca bak, Arslan, 1999, 425vd. Mithras kültürünün erkek egemen anlayışı, korsanlık faaliyetlerinin ruhuna hitap etmiş olmalıdır.

¹⁴³⁰ Bak. Arslan, 1999, 441. Mithras kültü açısından yeni bir gerçeği ortaya çıkaran bu sikke, Anadolu Medeniyetleri Müzesinin unik eserleri arasındadır. Bak. Arslan, 1992, No:92.

kalıntıları olabilecek bazı ipuçları vermektedir. Örneğin, Olosada kentinde işlevini kestiremediğimiz kırık bir parça üzerindeki geyikli mücadele sahnesi, Herakles'in yanısıra Mithras kültü ile de bağlantılı olabilir. Çünkü, elimizdeki bu malzemeye ek olarak, yine Olosada kentindeki bir yazıt, Mithras kültü gibi doğulu bir kült olan Serapis kültürünün buralara kadar sokulduğunu belgelemektedir.¹⁴³¹ Hatta, Olosada kenti dahil diğer kentlerde ele aldığımız figürlü mezar örneklerinde betimlenen boğa, yılan ve hilâl ¹⁴³² gibi belirteçlerin Mithraizm'in yedi simgeleri¹⁴³³ arasında olması, ayrıca bölgede ele geçirdiğimiz bir boğa figürünü, özellikle Suriye ve Mezopotamya kökenli erkek egemen bir inancın da (Mithras kültürünün) bölgede yandaş bulunduğunu kanıtlamaktadır.

Roma dönemine gelindiğinde bölgede erkek ve kadın tanrı egemen kültürün eşit oranda dağıldığı gözlenmektedir. Bölgede derlediğimiz epigrafik buluntulara baktığımızda Zeus kültürünün ağırlıkta olduğu ve Zeus'un üç farklı adla tapınım gördüğü anlaşılmaktadır. Buna göre Zeus, çalışma alanımızdaki Çukurbağ Katireneği'ndeki¹⁴³⁴ bir yazıtta kötülüğü bertaraf eden tanrı olarak, Zeus Madribetos şeklinde anılmakta, Damlaçalı'ndaki bir yazıtta¹⁴³⁵ Zeus Keraunios (yıldırım taşıyan Zeus) olarak, Philadelphia'daki bir yazıtta¹⁴³⁶ ise yine kötülüğe bertaraf eden Zeus Phanasis şeklinde tapınım görmektedir.¹⁴³⁷ Ayrıca, Philadelphia şehir sikkelerinin arka yüzünde Zeus'a da yer verilmiştir.¹⁴³⁸

Zeus'tan sonra Nemesis, Athena ve yer altı tanrılarının, yazıtlar ışığında bölgede eşit oranda tapınım gördüklerinin öğrendik. Buna göre Nemesis bölgede Philadephia¹⁴³⁹ ve Zenonopolis¹⁴⁴⁰ kentlerindeki iki ayrı yazıttan anlaşıldığı kadarıyla kötülüğü uzaklaştıran tanrıça olarak tapınım görür.

Philadelphia yakınlarındaki Damlaçalı ören yerinde¹⁴⁴¹ ise Athena'ya Athena Lamatarma şeklinde ibadet edildiği anlaşılmakta, buna ek olarak Damlaçalı'ndaki bir başka yazıtta¹⁴⁴² ilginç olarak Athena için niş açıldığından söz edilmektedir. Bugüne kadar sadece Kybele için niş açıldığını biliyorduk. Böylelikle, kaya yüzeylerine açılan nişler konusunda Kybele'ye ek olarak yeni bir tanrıça daha karşımıza çıkmaktadır.

Eirenopolis kentindeki bir kaya lahtinin¹⁴⁴³ ve Zenonopolis kentindeki bir kaya mezarının¹⁴⁴⁴ yazıtında yeraltı tanrıları adına yeminler ve beddualar edildiği görülmektedir. Biz, söz konusu yazıtlardaki bu tarz ifadelerin, Mithras, Tarkhu, hatta bu kültlere ilham kaynağı olan ana tanrıça kültü ile bağlantılı olabileceğini düşünüyoruz. Ancak, çalışmanın kapsamını aşmamak için bu konuyu daha fazla irdelenmek istemiyoruz. Yalnız, yukarıda ele aldığımız inançların

¹⁴³¹Bean-Mitford, 1970, 139. Yazıt, 1.yy.'ın son onluğuna tarihlenmektedir.

¹⁴³²Boğa, yılan ve hilâl figürüne Mithraizm ile ilgili betimlemelerde yoğun olarak rastlamaktayız. Bak. Schutze, 1972, 10vd. Bazı Hadrian sikkelerinin arka yüzlerinde ise bir hilâl içerisine yerleştirilmiş 7 yıldız görülmektedir. Bak. Arslan, 1996a, 31vd., Plate:20. Bu betim, Hadrianın doğu seferi ile ilgili olmalıdır.

¹⁴³³Schutze, 1972, 10vd.

¹⁴³⁴Bak. Çukurbağ bahsi.

¹⁴³⁵Bak. Bean-Mitford, 1970, 204.

¹⁴³⁶Bak. Bean-Mitford, 1970, 219.

¹⁴³⁷Olosada (Avşar) yakınlarındaki Thuththurbios (Oduncu Kalesi olmalı) kentinde ise Zeus, "Zeus Bediates" şeklinde tapınım görmüştür. Bak. Bean-Mitford, 1970, 141, No:139. Oduncu Kalesi'ni zaman ve yol sorunu yüzünden ziyaret edemediğimiz için burasını çalışma kapsamı dışında bırakmak zorunda kaldık.

¹⁴³⁸Bak.Schultze, 1926, 262.

¹⁴³⁹Bak.Bean-Mitford, 1970, 219vd.

¹⁴⁴⁰Bak.Zenonopolis bahsi.

¹⁴⁴¹Bak.Bean-Mitford, 1970, 202vd.

¹⁴⁴²Bak. Bean-Mitford, 1970, 203.

¹⁴⁴³Bak.Eirenopolis bahsi.

¹⁴⁴⁴Bak.Zenonopolis bahsi.

kalıntısı olarak düşündüğümüz bazı adetlerin bugün bile bölgede yaşatıldığına şahit olduğumuz için bu konuya da kısaca ele almayı uygun görüyoruz.

Bugün, daha çok yaşlı kuşak arasında yaşatılan bazı inançlar vardır. Mesela; her hafta Perşembe günü güneş batmadan önce ölülerin ruhu için tütsü yakılmakta, baykuş uğursuzluk alameti olarak görülmekte,¹⁴⁴⁵ kutsanan ağaçlara bez bağlanmakta ve çevresine para atılmakta¹⁴⁴⁶ ve yağmurun durması için dışarıya sayacak denilen üç ayak ya da üç ayaklı bir obje bırakılmaktadır.¹⁴⁴⁷ Ayrıca, yeni bir mezar kazılırken daha önce oraya gömülen bir başka ölüye ait kemikler çıkarsa, yeni gömülecek ölü ile birlikte mezara bir miktar metal para da gömülmektedir.¹⁴⁴⁸ Bu batıl inançların her biri ayrı ayrı bir tanrı-tanrıça ya da kült ile ilgili bilgilerimizi hatırlatmaktadır. Günümüze kadar uzanıp gelen bu batıl inançların, antik dönemdeki kültürlerin kırıntıları olduğu şüphesizdir. Bunların kökenine tek tek inmek çalışmanın kapsamını aşacağı için din konusunu burada bitirmek istiyoruz.

5.2. Sosyal Yaşam

Bu başlık altında antik dönemde İsauria halkının yaşam biçimini, halkın karakteristik ve fizyonomik özelliklerini, antik ve modern kaynakların verdiği bilgilere ve ayrıca epigrafik ve arkeolojik belgelere dayanarak ortaya koymaya çalışacağız.

Strabon'un da bildirdiği gibi İsaerialılar'ın yaşadığı topraklar çoğunlukla dağlardan oluşmakta, verimli düzlükler ise yol denecek kadar azdır.¹⁴⁴⁹ Ancak dağlar, bölgedeki irili ufaklı kentleri ya da kaleleri bir duvar gibi çevrelediği için bölge, özellikle istilalar ve savaşlardan korunmak için ideal bir ortamdır. Zaten, tarihçi Zosimos da, İsaerialılar'ın girilmez ve sarp Toros Dağlarında ikamet ettiklerini söylemektedir.¹⁴⁵⁰ Bölgenin topoğrafik yapısından kaynaklanan güçlükler, buralarda yaşamaya mecbur olan antik insanı, en azından yaşam için elzem olan ihtiyaçlarını elde etmede birtakım faaliyetlere yöneltmiştir. Mesela; Ammianus Marcellien'in de belirttiği gibi,¹⁴⁵¹ bölgede doğan ve Seleukeia'da denize dökülen Kalykadnos (Göksu) Nehri, bölgenin tek verimli nehri olduğu için insanlar bundan elverdiği ölçüde yararlanmaya çalışmışlardır. Kalykadnos (Göksu) Nehri'nin sağladığı olanaklar çerçevesinde olasılıkla İ.Ö.3. ve 2. bin yıllarda başlayan, İ.Ö.1.binin ilk yarısında ise giderek yaygınlaşan sedir ağacına yönelik bir ticaretin bölgede yapıldığı anlaşılmaktadır. Germanikopolis çevresi sedir ormanları bakımından çok zengin olduğu için, özellikle gemi yapımında kullanılan bu ağacın Kalykadnos Nehri vasıtasıyla Akdeniz kıyılarındaki limanlara taşındığı, buradan ise Mısır'a götürüldüğü bilinmektedir. Buna ek olarak Mısırluların mumyalamada kullandıkları sedir reçinesini de bölgeden elde ettikleri bilinmektedir. Asurluların ise Kilikia Bölgesindeki madenler için bölgeye akınlar düzenledikleri öğrenmekteyiz.

Bölgenin dağlık yapısından kaynaklanan olumsuzluklar bölgede var olan ticaret metaaları ile giderilmeye çalışılmıştır. Kanımızca bölge halkı Demir Çağı'nın sonlarına kadar dağlık bölgede elverdiği ölçüde tarımını yapar, aynı zamanda ticaret malzemelerini de bölgeye gelen yabancı tüccarlara satmaktadırlar. Bugün bile bölge halkının sedir ağacından elde ettiği reçineyi bölgedeki yüksek yaylalara yaz aylarında çıkan kıyı halkının, küçükbaş hayvanların cilt

¹⁴⁴⁵ Aeneis Destanında, Kartaca'da Dido ile Aeneas arasındaki ilişkiyi anlatan bir pasajda baykuşun uğursuzluk alameti görüldüğü anlamaktayız. Aeneis Destanı için bak. LIMC, I-1, 381vd.

¹⁴⁴⁶ Bu inanış bize Roma'daki kutsal korulukları hatırlatmaktadır. Bak. Hense-Leonard, 1948, 424.

¹⁴⁴⁷ Üç ayak unsuruna Apollon mitolojisinde de rastlamaktayız. Bak. LIMC, II-1, 183vd.

¹⁴⁴⁸ Öbür dünyadaki hayatın ifadesi olan bu inanış bize ayrıca antik dönemde ölülerin ağzına Hadesi geçerken kayıkçı Charon'a verilmek üzere konan altın veya parayı hatırlatmaktadır. Charon mitolojisi ve ikonografisi için bak. LIMC, III-1, 210vd.

¹⁴⁴⁹ Strabon, V,1; VI, 5.

¹⁴⁵⁰ Zosimos, V, 25.

¹⁴⁵¹ Ammianus Marcellinus, XIV.

tedavisinde kullanılmak üzere satın aldığı görülmektedir. Kısacası, antik dönemde İsauria halkı başlangıçta tarıma, hayvancılığa, az da olsa ticarete dayalı bir sosyal yaşam sürmekteydi. Ancak, İskender'in Asya seferinden sonra bölge halkının o güne kadar pek bilinmeyen bir özelliği ortaya çıkar. Bu da, yaşanan coğrafyanın şekillendirdiği asi karakter ve sonucunda ortaya çıkan korsanlık faaliyetleri.

Strabon, kitabının İsauria ile ilgili pasajında bölgede İsauria adında iyi tahkim edilmiş iki yerleşimin olduğunu ve çevresindeki diğer yerleşmelerle birlikte buraların haydut yatağı olduğundan söz eder.¹⁴⁵² Kıyı kentlerinde kaleleri bile bulunan bu korsanlar, Akdeniz ticaretini sekteye uğratabacak çapta büyük korsanlık faaliyetlerine girişirler hatta Roma'nın Mısır'dan gelmekte olan buğday gemilerine saldıran korsanlar Romayı bir süre açlığa mahkum etmişlerdir. Korsanların bu faaliyetleri Romanın bölgeye ciddi askeri seferler düzenlemesine sebep olmuştur.

Korsanlık faaliyetleri sayesinde İsaurialılar'ın karakteristik özellikleri hakkında bilgi sahibi olmaktayız. Tarihçi Zosimos¹⁴⁵³ İsaurialılar'ın zaptedilemez cesurlukta olduklarını bildirir fakat bu özelliklerinin İskender'in Asya seferi sırasında anlaşıldığını yazar. Diodoros ise¹⁴⁵⁴ İsaurialılar'ın Perdikkas ile yaptıkları savaşta teslim olmayıp yaktıkları ateşe atlayarak ölmelerini anlatırken onların cesur ve aynı zamanda esareti sevmeyen, özgürlüklerine düşkün bir toplum oldukları sonucuna varıyoruz. Ayrıca Diodoros, İskender'in askerlerinin ateş söndükten sonra küllerin arasından çok sayıda para topladıklarını yazar ki bu da bize İsaurialılar'ın daha hellenistik dönem başında bile çok zengin olduklarını gösterir.¹⁴⁵⁵ Ancak daha çok korsanların zenginliği olarak tanımlamamız gereken bu zenginliğin korsanlıktan kazanıldığı da kesindir.¹⁴⁵⁶

Topoğrafik yapının insan karakterini belirlemede ne kadar etkili olabileceğini İsaurialılar üzerinde rahatlıkla görebiliriz. Dağlık sahaların insanlara tanıdığı başıboşluk ya da serbestlikten ileri gelen özgürlüğe düşkünlük İsauria halkını kabına sığmayan bir karaktere sokmuştur. Perdikkas¹⁴⁵⁷ ve P.Servilius'un¹⁴⁵⁸ bölge seferleri her ne kadar başarıyla sonuçlansa da İsaurialılar'ın Roma'ya bağlılıkları hep sözde kalmıştır. İ.Ö.52 yılında bölgeye vali olarak gönderilen Romalı meşhur hatip Cicero, arkadaşı Atticus'a yazdığı mektupta bölge halkı ile başa çıkamadığından acı acı söz etmektedir.¹⁴⁵⁹ Romalılar İsaurialıları ancak Romalı birlikler arasında dağınık şekilde kullanarak yatıştırabiliyorlardı.¹⁴⁶⁰ Bölge halkının zaman zaman gruplar halinde uzak ülkelere sürgün olarak gönderildiği de bilinmektedir. Sürgün yöntemine daha sonraki dönemlerde de sık sık rastlamaktayız.¹⁴⁶¹

19.yy. seyyahlarından Texier eserinde İsaurialılar'ın yaşadığı bölgenin topoğrafyası hakkında kısa bir bilgi verdikten sonra bölge halkını Lykaonia ve Kappadokia bölge halklarıyla karşılaştırır.¹⁴⁶² Texier'e göre İsaurialılar Kappadokialılar'dan dini düşünceye onlar kadar önem vermemeleri ile ayrılırlar. Lykaonialılar ise tarihte İsaurialılarla karşılaştırılmayacak kadar bir

¹⁴⁵² Strabon, , VI, 2.

¹⁴⁵³ Zosimos, V, 25.

¹⁴⁵⁴ Diodoros, XVIII, 21-22.

¹⁴⁵⁵ Diodoros, XVIII, 21-22.

¹⁴⁵⁶ Lukianos (Icaromenippos 16, 771), "Kilikialılar soygun, Fenikeliler ticaret, Mısırlılar tarım yapar" der.

Demodocus ise, "Bütün Kilikialılar kötü insanlardır fakat bütün Kilikialılar arasında tek iyi insan Kinyras'tır ve Kinyras Kilikialıdır" der. Geniş bilgi yorum ve Kinyras mitolojisi için bak. Zoroğlu, 1994, 20-24.

¹⁴⁵⁷ Perdikkas ve İsauria Bölgesi'ne yaptığı sefer için bak. Cary-Cook-Adcock, 1927, 464vd.;Hall, 1972, 211vd.

¹⁴⁵⁸ P.Servilius'un bölgeye yaptığı sefer için bak. Hall, 1972, 211vd.

¹⁴⁵⁹ Texier, 2000, 288vd.

¹⁴⁶⁰ Texier, 2000, 288vd.

¹⁴⁶¹ Karamanoğullarına son veren Osmanlılar da bölge halkının direncini kırmak için aynı yönteme başvurmuştur. Sürgün gönderilen halk, gittikleri yerlerde kurdukları kentlere kendi memleketlerindeki yerleşim adlarını vermişlerdir. Bugün, Kıbrıs'ta ve Balkanlarda çalışma sahamızdaki bugünkü yerleşim adları ile aynı adı taşıyan birçok yerleşim birimleri vardır.

¹⁴⁶² Texier, 2000, 288.

üne sahip değillerdir. İsaerialılar'ın hayatı yağmalama ve savaşlarla, Lykaonialılar'ın hayatı ise tarım ve efendiye boyun eğmekle geçmiştir. İsaerialılar sahip oldukları mallar bakımından göçebe sayılırlar. Yaptıkları kaleler ise yağmalamadan elde ettikleri malları saklamak içindir. Araplar gibi çoban ve onlar gibi sık sık lider değiştirmeye meyillidirler. Denizcilik yetenekleri ile Araplara çok benzerler. Dini düşünceleri bir tarafa bırakılırsa İsaerialılar'ın yağmacı karakteri onların, Kilikia'nın kuzeyini yağmalayan "Leuce Syrienne" ırkından olduğu varsayımı ortaya çıkarır.¹⁴⁶³ Bütün verilerden elde ettiğimiz sonuca göre İsaerialılar, savaşa ve ava düşkün, lider tipi bir topluluk olmalıydı.

Böylesine başıboş ve asi bir topluluğun organizeli bir yönetim biçimine sahip oldukları düşünülemez. Olsa olsa bölgede yerel krallıkların egemenliğinde küçük küçük siyasi oluşumlardan söz edilebilir. Ancak, en bariz örneğine Olba'da rastladığımız rahip kralların hüküm sürdüğü yönetim biçimine benzer bir yönetim tarzına bölgenin orta yerindeki Astra antik kentinde rastlamaktayız.¹⁴⁶⁴ Diğer kentlerdeki yönetim biçimi hakkında fikir sahibi değiliz fakat Astra örneği bize, yukarıda da söz ettiğimiz gibi Greklerde görülen polis şeklindeki kent devletçiklerine benzer yarı otonom bir idari sistemin varlığına işaret etmektedir.

İ.Ö.2.binde Arzawa Krallığı içinde yer alan bölgede bu dönemde dil olarak Luwicenin kullanıldığı ancak Luwice'ye ek olarak¹⁴⁶⁵ Hititçenin de konuşulduğu ve tıpkı Akadça gibi uluslararası bir dil olarak yazışmalarda kullanıldığı anlaşılmaktadır.¹⁴⁶⁶ Daha sonraki dönemlerde Lykaonialılarla birlikte İsaerialılar'ın da ailece Grekçe konuştuğu görülür.¹⁴⁶⁷ Bölgeye özgü bir dilin varlığı ise henüz bilinmemektedir.

Bölgede Anadolu'ya özgü miras anlayışının hakim olduğu görülür. En yaşlı oğul kutsallığın ve servetin mirasçısı idi. Ailenin Romalılaştırılması ise babanın vasiyeti ile sağlanıyordu.¹⁴⁶⁸ Bölgeye gelen Roma lejyon askerler yoluyla Romalı isimlerin yerli isimlerle birlikte kullanıldığı görülmektedir. Yazıtlardan edindiğimiz bilgilere göre bölgede Roma döneminde Rouphos, Hieraks, Iuolianos Knas, Diphos, Tatas, Papas,¹⁴⁶⁹ Malabios, Mous, Tan,¹⁴⁷⁰ Appalios,¹⁴⁷¹ Zenon, Skepios, Markos,¹⁴⁷² Smerdis, Oupres, Kilamosis,¹⁴⁷³ Mous, Lous,¹⁴⁷⁴ Kadas, Manes,¹⁴⁷⁵ Terous,¹⁴⁷⁶ Nineis,¹⁴⁷⁷ Tydes, Aurelios Nonnos, Aurelios Nonouas,¹⁴⁷⁸ Toues,

¹⁴⁶³ Texier, 2000, 288vd.

¹⁴⁶⁴ Astra'da ele geçen yazıtlardan anlaşıldığı kadarıyla Astra, rahipler tarafından yönetilen bir köy idi. Kentteki imar faaliyetleri de daha çok rahipler tarafından yürütülmekte idi. Geniş bilgi için bak. Drew-Bear, 1995, 105.

¹⁴⁶⁵ Karauğuz, 2002, 109. (Ten Cate, 1974, 160; Mellart, 1981, 142).

¹⁴⁶⁶ Geniş bilgi için bak. Karauğuz, 2002, 109. (Knudtzon, 1902, 35vd.).

¹⁴⁶⁷ Ramsay, 1967, 200.

¹⁴⁶⁸ Ramsay, 1967, 209.

¹⁴⁶⁹ Bu isimlerin geçtiği yazıt için bak. Bean-Mitford, 1970, 199, No:220; ayrıca bak. Germanikopolis bahsi, Kat. No: G.-KM1.

¹⁴⁷⁰ İsimlerin geçtiği yazıt için bak. Bean-Mitford, 1970, 199, No:224; Germanikopolis bahsi, Kat. No:G.A.-KL1.

¹⁴⁷¹ İsmi geçtiği yazıt için bak. Bean-Mitford, 1970, 207; ayrıca bak. Eirenopolis bahsi, Kat. No: E.A.-KL1.

¹⁴⁷² Çalışmalarımız sırasında Gevne ve Keşşafli Yaylasında Bean-Mitford'un yayınladığı yazıtlardan hiçbirini bulamadık. Araştırmacıların yayınladığı bu yazıt için bak. Bean-Mitford, 1970, 119vd.

¹⁴⁷³ Çalışmalarımız sırasında Gevne ve Keşşafli Yaylası'nda Bean-Mitford'un yayınladığı yazıtlardan hiçbirini bulamadık. Araştırmacıların yayınladığı bu yazıt için bak. Bean-Mitford, 1970, 119vd.

¹⁴⁷⁴ Eirenopolis kentini ziyaretimiz sırasında söz konusu isimlerin geçtiği yazıtı bulamadık. Kayıp olan yazıt hakkında geniş bilgi için bak. Bean-Mitford, 1970, 205vd.

¹⁴⁷⁵ İsimlerin geçtiği yazıt için bak. Bean-Mitford, 1970, 208; ayrıca Eirenopolis bahsi, Kat. No: E.Ç.-KL1.

¹⁴⁷⁶ Yunt Dağı Söğüt Alanındaki kalıntıların olduğu sahayı zaman sorunu yüzünden ziyaret edemedik. Buradaki yazıtlar ve yazıtlarda geçen isimler için bak. Bean-Mitford, 1970, 126.

¹⁴⁷⁷ Philadelphia kentini ziyaretimiz sırasında Bean-Mitford'un kentten yayınladığı yazıtlardan sadece birini bulabildik. O da büyük oranda kazanmış şekildedir. Araştırmacıların kentte yayınladıkları yazıtlar ve bu yazıtlarda geçen isimler için bak. Bean-Mitford, 1970, 216vd.

¹⁴⁷⁸ Yazıt için bak. Görmel bahsi, Kat. No:G.Y.-KL1; ayrıca bak. Bean-Mitford, 1970, 208.

Tes, Montanos, Tetes, Neis, Diomedes, Dubernaras, Killis, İngamis,¹⁴⁷⁹ Aurelios, Mossomeus,¹⁴⁸⁰ Ivrouasis, Pappas, Toutous,¹⁴⁸¹ Intzasos, Balamoas, Sandes, Tarasis,¹⁴⁸² Ivrasis, Innus, Kloues, Inous, Kai, Nous, Mouatos ve Nonnous¹⁴⁸³ gibi erkek isimlerinin, Abas,¹⁴⁸⁴ Ainis,¹⁴⁸⁵ Klamosis, Nannis,¹⁴⁸⁶ Rove,¹⁴⁸⁷ Tatias,¹⁴⁸⁸ Kidamouasis ve İmmas¹⁴⁸⁹ gibi bayan adlarının; geç Roma döneminde Pas, Tyranos,¹⁴⁹⁰ Akuila, Markos, Markos Valerius Akuilas, Gaios Ioulios Killes,¹⁴⁹¹ Kleonikos, Songilamis Trebemios,¹⁴⁹² Papas, Konon, Kodisa ve Papias¹⁴⁹³ erkek adlarının, Ioulia Matis ve Koropissene,¹⁴⁹⁴ bayan isimlerinin; erken Hristiyanlık döneminde Minkebaules, Eustathios, Teukhros, Konon,¹⁴⁹⁵ Akaras,¹⁴⁹⁶ Thekles¹⁴⁹⁷ ve Auksitios,¹⁴⁹⁸ erkek adlarının, Tetes ve Immas¹⁴⁹⁹ bayan adlarının; İ.S.3.yy.'da ise Tarasios, Aurelios Akhoris,¹⁵⁰⁰ Diodotos, Marcus

¹⁴⁷⁹Philadelphia kenti yakınlarındaki Damlaçalı Küllün ören yerinden Bean-Mitford, on yazıt yayınlamışlardır. Bunların hepsi de kutsama yazıtıdır. Çalışmalarımız sırasında bu yazıtların kazındığı ve Athena için açıldığı anlaşılan büyük nişin yerini tespit ettik ancak içerde yakılan ateşin dumanları kaya yüzeyini tamamen kapladığı için yazıtları göremedik. Yazıt ve içerisinde geçen isimler için bak. Bean-Mitford, 1970, 202vd.

¹⁴⁸⁰Neapolis kentindeki bir lahtin yazıtında geçen bu isimler için bak. Neapolis bahsi, Kat. No:N.Ö.-LG1;ayrıca bak. Bean-Mitford, 1970, 238.

¹⁴⁸¹Bu isimler Çukurbağ Katireneğindeki sarp bir kayanın batıya bakan yüzeyine işlenen yazıtta geçmektedir. Bak. Çukurbağ bahsi, Kat. No: Ç.KE.-YA1;ayrıca bak. Bean-Mitford, 1970, 215.

¹⁴⁸²İsimler, Zenonopolis kentindeki bir kaya mezarının yazıtında geçmektedir. Bak. Zenonopolis bahsi, Kat. No: Z.E.-KM1;ayrıca bak. Bean-Mitford, 1970, 211, Phot. No:187.

¹⁴⁸³İsimler Çukurbağ Köristanındaki bir kaya mezarının yazıtında geçmektedir. Bak. Çukurbağ bahsi, Kat. No: Ç.K.-KM3; ayrıca bak. Bean-Mitford, 1970, 214, Photo 189.

¹⁴⁸⁴Bu ismin geçtiği yazıt için bak. Bean-Mitford, 1970, 199, No:220;ayrıca Germanikopolis bahsi, Kat. No: G.-KM1.

¹⁴⁸⁵Bu isimlerin geçtiği yazıt için bak. Bean-Mitford, 1970, 199, No:220;ayrıca Germanikopolis bahsi, Kat. No: G.-KM1.

¹⁴⁸⁶Çalışmalarımız sırasında Gevne ve Keşşafli Yaylasında Bean-Mitford'un yayınladığı yazıtlardan hiçbirini bulamadık. Araştırmacıların yayınladığı bu yazıt için bak. Bean-Mitford, 1970, 119vd.

¹⁴⁸⁷Yunt Dağı Söğüt Alanındaki kalıntıların olduğu sahayı zaman sorunu yüzünden ziyaret edemedik. Buradaki yazıtlar ve yazıtlarda geçen isimler için bak. Bean-Mitford, 1970, 126.

¹⁴⁸⁸Yazıt için bak. Görmel bahsi, Kat. No:G.Y.-KL1;ayrıca bak. Bean-Mitford, 1970, 208.

¹⁴⁸⁹Neapolis kentindeki bir lahtin yazıtında geçen bu isimler için bak. Neapolis bahsi, Kat. No:N.Ö.-LG1;ayrıca bak. Bean-Mitford, 1970, 238.

¹⁴⁹⁰Lauzadostaki sözkonusu isimlerin geçtiği yazıtı bulamadık. Bak. Bean-Mitford, 1970, 210.

¹⁴⁹¹Pharax Nekropolündeki bir kaya mezarının yazıtında geçen bu isimler için bak. Bean-Mitford, 1970, 213, Phot.188; ayrıca bak. Pharax bahsi, Katalog No:G.K.-K.M.2.

¹⁴⁹²Buradaki isimlerin geçtiği yazıtlı blok ilk defa tarafımızdan bulunmuştur. Bak. Pharax bahsi, Kat. No: G.P.-L1.

¹⁴⁹³İsimler, Işıklı Köyü'ndeki bir kaya mezarının yazıtında geçmektedir. Bak. Sterret, 1888, 83; Bean-Mitford, 1970, 215;ayrıca bak. Işıklı bahsi, Kat. No: I.-KM1.

¹⁴⁹⁴İsimler, Pharax Nekropolündeki bir kaya mezarının yazıtında geçmektedir. Bak. Bean-Mitford, 1970, 213, Phot.188;ayrıca bak.Pharax bahsi, Kat. No: G.K.-K.M.2.

¹⁴⁹⁵Bu isimlerin geçtiği yazıtı çalışmalarımız sırasında bulamadık. Bean-Mitford'un çalışmalarında ele aldıkları bu yazıtlar için bak. Bean-Mitford, 1970, 199.

¹⁴⁹⁶Yunt Dağı Söğüt Alanındaki kalıntıların olduğu sahayı zaman sorunu yüzünden ziyaret edemedik. Buradaki yazıtlar ve yazıtlarda geçen isimler için bak. Bean-Mitford, 1970, 126.

¹⁴⁹⁷Philadelphia kentini ziyaretimiz sırasında Bean-Mitford'un kentten yayınladığı yazıtlardan sadece birini bulabildik. O da büyük oranda kazanmış şekildedir. Araştırmacıların kentte yayınladıkları yazıtlar ve bu yazıtlarda geçen isimler için bak. Bean-Mitford, 1970, 216vd.

¹⁴⁹⁸İsim, Philadelphia kenti yakınlarındaki antik bir köprünün yazıtında geçmektedir ancak yazıt bugün tamamen kazanmıştır. Bak. Bean-Mitford, 1970, 219vd.

¹⁴⁹⁹Philadelphia kentini ziyaretimiz sırasında Bean-Mitford'un kentten yayınladığı yazıtlardan sadece birini bulabildik. O da büyük oranda kazanmış şekildedir. Araştırmacıların kentte yayınladıkları yazıtlar ve bu yazıtlarda geçen isimler için bak. Bean-Mitford, 1970, 216vd.

¹⁵⁰⁰İsimlerin geçtiği yazıtlar bugün kayıptır. Bak. Bean-Mitford, 1970, 199.

Aurelius Solon, Isidoros¹⁵⁰¹ ve Aurelios Menophilos Moutas¹⁵⁰² gibi erkek adlarının, Kallistratos ve Immas gibi bayan adlarının yaygın olduğu görülür. Buna göre bölgede özellikle Pappas adının antik çağda sevilerek kullanılan isimlerden olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Germanikopolis kent adının¹⁵⁰³ Roma, Eirenopolis (Hirenopolis şeklinde) kent adının ise İ.S.300 yıllarına tarihlenen yazıtlarda geçtiği görülmektedir. Yazıtlar sayesinde bölgedeki komşu kentler olması muhtemel Merina, Koropissa¹⁵⁰⁴ ve Kollina¹⁵⁰⁵ adındaki yer adlarını ve bölgede Roma döneminde yaşadığı ve faaliyette bulunduğu anlaşılan Demetrios,¹⁵⁰⁶ Dubernaras,¹⁵⁰⁷ Tetes oğlu Tous,¹⁵⁰⁸ Kabailis oğlu Nanouas,¹⁵⁰⁹ Takizasis,¹⁵¹⁰ ve Talos¹⁵¹¹ adlı mezar ustalarının, geç Roma döneminde ise Papias'ın torunu Kyrikos¹⁵¹² olarak anılan başka bir mezar ustasının yaşadığını ve faaliyette bulunduğunu öğrenmekteyiz. Çalışmalarımızda ele aldığımız figürlü fakat yazısız diğer mezar anıtlarının da stil kritiğini yaparak bu ustalar tarafından yapılmış olabileceği sonucuna vardık. Bu durumda söz konusu ustaların yaptığı figürler bize bölge insanının antik dönemdeki giyim zevki konusunda ipuçları vermektedir.

Texier, İsaerialılar'ın alışılmış kıyafetlerinin, kenarı kırmızı, bir çeşit yağmurluğa benzediğini söyler ancak bunu belgeleyen somut bir delili yoktur.¹⁵¹³ Bölgede yüzey araştırması yapmış olan Scarborough, figürlü mezar örneklerinden yola çıkarak İsaerialıların giyiniş tarzını belirlemeye çalışmıştır.¹⁵¹⁴ Araştırmacı Hadim Gederet (Dereçi) Köyü yakınlarındaki bir larnaxta bulunan figürlere dayanarak İsauria Bölgesi'nde kadınların uzun elbiseli ve başlarını örten şallarıyla dikkat çektiklerini vurgulamaktadır. Çalışma sahamızdaki figürlü mezar anıtlarında da benzer özellikleri tespit ettik. Ayrıca figürlü örneklerle dayanarak İsauria Bölgesine özgü karakteristik betimlemeleri ve simgeleri şu şekilde sıralayabiliriz: süvari, aslan, üzüm

¹⁵⁰¹Philadelphia kentini ziyaretimiz sırasında Bean-Mitford'un kentten yayınladığı yazıtlardan sadece birini bulabildik. O da büyük oranda kazınmış şekildedir. Araştırmacıların kentte yayınladıkları yazıtlar ve bu yazıtlarda geçen isimler için bak. Bean-Mitford, 1970, 216vd.

¹⁵⁰²Philadelphia kentini ziyaretimiz sırasında Bean-Mitford'un kentten yayınladığı yazıtlardan sadece birini bulabildik. O da büyük oranda kazınmış şekildedir. Araştırmacıların kentte yayınladıkları yazıtlar ve bu yazıtlarda geçen isimler için bak. Bean-Mitford, 1970, 216vd.

¹⁵⁰³Philadelphia kenti yakınlarındaki Damlaçalı Küllün ören yerinden Bean-Mitford, on yazıt yayınlamışlardır. Bunların hepsi de kutsama yazıtıdır. Çalışmalarımız sırasında bu yazıtların kazındığı ve Athena için açıldığı anlaşılan büyük nişi tespit ettik ancak içerde yakılan ateşin dumanları kaya yüzeyini tamamen kapladığı için yazıtları göremedik. Yazıt ve içerisinde geçen isimler için bak. Bean-Mitford, 1970, 202vd.

¹⁵⁰⁴Philadelphia yakınlarındaki Damlaçalı Küllün ören yerindeki bir yazıtta geçen bu yer adları için bak. Bean-Mitford, 1970, 202vd. Yazıttaki ifadeye göre Merina'da yaşayan Koropissalı Kilis oğulları Neis ve Diomedes, Germanikopolisli Dubernaras'ın oğulları Killis, Tetes ve Tes ve onların kuzeni Ingamis oğlu Dubernaras, tanrıça Athena Lamatorma için kendi keselerinden bir sütunu adak olarak dikmişlerdir. Bak. Mitford, 1980, 1245.

¹⁵⁰⁵Pharax nekropolündeki bir kaya mezarının yazıtında geçen bu yerin tribus olduğundan söz edilmektedir. Bak. Sterret, 1881, 81; Bean-Mitford, 1970, 213, Phot.188; ayrıca bak. Katalog No: G.K.-KM2.

¹⁵⁰⁶Neapolis kentindeki bir lahtin yazıtında geçen bu isimler için bak. Neapolis bahsi, Kat. No:N.Ö.-LG1; ayrıca bak. Bean-Mitford, 1970, 238.

¹⁵⁰⁷Philadelphia kenti yakınlarındaki Damlaçalı Küllün ören yerinden Bean-Mitford, on yazıt yayınlamışlardır. Bunların hepsi de kutsama yazıtıdır. Çalışmalarımız sırasında bu yazıtların kazındığı ve Athena için açıldığı anlaşılan büyük nişi tespit ettik ancak içerde yakılan ateşin dumanları kaya yüzeyini tamamen kapladığı için yazıtları göremedik. Yazıt ve içerisinde geçen isimler için bak. Bean-Mitford, 1970, 202vd.

¹⁵⁰⁸Yunt Dağı Söğüt Alanındaki kalıntıların olduğu sahayı zaman sorunu yüzünden ziyaret edemedik. Buradaki yazıtlar ve yazıtlarda geçen isimler için bak. Bean-Mitford, 1970, 126.

¹⁵⁰⁹Eirenopolis kentinde sanatkar adının geçtiği bu yazıt bugün kayıptır. Bak. Bean-Mitford, 1970, 207vd.

¹⁵¹⁰Gevne ve Keşşafılı Yaylasında Bean-Mitford'un yayınladığı yazıtlardan hiçbirini bulamadık. Araştırmacıların yayınladığı bu yazıt için bak. Bean-Mitford, 1970, 119vd.

¹⁵¹¹Bak. Bean-Mitford, 1970, 199, 201, No:224.;Katalog No:G.A.-KL1.

¹⁵¹²Bak. Sterret, 1888, 83; Bean-Mitford, 1970, 215;Kat.No: I.-KM1.

¹⁵¹³Texier, 2000, 297.

¹⁵¹⁴Scarborough, 1995, 340.

salkımı, örtülü kadınlar, hilâl, kartal, yılan ve haç. Bu betimlemeler ve simgelerin ifade ettiği gizli anlamlara metin içinde yeri geldikçe değinilmiştir.

6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Çalışmamıza ad olan Germanikopolis (Ermenek) kenti, Dağlık Kilikia (Cilicia Tracheia) Bölgesi'nde, Toroslar'ın İç Anadolu'ya bakan kuzey kesiminde, İ.Ö.1.yy.'dan sonra İsauria denmeye başlanan bölgenin güney doğusunda yer almaktadır. Burası, doğu yönünden Ovalık Kilikia (Cilicia Pedias), batıdan İsaerialılar'ın komşusu Homonadlar ve Sadeseisler Ülkesi, kuzeyden Lykaonia Bölgesi, güneyden ise Dağlık Kilikia'nın önemli kıyı kentlerinden olan Kelenderis (Aydıncık) ve Anemurium (Anamur) kentleriyle çevrilidir. Çalışma sahası aynı zamanda İç Anadolu'yu Akdeniz kıyılarına bağlayan Orta Dağlık Kilikia Yolu ve Batı Yolu denen yollar arasında kalmaktadır. İdari olarak ise bugün, Karaman İli Ermenek, Sarıveliler ve Başyayla İlçeleri ile Konya İli Taşkent İlçesi'nin çevrelediği yaklaşık 4000km.²'lik bir alana denk düşmektedir.

Çalışma kapsamında öncelikle yukarıda sınırlarını çizdiğimiz bölgede yer alan irili ufaklı antik kentlerle ilgili ön bilgiler topladık. Daha sonra bölgede tespit ettiğimiz otuz yakın antik kentte yüzeyde görülen antik malzemeleri kayda geçirdik. Ayrıca söz konusu kentlerden Konya ve Karaman Müzelerine getirilen eserleri inceledik. Çalışmamızda, antik kaynaklar, yerli ve yabancı literatürde bölgedeki kentler ve kalıntıları hakkında verilen kısa kısa bilgileri derleyerek bir bütün halinde bilim alemine sunmaya çalıştık. Bir anlamda bugüne kadar ihmal edilen batıda Astra (Tamaşalık) doğuda ise Adrassos (Balabolu) arasındaki boşluğu tamamlamış olduk. Çalışmamızın bizden sonra bölgede araştırma yapacak bilim adamları için rehber olacağına inanıyoruz.

Bu düşünce ile başlayıp tamamladığımız çalışmamızda şu sonuçlara ulaştık;

1-Güney İsauria olarak da tanımlayabileceğimiz bu topoğrafyanın dağlık ve dışa kapalı yapısı, bölgeye insan topluluklarının yerleşmesinde önemli bir faktör olmuştur. Bu özelliğinden dolayı bölge, istilacı toplumların saçtığı tehlikeden kaçan insanlar için önemli bir sığınak olmuştur. Böylece dış etkilere de kapalı olan bölgede yerel üslupta bir sanat ortaya çıkmıştır. Kısacası çalışma bölgemiz, topoğrafyanın tarihi olaylara, insan topluluklarının aktivitelerine hatta insan karakterine olan etkisinin fazlasıyla hissedildiği ender bölgelerden biridir.

2-Dağların sağladığı doğal sığınak, Kalykadnos (Göksu) Nehri ve sedir ormanları, çalışma sahamızı cazip kılan üç unsurdur.

3-Çalışma alanımızın doğusunda ve batısında Anadolu Yarımadası'nın iç kesimlerinden Akdeniz kıyılarına inen iki büyük yol bulunduğu için çalışma kapsamında ele aldığımız sahaların antik dönemde stratejik ve jeopolitik bir öneme sahip olduğuna pek ihtimal vermiyoruz. Ancak, bölgenin başkenti İsauria'dan Germanikopolis'e gelerek iki ayrı kol halinde güney kıyılarına inen, hatta günümüzde de kullanılan tâli yolun zaman zaman tercih edilmiş olduğunu da görmekteyiz. Ayrıca, Kaykadnos'un (Göksu) bir kolu olan Ermenek Çayı'nın, bölgenin özellikle sedir ormanları bakımından zengin olması, çalışma sahamıza olan ilgiyi artırmış olabileceğini düşünüyoruz.

4-Çalışma sahasının dağlık yapısı, korsanlık faaliyetleri için vazgeçilmez olunca bölgede yerel üslupta oluşan eserlerde zaman zaman doğulu ve Romalı etkilerin de görülmeye başlandığı anlaşılmaktadır. Çünkü, özellikle Roma, korsanlardan gelen tehlikeyi bertaraf etmek için bölgeye sık sık askeri seferler düzenlemek zorunda kalır. Bunun sonucunda özellikle kültürel anlamda Romalı etkilerin bölgeye yerleşmeye başladığını bilhassa mezar yazıtlarındaki ifadelerden anlamaktayız. Doğulu etkileri kesin bir şekilde gösteren malzemeye henüz rastlamadık. Ancak Astra yazıtlarında Pers isimlerine rastlanmıştır.

5-Bölgedeki antik kalıntıların çoğunu mezar yapıları oluşturmaktadır. Kaya mezarları, üçgen alınlıklı, kemer alınlıklı ve alınlıksız olmak üzere üç farklı tip gösterir. Bunlar içerisinde üçgen ve kemer alınlıklı olan kaya mezarlarının bazıları da yazıtlıdır. Söz konusu kaya mezarlarında genellikle ölen kişilere ait olması gereken ikili figürler, aslanlar, yılanlar ve medusa başlarından oluşan figürler geniş yer tutar. Bir örnekte karşılıklı atlılar, bir örnekte ise çift başlı kartal betimi görülmektedir. Figürlü kaya mezarlarının bölgede yayılımı ise ilginçtir. Figürlü ve yazıtlı kaya mezarları genellikle çalışma sahasının güney doğu bölümünde Pharax nekropolü çevresinde yoğunlaşmıştır ve bu mezarların yazıtlarından anladığımız kadarıyla mezarlar Romalı adlar taşıyan kişiler için yapılmıştır. Kaya mezarları grubundan önemli miktarda kaya mezarlarının ise henüz tamamlanmadığı, sadece kaba işçiliği yapıp öylece bırakıldığı görülmektedir.

6-Kaya lahitleri sadece dört merkezde görülmektedir. Domitiopolis, Lauzados ve Eirenopolis nekropolü ile Germanikopolis yakınlarındaki bugünkü Karalar Mahallesi. Bunlar genellikle tipik aslanlı kapaklara sahip ancak çoğunluğu büyük oranda tahribat görmüştür. Lauzados nekropolündeki kaya lahitleri genellikle ana kayaya açılan büyük bir açıklığın içinde ikili, üçlü, hatta beşli mezar şeklinde dizayn edilmiş, bazıları da iki katlı olarak tasarlanmıştır. Buradaki kaya lahitlerinin üzerine kapatılan kapaklardaki aslan tiplmeleri ise bölgedeki diğer örneklerden belirgin olarak ayrılmaktadır.

7-Lahitler yoğun olarak Philadelphia kenti nekropolünde görülse de yer yer Pharax ve Neapolis çevresinde de rastlanmaktadır. Ancak lahit gövdeleri genellikle süslemesizdir. Birçoğu tabula ansatalı bazıları ise sadece tabulalıdır. Philadelphia'daki gırlantlı bir lahit ise bu tipin tek örneğidir.

8-Lahit kapakları İsauria tipi olarak bilinen tipik aslanlı kapaklardır. Fakat bunlar da kendi içinde betimleme biçimi olarak alt gruplara ayrılabilir. Mesela; bir kısım lahit kapaklarında aslanların yeleleri gerçeğe uygun biçimde dalgali çizgilerle verilirken bazı örneklerde ise yeleler iç içe daireler şeklinde betimlenmiştir. Aslanın pençeleri bazı örneklerde insan eli şeklinde kabaca verilmiş, bazen ise gerçeğe yakın olarak betimlenen aslanın pençeleri arasında yılan, keçi hatta boğa figürleri görülmektedir. Kapağa uzanmış şekilde betimlenen aslanlar genellikle tehlikesiz ve uysal bir aslan profili çizmektedir.

9-Balcılar (Alata) Kasabası'ndaki bir mezar steli, çalışma sahasında temsil edilen tek örnektir. Bu örnekte betimlenen figürlerde, bölgedeki diğer figürlü mezar anıtlarında görülen yerel üslubu görmekteyiz. Ayrıca, çalışma sahasında Roma dönemi yer adlarının yaygınlığına karşı, Roma yer isimlerinden farklı olduğu anlaşılan Alata (bugünkü Taşkent Balcılar Kasabası) ve Arnav (bugünkü Ermenek Yalıncal Köyü) yer adlarının Luwice ya da Hititçe bir kökene dayandığını düşünüyoruz.

10-Bölge yazıtlar bakımından çok zengindir. Bunların çoğu mezar yazıtı olmasına rağmen bu yazıtlar sayesinde bölgedeki kültür ve inanışlar hakkında önemli bilgilere ulaştık. Ayrıca yine, gerek tarafımızdan bulunan ve gerekse literatüre geçmiş yazıtlar içerisinde Luwice olabileceğini düşündüğümüz isimlere de rastlanmıştır. Böylece, İsauria Bölgesi içerisinde Karalis, Trogitis ve Artanada'dan sonra prehistorik çağlarda Germanikopolis çevresine de Luwiler unsurların sokulduğu anlaşılmıştır. Yazıtlar sayesinde aynı zamanda, M.Şahin tarafından tespit edilen İsauria Bölgesi'ndeki antik dönem taşçı ustalarına yeni isimler eklenmiştir.

11-Figürlü örnekler bakımından en iyi korunmuş eserleri Olosada (Avşar) kentinde görmekteyiz. İşlevini kesin olarak bilemediğimiz bu örneklerin sunak ya da bir mimari yapıya ait parçalar olduğunu düşünüyoruz. Olosada kentindeki söz konusu figürlü bir sunak iki katlı bir friz şeklinde iki ayrı olayı canlandırmaktadır. Bu, çalışma sahasındaki figürlü eserlerde bir konunun canlı bir şekilde sahnelendiği tek örnektir.

12-Bölgede ayakta kalan mimari yapı yok denecek kadar azdır. Eirenopolis kentindeki bir anıt mezar, kısmen ayakta kalabilmiş tek örnektir. Olosada kenti akropolünde işlevini kestiremediğimiz bir yapıya ait temel kalıntısı ve Papyrion kenti içinde değerlendirdiğimiz ve yeraltı tonozlu mezarları olarak tanımladığımız mezarlar dışında mimari yapıya rastlanmaz. Ortaçağ özellikler gösteren kule ve kale yıkıntılarını ise konumuz gereği ele almadık. Mimari yapılara ait olması gereken süslemeli parçalar genellikle köy evlerinin duvarlarında yapı malzemesi olarak kullanılmış ve bunların tamamı Bizans dönemi süslemeli mimari parça özellikleri ile benzerlik göstermektedir.

13-Ele aldığımız kentlerde yüzeyden topladığımız seramik parçaları genellikle büyük depolama kaplarına ait kaba seramik örnekleridir. Bunun yanısıra birkaç örnekte hellenistik özellik gösteren ince işçilikli kaseler ve mutfak kaplarına da rastlanmıştır. Bu örneklerin ise bölgeye dışardan gelmiş olabileceğini düşünüyoruz.

14-Bölgede ana tanrıça kültü ile ilgili sunu çukurları, stel oyukları ve kaya basamaklarına çokça rastlanmıştır. Ayrıca Philadelphia kenti yakınlarındaki Damlaçalı Küllünde, literatüre geçen fakat bizim bulamadığımız bir yazıt sayesinde kayaya açılan nişlerin bilinmeyen bir başka yönünü daha tespit ettik.

15-Ele aldığımız kentlerde kaçak kazılar sonucu ele geçmiş eserler Konya ve Karaman müzelerinde korunmaktadır. Bunlar içerisinde sikkeler önemli bir yer tutmaktadır. En erken sikke Claudius (İ.S.41-54) dönemindedir. Çoğunluk ise İ.S.4.-5.yy. sikkeleridir. Grek sikkelerine ve kent sikkelerine hiç rastlanmamıştır. Ancak bölgede Germanikopolis, Philadelphia ve Eirenopolis kentlerinin sikke darbettiği bilinmektedir. Fakat, doğudaki başka bir Eirenopolis kentinden dolayı çalışma sahamızdaki Eirenopolis kentinin sikke tipini belirleyemedik. Müzelerde, sikkelerden başka tıbbi aletler, ok uçları, takılar, cam ve pişmiş toprak kaplar ve bronz iki yontu bulunmaktadır.

16-Aslan figürleri, yılan, medusa, hilâl, üzüm salkımı, başı kapalı hanımlar, dize kadar inen tunikalı erkekler ve çift sürme sahnesi bölgede sık görülen motiflerdir.

17-Zeus, Athena ve Nemesis çalışma sahamızda tapınım gören tanrı ve tanrıçalardır.

18-Ele aldığımız kentlerin birbirleri ile olası ekonomik veya siyasi ilişkisini belgeleyecek materyal tespit edilememiştir. Yalnız, Philadelphia kenti yakınlarındaki Damlaçalı Küllünde literatüre geçen fakat yerinin tam olarak tespit edemediğimiz bir yazıt bu konuda az da olsa ipuçları vermektedir. Yazıttaki ifadeler göre Roma İmparatorlarından Septimius Severus'un bölgeyi ziyareti sırasında Germanikopolis ve komşu Koropissa halkının birlikte imparator için adak adadıkları anlaşılmaktadır. Bu sayede her iki kentin olağan bir durum halinde birlikte hareket ettikleri anlaşılmaktadır. Bunun dışında yazılı bir belge olmasa da Papyrion olarak düşündüğümüz bugünkü Bağdat Kırı'ndaki kent ile Costantinopol, Seleukeia ve Sbide arasında imparator Zenon kaynaklı siyasi ve diplomatik olayların cereyan ettiğini tarihi olaylardan anlamaktayız.

19-Bölgedeki sanat eserlerinden yola çıkarak antik dönemde buralarda yaşayan halkın ekonomik bağlamda çok da ferah düzeyde olmadığı sonucuna vardık. Öyle ki insanlar günlük ihtiyaçlarını bile temin edemediği için lüks mezar anıtları yaptıracak, uzak memleketlerden nitelikli taş ustaları getirtecek kadar zengin değildir. Bu yüzden bölgede dolaşan ikinci üçüncü derecedeki taş ustaları halkın ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışmışlardır.

20-Bölgede tarım yapılabilecek düzlüklerin azlığı halkı zaman zaman kıyı kentleri ile ticarete yönlendirmiş olmalıdır. Bu durumda kıyının zenginliğinden ve kıyı ticaretinden pay kaptırmak istemeyen Roma'nın bölgeye yaptığı saldırıların perde arkasında menfaat çatışması olduğu sonucuna vardık. Modern dünyamızda olduğu gibi güçlü bir devletin güç gösterisi şeklinde görmek istediğimiz Roma'nın, antik dönemde çalışma bölgemize yaptığı gereksiz saldırılarınının, İsauria Bölgesi'ndeki korsanlık faaliyetlerini tetiklediğini düşünüyoruz.

21-Çalışma bölgemizde lokalizasyon problemi olan kent veya bölgeler konusunda, metin içerisinde sırası geldikçe yorumlarda bulunduk. Lokalizasyon sorunlarına kısaca değinmek gerekirse;

İmparator Zenon'un karışıklıklarla dolu saltanat yıllarında kaçıp sığındığı kent olarak bilinen Sbide kenti bize göre, Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki) kenti ile Domitiopolis (Dindabol-Katranlı) kenti arasındaki dağlık sahada aranmalıdır. Araştırmacılar Sbide kentinin yerini bugünkü Yukarı Çağlar (Yukarı İzvit) olarak göstermekte ancak, biz buna kuşkuyla bakmaktayız. Bize göre, yine aynı çevredeki bugünkü Kayaönü (Ezvendî) Köyü, ya da Philadelphia bahsinde ele aldığımız Pazar Koyağı'ndaki kalıntılar sahasının Sbide kenti olma ihtimali de vardır. Çünkü, Pazar Koyağı yerleşmesi, Zenon ile ilgili tarihi olaylardaki coğrafi tariflerle örtüşmektedir. Sbide kelimesi, bugünkü Ezvendî ve İnzabol yerleşme isimleriyle ses olarak uyuşsa da biz, İnzabol'un Sbide olamayacağını düşünüyoruz. Zira, İnzabol'un Zenonopolis olma ihtimali daha fazladır.

Araştırmacılar her ne kadar bugünkü Bağdat Kırını Papyrion kenti olarak göstermeye çalışsalar da, biz bu görüşe de kuşkuyla bakıyoruz. Astra'ya yakınlığı sebebiyle Gevne (Golgosos?) Yaylasındaki güneye doğru uzanan dağların içerisinde, Bean-Mitford'un da sözünü ettiği ve kale yerleşmeleri olarak düşündüğümüz kalıntılar sahasının da Papyrion olma ihtimali vardır.

Araştırmacıların hemfikir olamadığı Lalasis, Kennatis ve Ketis Bölgeleri konusunda biz de kesin bir yer tarif edemiyoruz. Fakat, bölgenin arazi yapısı ve sözkonusu alt bölgelerin yerleri konusunda tartışmaların yoğunlaştığı yerlere bakarak biz de birtakım tahminler yürütebiliriz. Bize göre Ermenek Çayı Vadisi'nin ve Toros dağ bloklarının ikiye ayırdığı doğal sınırın aşağısı ve yukarısı ile, çalışma sahasının batı kısmını oluşturan Sarıveliler ve Taşkent tarafları her biri bu alt bölgelerden birine denk düşmektedir. Eirenopolis yakınlarında ilk defa tarafımızdan bulunan bir sınır yazıtı da bu yöndeki tezimi destekler niteliktedir. Bize göre Ketis alt bölgesi, Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki) kentinin de içerisinde bulunduğu Ermenek Çayı'nın yukarısındaki, çalışma sahasının kuzey-doğu bölümü olmalıdır. Lalasis ya da Lakanatis alt bölgesi belki de Eirenopolis (Aşağı ve Yukarı İrnebol-İkizçınar-Çatalbadem) kentinin yer aldığı aşağı Ermenek Çayı tarafları idi. Kennatis konusunda ise bir yorumda bulunamıyoruz.

Bu sorunların yanısıra, Yunt Dağı'ndaki kalıntılar sahası ile Gevne (Golgosos?) taraflarındaki Aktepe, Asartepe gibi kalıntılar sahasının, kayıp İsaoria kent veya köylerinden Callosus, Clibanus veya Kauindana yerleşmeleri olabileceğini düşünüyoruz. Ayrıca Plinius'un da sözünü ettiği Clitae kabilesinin yurtlarının da çalışma sahası içerisinde yer alması gerektiğine inanıyoruz. Birer tahminden öteye gitmeyen bu lokalizasyon denemelerinin sağlaması, bölge daha fazla yağmalanmadan yapılacak geniş çaplı bir araştırma ile yapılabilecek niteliktedir.

22-Yaklaşık 4.000km.²'lik bir alanda yaptığımız arazi çalışmalarında yüzeydeki antik kalıntıların çoğunun büyük oranda tahribata maruz kaldığını, çoğunun da yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olduğunu gördük. Hazine avcılarını celbeden her köşenin talan edildiğini, "içerisinde hazine var" mantığı ile kabartmalı en küçük parçanın bile kırıldığını gördük. Bölgedeki köyleri ziyaretimiz sırasında halka tarihi eser bilinci de aşılama yoluna gidildi ve bu çabamızın ilk meyvesi olarak bölge halkından, müzelere teslim edilmek üzere çok sayıda eser temin ettik.

GENEL İNDEKS

A

- Aba, 98, 99
 Abanoz, 55
 Abd-Melkart, 89
 Acılar Köyü, 117
 Actium, 99, 100
 Adiller Köyü, 57, 58, 71, 132, 134
 Adras Dağı, 55, 56, 61
 Adrassos, 43, 50, 217, 218, 224, 246
 Africa, 128
 Ahırlı, 41
 Ahmet Şerif, 1, 47, 77, 151
 Aias, 84
 Ajax, 98, 99
 Akad, 72
 Akaras, 230, 243
 Akarca, 50
 Akçaalan, 76, 106, 202
 Akçaalan Köyü, 106
 Akçalı Dağı, 55
 Akçaoluk, 80
 Akçay Vadisi, 177
 Akdağ, 56, 63, 68, 70, 72
 Akdeniz, 30, 40, 53, 54, 55, 59, 60, 62, 64, 65, 66, 67, 70, 71, 74, 75, 76, 77, 80, 83, 84, 85, 96, 97, 98, 101, 124, 130, 138, 147, 150, 187, 188, 205, 226, 229, 240, 241, 246
 Akdeniz Bölgesi, 64
 Akhoris, 243
 Akkaya Dağı, 132
 Akören, 42
 Akpınar, 55, 63, 80
 Akpınar Yaylası, 58, 59, 76
 Akseki, 41, 54, 74
 Aktepe, 56, 161, 184, 249
 Akuila, 208, 243
 Akurgal, 1, 83, 87, 89, 92, 142
 Alaçam, 75
 Aladağ, 32, 55, 173, 195
 Alakilise, 112, 224
 Alamas Dağı, 55
 Alanya, 40, 41, 42, 45, 53, 59, 66, 74, 76, 77, 84, 98, 115, 130, 177, 188, 205
 Alata, 76, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 181, 183, 184, 195, 202, 247
 Alata Vadisi, 195
 Alataş, 140
 Albright, 1, 48, 87
 Alcanatis, 139
 Alexandros, 92
 Ali Rıza Yalçın (Yalman), 48
 Alishan, 1, 47, 53, 60, 151, 153
 Altıntaş, 55, 57, 58, 63, 76
 Altıntaş Yaylası, 41, 58, 76
 Amanad, 190
 Amanos Dağları, 40, 72
 Amenotis, 83
 Ammianus Marcellien, 240
 Amyntas, 97, 99
 Anabasis, 2, 42, 86, 92
 Anabolu, 49
 Anamur, 8, 39, 41, 45, 53, 58, 59, 63, 71, 75, 76, 77, 84, 128, 130, 132, 138, 140, 150, 174, 179, 200, 220, 222, 246
 Anastasius, 232
 Anaypazarı, 75
 Anazarbos, 103
 Andriane, 224
 Anemurium, 37, 42, 45, 75, 102, 134, 139, 189, 246
 Ankara, 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 56, 62, 93, 161, 189, 192
 Ankyra, 93
 Antalya, 22, 40, 41, 53, 58, 60, 62, 66, 83, 92, 96, 150
 Antiocheia ad Cragum, 40, 100
 Antiochia Strategiası, 101
 Antiochione, 100, 101
 Antiochos, 95, 100, 101, 139, 153, 154, 214
 Antiphellos, 144
 Antoninus Pius, 102
 Antonius, 96, 99
 Apameia, 95
 Aphrodisias, 42, 84, 85
 Apollon, 34, 154, 187, 214, 240
 Appius Cladius Pulcher, 98
 Appuaşu, 91
 Appuaşu, 91, 92
 Ardıçkaya, 191
 Ardıçlı, 80
 Ariadne, 232
 Ariarathes, 94, 96
 Aristonikos, 95
 Arkadius, 167
 Armenia, 1, 5, 16, 46
 Armut Beli, 56, 76
 Arrianus, 94
 Arslan, 2, 23, 51, 85, 127, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 214, 227, 238, 239
 Artakserkses, 92
 Artanada, 76, 83, 101
 Artemis, 119, 178
 Arzava Bölgesi, 83
 Arzava mektupları, 83
 Arzava Ülkesi, 82
 Asar, 114, 121, 177
 Asarhaddons, 89
 Asartepe, 222, 249
 Astra, 11, 39, 43, 101, 202, 242, 246, 249
 Asur, 40, 55, 82, 85, 86, 87, 88, 89, 90
 Asurlular, 85, 86, 89
 Aşağı İrnebol, 140
 Aşağı Mahalle, 63, 211, 212
 Aşık Köprüsü, 64
 Atahırı, 215
 Atatürk Yolu, 76
 Athená, 56, 102, 154, 155, 214, 219, 239, 243, 244, 248
 Atilla, 26, 103
 Attalos, 95

Atticus, 241
 Atuna, 87
 Augustus, 75, 77, 100, 101, 102, 127, 162
 Auksitios, 243
 Aurelian, 162, 163
 Aurelios, 180, 193, 242
 Aurelios Menophilos Moutas, 244
 Aurelius Solon, 244
 Avlağa Kapısı, 61
 Avlan, 53
 Aydap, 100
 Aydıncık, 40, 45, 75, 84, 150, 246
 Ayı Gölü Dağı, 57
 Aykadin Deresi, 63
 Ayna Deresi, 57, 63
 Ayvazinini, 233

B

Babil, 87, 90, 91, 92
 Babylon, 142
 Bacaras, 190
 Bademli, 76
 Badiion, 48, 49
 Bağbelen, 41, 106, 202
 Bağdat Kır, 106, 181, 195, 202, 203, 204, 248, 249
 Bahar, 3, 41, 42, 51, 52, 54, 75, 82, 86, 87, 89, 98, 144,
 177, 178, 183, 195, 238
 Balabolu, 1, 43, 50, 74, 224, 246
 Balakros, 94
 Balamoas, 234, 243
 Balçılar, 76, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 181, 184,
 195, 202, 247
 Balkayalar, 144
 Balkusan, 41, 55, 56, 58, 59, 61, 62, 63, 70, 75, 80, 106,
 151, 202
 Balkusan Deresi, 63, 151
 Ballıçayır Pınarı, 61
 Barcın Yaylası, 56, 59, 62, 63, 75, 76
 Bardakçı, 3, 50, 75, 76
 Basilicus, 224
 Başdere Karacaoğlan Pazarı, 64
 Başdere Koyağı, 55, 60, 72
 Başdere Vadisi, 132
 Başköy, 71
 Başyayla, 40, 41, 42, 43, 49, 56, 57, 58, 59, 64, 68, 69,
 70, 71, 74, 76, 77, 78, 86, 150, 184, 185, 188, 203,
 231, 246
 Baydur, 4, 50, 109, 127, 146, 162, 163, 164, 165, 166,
 168, 185, 214, 231, 235
 Bayır, 76
 Bazin, 51, 53, 77
 Bean, 4, 8, 40, 46, 49, 101, 102, 103, 115, 118, 125, 126,
 136, 138, 139, 140, 141, 142, 145, 147, 148, 150,
 152, 155, 156, 157, 158, 159, 177, 178, 179, 180,
 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 192, 193, 195,
 196, 198, 199, 203, 205, 206, 208, 209, 210, 215,
 216, 217, 218, 219, 221, 224, 225, 228, 229, 230,
 231, 234, 238, 239, 242, 243, 244, 249
 Bean-Mitford, 4, 40, 46, 49, 101, 102, 103, 115, 118,
 125, 126, 136, 138, 139, 140, 141, 142, 145, 147,
 148, 150, 152, 155, 156, 157, 158, 159, 177, 178,
 179, 180, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 192,
 193, 195, 198, 199, 203, 205, 206, 208, 209, 210,

215, 216, 217, 218, 219, 221, 224, 225, 228, 229,
 230, 231, 234, 238, 239, 242, 243, 244, 249
 Beauford, 4, 46, 62, 214, 215
 Bedlam, 57
 Bekere, 76
 Belören, 75, 84
 Belpınarı Beli, 41
 Bendis, 119, 178
 Bent, 5, 46, 47
 Beram Pınarı, 61
 Bergama Krallığı, 95
 Beşgözlü Dağ, 57
 Beşoluk, 76
 Bey Pınarı, 234
 Beyobası, 80
 Beyreli, 58, 59, 61, 78
 Beyreli Dağı, 59
 Beyşehir, 3, 27, 28, 32, 81, 83, 86, 96, 144, 237, 238
 Bigaçay, 93
 Biladı, 190
 Bildirici, 5, 51, 52
 Bisc, 41
 Bittel, 6, 48, 50, 83, 161
 Blumer, 19, 46, 47, 138, 139, 154
 Boase(ed), 50
 Bolbosos, 177
 Boncuk Çayırı Yaylası, 59
 Boncuk Yaylası, 58
 Bossert, 7, 48, 83, 142, 194, 209
 Boysal, 7, 48, 49
 Boyunlutaş, 115
 Bozdağ, 55, 56, 161
 Bozkır, 15, 26, 38, 41, 54, 58, 64, 75, 80, 84, 86, 97,
 117, 209, 238
 Bucakkışla, 34, 71, 75, 76, 150
 Buckler-Colder-Cox, 48
 Burdaqlı, 146
 Büyük Menderes, 83
 Büyüktepe, 84

C

Cahen, 8, 152, 179
 Calder, 8, 33, 48, 101
 Caligula, 100, 153, 154, 214
 Callinies, 139
 Callosus, 249
 Candidus, 232
 Casabonne, 8, 52
 Cate, 34, 35, 49, 52, 82, 83, 87, 96, 187, 242
 Cebel-Iraz Dağı, 84
 Celederesi, 63
 Cenne, 73, 114
 Cherris, 203
 Ciltz Uşağı, 58
 Cicero, 30, 98, 241
 Cilicia, 1, 4, 5, 8, 9, 10, 15, 18, 19, 20, 23, 24, 25, 30, 31,
 33, 34, 35, 37, 39, 41, 53, 71, 82, 96, 98, 102, 139,
 152, 153, 188, 214, 215, 246
 Cilicia Aspera, 35, 53
 Cilicia Pedias, 246
 Cilicia Tracheia, 5, 31, 39, 41, 53, 102, 153, 188, 214
 Cilicius, 53
 Cinali Pınarı, 222

Claudiopolis, 47, 91, 100, 101, 102, 104, 150, 155, 189, 216
 Claudius, 101, 127, 154, 166, 248
 Cleopatra, 80, 99
 Clibanum, 154
 Clibanus, 50, 154, 249
 Clitae, 139, 154, 249
 Collignon, 9, 46, 151
 Colybrassus, 195, 199
 Comelius Nepos, 92
 Constantine I, 164, 165, 212
 Constantinopol, 202, 224
 Corakesion, 40, 42
 Cornelius Dolabella, 96
 Cramer, 9, 50, 139, 152, 153, 214, 215, 216
 Cremna, 103
 Cuinet, 9, 151, 153, 160

Ç

Çaltılı, 233
 Çamdibi, 195
 Çamlıca, 61, 63, 75, 214, 215, 216, 217, 218, 219
 Çanakçı, 124, 143
 Çanakkale Boğazı, 93
 Çandarlı, 1, 128, 132, 174, 175, 181, 186, 199, 204, 220, 222, 228
 Çandır Kalesi, 203
 Çatalbadem, 48, 69, 100, 138, 140, 142, 143, 144, 145, 150, 151, 249
 Catalhöyük, 16, 18, 23, 24, 35, 59, 72, 237
 Cataloluk, 80
 Çatmalı, 80
 Çavuş, 61
 Çelebi Yazısı, 234
 Çelik, 9, 73, 74
 Çeltikçi, 140, 141
 Çengeltepe, 36, 132, 173, 175, 181, 200, 204, 220, 222, 227
 Çetmi, 60, 112
 Çevlik Deresi, 63, 64
 Çevrekavak, 134, 205, 221
 Çiğdem Dağları, 188
 Çimene Kapısı, 61
 Çimenözü, 56
 Çindiri Dağı, 71
 Çindiri Dağları, 57
 Çorakdağı, 55, 74
 Çökele Dağları, 61
 Çökeleş Deresi, 63
 Çukurasma, 75
 Çukurbağ Köristanı, 115, 116, 117, 118, 119, 221, 222, 238
 Çukurçimen Deresi, 63
 Çukurköyü, 76
 Çukurova, 36, 87
 Çura, 76

D

Dagron-Feissel, 9, 51, 232
 Dağlık Kilikia Bölgesi, 83, 95
 Dalisandes, 75
 Dalisandos, 47, 104, 134, 136, 150, 184, 228, 231

Dalisandus, 101
 Daloğlu, 80
 Damlaçalı, 56, 71, 102, 155, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 239, 243, 244, 248
 Damlaçalı Ormanı, 71
 Damlarca Dağı, 57
 Damlataş Tepesi, 56
 Daran Kapısı, 61
 Daran Köprüsü, 64, 76
 Darrouzès, 9, 50, 136, 138, 150, 152, 184, 188, 231
 Daskyleion, 92
 Datames Hanedanlığı, 93
 Davasne, 23, 49, 80, 84, 92
 Davdas Koyağı, 55, 60, 72
 Davis, 10, 41, 46, 106, 136, 151, 179, 195, 229
 Değirmen Deresi, 61
 Değirmenlik Deresi, 56
 Değle, 149, 197, 221
 Deitaros, 97
 Dekapolis, 47, 104, 136, 138, 184
 Delahaye, 47
 Delallar Büktü, 61, 72, 78
 Delemen, 52
 Deliktaş, 215
 Demeter, 170, 214
 Demetrios, 193, 244
 Demirel, 73
 Derbe, 36, 97, 99, 188
 Dereiçi, 244
 Desideri, 10, 40, 51, 82
 Deve Konuğu, 61
 Dibekli Yaylası, 59
 Dibektaş, 86, 144, 238
 Dibekyurdu, 80
 Didia Clara, 162
 Dikenli Alanı, 76
 Dikenli Tepe, 70
 Dikmetaş, 76, 80
 Dindabol Ormanı, 71
 Dindebol Çalı, 71, 76
 Dinektepesi, 140
 Diocaesareia, 46, 47, 49
 Diocletionus, 103
 Diodochlar, 95
 Diodoros, 10, 94, 241
 Diodotos, 243
 Diokletianus, 40, 163
 Diomedes, 243, 244
 Diphos, 159, 242
 Doğanlı Burnu, 235
 Doğu Dağlık Kilikia, 39, 46, 86, 99
 Doktor Nazmi, 151, 152
 Domitiopolis, 49, 104, 106, 136, 137, 188, 192, 221, 224, 247, 249
 Domitius Ahenobarbus, 136
 Domuztepe, 140
 Donuktaş, 4, 50, 146, 235
 Dorla, 126, 180
 Döngelli, 183
 Drew-Bear, 11, 196, 242
 Dubernaras, 243, 244
 Duchesne, 46, 180
 Dumlugöze, 63, 68, 69, 71, 73, 130, 188, 189, 190, 205, 229

Durnebol, 136
 Durugönül, 51, 52
 Dülgerler, 11, 42, 76, 83, 202
 Dünya Büzüğü, 61
 Dyme, 98

E

Efe, 11, 53, 54, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69,
 70, 71, 77, 78, 79, 80
 Eflatunpınar, 84
 Ege Göçleri, 85
 Eğiste, 64
 Eirenopolis, 48, 49, 75, 100, 102, 103, 104, 138, 139,
 140, 141, 146, 151, 154, 179, 238, 239, 242, 244,
 247, 248, 249
 Ekiz Arası, 76
 Elaiussa Sebaste, 49, 99, 100, 217
 Eleiussa Sebaste, 95
 Elmaderesi Ormanı, 71
 Elmalı, 92
 Emirgazi, 84
 Endiçe Güney, 100
 Epiphanes, 139
 Erenler, 70, 237, 238
 Erenler dağı, 70
 Erik Deresi, 61, 179
Ermenag, 151, 153
 Ermenek, 3, 9, 11, 16, 20, 21, 28, 34, 35, 39, 40, 41, 42,
 43, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58,
 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72,
 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 86, 90, 91,
 100, 104, 106, 111, 114, 125, 127, 130, 136, 138,
 139, 140, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157,
 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167,
 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 179, 181,
 184, 188, 192, 197, 202, 205, 214, 215, 224, 228,
 231, 233, 246, 249
 Ermenek Çayı, 55, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 68, 69, 73,
 78, 79, 249
 Ermenek Çayı Havzası, 59, 79
 Ermenek Kalesi, 45, 151, 152
Ermenek Suyu, 61
 Ermenek Yerköprüsü, 61
Erminak, 150, 153
 Ersin, 41
 Ertaş, 49, 54, 63, 76
 Erzen, 3, 12, 40, 41, 42, 48, 85, 86, 87, 89, 92, 119, 178
 Eski İsaaura, 41, 42
 Eumakhis, 97
Eumenes, 94, 95
 Eurymedon, 96
 Eustathios, 243
 Evliya Çelebi, 12, 44, 45, 150, 205, 212
 Evrimedon, 83
 Eyice, 12, 50, 152, 215, 216, 221
 Ezvendi, 216, 219, 249

F

Fakırcalı, 78, 80
 Fariske, 44, 46, 57, 59, 62, 64, 68, 70, 72, 73, 92, 115,
 117, 120, 124, 130, 134, 147, 188, 205, 206, 207,
 209, 210, 211, 212, 213

Fariske Çayı, 57, 62
 Fasıllar, 84
 Favre, 46
 Feissel, 9, 51
 Feld, 49
 Fenike, 80, 85
 Fenikeliler, 84, 85, 196
 Ferhatlı rölyefi, 85
 Feslikan Yaylası, 60
 Fet, 121, 126, 130, 147, 148, 222
 Fındık Deresi, 57, 63
 Fleischer, 50
Fluvium Ferrerum, 60
 Forrer, 13, 83, 87
 Frederik Barbaros, 60
 Frederiksteen, 46
 French, 13, 14, 49, 50, 59, 75, 84, 101, 102, 175, 186,
 199
 Frig, 86, 87, 88, 89, 90

G

Gaffar Totaysalgır, 48
 Gaios Ioulios Killes, 208, 243
 Galatia Eyaleti, 99, 100
 Galatlar, 23, 50
 Galba, 101
 Gallianus, 103, 131, 162
 Gargara, 36, 48, 63, 106, 151, 192, 193
 Garini, 76
 Gavurini, 221
 Gazipaşa, 40, 53, 57, 58, 59, 63, 66, 71, 76, 77, 90, 91,
 102, 130, 150, 205
 Geç Hitit, 85, 86
 Gederet, 244
 Gedik, 74
 Gelzer, 189
 Germanikopolis, 40, 47, 49, 74, 75, 82, 83, 94, 100, 102,
 104, 134, 136, 138, 140, 150, 151, 153, 154, 155,
 179, 183, 184, 188, 195, 202, 214, 215, 216, 219,
 228, 231, 232, 238, 240, 242, 243, 244, 246, 247, 248
 Gertrude-Bell, 49
 Geven Dağı, 70
 Gevne, 58, 59, 60, 61, 68, 76, 78, 177, 178, 195, 199,
 242, 243, 244, 249
 Gevne Çayı, 58, 61, 68, 78
 Gevne Yaylası, 58, 59, 60, 76, 177, 199
 Geyik Dağı, 72
 Gezende, 61, 62, 64, 69
 Goetze, 14, 49, 82, 83
 Golgosos, 177, 195, 249
 Gottwald, 203
 Gödre, 57, 61
 Gökbel, 80
 Gökbelen, 58
 Gökçay, 59, 61
 Gökçeseki, 102, 153, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 249
 Gökdere, 56, 61, 62, 205
 Gökgedik Yaylası, 59
 Göksu, 22, 39, 41, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63,
 64, 71, 72, 74, 75, 76, 77, 80, 87, 88, 90, 92, 114,
 125, 130, 147, 150, 152, 155, 187, 188, 192, 195,
 214, 215, 216, 229, 240, 246
 Göksu Havzası, 74

Göksu Vadisi, 59, 62, 71
 Göktepe, 9, 44, 46, 57, 58, 63, 64, 66, 68, 69, 70, 71, 73,
 76, 79, 115, 117, 120, 121, 124, 130, 134, 147, 188,
 205, 206, 207, 209, 210, 211, 212, 213, 221, 222
Gölcük, 190
 Görmeli, 61, 138, 151, 179, 180
 Görmeli Köprüsü, 61
 Göynükkışla, 76
 Gözce, 84
 Granikos, 93
 Gregorios Dekapolitos, 140
 Grekler, 85, 89
 Grierson, 48
 Gur-i Dokhtar, 146
 Guyer, 47
 Güdereli, 76
 Güdüre, 76
 Gülek Boğazı, 74, 102
 Gülnar, 23, 41, 45, 47, 53, 75, 77, 138, 150, 151, 179,
 180
 Gülpınar, 57
 Gülseki, 214, 216, 217, 218
 Gümrün Kapısı, 61
 Gümüldürüm Dağları, 56
 Gümüş Dağları, 72
 Günder, 63, 130, 147, 211
 Gündoğmuş, 41, 66
 Güney Anadolu, 46, 59, 60, 62, 88
 Güney Köprüsü, 177
 Güneyyurt, 48, 56, 63, 69, 80, 106, 151, 192, 193, 224
 Güngele, 80
 Güvercinlik, 62
 Güzve Yaylastı, 58

H

Habur, 21, 111, 173, 181, 199, 204, 222, 227, 228
 Hacılar, 212
 Hacı Hasan Kırı, 59
 Hacı Hese, 76
 Hacıalaaddin, 147, 212
 Hacıalaettin Boğazı, 63
 Hacılar, 237
 Hadim, 20, 32, 34, 41, 53, 54, 56, 58, 59, 60, 61, 64, 67,
 75, 76, 80, 83, 84, 86, 87, 89, 90, 92, 106, 136, 151,
 177, 183, 202, 244
 Hadrian, 102, 128, 154, 155, 239
 Halimiye, 57, 228, 231, 233
 Halkalı, 80
 Hall, 16, 41, 50, 97, 102, 103, 241
 Halys, 90
 Hamilton, 16, 41, 46, 103, 150, 151
 Hapwood, 19, 50, 51, 77, 103
 Harmanlar, 115, 121, 122, 123
Harrua, 87, 88
 Haspels, 16, 137, 142, 144, 156
Hatti, 83
 Hattuşa, 82, 161
 Haydar, 61
 Haydaros, 76
 Headlam, 46, 47, 50
 Heberdey-Wilhelm, 17, 46, 47, 151, 153, 154, 160
 Hekate, 119, 178
 Helenistik, 95

Hellenkemper, 17, 18, 40, 41, 42, 47, 50, 51, 115, 136,
 138, 140, 147, 149, 150, 152, 153, 154, 155, 177,
 179, 180, 183, 184, 186, 188, 189, 192, 195, 199,
 203, 205, 215, 216, 221, 224, 225, 229, 231, 233
 henosityl, 121
 Hepat, 237
 Herakles, 239
 Hereward, 48, 49
 Hermes, 126, 127
 Herodot, 90
 Herodotos, 26, 42
 Herzfeld, 47
 Hicks, 46, 47
 Hieraks, 159, 242
Hierokles, 138, 153, 184, 192, 214, 215, 224
 Hilakku, 40, 82, 87, 88, 89, 90
 Hild, 18, 40, 41, 42, 47, 50, 51, 115, 136, 138, 140, 147,
 149, 150, 152, 153, 154, 155, 177, 179, 180, 183,
 184, 186, 188, 189, 192, 195, 199, 203, 205, 215,
 216, 221, 224, 225, 229, 231, 233
 Hild-Hellenkemper, 147, 155, 186, 189, 192
 Hill, 18, 47, 50, 138, 139, 150, 151, 152, 154, 214, 215
 Hisar Dağı, 56
 Hisarönü, 184, 185
 Hisartepe, 56
 Hitit Krallığı, 85
 Hititler, 59, 75, 83, 84
 Hocalar Dağı, 56
 Hogart, 46
 Holmoi, 85
 Holuslar, 84, 87, 89
 Homanad, 216
 Homanadlar, 97
 Homonadioslar Ülkesi, 98
Homonadois, 98
 Honigman, 18, 48, 49, 188, 231
Honigmann, 152, 224
 Hulaia Ülkesi, 85
 Hume, 91, 92
 Hupišna, 87

I

I.Leon, 147, 203, 205, 231
 I.Selim, 105
 III.Leon, 104
 Immas, 193, 243
 Innus, 118, 243
 Inous, 118, 243
 Intzasos, 234, 243
 Iotape, 40, 100, 153, 214
 Ioulia, 243
 Irby, 24, 46
 Isidoros, 244
 İspatlı, 80
 Işık, 237
 Işıklı, 76, 121, 126, 130, 147, 148, 243
 Iulia Domna, 162
 Iuolianos, 159, 242
 IV.Antiochos, 100, 139, 153, 214
 Ivrouasis, 126, 243

İ

İğdeören, 84, 87
 İhsaniye, 34, 106, 150, 202
 İkievli, 76
 İkizçınar, 48, 69, 100, 138, 140, 141, 150, 151, 249
 İkonion, 42, 92, 97, 99, 150
 İmmas, 243
 İmsiören, 100, 102, 151, 153, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 249
 İndakos, 203
 İngamis, 243
 İnöglesi, 158, 173
 İnönü, 234
 İran, 90, 92
 İresiller, 191
 İrnebol, 48, 69, 138, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 150, 151, 249
 İsa, 111, 156, 168, 169, 170, 226
 İsauro, 28, 41, 42, 47, 75, 82, 87, 94, 97, 117, 126, 134, 136, 150, 155, 180, 183, 184, 195, 210, 228, 231, 241, 246
 İsauro Nova, 42
 İsauro Vetus, 42, 98, 101
 İsauroia, 1, 3, 10, 16, 18, 31, 38, 40, 41, 42, 43, 46, 47, 48, 50, 52, 53, 59, 71, 72, 76, 82, 83, 84, 86, 89, 90, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 106, 107, 117, 122, 124, 126, 134, 136, 138, 144, 151, 152, 153, 157, 177, 183, 184, 185, 188, 189, 192, 193, 194, 195, 197, 202, 204, 210, 212, 214, 215, 216, 221, 222, 224, 229, 230, 231, 232, 238, 240, 241, 244, 246, 247, 248, 249
 İsauroia Bölgesi, 41, 43, 50, 84, 89, 93, 94, 97, 99, 101, 104, 105, 117, 188
 İshaklı, 80
 İskender, 27, 94, 95, 241
 İssos savaşı, 94
 İvriz, 84, 87
 İzvit, 52, 58, 63, 106, 192, 221, 224, 249
 İzvit-i Sulfî, 224
 İzvit-i Ulvi, 224

J

Jarusalem, 128, 132, 181, 220
 Jasink, 10, 40, 51, 82
 Jones, 20, 41, 42, 49, 85, 93, 95, 96, 100, 138, 139, 140

K

Kaayönü, 216
 Kabailis oğlu Nanouas, 244
 Kabakbaşı, 57
 Kabalak, 59, 80
 Kabalak Yaylası, 59
 Kadas, 242
 Kai, 118, 243
 Kaleboğazı, 212
 Kallistratos, 244
 Kalykadnus, 41, 53, 95
 Kanytelleis, 114
 Kapıaçık Ormanı, 58, 71
 Kappadokia, 94, 96, 97, 100
 Karabelen, 76

Karadağ, 12, 50, 84, 103, 149, 152, 221
 Karahasan Gedigi, 56, 57
 Karahisar, 84, 237
 Karakötü, 56
 Karalar, 57, 58, 157, 247
 Karalis, 83
 Karaman, 5, 9, 12, 13, 20, 21, 34, 36, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 50, 53, 56, 58, 62, 67, 71, 74, 75, 76, 77, 104, 106, 107, 130, 136, 149, 150, 152, 155, 160, 170, 171, 172, 179, 184, 192, 197, 202, 205, 214, 217, 218, 219, 221, 225, 231, 233, 246, 248
 Karamanoğulları Beyliği, 73
 Karamustafataşı, 195, 196
 Karaseki, 74
 Karatahta, 75
 Karauğuz, 3, 20, 52, 82, 84, 144, 179, 184, 194, 242
 Karpuzçay, 96
 Kartaca, 96, 240
 Kartık Pınarı, 76
 Karya Bölgesi, 83
 Kate, 86
 Katıreneği, 115, 125, 239
 Katrancık, 80
 Katranlı, 69, 106, 136, 137, 221, 249
 Kauindana, 249
 Kavashlı Köprü, 64
 Kavimler Göçü, 85
 Kaya, 6, 9, 19, 34, 48, 85, 114, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 124, 125, 135, 136, 137, 140, 141, 142, 143, 147, 148, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 178, 179, 184, 185, 186, 193, 206, 207, 209, 210, 211, 217, 222, 225, 228, 233, 237, 247
 Kayaagıl, 80
 Kayadibi, 195, 196, 197, 198
 Kazancı, 56, 57, 59, 64, 66, 69, 71, 73, 75, 76, 179
 Kazlar, 80
 Keben Anıtı, 84
 Keben Kaya kabartması, 85
 Kebenağzı, 214, 216, 217, 218
 Kecimen, 107, 183, 199, 202
 Keftiu, 37, 48, 83
 Keil, 21, 33, 46, 47, 48, 152, 238
 Keil-Wilhelm, 21, 47, 48
 Kelenderis, 39, 40, 42, 45, 47, 75, 84, 85, 93, 96, 136, 139, 150, 231, 246
 Kerimoğlu, 80
 Kervan Yaylası, 76
 Kesin Bel, 96
 Ketis, 42, 47, 60, 138, 139, 214, 215, 249
 Ketis Bölgesi, 139
 Kevsene Çayı, 63
 Khubuſhia, 89
 Kıbrıs, 21, 80, 84, 89, 128, 241
 Kıbrıslı George, 177
 Kınal, 21, 82, 83
 Kır Yaylası, 222
 Kırk Kuyu, 75
 Kırkeçit, 57, 62, 76
 Kırkkavak, 69
 Kırkyalan, 61
 Kışla, 59, 73, 80, 184
 Kışla Deresi, 73
 Kışla Yaylası, 59
 Kızılca, 76, 188

Kızılcakışla, 221
 Kızılcayır, 56
 Kızılcukur, 130
 Kızıldağ, 20, 55, 63, 75, 144
 Kızılhisar, 57
 Kızılırmak, 40, 90
 Kızsini Yaylası, 56
 Kidamouasis, 193, 243
 Kiepert, 21, 46, 47, 138, 151
 Kilabines, 195
 Kilamosis, 242
 Kilikia Bölgesi, 40, 42, 44, 46, 49, 82, 83, 84, 85, 86, 89,
 90, 92, 93, 95, 99, 101, 103, 115
Kilikia Prima, 103
Kilikia Secunda, 103
 Kilikya Bölgesi, 2, 42, 163, 168, 196, 214, 227
 Kilise, 12, 36, 177, 233
 Killik, 70, 76
 Killikdere, 70
 Killis, 243, 244
 Kimmer, 89
 Kinneir, 45, 150, 153
 Kirazlıyayla, 106, 136, 184, 221
 Kirşu, 91
 Kisseönü, 235, 236
 Kition, 89
 Kizzuwatna Krallığı, 82
 Kleonikos, 243
 Kloues, 118, 243
 Knas, 159, 242
 Knoll, 152
 Knossos, 30, 128, 132, 174, 175, 181, 186, 199, 220,
 227
 Kocain, 136
 Koçaş Yaylası, 59
 Koçaşlı, 61, 70, 71, 124, 125, 130, 147, 187, 188, 229
 Kodisa, 148, 243
 Kollina, 208, 244
 Kommagene, 18, 100, 139, 153, 154, 214
 Konon, 148, 224, 243
 Konya, 1, 2, 3, 5, 9, 11, 16, 20, 22, 25, 26, 28, 32, 33, 34,
 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 48, 53, 54, 55, 62, 73, 75,
 92, 103, 104, 107, 108, 109, 110, 111, 126, 130, 155,
 160, 170, 183, 184, 192, 194, 206, 212, 217, 225,
 233, 237, 246, 248
 Konya Koruma Kurulu, 130
 Kopukoğlu, 57
 Koropissa, 244
 Koropissene, 208, 243
Koropissos, 42, 97
 Koropissus, 101
 Korualan, 86
 Korykos, 37, 74, 96, 101, 102, 103, 114, 217, 221
 Kozağaç, 76
 Kozbaşı, 233, 234, 235
 Kökten, 22, 48, 49
 Köle Çalı Ormanı, 71
 Köprü Çay, 83, 96
 Köristan Gediği, 57
 Kroizos, 90
 Kubaba, 19, 237
 Kublenin Başı, 107
 Kurban Tepesi, 234
 Kurt Suyu, 62

Kuskan, 61, 74, 80
 Kuş Yaylası, 59
 Kuş Yuvası, 76
 Kuşakdağı Yaylası, 58
 Kuşu, 27, 57, 74, 76, 80, 127
 Kuşu Dağı, 57
 Kutlu Pınar, 76
 Kuyucak Dağı, 58, 59, 222
 Küçük Akin, 185
 Küçük Çay, 62, 73, 78
 Küçüksu, 63, 69, 76, 231
 Külek Kapısı, 74
 Kybele, 3, 26, 86, 124, 144, 219, 222, 237, 238, 239
 Kyros, 92, 145, 146

L

Laertes, 101
 Lafsa, 106, 136, 184, 221
 Lakanatis, 139, 249
 Lalasis, 138, 139, 151, 214, 249
 Lamas Çayı, 41
 Lamas Çayı, 40, 101
 Lamas Nehri, 91
 Laminger, 22, 50, 150, 215
 Lamos, 63, 71, 101, 103
 Landsberger, 82
 Langlois, 22, 40, 46, 48, 138, 139, 151, 153
 Laranda, 45, 74, 75, 94, 99, 100, 101, 102, 103, 150,
 151, 155, 188, 189, 202, 214
 Larnaka, 89
 Latmos, 143
 Lauzados, 47, 49, 104, 106, 121, 136, 184, 185, 186,
 203, 221, 247
 Lawanzitiia, 184
 Leake, 23, 45, 138, 152, 153, 188, 214, 215
 Lentulus, 98
 Leontopolis, 104
 Lequenne, 23, 50, 238
Lex Gabina, 98
 Licinius, 162, 163, 164
 Lidya, 90, 91, 92, 96
 Likya, 19, 83, 90, 92, 95, 96, 210, 222
 Limyra, 144
 Loryma, 143
 Lous, 242
 Luviler, 40, 82
 Luwia, 83, 84
 Luwia Ülkesi, 83
 Luwice, 82, 83
 Lycaonia, 10, 18, 48, 83, 99, 144, 153, 214
 Lydius, 103

M

M. Tullius Cicero, 98
 Machatschekten, 49
 MacKay, 24, 49, 51
 Magic, 24, 96, 99, 100, 101, 139, 154, 214
 Magnus Pompeius, 97
 Maguşlar, 238
 Mağra Dağı, 56
 Maha, 76
 Mahmutlar, 77, 80

Mahram Dağı, 57
Mahram Gediği, 57
 Maltepe, 132, 173, 181, 199, 220, 222
 Manamas Köprüsü, 64
 Manastır Kebeni, 61
 Manavgat Dağı, 55
 Mandret, 46
 Manes, 142, 242
 Mangles, 46
 Maniawn Kalesi, 179
 Mansel, 15, 21, 25, 96
 Marasbilla, 63
 Maraspolis, 63
 Maraş Dağı, 59
 Marcianus, 231
 Mare Pamphylium, 53
 Markos, 208, 242
 Markos Valerius Akuilas, 208, 243
 Matis, 208, 243
 Mazor, 49
 Medler, 90, 92
 Megara, 128, 132, 175, 181, 204
 Mellart, 72, 84
 Melos, 96
 Mençek, 60, 62, 64, 71, 134, 205, 221
 Mençek Çayı, 63
 Mennan Dağı, 179
 Mercurius Canetonensis, 127
 Mercury, 127
 Merdiven Gediği, 144
 Merina, 244
 Merneptah, 85
 Mersin, 2, 8, 14, 20, 22, 31, 32, 36, 37, 40, 41, 53, 58, 59, 62, 85, 150, 151, 179, 200, 203, 204
 Mersin Körfezi, 53
 Mertek-Çay, 51
 Meydancikkale, 84
 Mezopotamya, 6, 72, 146, 161, 239
 Mısır, 48, 80, 82, 83, 84, 85, 95, 105, 125, 217, 240, 241
 Midaskent, 144
Milawanda, 190
 Minkebaules, 156, 243
 Mita, 87, 88, 89
 Mitford-Andrews, 25, 50, 51, 100, 101, 102, 103, 104, 152, 154, 155
 Mithradates, 97, 238
 Mithras, 2, 32, 196, 238, 239
 Moca Geçidi, 57
Moistilia, 189
 Montanos, 243
 Mood, 214
Mosbda, 189
 Mossomeus, 193, 243
 Mouatos, 118, 243
 Mous, 157, 189, 242
Mousbanda, 188, 189, 190, 205, 224, 229
Moustilia, 189, 190
 Mout, 214
 Muhallar, 61, 76, 215, 216, 217, 219
 Mulumu, 71, 124, 125, 130, 147, 187, 188, 229
 Musbanda, 63, 91, 188, 205, 224, 229
 Muški, 87, 88, 89
 Mut, 5, 21, 36, 41, 53, 56, 57, 61, 69, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 85, 92, 100, 101, 102, 139, 150, 214, 218

Mutafian, 26, 51, 152
 Muwatalli, 84
 Muzvadi, 63, 71, 73, 91, 188
 Myken, 85
 Mysia, 96

N

Nabonidus, 92
 Nadire, 57, 63, 191
 Nagdatis, 128
 Nagidos, 85, 128
 Naster, 26, 87
 Navağı, 56, 202, 203
 Navağı Koyağı, 56
 Neapolis, 47, 104, 106, 149, 151, 192, 194, 243, 244, 247
 Nebi, 80
Nefelia, 189
 Neis, 243, 244
 Nemesis, 239, 248
 Neriglissar, 91
 Nero, 127, 140
 Neronopolis, 138
 Nersessian-Agemion, 51
 Nevahi Çayı, 57, 58, 60
 Nevahi Koyağı, 60
 Newell, 47
Nikaea Meclisi, 189
Nikaia Konsili, 152
 Nikanoros, 94
 Nineis, 242
 Ninika, 100, 150, 216
 Ninive, 89
 Nonnos, 180, 242
Nonnous, 118, 243
 Nonouas, 242
 Norşuntepe, 132, 174, 175, 200, 222
 Nous, 118, 243
 Nunu Kalesi, 76
 Nure Sofu, 73

O

Octavius, 99
 Oduncu Kalesi, 195, 199
 Olba, 2, 8, 20, 24, 31, 32, 33, 36, 37, 46, 74, 84, 85, 91, 95, 98, 99, 100, 101, 102, 146, 214, 224, 242
 Olivier, 45
 Olosada, 195, 199
 Olukpınar, 57, 80
 Olympos, 96, 222
 Onurkan, 30, 49
 Orhan Çayı, 61
 Orhan Deresi, 61
 Ormerod, 96
 Orontes Antiocheiası, 128, 132, 174, 181, 200, 204
 Orta dağ, 56
 Orta Dağlık Kilikia, 40, 44, 74, 84, 88, 246
 Orta Karaviran Höyüğü, 84
 Orta Konuş, 76
 Orta Ören, 61
 Orta Toroslar, 32, 40, 41, 53, 54, 72
 Ortaköy, 221

Osmanlı, 29, 73, 104, 136, 192, 205, 231
 Ostrogorsky, 27, 40, 50, 232
 Ostrogotlar, 231
Otranda, 190
 Oupres, 242
 Ovalık Kilikia, 50, 82, 85, 86, 87, 90, 97, 98, 99, 101,
 104, 138, 218, 246
Ovalık Kilikya, 35, 40, 138
 Oyluklu Yayla, 59
 Oyukludağ, 55

Ö

Önasya, 72
 Örene, 233, 235
 Özgan, 27, 51, 98, 100
 Özlü, 75
 Özsait, 93

P

Pala, 83
 Pamphilia, 74, 83
 Pamphylia, 103
 Papias, 148, 243
 Papias'ın torunu Kyrikos, 244
 Papirius, 203
 Pappas, 126, 243
 Papyrion, 104, 106, 181, 195, 202, 203, 204, 232, 248,
 249
 Paribeni-Romanelli, 27, 47
 Parth savaşları, 102
 Parthlar, 99
 Pas, 243
 Pasalla, 101
 Payallar, 80, 86, 144
 Pazar Geçidi, 57, 58
 Pazar Koyağı, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 249
Perdikkas, 94, 241
 Pergamon, 6, 37, 128, 132, 174, 175, 181, 200, 204,
 220, 222
 Persler, 92, 93, 238
 Pescennius Niger, 102, 155
 Pharax, 107, 115, 117, 120, 124, 130, 188, 205, 206,
 207, 209, 210, 211, 212, 213, 238, 243, 244, 247
 Phaselis, 96
 Philadelphia, 56, 100, 102, 139, 140, 151, 152, 153, 155,
 214, 215, 216, 239, 242, 243, 244, 247, 248, 249
Philipp, 94, 215
 Phryg, 238
 Pınarönü, 61, 68, 69, 71, 79, 191
 Pisidia, 12, 27, 28, 39, 83, 86, 94, 96, 97, 98, 99, 100,
 103, 121, 122, 180, 196
 Pituşu, 91
 Plai Kilikia, 74
Plinius, 154
 Pontus, 16, 96, 97, 100, 238
 Potomia, 195, 199
Practerion Legatus, 102
 Prindu Krallığı, 90
 Probus, 103
 Ptolemaios, 41, 42, 95, 188, 189
 Ptolemaioslar, 95, 195
 Ptolemy, 139, 184, 214

Ptolemaios Evergetes, 95
 Pulkheria, 231
 Puplius Servilius Vatia, 96

Q

Que, 40, 86, 87, 88, 89

R

Ramsay, 28, 29, 30, 42, 46, 47, 48, 60, 74, 75, 99, 100,
 101, 102, 103, 104, 121, 126, 138, 139, 150, 151,
 153, 154, 180, 184, 188, 189, 190, 202, 214, 215,
 217, 218, 224, 225, 231, 242
 Ramses, 83, 85
 Ritler, 46
 Rodenwaldt, 122, 143, 207, 209
 Rodos, 95
Roma, 2, 3, 4, 13, 15, 20, 21, 27, 30, 33, 34, 36, 41, 43,
 49, 59, 77, 82, 94, 95, 96, 97, 98, 101, 102, 103, 104,
 107, 108, 109, 110, 115, 118, 121, 124, 126, 127,
 128, 130, 138, 141, 142, 143, 145, 147, 148, 154,
 155, 157, 159, 161, 162, 166, 170, 171, 172, 180,
 183, 187, 190, 191, 192, 193, 195, 207, 208, 211,
 212, 216, 219, 227, 230, 232, 238, 239, 240, 241,
 242, 246, 248
 Roma Senatosu, 97, 98
 Romulus, 172
 Romus, 172
 Rosenbaum, 1, 30, 50, 137, 149, 198, 217, 218, 235
 Roupfos, 159, 242
 Russel, 51, 84
 Rusumbladetos, 232

S

Sabratha, 11, 128, 173, 174, 175, 181, 186, 199, 204,
 222, 227, 228
 Saçak Dağı, 57
 Sagalassos, 111, 128, 132, 174, 220, 221
 Sağırca, 191
 Salavat Köprüsü, 64
 Salies, 18, 50, 51
 Sallune, 91
 Salmanassar, 86, 87
 Sandes, 234, 243
 Sandıklı Çeşme, 183
 Sanherib, 89
 Sapak Hanı, 76
 Saraçoğlu, 30, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 61, 62, 63, 64,
 71, 72, 80
 Sardes, 92
Sargon, 23, 72, 86, 87, 88, 89
 Sariarmut Deresi, 70
 Sarioğlan, 84
 Sarıpınar, 57, 80
 Sarıpınar Yaylası, 57
 Sarıtaş, 61, 63
 Sarıtaş Bucağı, 61
 Sarıveliler, 40, 41, 42, 49, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 63,
 64, 69, 71, 73, 75, 76, 77, 79, 86, 90, 92, 115, 130,
 132, 134, 147, 150, 177, 184, 188, 205, 212, 221,
 222, 225, 228, 229, 231, 246, 249
 Say Ağzı, 62

Sayar, 31, 51, 52, 102, 145, 146
 Sayar-Siewart-Taeuber, 51
 Sbede, 52, 224
 Sbide, 52, 106, 120, 136, 189, 192, 202, 216, 221, 224,
 225, 227, 248, 249
Sbila, 189
 Scarborough, 51
 Schaffer, 47
 Schultze, 136
 Sedasaisler, 97
 Sedir, 59, 70, 71, 80, 83, 206, 218, 229
 Sedireli, 80
 Seki, 136
 Sekili, 80
 Seleukeia, 47, 49, 50, 74, 101, 103, 138, 145, 150, 240,
 248
 Seleukos, 95
 Seleukos Krallığı, 95
 Seleukos Niketor, 95
 Seleukoslar, 95
 Selinus, 40, 90, 91, 102, 128, 139
 Septimius Severus, 56, 102, 155, 219, 248
 Serapis, 195, 196, 199, 239
 Serdaroğlu, 49
 Sertavul Geçidi, 102, 155
 Severeus, 75
 Severuslar, 102
Sevila, 189
 Seydişehir, 3, 41, 42, 54, 81, 96, 144, 237, 238
 Seyrig, 48, 138
 Sığınaktepe, 158, 173
 Sıtma Tepe, 183, 195, 202
 Sıtma Tepesi, 183
 Sızma, 237
Sibilia, 189, 224
 Side, 3, 5, 24, 96
 Sidon, 89
 Siewart, 51
 Silifke, 5, 34, 46, 55, 58, 60, 62, 74, 75, 77, 84, 85, 104,
 150
 Silifke Çayı, 62
 Sinapiç, 178
 Sinektepe, 158
Sisinios, 189
 Sivricebelen, 56
 Smerdis, 242
 Socrates Kilisesi, 233
 Soğukoluk, 59, 77, 80
 Soğukoluk Yaylası, 59
 Soli, 93, 94
 Soloi, 85
 Songilamis Trebemios, 243
 Sorkun Yaylası, 58
 Söbüçimen Yaylası, 59
 Söğüt, 3, 32, 33, 35, 51, 52, 76, 120, 144, 145, 177, 187,
 214, 216, 237, 238, 242, 243, 244
 Söğütalanı, 187, 229
 Spartacus, 97
 Stark, 48, 49
 Sterret, 33, 46, 47, 83, 106, 115, 116, 118, 121, 130, 134,
 136, 138, 139, 147, 148, 151, 153, 173, 184, 192,
 195, 196, 202, 203, 205, 206, 207, 208, 224, 228,
 231, 243, 244

Strabon, 40, 41, 42, 53, 80, 83, 84, 85, 90, 95, 96, 97, 98,
 99, 100, 215, 240, 241
 Sulzberger, 236
 Suriye, 85, 87, 95, 98, 99, 101, 102, 146, 217, 239
 Süngüllü Geçidi, 57, 76
 Sütlüce, 75
 Sütsüzdağı, 70
 Swoboda, 33, 47, 48, 152, 238
 Syedra, 101
 Syennesis, 90
Sykaia, 189
 Syme, 33, 48, 49, 50

Ş

Şahinler, 114
 Şam Alanı, 76
 Şihabettin el-Ömeri, 150

T

Tabal, 87, 89
 Taeuber, 51
 Tahtalı Dağ, 57, 58
 Takizasis, 244
 Talos, 157, 244
 Tamaşalık, 43, 246
 Tarasikodissas, 232
 Tarasios, 243
 Tarasis, 243
 Tarhana Taşı, 76
 Tarhundaşsa, 75, 82, 83, 85
 Tarhunt, 83, 84
 Tarkhu, 238, 239
 Tarsus, 4, 5, 14, 29, 39, 46, 50, 74, 86, 93, 101, 102, 103,
 109, 146, 161, 166, 235, 238
 Taşeli Platosu, 53
 Taşeli Yarımadası, 58, 59
 Taşeli Yaylası, 58, 60, 62, 72
 Taşkent, 20, 41, 42, 53, 56, 57, 58, 59, 60, 64, 73, 75, 90,
 92, 106, 112, 177, 183, 188, 195, 202, 205, 231, 246,
 249
 Taşlıkloğlu, 187
 Taşoluk, 121, 122, 123
 Taşpınar, 80
 Taşyürek, 34, 50, 59, 84, 85
 Tatta, 93
 Tchihatchaff, 46
 Tchihatcheff, 53, 61
 Teke Çatı Suyu, 63
 Teke Deliği, 61
 Tekeçatı Deresi, 216
 Tekeçatı Yaylası, 58
 Tekeli, 58, 72
Tel Anafa, 17, 128, 181, 199, 222
 Tepebaşı, 57, 64, 73, 228, 231, 233
 Tepeçayır Yaylası, 59
 Terous, 229, 242
 Tes, 243, 244
 Tetes, 229, 243, 244
 Tetes oğlu Tous, 244
 Teucerus, 99
 Teukhros, 243
 Teukros, 36, 84, 85

Texier, 35, 40, 46, 62, 80, 119, 127, 143, 151, 154, 178, 207, 227, 241, 242, 244
 Thagavor, 184
 Thampson, 48
 Thekles, 243
 Theodosius, 7, 103, 104, 231
 Theophanes, 202
 Thouthourbia, 195
 Tırpan, 35, 40, 51
 Tiberius, 101, 127, 154
 Tiglatpileser, 87
 Tigrenes, 96
Tille Höyük, 13, 199
Tomaschek, 153
 Topçu, 50
 Topçular, 80
 Toroslar, 31, 53, 54, 62, 65, 66, 67, 71, 72, 93, 246
 Toues, 242
 Toutous, 126, 243
 Tozmuğar Yaylası, 59
 Traianopolis, 102, 128
 Trajan, 102, 128, 214, 227
Trakheiotis, 97
Trakheiotlar, 97
 Traskalisseus, 103
 Trogetis, 83, 103
 Tufan Dağı, 57
 Tufandağı, 70
 Turanşa Dağı, 57, 63
 Turcalar, 134, 221
 Tuvanuva, 87
 Tuz gölü, 93
 Tyana, 87, 101, 174, 181, 186
 Tyche, 138, 154, 214
 Tydes, 180, 242
 Tyranos, 243

U

Ugarit, 20, 85
 Uğurlu, 57, 134, 188, 221, 222, 228
 Uğurlu Kōristanı, 228
 Umar, 51
 Ungnand, 187
 Ura, 7, 85, 91
 Urartu, 5, 9, 87, 89, 143
Ušnanni, 88
 Uzunkır Yaylası, 58

Ü

Üçbölük, 151, 179, 180
 Üçer-Koman, 36, 48, 138, 150, 173, 205, 224, 228, 231
 Üçtepe, 32, 132, 173, 174, 175, 181, 186, 204, 220, 222

V

Valentinian I, 166
 Varina, 203
Vasiliev, 37, 152
 Verina, 224
 Vespasian, 101, 172
via sebaste, 75
 Victoria, 131, 163, 164, 165, 167

Viranşehir, 93

W

Waddington, 46, 60
 Wainwright, 37, 48, 83
 Wujeswki, 143, 207

X

Xenophon, 42, 92

Y

Yağlılar, 80
Yalman Dağı, 188
 Yalman Ormanı, 71
 Yarikkaya, 124, 125
 Yaylalı, 80
 Yazılıtaş, 143
 Yazıtı Çayı, 177
 Yedi Kaza Yaylaları, 60
 Yellibel, 55, 57, 58, 76, 80, 173
 Yeni Babil, 90
 Yeni İsaura, 42, 47
 Yeni Konak, 76
 Yılmaz, 38, 41, 42, 51, 52, 75, 82, 84, 86, 104, 107, 117, 143, 144, 150, 177, 194, 197, 209, 210, 232, 238
 Yırınç Dağı, 57
 Yukarı Çağlar, 52, 58, 63, 69, 189, 202, 224, 249
 Yukarı Kızılca, 76, 202
 Yumrutepe, 56, 150, 158
 Yumurtatepe, 71
 Yunt Dağı, 147, 187, 229, 230, 242, 243, 244, 249
 Yunt Yaylası, 59
Yümüktepe, 14, 200, 204
 Yürük Deresi, 63

Z

Zazadın, 76
 Zeede, 224
 Zengibar Kale, 41, 46
 Zeniteces, 96
 Zenon, 7, 23, 47, 103, 104, 202, 203, 224, 231, 232, 242, 248, 249
 Zenonopolis, 47, 104, 106, 126, 134, 136, 138, 221, 222, 228, 231, 232, 233, 239, 243, 249
 Zenophones, 98
 Zeus Keraunios, 218, 239
 Zeus Modribetos, 126
 Zeus Phanasis, 239
 Zeus tapınağı, 216
 Zeyne, 75
 Zeyve, 61, 69, 76
 Zeyve Çayı, 69
 Zeyve Pınarı, 61
 Zizimene, 237
 Zoroğlu, 29, 38, 39, 40, 41, 42, 45, 46, 51, 52, 74, 75, 82, 84, 86, 87, 90, 92, 93, 96, 150, 152, 153, 154, 192, 202, 209, 238
 Zosimos, 103

Çizimlerin Listesi

TABLO	YERLEŞİM BİRİMİ
Tablo:I- Alata (Balcılar)1,2,3,4	Alata (Balcılar)
Tablo:I-Çukurbağ 1,2,3,4,5,6	Çukurbağ
Tablo:II-7,8,9,10,11,12,13,14,15	Çukurbağ
Tablo:III- 16,17,18,19,20,21,22,23,24,25,26,27,	Çukurbağ
Tablo:IV-1,2,3,4,5,6,7,8	Dipsizi Mağarası
Tablo:V-9,10,11,12,13,	Dipsizin Mağarası
Tablo.VI-14,15,16,17,18,19	Dipsizin Mağarası
Tablo:VII-Ermenek İnöğlesi- 1,2,	Ermenek İnöğlesi
Tablo:VII-Ermenek Sinektepe (Sığınaktepe)1,2,3,4	Ermenek Sinektepe (Sığınaktepe)
Tablo:VII-Ermenek Kalesi 1,2,3	Ermenek Kalesi
Tablo:VII-4,5,6,7,8,9,10,11,12	Ermenek Kalesi
Tablo:IX-13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,	Ermenek Kalesi
Tablo:X-1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11	Ermenek Tangır Beleni
Tablo:XI-12,13,14,15,16,17,18,19	Ermenek Tangır Beleni
Tablo:XII-Ermenek Yellibel Kamış Yaylası 1,2	Ermenek Yellibel Kamış Yaylası
Tablo:XII- Alata (Balcılar) İlçe 1,2,3,4,5,6,7	Alata (Balcılar) İlçe
Tablo:XIII-8,9,10,10,11,12,13,14,15	Alata (Balcılar) İlçe
Tablo:XIV-1,2,3,4,5,6	Lauzados
Tablo:XV-1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11	Olosada (Avşar)
Tablo:XVI-12,13,14,15,16,17,18	Olosada (Avşar)
Tablo:XVI-1,2,3,4	Papyrion (Bağdat Kırı?)
Tablo:XVII-5,6,7,8,9	Papyrion (Bağdat Kırı?)
Tablo:XVII-1,2,3	Philadelphia (Damlaçalı Küllüin)
Tablo:XVIII-4,5,6,7	Philadelphia (Damlaçalı Küllüin)
Tablo:XVIII-1	Philadelphia (Pazar Koyağı)
Tablo:XIX-1,2,3,4,5,6	Sariveliler Kalesi (Tepe)
Tablo:XX-7,8,9	Sariveliler Kalesi (Tepe)
Tablo:XX-1,2,3	Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)
Tablo:XXI-5,6,7	Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)
Tablo:XXI-1,2	Uğurlu Köristanı

Resimlerin Listesi

LEVHA	RESİM	YERLEŞİM BİRİMİ
Lev.1	A.-MS 1	Alata (Balcılar)
Lev.1	A.-X1	Alata (Balcılar)
Lev.2	A.-X2	Alata (Balcılar)
Lev.2	A.-KA1	Alata (Balcılar)
Lev.3	A.-KA2	Alata (Balcılar)
Lev.3	A.-KA3	Alata (Balcılar)
Lev.4	A.-A1	Alata (Balcılar)
Lev.4	A.-A2	Alata (Balcılar)
Lev.5	A.-R1	Alata (Balcılar)
Lev.5	A.-B1	Alata (Balcılar)
Lev.6	A.-Y1	Alata (Balcılar)
Lev.6	A.-Bİ 1	Alata (Balcılar)
Lev.7	A.-F1	Alata (Balcılar)
Lev.7	A.-KO 1	Alata (Balcılar)
Lev.8	A.-Sİ 1	Alata (Balcılar)
Lev.8	A.-SE1	Alata (Balcılar)
Lev.9-10	B.-OG1	Bolay
Lev.11-12	B.-OG2	Bolay
Lev.13	B.-OK 1	Bolay
Lev.14	C.Ş.-BK 1	Cenne-Şahinler Kalesi
Lev.15	C.Ş.-SÇ 1	Cenne-Şahinler Kalesi
Lev.15	C.Ş.-SK 1	Cenne-Şahinler Kalesi
Lev.16	C.Ş.-1	Cenne-Şahinler Kalesi
Lev.16	C.Ş.-2	Cenne-Şahinler Kalesi
Lev.17	Ç.K.-KM1	Çukurbağ Köristanı
Lev.18	Ç.K.-KM2	Çukurbağ Köristanı
Lev.19-20	Ç.K.-KM3	Çukurbağ Köristanı
Lev.21	Ç.K.-KM 4	Çukurbağ Köristanı
Lev.22	Ç.K.-1	Çukurbağ Köristanı
Lev.22	Ç.K.-2	Çukurbağ Köristanı
Lev.23	Ç.K.-3	Çukurbağ Köristanı
Lev.23	Ç.K.-4	Çukurbağ Köristanı
Lev.24	Ç.K.-SO 1	Çukurbağ Köristanı
Lev.24	Ç.K.-5	Çukurbağ Köristanı
Lev.25	Ç.B.-KM1	Çukurbağ Boyunlutaş
Lev.26	Ç.B.-KM2	Çukurbağ Boyunlutaş
Lev.27	Ç.B.-1	Çukurbağ Boyunlutaş
Lev.28	Ç.B.-2	Çukurbağ Boyunlutaş
Lev.29	Ç.B.-3	Çukurbağ Boyunlutaş
Lev.30	Ç.B.-4	Çukurbağ Boyunlutaş
Lev.31	Ç.B.-5	Çukurbağ Boyunlutaş

Lev.32	Ç.B.-6	Çukurbağ Boyunlutaş
Lev.33	Ç.A.-KM1	Çukurbağ Asarı
Lev.34	Ç.A.-LG1	
Lev.35	Ç.A.-LK1	Çukurbağ Asarı
Lev.36	Ç.A.-LK2	Çukurbağ Asarı
Lev.36	Ç.A.-LK3	Çukurbağ Asarı
Lev.37	Ç.A.-LK4	Çukurbağ Asarı
Lev.38	Ç.A.-OG1- Ç.A.-KB 1	Çukurbağ Asarı
Lev.38	Ç.A.-YA1	Çukurbağ Asarı
Lev.39	Ç.A.-KS1	Çukurbağ Asarı
Lev.39	Ç.A.-KB2	Çukurbağ Asarı
Lev.40	Ç.Y.-X1	Çukurbağ Yarikkaya
Lev.41	Ç.KE.-1	Çukurbağ Katireneği
Lev.41	Ç.KE.-YA1	Çukurbağ Katireneği
Lev.42	Ç.-HE1	Çukurbağ
Lev.43	Ç.-Sİ1	Çukurbağ
Lev.44	Ç.-YA1	Çukurbağ
Lev.45	Ç.-SE1	Çukurbağ
Lev.45	Ç.-SE2	Çukurbağ
Lev.46	Ç.-SE3	Çukurbağ
Lev.47	D.K.-Sİ1	Daran Kızılçukur
Lev.48	D.-SE1	Dipsizin Mağarası
Lev.48	D.-SE2	Dipsizin Mağarası
Lev.49	D.-SE3	Dipsizin Mağarası
Lev.49	D.-SE4	Dipsizin Mağarası
Lev.50	D.A.-LK1	Diş Alanı
Lev.51	D.A.-LK2	Diş Alanı
Lev.52	D.A.-KB 1	Diş Alanı
Lev.52	D.A.-SE1	Diş Alanı
Lev.53	D.-1	Domitiopolis (Dindabol-Katranlı)
Lev.53	D.-2	Domitiopolis (Dindabol-Katranlı)
Lev.54	D.-3	Domitiopolis (Dindabol-Katranlı)
Lev.55	D.-KL1	Domitiopolis (Dindabol-Katranlı)
Lev.55	D.-MP1	Domitiopolis (Dindabol-Katranlı)
Lev.56-57	E.A.-KL1	Eirenopolis (Aşağı İrnebol-İkizçınar) Alacataş
Lev.58-59	E.Ç.-KL1	Eirenopolis (Aşağı İrnebol-İkizçınar) Çeltikçi
Lev.60	E.DT.-KM1	Eirenopoli (Yukarı İrnebol-Çatalbadem) Domuztepe
Lev.61	E.DT.-KM2	Eirenopolis (Yukarı İrnebol-

		Çatalbadem) Domuztepe
Lev.62	E.-KB1	Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem)
Lev.62	E.-KB2	Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem)
Lev.63-64	E.SA.-YA1	Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem) Sultan Alanı
Lev.65	E.-1	Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem)
Lev.65	E.-2	Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem) Sultan Alanı
Lev.66-67	E.Dİ.-AM1	Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem) Dinek Tepesi
Lev.68	E.-3	Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem)
Lev.68	E.-4	Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem)
Lev.69	E.-5	Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem)
Lev.70	E.-6	Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem)
Lev.70	E.-7	Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem)
Lev.71	E.-8	Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem)
Lev.71	E.-9	Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem)
Lev.72	F.-KM1	Fet (Işıklı)
Lev.73	F.-KB1	Fet (Işıklı)
Lev.74	G.-1	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.75	G.-2	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.75	G.-3	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.76	G.K.-KM1	Germanikopolis (Ermenek) Kızılkaya
Lev.76-77	G.K.-KM2	Germanikopolis (Ermenek) Kızılkaya
Lev.78	G.K.-KB1	Germanikopolis (Ermenek) Kızılkaya
Lev.79	G.A.-KL1	Germanikopolis (Ermenek) Ahatköy
Lev.80	G.K.-LK1	Germanikopolis (Ermenek) Karalar
Lev.80	G.K.-LK2	Germanikopolis (Ermenek) Karalar
Lev.81	G.K.-KL1	Germanikopolis (Ermenek) Karalar
Lev.82	G.Ç.-KM1	Germanikopolis (Ermenek)

		Çakıllı Bük
Lev.83	G.-4	Germanikopolis (Ermenek) Merkez
Lev.83	G.-5	Germanikopolis (Ermenek) Merkez
Lev.84	G.-6	Germanikopolis (Ermenek) Merkez
Lev.85	G.-7	Germanikopolis (Ermenek) Merkez
Lev.86	G.-8	Germanikopolis (Ermenek) Kisseönü
Lev.86	G.-9	Germanikopolis (Ermenek) Kisseönü
Lev.87	G.-10	Germanikopolis (Ermenek) Sinektepe (Sığınaktepe)
Lev.87	G.-11	Germanikopolis (Ermenek) Sinektepe (Sığınaktepe)
Lev.88	G.-12	Germanikopolis (Ermenek) Sinektepe (Sığınaktepe)
Lev.89	G.-KM1	Germanikopolis (Ermenek) Merkez
Lev.90	G.-LK1	Germanikopolis (Ermenek) Merkez
Lev.90	G.-LK2	Germanikopolis (Ermenek) Merkez
Lev.91	G.A.-KM1	Germanikopolis (Ermenek) Akçamescid
Lev.91	G.A.-KM2	Germanikopolis (Ermenek) Akçamescid
Lev.92	G.A.-KM3	Germanikopolis (Ermenek) Akçamescid
Lev.92	G.-YA1	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.93	G.-SB 1	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.93	G.-SB 2	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.93	G.-SB3	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.93	G.-SB 4	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.94	G.-SB 5	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.95-96	G.-R1	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.97	G.-T1	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.98	G.-RS1	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.98	G.-RS2	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.98	G.-RS3	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.99	G.-RS4	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.99	G.-RS5	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.99	G.-RS6	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.100	G.-RS7	Germanikopolis (Ermenek)

Lev.100	G.-RS8	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.100	G.-RS9	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.100	G.-RS10	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.101	G.-RS11	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.101	G.-RS12	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.101	G.-RS13	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.101	G.-RS14	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.102	G.-RS15	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.102	G.-RS16	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.102	G.-RS17	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.102	G.-RS18	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.103	G.-BS1	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.103	G.-BS2	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.103	G.-BS3	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.103	G.-BS4	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.104	G.-BS5	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.104	G.-BS6	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.105	G.KO.-HE1	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.106	G.KA.-U1	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.106	G.KA.-KA1	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.107	G.KA.-KA2	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.108	G.KA.-BÜ1	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.109	G.KA.-Sİ1	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.109	G.KA.-Sİ2	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.109	G.KA.-Sİ3	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.109	G.KA.-Sİ4	Germanikopolis (Ermenek)
Lev.110	G.İ.-SE1	Germanikopolis (Ermenek) İnöğlesi
Lev.110	G.S.-SE1	Germanikopolis (Ermenek) Sinektepe (Sığınaktepe)
Lev.111	G.EK.-SE1	Germanikopolis (Ermenek) Kale
Lev.111	G.EK.-SE2	Germanikopolis (Ermenek) Kale
Lev.112	G.-EK.-SE3	Germanikopolis (Ermenek) Kale
Lev.112	G.ET.-SE1	Germanikopolis (Ermenek) Tangır Beleni
Lev.113	G.ET.-SE2	Germanikopolis (Ermenek) Tangır Beleni
Lev.114	G.G.-MP1	Golgosos (Gevne?)
Lev.114	G.G.-S1	Golgosos (Gevne?)
Lev.115	G.G.-KM1	Golgosos (Gevne?)
Lev.116-117	G.Ö.-1	Görmeli (Üçbölük) Mennan Kalesi
Lev.118	G.Y.-KL1	Görmeli (Üçbölük) Yaylası

Lev.119	G.Ö.-SE 1	Görmeli (Üçbölük)
Lev.120	İ.-SE1	İlice
Lev.120	İ.-SE2	İlice
Lev.121	İ.-SE3	İlice
Lev.121	İ.-SE4	İlice
Lev.122	K.Y.-1	Kecimen (Döngelli) Yaylası
Lev.122	K.Y.-2	Kecimen (Döngelli) Yaylası
Lev.123	K.Y.-3	Kecimen (Döngelli) Yaylası
Lev.123	K.Y.-4	Kecimen (Döngelli) Yaylası
Lev.124	K.Y.-5	Kecimen (Döngelli) Yaylası
Lev.125	K.Y.-LK1-2	Kecimen (Döngelli) Yaylası
Lev.126	K.Y.-LK1	
Lev.127	L.-LK2	Lauzados (Lafsa-Kirazlıyayla)
Lev.128	L.-1	
Lev.129	L.-KL1	
Lev.130	L.-2	Lauzados (Lafsa-Kirazlıyayla)
Lev.131	L.-KM1	Lauzados (Lafsa-Kirazlıyayla)
Lev.132	L.-YA1	Lauzados (Lafsa-Kirazlıyayla)
Lev.133	L.-YA2	Lauzados (Lafsa-Kirazlıyayla)
Lev.134	L.-KB1	Lauzados (Lafsa-Kirazlıyayla)
Lev.135	L.-SE1	Lauzados (Lafsa-Kirazlıyayla)
Lev.136	M.-SB1	Musbanda (Muzvadi-Dumlugöze)
Lev.137	N.A.-1	Nadire (Ardıçkaya)
Lev.137	N.A.-2	Nadire (Ardıçkaya)
Lev.138	İP.-SB1	İresiller (Pınarönü)
Lev.139	İP.-SB2	İresiller (Pınarönü)
Lev.140	N.Ö.-LG1	Neapolis (Gargara-Güneyyurt)
Lev.140	N.Ö.-LK1	Neapolis (Gargara-Güneyyurt)
Lev.141	N.Ö.-KM1	Neapolis (Gargara-Güneyyurt)
Lev.142	O.-1	Olosada (Avşar)
Lev.143	O.-2	Olosada (Avşar)
Lev.143	O.-MP1	Olosada (Avşar)
Lev.144	O.-S1	Olosada (Avşar)
Lev.145-146-147-148	O.-S2	Olosada (Avşar)
Lev.149-150	O.-S3	Olosada (Avşar)
Lev.151-152	O.-S4	Olosada (Avşar)
Lev.153-154	O.-S5	Olosada (Avşar)
Lev.155-156	O.-LK1	Olosada (Avşar)
Lev.157-158	O.-LK2	Olosada (Avşar)
Lev.159	O.-YA1	Olosada (Avşar)
Lev.160	O.-SE1	Olosada (Avşar)
Lev.160	O.-SE2	Olosada (Avşar)
Lev.161	PA.-1	Papyrion (Bağdat Kırı?)
Lev.162	PA.-2	Papyrion (Bağdat Kırı?)

Lev.163	PA.-LK1	Papyrion (Bağdat Kırır?)
Lev.163	PA.-SE1	Papyrion (Bağdat Kırır?)
Lev.164	PHA.-1	Pharax (Fariske-Göktepe)
Lev.165-166	PHA.-KM1	Pharax (Fariske-Göktepe)
Lev.167	PHA.-KM2	Pharax (Fariske-Göktepe)
Lev.168-169	PHA.-KM3	Pharax (Fariske-Göktepe)
Lev.170	PHA.-KM4	Pharax (Fariske-Göktepe)
Lev.171	PHA.-KB1	Pharax (Fariske-Göktepe)
Lev.171	PHA.-KB2	Pharax (Fariske-Göktepe)
Lev.172	PHA.-LG1	Pharax (Fariske-Göktepe)
Lev.173	PHA.-LG2	Pharax (Fariske-Göktepe)
Lev.173	PHA.-2	Pharax (Fariske-Göktepe)
Lev.174	PHA.-3	Pharax (Fariske-Göktepe)
Lev.174	PHA.-4	Pharax (Fariske-Göktepe)
Lev.175	PHA.-HE1	Pharax (Fariske-Göktepe)
Lev.176	PHA.-Sİ1	Pharax (Fariske-Göktepe)
Lev.176	PHA.-SE1	Pharax (Fariske-Göktepe)
Lev.177	PHİ.-1	Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)
Lev.177	PHİ.-2	Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)
Lev.178	PHİ.-3	Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)
Lev.178	PHİ.-4	Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)
Lev.178	PHİ.-5	Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)
Lev.178	PHİ.-6	Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)
Lev.178	PHİ.-7	Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)
Lev.179	PHİ.-8	Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)
Lev.179	PHİ.-9	Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)
Lev.180	PHİ.-10	Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)
Lev.180	PHİ.-11	Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)
Lev.181	PHİ.-12	Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)
Lev.181	PHİ.-13	Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)
Lev.182	PHİ.-LG1	Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)
Lev.183	PHİ.-14	Philadelphia (İmsiören-

		Gökçeseki)
Lev.184	PHİ.-15	Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)
Lev.184	PHİ.-16	Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)
Lev.185	PHİ.-17	Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)
Lev.185	PHİ.-18	Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)
Lev.186-187	PHİ.-P1	Philadelphia (Pazar Koyağı)
Lev.187	PHİ.-SE1	Philadelphia (Pazar Koyağı)
Lev.188	PHİ.-GN1	Philadelphia (Kepen Ağzı)
Lev.188	PHİ.-KN1	Philadelphia (Gülseki)
Lev.189	PHİ.-D1	Philadelphia (Damlaçalı)
Lev.189	PHİ.-OU1	Philadelphia (Damlaçalı)
Lev.190	PHİ.P.-SE1	Philadelphia (Pazar Koyağı)
Lev.190	PHİ.D.-SE1	Philadelphia (Damlaçalı)
Lev.191	S.K.-1	Sarveliler Kalesi (Tepe)
Lev.191	S.K.-2	Sarveliler Kalesi (Tepe)
Lev.192	S.K.-3	Sarveliler Kalesi (Tepe)
Lev.192	S.K.-4	Sarveliler Kalesi (Tepe)
Lev.193	S.K.-5	Sarveliler Kalesi (Tepe)
Lev.193	S.K.-6	Sarveliler Kalesi (Tepe)
Lev.194	S.K.-7	Sarveliler Kalesi (Tepe)
Lev.194	S.K.-8	Sarveliler Kalesi (Tepe)
Lev.195	S.K.-9	Sarveliler Kalesi (Tepe)
Lev.196	S.K.-SE1	Sarveliler Kalesi (Tepe)
Lev.196	S.K.-SE2	Sarveliler Kalesi (Tepe)
Lev.197	S.-1	Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)
Lev.197	S.-KM1	Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)
Lev.198	S.-SB1	Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)
Lev.198	S.-SB2	Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)
Lev.199	S.-SB3	Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)
Lev.199	S.-SB4	Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)
Lev.200	S.-SB5	Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)
Lev.201	S.-S2	Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)
Lev.202	S.-3	Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)

Lev.202	S.-4	Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)
Lev.203	S.-5	Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)
Lev.203	S.-6	Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)
Lev.204	S.-7	Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)
Lev.205	S.-8	Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)
Lev.205	S.-9	Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)
Lev.206	S-10	
Lev.206	S.-T1	Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)
Lev.207	S.-Sİ1	Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)
Lev.208	S.-SE1	Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)
Lev.209	U.-1	Uğurlu Köristanı
Lev.209	U.-2	Uğurlu Köristanı
Lev.210	U.-3	Uğurlu Köristanı
Lev.210	U.-4	
Lev.211	U.-SE1	Uğurlu Köristanı
Lev.212-213-214	Z.K.-Kİ 1	Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu) İnönü
Lev.215	Z.K.-1	Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu) İnönü
Lev.215	Z.K.-2	Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu) İnönü
Lev.216	Z.KO.-1	Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu) Kozbaşı
Lev.217	Z.E.-KM1	Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu) Eskiyebağ
Lev.218	Z.-SB1	Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu) Hacıbeyin Düzlüğü
Lev.219	Z.-MP1	Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu)
Lev.219	Z.-MP2	Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu)
Lev.220	Z.-Sİ1	Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu)
Lev.221	Z.-B1	Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu)
Lev.221	Z.-B2	Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu)

Lev.222	Z.-SE1-2	Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu)
Lev.222	Z.-KA1	Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu)

Harita 1'de işaretlenen antik yerleşim birimleri

<i>Antik yerleşim birimleri</i>	<i>Prehist.</i>	<i>Hell.</i>	<i>Roma</i>	<i>Bizans</i>	<i>Kalıntılar-Buluntular</i>	<i>Gönderme</i>
1.Alata (Balcalar)			X		Mezar steli, Kap, Kandil, Terracotta aplik, Rython, Kabartmadan kopma baş, Yüzük, Bilezik	Sterret, 1888, 79.
2.Bolay			X		Osthotek gövdesi, Osthotek kapağı,	
3.Cenne-Şahinler Kalesi			X		Kaya basamakları, Sunu çukurları, Stel oyukları, Kaya kabartması.	
4.Çukurbag			X		Kaya mezarları, Stel oyugu, Lahit gövdesi, Lahit kapağı, Sunak, Osthotek gövdesi, Yazıt, Mimari parça, Kaya basamağı, Kaya cellası, Bronz heykel, Sikke, Seramik.	Sterret, 1888, 79; Bean-Miford, 1970, 214; Scarborough, 1991, 1vd.; Hild-Hellenkemper, 1990, 230.
5.Daran				X	Sikke.	
6.Dipsizin Mağarası		X			Seramik.	
7.Diş Alanı			X		Lahit kapağı, Kaya basamağı, Seramik.	
8.Domitiopolis (Dindabol-Katranlı)			X	X	Kaya lahiti, Mimari parça.	Konst.Porph. De Them.77; Davis, 1879, 358; Sterret, 1888, 80; Ramsay, 1960, 406; Ruge, Domitiopolis, RE, V, 1, 1903, 1313; Schultze, 1926, 262; Maricq, Syria XXXV, 1958; Honigmann, 1970, 41; Bean-Miford, 1970, 209; Tomaschek, 1975, 59; Darrouzés, 1981, 30; Hild-Hellenkemper, 1990, 242; Scarborough, 1991, 318;
9.Eirenopolis (Aşağı İrnebol (İkizşınar))-			X	X	Kaya lahitleri, Yazıt, Kaya mezarı, Kaya basamağı, Anıt mezarı,	Hierokles, 710, 3; Konst. Porph. De Them, 72; Sterret, 1888, 84; Ramsay,

Yukarı İrnebol (Çatalbadem)						1961, 405;İmhof-Blumer, 1902, 440;Honigmann, Byzantion 20, 1950, 39-61;Seyrig, NumChron, 1950, 284-289;Magie, 1950, 550;Houwink, 1961, 41;Hill, 1964, lxi;Bean-Mitford, 1970, 205;Cramer, 1971, 338;Jones, 1971, 205;Tomaschek, 1975, 60;Robert, 1972, Nr.548;Darrouzés, 1981, 30;Sear, 1982, 81;Hellenkemper, 1986, 631;Hild-Hellenkemper, 1990, 245.
10. Fet (Asıklı)			X		Kaya mezarı, Yazıt, Kaya basamağı, Sunu çukurları	Sterret, 1888, 83;Bean-Mitford, 1970, 215;Hild-Hellenkemper, 1990, 455.
11. Germanikopolis (Ermenek)			X	X	Kaya mezarı, Kaya basamağı, Kaya lahti, Boğa figürünü, Sikkeler, Heykeller, Unguentarium, Kandıllar, Büstler, Sütun başlıkları, Seramik.	Konst, Porp. De Them, 77;Hierokles, 710, 2;Şihabetin el-Ömeri, 1912;Evlia Çelebi, Seyahatname, 9-10, 127;Leake, 1976, 117;Tomaschek, 710, 2;Ramsay, 1960, 406;Texier, 2002, 290;Alishan, 1899, 381;Cuinet, 1891, 77;Heberdey-Wilhelm, 1896, 129;Hill, 1900, XXX;Ahmet Şerif, 1999, 212;Ruge, Germanikopolis, RE, VII, 1, 1910, 1258;Barclay, 1911, 721;Doktor Nazmi, 1922, 56;Schultze, 1926, 260;Hill, 1964, lix;Bean-Mitford, 1970, 199;Honigmann, 1970, 41;Eyice, 1971, 121;Darrouzés, 1981, 30;Lamingher-Passcher, 1973, 11;Tomaschek, 1975, 60;Mitford-Andrews, 1980, 1248;Cahen, 1951, lvd.;Darrouzés, 1981, 30;Mutafian,

12. Golgosos (Gevne?)			X			Kaya mezarı, Mimari parça, Sunak.		1988, 222;Hild-Hellenkemper, 1990, 258;Zoroğlu, 1993, 81;Vasiliev, 1968, 81;	
13. Görmeli (Üçbölük)			X	X		Kaya lahti, yazıt, Orta Çağ Kalesi.		Bean-Mitford, 1970, 127;Hild-Hellenkemper, 1990, 164;Bahar, 1996, 62;Söğüt, 1998, 18.	
14. İlçe		X				Seramik.		Davis, 1890, 77;Bean-Mitford, 1970, 208;Hild-Hellenkemper, 1990, 341.	
15. Keciemen Yaylası			X			Lahit kapığı, Orstotek gövdesi.		Bean-Mitford, 1970, 144;Hild-Hellenkemper, 1990, 297;Bahar, 1996, 72;	
16. Lauzados (Lafsa-Kirazlıyayla)			X	X		Kaya mezarı, Kaya lahti, Kaya basamağı, Lahit kapığı, Seramik.		Sterret, 1888, 80;Ramsay, 1961, 441;Ruge, Lauzados, RE, XII, 1, 1924, 1042;Schultze, 1926, 261;Honigmann, 1970, 41;Bean-Mitford, 1970, 210;Tomaschek, 1975, 59;Darrouzés, 1981, 29;Hild-Hellenkemper, 1990, 332;Scarborough, 1991, 316	
17. Muhumu (Kocashı)									
18. Musbanda (Dumlugöze-Muzvadi)			X	X		Sütun başlığı.		Plinius, V, 93;Ptolemaios, 5, IV, 16;Leake, 1976, 116;Ramsay, 1960, 410;Ruge, Musbanda, RE, XVI, 1, 772;Roberrt, 1962, 431;Bean-Mitford, 1970, 216;Darrouzés, 1981, 30;Hild-Hellenkemper, 1990, 361.	
19. Nadire (Ardıçkaya) ve			X	X		Lahit kapığı, Sütun başlığı, Fresk, Manastır.			

(İresiller) Pınarönü							
20. Neapolis Gargara- Güneyyurt)			X			Kaya mezarı, Lahit gövdesi, Lahit kapığı, Yazıt.	Hierokles, 710, 8; Konst. Porp., De Them, 77; Sterret, 1888, 80; Tomaschek, 1975, 60; Windberg, Neapolis 14, RE, VII, 1, 1910, 2126; Totaysalgr, 1936, 34; Bossert, 1942, No:1113; Bean-Mitford, 1970, 209; Hünigmann, 1970, 41; Hild-Hellenkemper, 1990, 365; Scarborough, 1991, 311.
21. Olosada (Avşar)			X			Sunak, Mimari parça, Mimari kalıntı, Lahit kapığı, Yazıt, Seramik.	Davis, 1879, 383; Sterret, 1888, 79; Bean-Mitford, 1970, 136; Zgusta, 1984, 436; Hild-Hellenkemper, 1990, 370; Scarborough, 1991, 224, Bahar, 1996, 59;
22. Papyrion (Bağdat Kırıtı?)				X		Lahit kapığı, Yer altı tonozlu mezarı, Seramik,	Sterret, 1888, 85; Ramsay, 1960, 425; Ensslin, Papius, RE, 18/3, 1949, 1008; Bean-Mitford, 1970, 144; Hild-Hellenkemper, 1990, 374.
23. Pharax (Fariske- Göktepe)			X			Kaya mezarı, Yazıt, Lahit gövdesi, Serbest heykel, Sikke, Orta Çağ kalesi.	Eviya Çelebi, Seyahatname, 9, 30; Sterret, 1888, 82; Bean-Mitford, 1970, 214; Mitford, 1980, 1248; Hild-Hellenkemper, 1990, 377; Scarborough, 1991, 360.
24. Philadelphia (İmsiören- Gökceseki)			X	X		Lahit gövdesi, Kaya mezarı, Mimari kalıntı, Niş, Yazıt, Sunak, Kaya basamağı, Ok ucu, Seramik.	Hierokles, 710, 4; Beauford, 1817, 160vd.; Ramsay, 1960, 414; Leake, 1976, 116; Head, 1911, 727; Magie, 1950, 50; Houwink, 1961, 403; Hill, 1964, lxiii; Aulock, 1966, No:5800; Bean-Mitford, 1970,

						216;Cramer, 1971, 332; Eyice, 1971, 122;Laminger-Pascher, 1973, 11;Mittford, 1980, 1245; Hild-Hellenkemper, 1990, 378;Scarborough, 1991, 311; Söğüt, 1998, 27
25.Sarveliler Kalesi			X	X	Kaya mezarı, Niş, Sunu çukuru, Kaya basamağı, Testi, Seramik.	Bean-Mittford, 1970, 212;Hild-Hellenkemper, 1990, 398.
26.Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)			X	X	Kaya mezarı, Mimari kalıntı, Sütun kaidesi, Sütun başlığı, Mimari parça, Su yolu, Sikke, Oinochoe, Seramik.	Hierokles, 710. 7;Sterret, 1888, 80;Ramsay, 1960, 409;Tomaschek, 1975, 59;Ruge, Sbide, RE, IIA, 1, 1921, 338;Bean-Mittford, 1970, 209;Hild-Hellenkemper, 1990, 400;Scarborough, 1991, 316.
27.Uğurlu Köristanı			X		Kaya mezarı, Sunu çukuru, Stel oyunu, Kaya basamağı, Seramik.	Sterret, 1888, 81;Bean-Mittford, 1970, 205vd.
28.Yunt Dağı			X		Larnax, Yazıt,	Davis, 1879, 353;Bean-Mittford, 1970, 126;Hild-Hellenkemper, 1990, 463.
29.Zenonopolis				X	Kaya mezarı, Niş, Stel oyunu, Sunu çukuru, Su yolu, Yazıt, Mimari parça, Mimari kalıntı, Seramik.	Konst. Porp., De Them, 36;Sterret, 1888, 81;Ramsay, 1960, 406;Tomaschek, 1975, 59;Schultze, 1926, 261;Honigman, 1970, 41;Bean-Mittford, 1970, 211;Dagron, 1978, 120;Darrouzes, 1981, 30;Scarborough, 1991, 319;Hild-Hellenkemper, 1990, 463.

Buldukları yerlere göre fotoğraflanan eserlerin dizini

Antik yerleşim birimleri	Fotoğraf No:
1.Alata (Balcalar)	A-MS 1, A-X1, A-KA1, A-KA2, A-KA3, A-A1, A-A2, A-R1, A-B1, A-MB1, A-H1, A-H2, A-Y1, A-B11, A-F1, A-KO1, A-BS 1
2.Bolay	B-OG1, B-OG2, B-OK1
3.Cenne-Şahinler Kalesi	C-Ş-BK1, C-Ş-SÇ1, C-Ş-SK1, Ç-Ş-1, C-Ş-2
4.Çukurbag	Ç.K-KM1, Ç.K-KM2, Ç.K-KM3, Ç.K-KM4, Ç.K-1, Ç.K-2, Ç.K-3, Ç.K-SO1, Ç.B-KM1, Ç.B-KM2, Ç.B-1, Ç.B-2, Ç.B-3, Ç.B-4, Ç.B-6, Ç.A-KM1, Ç.A-LG1, Ç.A-LK1, Ç.A-LK2, Ç.A-LK3, Ç.K-LK4, Ç.A-OG1, Ç.A-YA1, Ç.A-KB1, Ç.A-KS1, Ç.A-KB2, Ç.YA-X1, Ç.KE-YA1, Ç.HE1, Ç-S11, Ç-YA1, Ç-SE-1, Ç-SE 2, Ç-SE 3, Ç-SE 4
5.Daran	D.K-SI 1
6.Dipsizin Mağarası	D-SE 1, D-SE 2, D-SE 3, D-SE 4
7.Dış Alanı	D.A-LK 1, D.A-LK2, D.A-KB 1, D.A-SE 1
8.Domitopolis (Dindabol-Katranlı)	D-1, D-2, D-KL1, D-MP 1
9.Eirenopolis (Aşağı İrnebol (İkizçınar)-Yukarı İrnebol (Çatalbadem))	E.A-KL 1, E.Ç-KL 1, E.DT-KM 1, E.DT-KM2, E-KB 1, E-KB2, E.SA-YA1, E.DI-AM 1, E-1, E-2, E-3, E-4, E-5, E-6, E-7
10. Fet (Tşıklı)	I-KM 1, I-KB 1
11.Germanikopolis (Ermenek)	G.E-1, G.K-KM 1, G.K-KM 2, G.K-KB 1, G.A-KL 1, G.K-KL 1, G.K-KL 2, G.Ç-KM 1, G-1, G-2, G-3, G-4, G-5, G-6, G-7, G-8, G-KM1, G-LK 1, G-LK 2, G.A-KM 1, G.A-KM 2, G.A-KM 3, G-YA1, G-R1, G-T1, G-RS1, G-RS2, G-RS3, G-RS4, G-RS5, G-RS6, G-RS7, G-RS8, G-RS9, G-RS10, G-RS11, G-RS12, G-RS13, G-RS14, G-RS15, G-RS16, G-RS17, G-RS18, G.BS-1, G.BS-2, G.BS-3, G.BS-4, G.BS-5, G.BS-6, G.KO-HE 1, G.KA-U1, G.KA-K1, G.KA-K2, G.KA-BÜ1, G.KA-SI 1, G.KA-Sİ2, G.KA-Sİ 3
12.Golgosos (Gevne?)	G.G-MP 1, G.G-S1, G.G-KM 1
13. Görmeli (Üçbölük)	G.Y-KL 1, G.Ö-1, G.Y-KL 1
14.İlice	İ-1, İ-2, İ-3, İ-4, İ-5
15.Keçimen Yaylası	K.Y-1, K.Y-2, K.Y-3, K.Y-4, K.Y-LK 1, K.Y-LK 2
16.Lauzados (Lafsa-Kirazlıyayla)	L-1, L-2, L-3, L-4, L-KL 1, L-KM 1, L-YA 1, L-KB 1, L-5, L-6, L-7

17. Mulumu (Kocası)	
18. Musbanda (Dumlugöze-Muzvadi)	M.-SB 1
19. Nadire (Ardıçkaya) ve (İresiller) Pınarönü	N.A.-1, N.A.-2, I.P.-SB 1, I.-SB 2
20. Neapolis Gargara- Güneyyurt)	N.Ö.-LG 1, N.Ö.-LK 1, N.Ö.-KM 1
21. Olosada (Avşar)	O.-1, O.-2, O.-MP 1, O.-S 1, O.-S 2, O.-S 3, O.-S 4, O.-S 5, O.-LK 1, O.-LK 2, O.-YA 1, O.-3, O.-4, O.-5
22. Papyrion (Bağdat Kırır?)	PA.-1, PA.-2, PA.-LK 1, PA.-SE 1
23. Pharax (Fariske-Göktepe)	PHA.-1, PHA.-KM 1, PHA.-KM 2, PHA.-KM 3, PHA.-KM 4, PHA.-LG 1, PHA.-LG 2, PHA.-2, PHA.-3, PHA.-4, PHA.-H1, PHA.-S 1
24. Philadelphia (İmsiören-Gökceseki)	PHI.-1, PHI.-2, PHI.-P 1, PHI.-3, PHI.-4, PHI.-5, PHI.-6, PHI.-7, PHI.-8, PHI.-9, PHI.-10, PHI.-11, PHI.-12, PHI.-13, PHI.-14, PHI.-LG 1, PHI.-15, PHI.-16, PHI.-17, PHI.-18, PHI.-19, PHI.-P1 PHI.-SE1, PHI.-GN 1, PHI.-KN 1, PHI.-D1, PHI.-OU 1, PHI.-D 1, PHI.-D 2, PHI.-D3, PHI.-PSE 1
25. Sarıveliler Kalesi	S.K.-1, S.K.-2, S.K.-3, S.K.-4, S.K.-5, S.K.-6, S.K.-7, S.K.-8, S.K.-9, S.K.-1405, S.K.-1406, S.K.-1407, S.K.-1408, S.K.-SE, 1, S.K.-SE,2, S.K.-SE,3
26. Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)	S.-1, S.-KM 1, S.-SB 1, S.-SB 2, S.-SB 3, S.-SB 4, S.-SB 5, S.-2, S.-3, S.-4, S.-5, S.-6, S.-7, S.-8, S.-9, S.-T1, S.-Sİ 1, SE.-1, SE.-2
27. Uğurlu Köristanı	U.-1, U.-2, U.-3, U.-4, U.-5
28. Yunt Dağı	
29. Zenonopolis	Z.K.-Ki 1, Z.K.-1, Z.K.-2, Z.KO.-1, Z.E.-KM 1, Z.-SB 1, Z.-MP 1, Z.-MP 2, Z. Sİ 1, Z.B.-1, Z.B.-2, S Z.-SE 1, Z.-SE 2, Z.-K 1

Katalog sırasına göre buluntu yerleri

Katalog No:	Buluntu yerleri
A.-MS 1, A.-X1, A.-KA1, A.-KA2, A.-KA3, A.-A1, A.-A2, A.-R1, A.-B1, A.-MB1, A.-H1, A.-H2, A.-Y1, A.-B11, A.-F1, A.-K01, A.-BS 1	1.Alata (Balçılar)
B.-OG1, B.-OG2, B.-OK1	2.Bolay
C.Ş.-BK1, C.Ş.-SÇ1, C.Ş.-SK1, C.Ş.-1, C.Ş.-2	3.Cenne-Şahinler Kalesi
Ç.K.-KM1, Ç.K.-KM2, Ç.K.-KM3, Ç.K.-KM4, Ç.K.-1, Ç.K.-2, Ç.K.-3, Ç.K.-S01, Ç.B.-KM1, Ç.B.-KM2, Ç.B.-1, Ç.B.-2, Ç.B.-3, Ç.B.-4, Ç.B.-6, Ç.A.-KM1, Ç.A.-LG1, Ç.A.-LK1, Ç.A.-LK2, Ç.A.-LK3, Ç.K.-LK4, Ç.A.-OG1, Ç.A.-YAI, Ç.A.-KB1, Ç.A.-KS1, Ç.A.-KB2, Ç.YA.-X1, Ç.KE.-YAI, Ç.-H1, Ç.-S11, Ç.-YAI, Ç.-SE-1, Ç.-SE 2, Ç.-SE 3, Ç.-SE 4	4.Çukurbag
D.K.-SI 1	5.Daran
D.-SE 1, D.-SE 2, D.-SE 3, D.-SE 4	6.Dipsizin Magarasi
D.A.-LK 1, D.A.-LK2, D.A.-KB 1, D.A.-SE 1	7.Diş Alanı
D.-1, D.-2, D.-KL1, D.-MP 1	8.Domitopolis (Dindabol-Katranlı)
E.A.-KL 1, E.Ç.-KL 1, E.DT.-KM 1, E.DT.-KM2, E.-KB 1, E.-KB2, E.SA.-YAI, E.DI.-AM 1, E.- 1, E.-2, E.-3, E.-4, E.-5, E.-6, E.-7	9.Eirenopolis(Aşagi İrnebol (İkizçınar)-Yukarıİrnebol (Çatalbadem))
I.-KM 1, I.-KB 1	10. Fet (Işık)
G.E.-1, G.K.-KM 1, G.K.-KM 2, G.K.-KB 1, G.A.-KL 1, G.K.-KL 1, G.K.-KL 2, G.Ç.-KM 1, G.-1, G.-2, G.-3, G.-4, G.-5, G.-6, G.-7, G.-8, G.-KM1, G.-LK 1, G.-LK 2, G.A.-KM 1, G.A.-KM 2, G.A.-KM 3, G.-YAI, G.-R1, G.-T1, G.-RS1, G.-RS2, G.-RS3, G.-RS4, G.-RS5, G.-RS6, G.-RS7, G.-RS8, G.-RS9, G.-RS10, G.-RS11, G.-RS12, G.-RS13, G.-RS14, G.-RS15, G.-RS16, G.-RS17, G.-RS18, G.BS.-1, G.BS.-2, G.BS.-3, G.BS.-4, G.BS.-5, G.BS.-6, G.KO.-HE 1, G.KA.-U1, G.KA.-K1, G.KA.-K2, G.KA.-BÜ1, G.KA.-Sİ 1, G.KA.-Sİ 2, G.KA.-Sİ 3	11.Germanikopolis (Ermenek)
G.G.-MP 1, G.G.-S 1, G.G.-KM 1	12.Golgosos (Gevne?)
G.Y.-KL 1, G.Ö.-1, G.Y.-KL 1	13. Görmei (Üçbötük)
I.-1, I.-2, I.-3, I.-4, I.-5	14.İlice
K.Y.-1, K.Y.-2, K.Y.-3, K.Y.4, K.Y.-LK 1, K.Y.-LK 2	15.Keçimen Yaylası

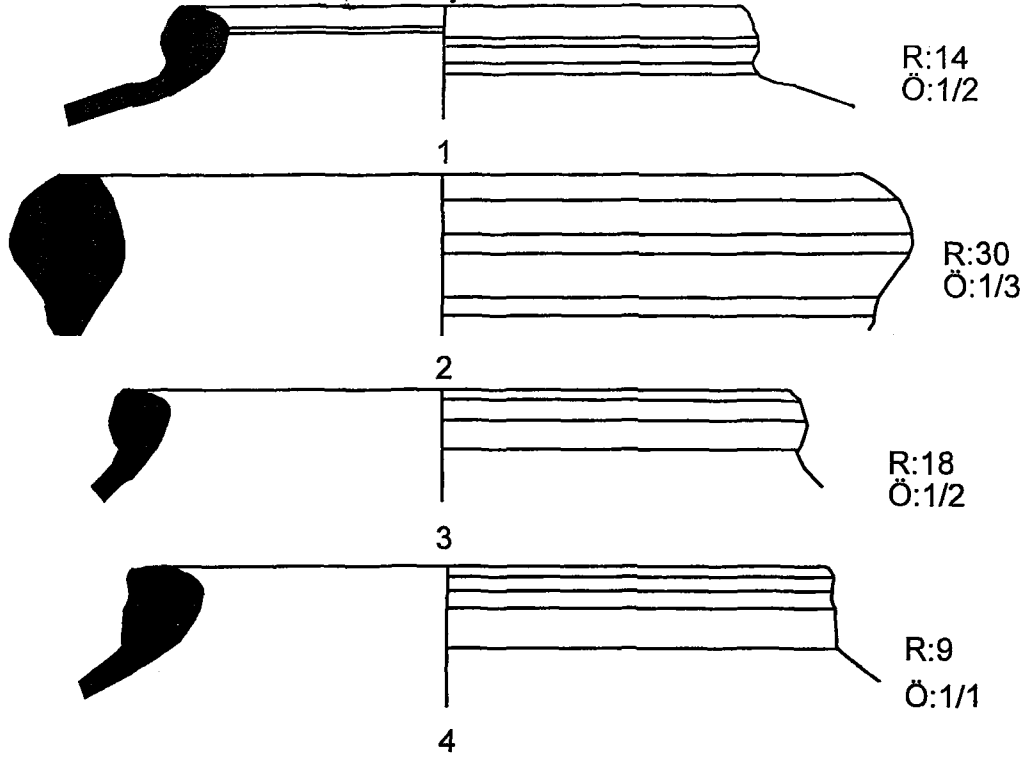
L.-1, L.-2, L.-3, L.-4, L.-KL 1, L.-KM 1, L.-YA 1, L.-KB 1, L.-5, L.-6, L.-7	16.Lauzados (Lafsa-Kirazlıyayla)
M.-SB 1	17. Mulumu (Koçaşlı)
N.A.-1, N.A.-2, I.P.-SB 1, I.-SB 2V	18.Musbanda (Dumlugöze-Muzvadı)
N.Ö.-LG 1, N.Ö.-LK 1, N.Ö.-KM 1	19.Nadire (Ardıçkaya) ve (İresiller) Pınarönü
O.-1, O.-2, O.-MP 1, O.-S 1, O.-S 2, O.-S 3, O.-S 4, O.-S 5, O.-LK 1, O.-LK 2, O.-YA 1, O.-3, O.-4, O.-5	20.Neapolis Gargara- Güneyyurt)
PA.-1, PA.-2, PA.-LK 1, PA.-SE 1	21.Olosada (Avşar)
PHA.-1, PHA.-KM 1, PHA.-KM 2, PHA.-KM 3, PHA.-KM 4, PHA.-LG 1, PHA.-LG 2, PHA.-2, PHA.-3, PHA.-4, PHA.-HI, PHA.-S 1	22.Papyrion (Bağdat Kırır?)
PHI.-1, PHI.-2, PHI.-P 1, PHI.-3, PHI.-4, PHI.-5, PHI.-6, PHI.-7, PHI.-8, PHI.-9, PHI.-10, PHI.-11, PHI.-12, PHI.-13, PHI.-14, PHI.-LG 1, PHI.-15, PHI.-16, PHI.-17, PHI.-18, PHI.-19, PHI.-P1 PHI.-SE1, PHI.-GN 1, PHI.-KN 1, PHI.-D1, PHI.-OU 1, PHI.-D 1, PHI.-D 2, PHI.-D3, PHI.-PSE 1	23.Pharaoh (Fariske-Göktepe)
S.K.-1, S.K.-2, S.K.-3, S.K.-4, S.K.-5, S.K.-6, S.K.-7, S.K.-8, S.K.-9, S.K.-1405, S.K.-1406, S.K.-1407, S.K.-1408, S.K.-SE, 1, S.K.-SE2, S.K.-SE3	24.Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)
S.-1, S.-KM 1, S.-SB 1, S.-SB 2, S.-SB 3, S.-SB 4, S.-SB 5, S.-2, S.-3, S.-4, S.-5, S.-6, S.-7, S.-8, S.-9, S.-T1, S.-SI 1, SE.-1, SE.-2	25.Sarveliler Kalesi
U.-1, U.-2, U.-3, U.-4, U.-5	26.Sbide (Yukarı İzyit-Yukarı Çağlar)
Z.K.-Ki 1, Z.K.-1, Z.K.-2, Z.KO.-1, Z.E.-KM 1, Z.-SB 1, Z.-MP 1, Z.-MP 2, Z. SI 1, Z.B.-1, Z.B.-2,S.Z.-SE 1, Z.-SE 2, Z.-K 1	27.Uğurlu Köristanı
	28.Yunt Dağı
	29.Zenonopolis

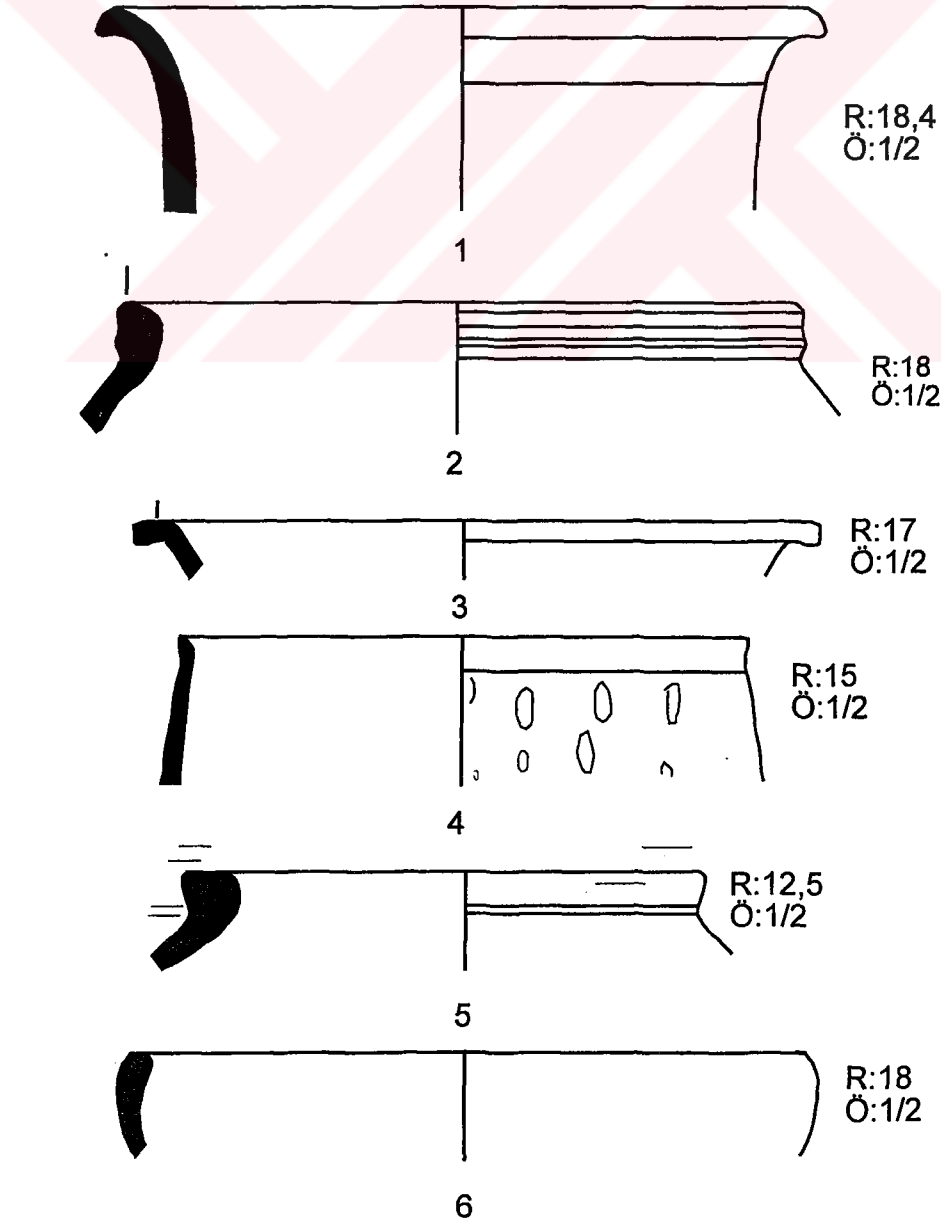
SERAMİK ÇİZİMLERİ

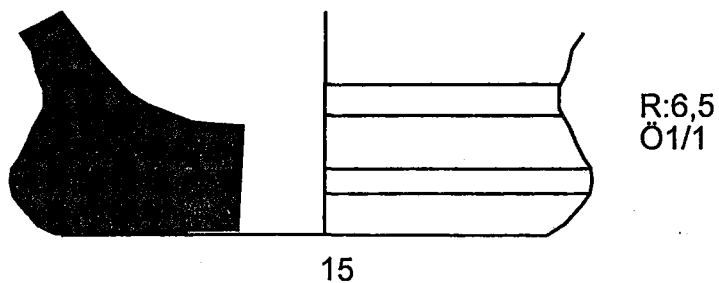
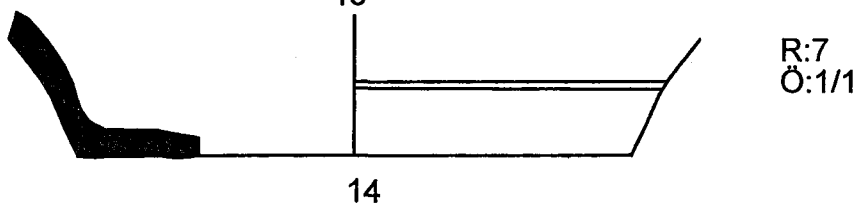
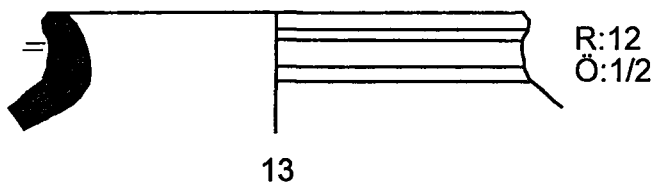
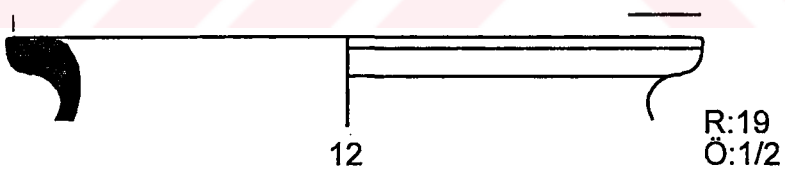
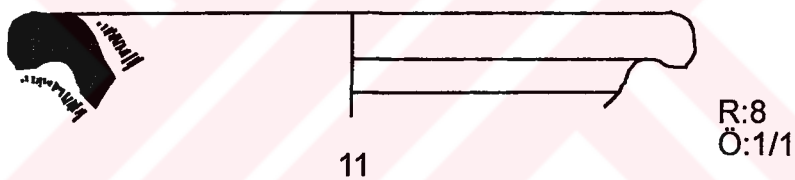
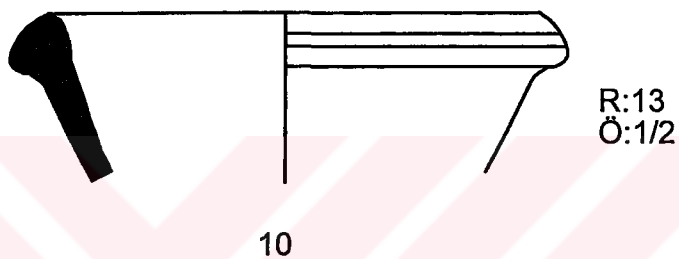
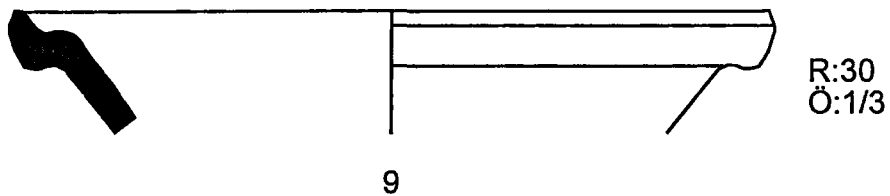
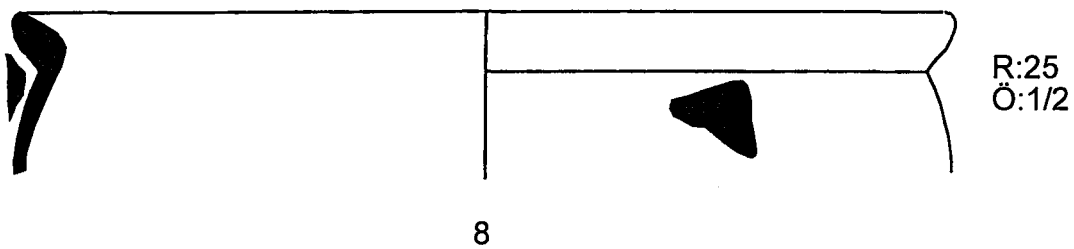
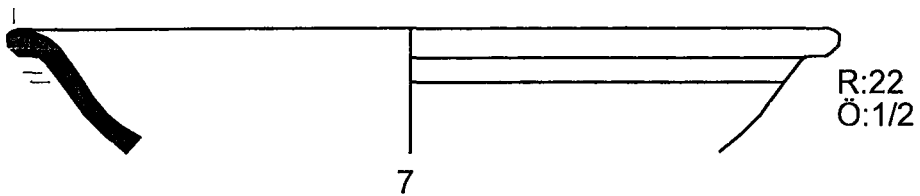
Alata (Balçılar)

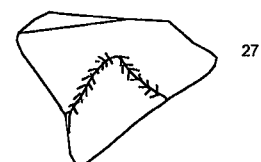
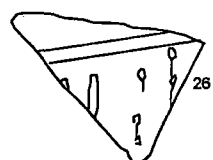
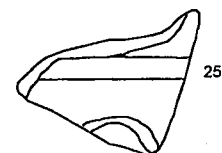
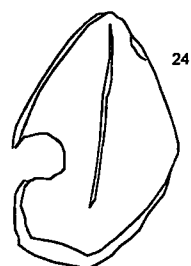
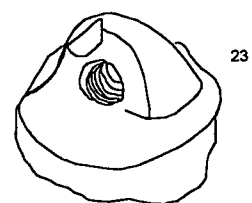
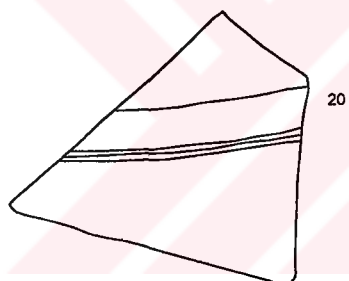
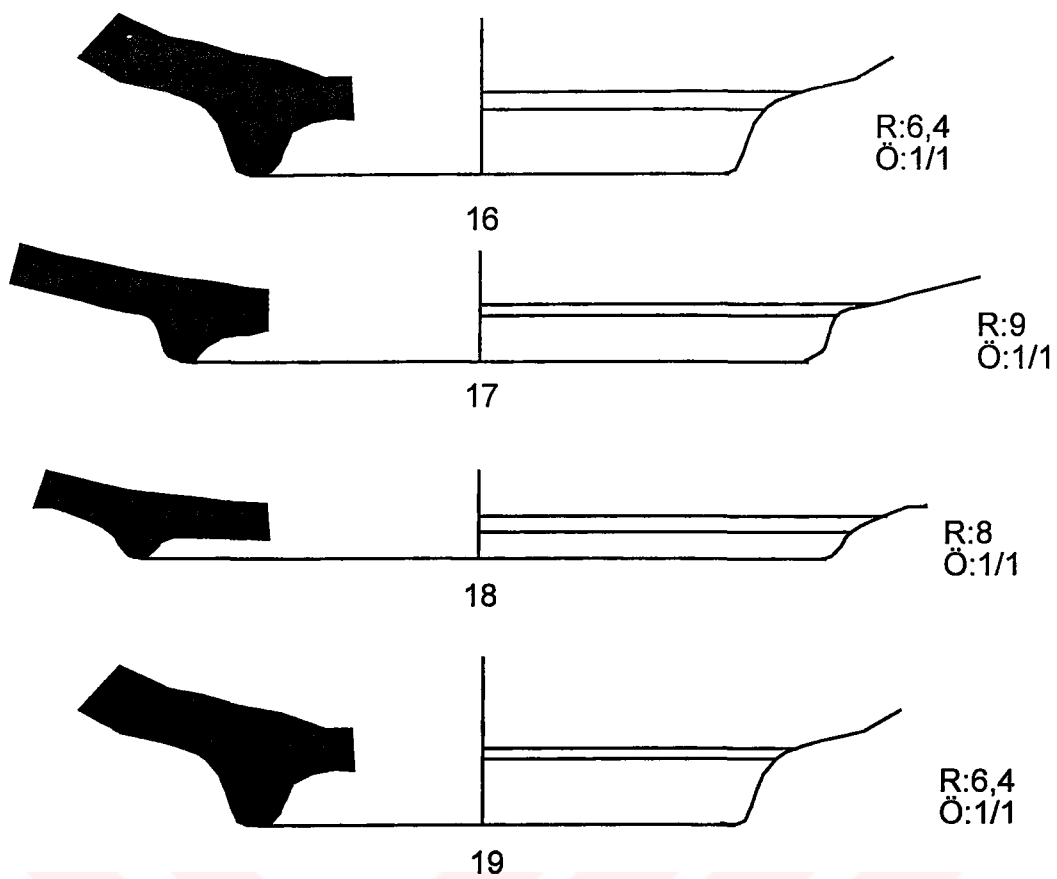
Tablo:1

Çukurbağ

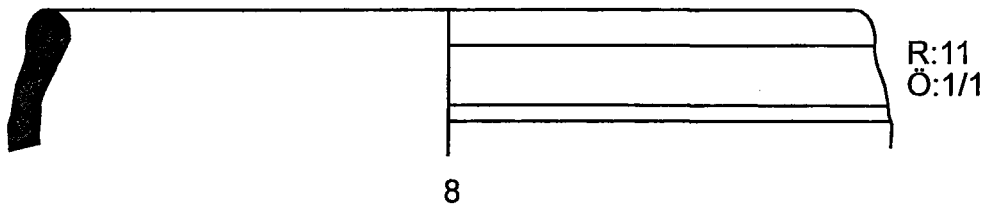
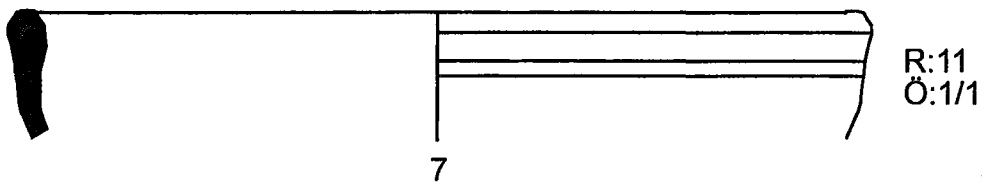
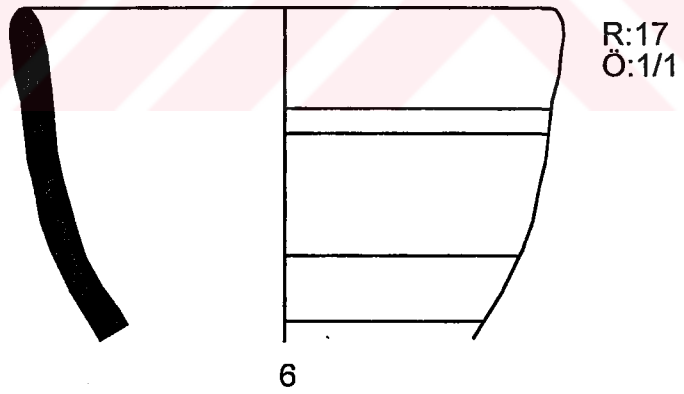
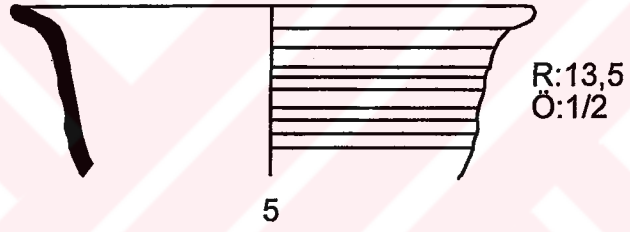
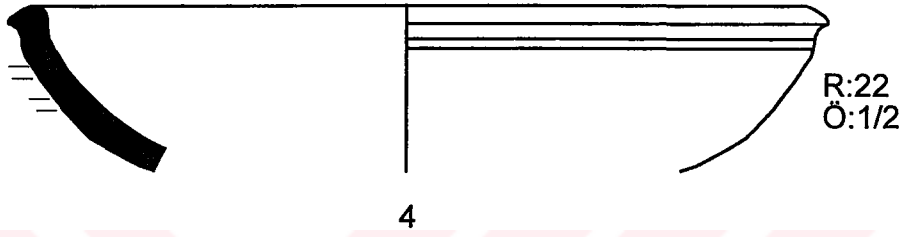
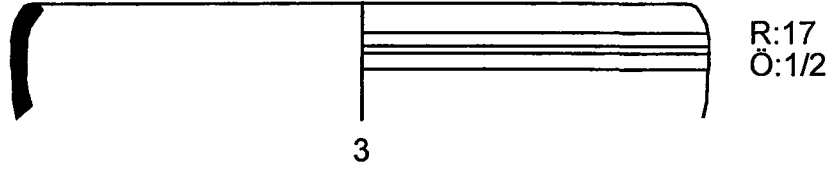
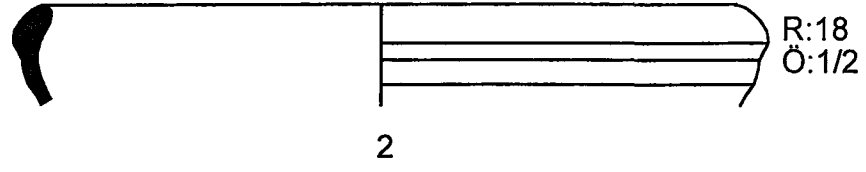
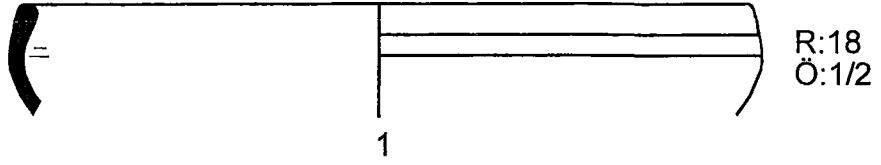

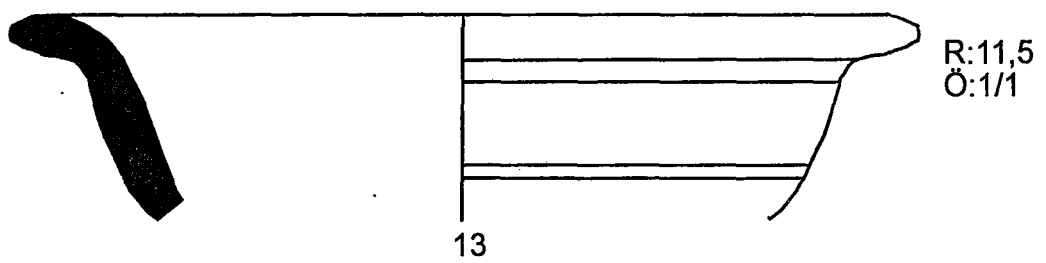
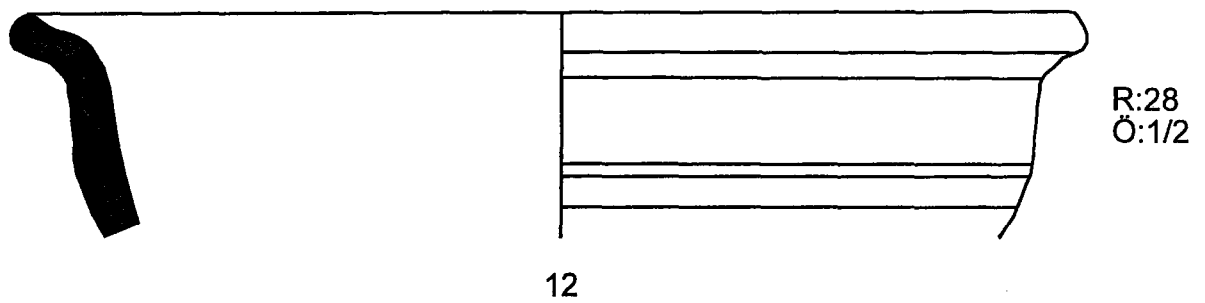
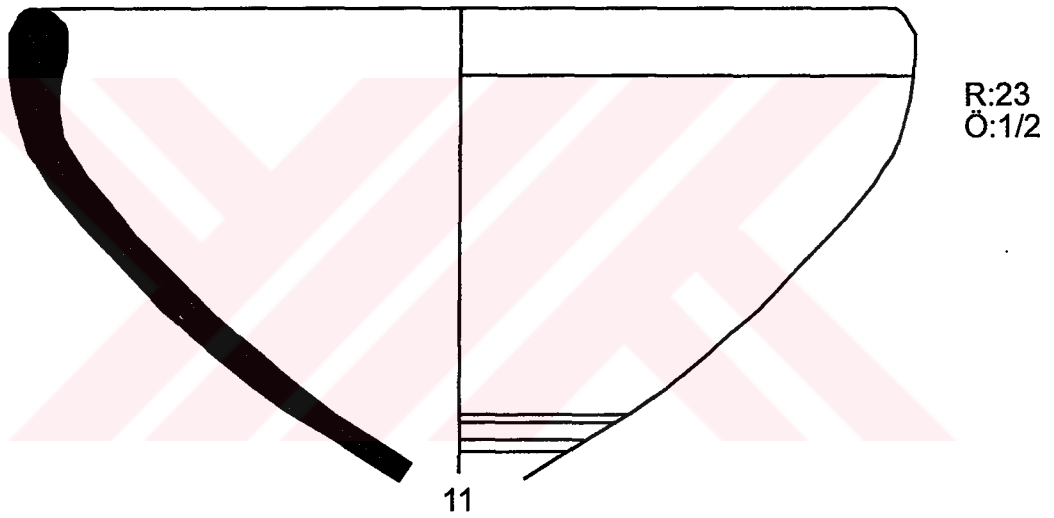
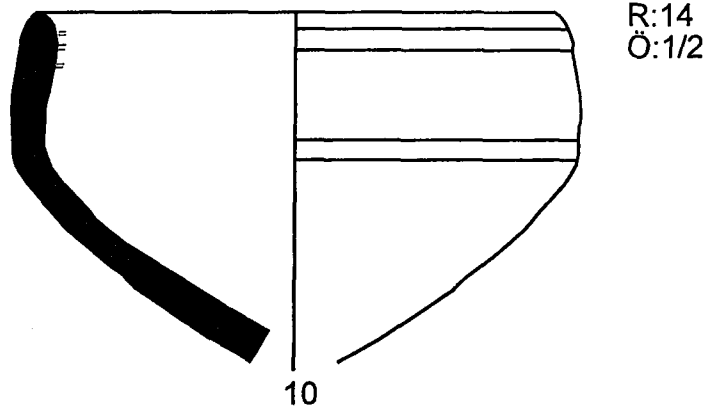
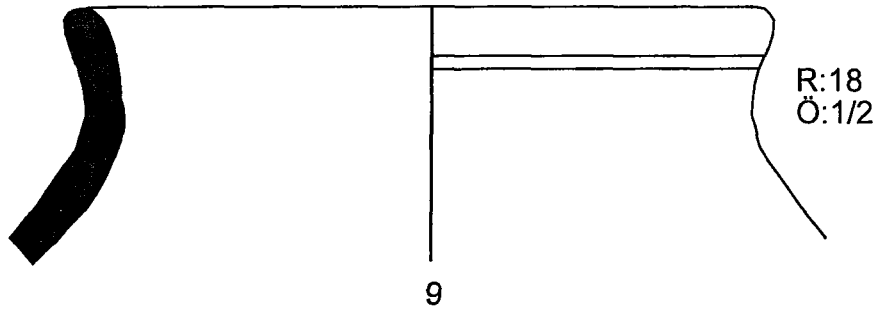

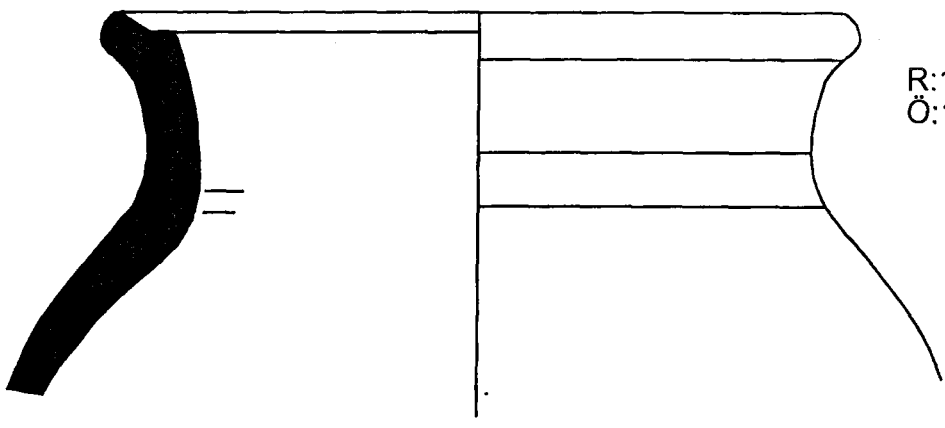

Dipsizin Mağarası

Tablo:IV

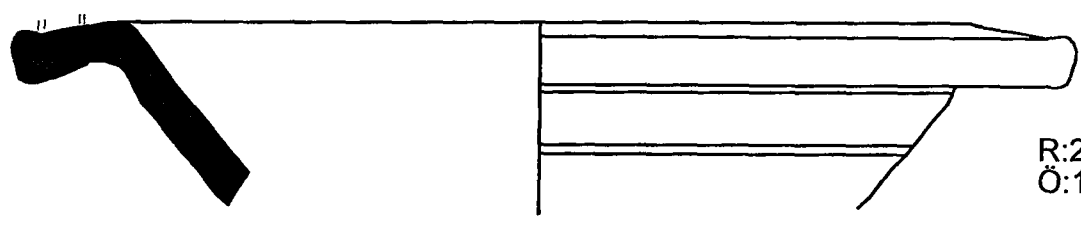

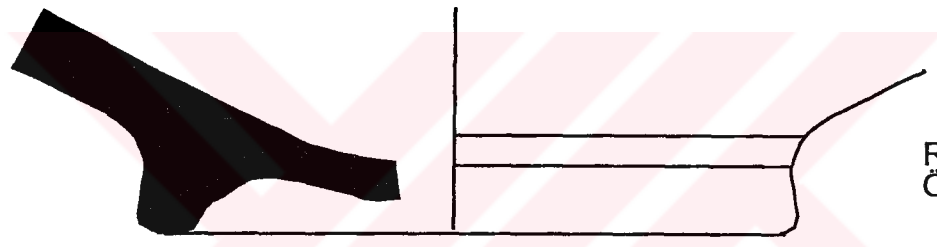
R:12
Ö:1/1

14

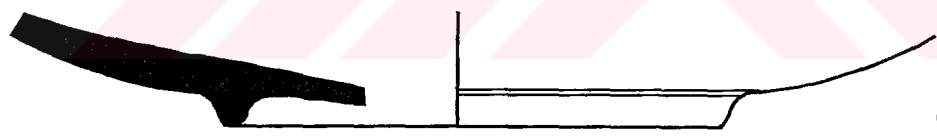
R:23
Ö:1/2

15

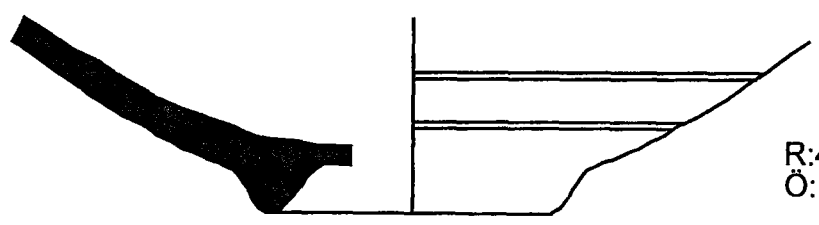
R:8
Ö:1/1

16

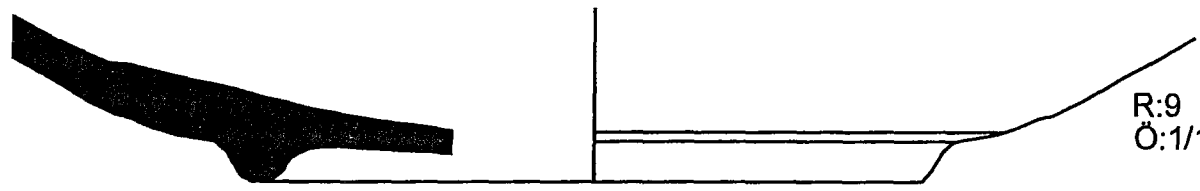
R:6,5
Ö:1/1

17

R:4
Ö:1/1

18

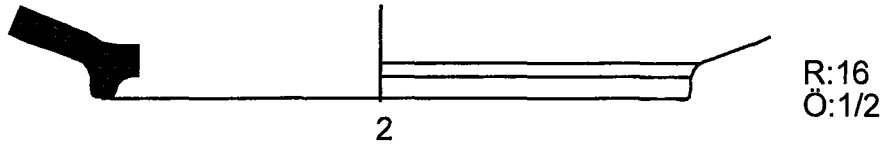
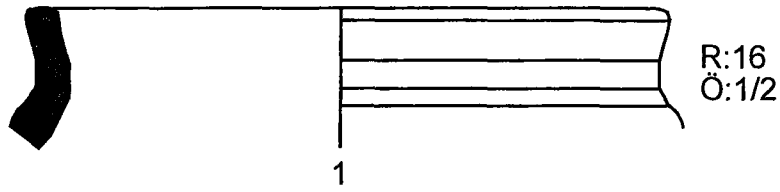

R:9
Ö:1/1

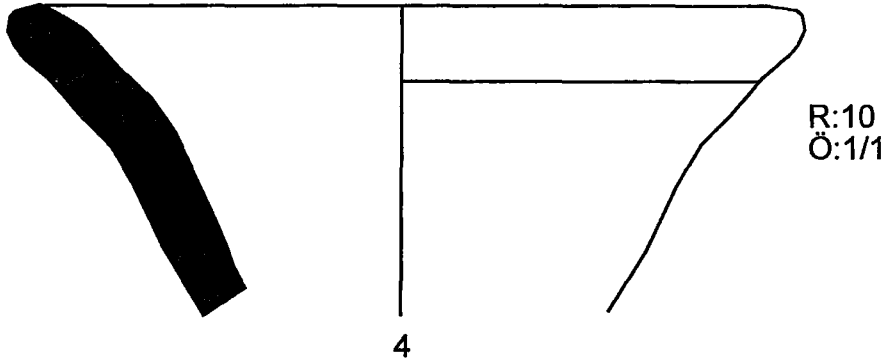
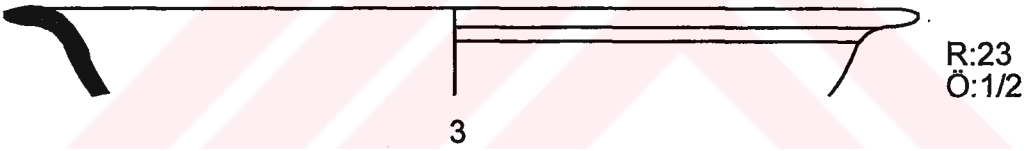
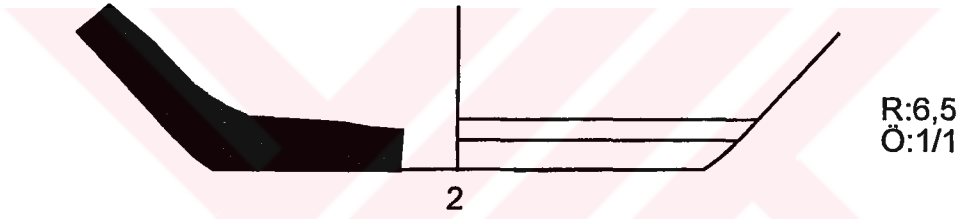
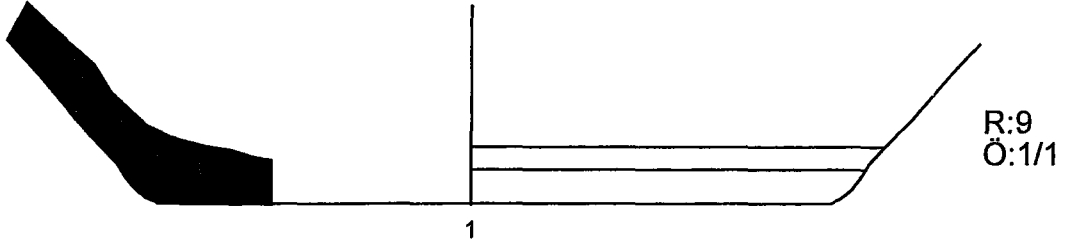
19

Ermenek İnöglesi

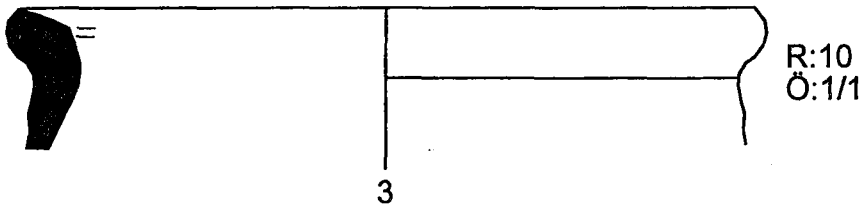
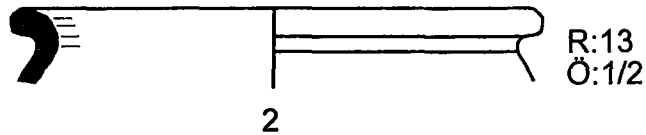
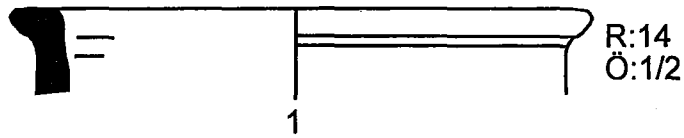
Tablo:VII

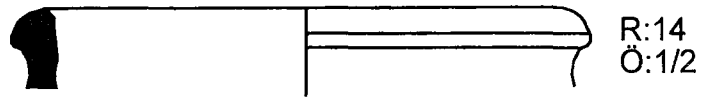

Ermenek Sinektepe (Sığnaktepe)

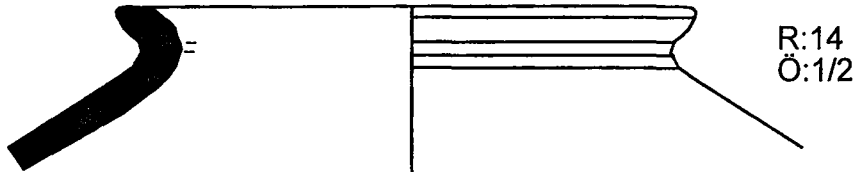
Ermenek Kalesi

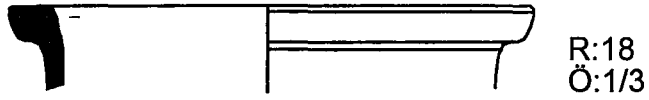
R:14
Ö:1/2

4

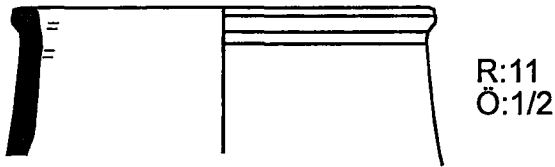
R:14
Ö:1/2

5

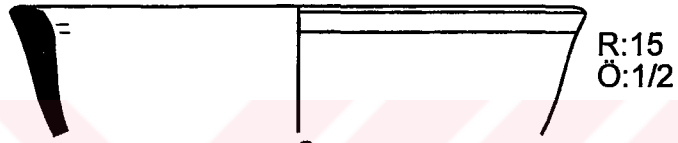
R:18
Ö:1/3

6

R:11
Ö:1/2

7

R:15
Ö:1/2

8

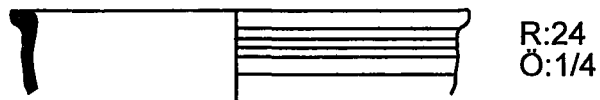
R:16
Ö:1/2

9

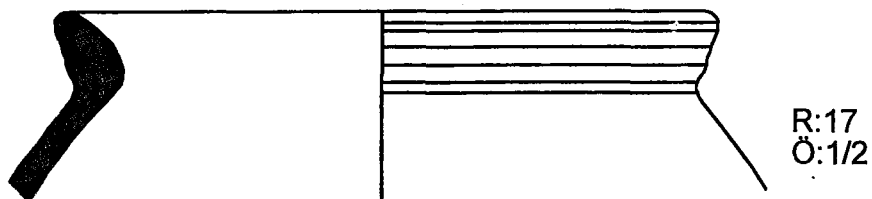
R:14
Ö:1/1

10

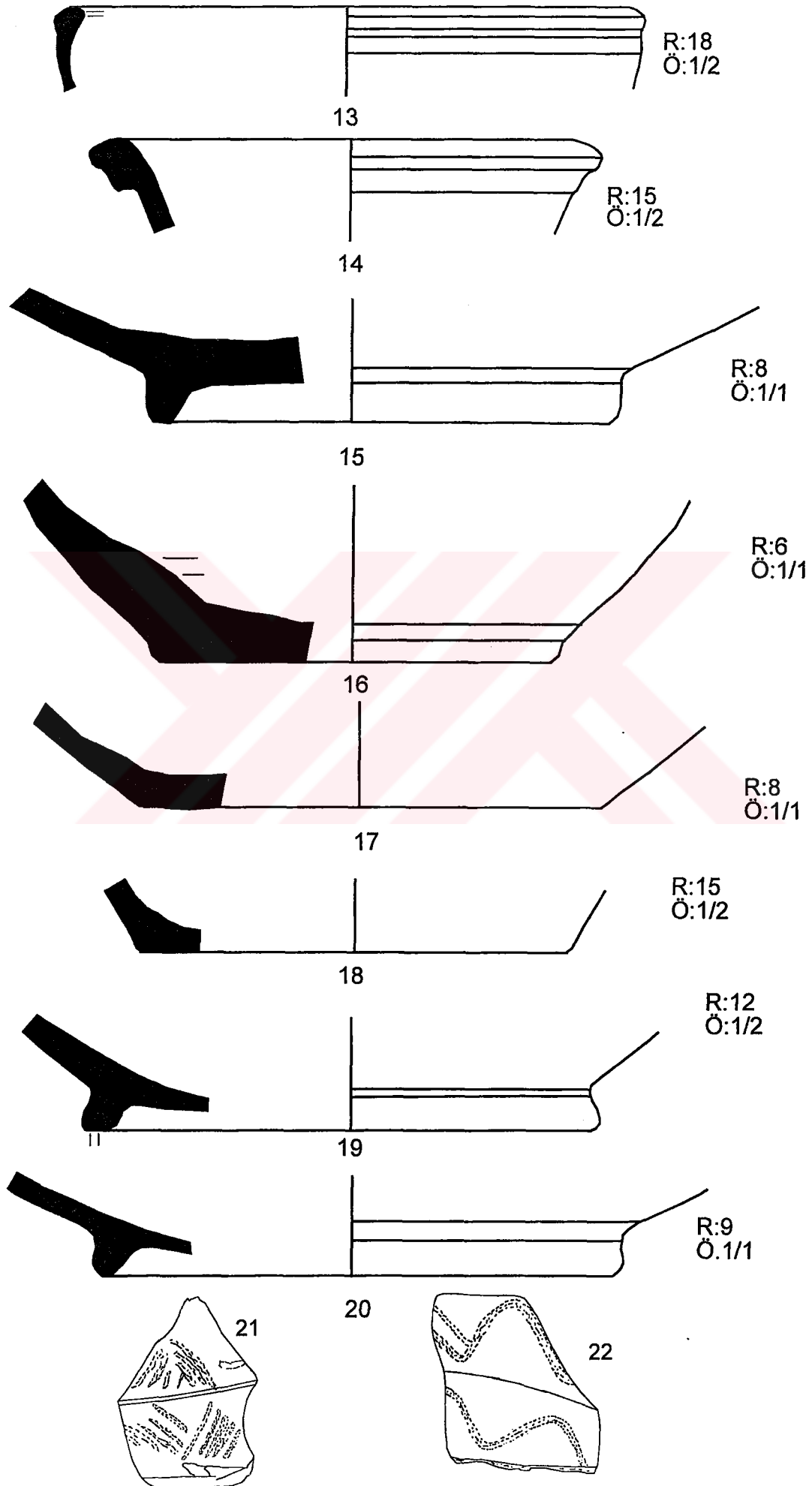
R:24
Ö:1/4

11

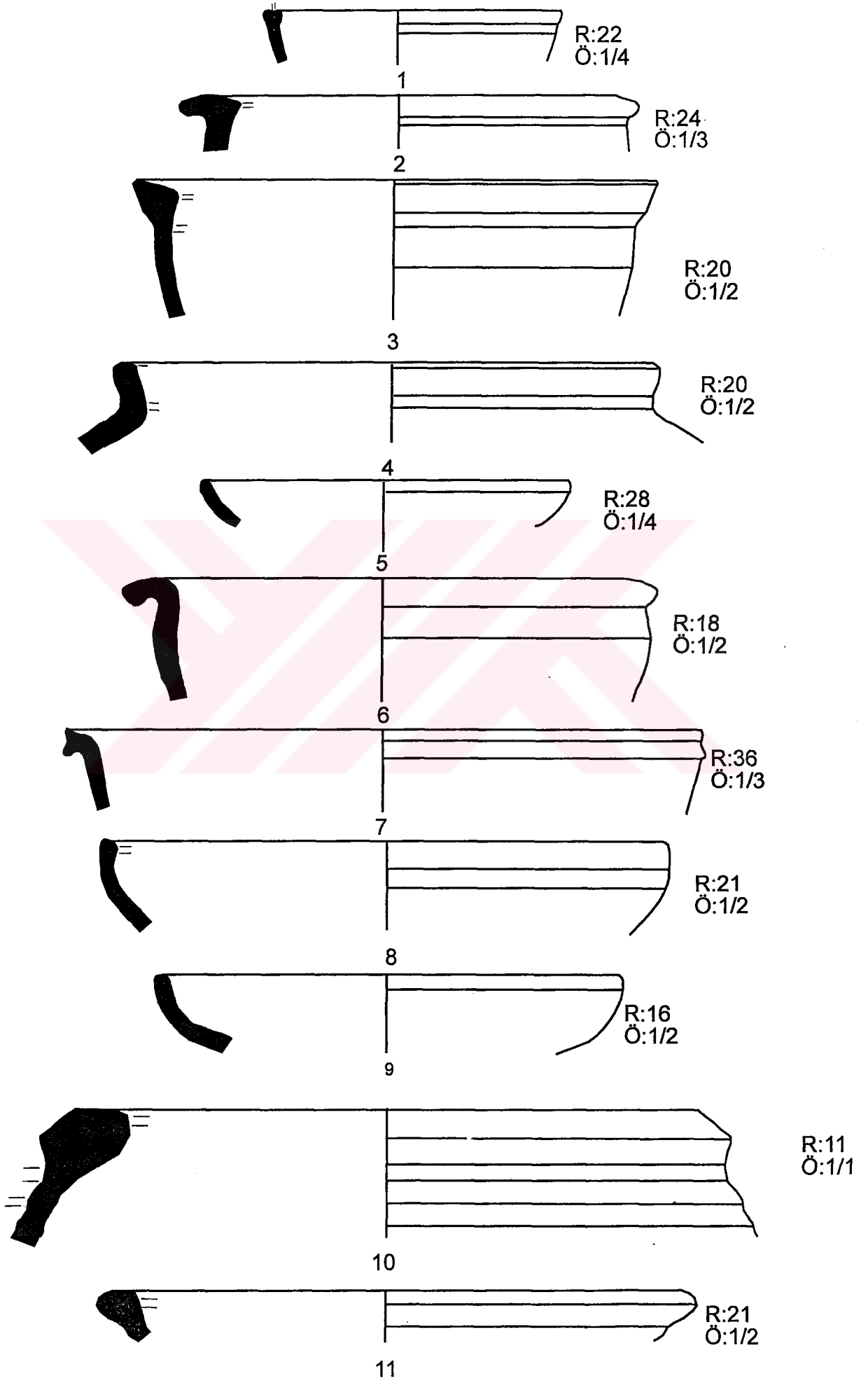
R:17
Ö:1/2

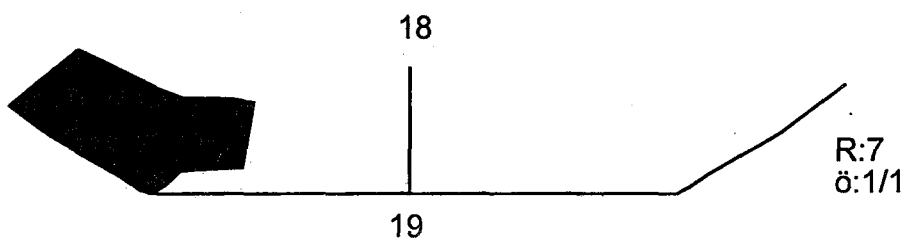
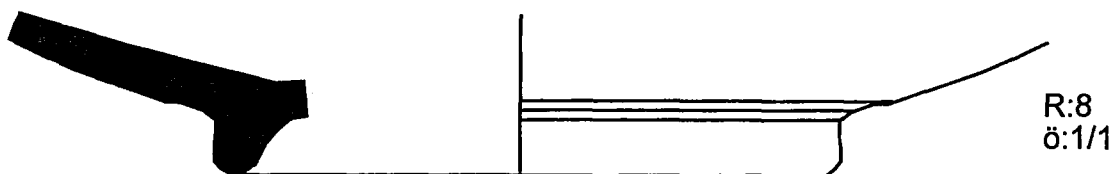
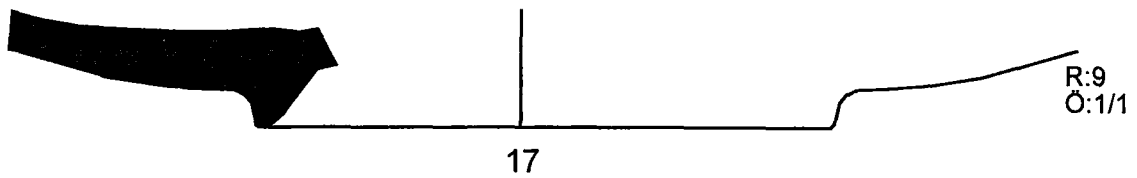
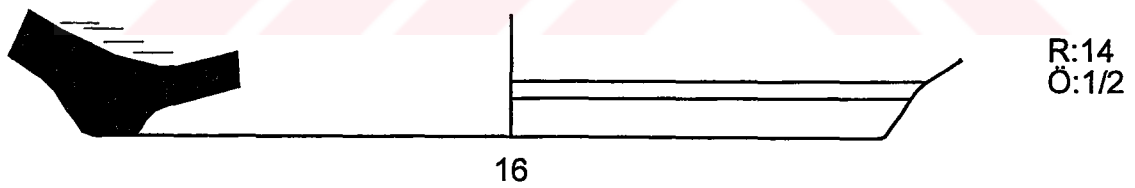
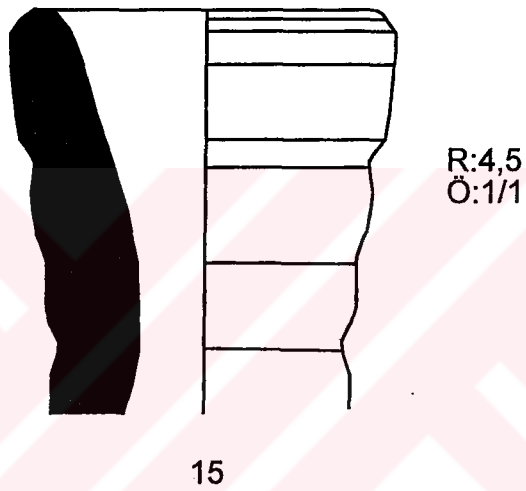
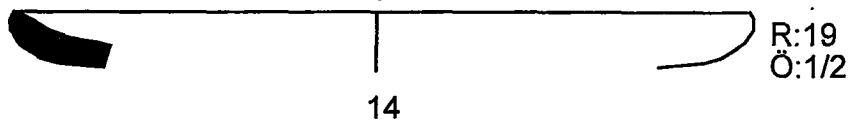
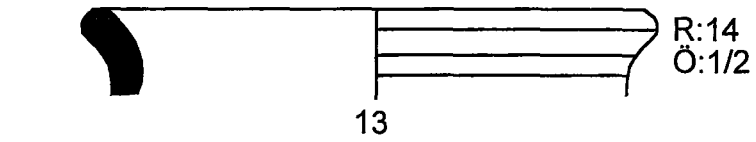
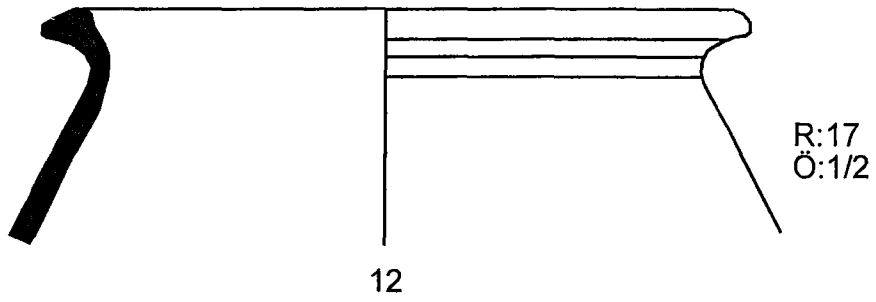
12

Ermenek Tangır Beleni

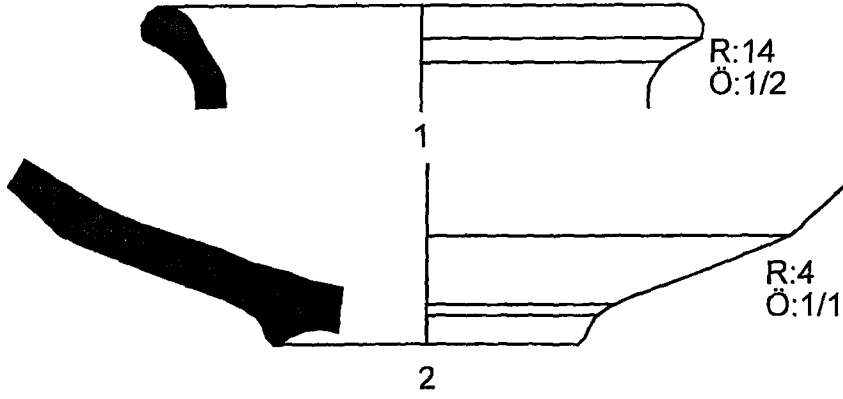
Tablo:X

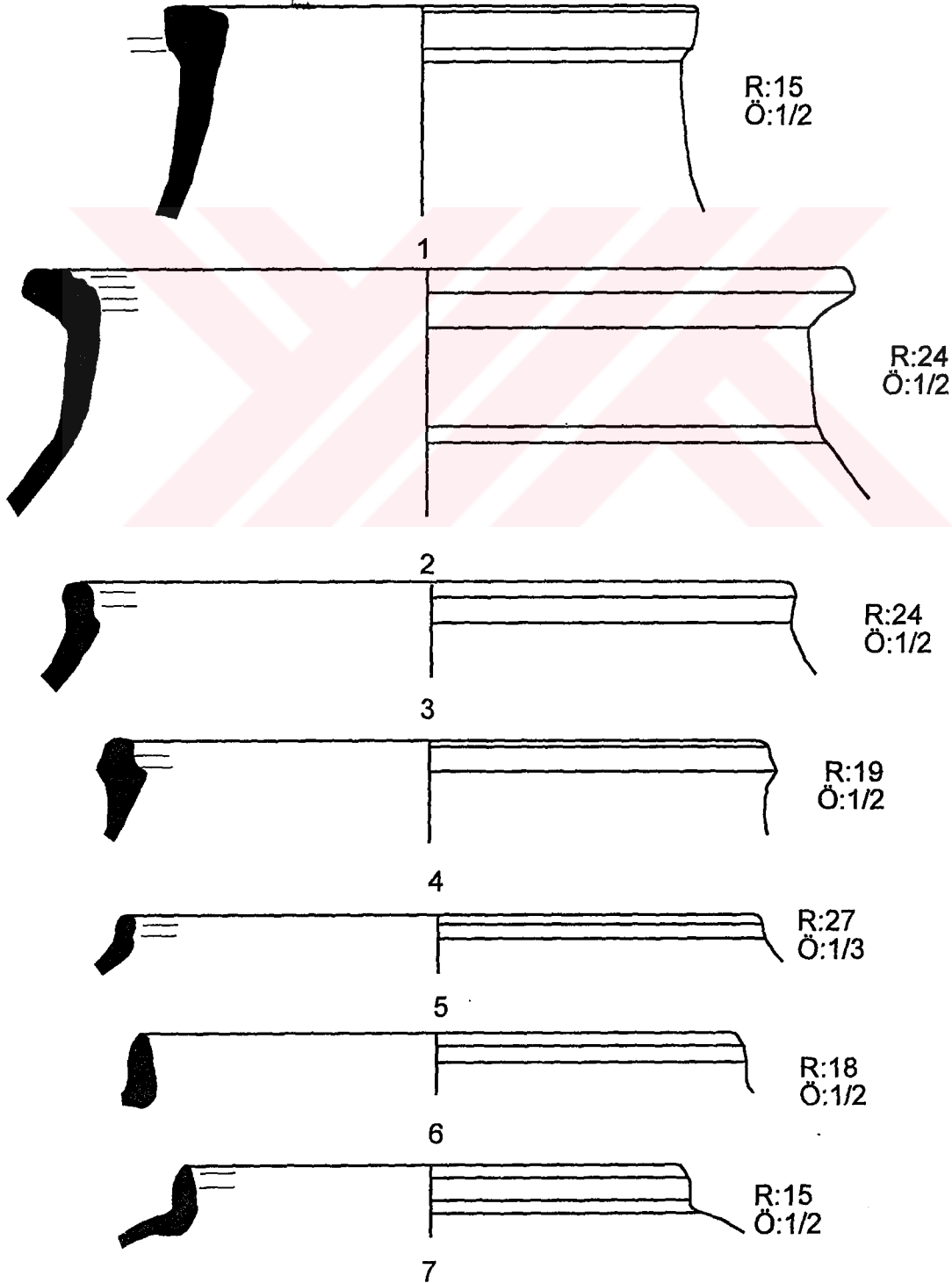

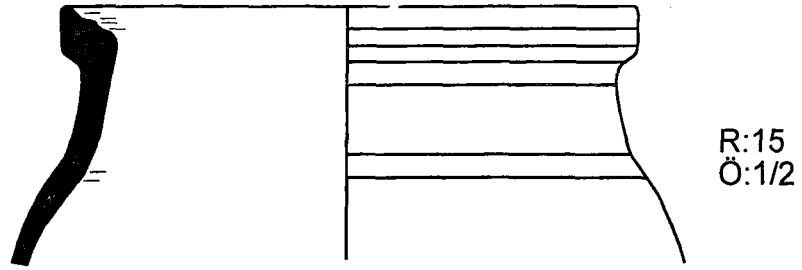
Ermenek Yelibel Kamış Yaylası

Tablo:XII

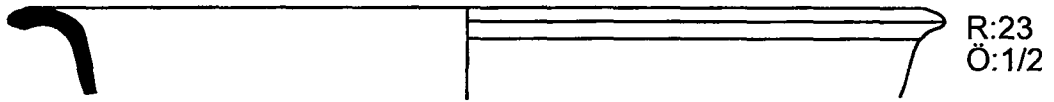
Alata (Balcılar) İlice

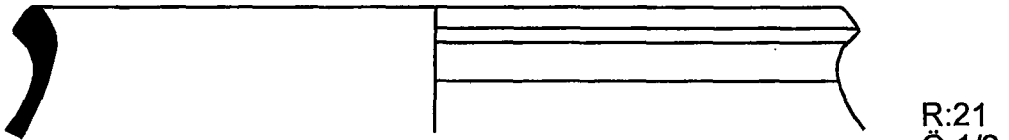
R:15
Ö:1/2

8

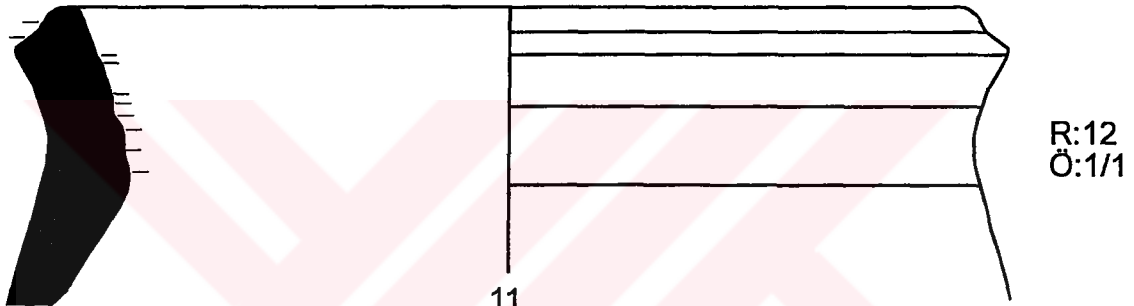
R:23
Ö:1/2

9

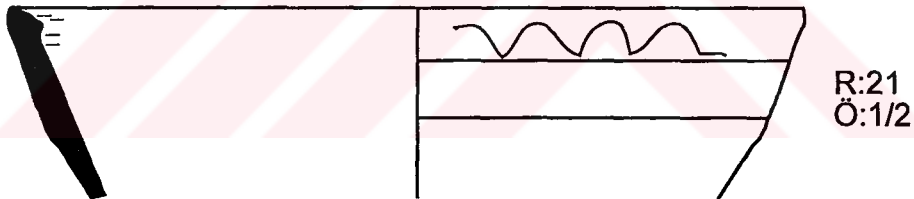
R:21
Ö:1/2

10

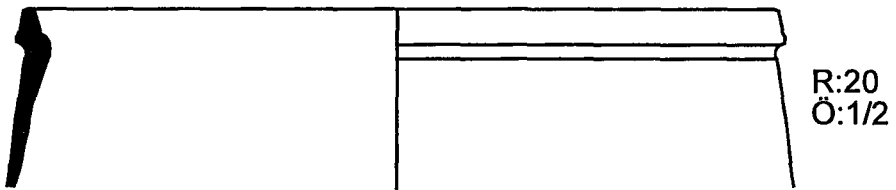
R:12
Ö:1/1

11

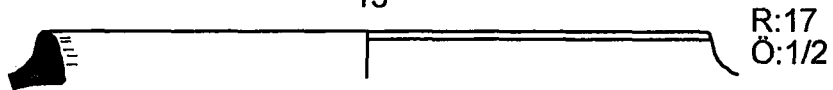
R:21
Ö:1/2

12

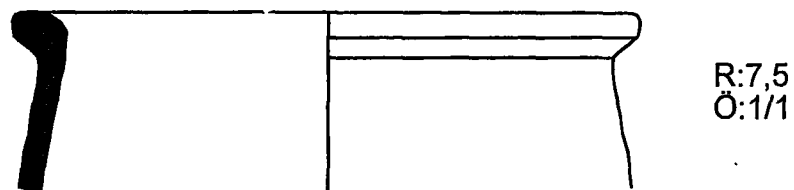
R:20
Ö:1/2

13

R:17
Ö:1/2

14

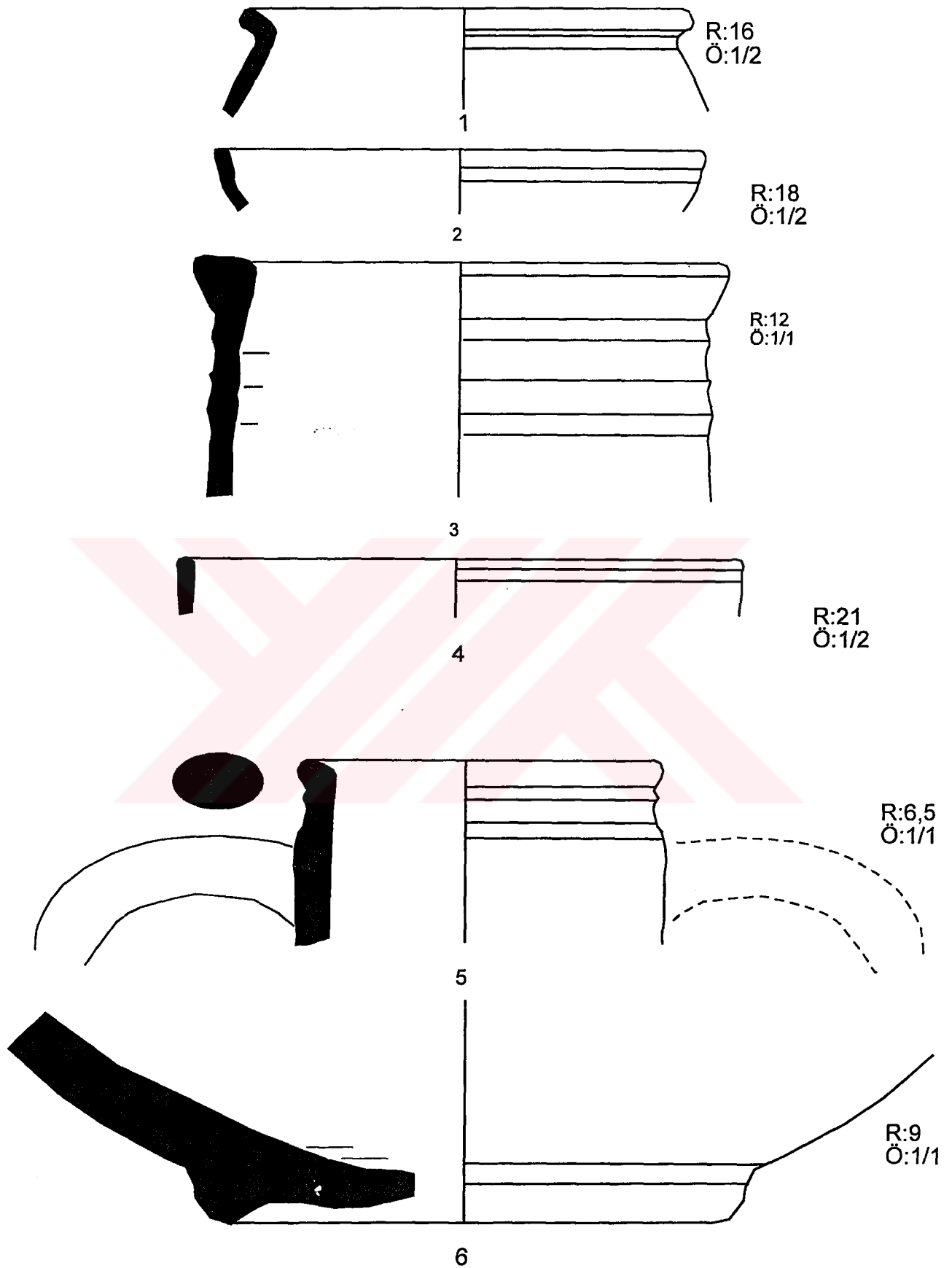

R:7,5
Ö:1/1

15

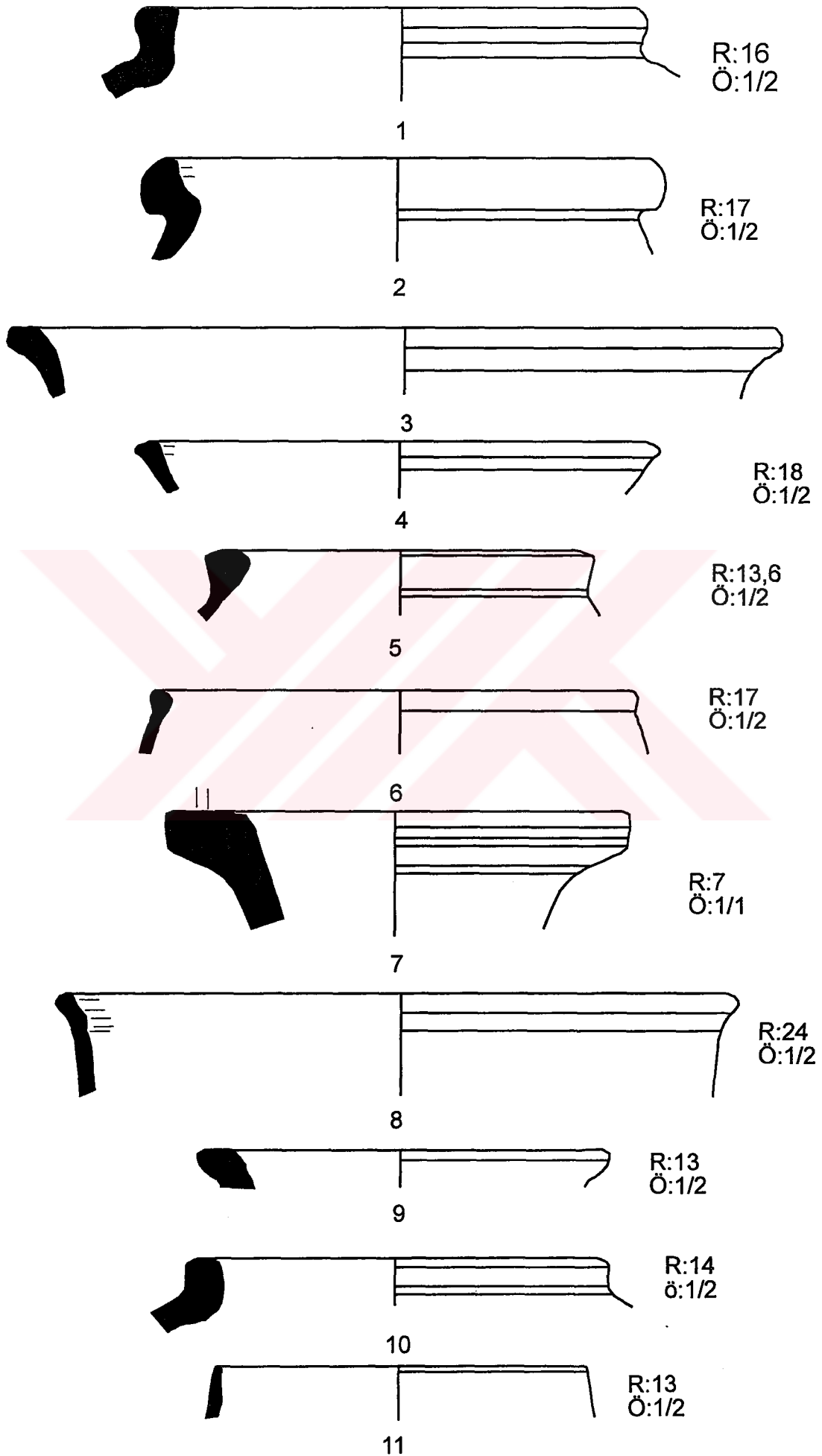
Lauzados

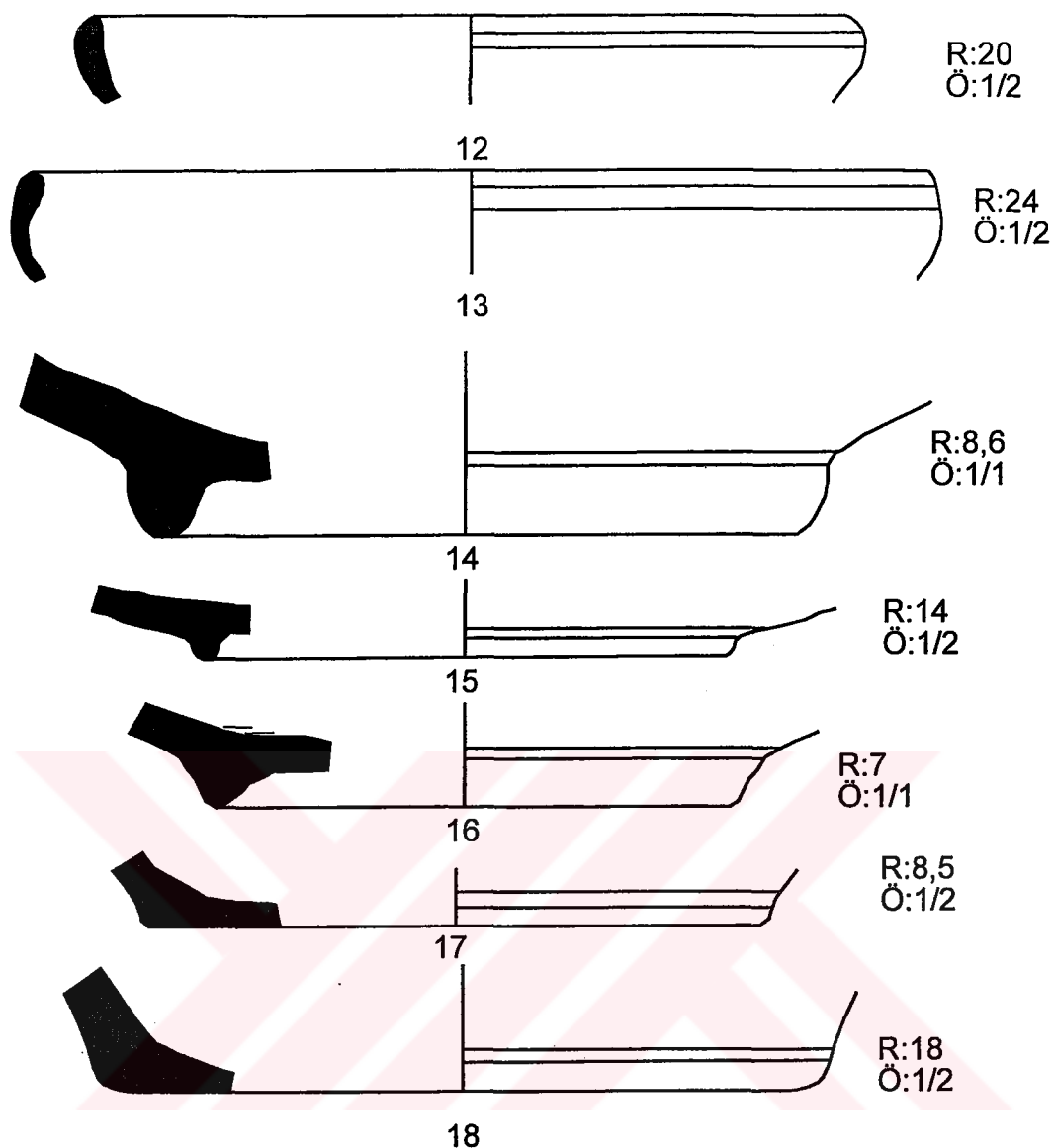
Tablo:XIV

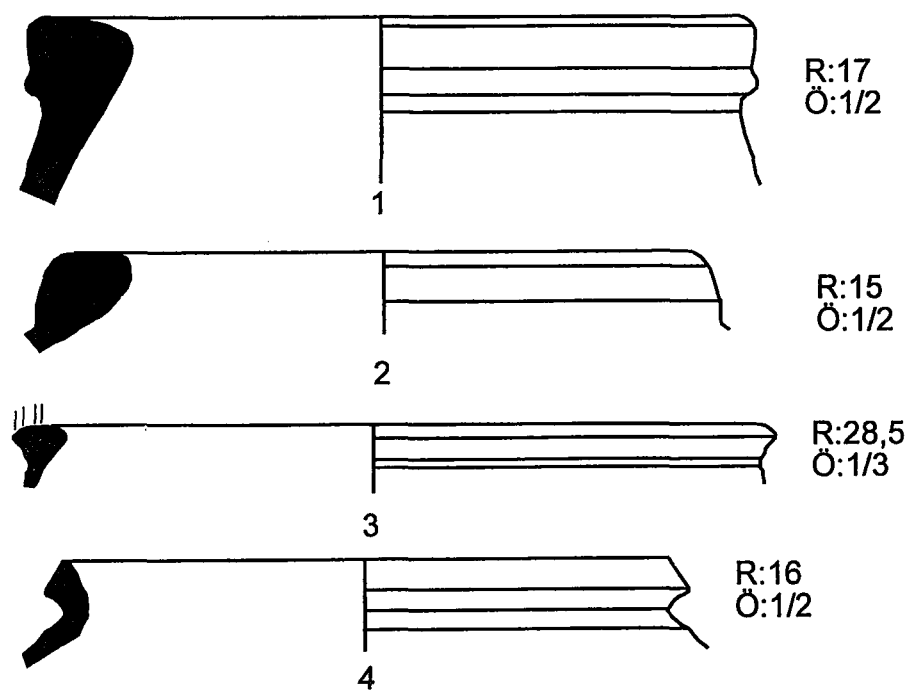
Olosada

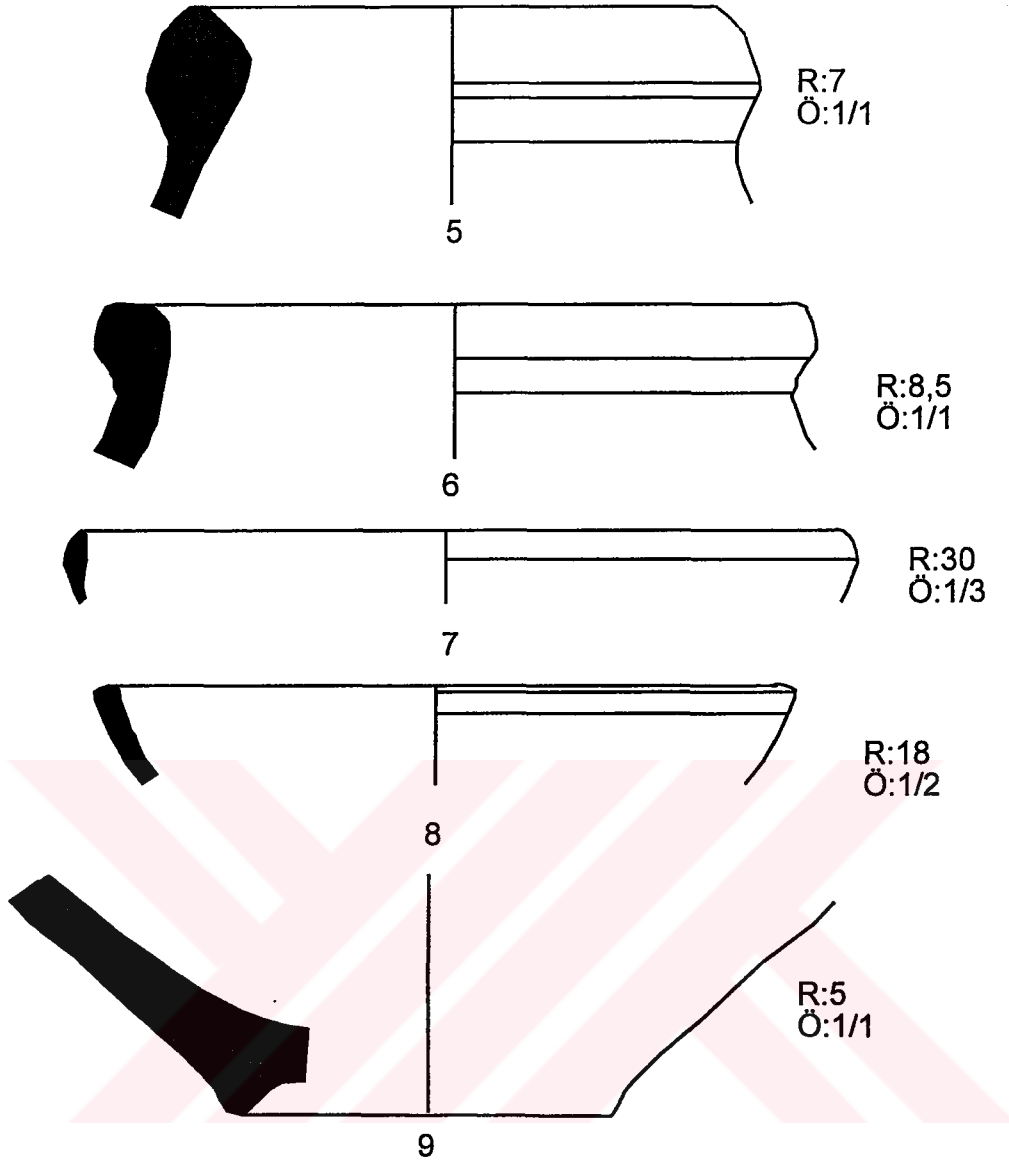
Tablo: XV

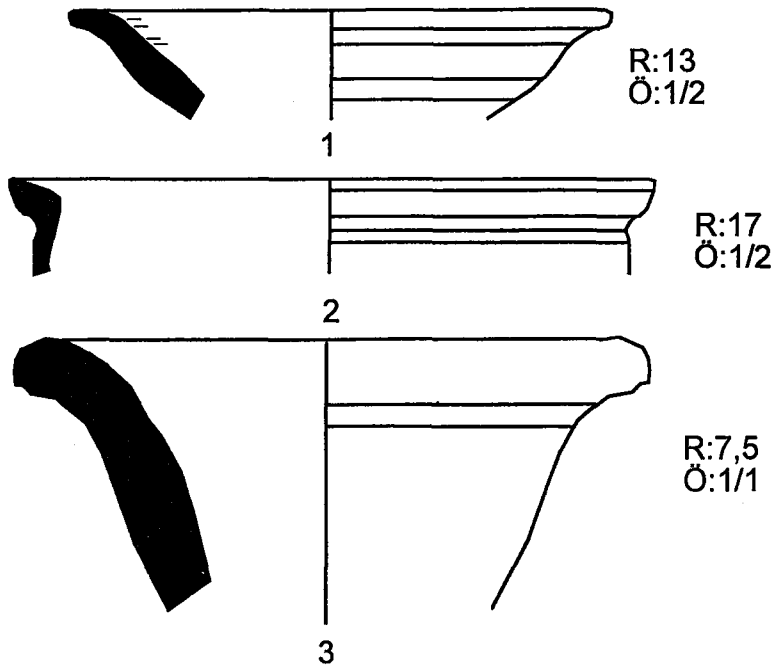

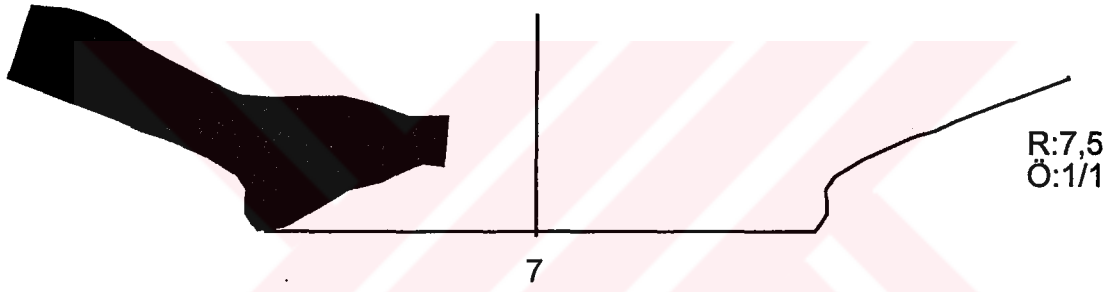
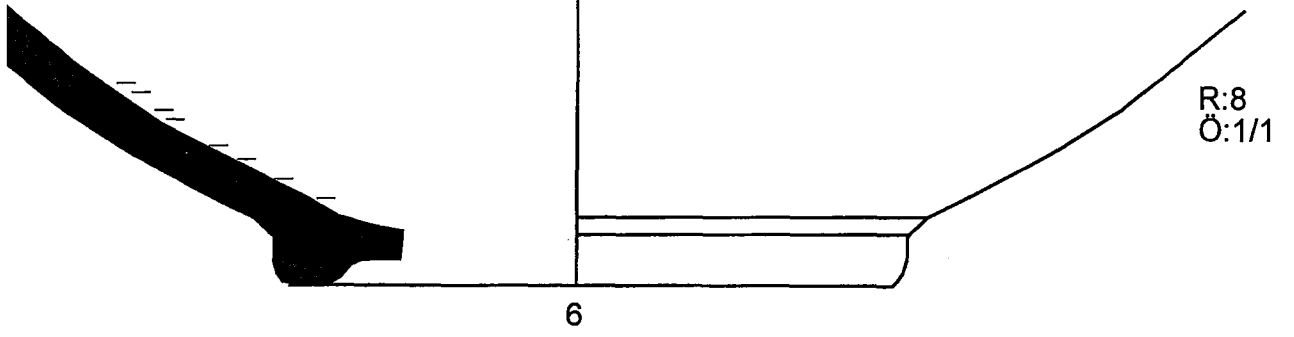
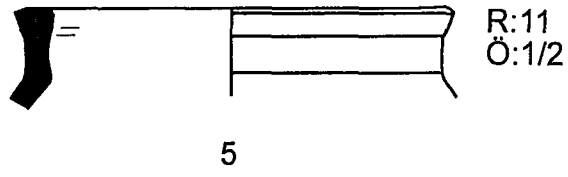
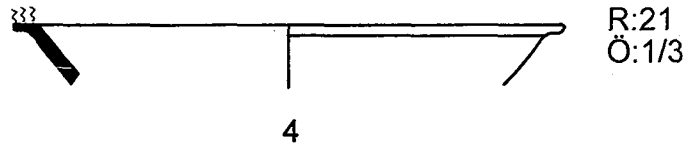
18
Papyrion

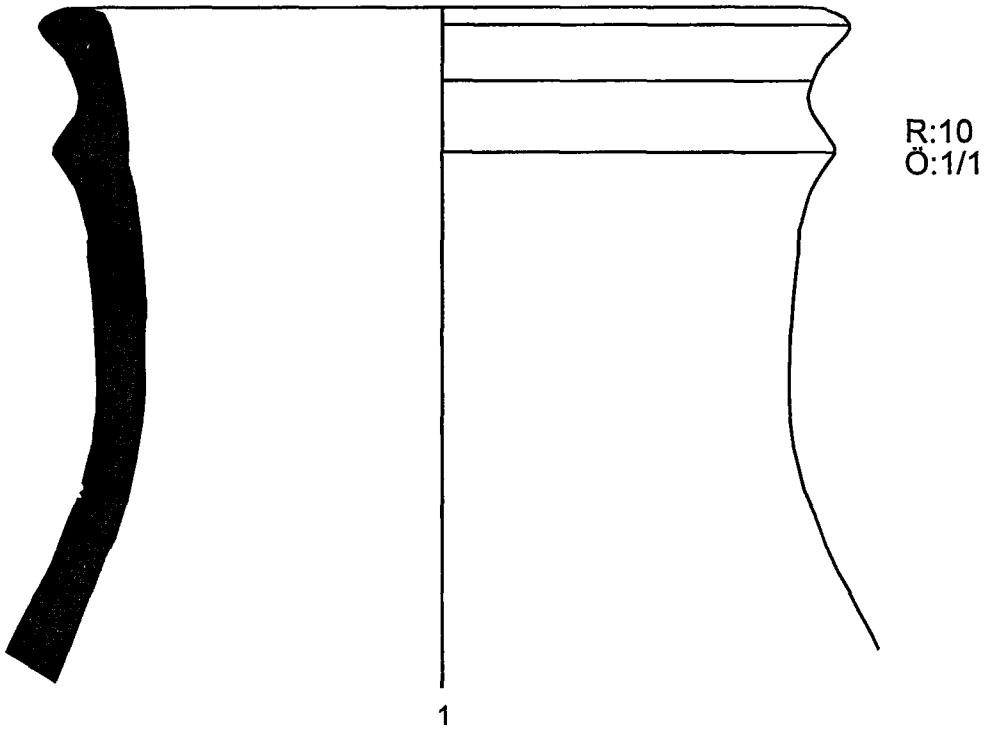

Philadelphia (Damlaçalı Küllün)

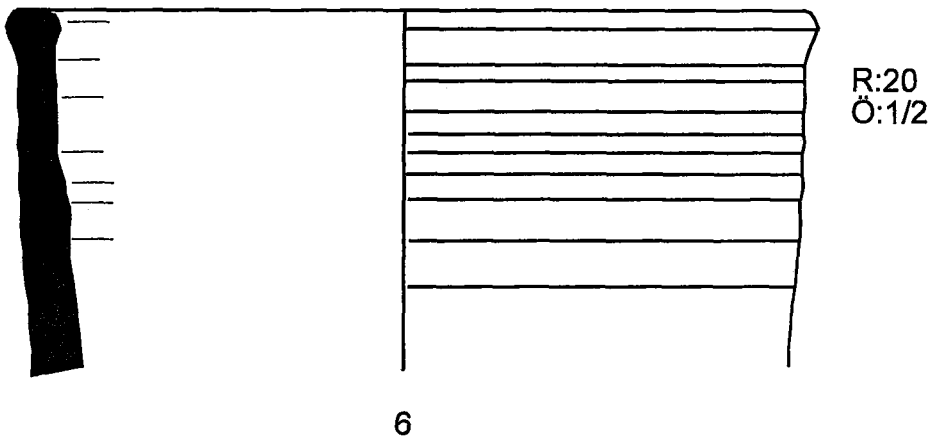
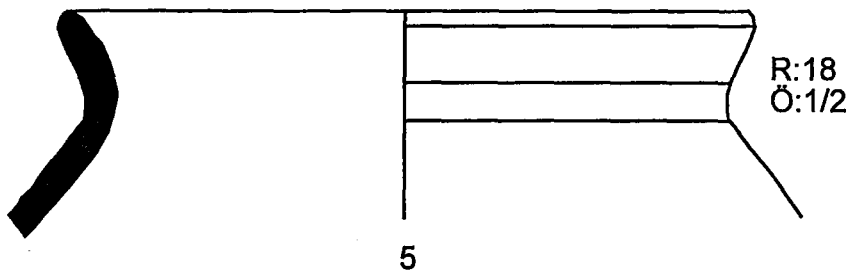
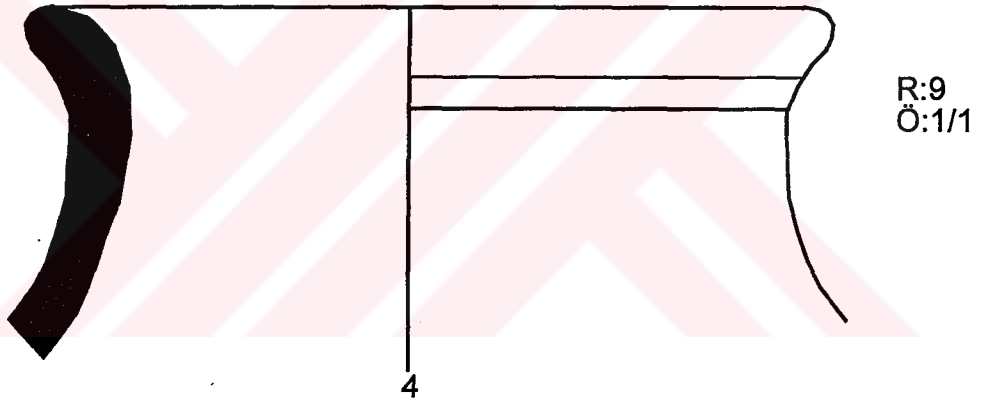
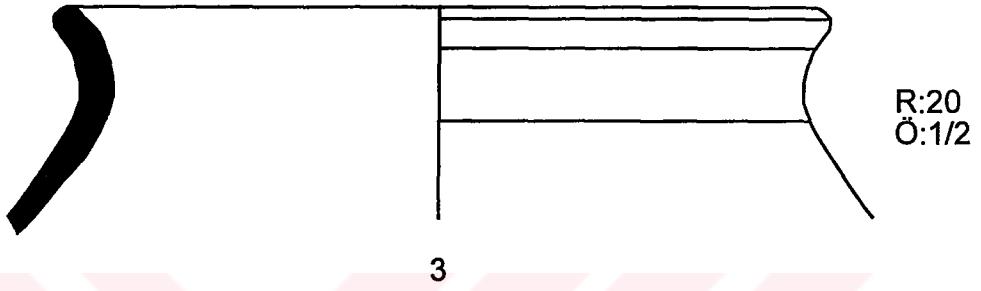
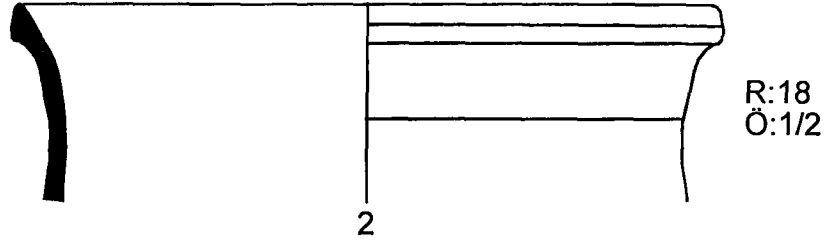
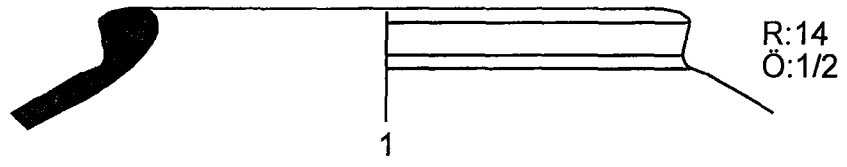

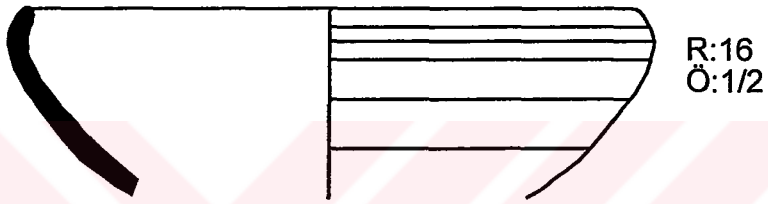
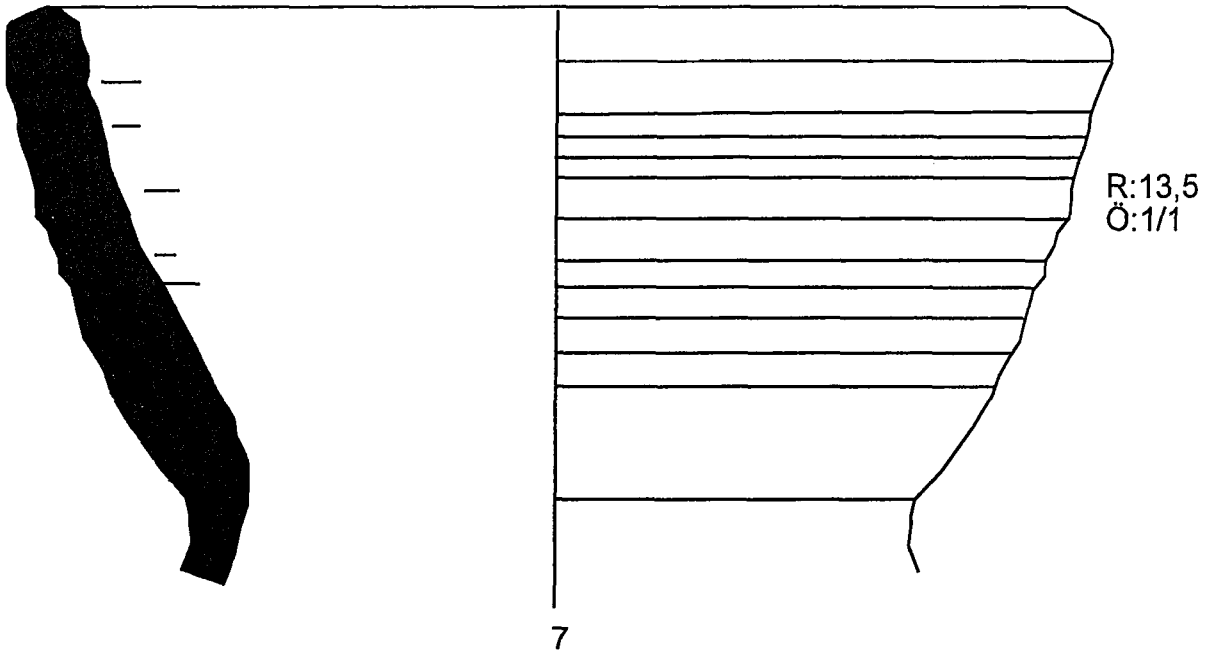
Philadelphia (Pazar Koyağı)

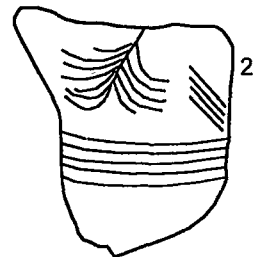
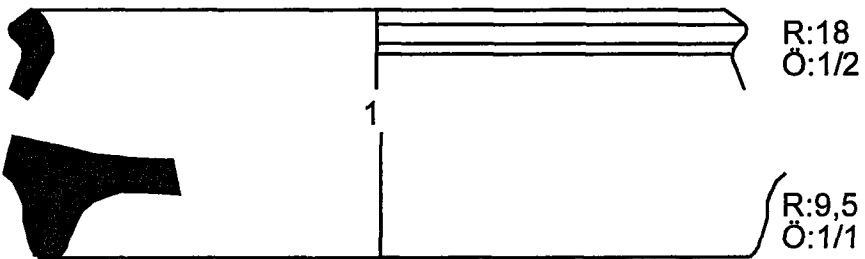
Sarveliler Kalesi

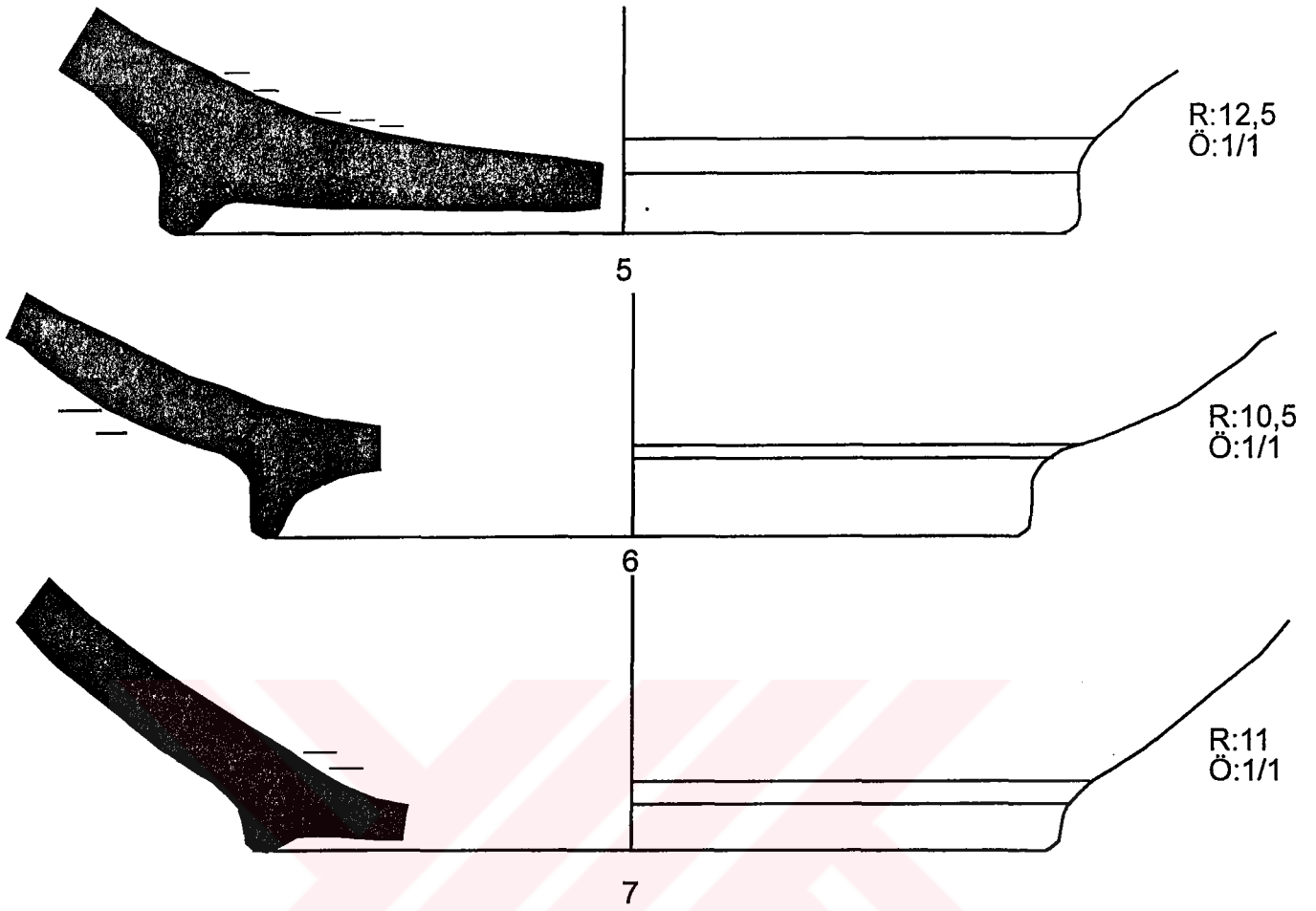
Tablo: XIX

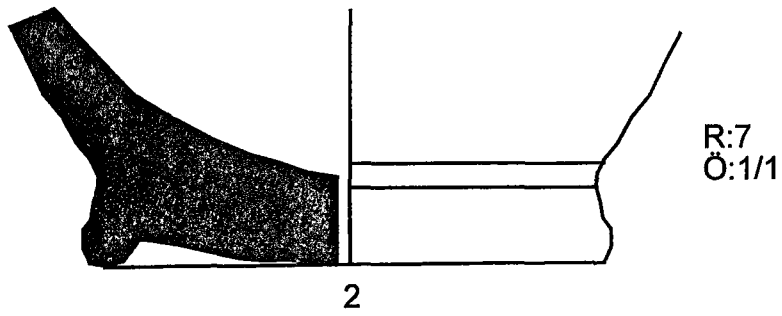
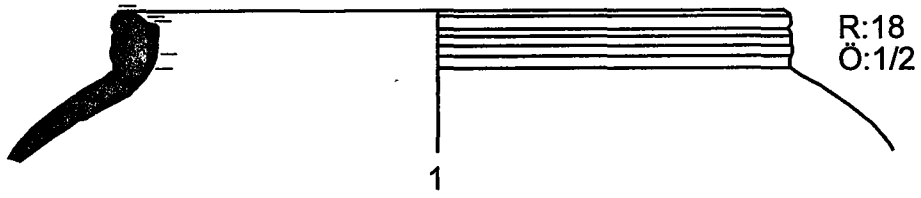

Sbide

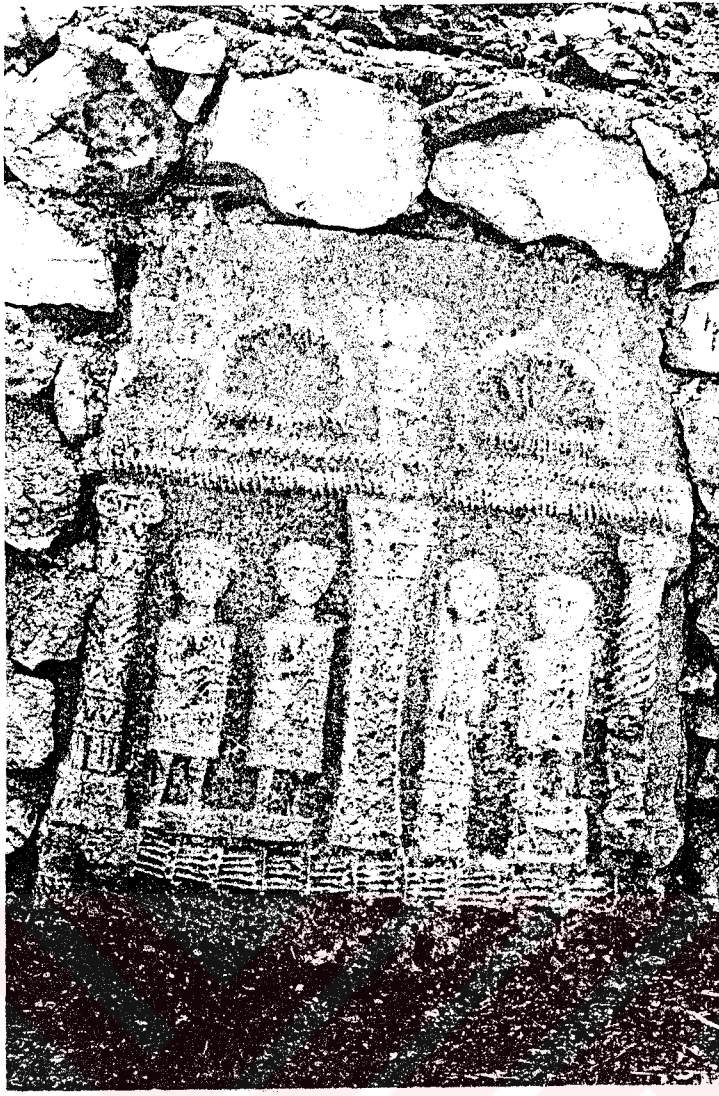

Uğurlu Köristanı

RESİMLER

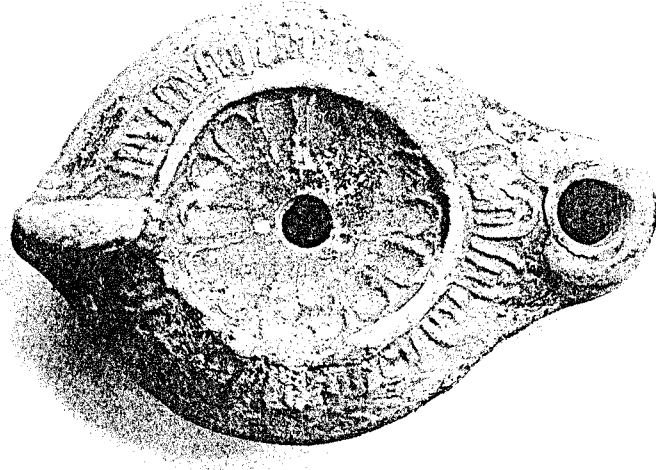
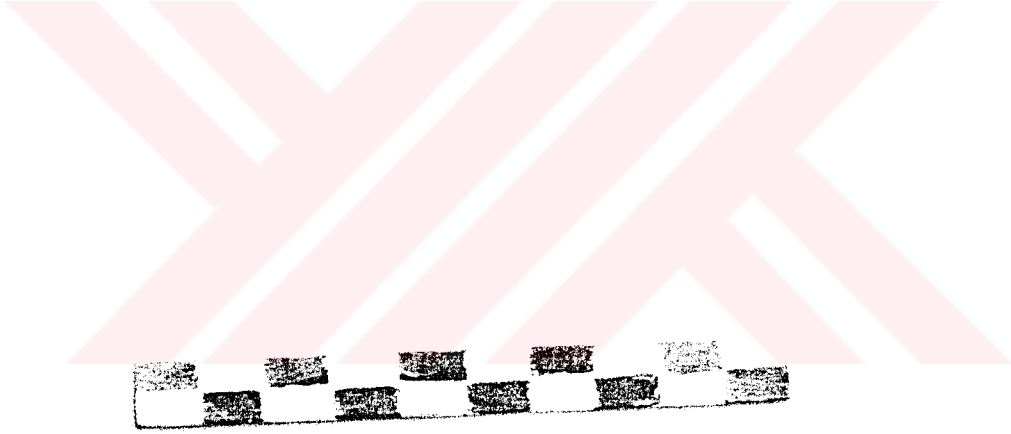
A.-MS 1 (Alata (Balcılar)-Mezar Steli

A.-X 1 (Alata (Balcılar)-İşlevi Belli Olmayan Mimari Kalıntı

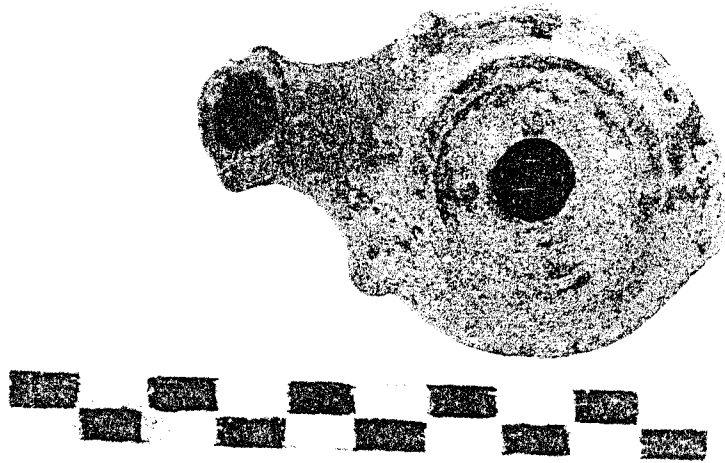
A.-X2 (Alata (Balcılar)-İşlevi Belli Olmayan Mimari Kalıntı)

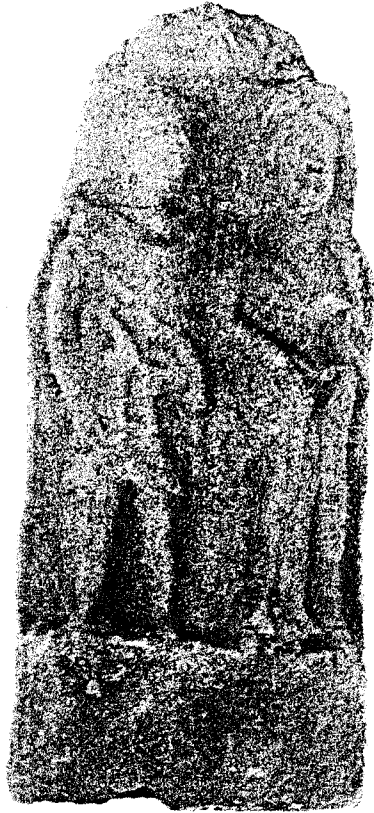
A.-KA 1 (Alata (Balcılar)-Kandil)

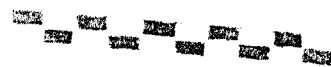
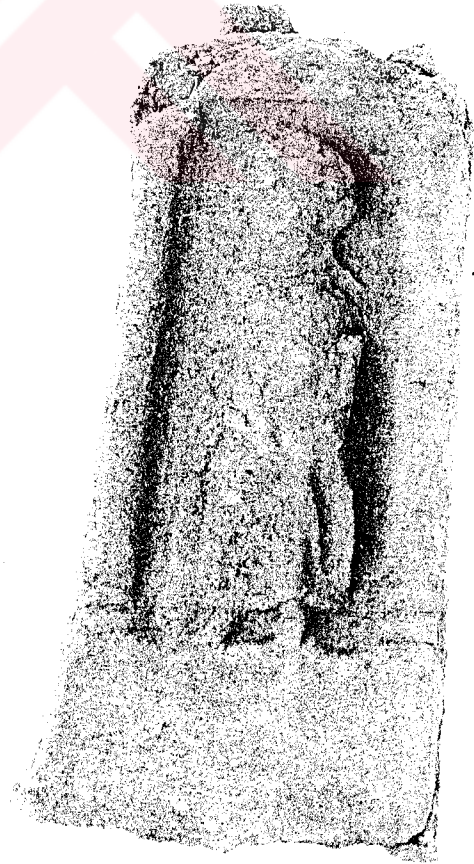
A.-KA 2 (Alata (Balcılar)-Kandil

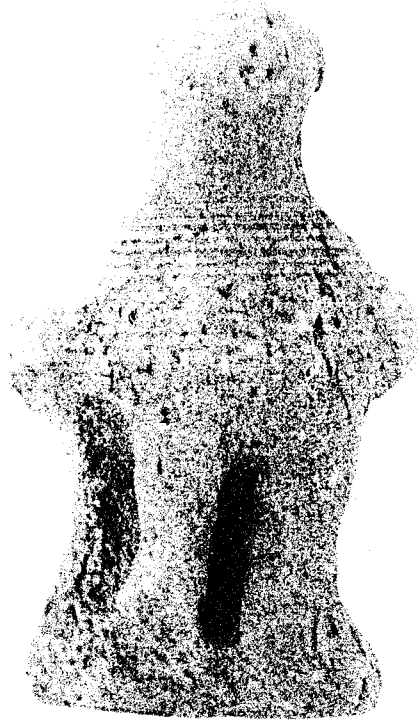
A.-KA 3 (Alata (Balcılar)-Kandil

A.-A 1 (Alata (Balcılar)-Terracotta Aplik

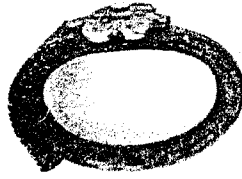
A.-A 2 (Alata (Balcılar)-Terracotta Aplik

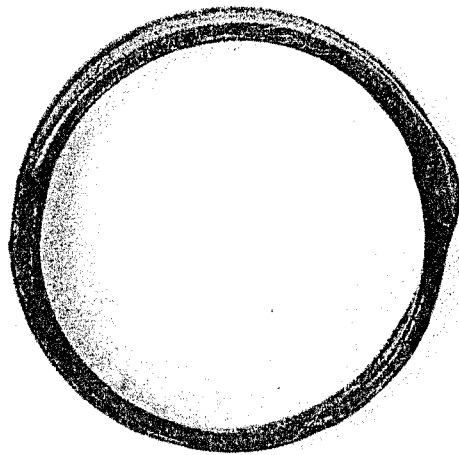
A.-R 1 (Alata (Balcılar)-Figürün

A.-B 1 (Alata (Balcılar)-Kadın Başı

A.-Y 1 (Alata (Balcılar)-Yüzük

A.-Bİ 1 (Alata (Balcılar)-Bilezik

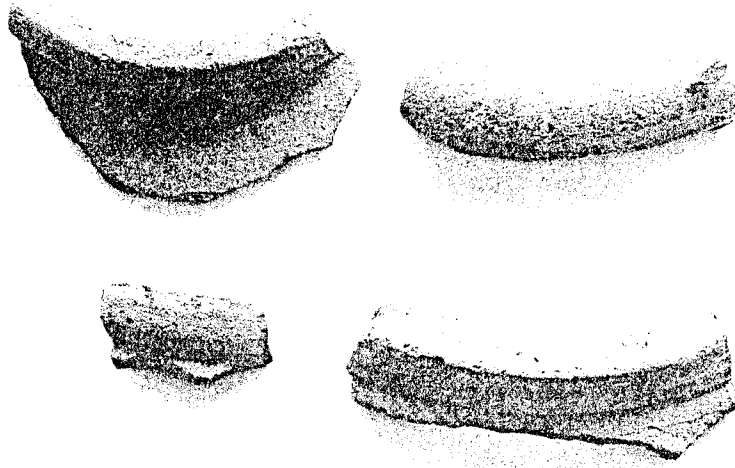
A.-F1 (Alata (Balcılar)-Fibula

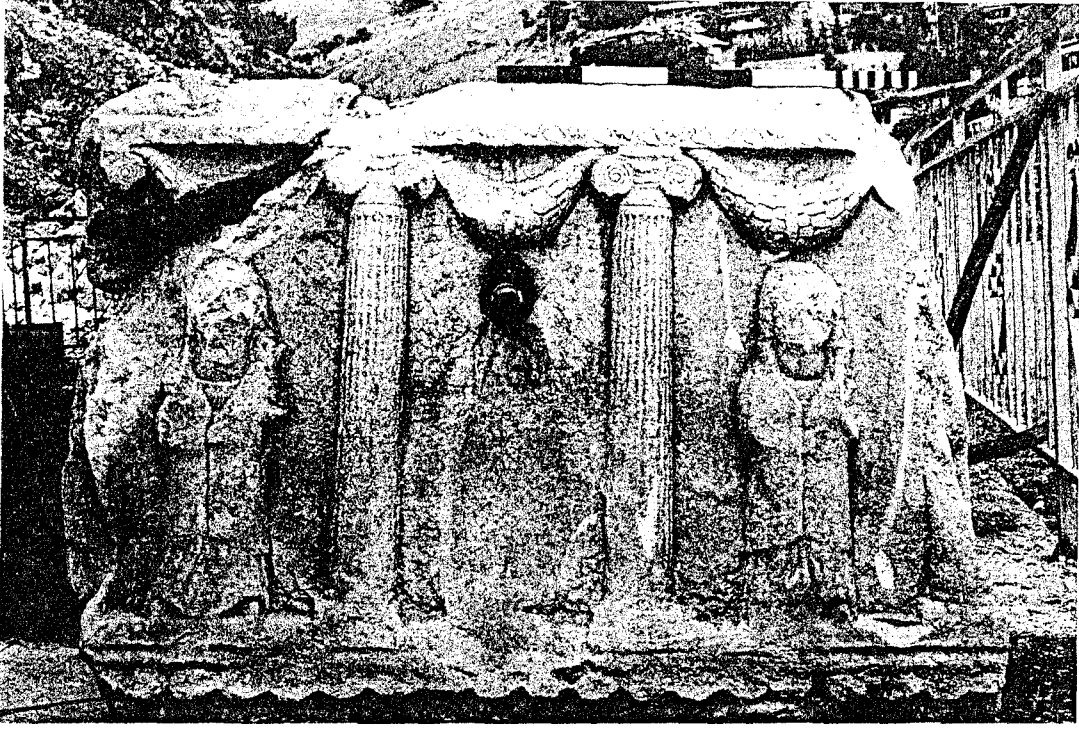
A.-KO 1 (Alata (Balcılar)-Koku Kabı

A.-Sİ 1 (Alata (Balcılar)-Bizans Sikkesi

A.-SE 1 (Alata (Balcılar)-Seramik Parçaları

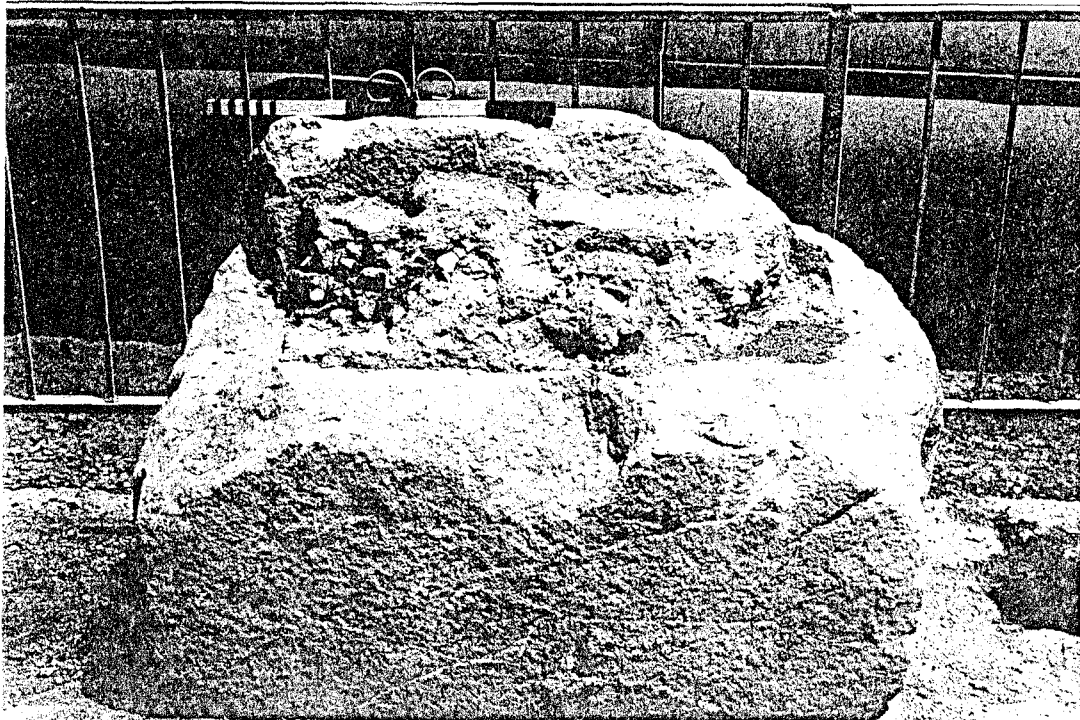
B.-OG 1 (Bolay-Osthotek Gövdesi)

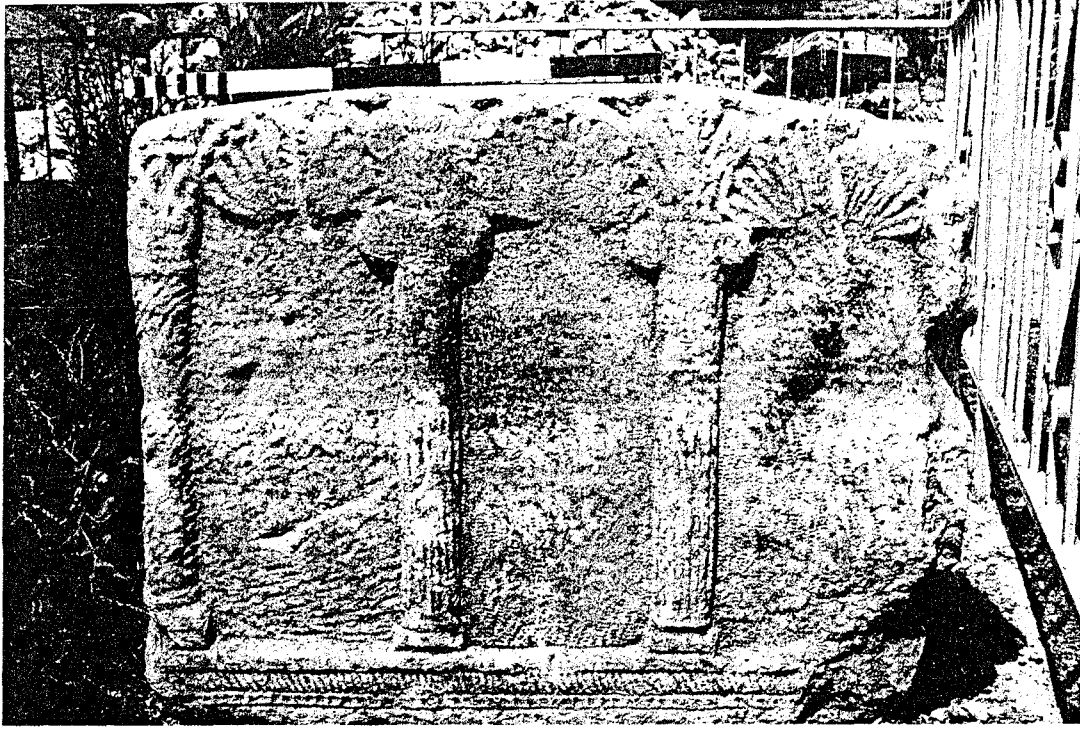
B.-OG 1 (Bolay-Osthotek Gövdesi)

B.-OG 1 (Bolay-Osthotek Gövdesi)

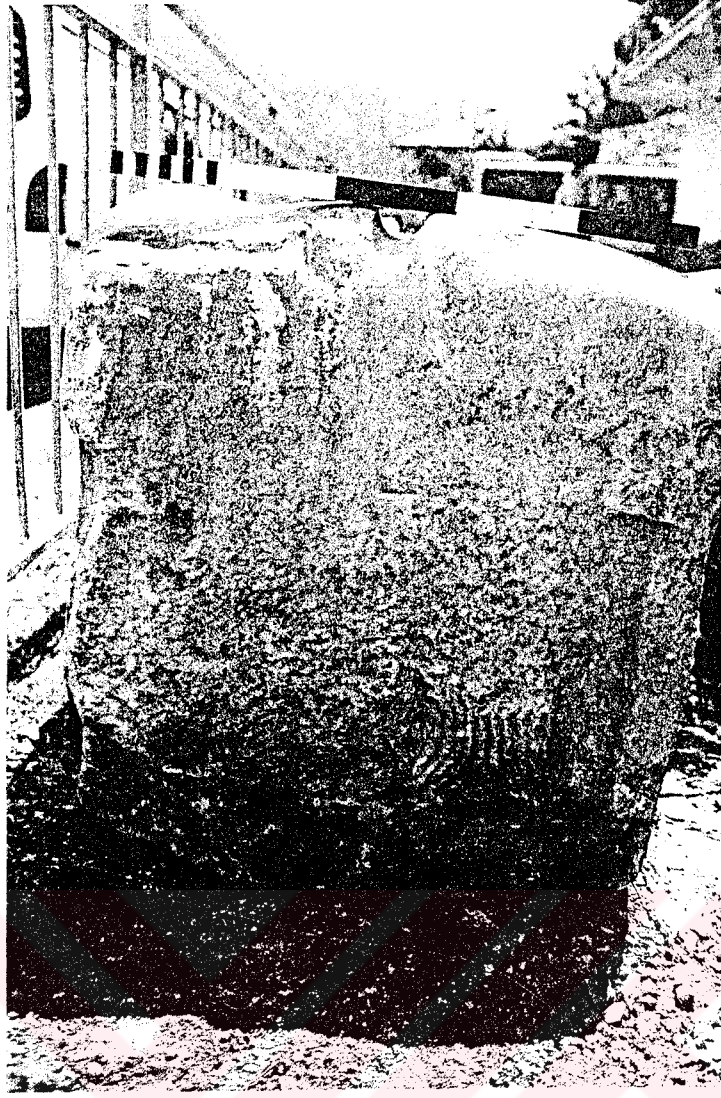
B.-OG 1 (Bolay-Osthotek Gövdesi)

B.-OG 2 (Bolay-Osthotek Gövdesi)

B.-OG 2 (Bolay-Osthotek Gövdesi)

B.-OG 2 (Bolay-Osthotek Gövdesi)

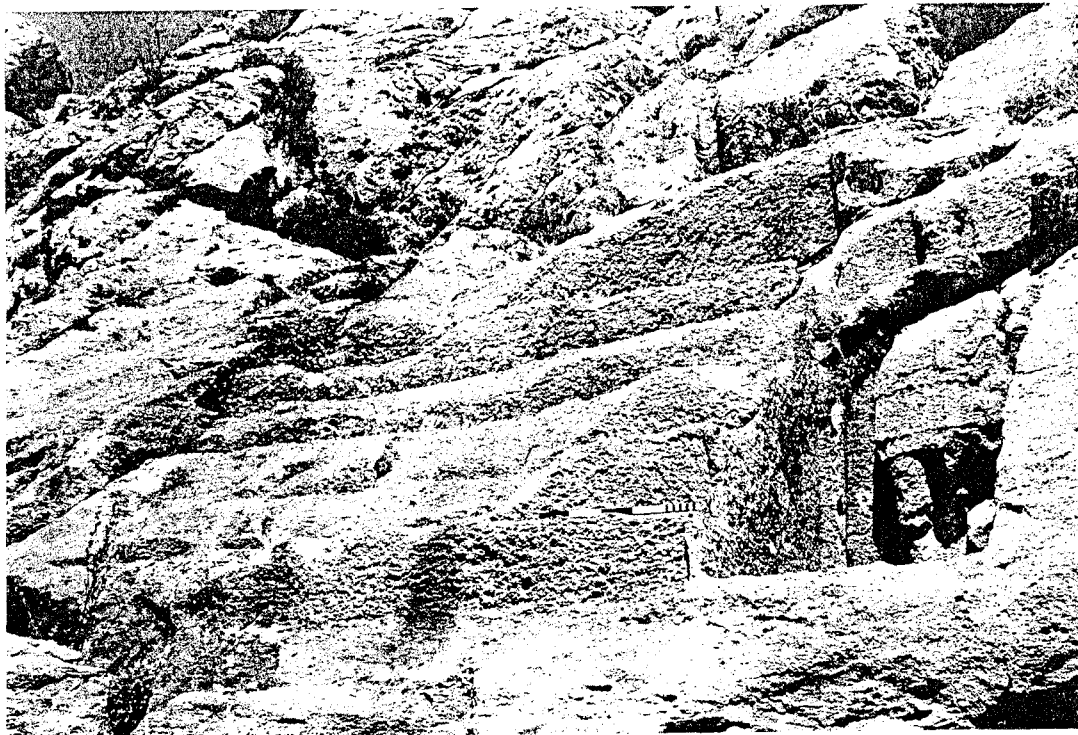
B.-OG 2 (Bolay-Osthotek Gövdesi)

B.-OK 1 (Bolay-Osthotek Kapağı)

B.-OK 1 (Bolay-Osthotek Kapağı)

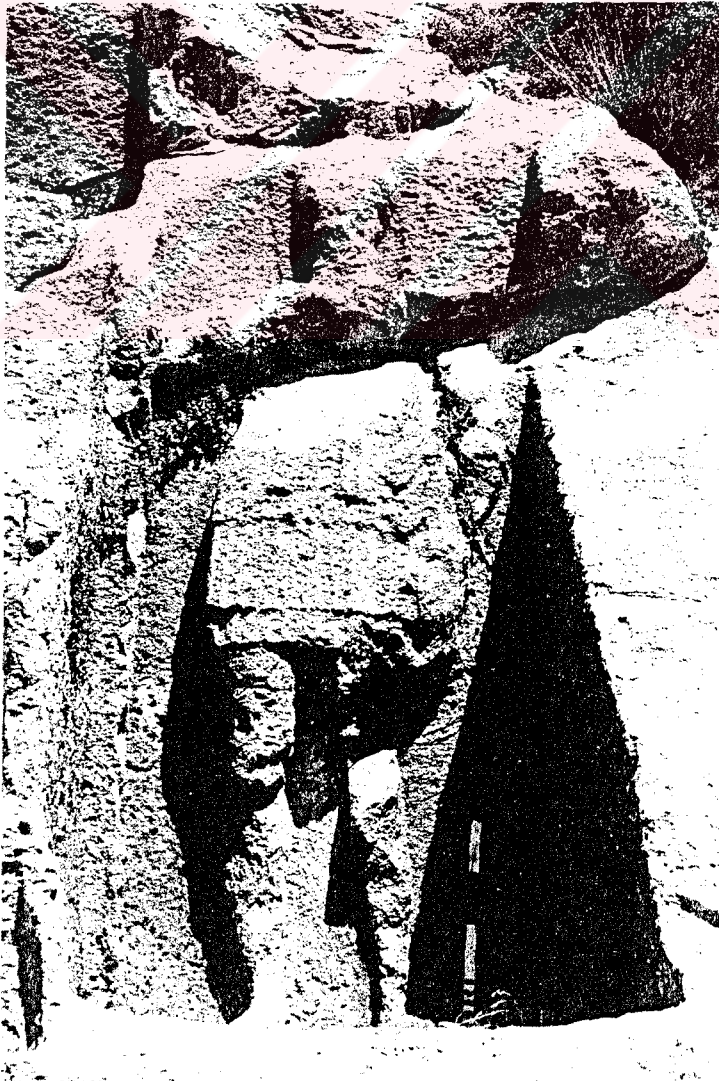
C.Ş.-BK 1 (Cenne (Pamuklu)-Şehinler Kalesi-Basamaklı Kaya Anıtı)

C.Ş.-BK 1 (Cenne (Pamuklu)-Şehinler Kalesi-Basamaklı Kaya Anıtı)

C.Ş.-SÇ 1 (Cenne (Pamuklu)-Şahinler Kalesi-Sunu Çukurları)

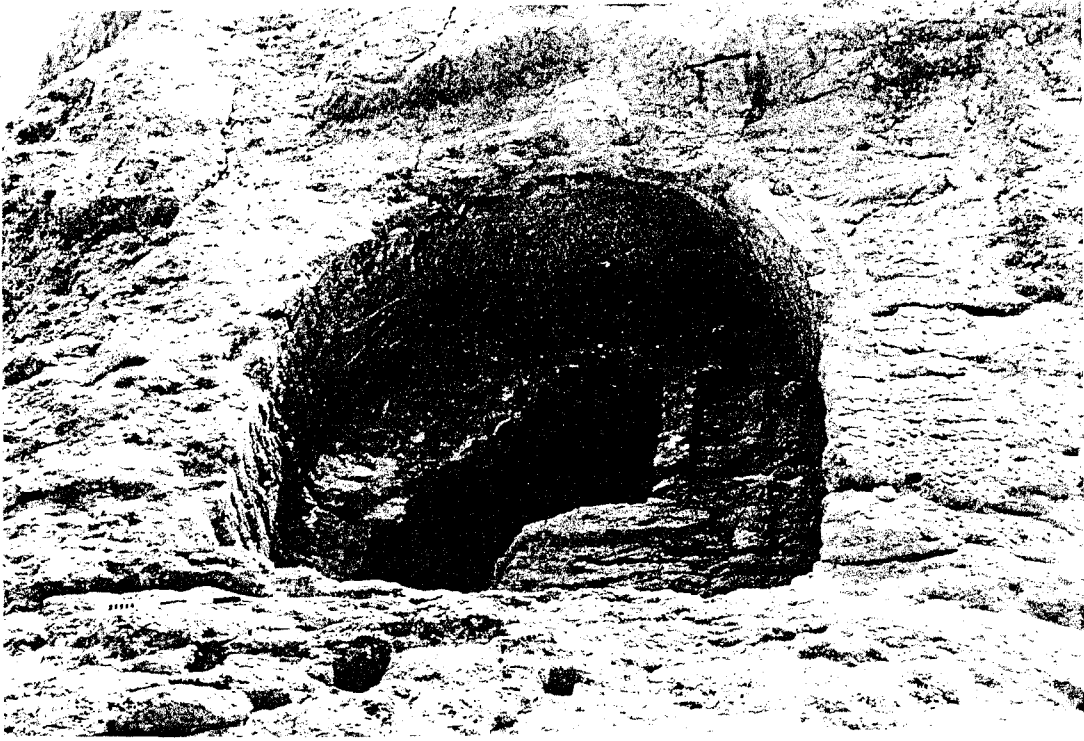
Ç.Ş.-SK1(Cenne (Pamuklu)-Şahinler Kalesi-Kaya Kabartması)

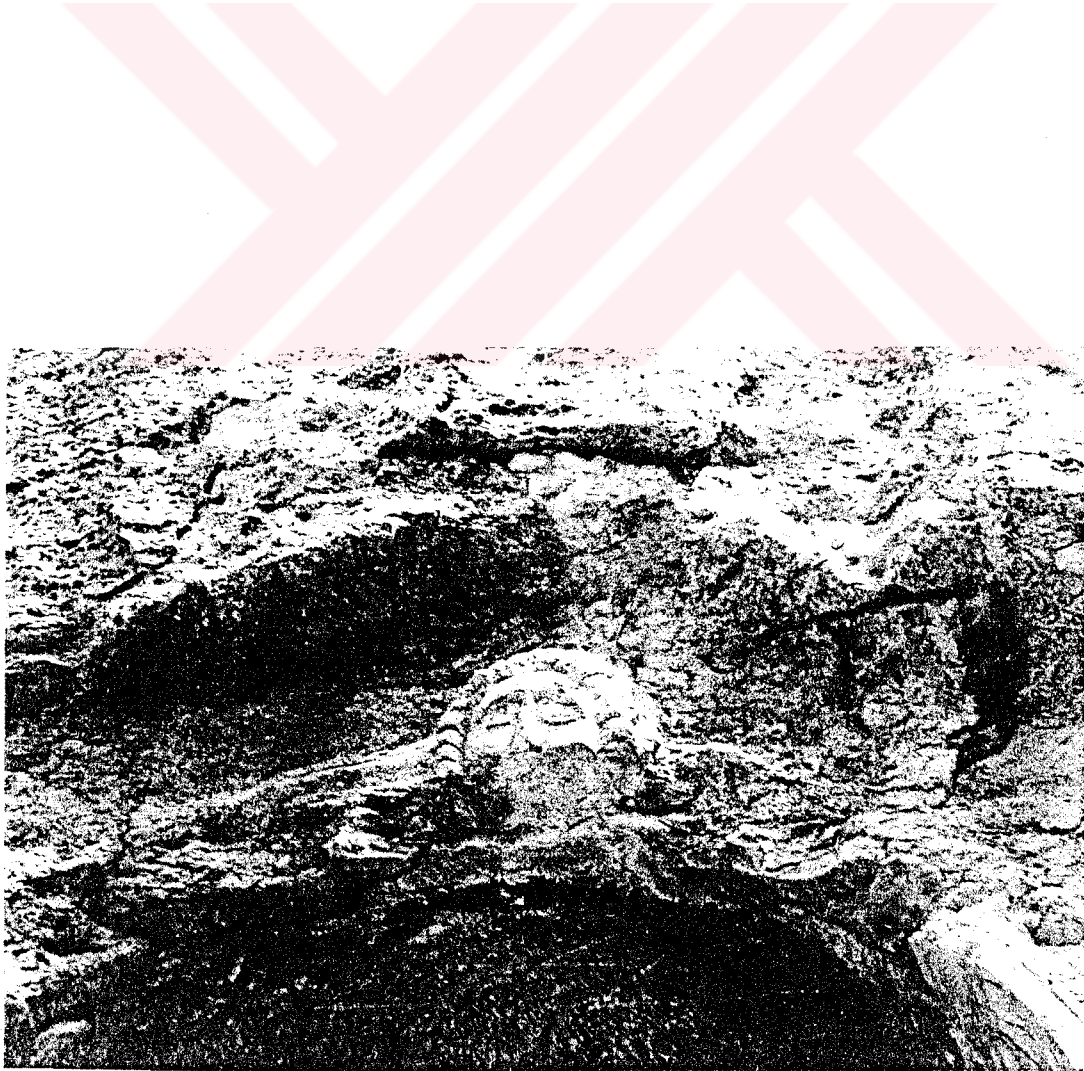
C.Ş.-1 (Cenne (Pamuklu) Köyü-Sütun Kaidesi)

C.Ş.-2 (Cenne (Pamuklu) Köyü-Sütun ve Başlığı)

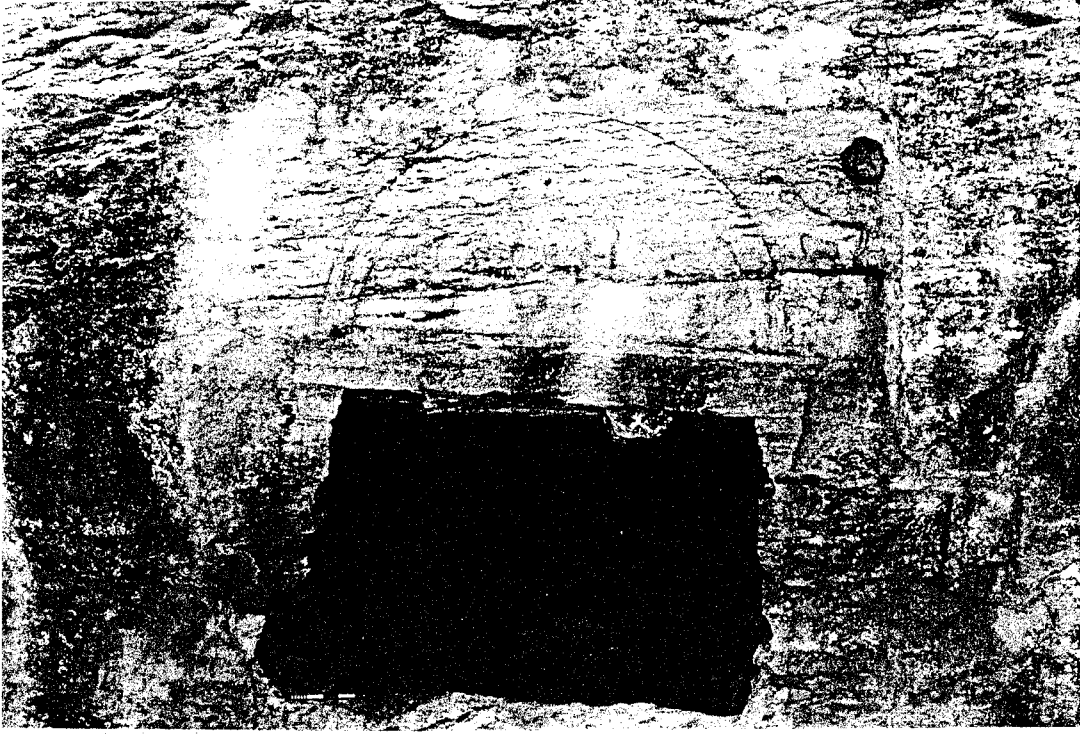
Ç.K.-KM 1 (Çukurbağ Köristanı-Kaya Mezarı)

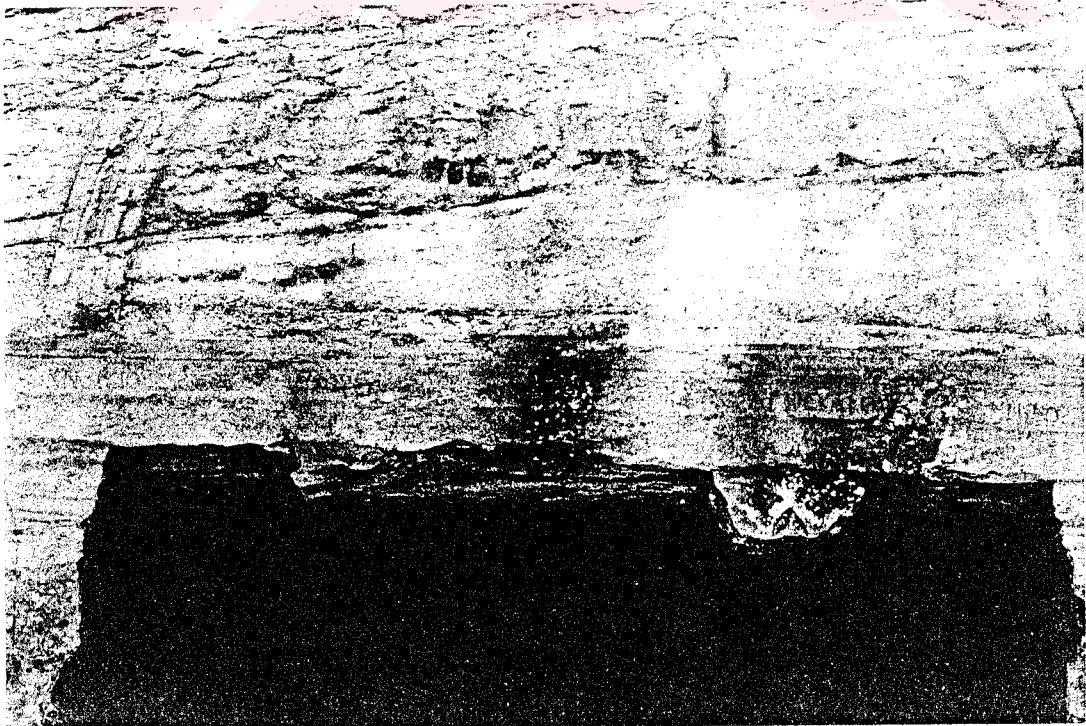
Ç.K.-KM 1 (Çukurbağ Köristanı-Kaya Mezarı)

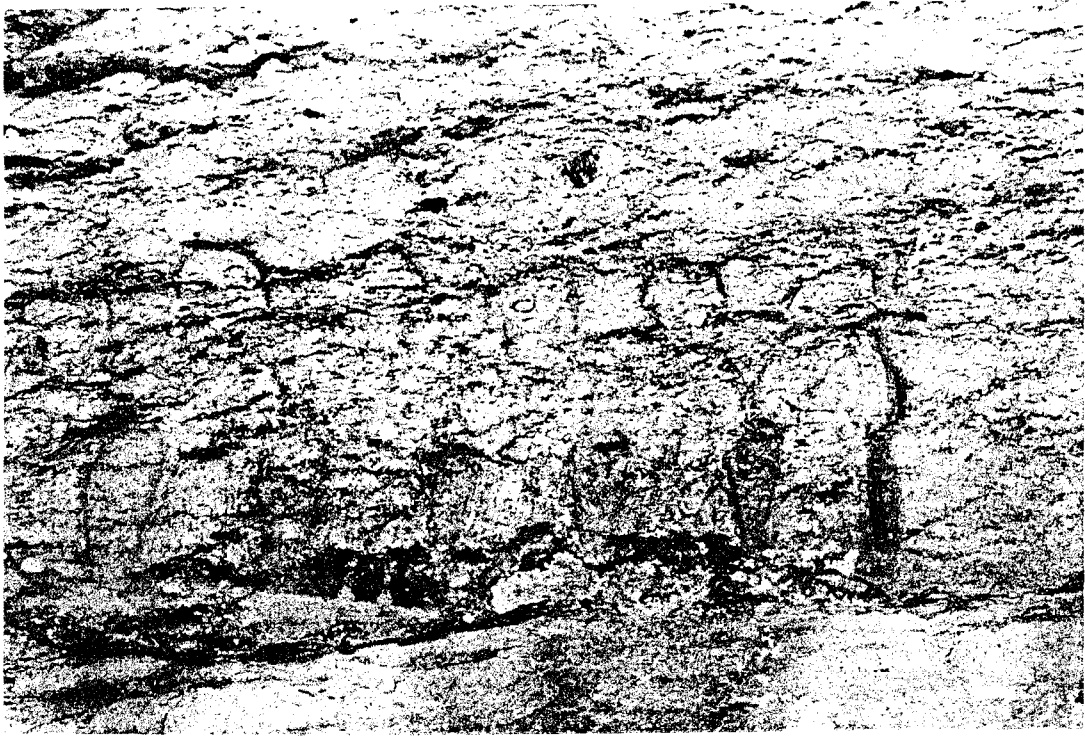
Ç.K.-KM 2 (Çukurbağ Köristanı-Kaya Mezarı)

Ç.K.-KM 3 (Çukurbağ Köristanı-Kaya Mezarı)

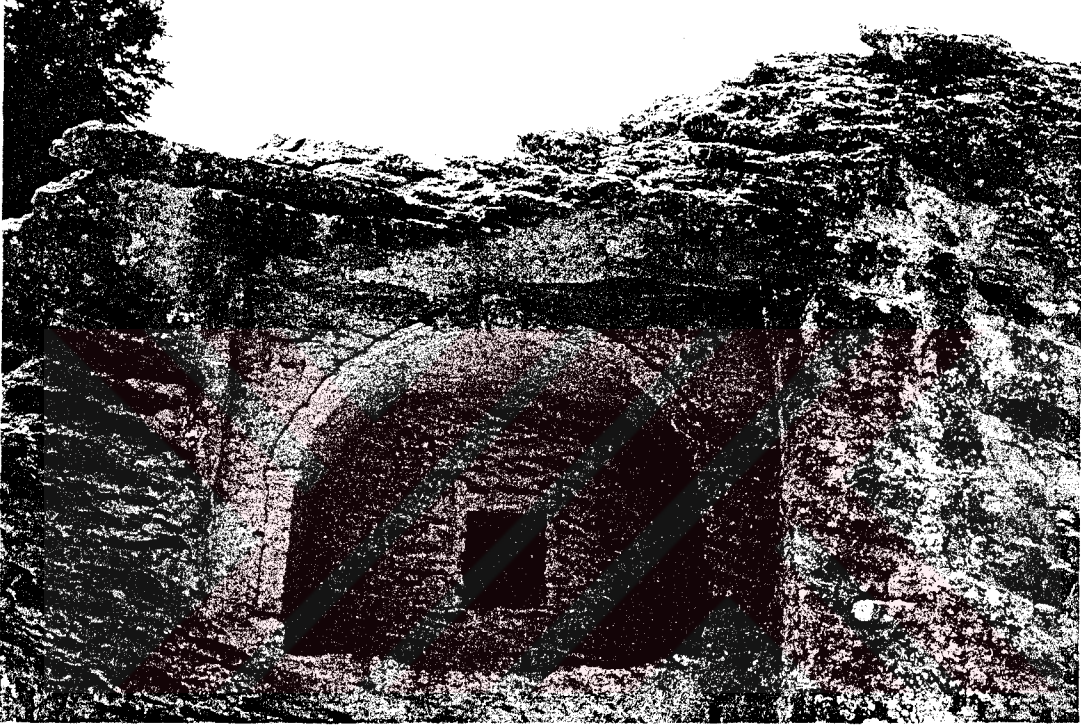
Ç.K.-KM 3 (Çukurbağ Köristanı-Kaya Mezarı)

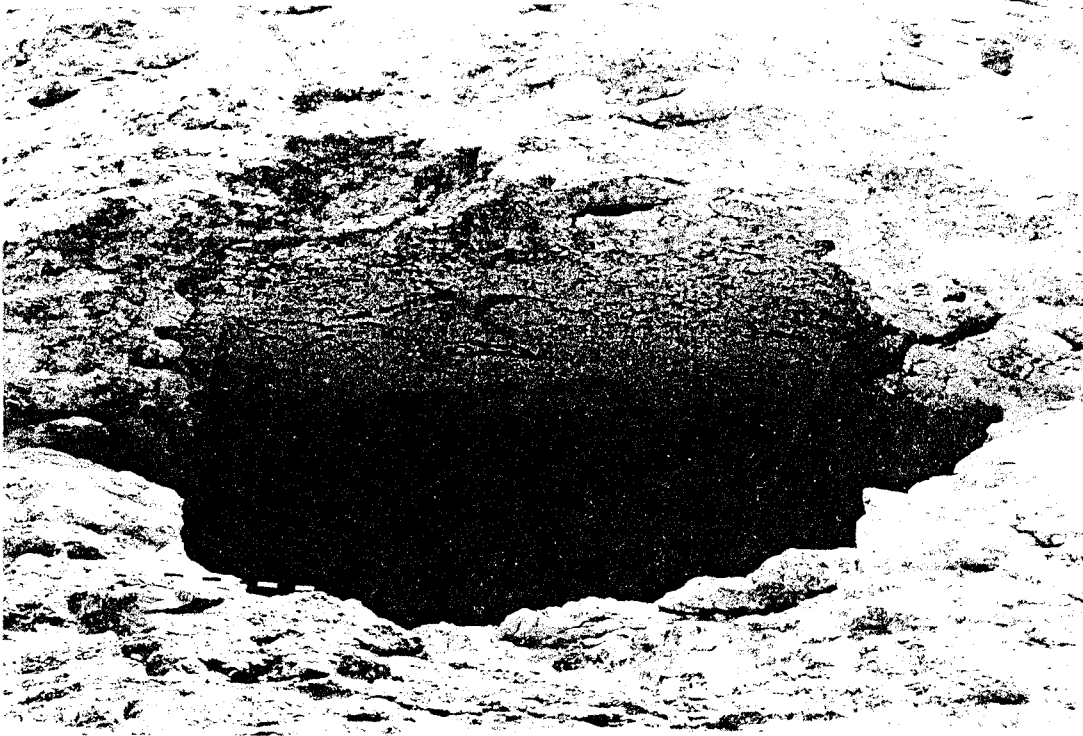
Ç.K.-KM 3 (Çukurbağ Köristanı-Kaya Mezarı)

Ç.K.-KM 3 (Çukurbağ Köristanı-Kaya Mezarı)

Ç.K.-KM 4 (Çukurbağ Köristanı-Kaya Mezarı)

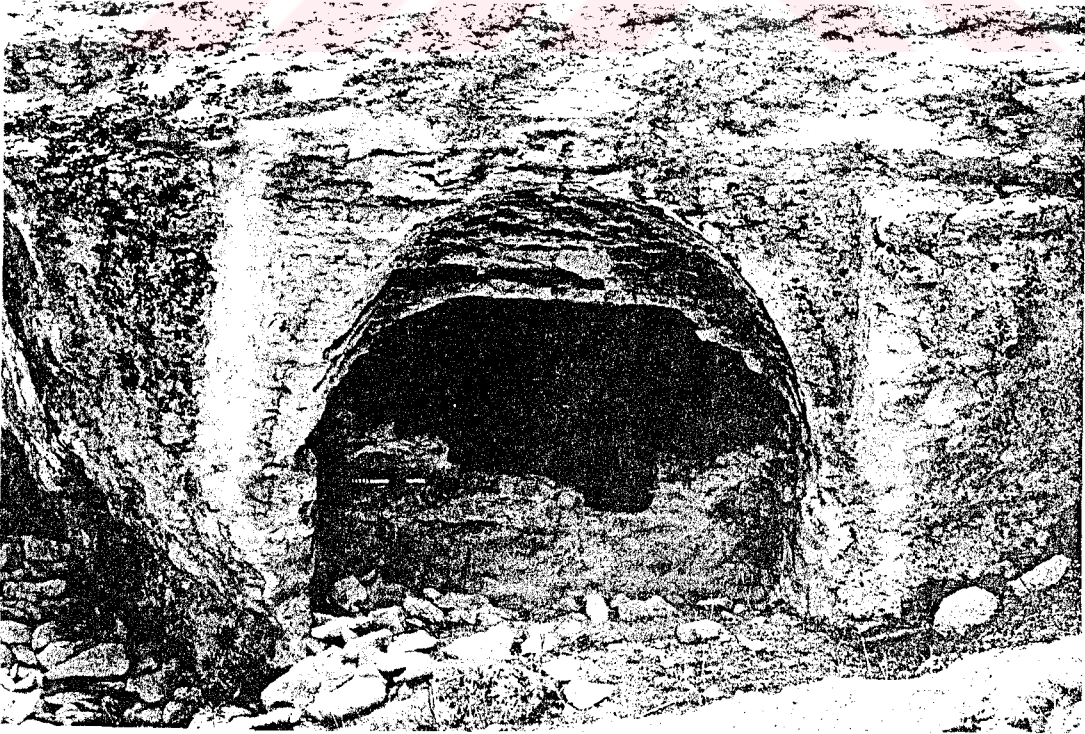
Ç.K.-1 (Çukurbağ Köristanı-Kaya Mezarı)

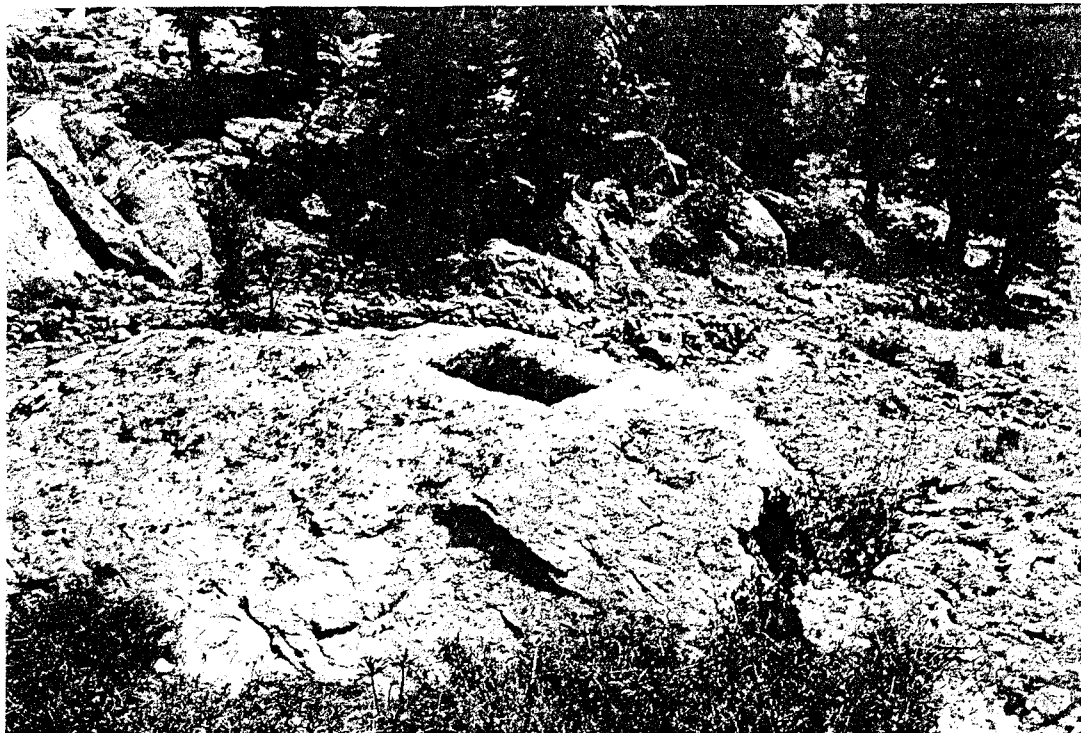
Ç.K.-2 (Çukurbağ Köristanı-Kaya Mezarı Basamaklı Çıkışı)

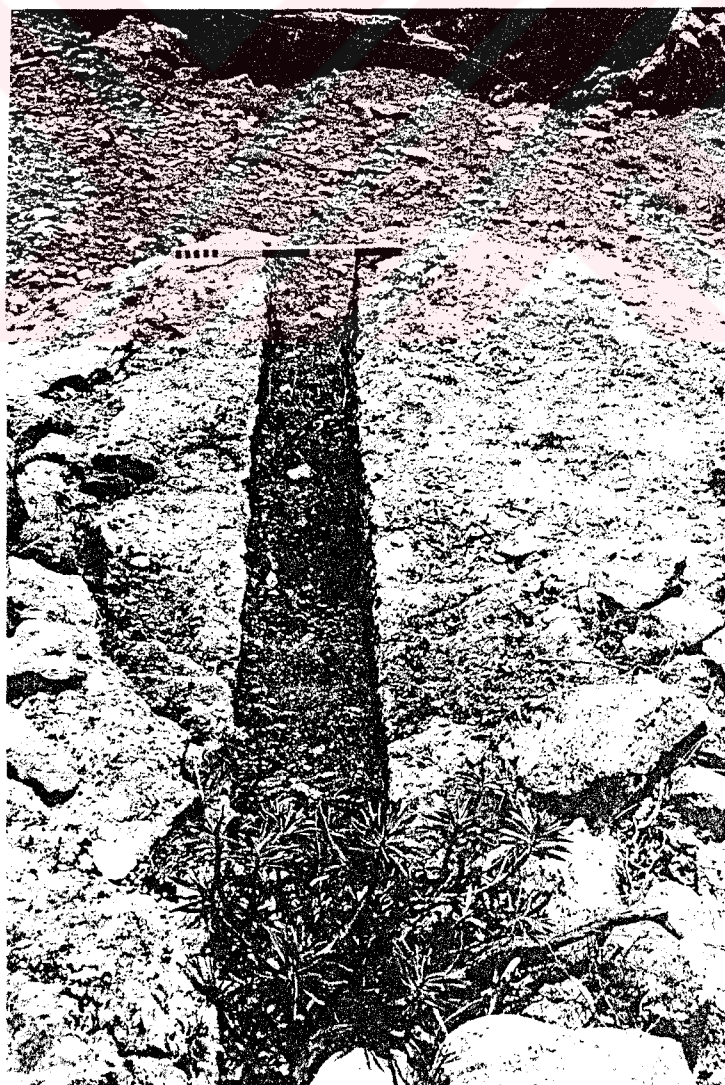
Ç.K.-3 (Çukurbağ Köristanı-Kaya Mezarı)

Ç.K.-4 (Çukurbağ Köristanı-Kaya Mezarı)

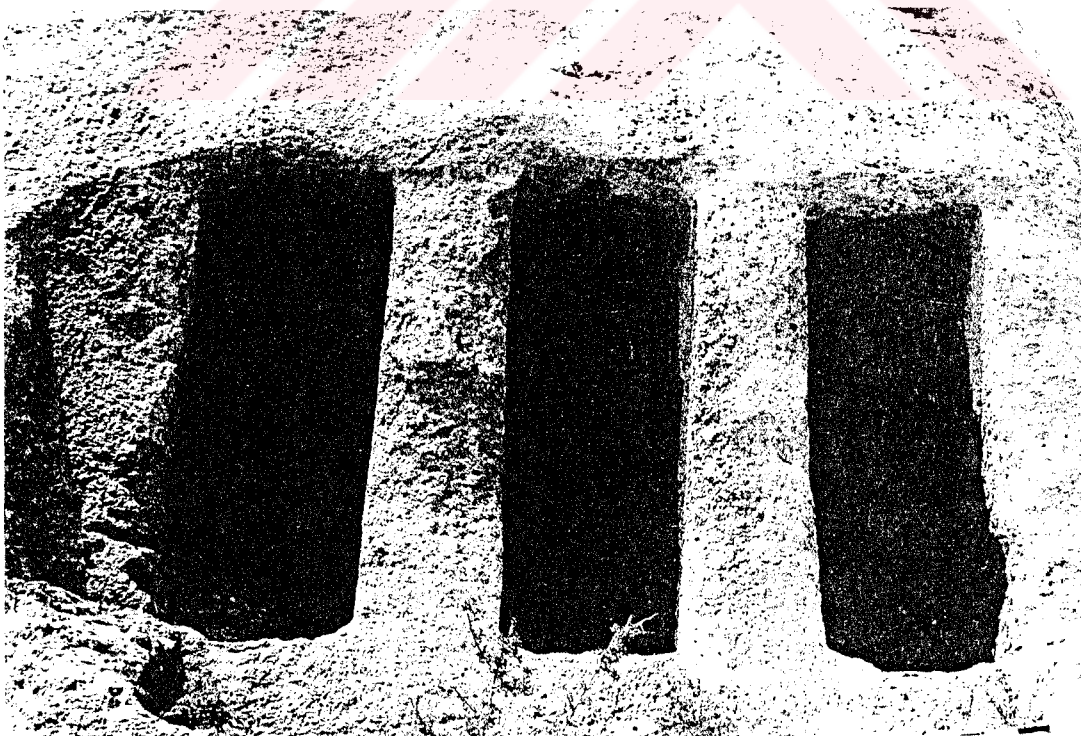
Ç.K.-SO 1 (Çukurbağ Köristanı-Stel Oyuğu)

Ç.K.-5 (Çukurbağ Köristanı-Su Kanalı)

Ç.B.-KM 1 (Çukurbağ Boyunlu Taş-Kaya Mezarı)

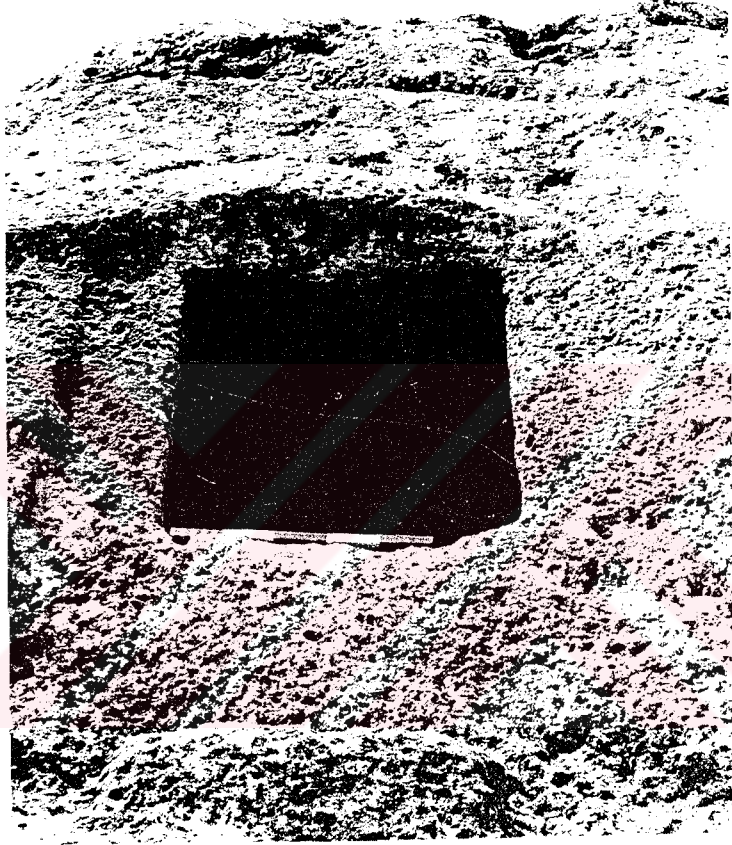
Ç.B.-KM 1 (Çukurbağ Boyunlu Taş-Kaya Mezarı)

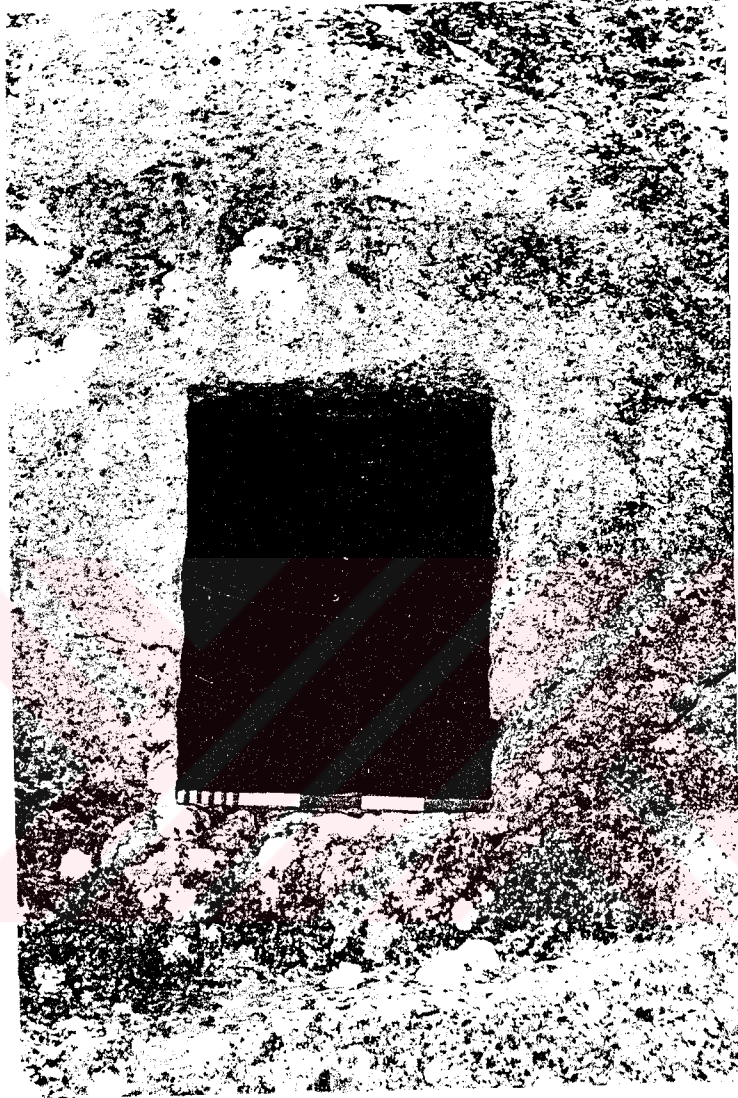
Ç.B.-KM 2 (Çukurbağ Boyunlu Taş-Kaya Mezarı)

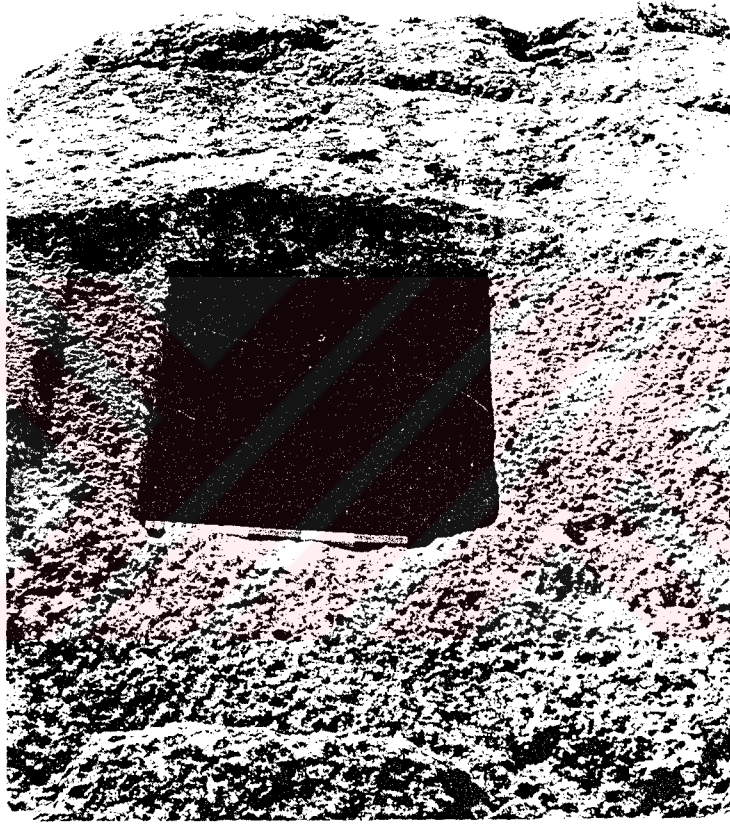
Ç.B.-1 (Çukurbağ Boyunlu Taş-Kaya Mezarı)

Ç.B.-2 (Çukurbağ Boyunlu Taş-Kaya Mezarı)

Ç.B.-3 (Çukurbağ Boyunlu Taş-Kaya Mezarı)

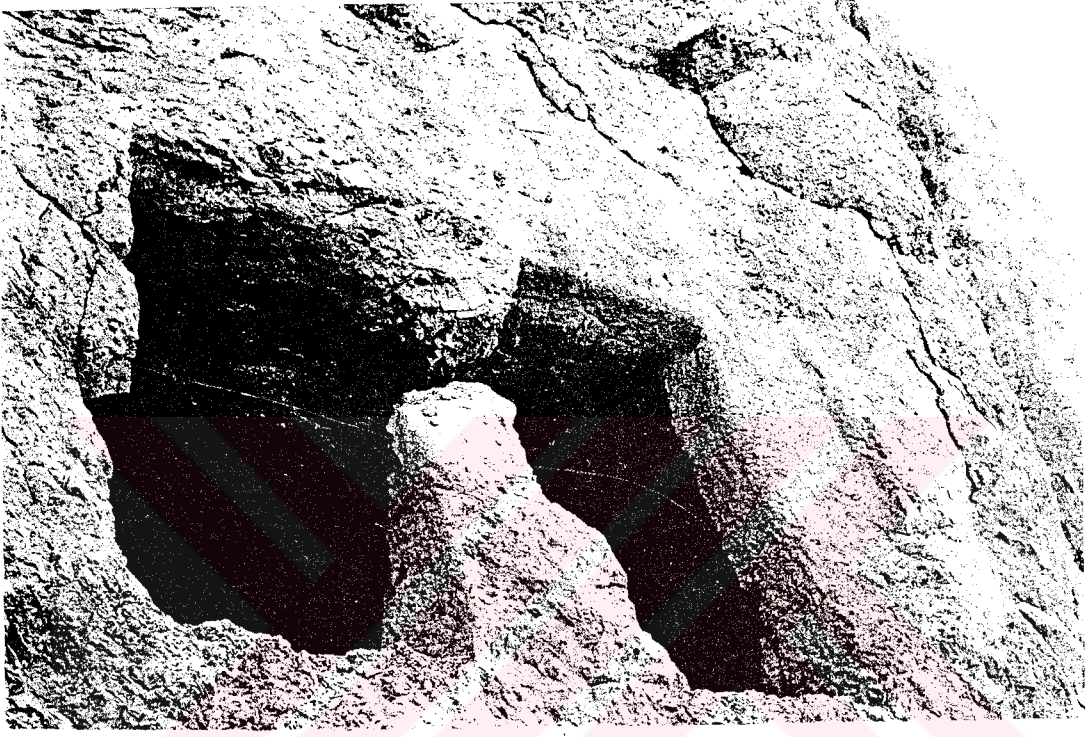
Ç.B.-4 (Çukurbağ Boyunlu Taş-Kaya Mezarı)

Ç.B.-5 (Çukurbağ Boyunlu Taş-Kaya Mezarı)

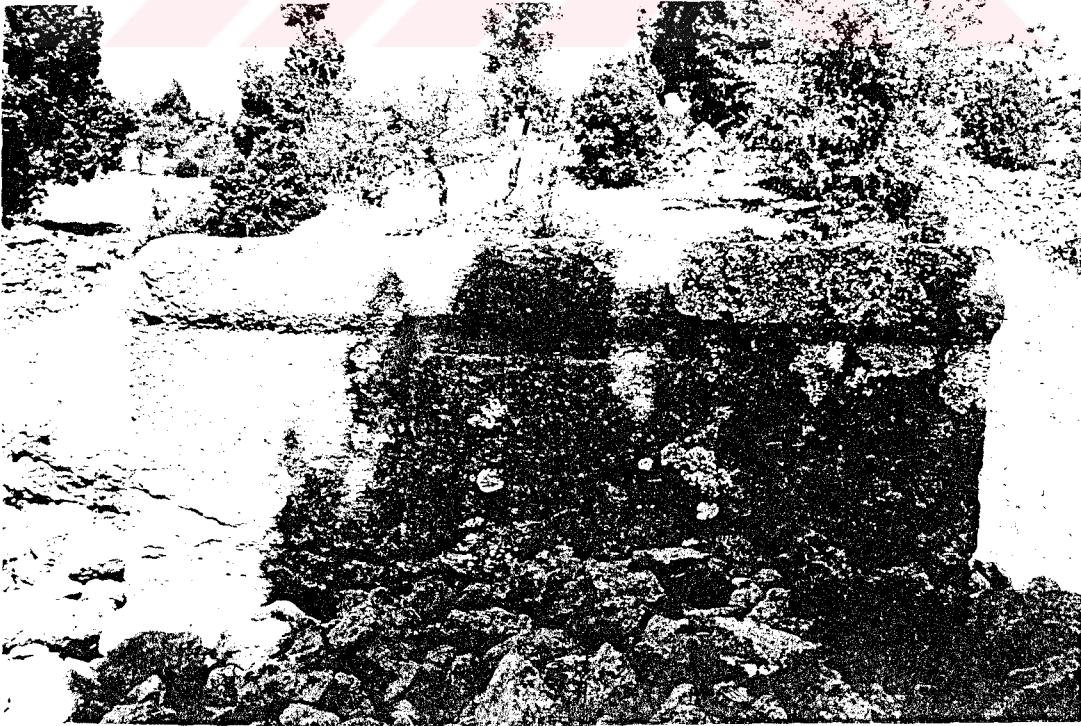
Ç.B.-6 (Çukurbağ Boyunlu Taş-Kaya Mezarı)

Ç.A.-KM 1 (Çukurbağ Asarı Kaba Kaya-Kaya Mezarı)

Ç.A.-LG 1 (Çukurbağ Asarı-Lahit Gövdesi ve Kapağı)

Ç.A.-LG1 (Çukurbağ Asarı-Lahit Gövdesi)

Ç.A.-LK 1 (Çukurbağ Asarı-Lahit Kapağı)

Ç.A.-LK 2 (Çukurbağ Asarı-Lahit Kapağı)

Ç.A.-LK 3 (Çukurbağ Asarı-Lahit Kapağı)

Ç.A.-LK 4 (Çukurbağ Asarı-Lahit Kapağı veya Sunak)

Ç.A.-LK 4 (Çukurbağ Asarı-Lahit Kapağı veya Sunak)

Ç.A.-OG 1---Ç.A.-KB 1 (Çukurbağ Asarı Osthotek Gövdesi-Kaya Basamağı)

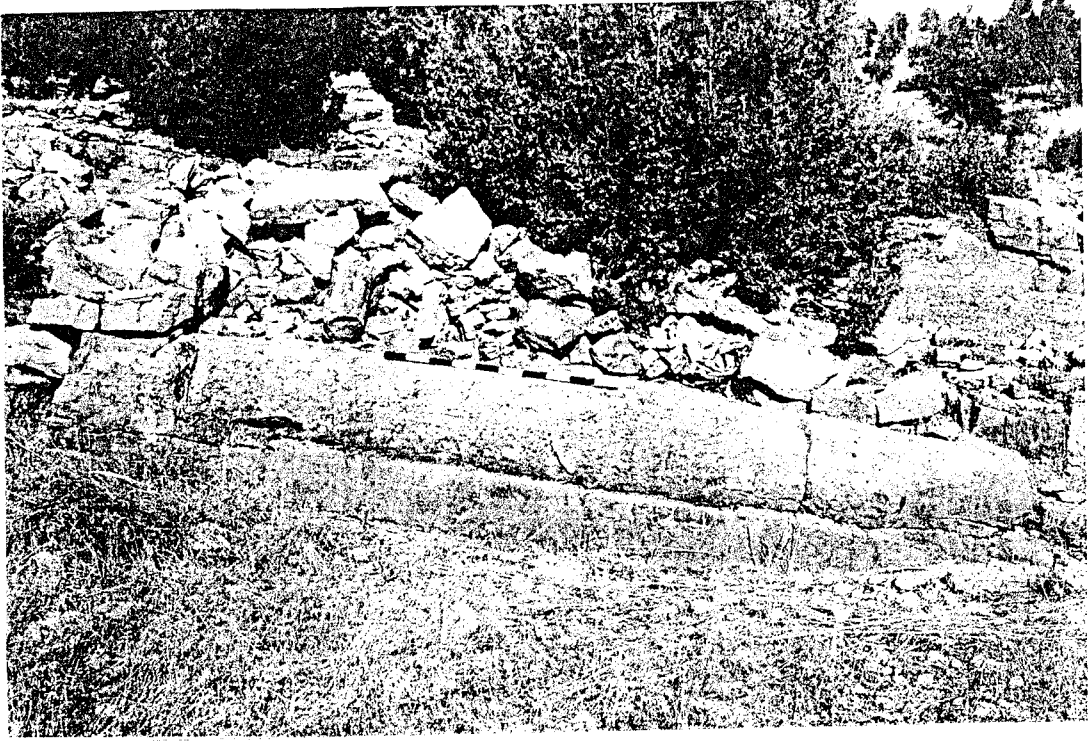
Ç.A.-YA 1 (Çukurbağ Asarı-Yazıtlı Blok)

Ç.A.-KS 1 (Çukurbağ Asarı-Kaya Cellası)

Ç.A.-KB 2 (Çukurbağ Asarı-Kaya Merdiveni)

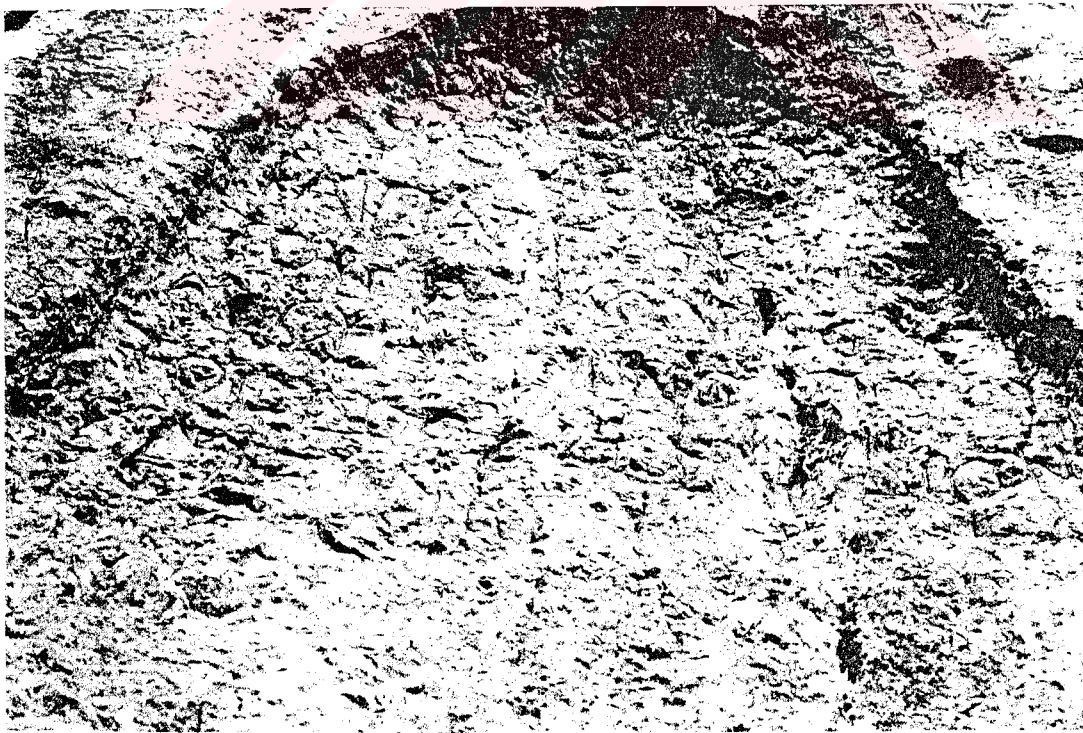
Ç.Y.-X 1 (Çukurbağ Yarıkaya-İşlevi Belli Olmayan Kaya Yontusu)

Ç.Y.-X 1 (Çukurbağ Yarıkaya-İşlevi Belli Olmayan Kaya Yontusu)

Ç.KE.-1 (Çukurbağ Köyü-Katireneği-Genel Görünüm)

Ç.KE.-YA 1 (Çukurbağ-Katireneği-Kaya Yazıtı)

Ç.-HE 1 (Çukurbağ-Hermes Heykelciği)

Ç.-HE 1 (Çukurbağ-Hermes Heykelciği)

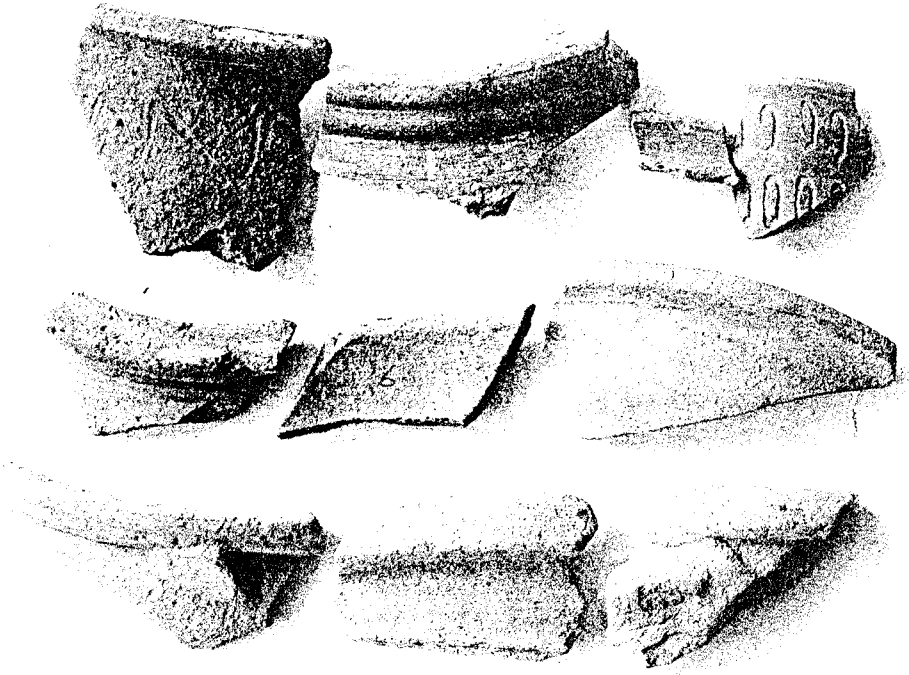
Ç.-Sİ 1 (Çukurbağ-Roma (Claudius) Sikkesi)

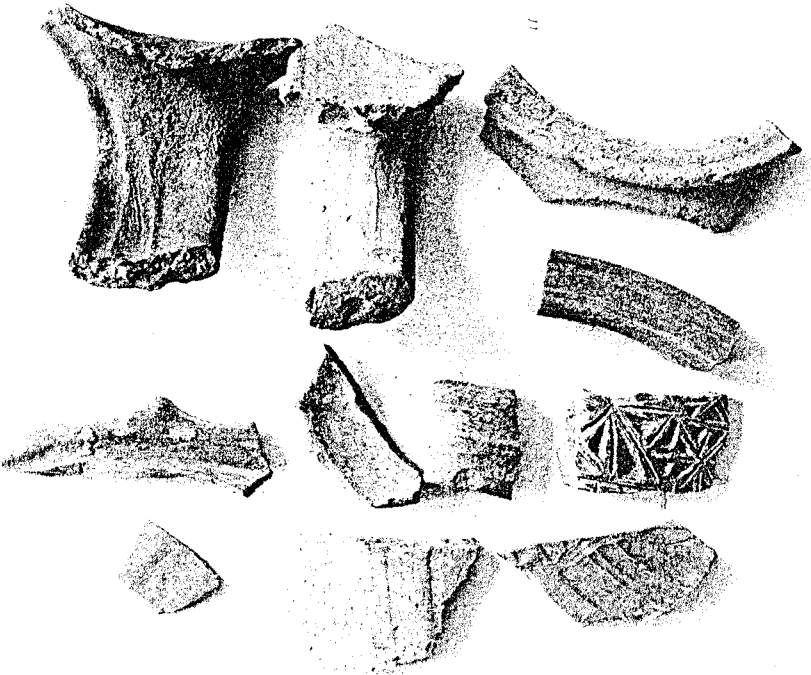
Ç.-YA 1 (Çukurbağ Asarı-Yazıtlı Blok)

Ç.-YA 1 (Çukurbağ Asarı-Yazıtlı Blok)

Ç.-SE 1 (Çukurbağ-Seramik)

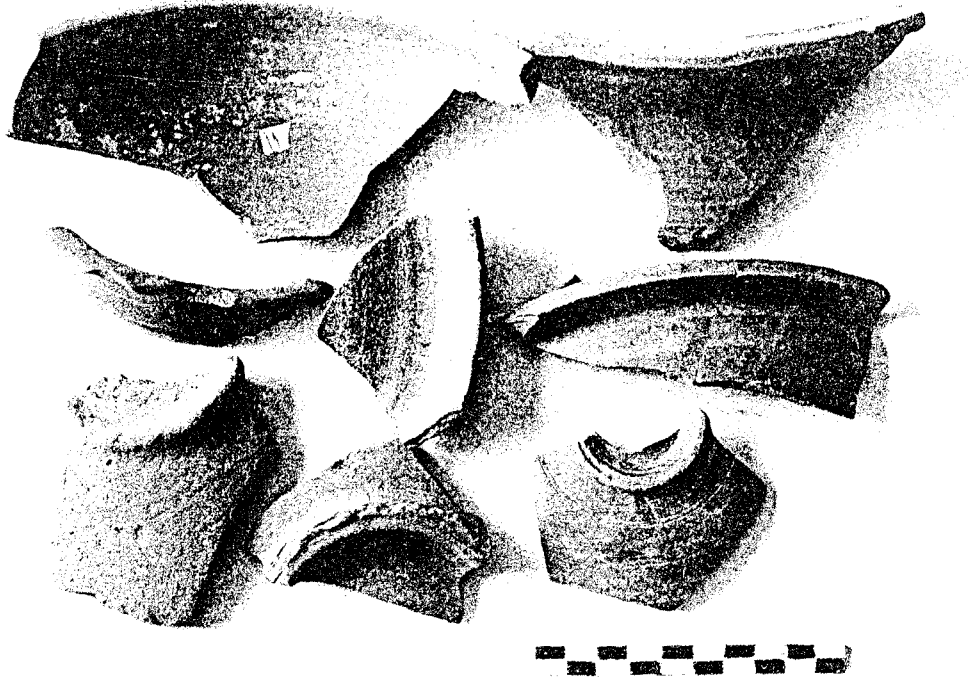
Ç.-SE 2 (Çukurbağ-Seramik)

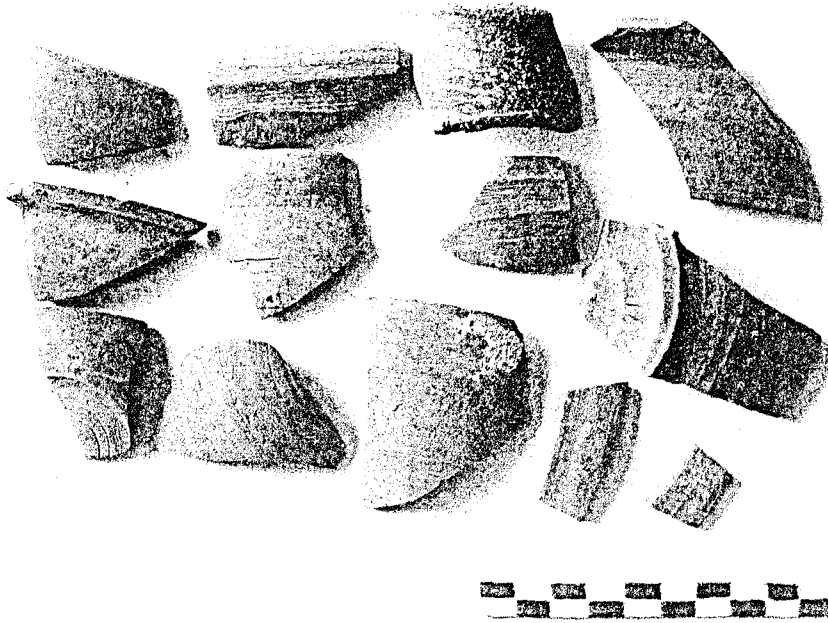
Ç.-SE 3 (Çukurbağ-Seramik)

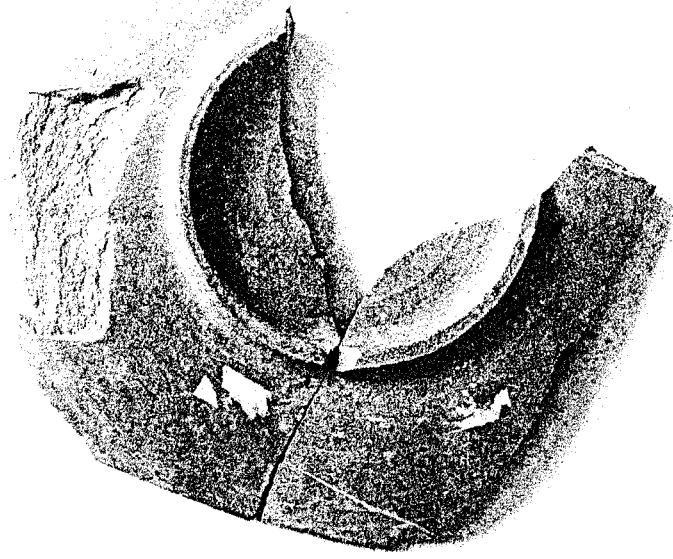
D.K.-Sİ 1 (Daran-Roma (Gallianus) Sikkesi)

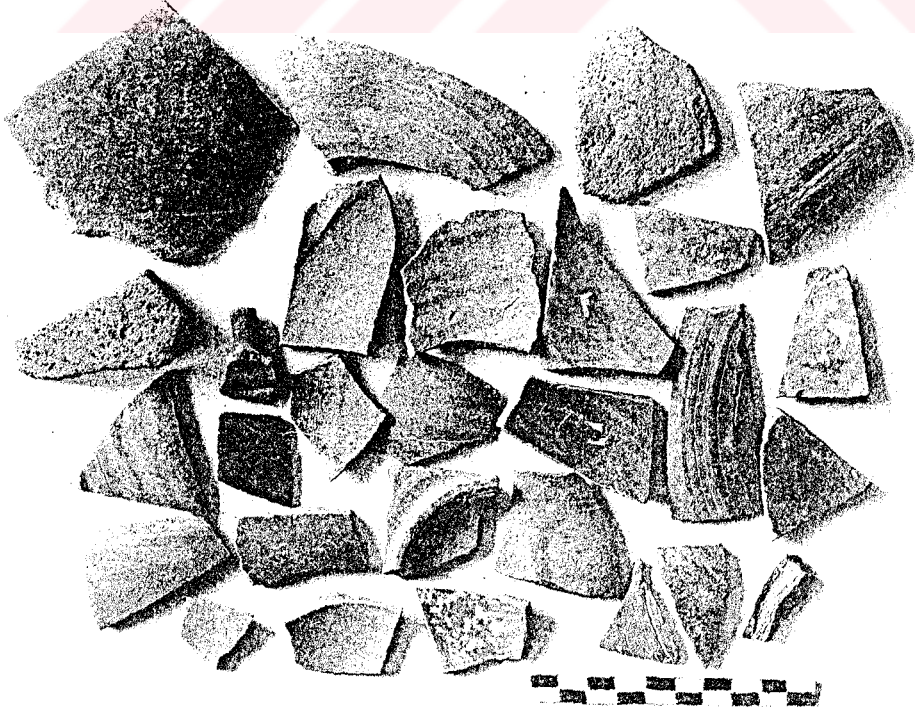
D.-SE 1 (Dipsizin Mağarası-Seramik)

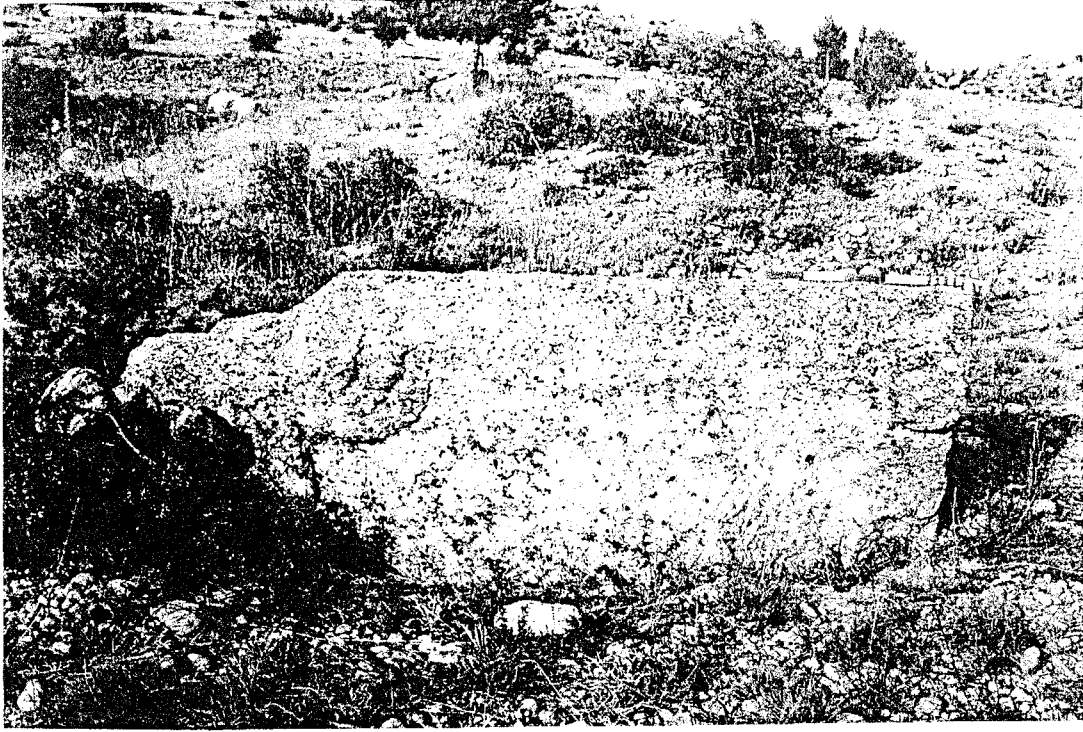
D.-SE 2 (Dipsizin Mağarası-Seramik)

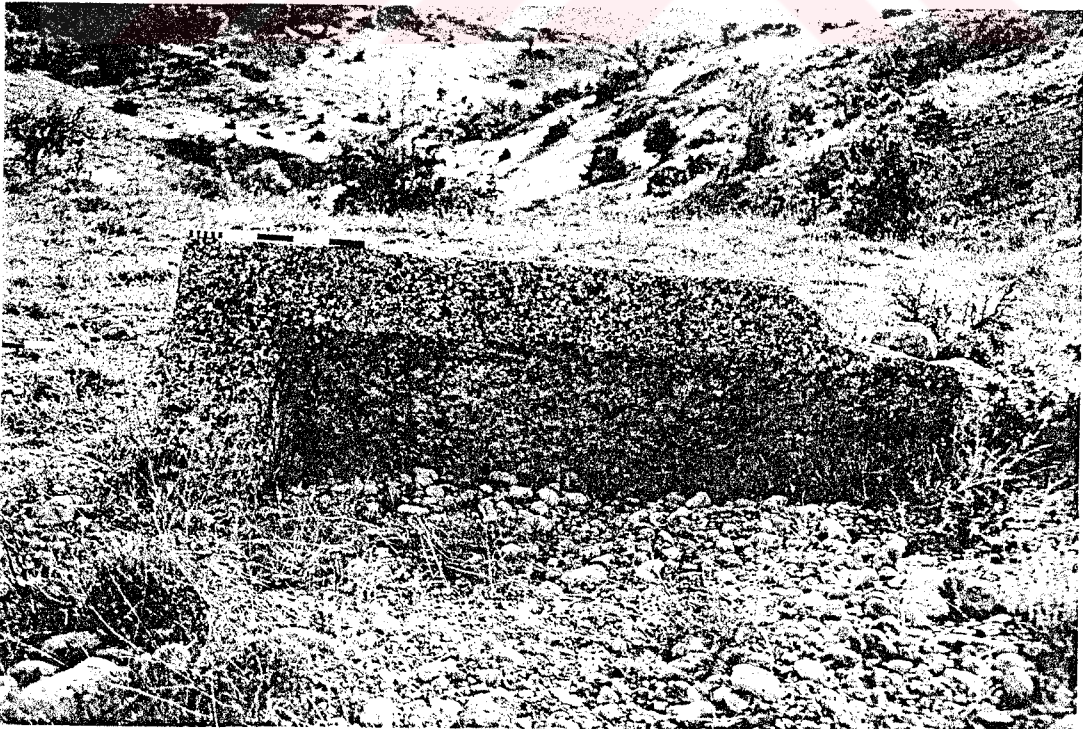
D.-SE 3 (Dipsizin Mağarası-Seramik)

D.-SE 4 (Dipsizin Mağarası-Seramik)

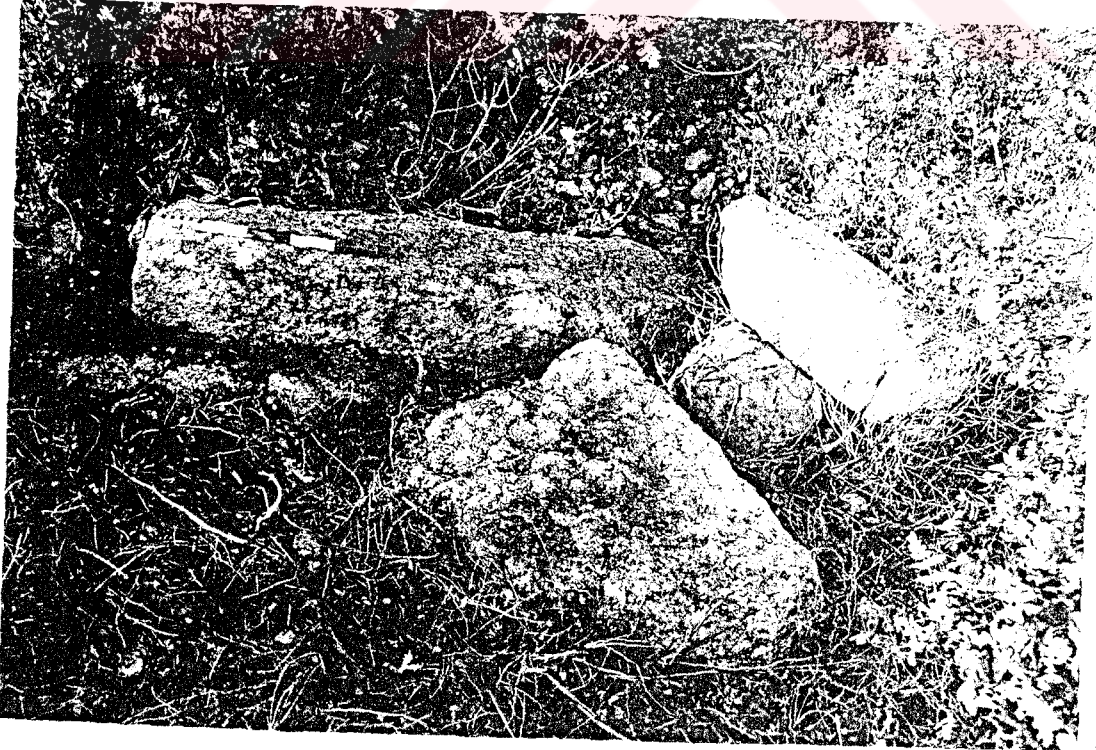
D.A.-LK 1 (Diş Alanı-Lahit Kapağı)

D.A.-LK 1 (Diş Alanı-Lahit Kapağı)

D.A.-LK 2 (Diş Alanı-Lahit Kapağı)

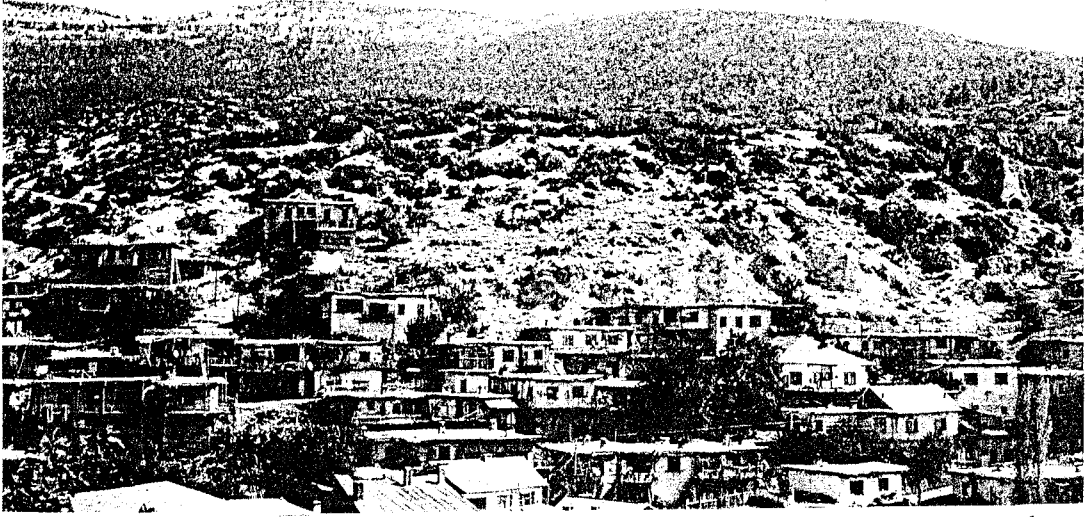
D.A.-LK 2 (Diş Alanı-Lahit Kapağı)

D.A.-KB 1 (Diş Alanı-Kaya Basamağı)

D.A.-SE 1 (Diş Alanı-Seramik)

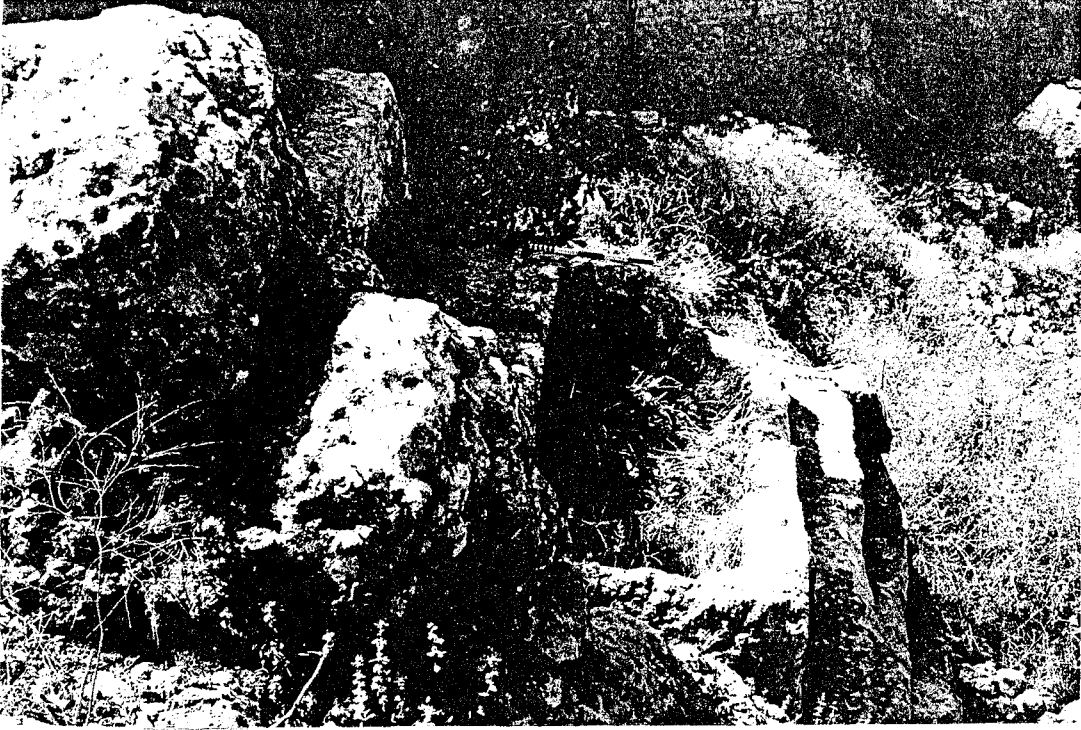
D.-1 (Domitiopolis (Dindabol-Katranlı)-Modern Köyden Genel Görünüm ve Kalıntılar Sahası)

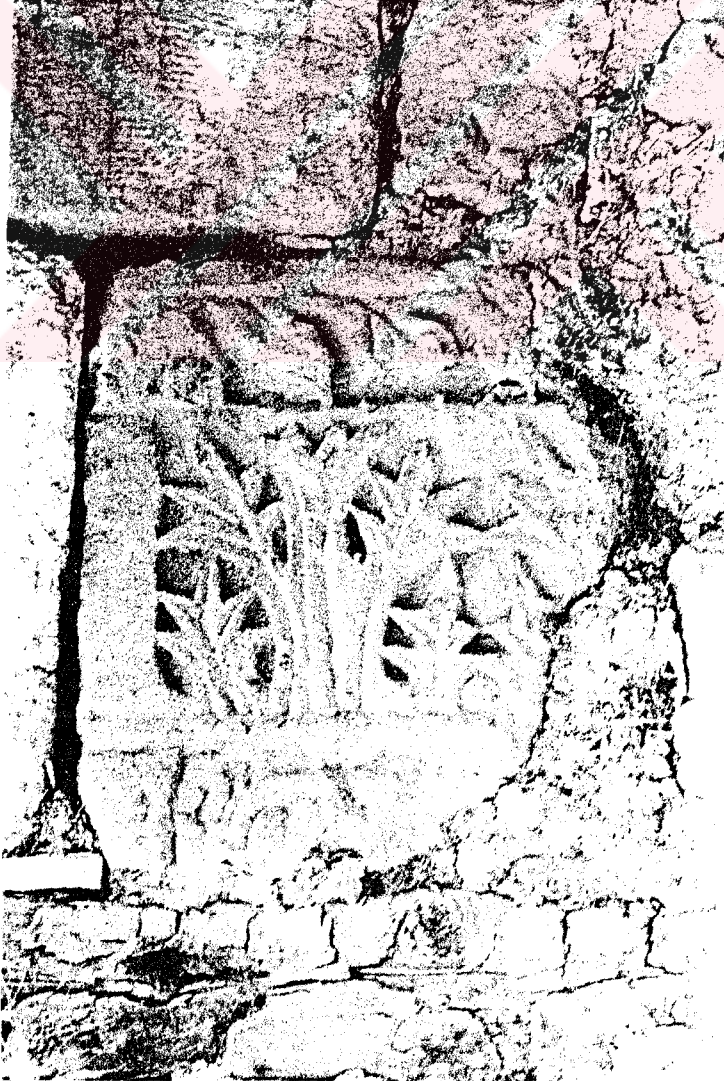
D.-2 (Domitiopolis (Dindabol-Katranlı)-Kalıntılar Sahası)

D.-3 (Domitiopolis (Dindabol-Katranlı)-Kaya Lahti)

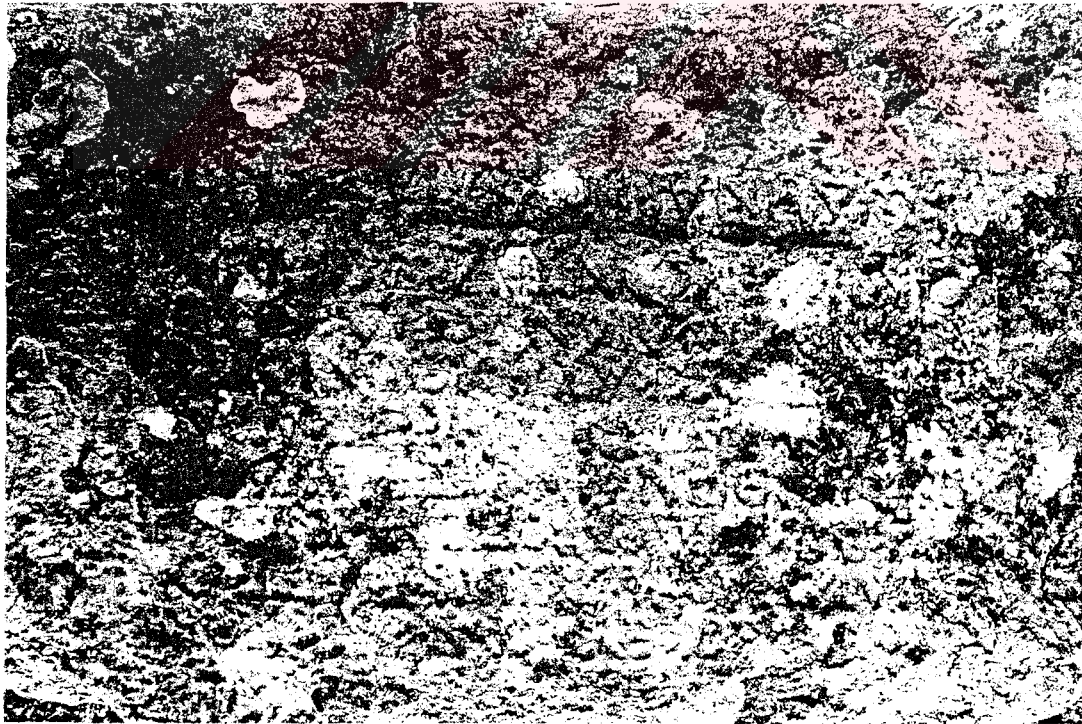
D.-KL 1(Domitiopolis (Dindabol-Katranlı)-Kaya Lahti

D.-MP 1 (Domitiopolis (Dindabol-Katranlı)-Mimari Parça

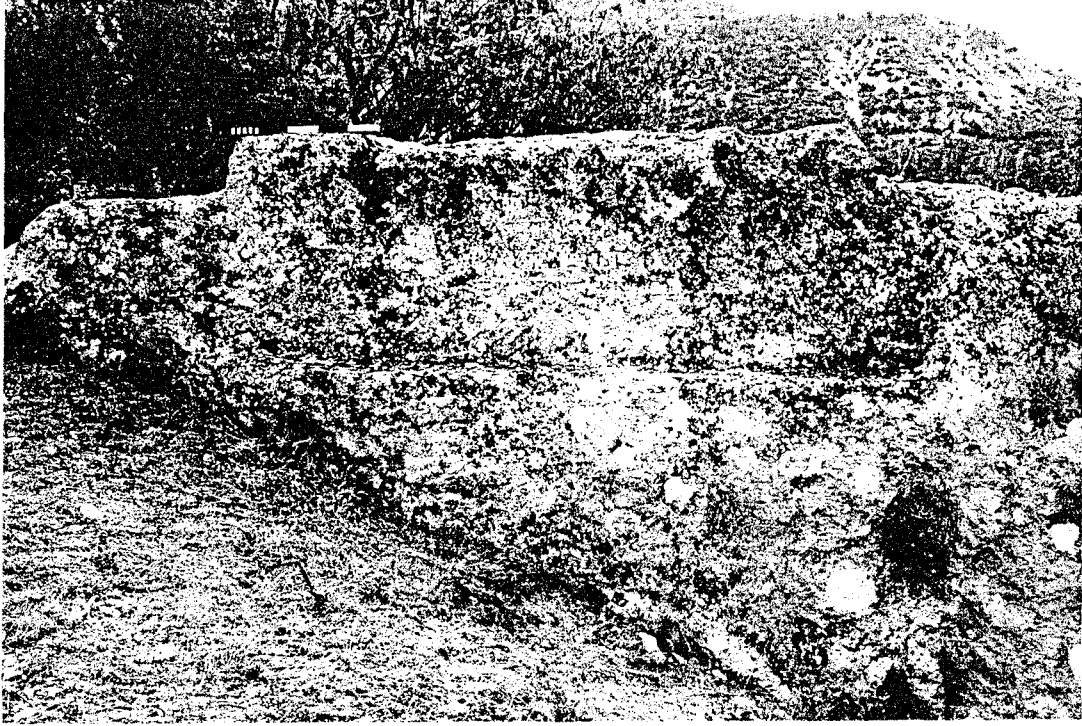
E.A.-KL 1 (Eirenopolis (Aşağı İrnebol-İkizçınar) Alataş-Kaya Lahti)

E.A.-KL 1 (Eirenopolis (Aşağı İrnebol-İkizçınar) Alataş-Kaya Lahti Yazıtı)

E.A.-KL 1 (Eirenopolis (Aşağı İrnebol-İkizçınar) Alataş-Kaya Lahti)

E.Ç.-KL 1 (Eirenopolis (Aşağı İrnebol-İkizçınar) Çeltikçi-Kaya Lahti)

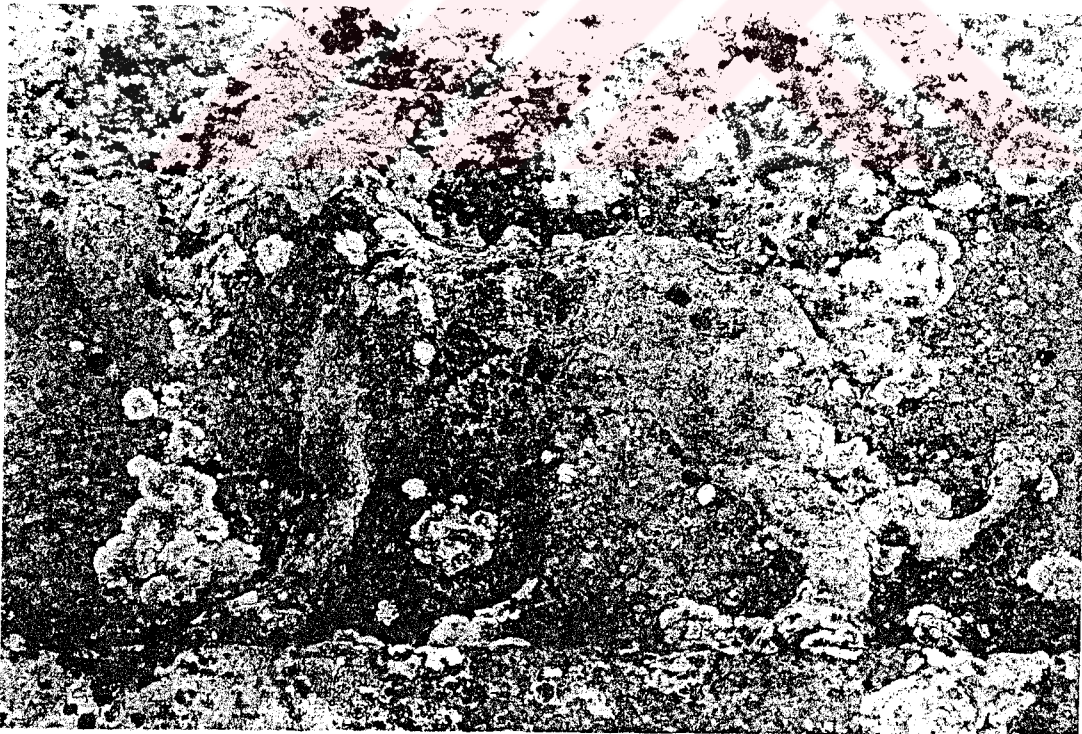
E.Ç.-KL 1 (Eirenopolis (Aşağı İrnebol-İkizçınar) Çeltikçi-Kaya Lahti Yazıtı)

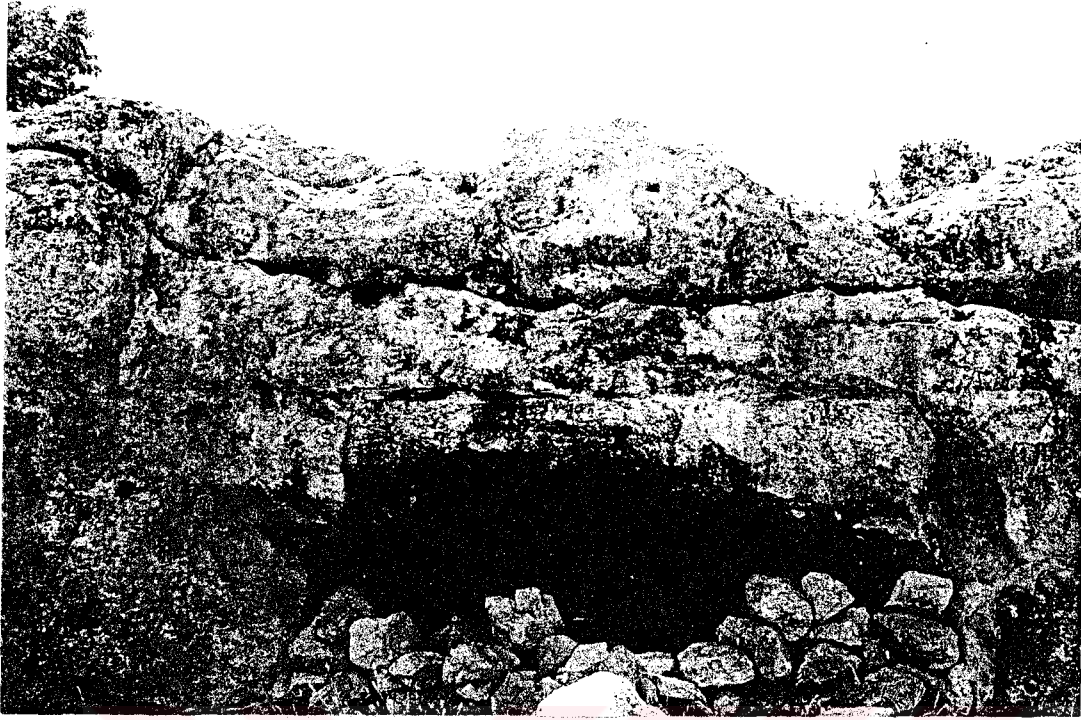
E.Ç.-KL 1 (Eirenopolis (Aşağı İrnebol-İkizçınar) Çeltikçi-Kaya Lahti

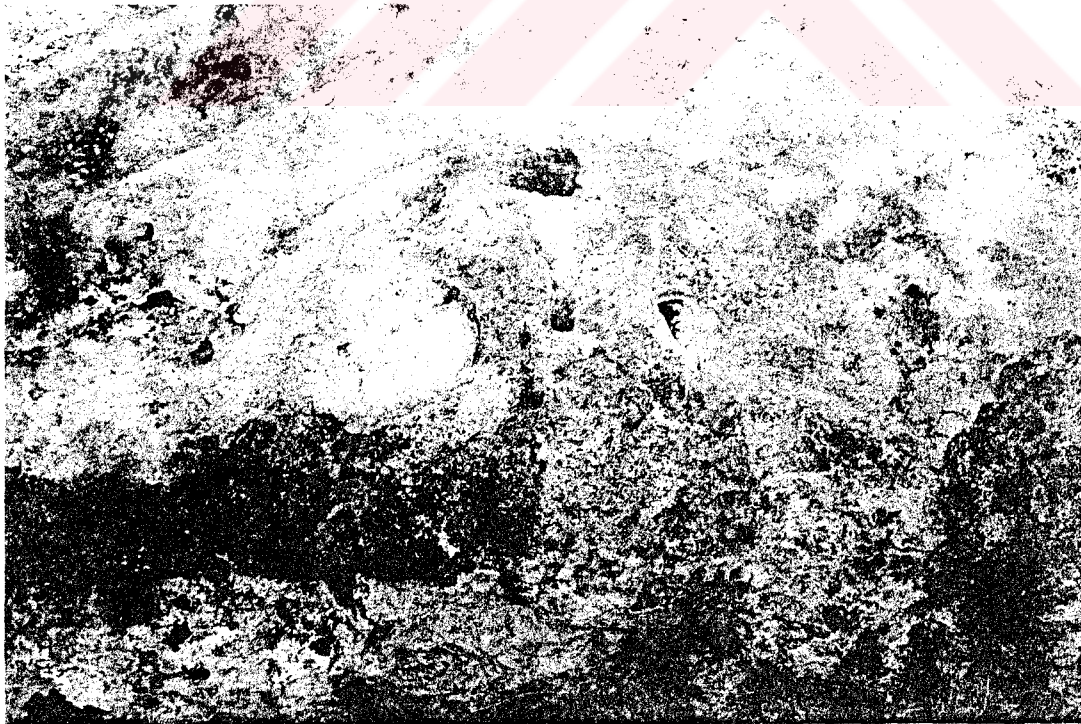
E.DT.-KM 1 (Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem) Domuztepe- Kaya Mezarı)

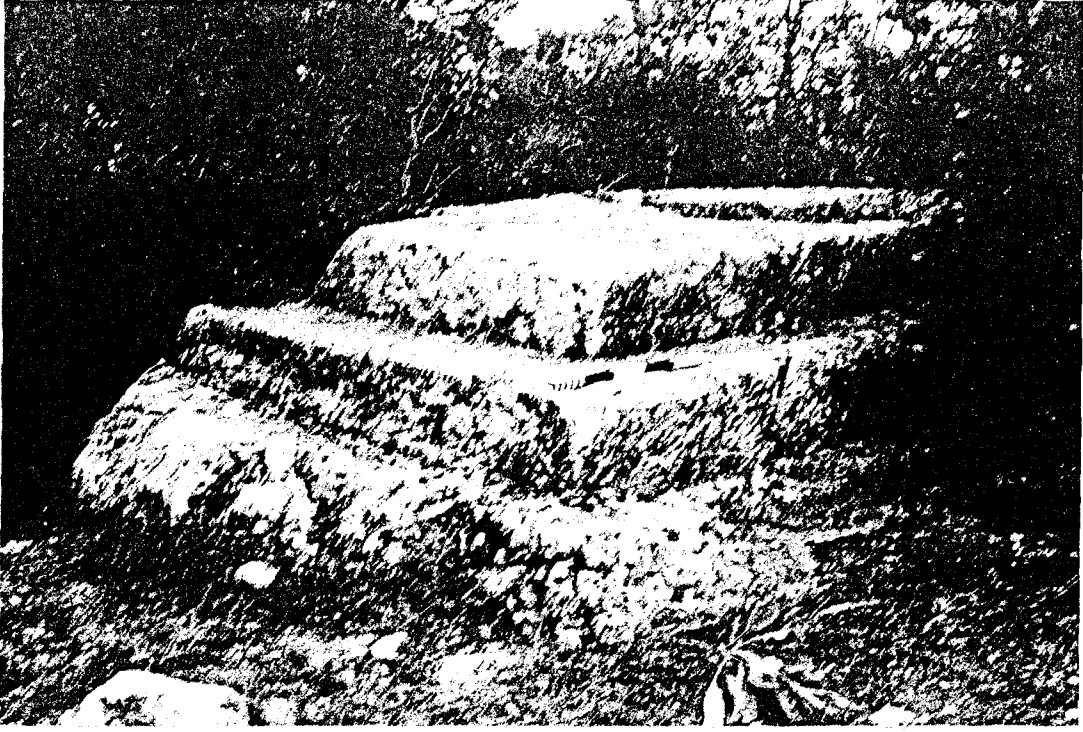
DT.-KM 1 (Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem) Domuztepe- Kaya Mezarı, Detay)

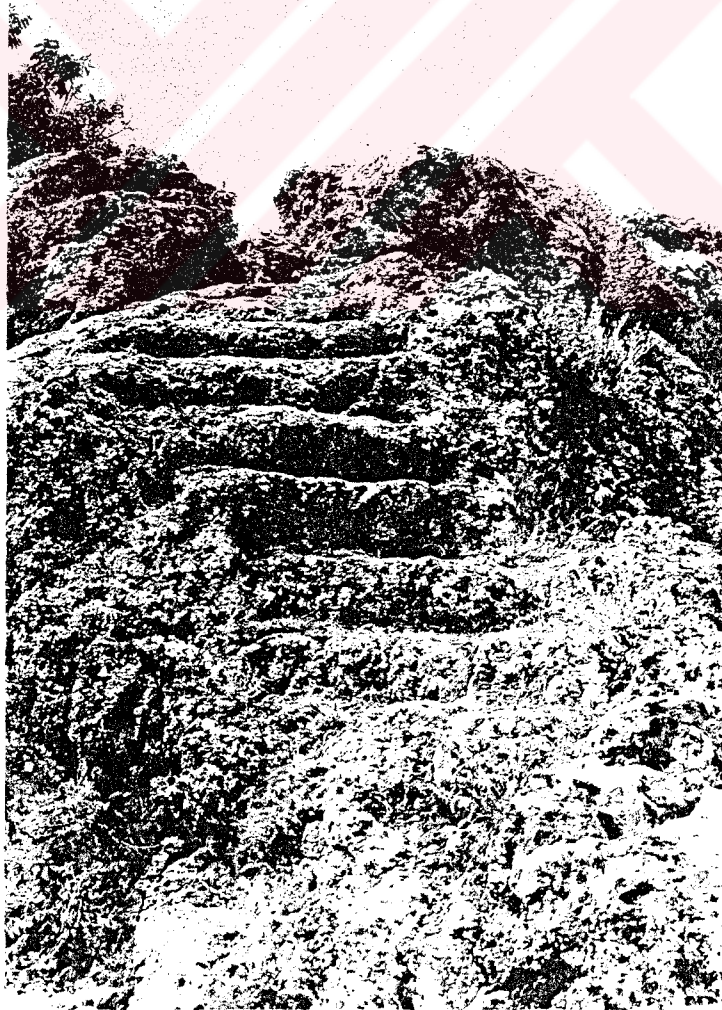
E.DT.-KM 2 (Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem) Domuztepe- Kaya Mezarı)

E.DT.-KM 2 (Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem) Domuztepe- Kaya Mezarı, Detay)

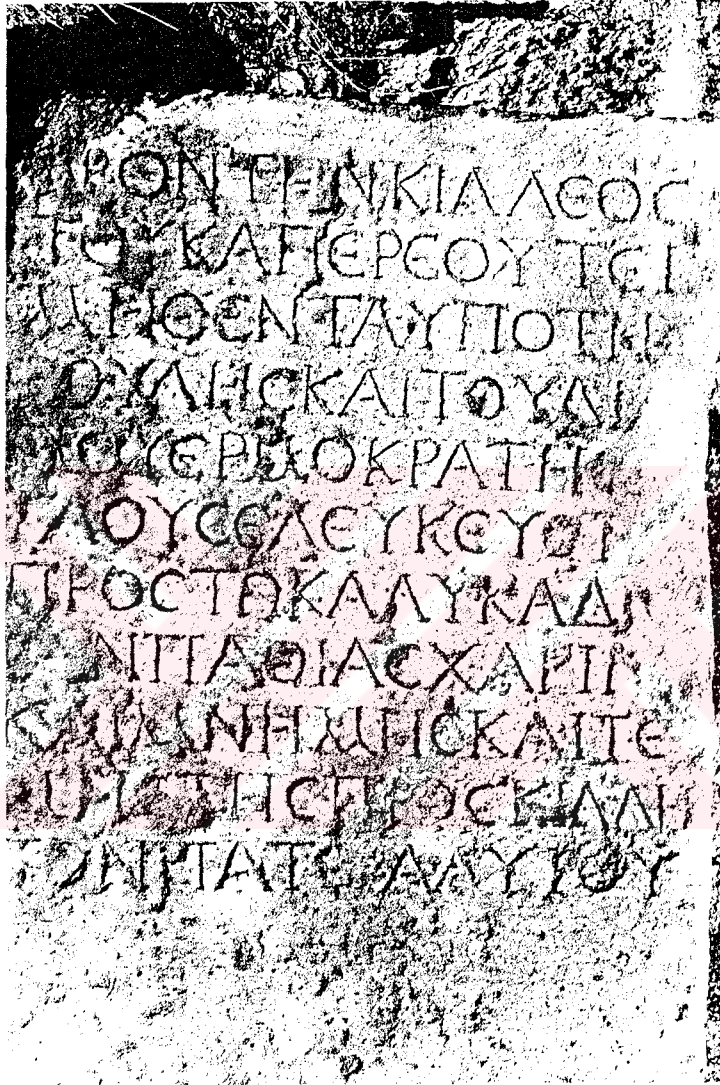
E.-KB 1 (Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem) Yazılıtaş-Kaya Basamağı ve Platformu)

E.-KB 2 (Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem) Çanakçı-Kaya Basamağı)

E.SA.-YA 1 (Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem) Sultan Alanı-Yazıtlı Blok)

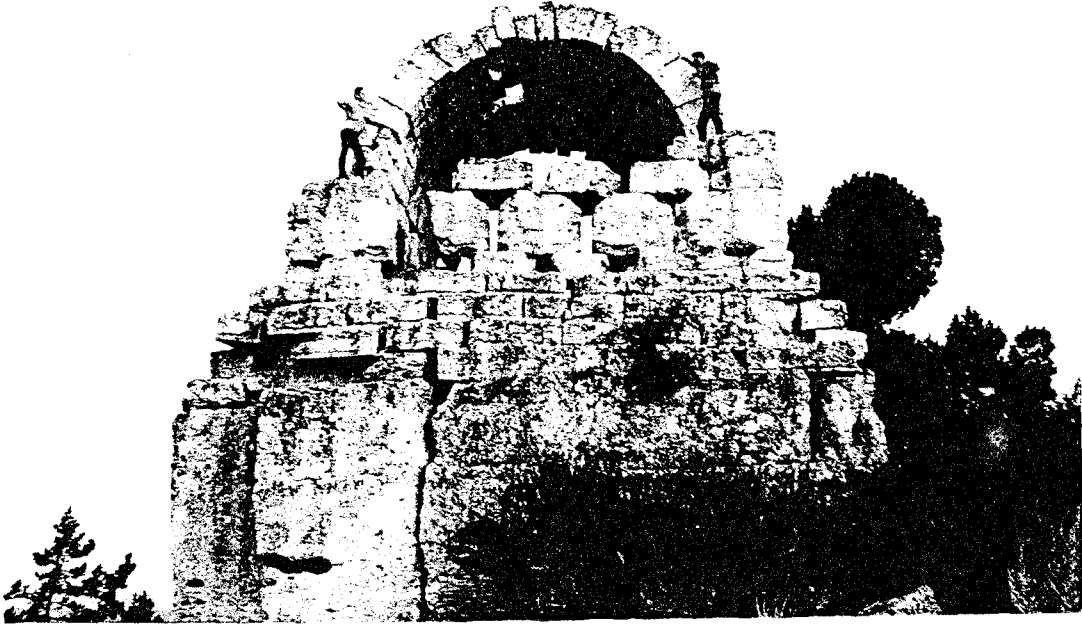
E.SA.-YA 1 (Eirenopolis (Yukarı İnebol-Çatalbadem) Sultan Alanı-Yazıtlı Blok, Detay)

E.-1 (Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem)-Yazıtlı Blok)

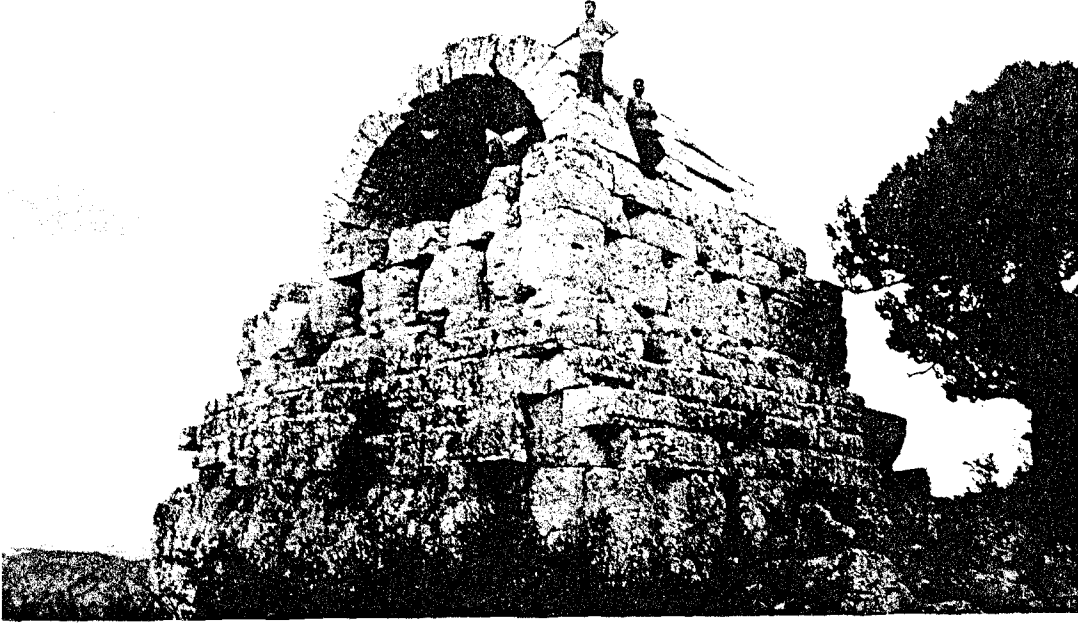
E.-2 (Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem)-Yazıtlı Blok)

E.Dİ.-AM 1 (Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem) Dinektepe-Anıt Mezar)

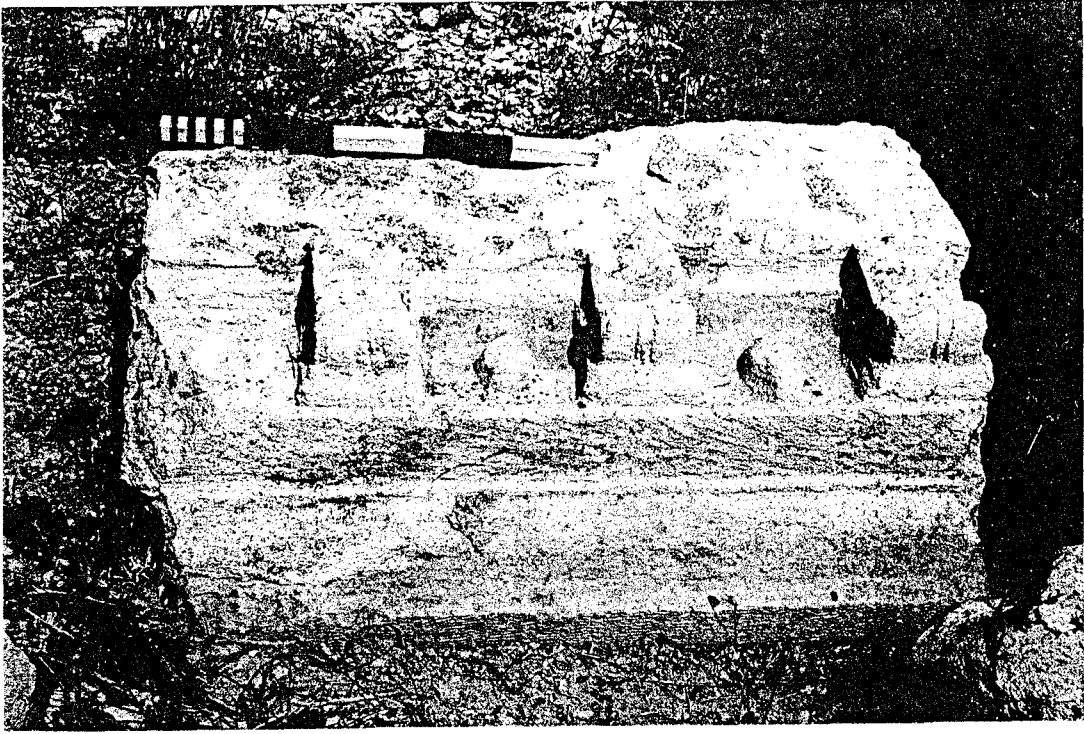
E.Dİ.-AM 1 (Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem) Dinektepe-Anıt Mezar)

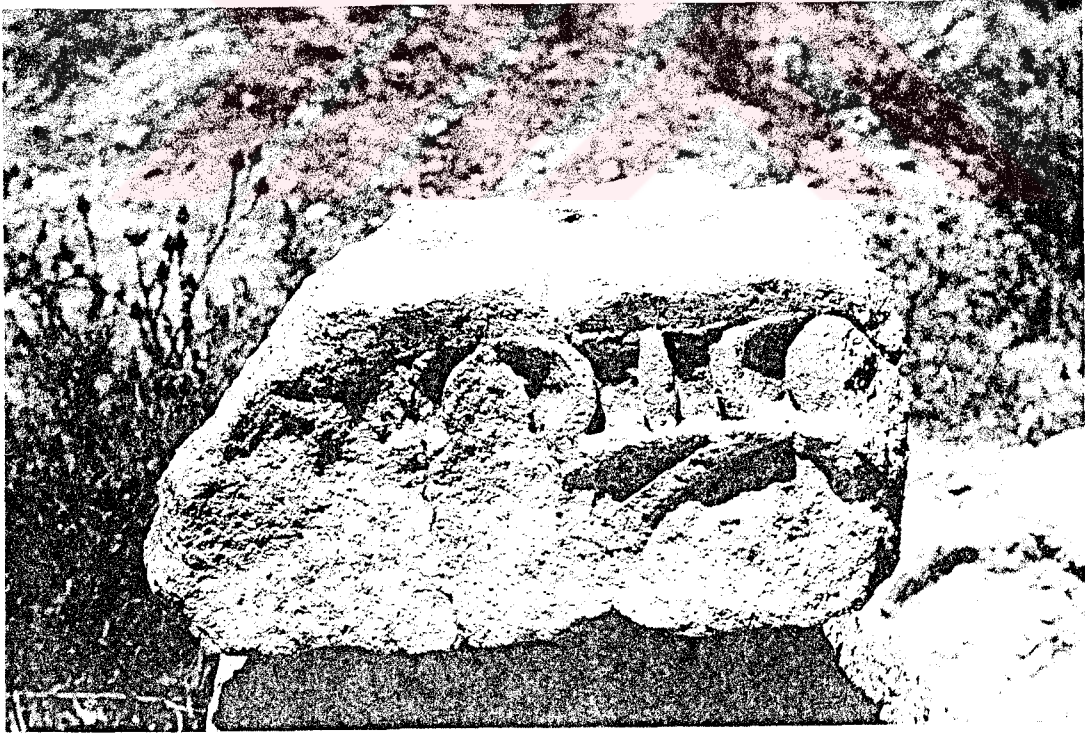
E.Dİ.-AM 1 (Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem) Dinektepe-Anıt Mezar)

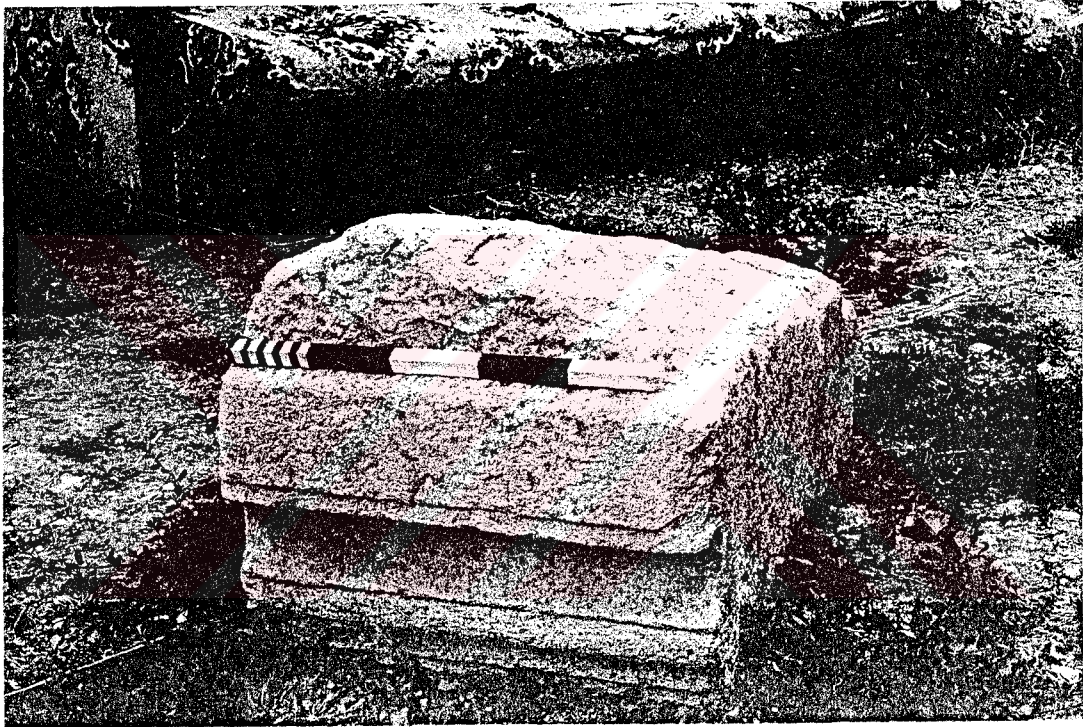
E.Dİ.-AM 1 (Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem) Dinektepe-Anıt Mezar)

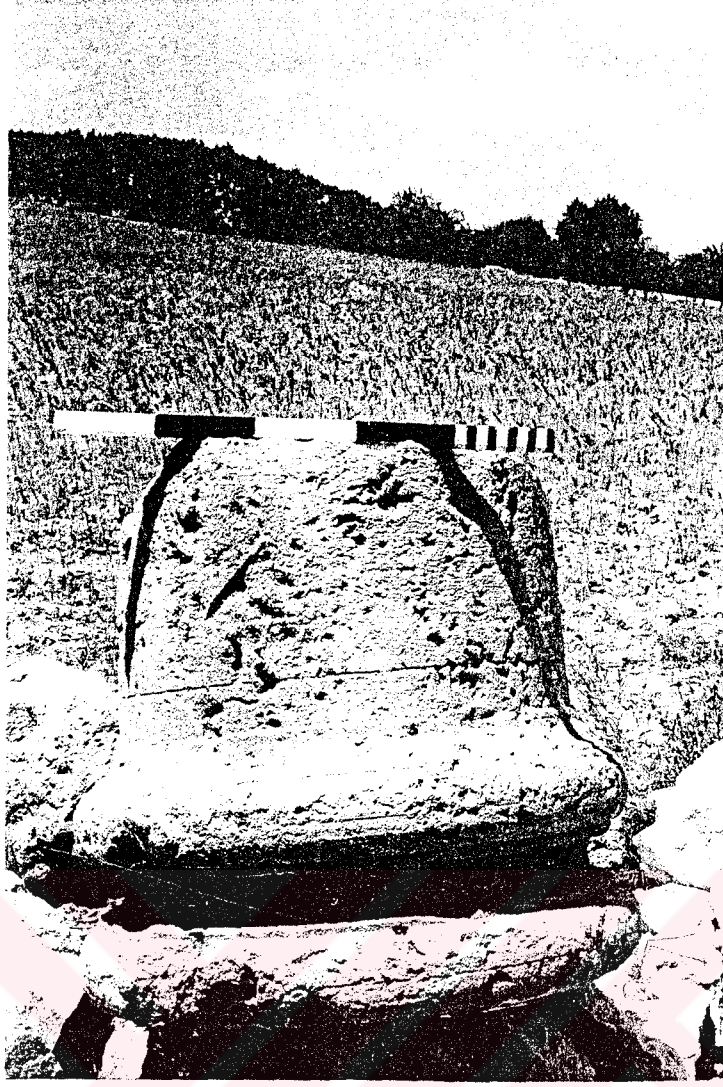
E.-3 (Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem)-Mimari Parça)

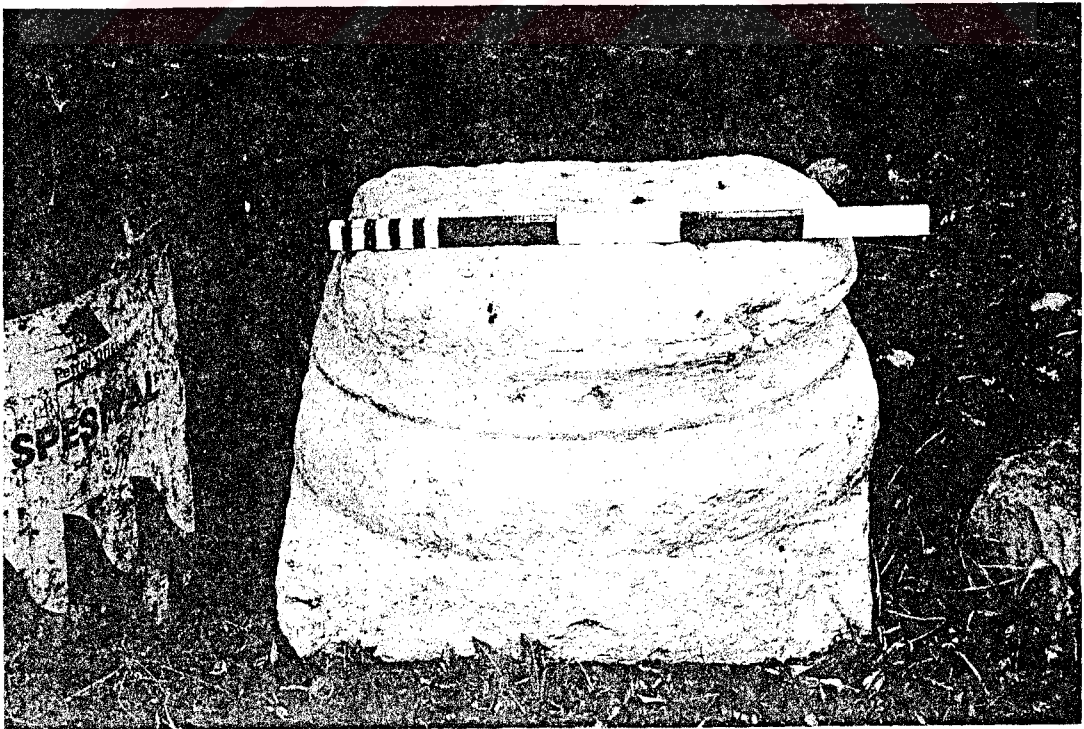
E.-4 (Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem)-Mimari Parça)

E.-5 (Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem)-Mimari Parça)

E.-6 (Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem)-Sütun Kaidesi)

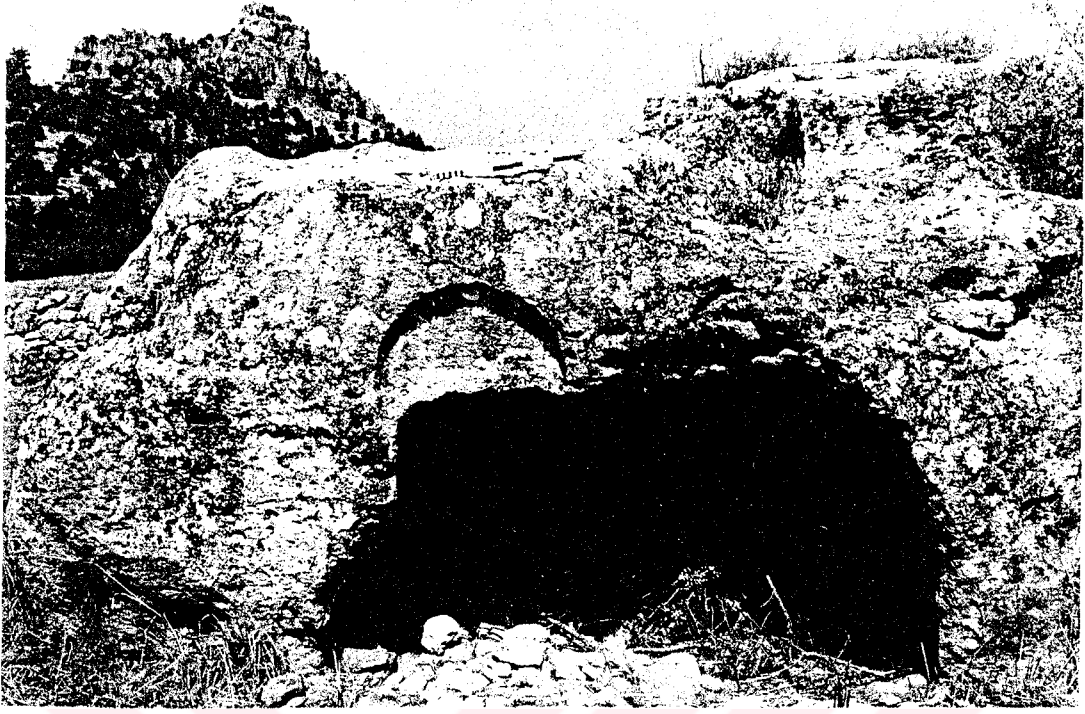
E.-7 (Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem)-Sütun Kaidesi)

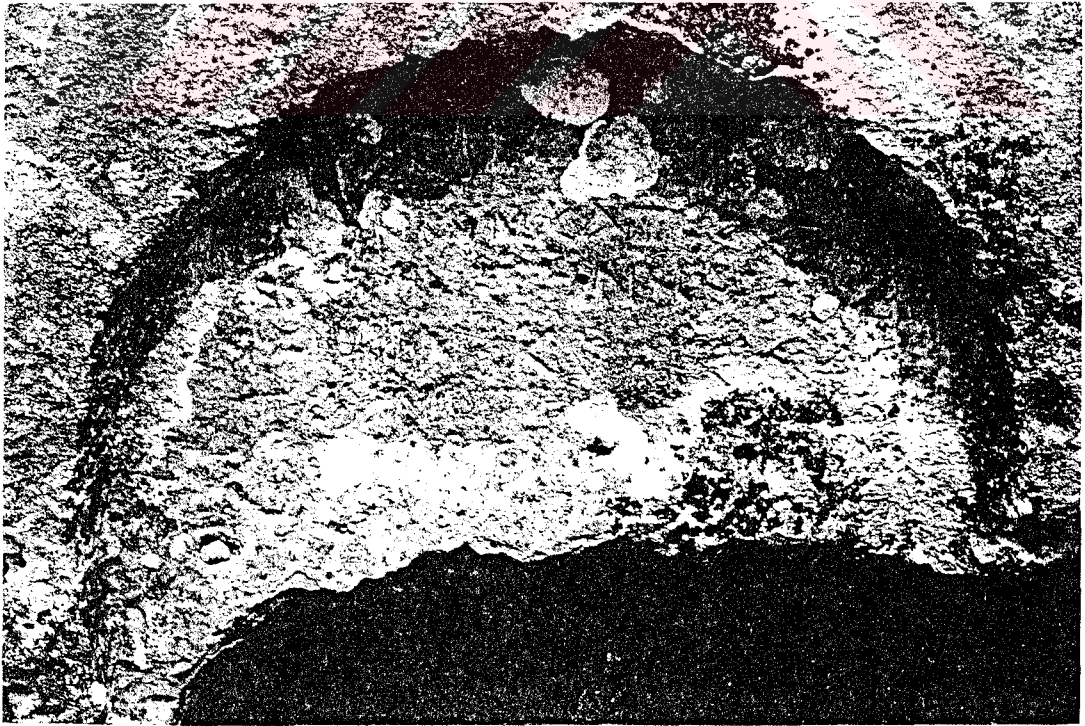
E.-8 (Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem)-Mimari Parça)

E.-9 (Eirenopolis (Yukarı İrnebol-Çatalbadem)-Mimari Parça)

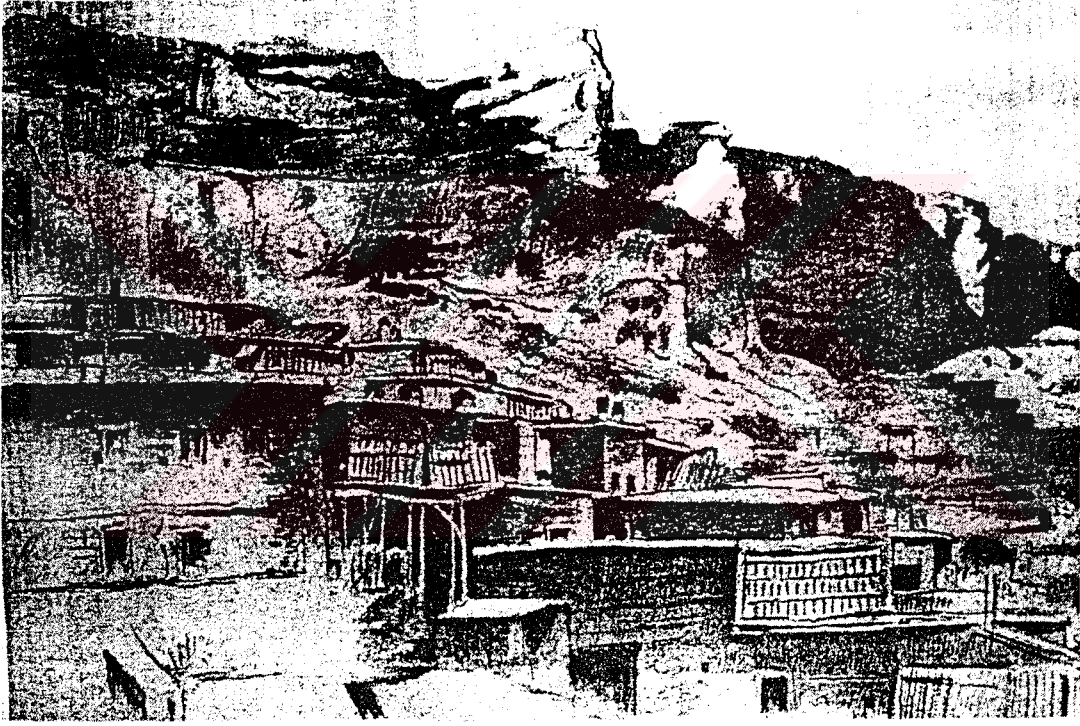
F.-KM 1(Fet (Işıklı)-Kaya Mezarı)

F.-KM 1(Fet (Işıklı)-Kaya Mezarı Yazıt Detayı)

F.-K18 1(Fet (Işıklı) Ildiras- Kaya Basamağı)

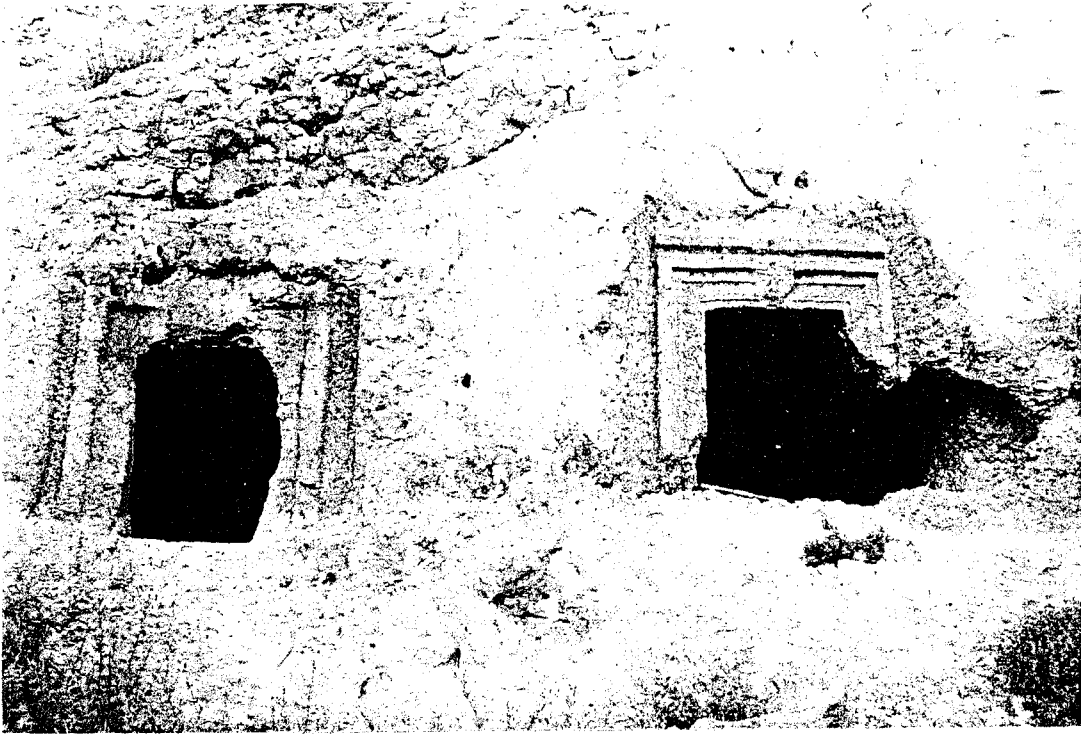
G.-1 (Germanikopolis (Ermenek)'in 1897 Yılında Yapılan Bir Gravürü) (Collignon, 1897, 77'den)

G.-2 (Germanikopolis Kent Sikkesi-Hadrian Dönemi-117-138) (Ziegler, 1988, No:275'ten)

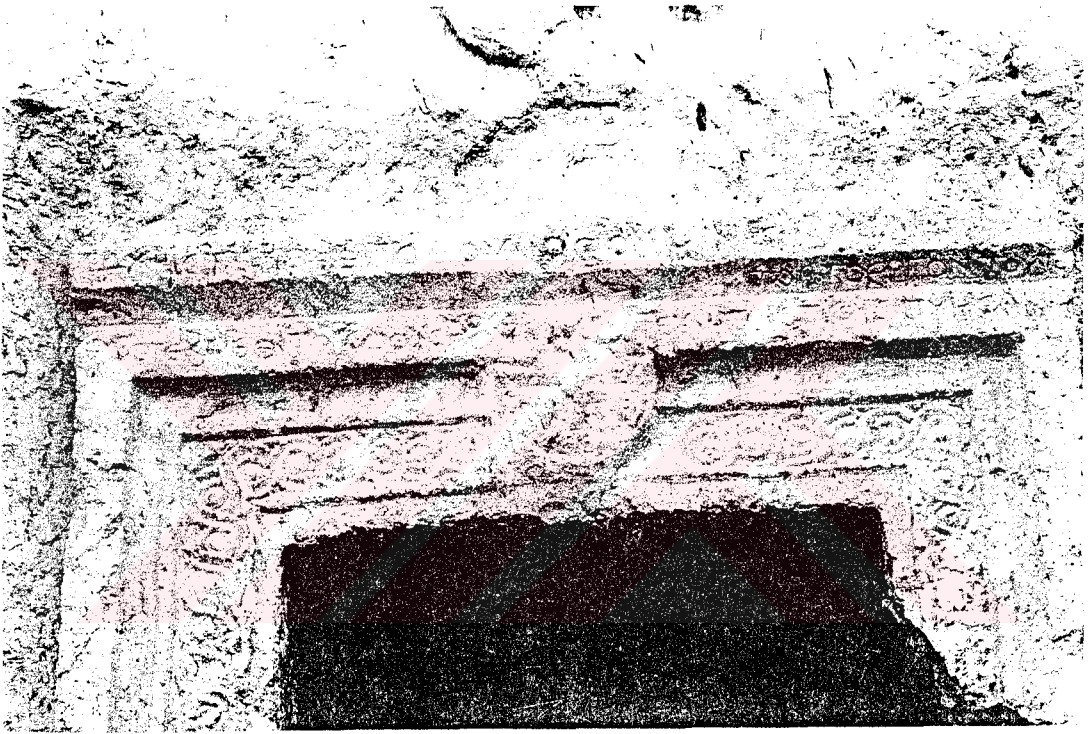
G.-3 (Germanikopolis Kent Sikkesi-Hadrian Dönemi-117-138) (Ziegler, 1988, No:276'dan)

G.K.-KM 1(Germanikopolis (Ermenek) Kızılkaya-Kaya Mezarları Genel Görünüm)

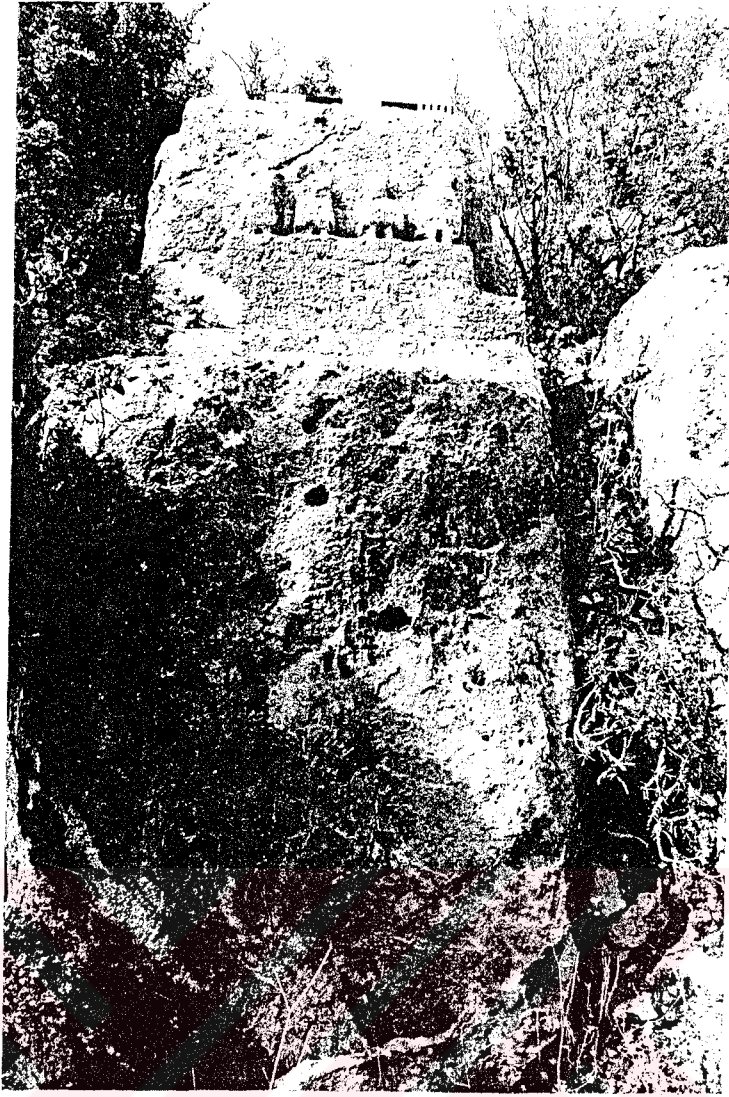
G.K.-KM 2 (Germanikopolis (Ermenek) Kızılkaya-Kaya Mezarı)

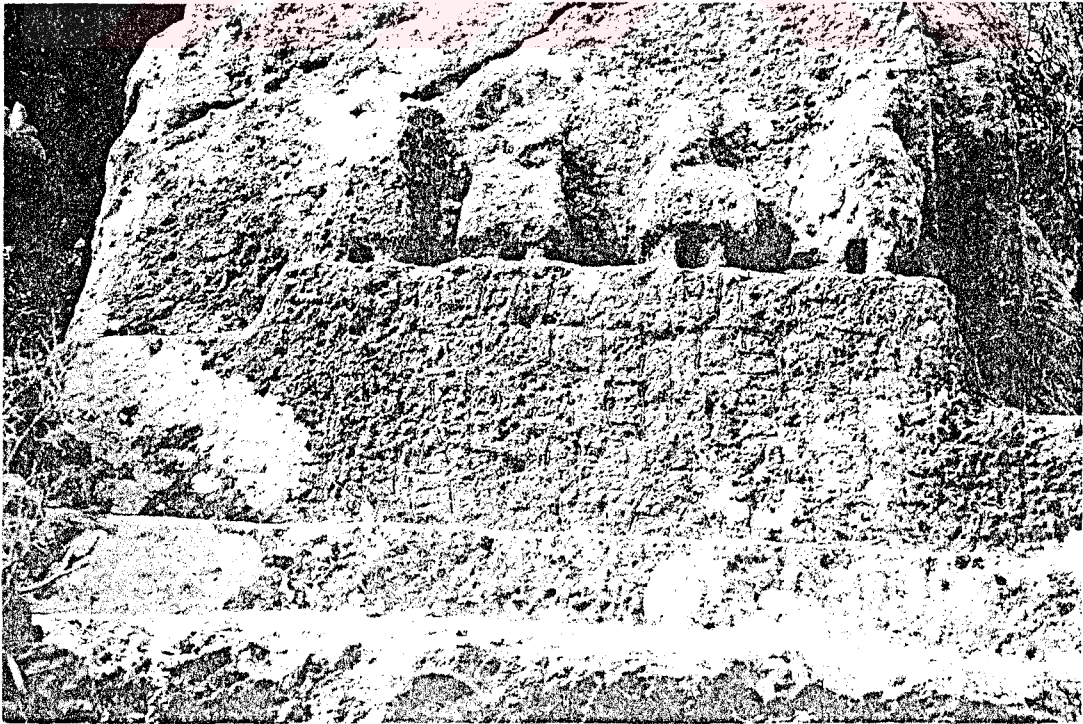
G.K.-KM 2 (Germanikopolis (Ermenek) Kızılkaya-Kaya Mezarı, Detay)

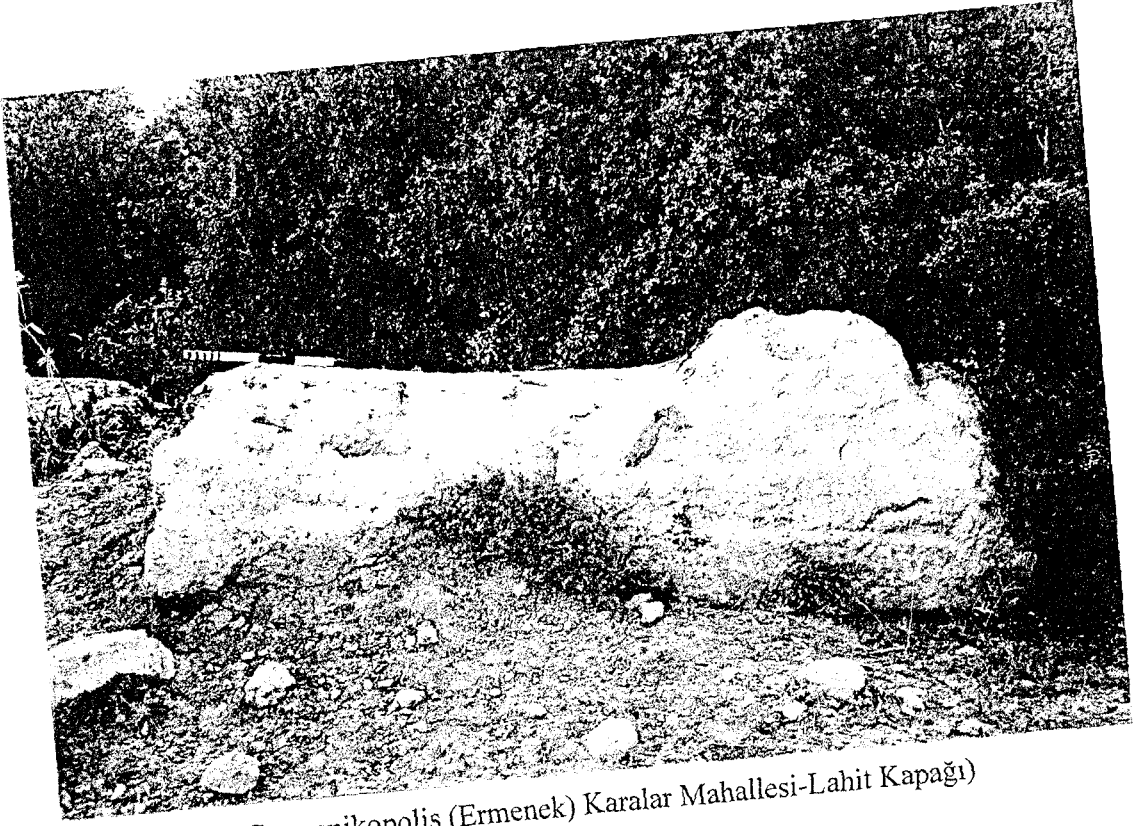
G.K.-KB 1 (Germanikopolis (Ermenek) Kızılıkaya-Kaya Basamağı)

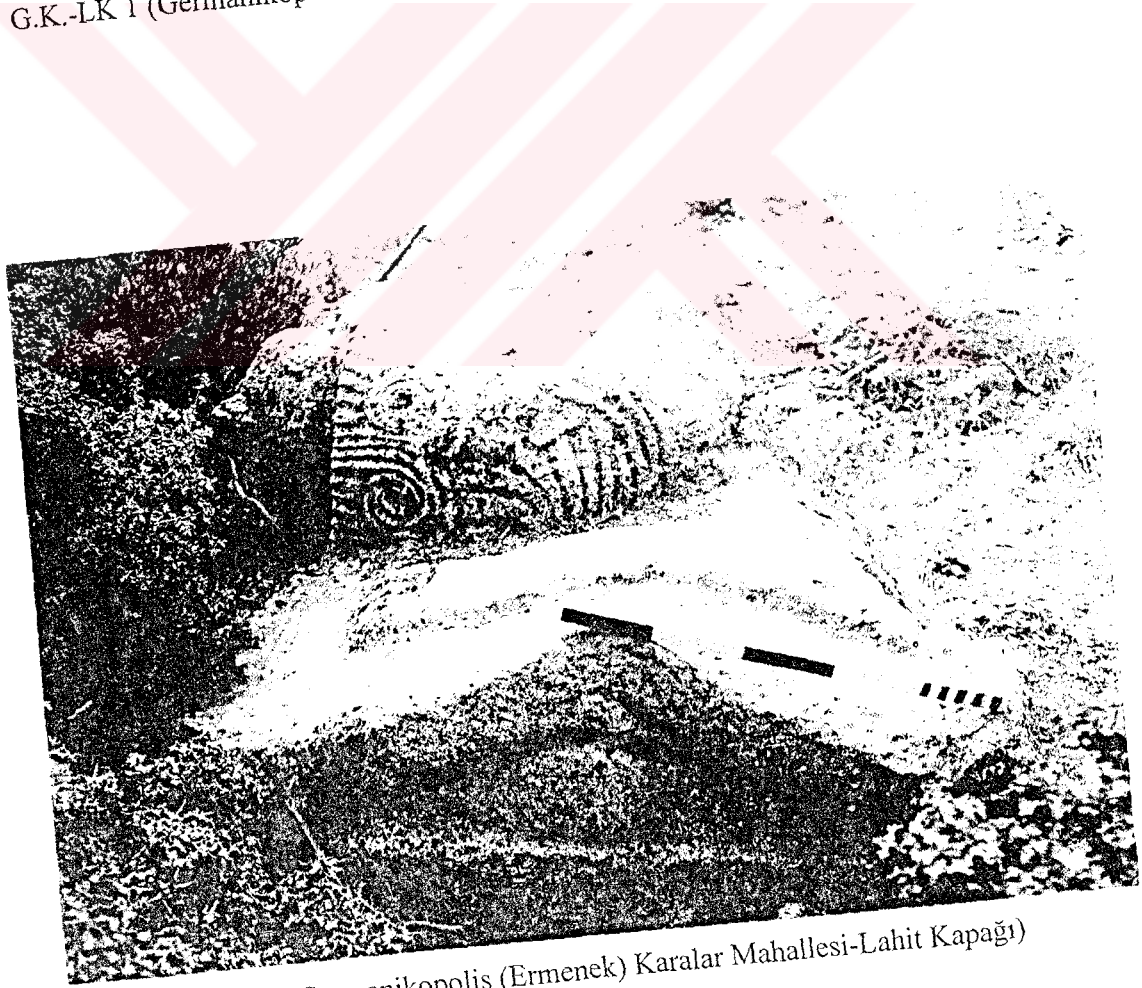
G.A.-KL1 (Germanikopolis (Ermenek) Ahatköy Mahallesi-Kaya Lahti Genel Görünüm)

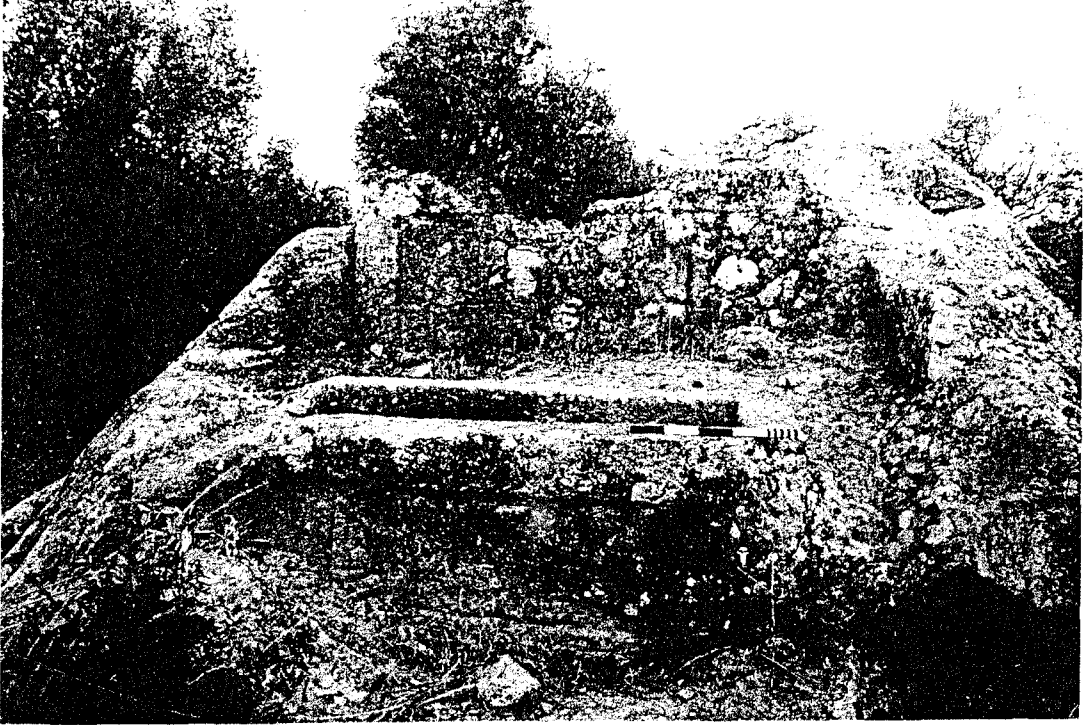
G.A.-KL1 (Germanikopolis (Ermenek) Ahatköy Mahallesi-Kaya Lahti, Detay)

G.K.-LK 1 (Germanikopolis (Ermenek) Karalar Mahallesi-Lahit Kapağı)

G.K.-LK 2 (Germanikopolis (Ermenek) Karalar Mahallesi-Lahit Kapağı)

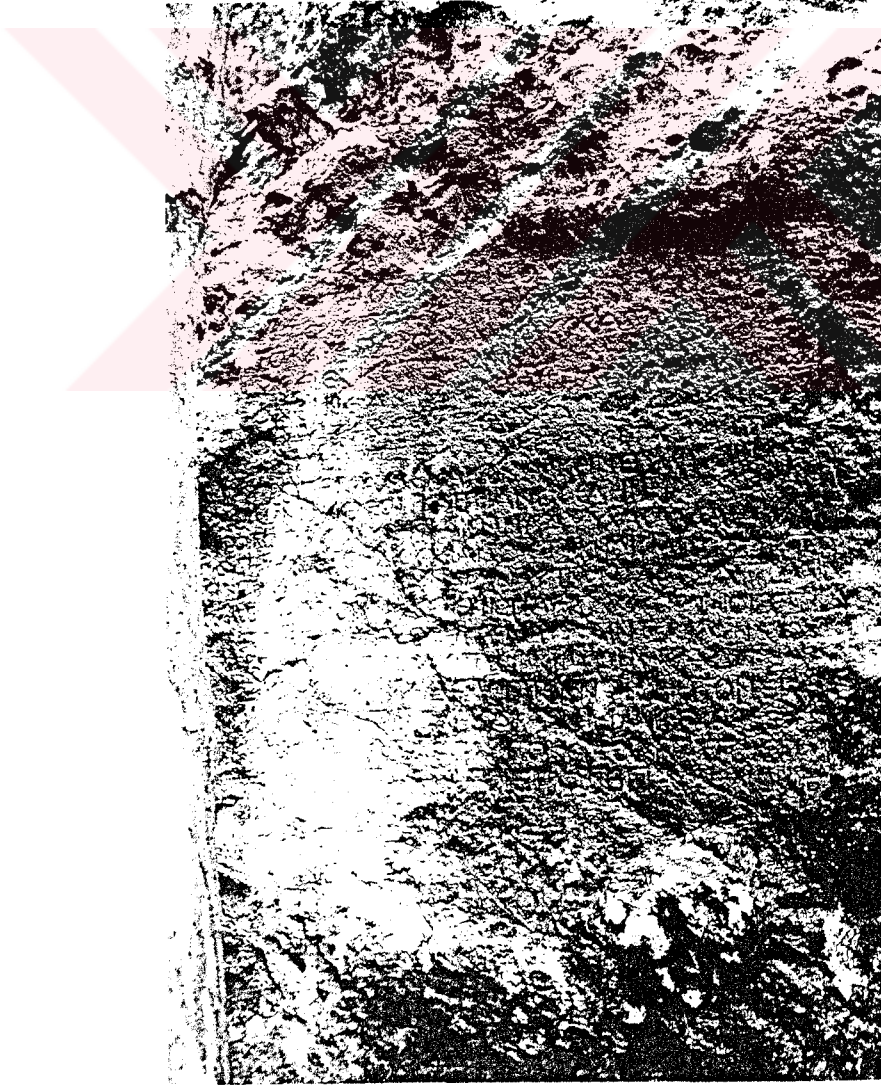
G.K.-KL 1 (Germanikopolis (Ermenek) Karalar Mahallesi-Kaya Lahti)

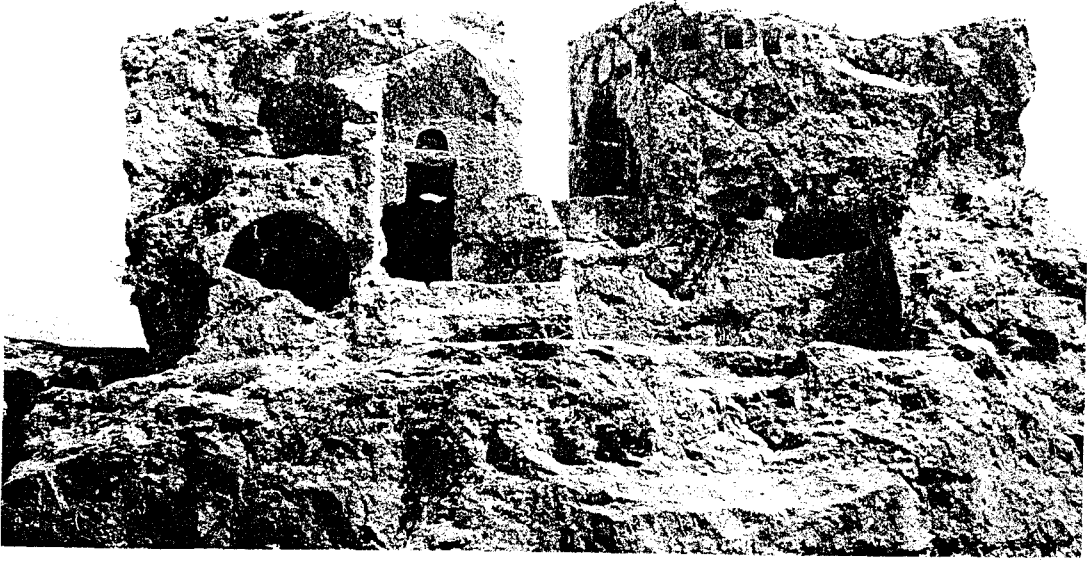
G.K.-KL 1 (Germanikopolis (Ermenek) Karalar Mahallesi-Kaya Lahti)

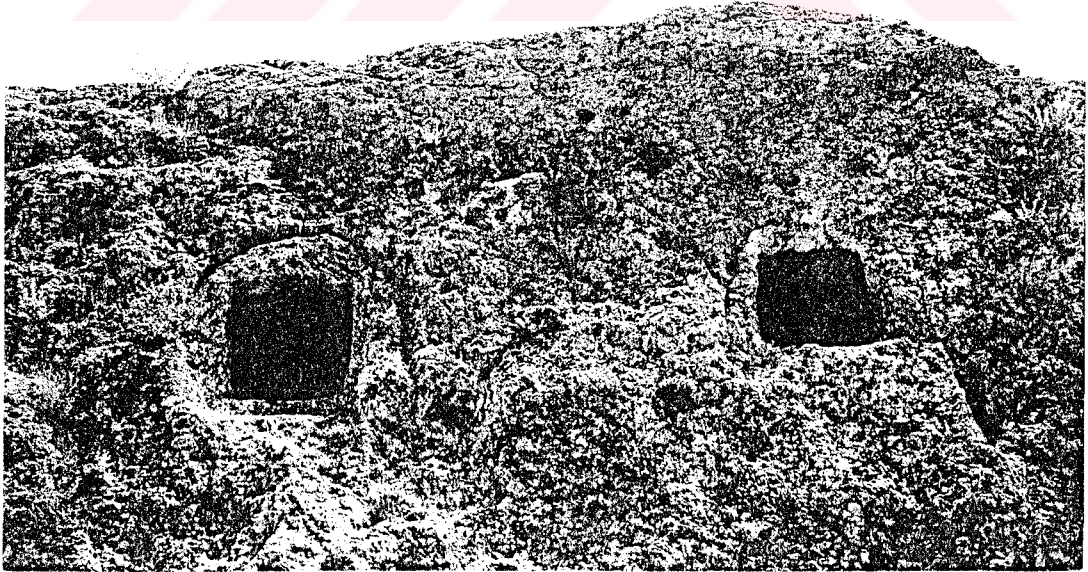
G.Ç.-KM 1 (Germanikopolis (Ermenek) akıllı Bük-Kaya Mezarı)

G.Ç.-KM 1 (Germanikopolis (Ermenek) akıllı Bük-Kaya Mezarı, Yazıt Detayı)

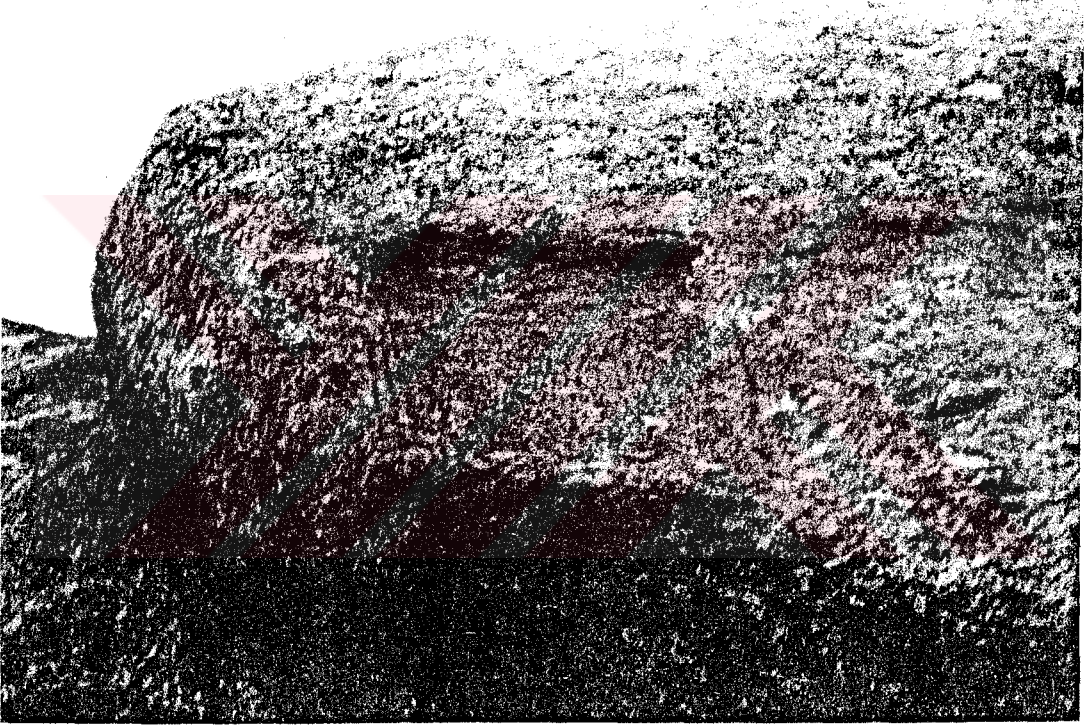
G.-4 (Germanikopolis (Ermenek)-Kaya Mezarları, Genel Görünüm)

G.-5 (Germanikopolis (Ermenek)-Kaya Mezarları, Genel Görünüm)

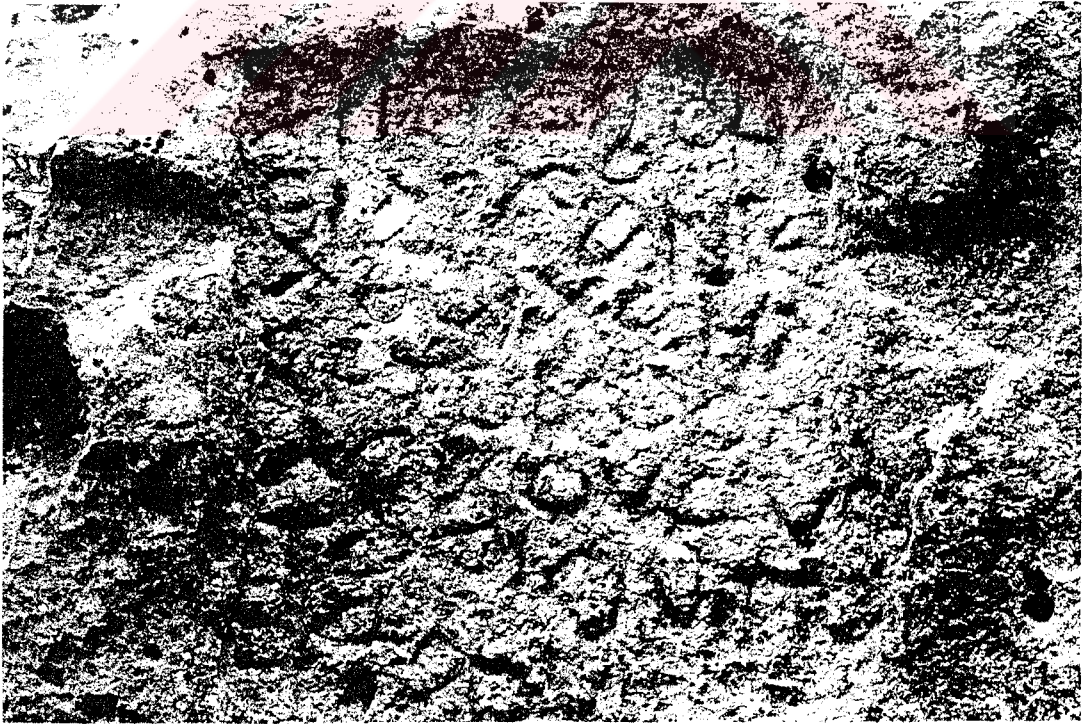
G.-6 (Germanikopolis (Ermenek)-Kaya Mezarları, Genel Görünüm)

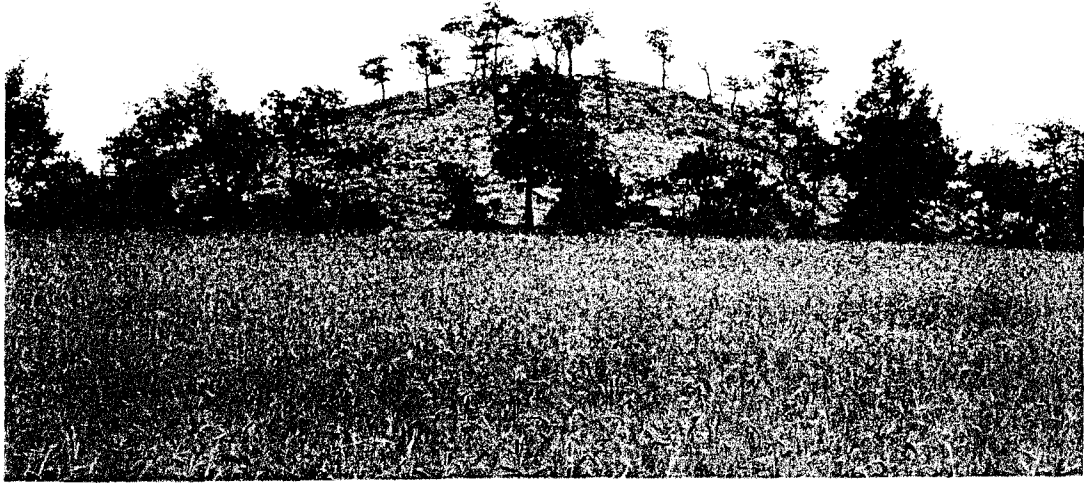
G.-7 (Germanikopolis (Ermenek)-Yazıt İçin Açılmış Kare Formlu Alan)

G.-8 (Germanikopolis (Ermenek)Kirseönü Kaya Mezarı)

G.-9 (Germanikopolis (Ermenek)Kirseönü- Yazıtlı Kaya Yüzeyi)

G.-10 (Germanikopolis (Ermenek) Sinektepe (Sıgınaktepe)-Höyük, Genel Görünüm)

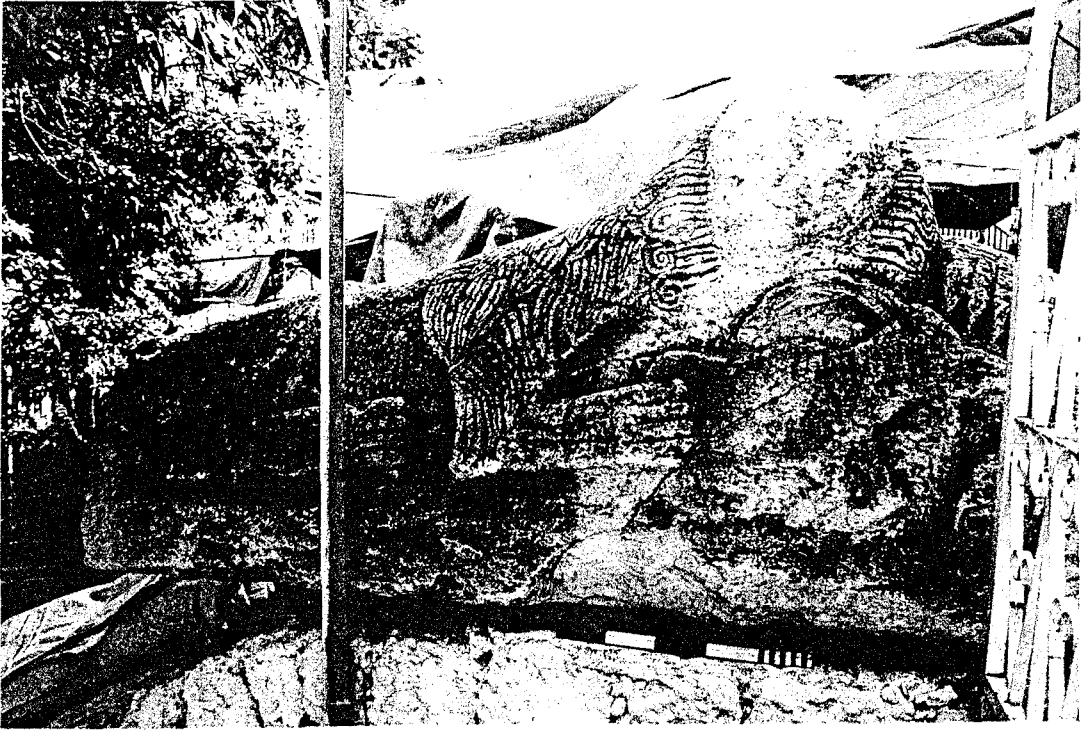
G.-11 (Germanikopolis (Ermenek) Sinektepe (Sıgınaktepe)-Höyük, Yakından Görünüm)

G.-12 (Germanikopolis (Ermenek) Sinek-tepe (Sıgımak-tepe)-İşlik)

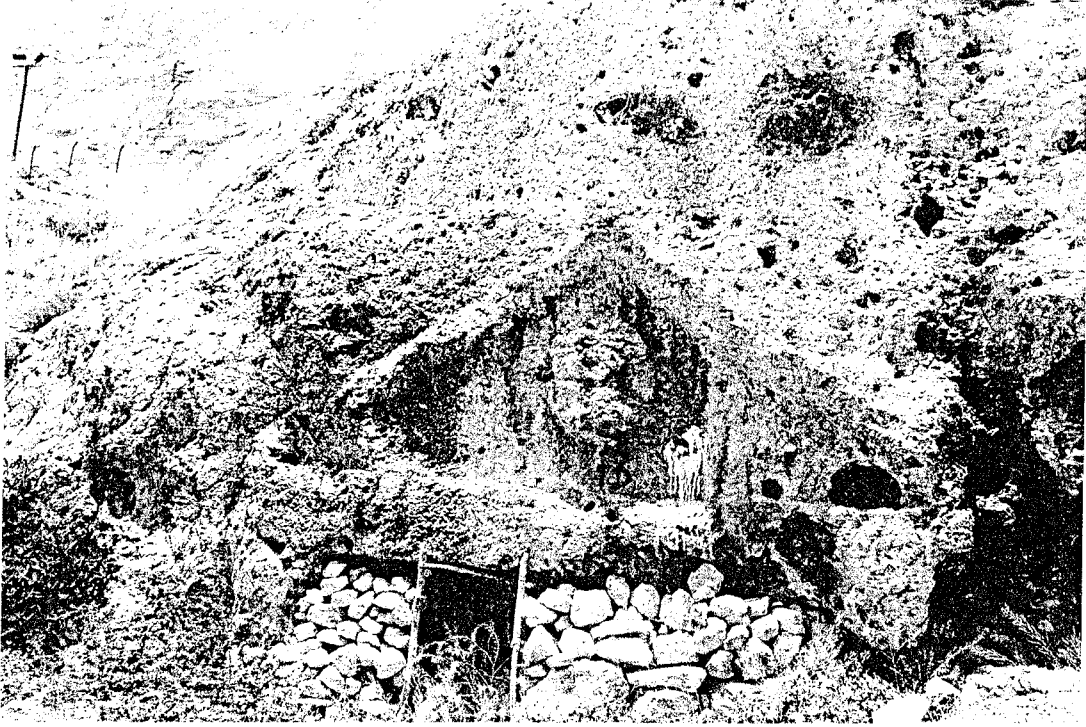
G.-KM 1(Germanikopolis (ERmenek) Keben Mahallesi-Kaya Mezarı)

G.LK 1 (Germanikopolis (Ermenek)-Lahit Kapağı)

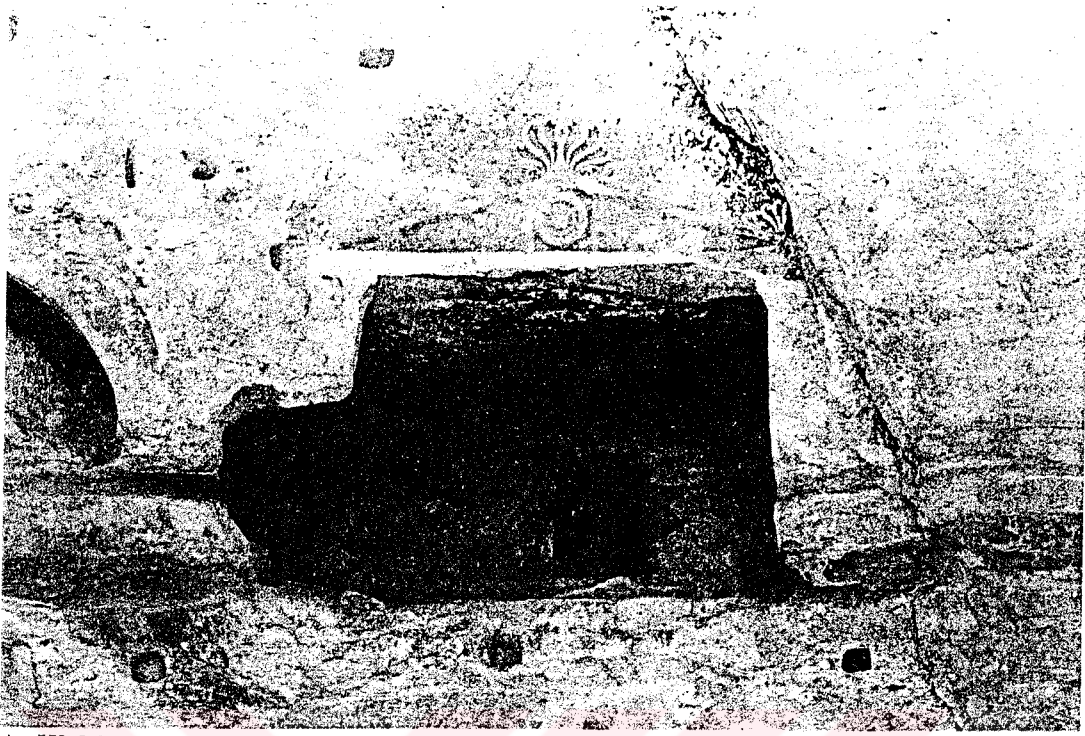
G.LK 2 (Germanikopolis (Ermenek)-Lahit Kapağı)

G.A.-KM 1 (Germanikopolis (Ermenek) Akçamescid Mahallesi-Kaya Mezarı)

G.A.-KM 2 (Germanikopolis (Ermenek) Akçamescid Mahallesi-Kaya Mezarı)

G.A.-KM 3 (Germanikopolis (Ermenek) Akçamescid Mahallesi-Kaya Mezarı)

G.-YA 1 (Germanikopolis (Ermenek)-Yazıtlı Blok)

G.-SB 1-2-3 (Germanikopolis (Ermenek)-Sütun Başlıkları)

G.-SB 4 (Germanikopolis (Ermenek)-Sütun Başlığı)

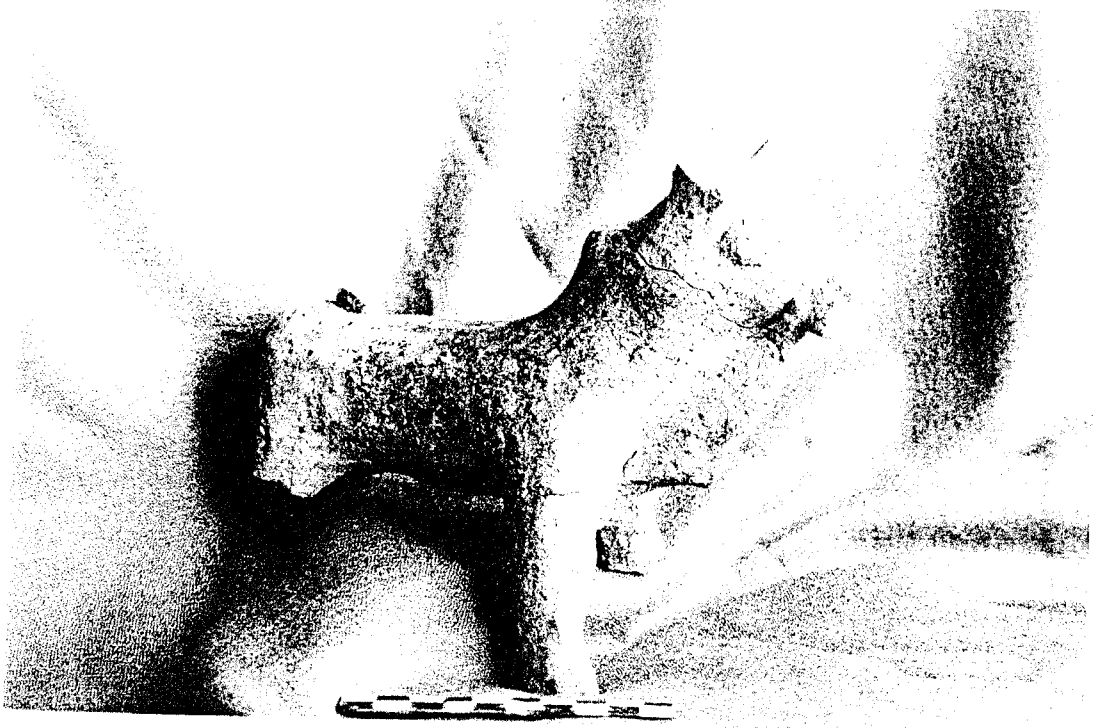
G.-SB 5 (Germanikopolis (Ermenek)-Sütun Başlığı)

1 (Germanikopolis (Ermenek)-Pişmiş Toprak
Boğa Figürünü)

G.-R 1 (Germanikopolis (Ermenek)-Pişmiş Toprak
Boğa Figürünü)

G.-R 1 (Germanikopolis (Ermenek)-Pişmiş Toprak Boğa Figürünü)

G.-R 1 (Germanikopolis (Ermenek)-Pişmiş Toprak Boğa Figürünü)

G.-T1 (Germanikopolis (Ermenek)-Testicik)

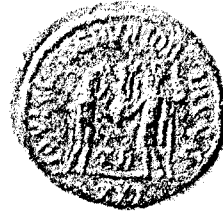
G.-RS 1 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke (Didia Clara-193))

G.-RS 2 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke (Gallienus-253-268))

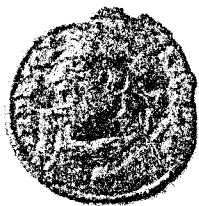
G.-RS 3 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke (Aurelianus-270-275))

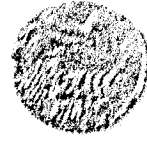
G.-RS 4 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke (Diocletianus-284-305))

G.-RS 5 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke (Maximianus-302-303))

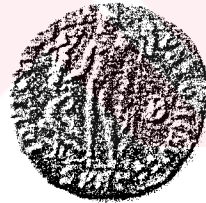
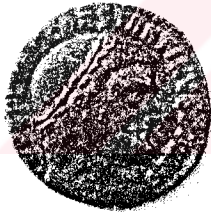
G.-RS 6 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke (Licinius-308-324))

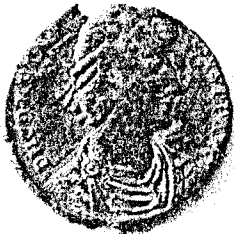
G.-RS 7 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke (Constantinus-307-337))

G.-RS 8 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke (Constantine I-307-337))

G.-RS 9 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke (Constantine I-307-337))

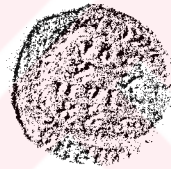
G.-RS 10 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke (Constantius I-337-361))

G.-RS 11 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke (Constantius I-337-361))

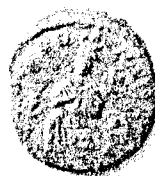
G.-RS 12 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke (Constantius II-337-341))

G.-RS 13 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke (Constans-337-350))

G.-RS 14 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke (Valentinian I-364-375))

G.-RS 15 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke (Eudoxia-383-408))

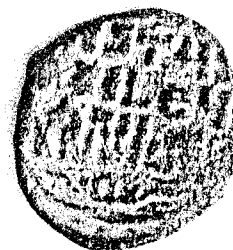
G.-RS 16 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke (Arkadius-383-408))

G.-RS 17 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke (Arkadius-383-408))

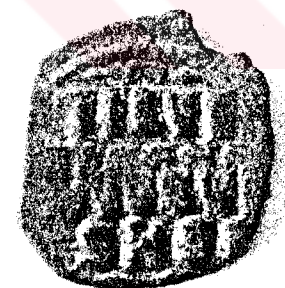
G.-RS 18 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke (Honorius-393-423))

G.-BS 1 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke- Bizans, 976-1030/1035)

G.-BS 2 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke- Bizans, 976-1030/1035)

G.-BS 3 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke- Bizans, 1050-1060)

G.-BS 4 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke- Bizans, 1059-1067)

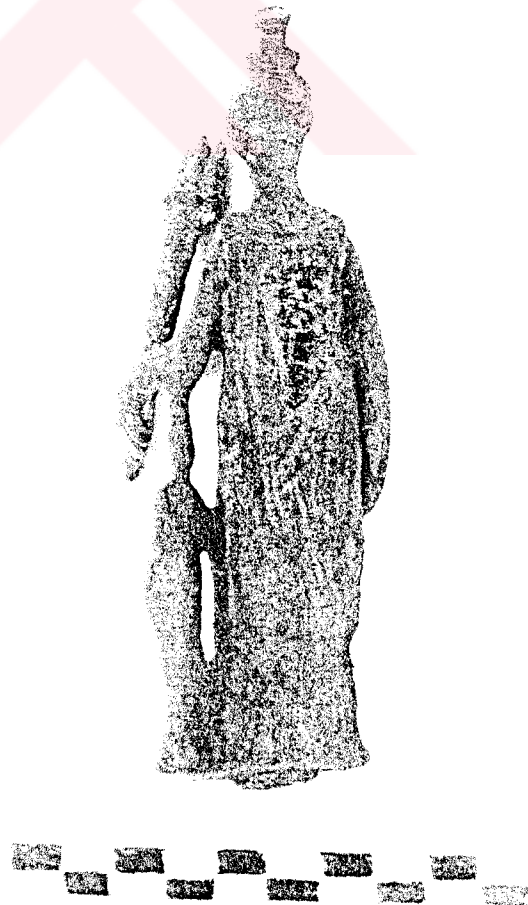
G.-BS 5 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke- Bizans, 1071-1078)

G.-BS 6 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke- Bizans, 1075-1080)

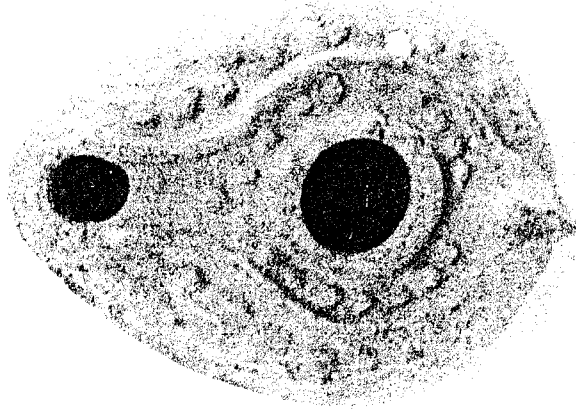
KO.-HE 1 (Germanikopolis (Ermenek)-Heykelcik)

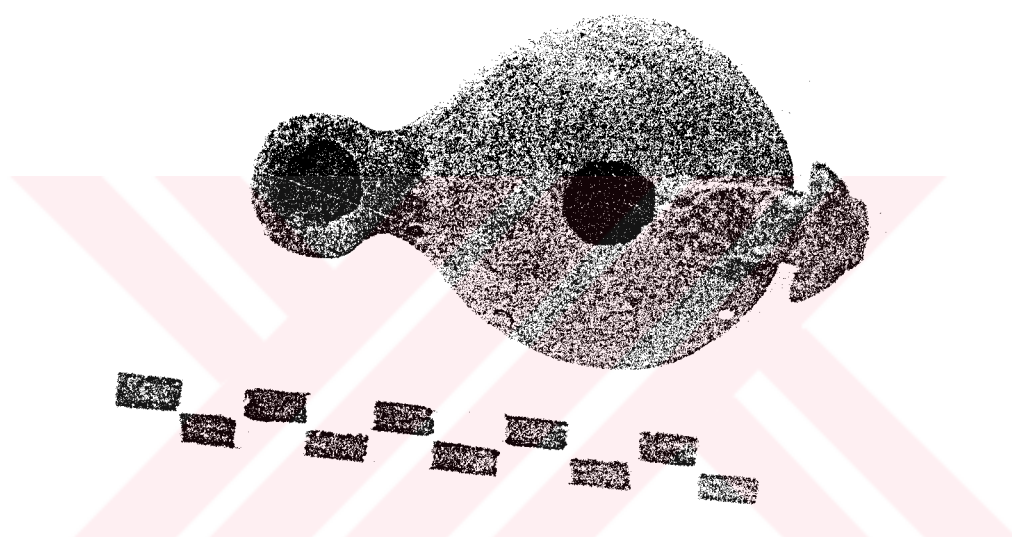
İ.KO.-HE 1 (Germanikopolis (Ermenek)-Heykelcik)

G.KA.-U 1 (Germanikopolis (Ermenek)-Gözyaşı Şişesi)

G.KA.-KA 1 (Germanikopolis (Ermenek)-Kandil)

G.KA.-KA 2 (Germanikopolis (Ermenek)-Kandi)

G.KA.-BÜ 1 (Germanikopolis (Ermenek)-Büst)

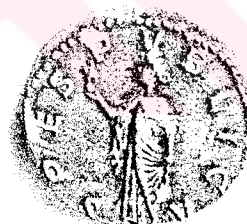
G.KA.-BÜ 1 (Germanikopolis (Ermenek)-Büst)

G.KA.-Sİ 1 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke, Grek)

G.KA.-Sİ 2 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke, Roma)

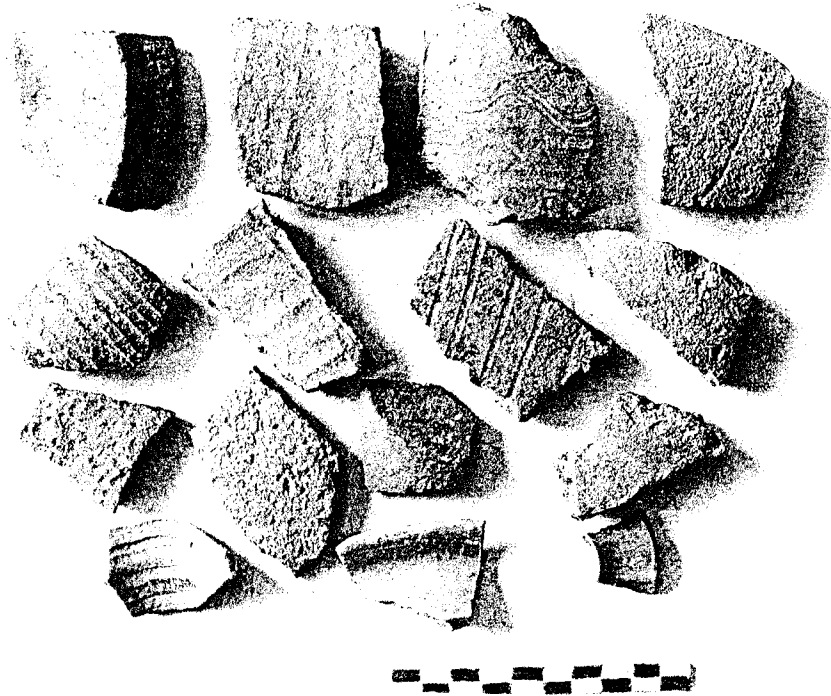
G.KA.-Sİ 3 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke, Roma)

G.KA.-Sİ 4 (Germanikopolis (Ermenek)-Sikke, Roma)

G.İ.-SE 1 (Germanikopolis (Ermenek) İnöglesi ve Yellibel Kamış Yaylası-Seramik)

G.S.-SE 1 (Germanikopolis (Ermenek) Sineketepe (Sıgınaktepe)-Seramik)

G.EK.-SE 1 (Germanikopolis (Ermenek) Kale-Seramik)

G.EK.-SE 2 (Germanikopolis (Ermenek) Kale-Seramik)

G.EK.-SE 3 (Germanikopolis (Ermenek) Kale-Seramik)

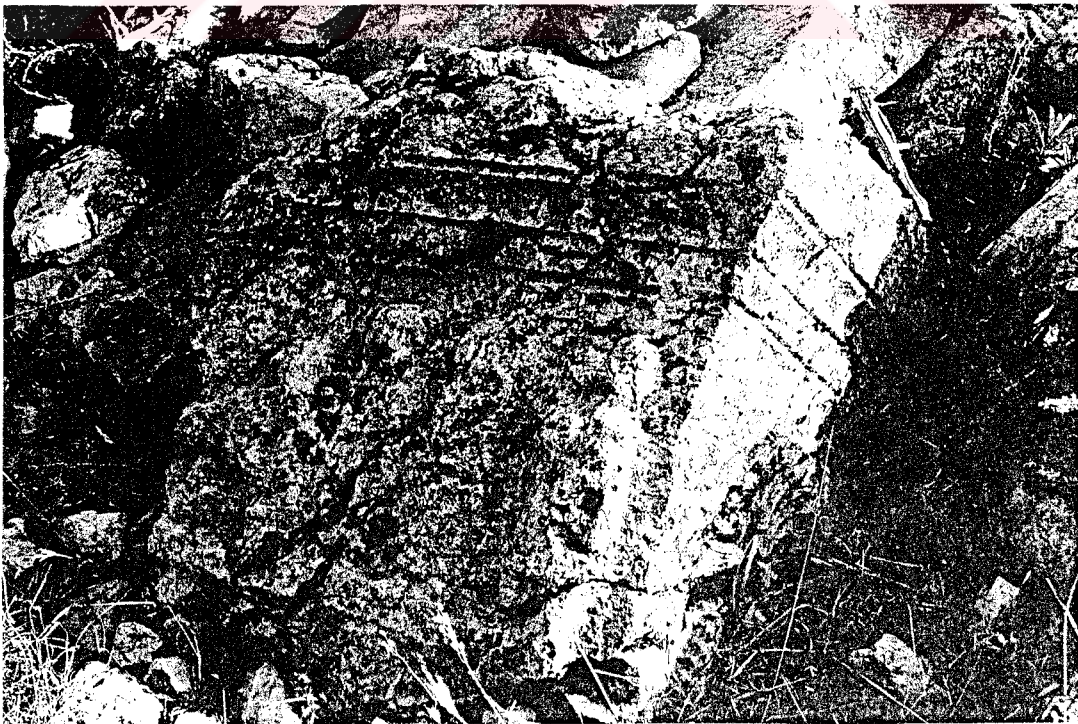
G.ET.-SE 1 (Germanikopolis (Ermenek) Tangır Beleni-Seramik)

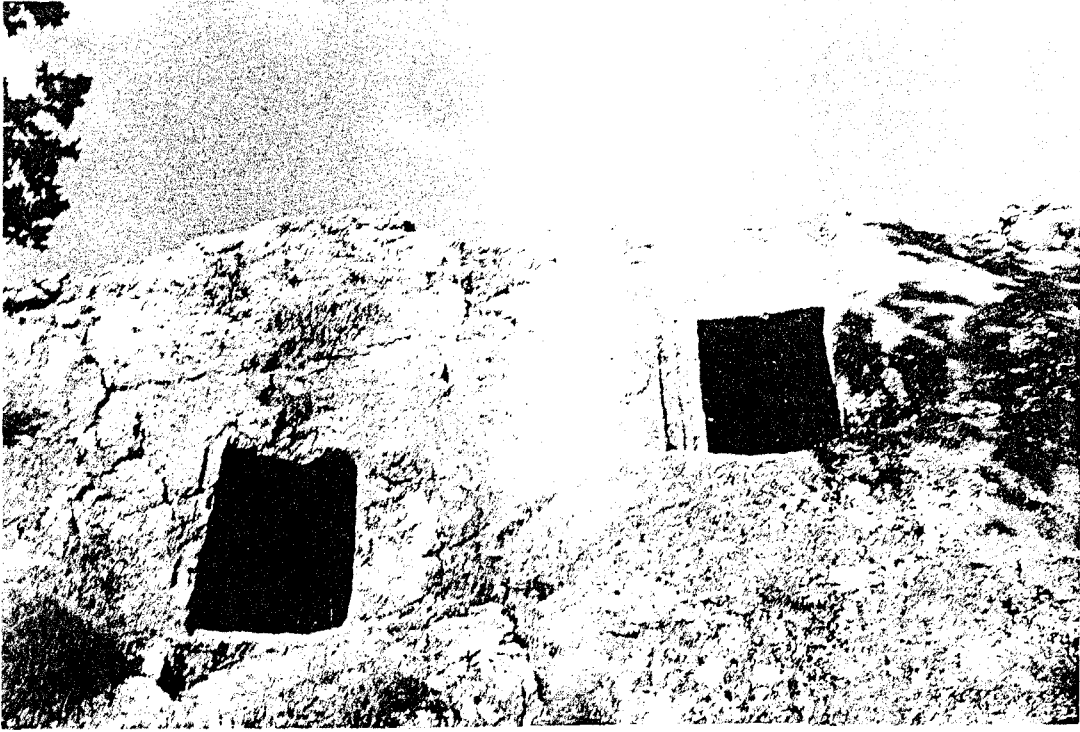
G.ET.-SE 2 (Germanikopolis (Ermenek) Tangır Beleni-Seramik)

G.G.-MP 1 (Golgosos (Gevne?)-Mimari Parça)

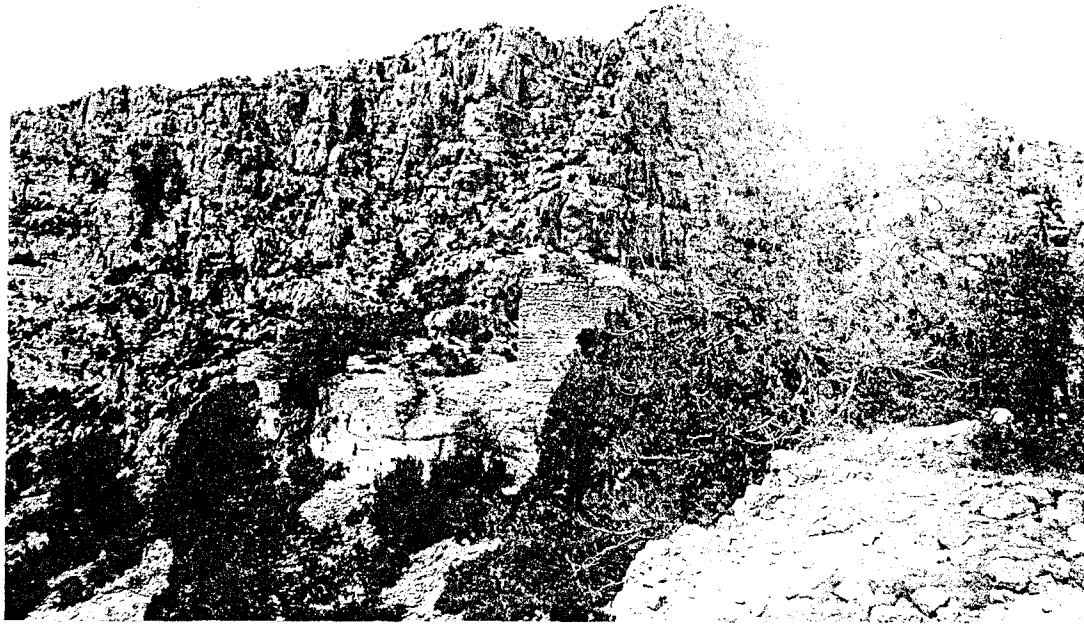
G.G.-S 1 (Golgosos (Gevne?)-Sunak)

G.G.-KM 1 (Golgosos (Gevne?)-Kaya Mezarı)

G.G.-KM 1 (Golgosos (Gevne?)-Kaya Mezarı)

G.Ö.-1 (Görmeli (Üçbölük) Mennan (Maniawn) Kalesi Genel Görünüm)

G.Ö.-1 (Görmeli (Üçbölük) Mennan (Maniawn) Kalesi Doğu Duvarı)

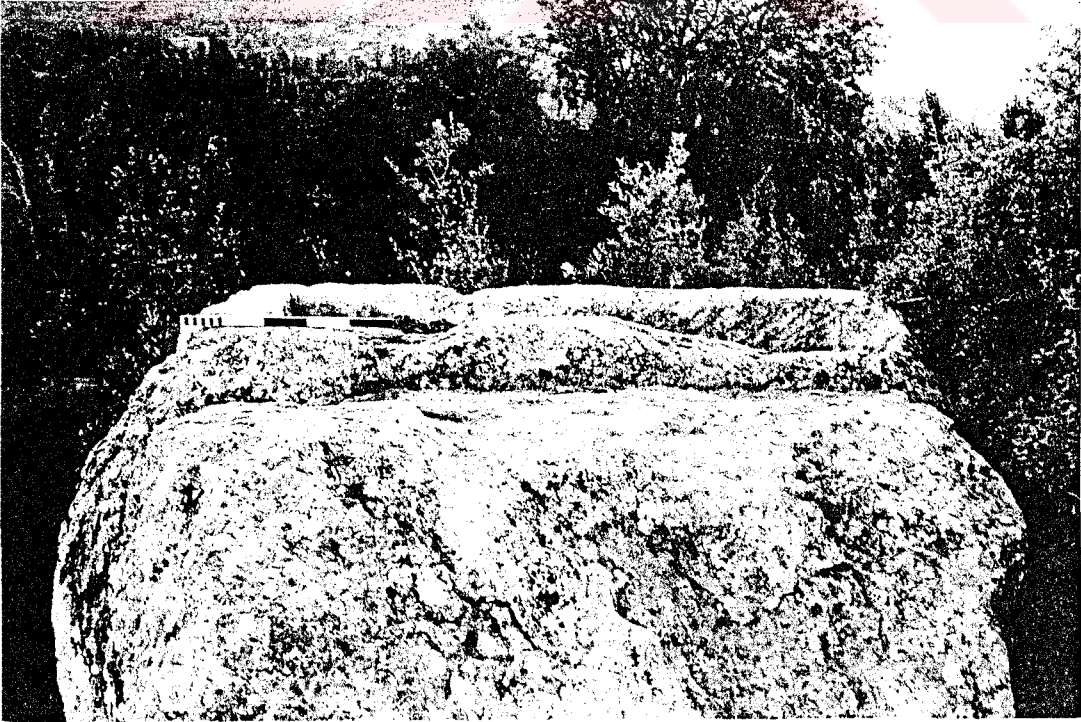
G.Ö.-1 (Görmeli (Üçbölük) Mennan (Maniawn) Kalesi Tonozlu Üst Örtü)

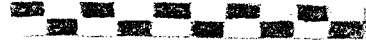
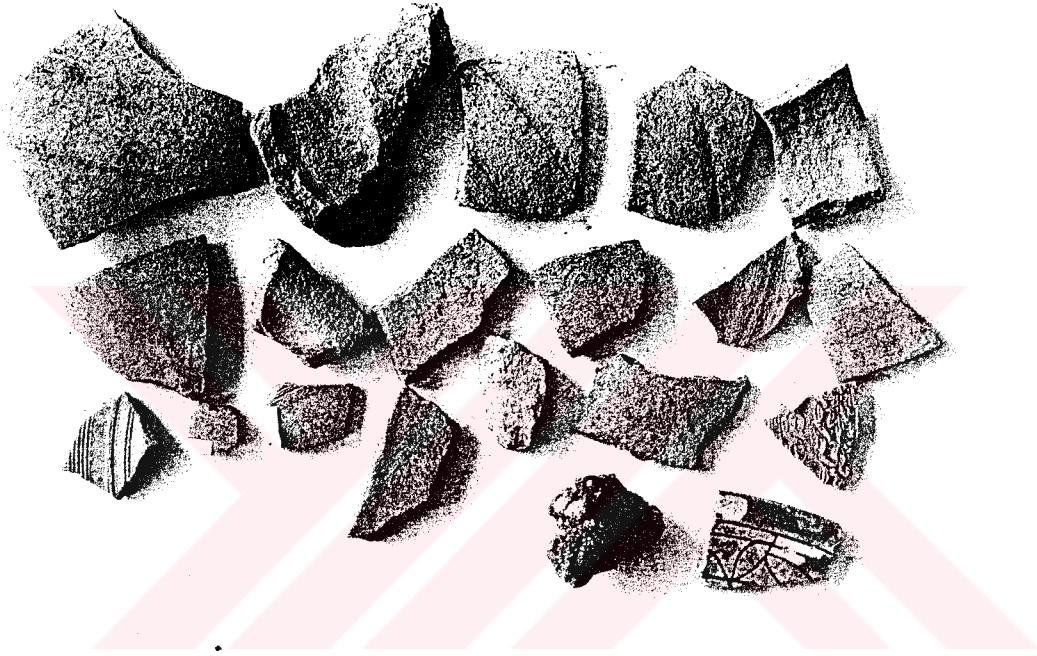
G.Ö.-1 (Görmeli (Üçbölük) Mennan (Maniawn) Kalesi Temel Kalıntısı)

G.Y.-KL 1 (Görmeli (Üçbölük) Yaylası-Kaya Lahti)

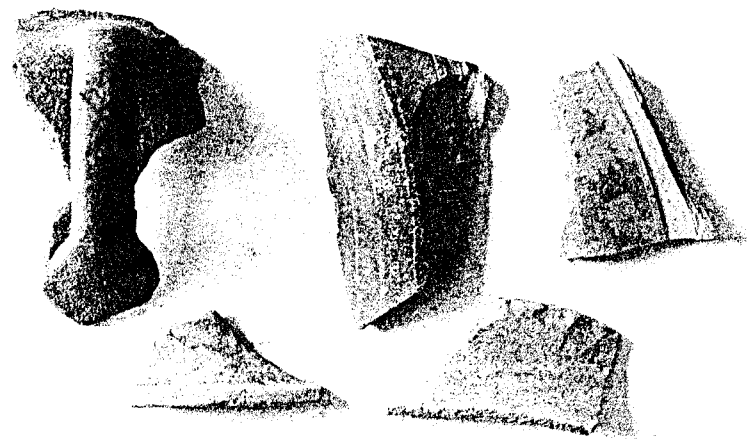
G.Y.-KL 1 (Görmeli (Üçbölük) Yaylası-Kaya Lahti)

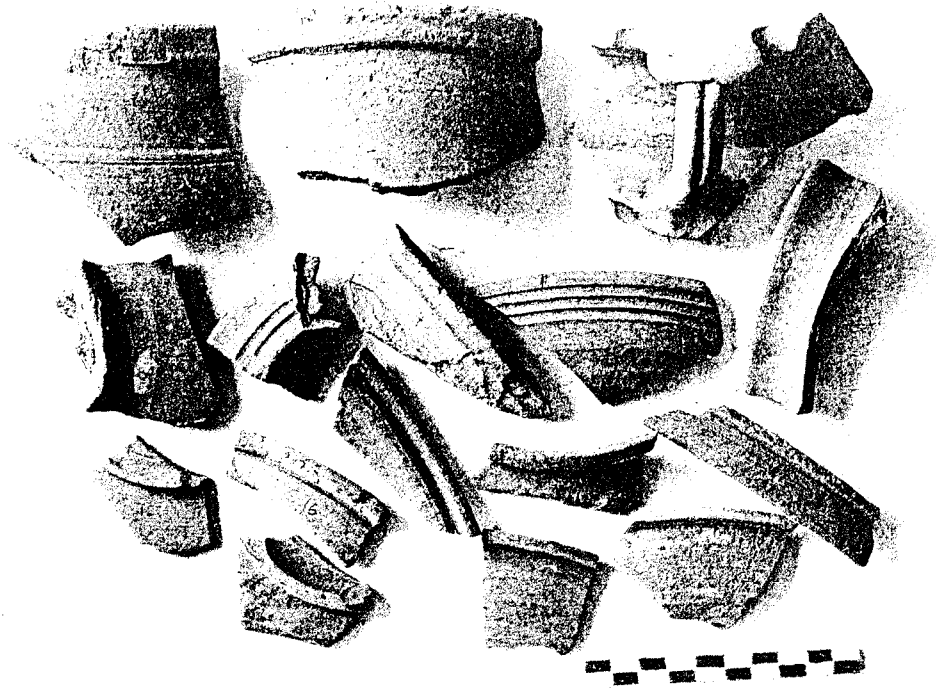
G.Ö.-SE 1 (Görmeli (Üçbölük) Mennan (Maniawn) Kalesi-Seramik)

İ.-SE 1 (İlice-Seramik)

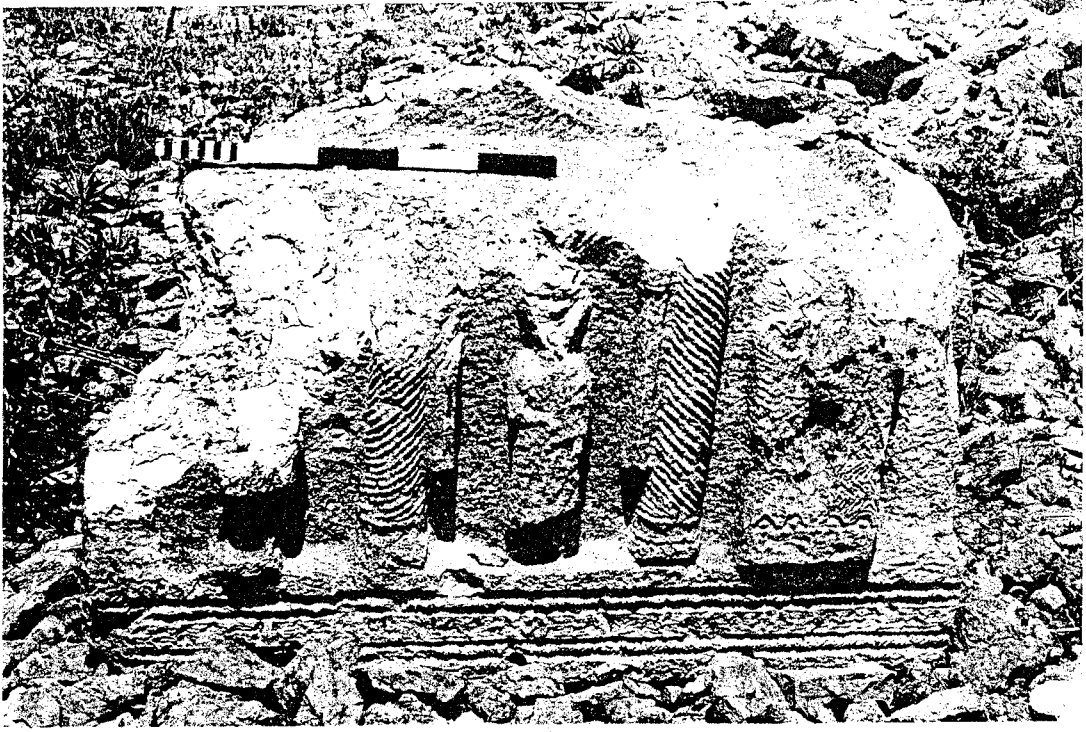
İ.-SE 2 (İlice-Seramik)

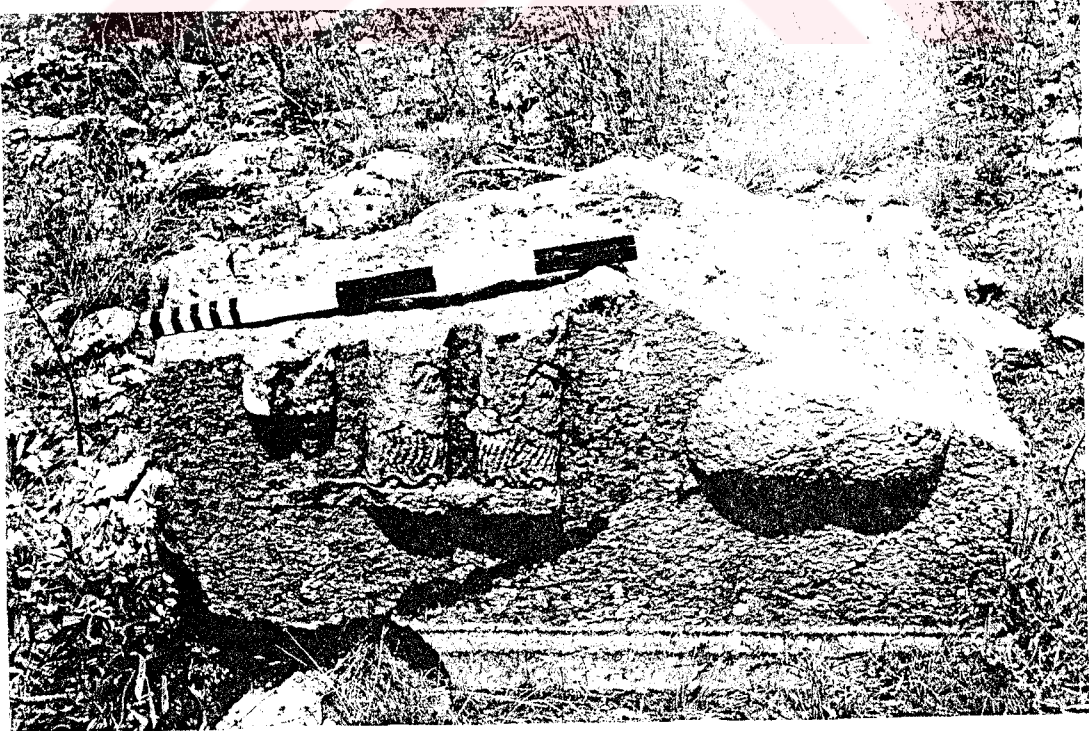
I.-SE 3 (Ilice-Seramik)

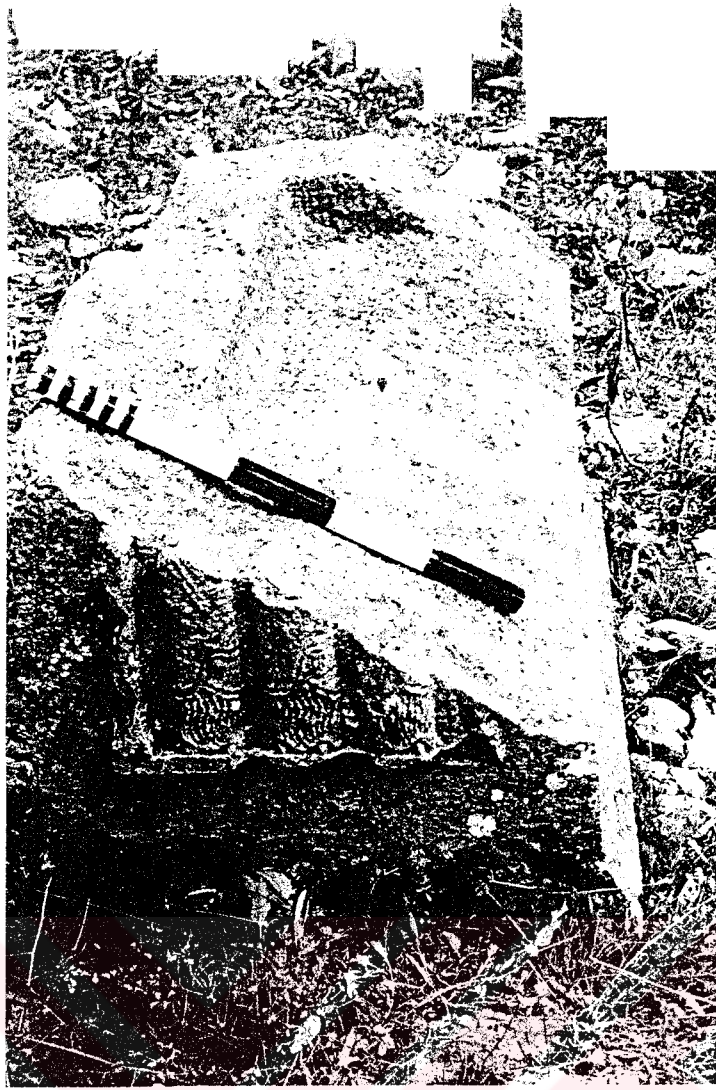
I.-SE 4 (Ilice-Seramik)

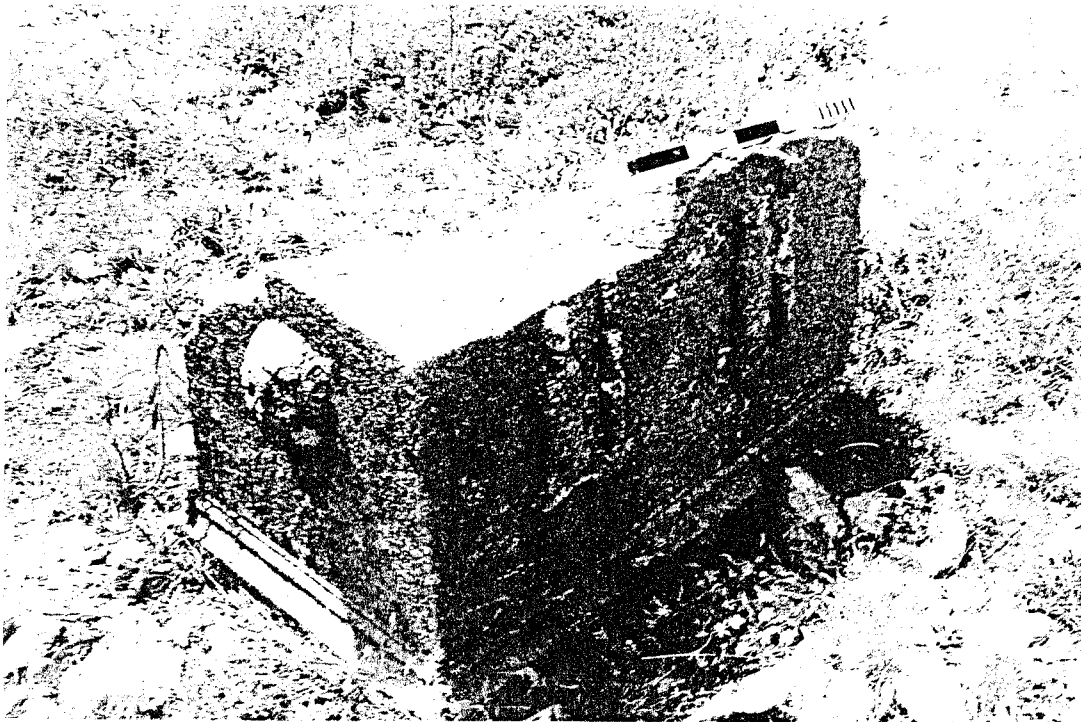
K.Y.-1 (Kecimen (Döngelli) Yaylası-Larnax)

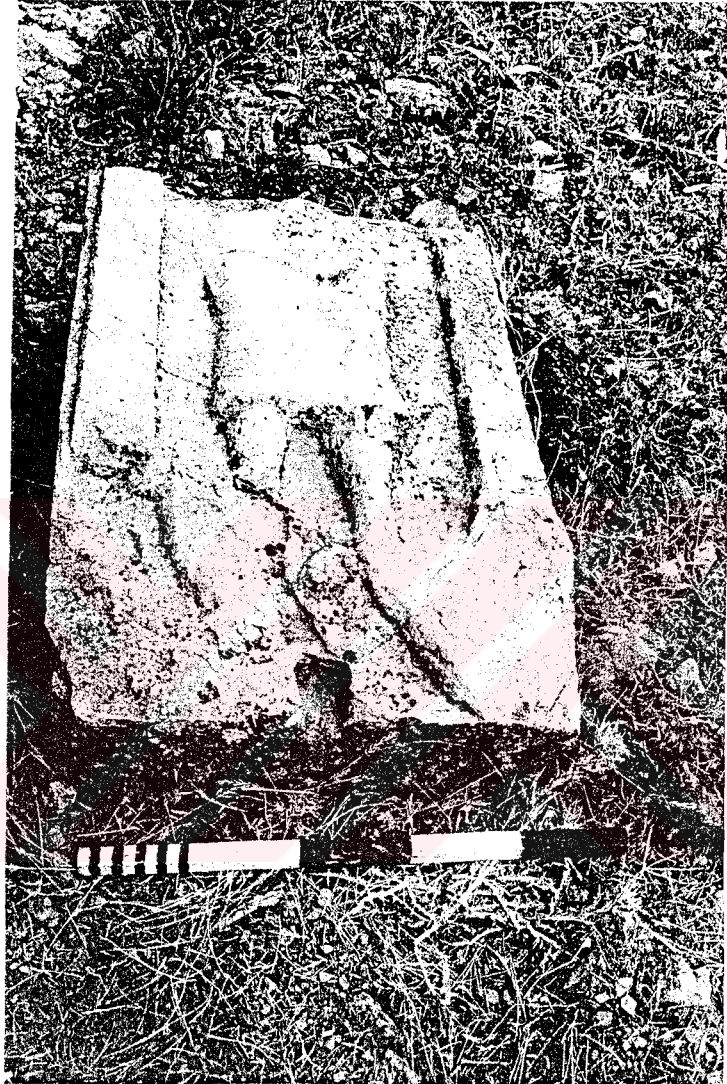
K.Y.-2 (Kecimen (Döngelli) Yaylası-Larnax)

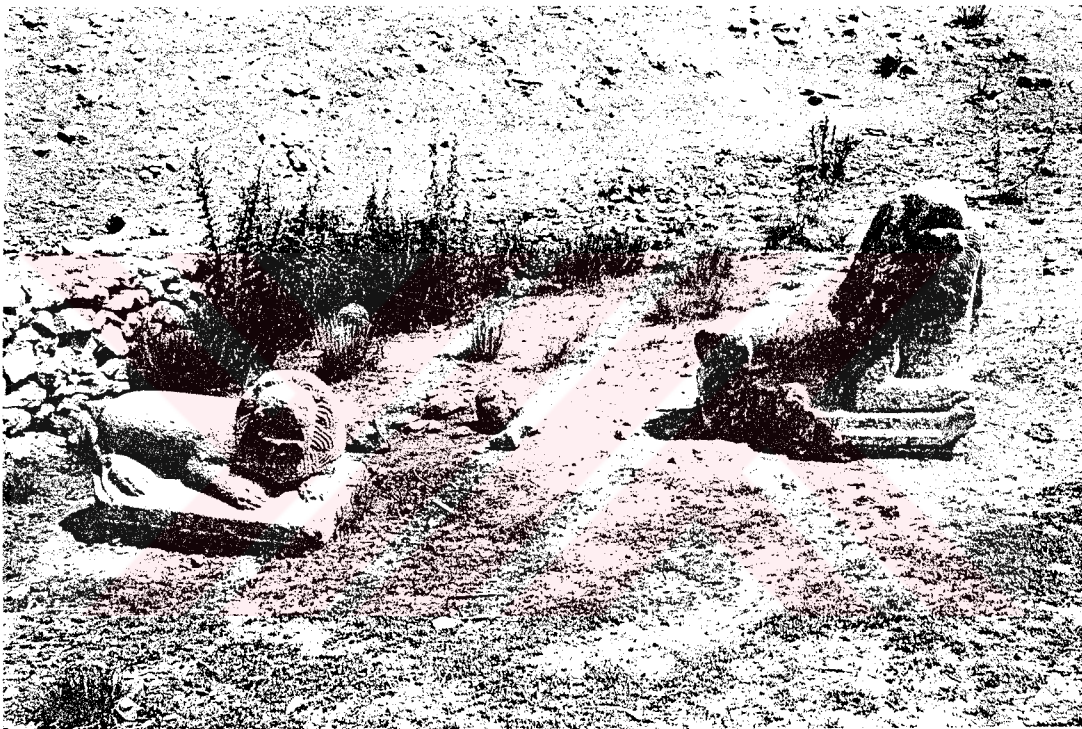
K.Y.-3 (Kecimen (Döngelli) Yaylası-Larnax)

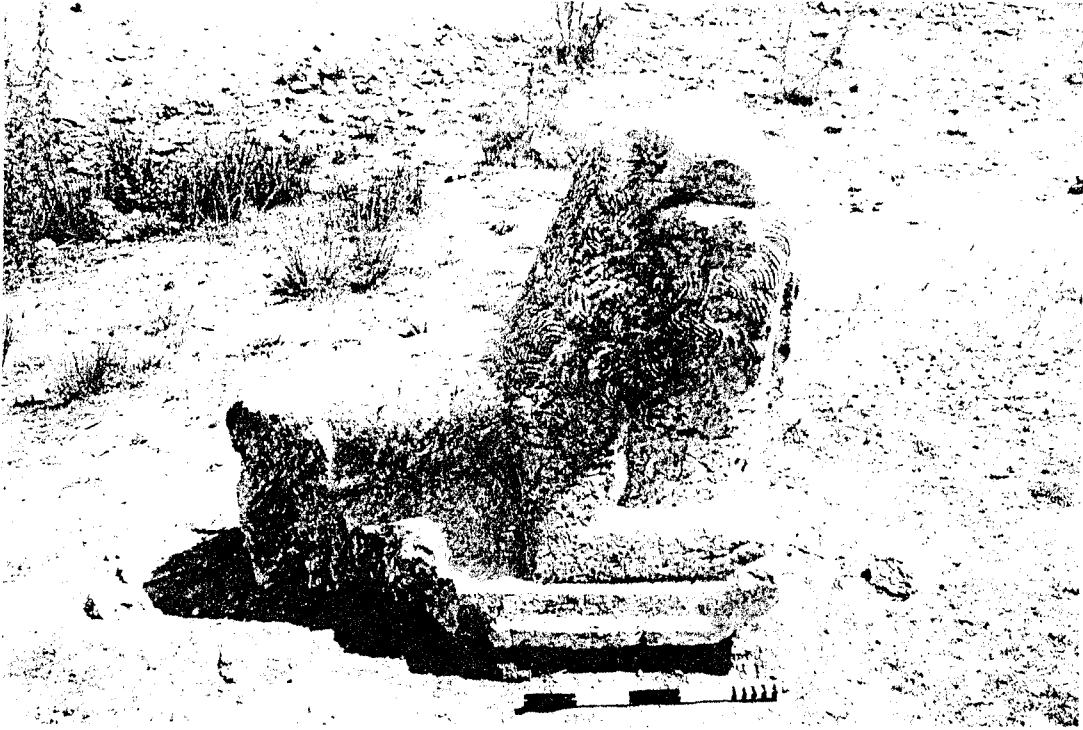
K.Y.-4 (Kecimen (Döngelli) Yaylası-Larnax)

K.Y.-5 (Kecimen (Döngelli) Yaylası-Mezar Steli)

K.Y.-LK 1-2 (Kecimen (Döngelli) Yaylası-Lahit Kapakları)

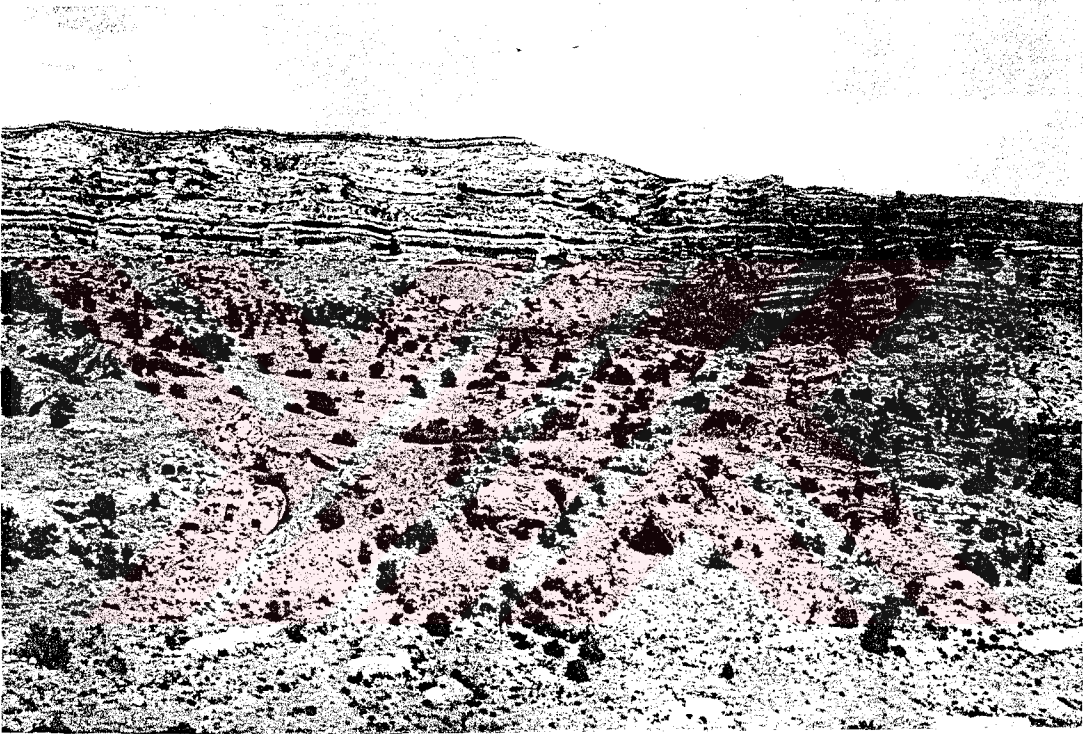
K.Y.-LK 1 (Kecimen (Döngelli) Yaylası-Lahit Kapağı)

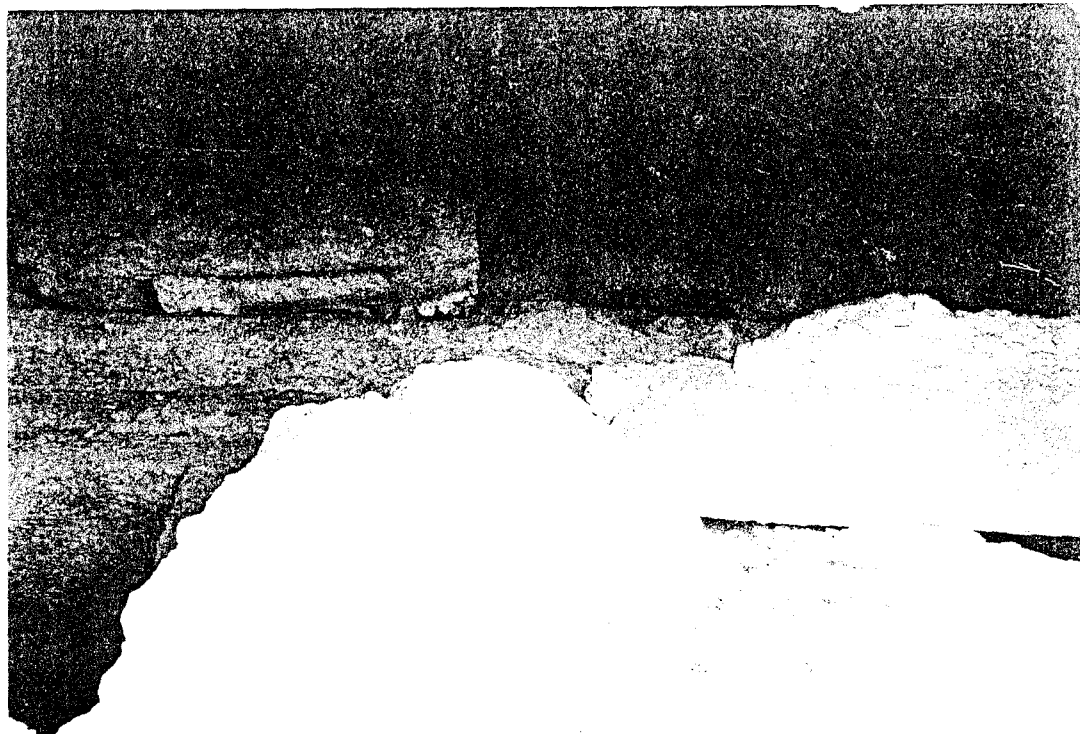
K.Y.-LK 1 (Kecimen (Döngelli) Yaylası-Lahit Kapağı, Detay)

K.Y.-LK 2 (Kecimen (Döngelli) Yaylası-Lahit Kapağı)

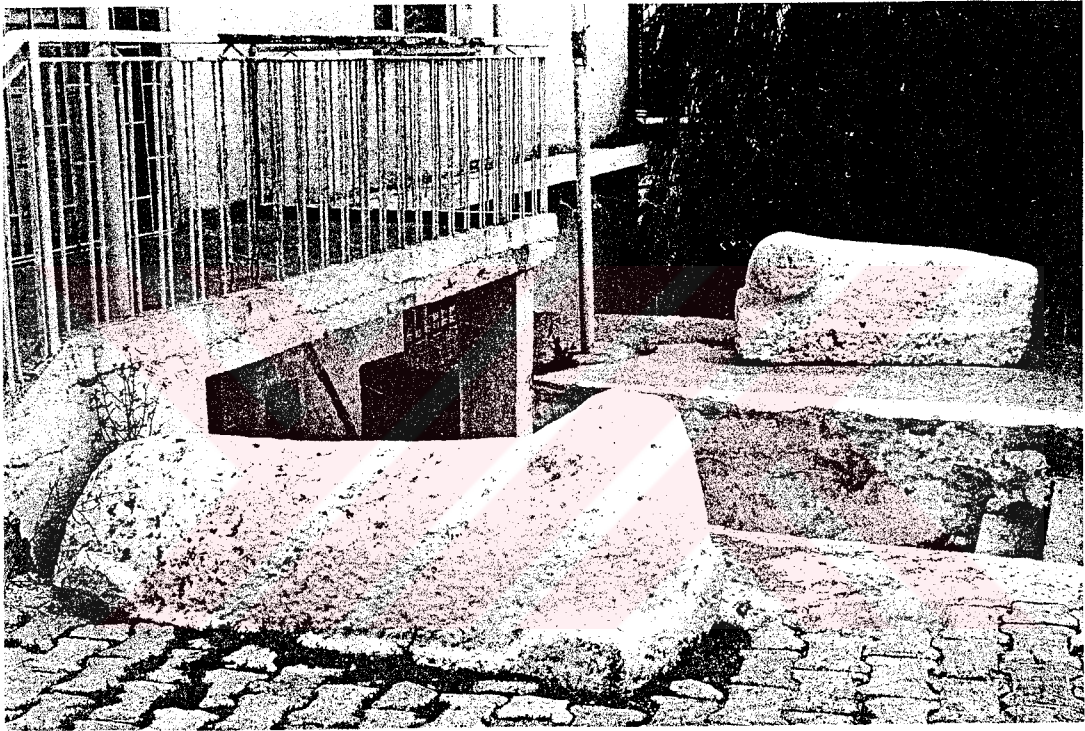
L.-1 (Lauzados (Lafsa-Kirazhyayla)-Kalıntılar Sahası, Genel Görünüm)

L.-KL 1(Lauzados (Lafsa-Kirazlyayla)-Kaya Lahti)

L.-KL 1 (Lauzados (Lafsa-Kirazlyayla)-Kaya Lahti)

L.-2 (Lauzados (Lafsa-Kirazhyayla)-Lahit Kapakları)

L.-KM 1 (Lauzados (Lafsa-Kirazliyayla)-Kaya Mezarı)

L.-YA 1 (Lauzados (Lafsa-Kirazlyayla)-Geç Dönem Rumca Yazıt)

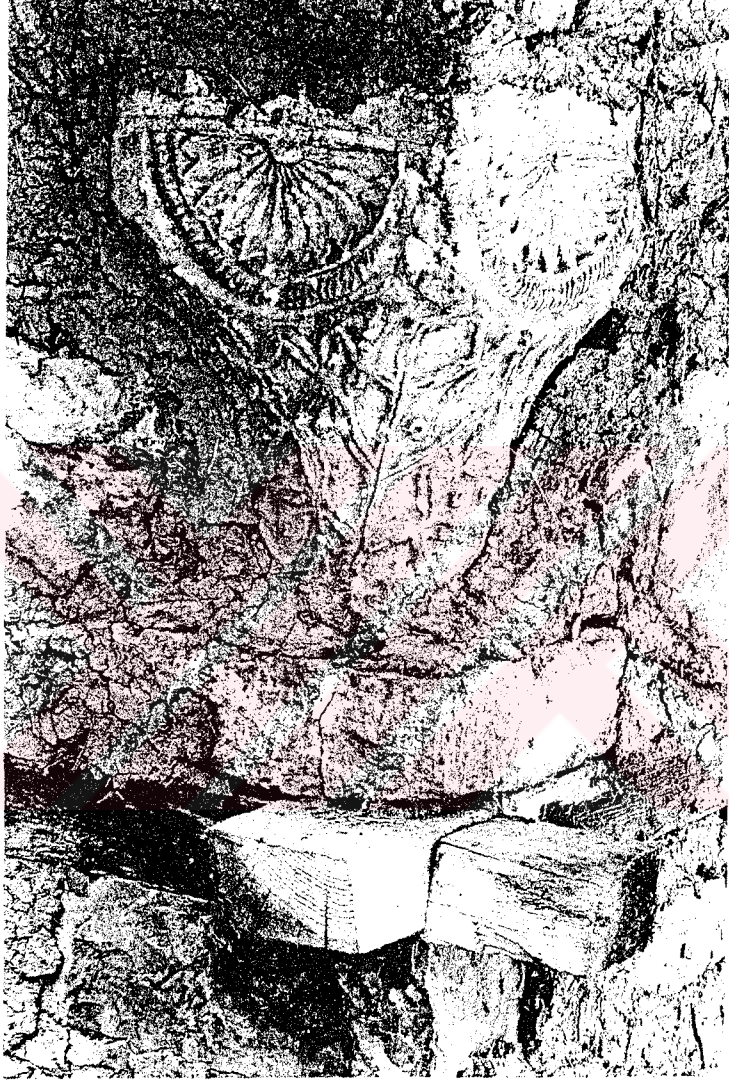
L.-YA 2 (Lauzados (Lafsa-Kirazliyayla)-Geç Dönem Rumca Yazıt)

L.-KB 1 (Lauzados (Lafsa-Kirazlıyayla)-Kaya Basamağı)

L.SE 1(Lauzados (Lafsa-Kirazliyayla)-Seramik)

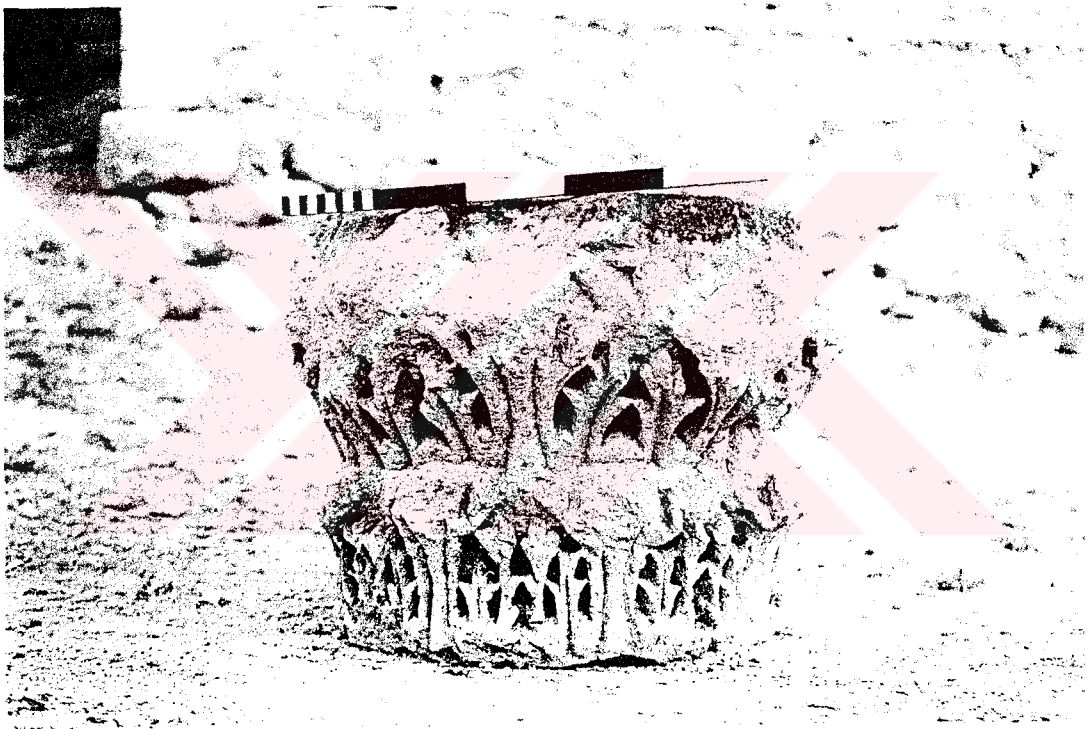
M.-SB 1 (Musbanda (Muzvadi-Dumlugöze)-Sütun Başlığı)

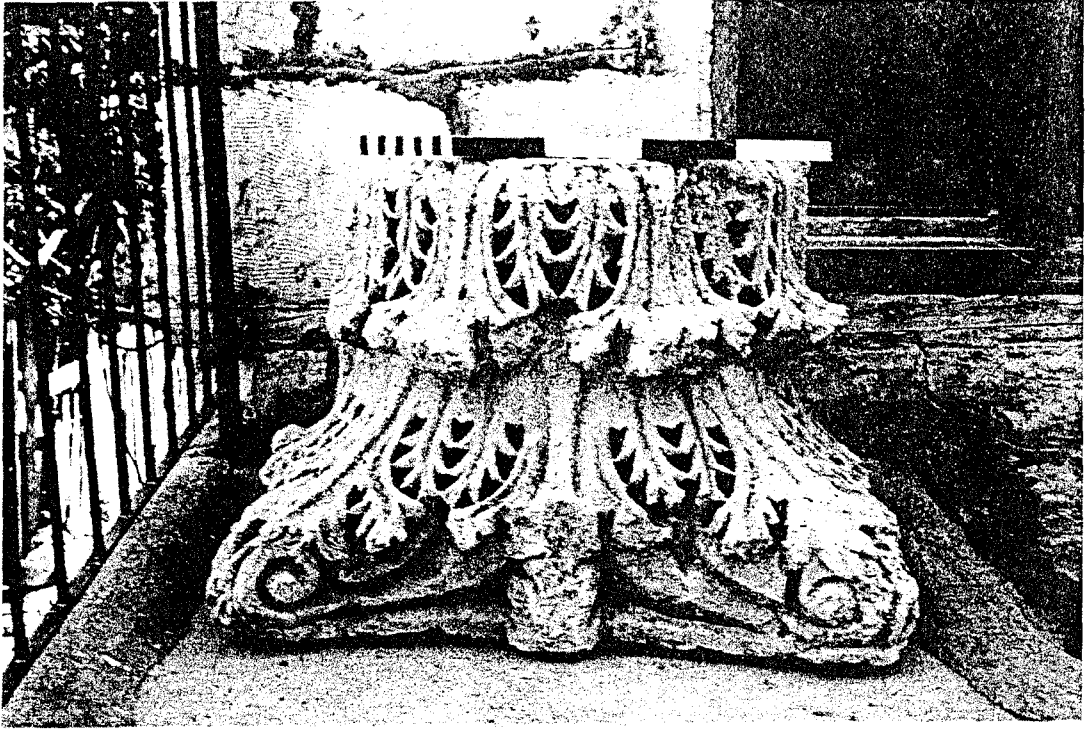
N.A.-1 (Nadire (Ardıçkaya)-Lahit Kapağı)

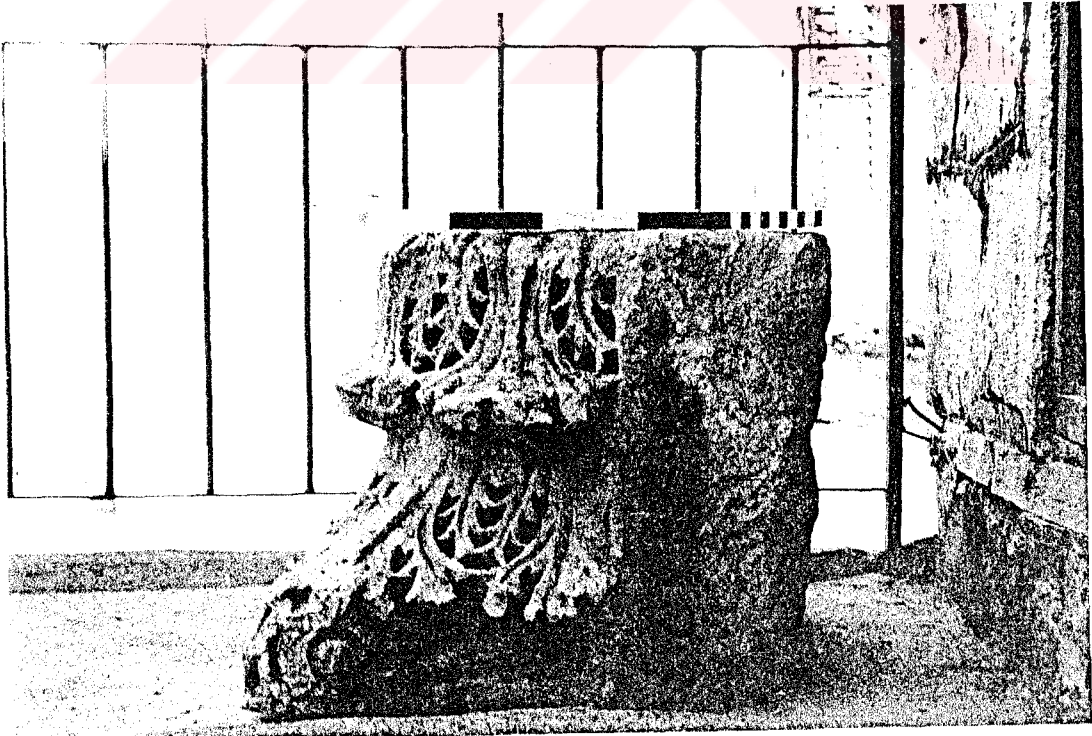
N.A.-2 (Nadire (Ardıçkaya)-Tavan Göbeği Freski)

IP.-SB 1 (Pınarönü (İresiller)-Sütun Başlığı)

IP.-SB 2 (Pınarönü (İresiller)-Anta Başlığı)

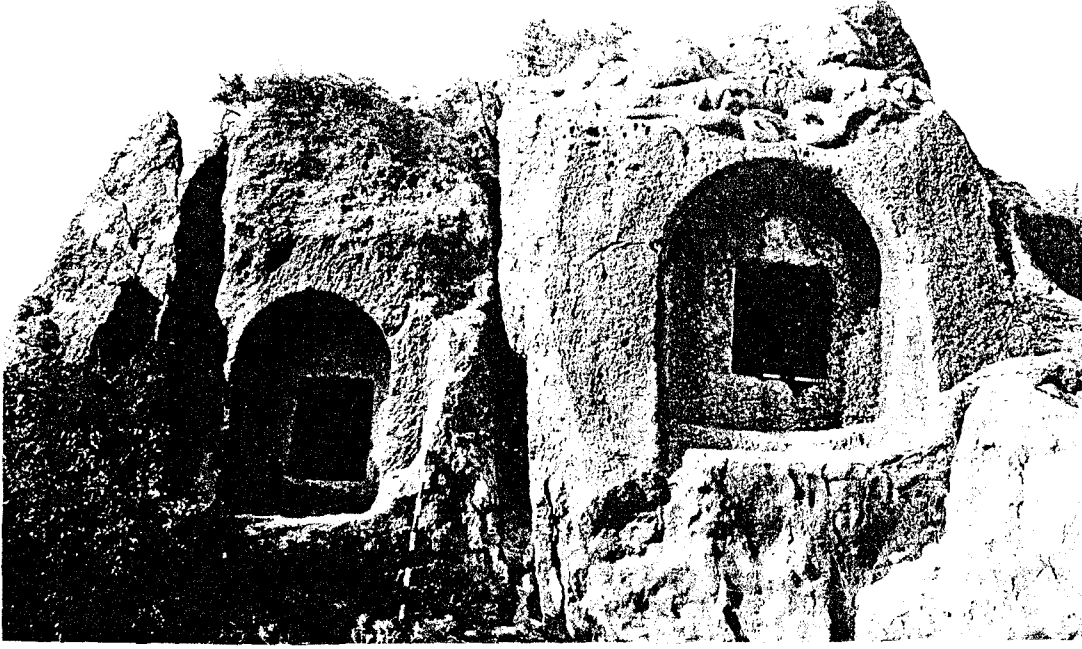
IP.-SB 2 (Pınarönü (İresiller)-Anta Başlığı)

N.Ö.-LG 1 (Neapolis (Gargara-Güneyyurt)-Lahit Gövdesi)

N.Ö.-LK 1 (Neapolis (Gargara-Güneyyurt)-Lahit Kapağı)

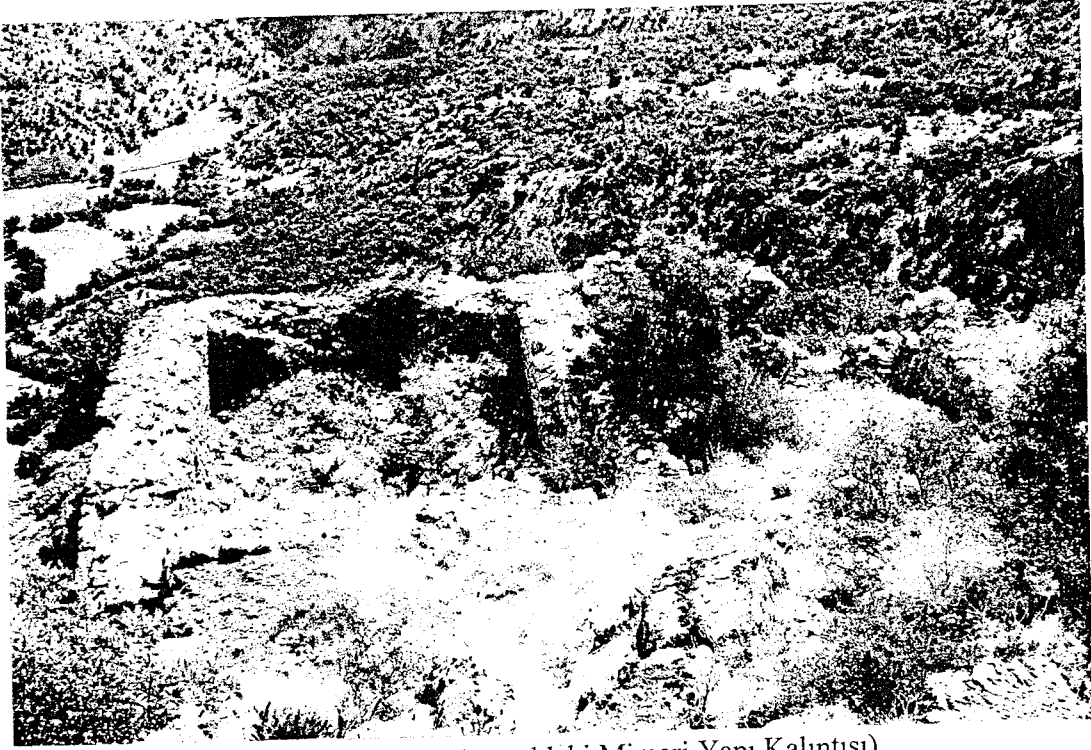
N.Ö.-KM 1 (Neapolis (Gargara-Güneyyurt)-Kaya Mezarı)

N.Ö.-KM 1 (Neapolis (Gargara-Güneyyurt)-Kaya Mezarı)

O.-1 (Olosada (Avşar)-Kalıntılar Sahasından Genel Görünüm)

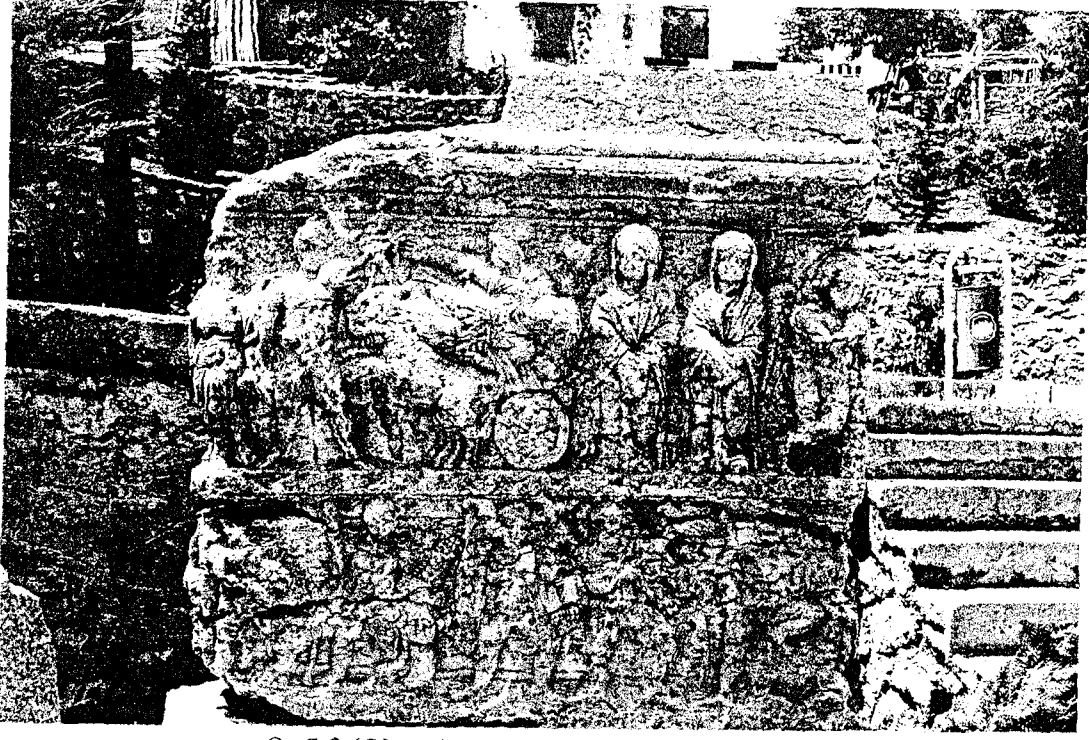
O.2 (Olosada (Avşar)-Akropoldeki Mimari Yapı Kalıntısı)

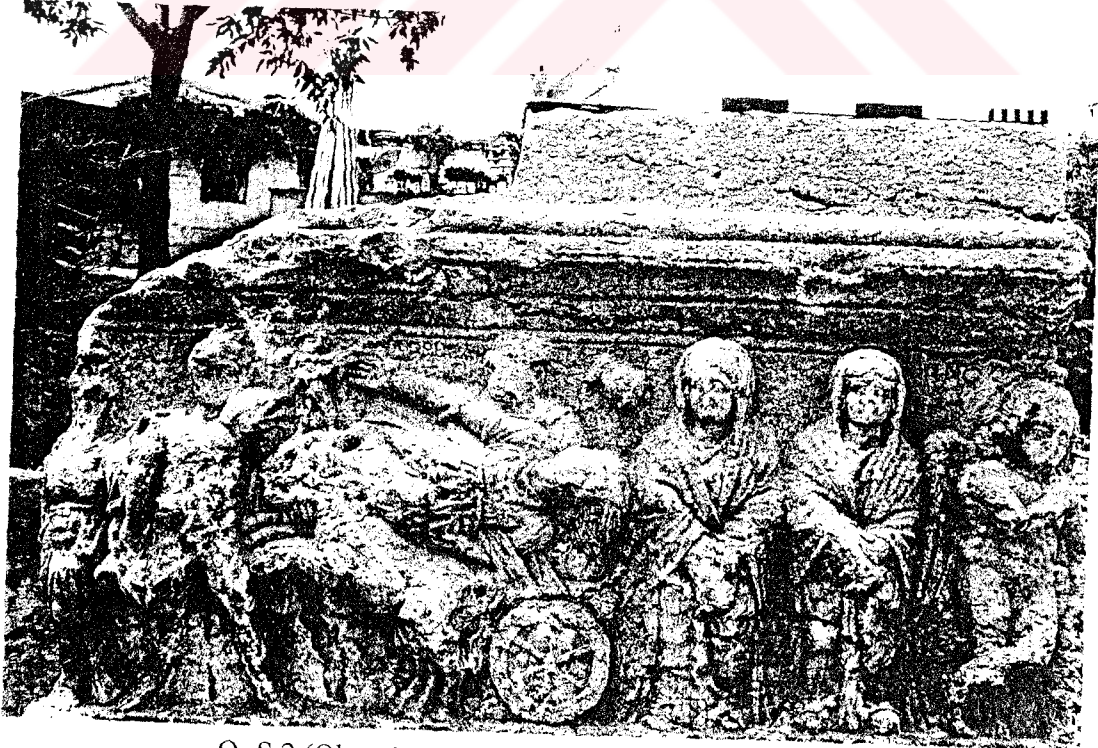
O.-MP 1(Olosada (Avşar)-Mimari Parça)

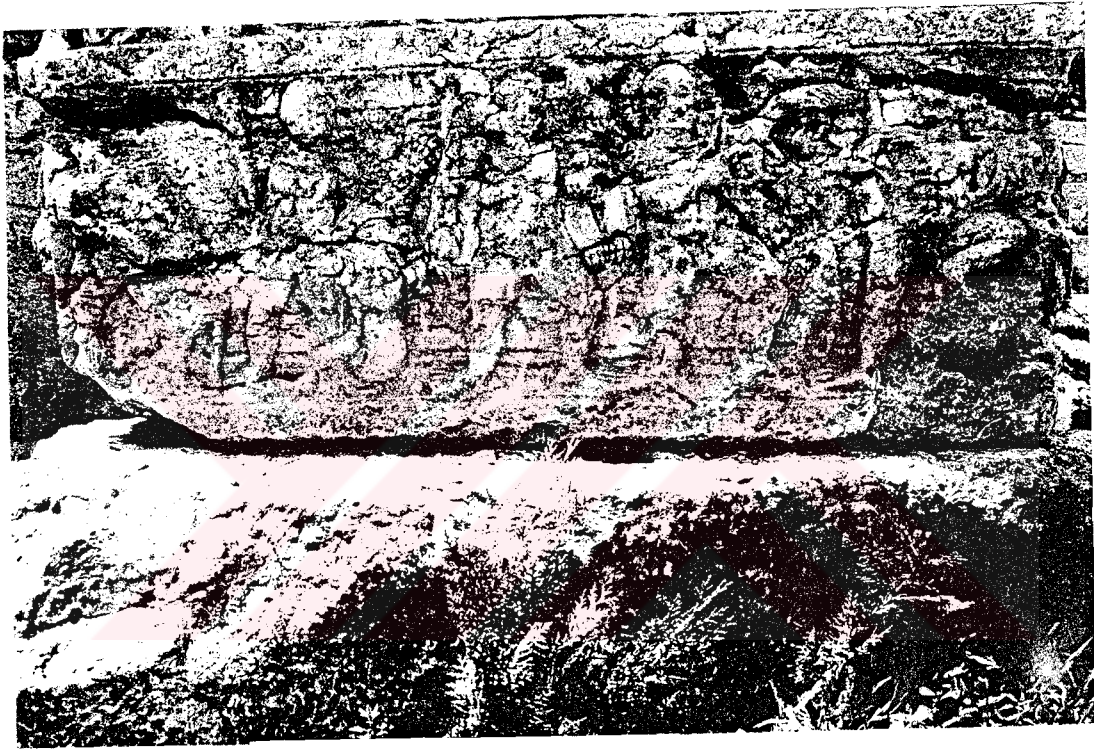
O.-S 1 (Olosada (Avşar)-Sunak veya Heykel Kaidesi)

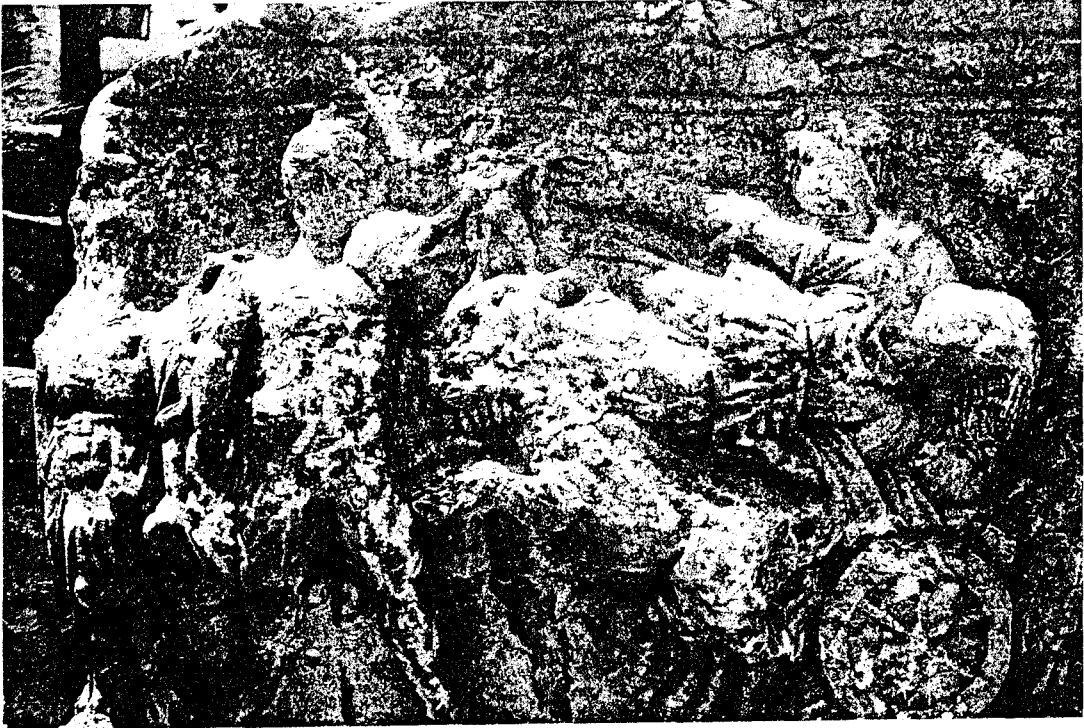
O.-S 2 (Olosada (Avşar)-Sunak veya Lahit)

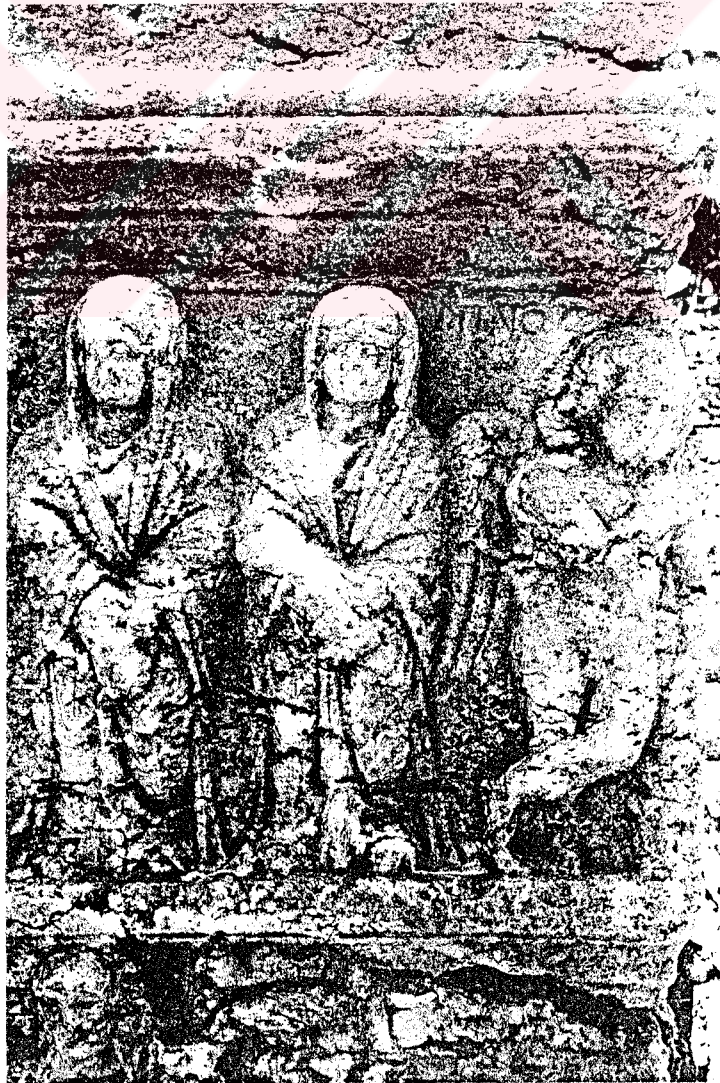
O.-S 2 (Olosada (Avşar)-Sunak veya Lahit)

O.-S 2 (Olosada (Avşar)-Sunak veya Lahit)

O.-S 2 (Olosada (Avşar)-Sunak veya Lahit)

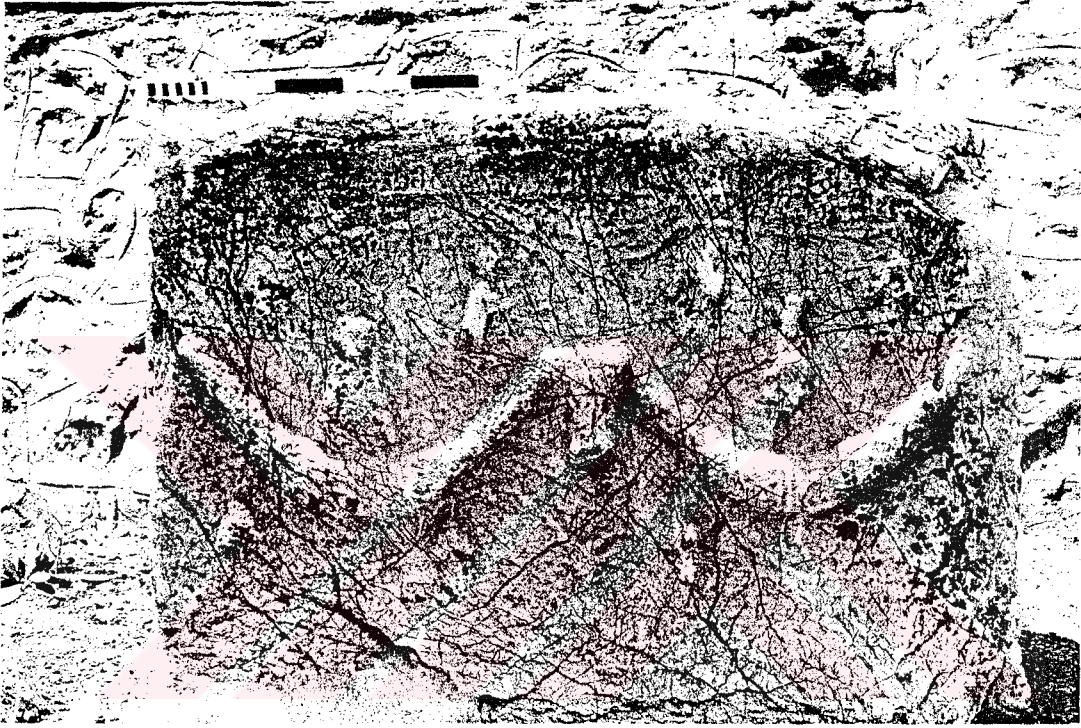
O.-S 2 (Olosada (Avşar)-Sunak veya Lahit)

O.-S 2 (Olosada (Avşar)-Sunak veya Lahit)

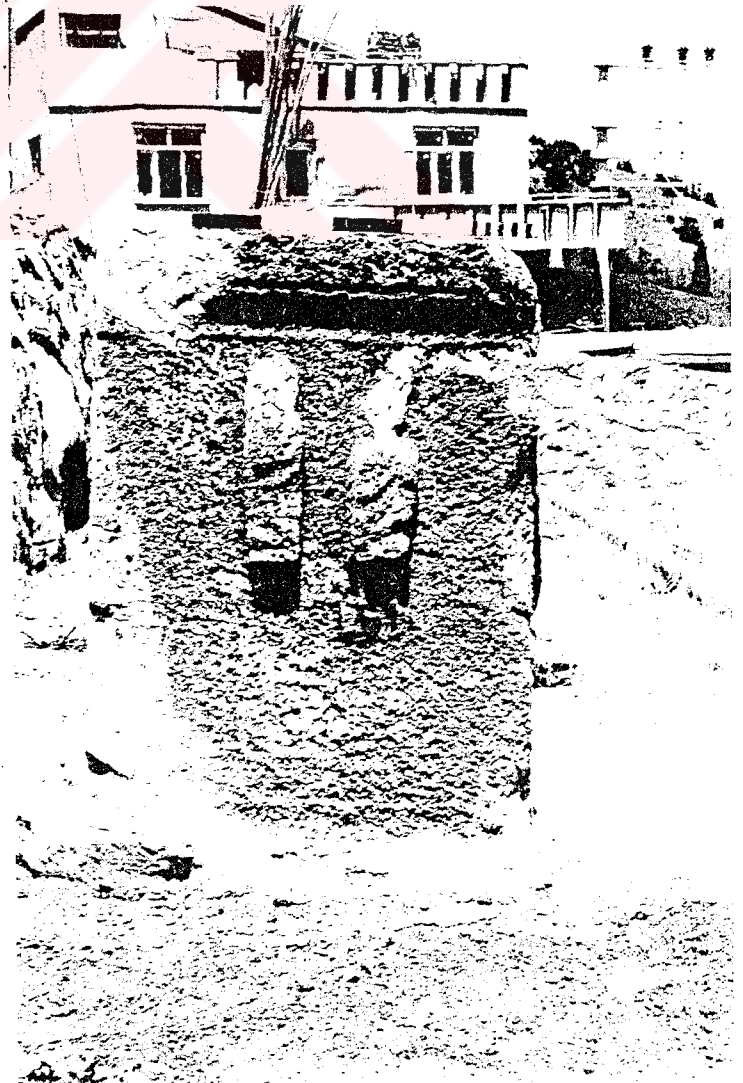
O.-S 2 (Olosada (Avşar)-Sunak veya Lahit)

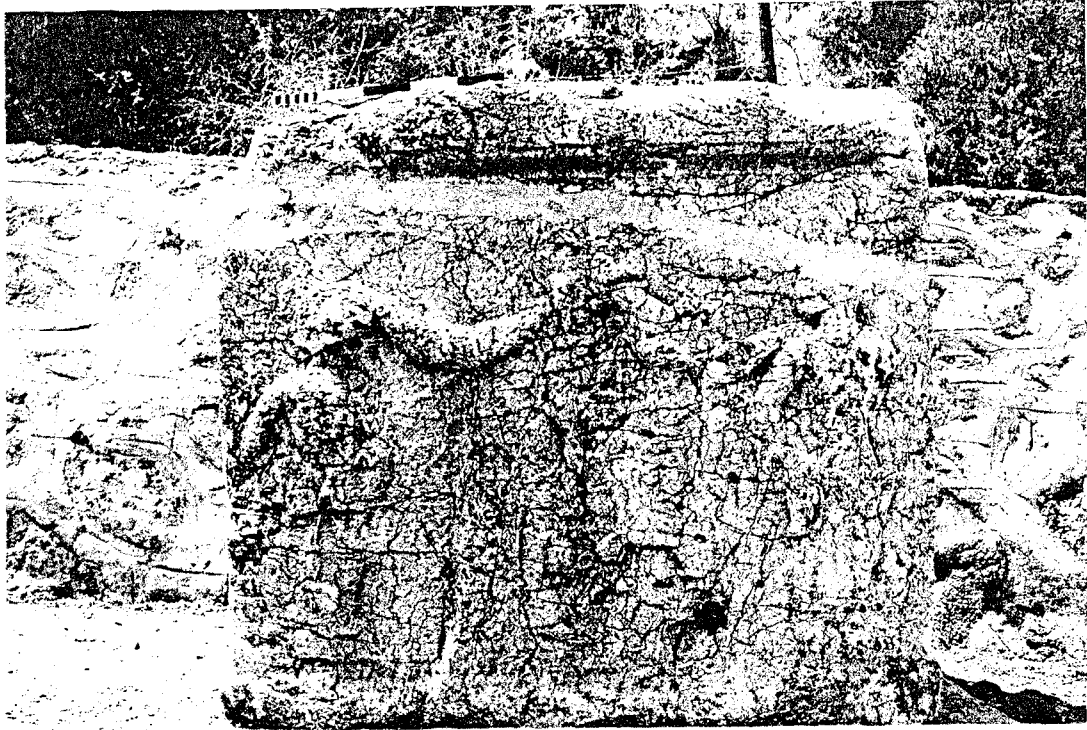
O.-S 3 (Olosada (Avşar)-Sunak veya Lahit)

O.-S 3 (Olosada (Avşar)-Sunak veya Lahit)

O.-S 3 (Olosada (Avşar)-Sunak veya Lahit)

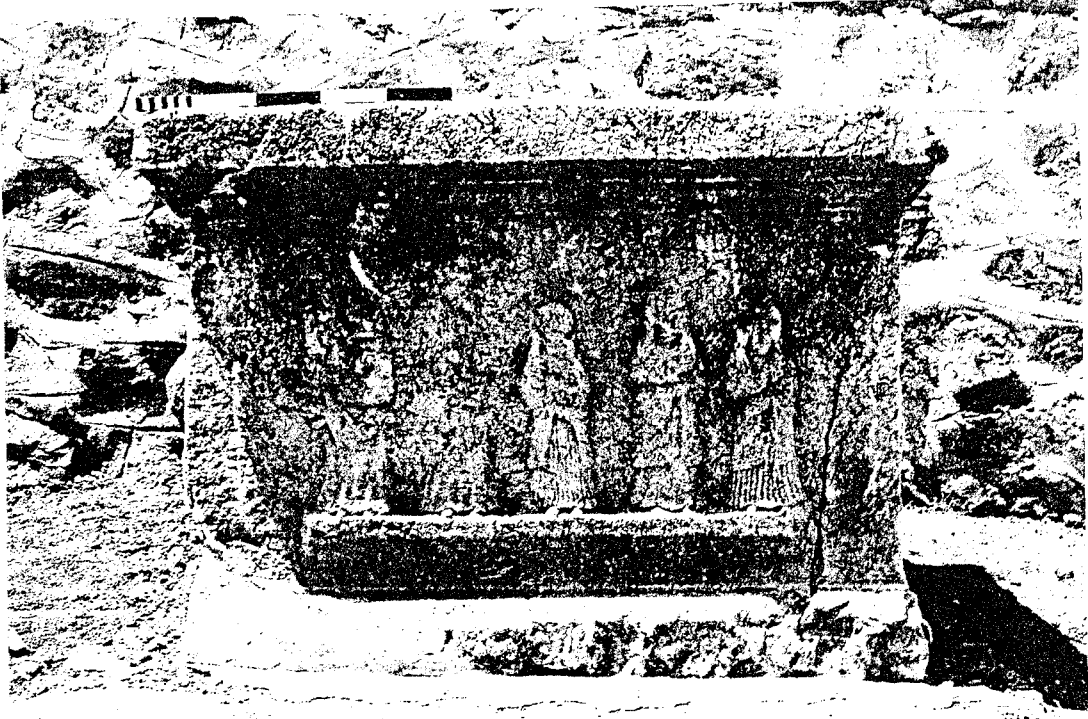
O.-S 4 (Olosada (Avşar)-Sunak veya Lahit)

O.-S 4 (Olosada (Avşar)-Sunak veya Lahit)

O-S 4 (Olosada (Avşar)-Sunak veya Lahit)

O.-S 5 (Olosada (Avşar)-Sunak veya Lahit)

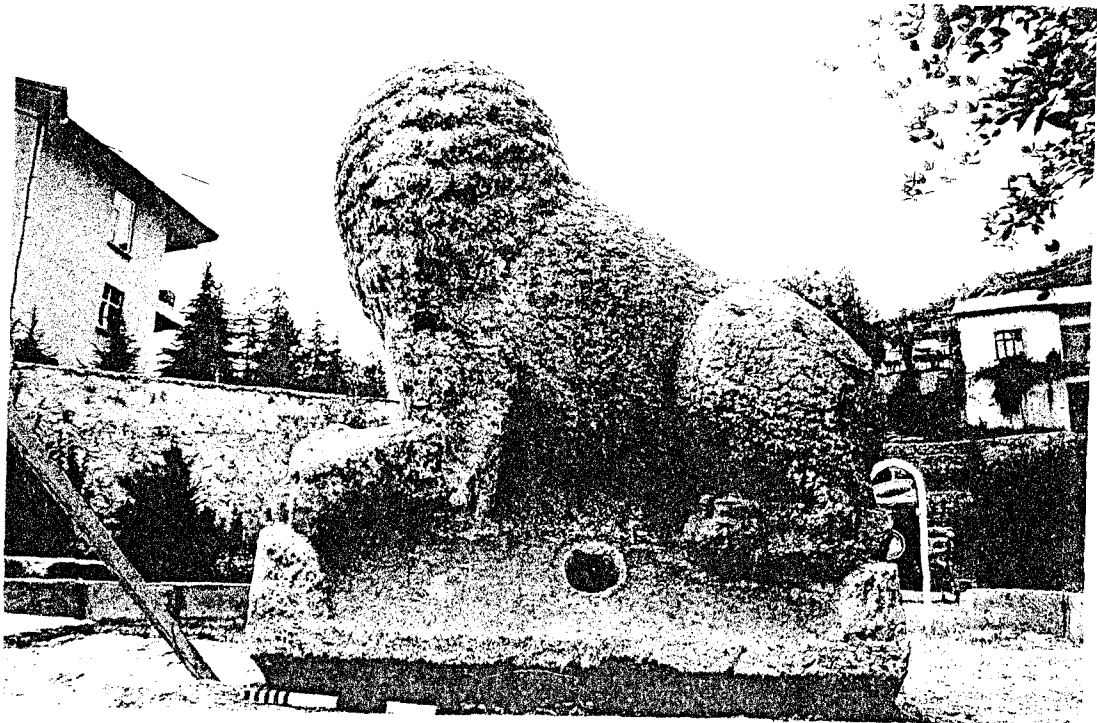
O.-S 5 (Olosada (Avşar)-Sunak veya Lahit)

O.-S 5 (Olosada (Avşar)-Sunak veya Lahit)

O.-LK 1 (Olosada (Avşar)-Lahit Kapağı)

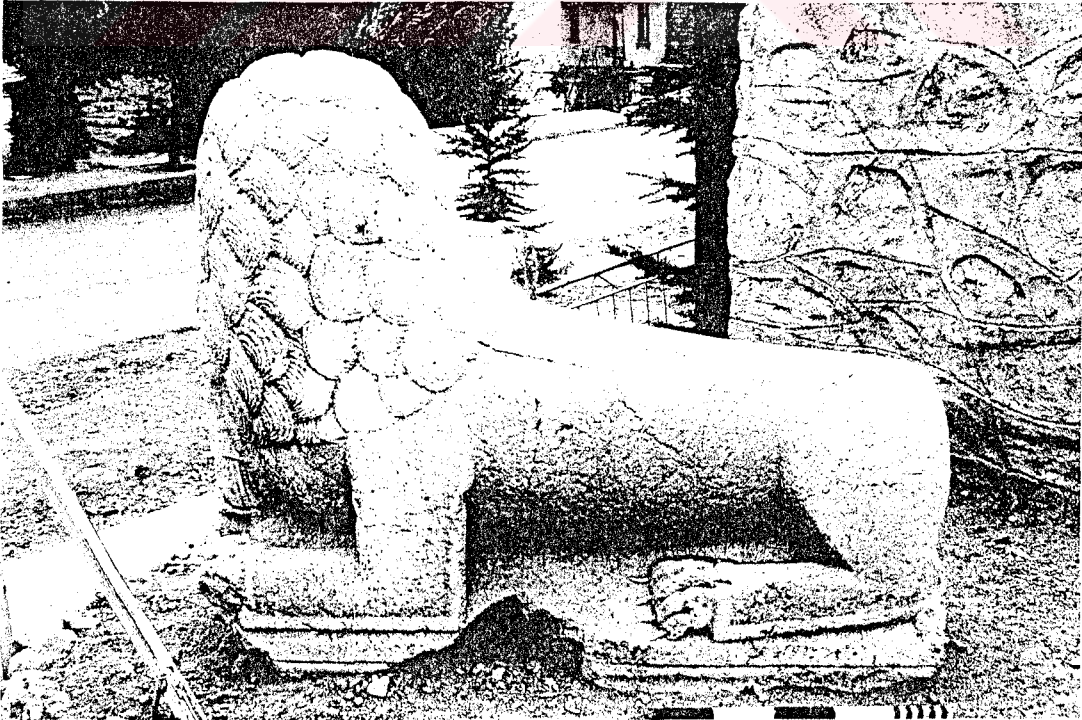
O.-LK 1 (Olosada (Avşar)-Lahit Kapağı)

O.-LK 1 (Olosada (Avşar)-Lahit Kapağı)

O.-LK 2 (Olosada (Avşar)-Lahit Kapağı)

O.-LK 2 (Olosada (Avşar)-Lahit Kapağı)

O.-LK 2 (Olosada (Avşar)-Lahit Kapağı)

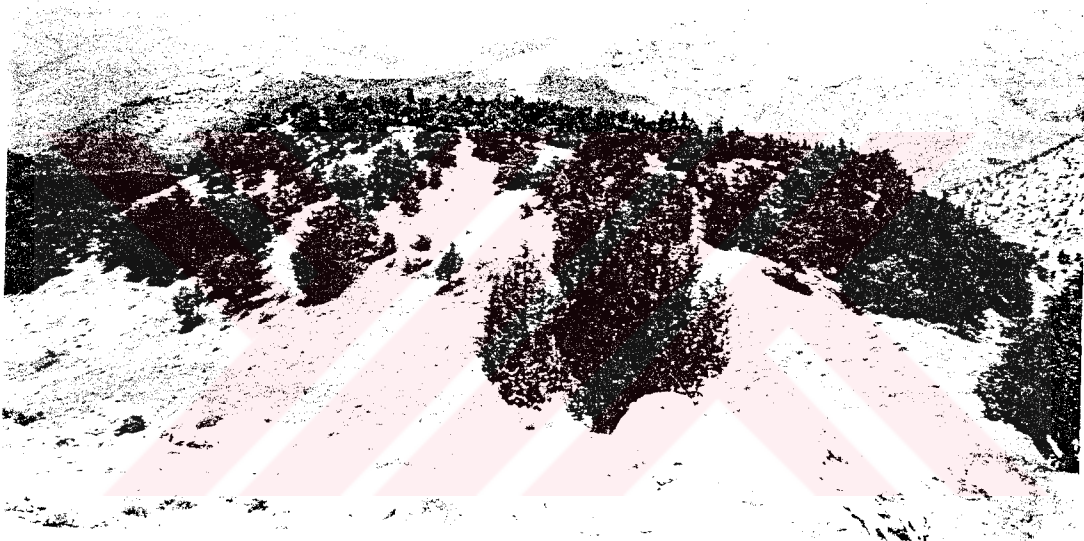
O.-YA 1 (Olosada (Avşar)-Yazıtlı Blok)

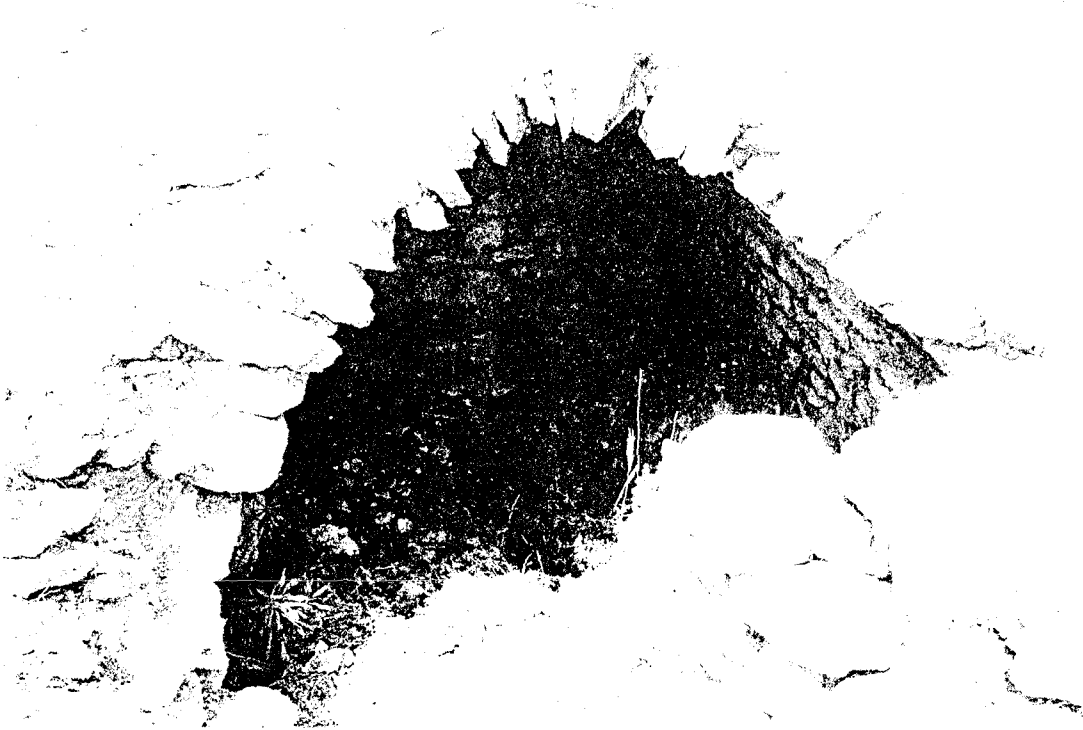
O.-SE 1 (Olosada (Avşar)-Seramik)

O.-SE 2 (Olosada (Avşar)-Seramik)

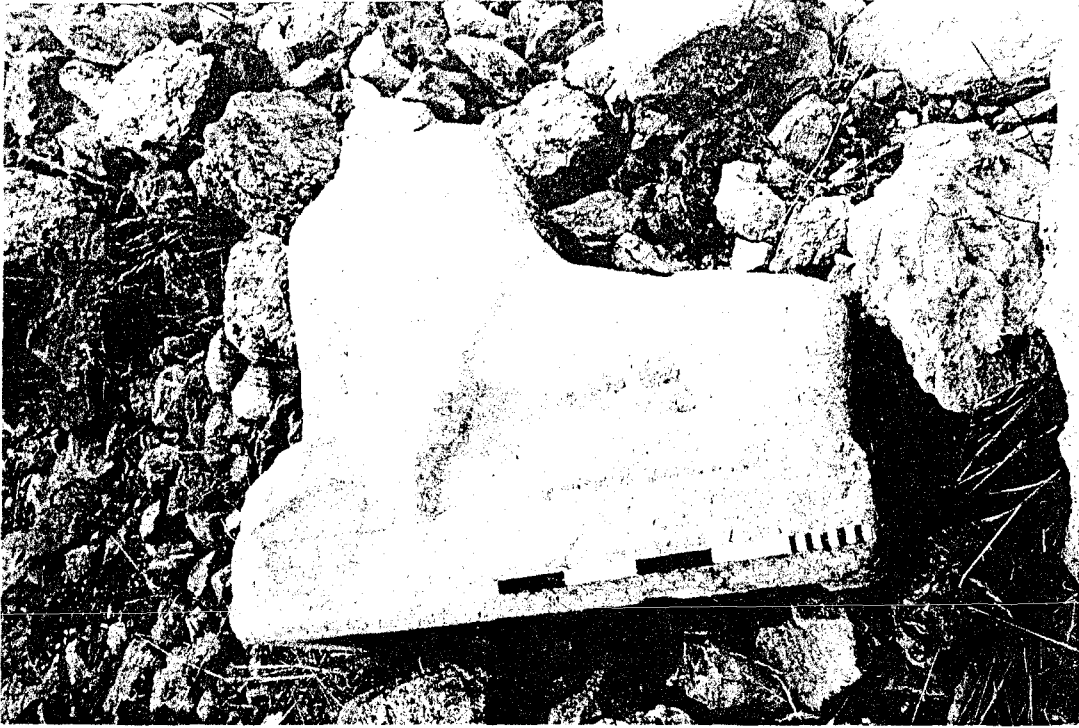
PA.-1 (Papyrion (Bağdat Kırı?)-Kalıntılar Sahası, Genel Görünüm)

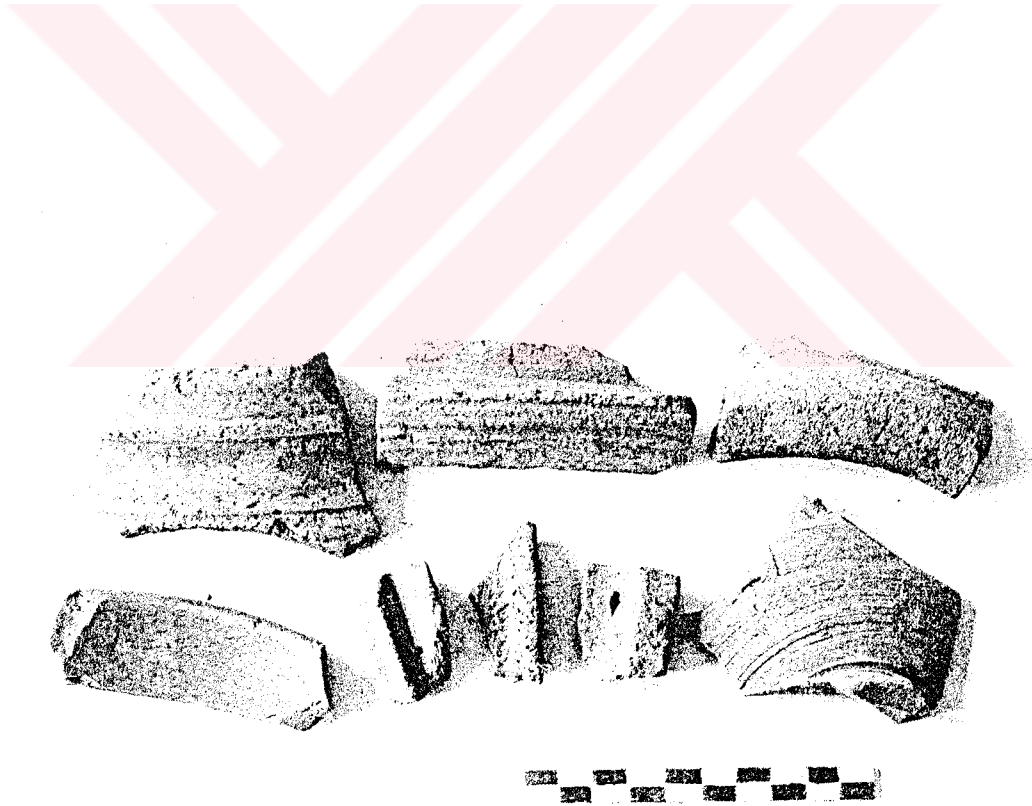
PA.-2 (Papyrion (Bağdat Kırığı)-Yer altı Tonozlu Mezarı)

PA.-2 (Papyrion (Bağdat Kırığı)-Yer altı Tonozlu Mezarı, Detay)

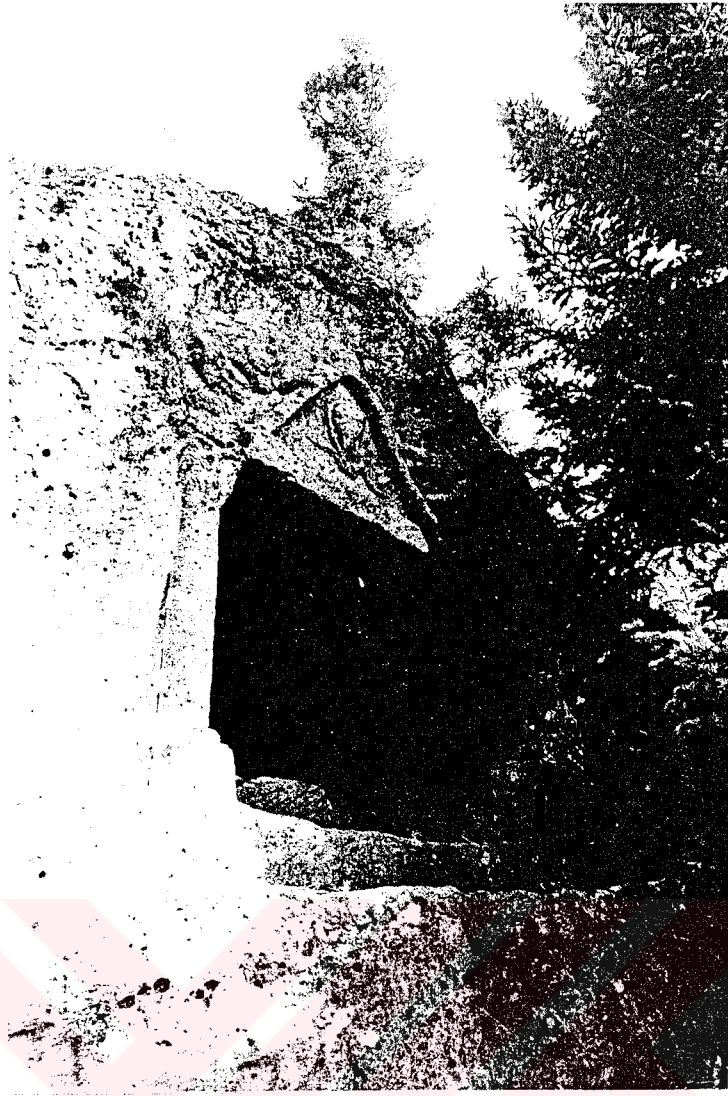
PA.-LK 1 (Papyrion (Bağdat Kırı?)-Lahit Kapağı)

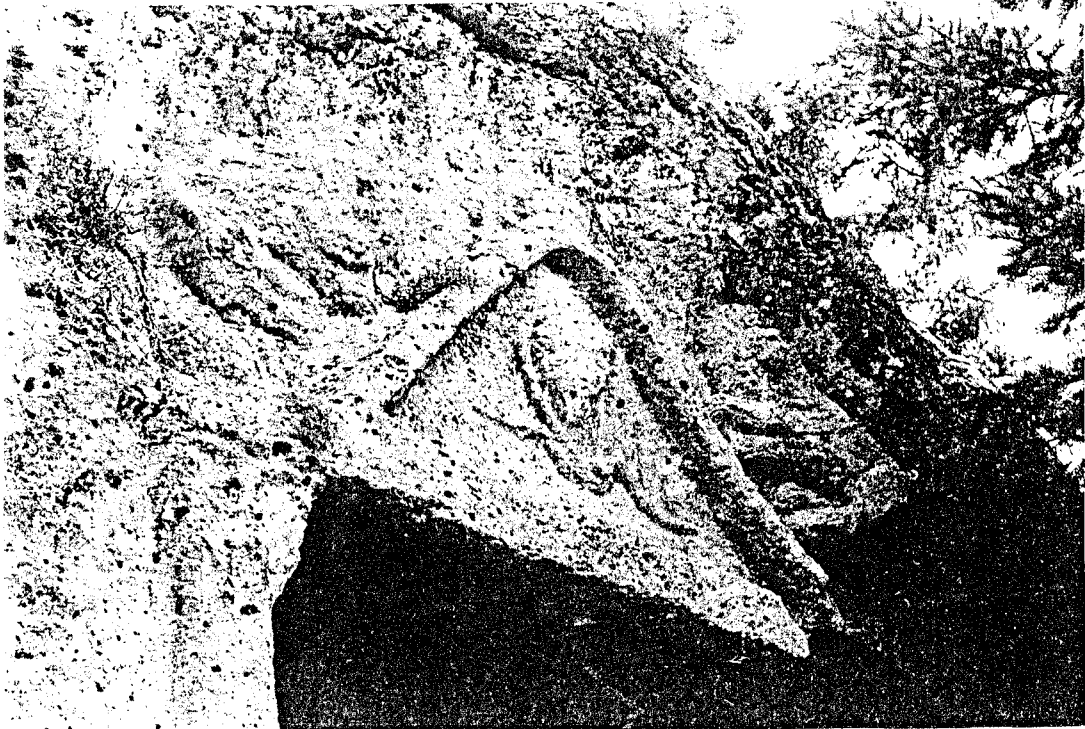
PA.-SE 1 (Papyrion (Bağdat Kırı?)-Seramik)

PHA.-1 (Pharax (Fariske-Göktepe) Köristanı, Genel Görünüm)

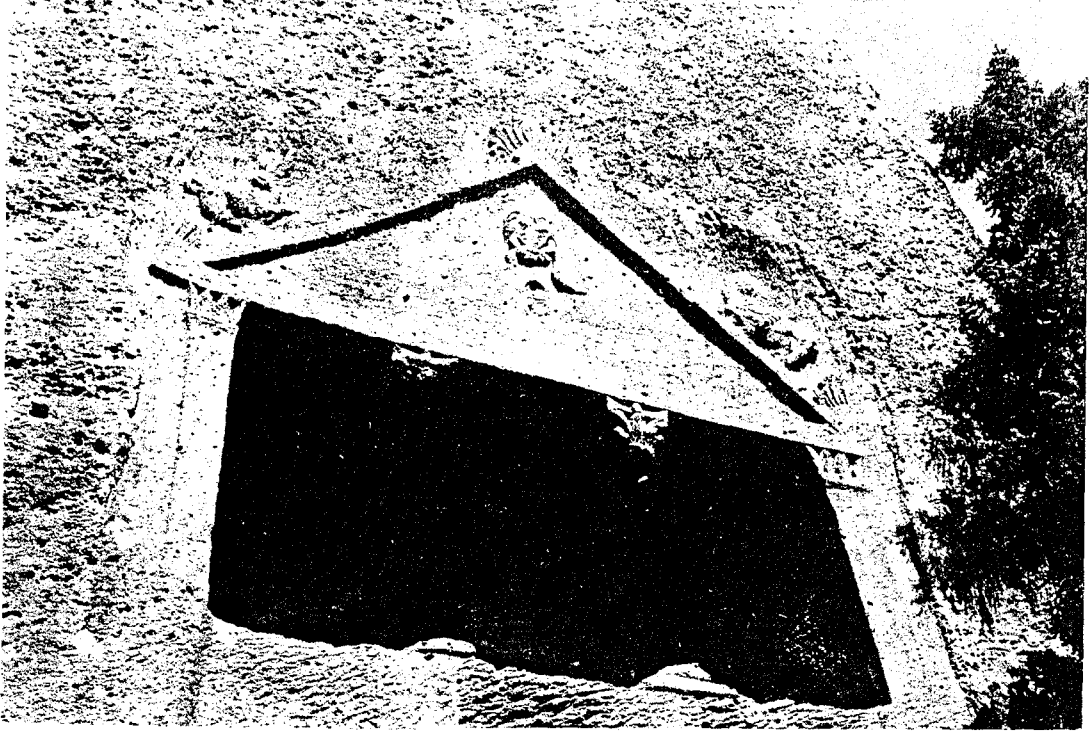
PHA.-KM 1(Pharax (Fariske-Göktepe) Köristanı-Kaya Mezarı)

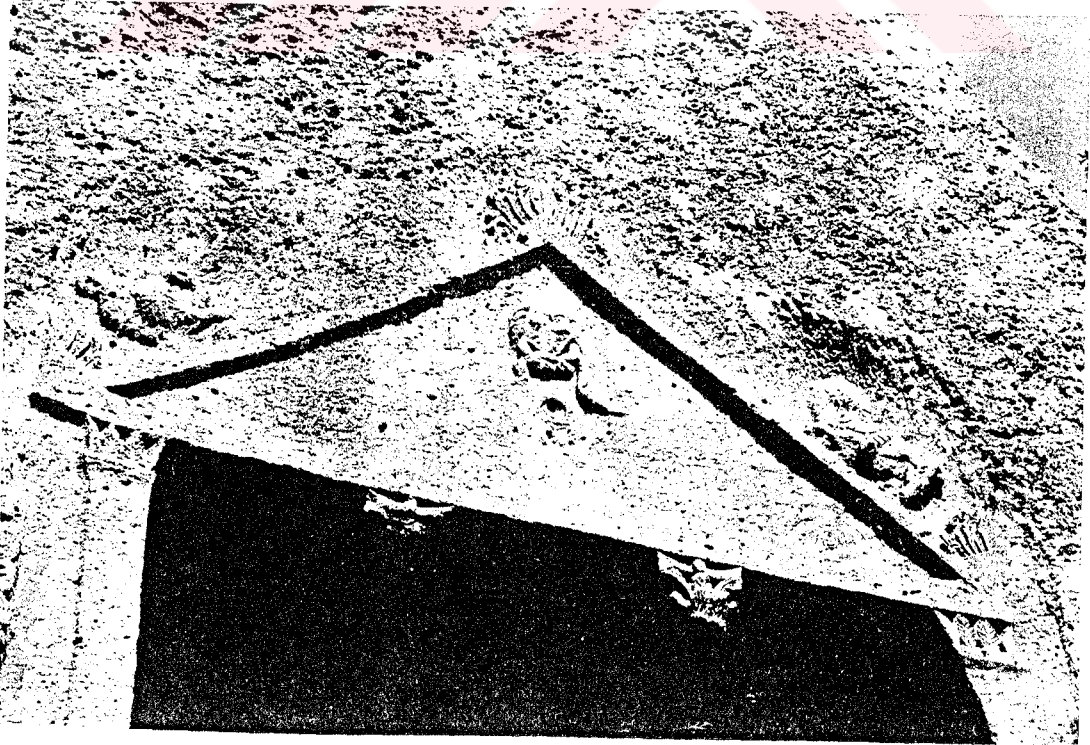
PHA.-KM 1(Pharax (Fariske-Göktepe) Köristanı-Kaya Mezarı)

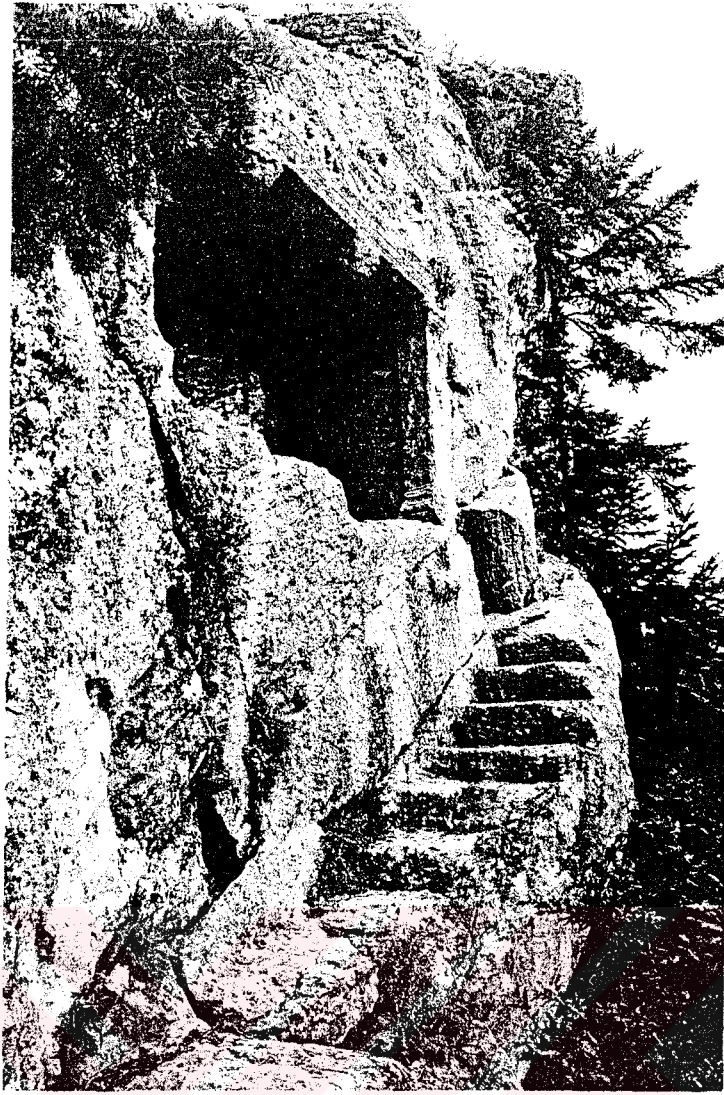
PHA.-KM 1(Pharax (Fariske-Göktepe) Köristanı-Kaya Mezarı)

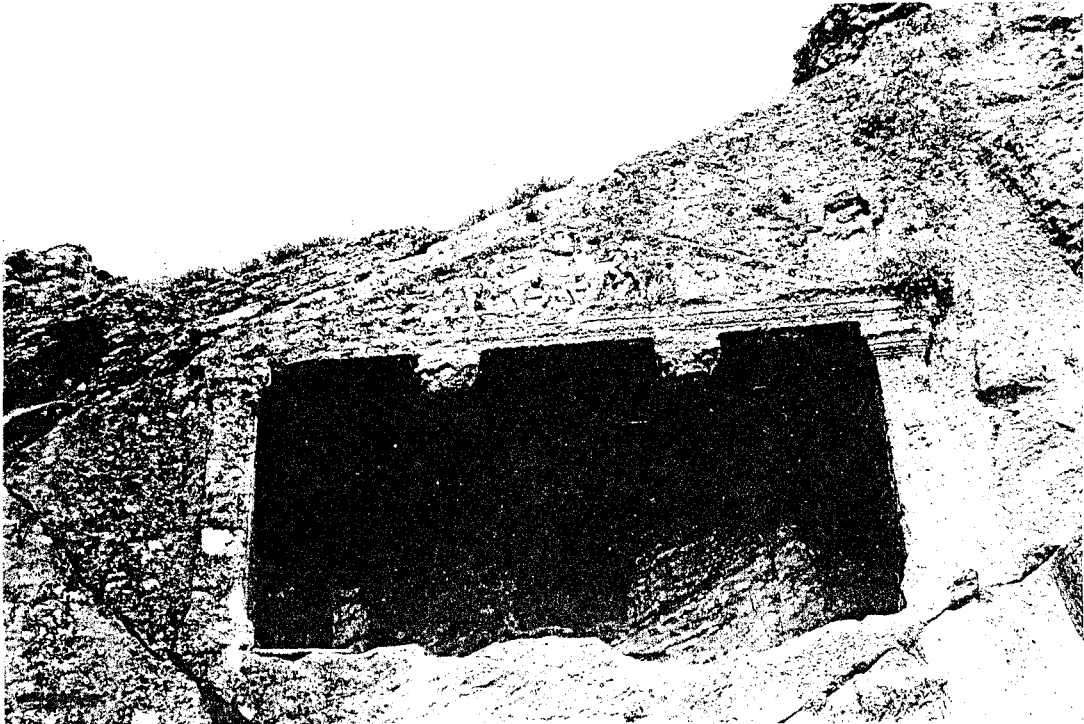
PHA.-KM 2 (Pharax (Fariske-Göktepe) Köristanı-Kaya Mezarı)

PHA.-KM 2 (Pharax (Fariske-Göktepe) Köristanı-Kaya Mezarı)

PHA.-KM 3 (Pharax (Fariske-Göktepe) Köristanı-Kaya Mezarı)

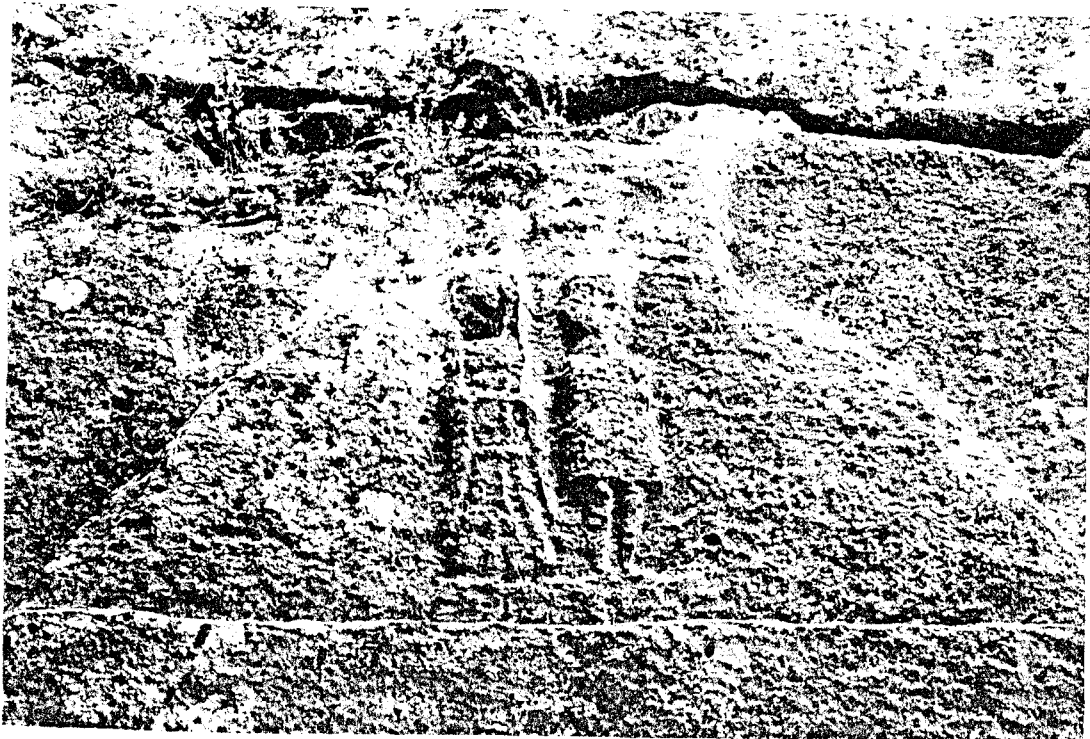
PHA.-KM 3 (Pharax (Fariske-Göktepe) Köristanı-Kaya Mezarı)

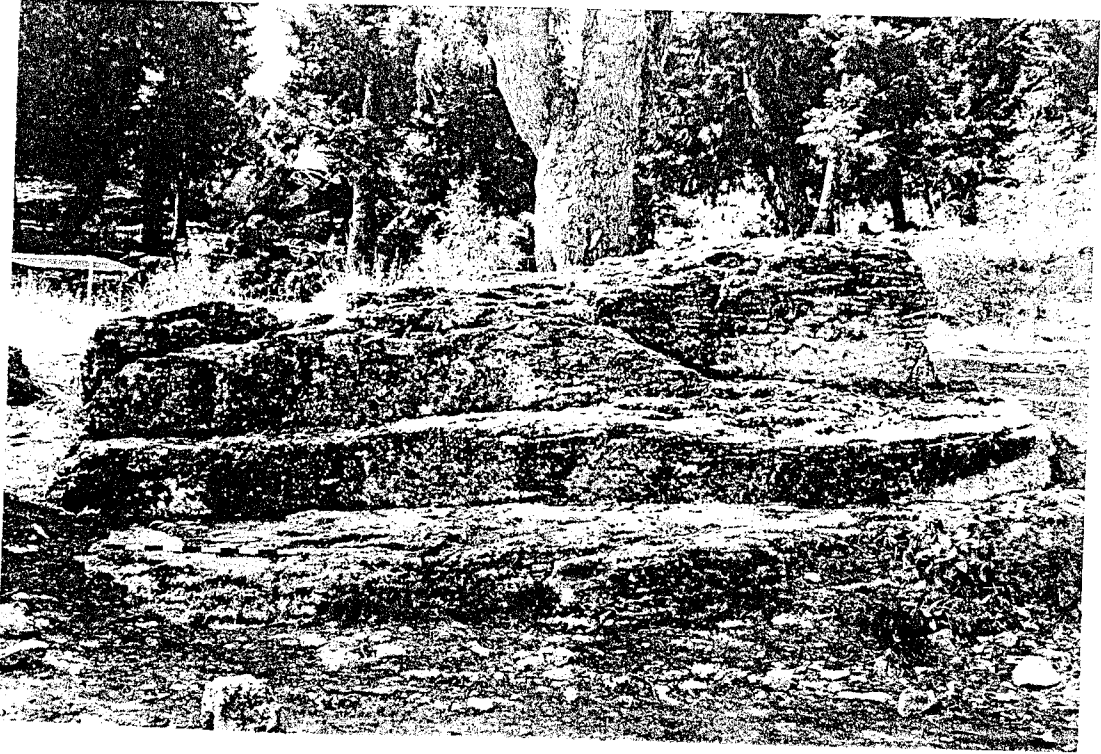
PHA.-KM 3 (Pharax (Fariske-Göktepe) Kōristanı-Kaya Mezarı)

PHA.-KM 4 (Pharax (Fariske-Göktepe) Köristanı-Kaya Mezarı)

PHA.-KM 4 (Pharax (Fariske-Göktepe) Köristanı-Kaya Mezarı)

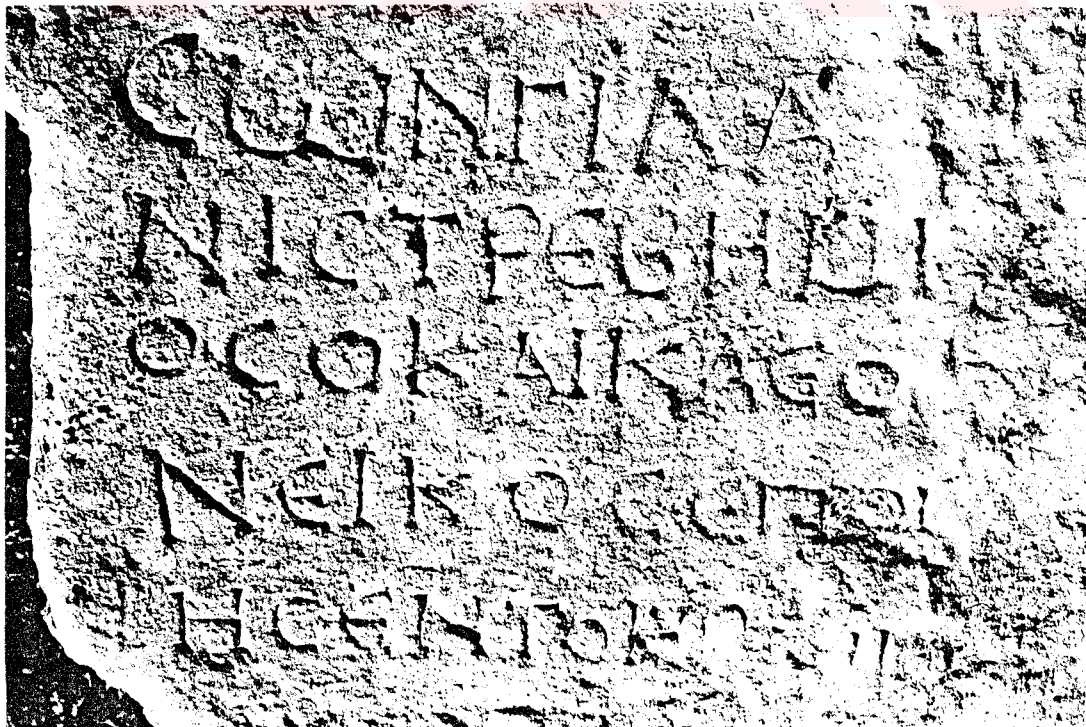
PHA.-KB 1 (Pharax (Fariske-Göktepe) Köristanı-Basamaklı Kaya Anıtı)

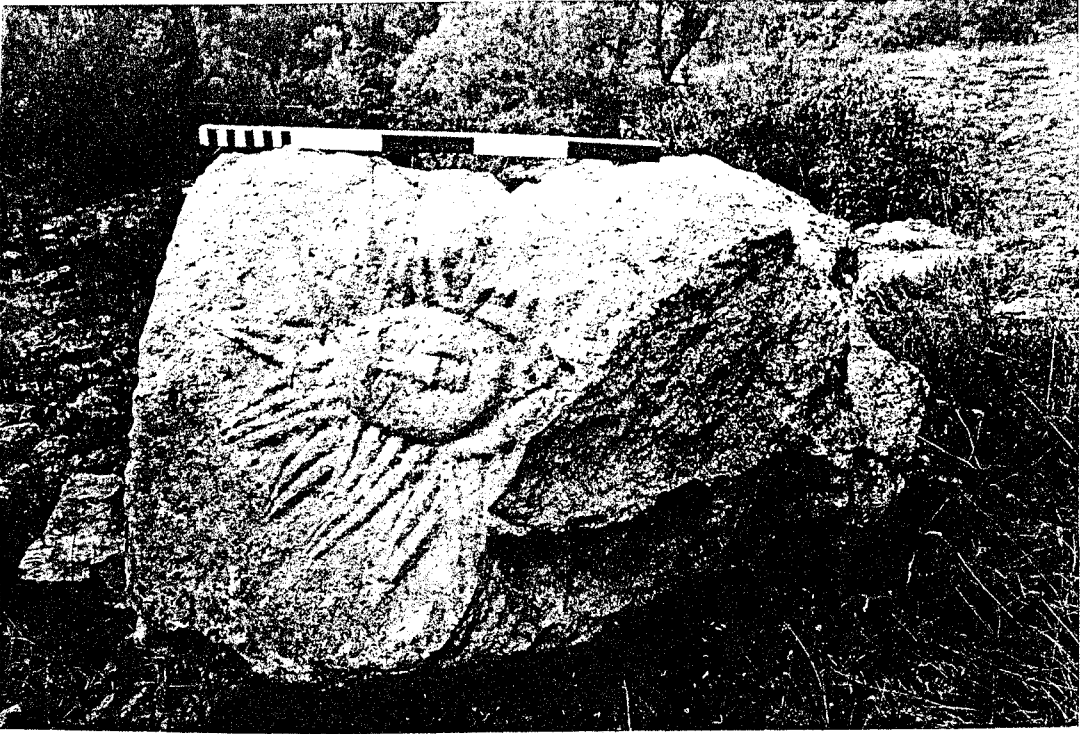
PHA.-KB 2 (Pharax (Fariske-Göktepe) Köristanı-Basamaklı Kaya Anıtı)

PHA.-LG 1 (Pharax (Fariske-Göktepe) Pirallar-Lahit Gövdesi)

PHA.-LG 1 (Pharax (Fariske-Göktepe) Pirallar-Lahit Gövdesi, Yazıt Detayı)

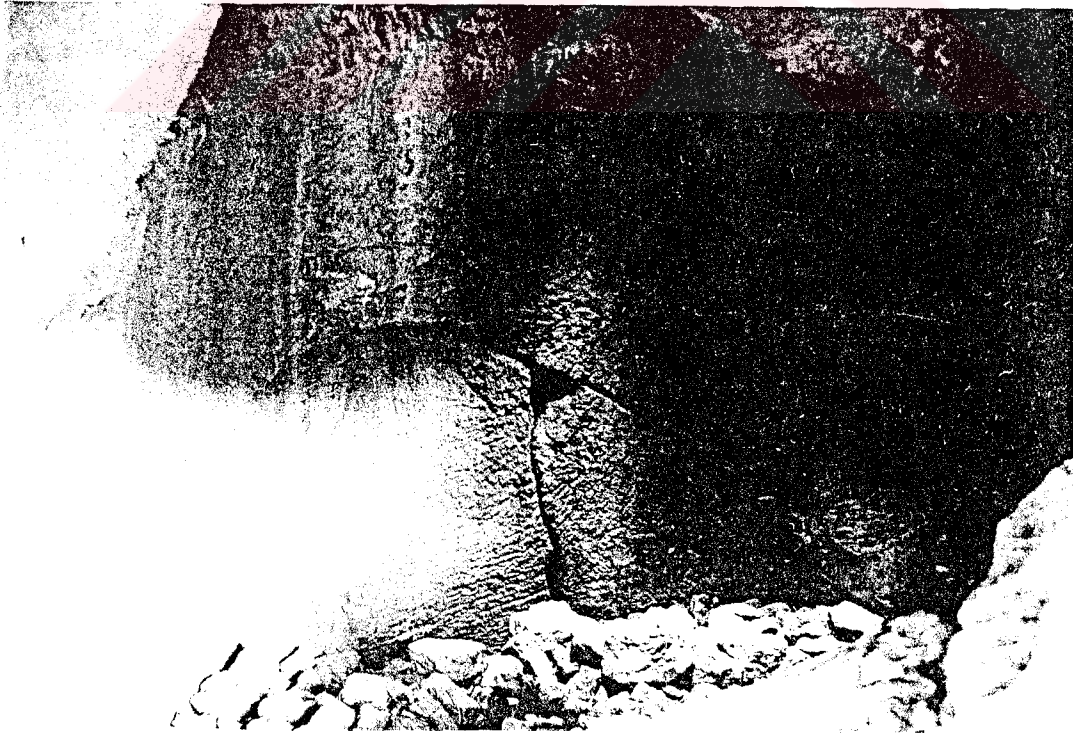
PHA.-LG 2 (Pharax (Fariske-Göktepe) Pirallar-Lahit Gövdesi)

PHA.-2 (Pharax (Fariske-Göktepe) Hacı Alaaddin (Hacelardı)-Kaya Mezarı)

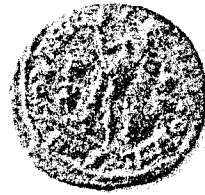
PHA.-3 (Pharax (Fariske-Göktepe) Kale Boğazı-Ortaçağ Kulesi

PHA.-4 (Pharax (Fariske-Göktepe) Kale Boğazı-Ortaçağ Kulesi Sarnıcı)

PHA.-HE 1 (Pharax (Fariske-Göktepe)-Heykel)

PHA.-Sİ 1 (Pharax (Fariske-Göktepe)-Sikke (Constantinus-307-337))

PHA.-SE 1 (Pharax (Fariske-Göktepe)-Seramik)

PHİ.-1 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)-Kalıntılar Sahasından Genel Görünüm)

PHİ.-2 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)-Kalıntılar Sahasından Genel Görünüm)

PHİ.-3 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)-Kent Sikkesi (Ziegler, 1988, No:277'den)

PHİ.-4 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)-Kent Sikkesi (Ziegler, 1988, No:281'den)

PHİ.-5 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)-Kent Sikkesi (Ziegler, 1988, No:285'ten)

PHİ.-6 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)-Kent Sikkesi (Ziegler, 1988, No:290'dan)

PHİ.-7 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)-Kent Sikkesi (Ziegler, 1988, No:292'den)

PHİ.-8 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)-Lahit Kapağı)

PHİ.-9 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)-Lahit Kapağı)

PHİ.-10 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)-Lahit Kapağı)

PHİ.-11 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)-Lahit Kapağı)

PHİ.-12 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)-Kaya Mezarı)

PHİ.-13 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)-Kaya Mezarı)

PHİ.-LG 1 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)-Lahit Gövdesi)

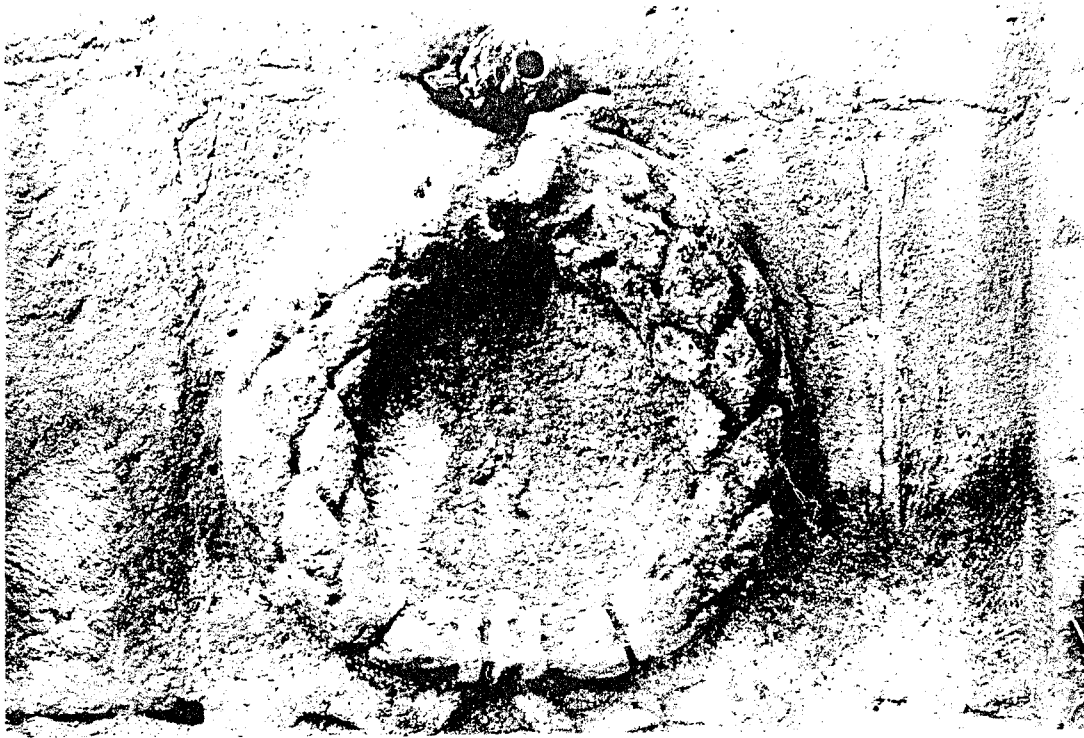
PHİ.-14 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)-Kaya Merdiveni)

PHI.-15 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)-Mimari Parça)

PHI.-16 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)-Mimari Parça)

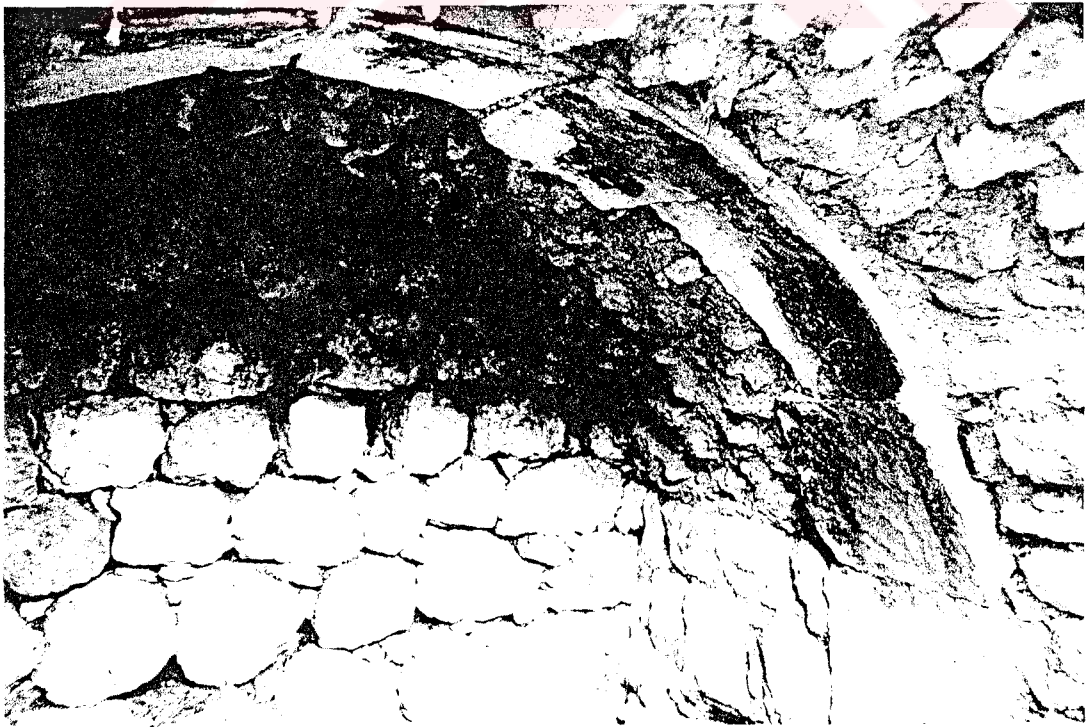
PHİ.-17 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)-Zafer Çelengi)

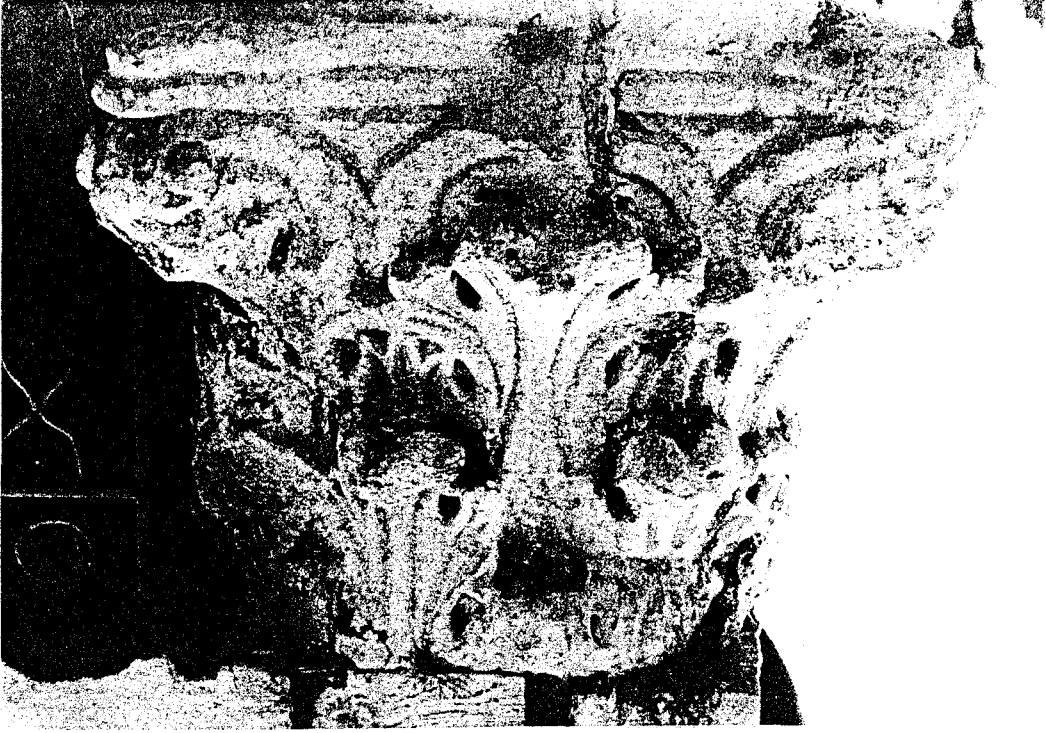
PHİ.-18 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)-Sütun Kaidesi)

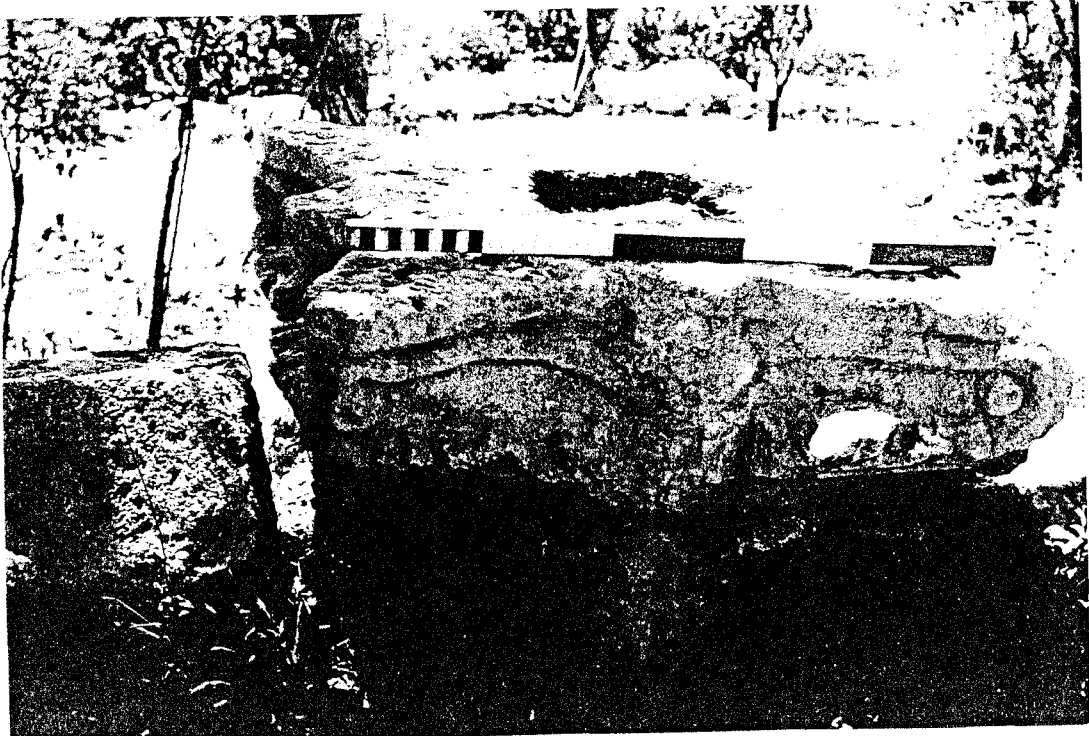
PHİ.-P1 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki) Pazar Koyağı-Mimari Kalıntı)

PHİ.-P1 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki) Pazar Koyağı-Mimari Kalıntı)

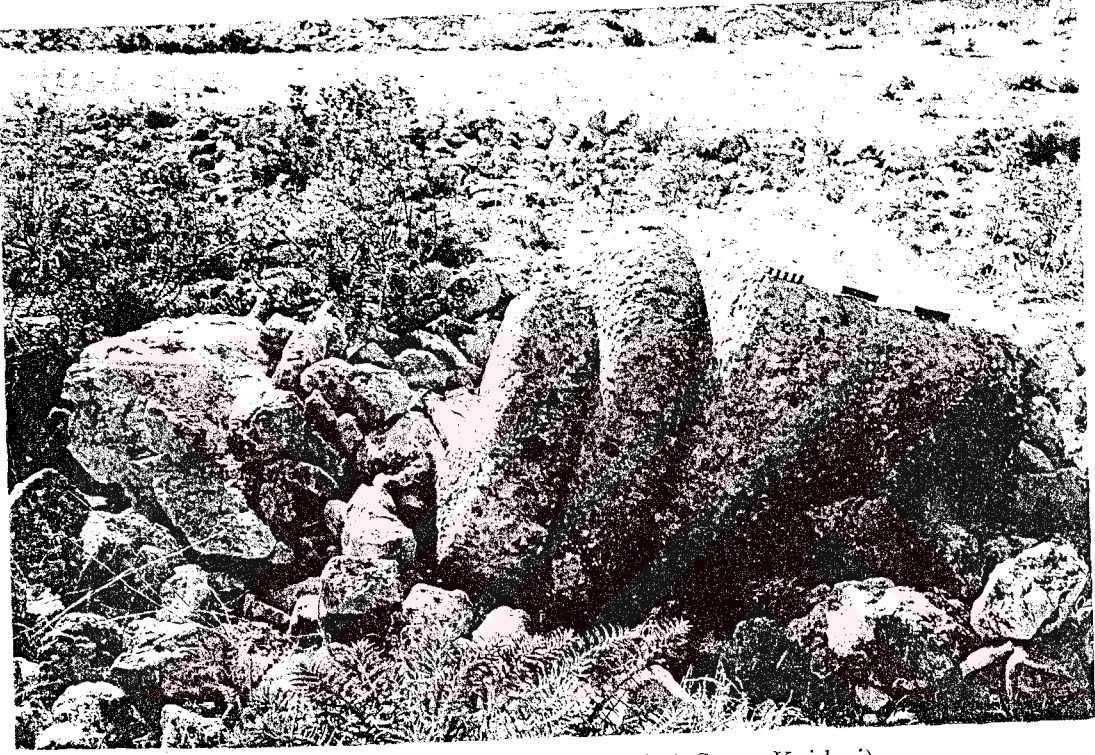
S.-SB 3 (Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)-Sütun Başlığı)

S.-SB 4 (Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)-Sütun Başlığı)

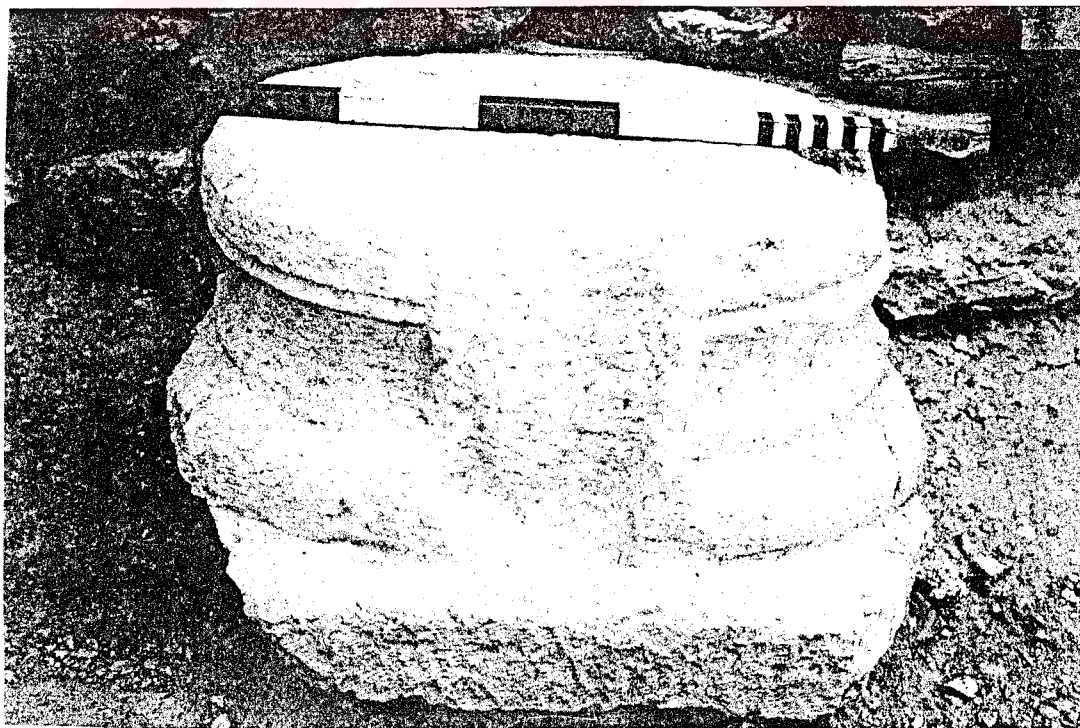
S.-SB 5 (Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)-Sütun Başlığı)

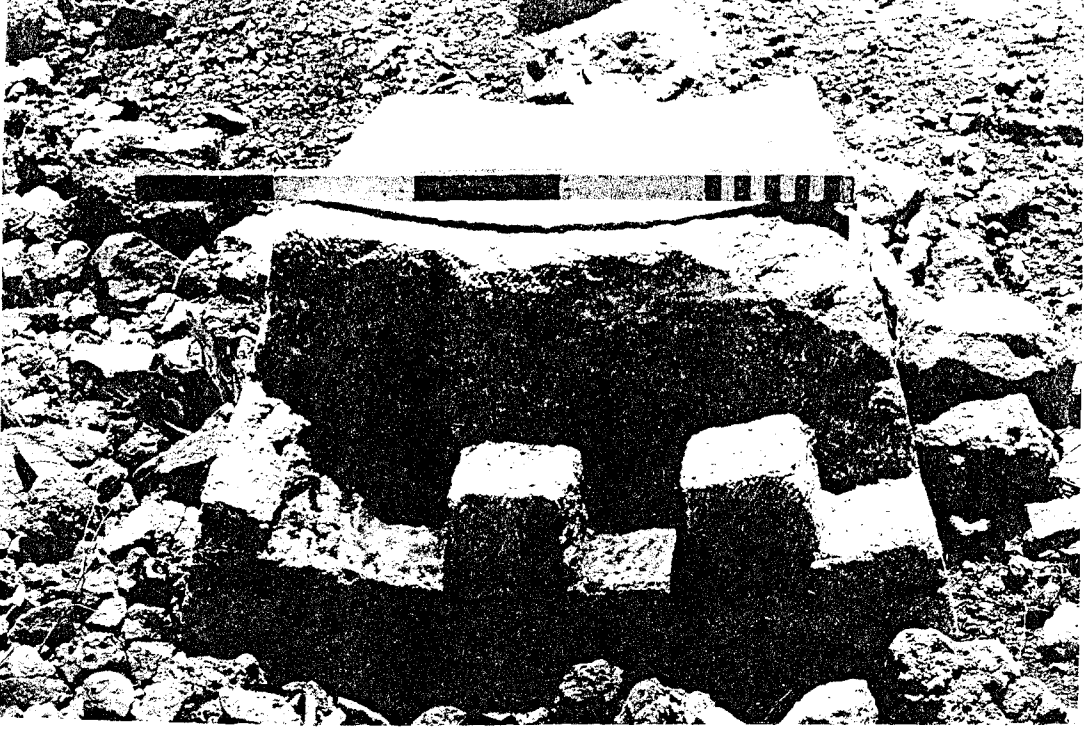
S.-S 2 (Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)-Sütun Kaidesi)

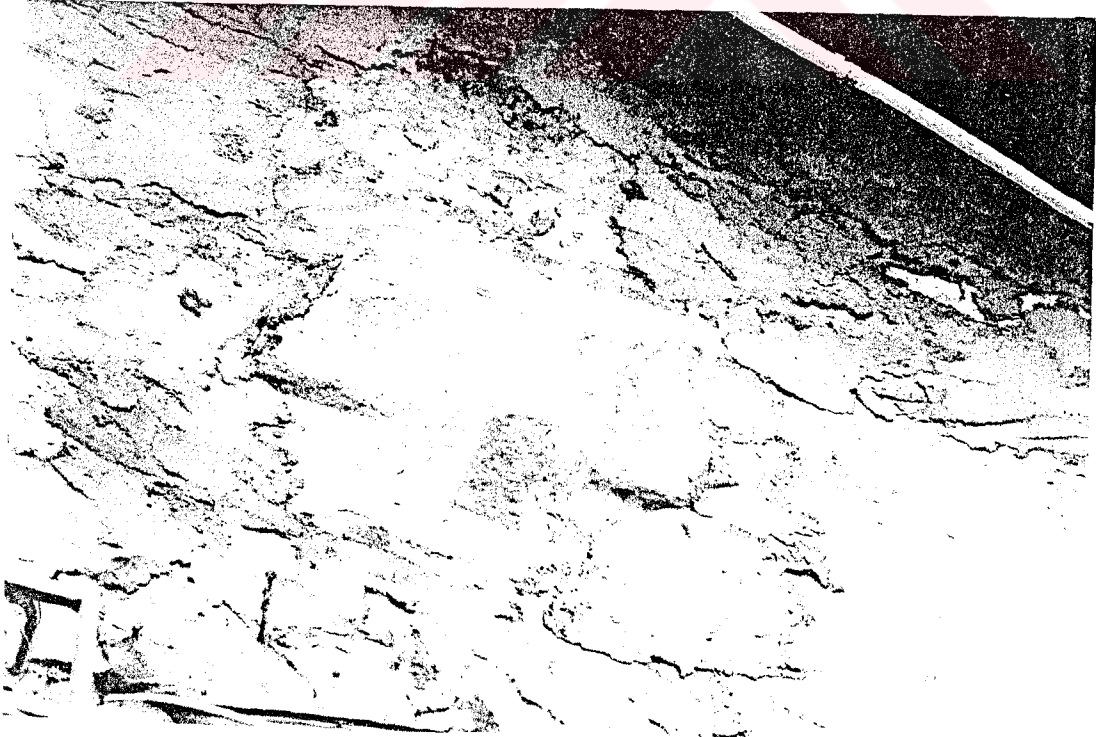
S.-S 3 (Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)-Sütun Kaidesi)

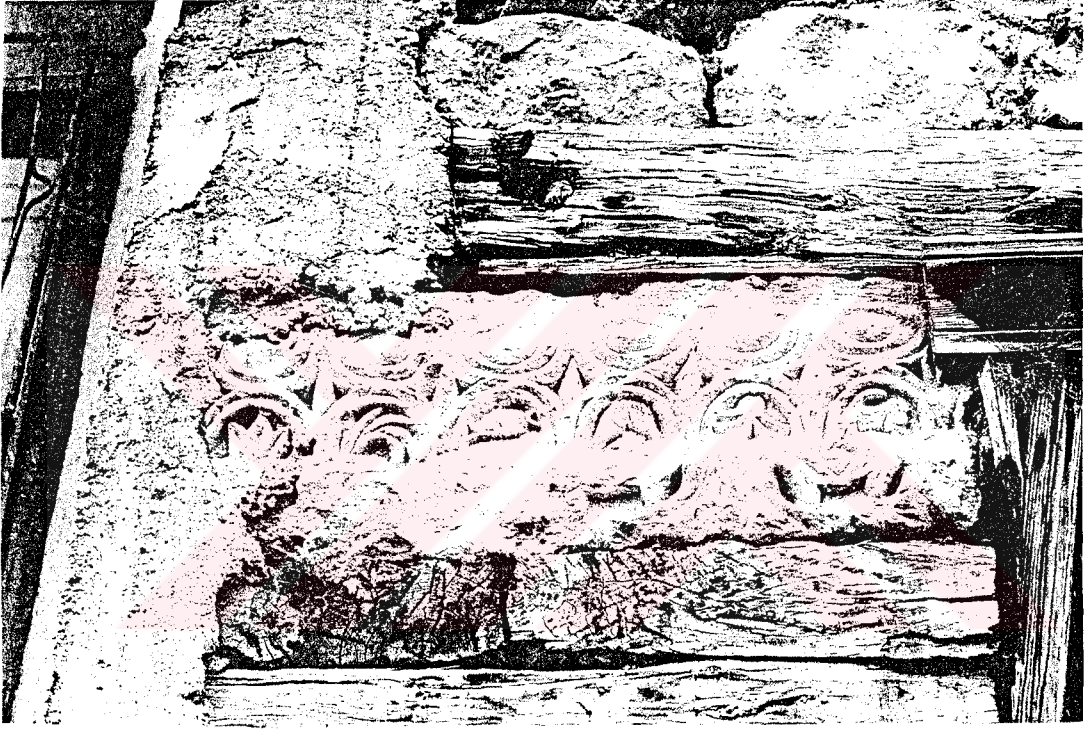
S.-S 4 (Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)-Sütun Kaidesi)

S.-S 5 (Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)-Mimari Parça)

S.-S 6 (Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)-Mimari Parça)

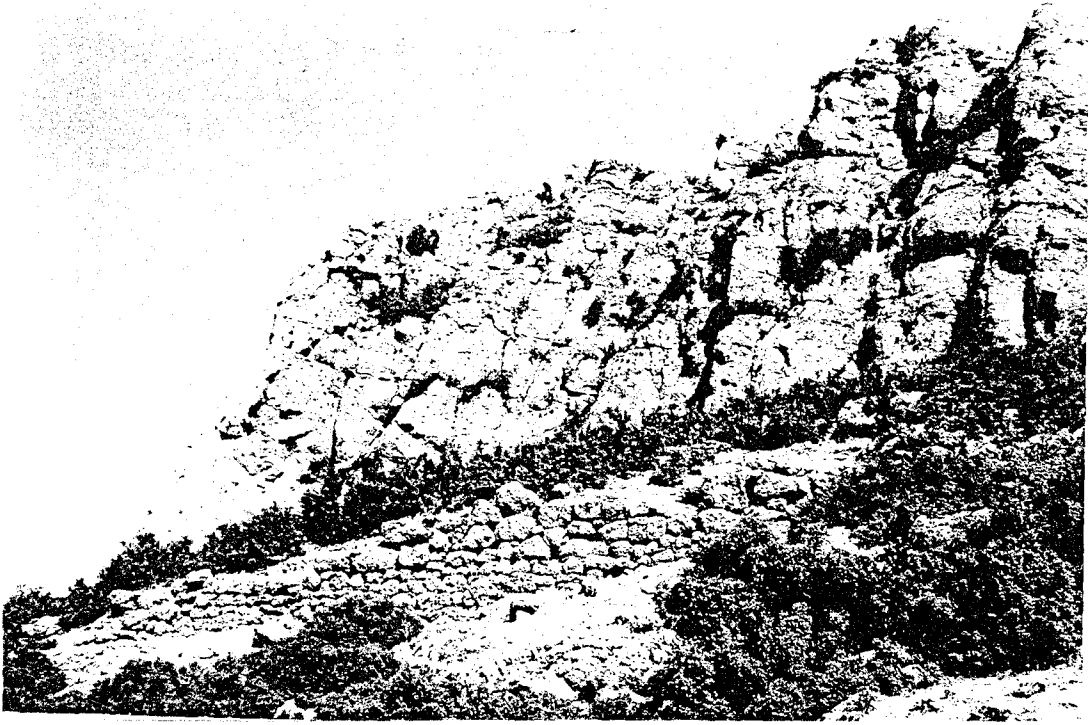
S.-S 7 (Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)-Mimari Parça)

S.-S 8 (Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)-Antik Mimari Kalıntı ve Üzerinde Yükselen Modern Ev)

S.-S 9 (Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)-Antik Mimari Kalıntı ve Üzerinde Yükselen Modern Ev)

S.-S 10 (Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)-Yerleşim Alanı ile Nekropol Sahasını Ayıran Duvar Kalıntısı)

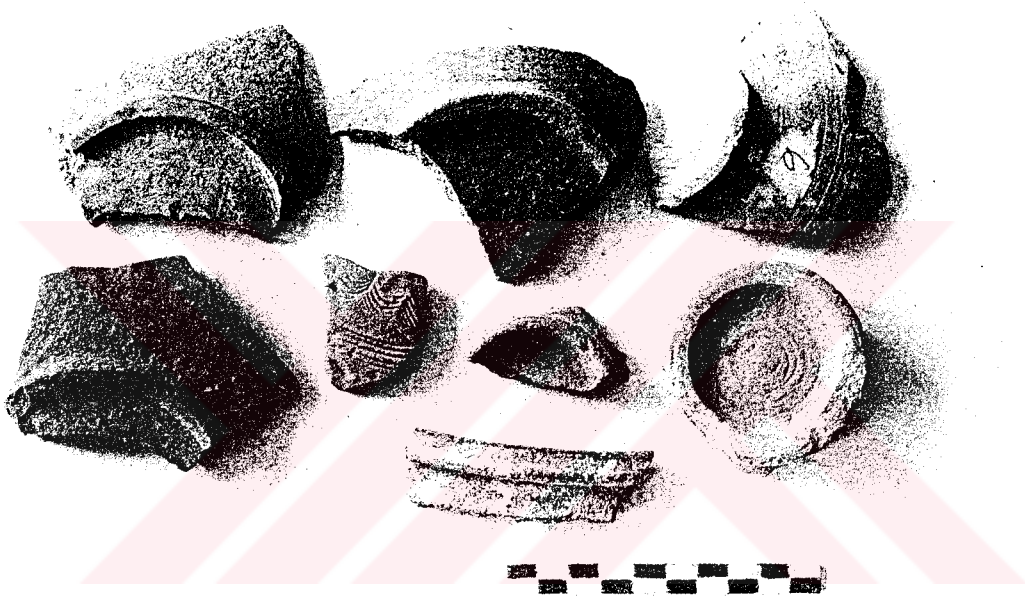
S.-T 1 (Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)-Testi)

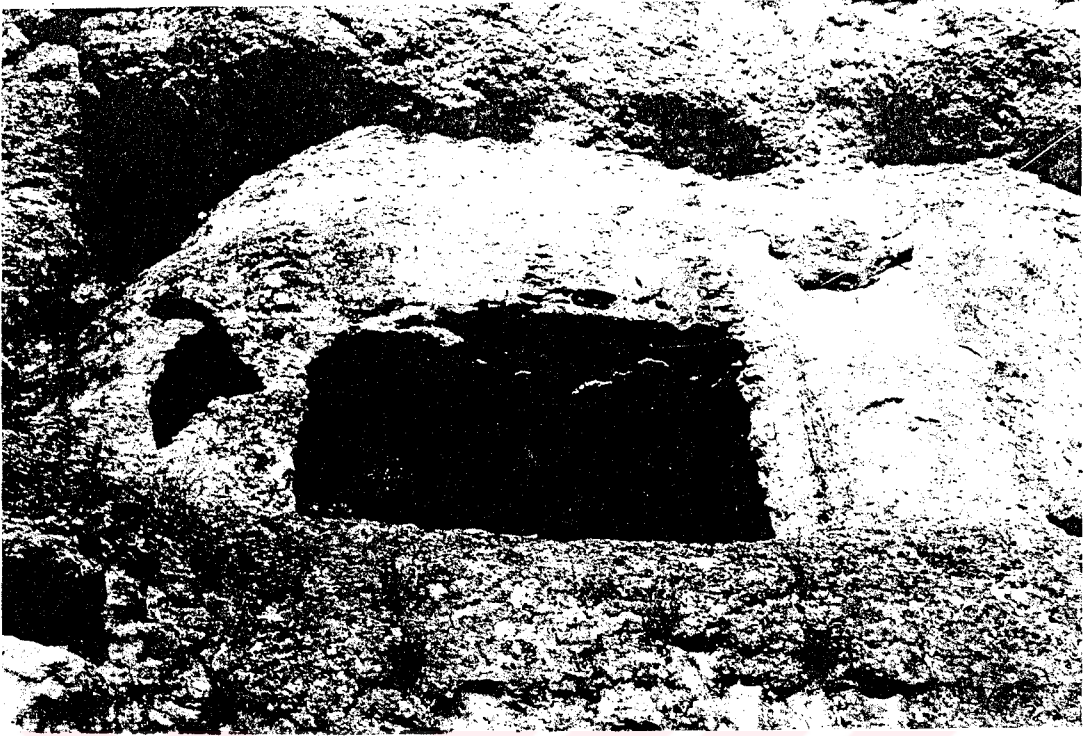
S.-Sİ 1 (Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)-Sikke (Trajan-98-117))

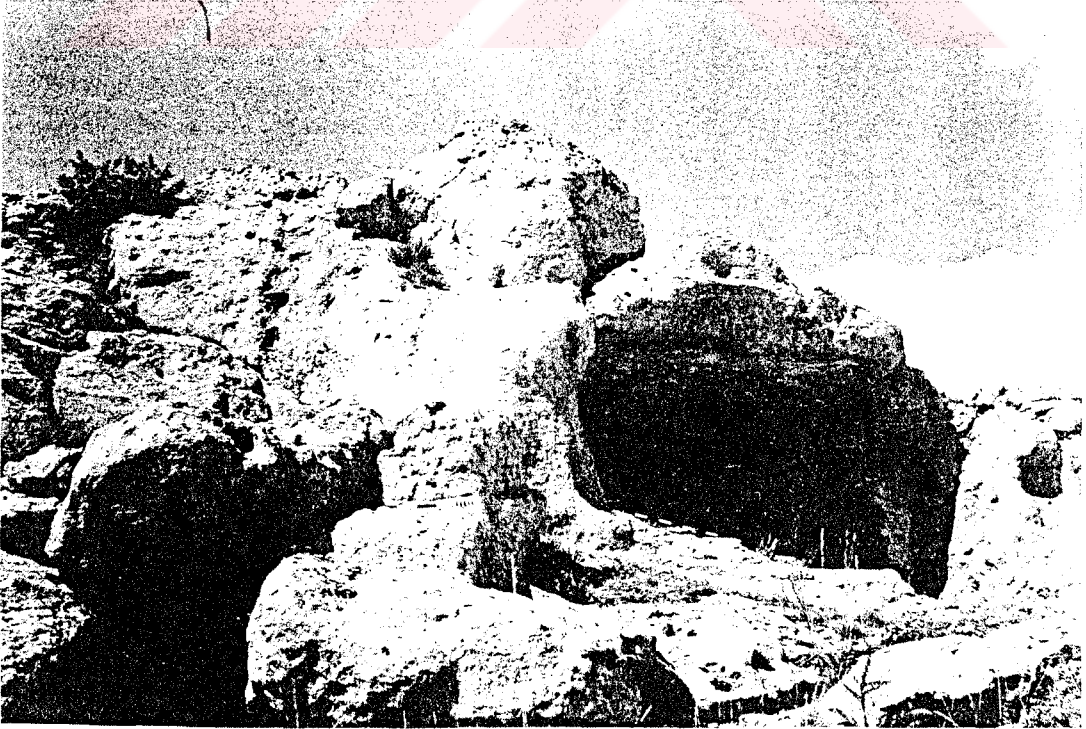
S.-Sİ 1 (Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)-Sikke (Trajan-98-117))

S.-SE 1 (Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)-Seramik)

U.-1 Uğurlu Köristanı-Kaya Mezarı)

U.-2 Uğurlu Köristanı-Kaya Mezarı)

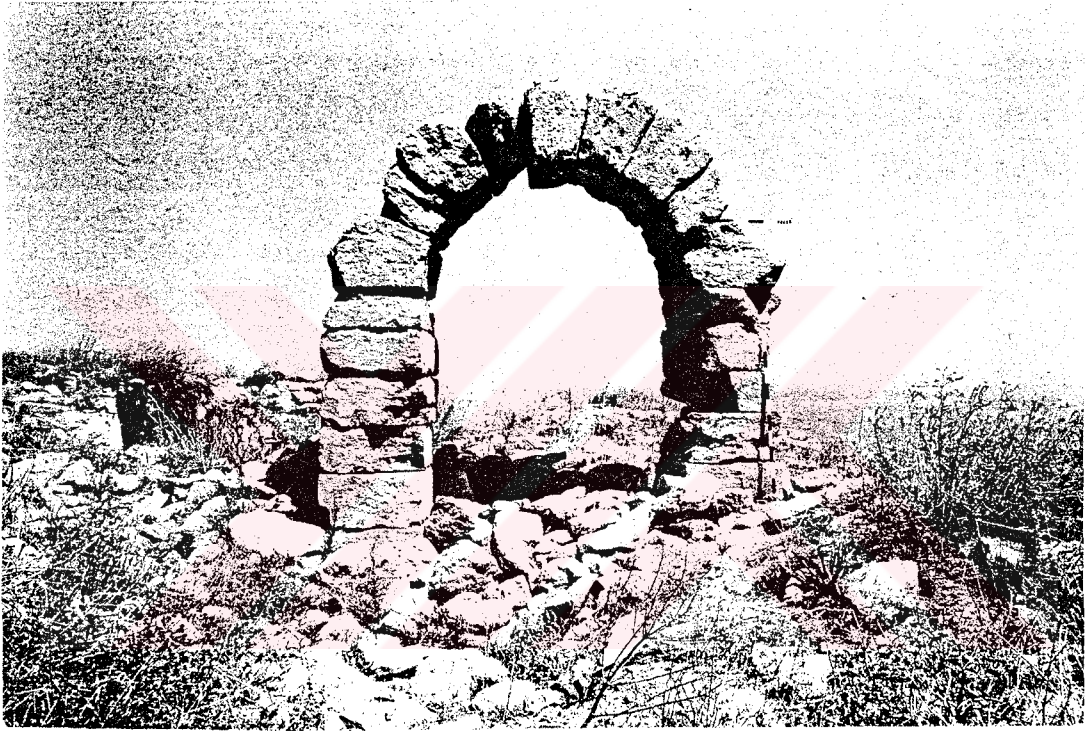
U.-3 Uğurlu Köristanı-Sunu Çukurları)

U.-4 Uğurlu Köristanı-Sunu Çukurları)

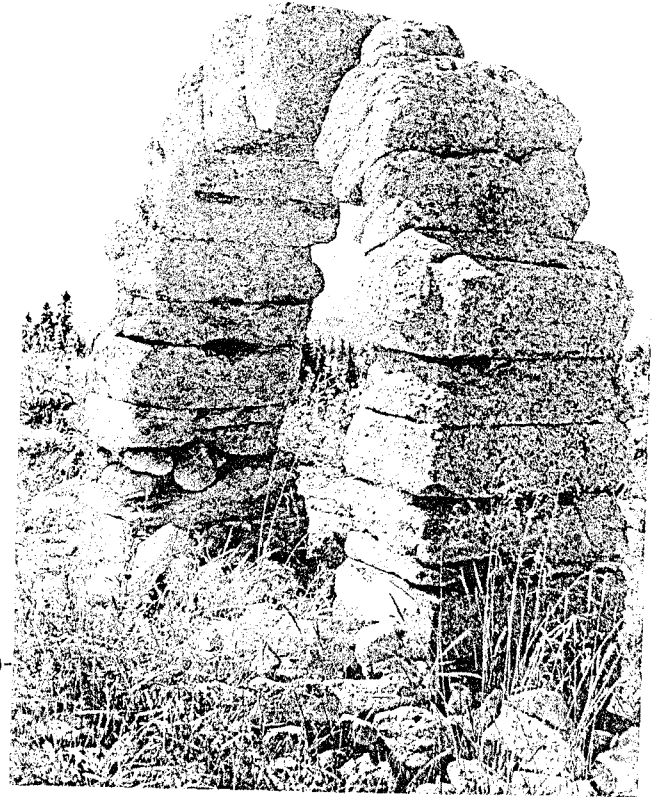
U.-SE 1 Uğurlu Köristanı-Seramik)

Z.K.-KI 1 (Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu-B.Karapınar)-Kemerli Yapı Kalıntısı)

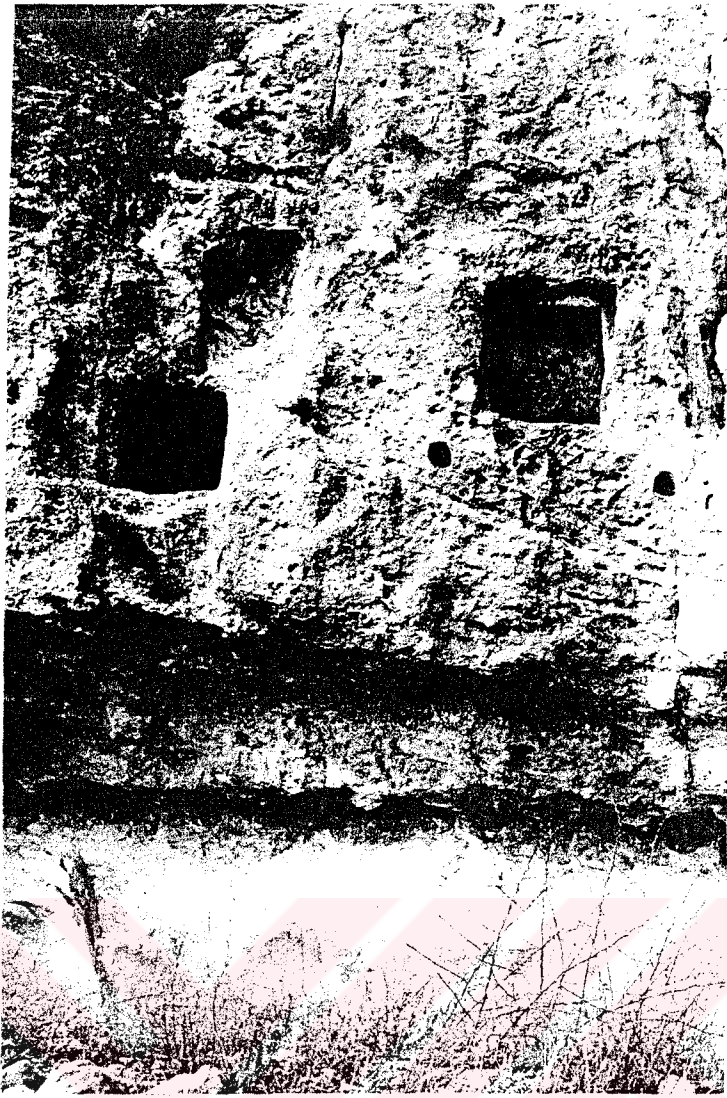
Z.K.-KI 1 (Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu-B.Karapınar)-Kemerli Yapı Kalıntısı)

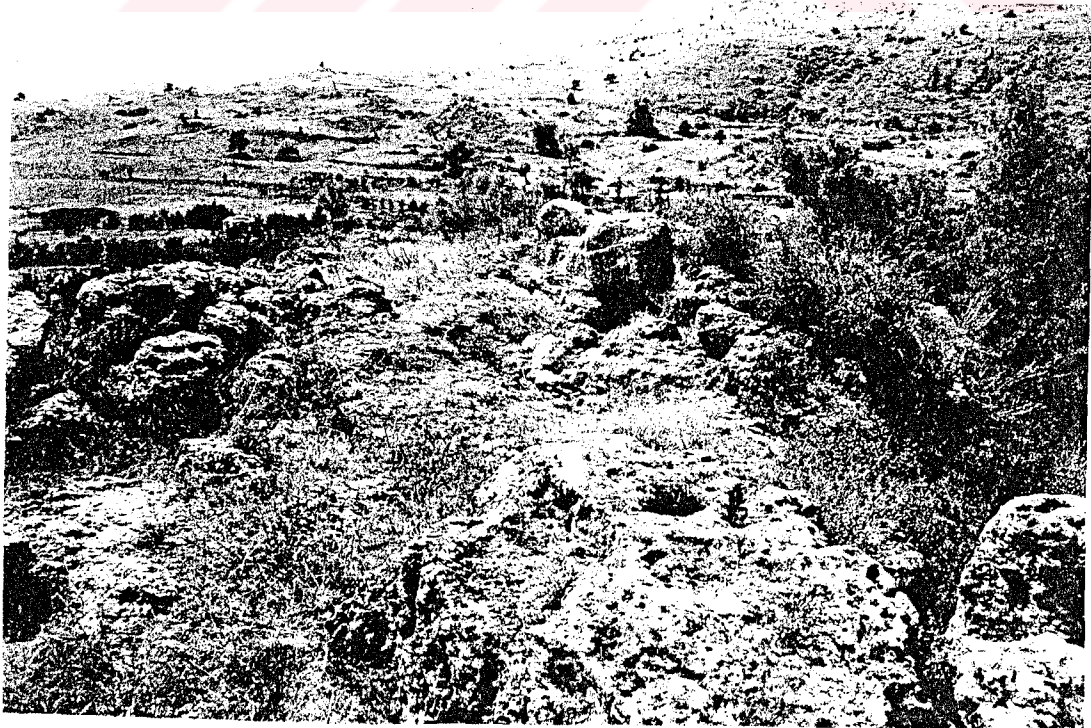
Z.K.-KI 1 (Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu-B.Karapınar)-
Kemerli Yapı Kalıntısı)

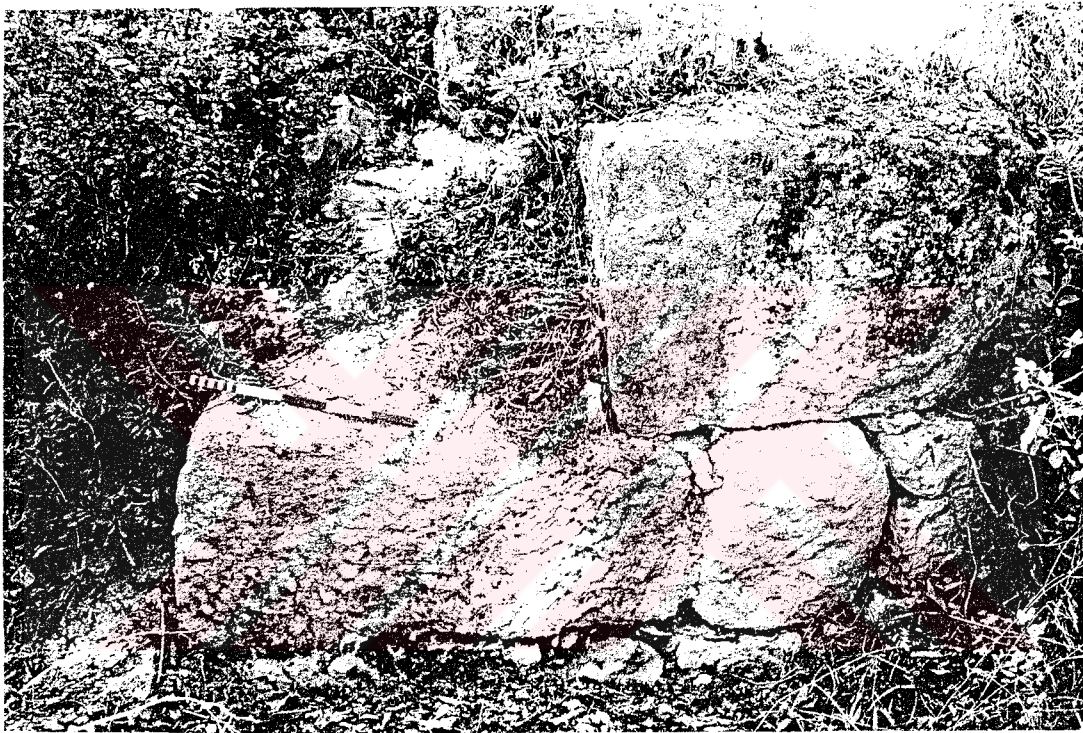
Z.K.-KI 1 (Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu-B.Karapınar)-Kemerli Yapıya ait Temel Kalıntısı)

Z.K.-1 (Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu-B.Karapınar)-Niş)

Z.K.-2 (Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu-B.Karapınar)-Sunu Çukurları)

Z.KO.-1 (Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu-B.Karapınar)Kozbaşı-Sur Duvar Kalıntısı)

Z.E.-KM 1 (Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu-B.Karapınar) Eskiyeabağ-Kaya Mezarı)

Z.E.-KM 1 (Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu-B.Karapınar) Eskiyeabağ-Kaya Mezarı Yazıt Detayı)

Z.-SB 1 (Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu-B.Karapınar)-Sütun Başlığı)

Z.-MP 1 (Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu-B.Karapınar)-Mimari Parça)

Z.-MP 2 (Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu-B.Karapınar)-Mimari Parça)

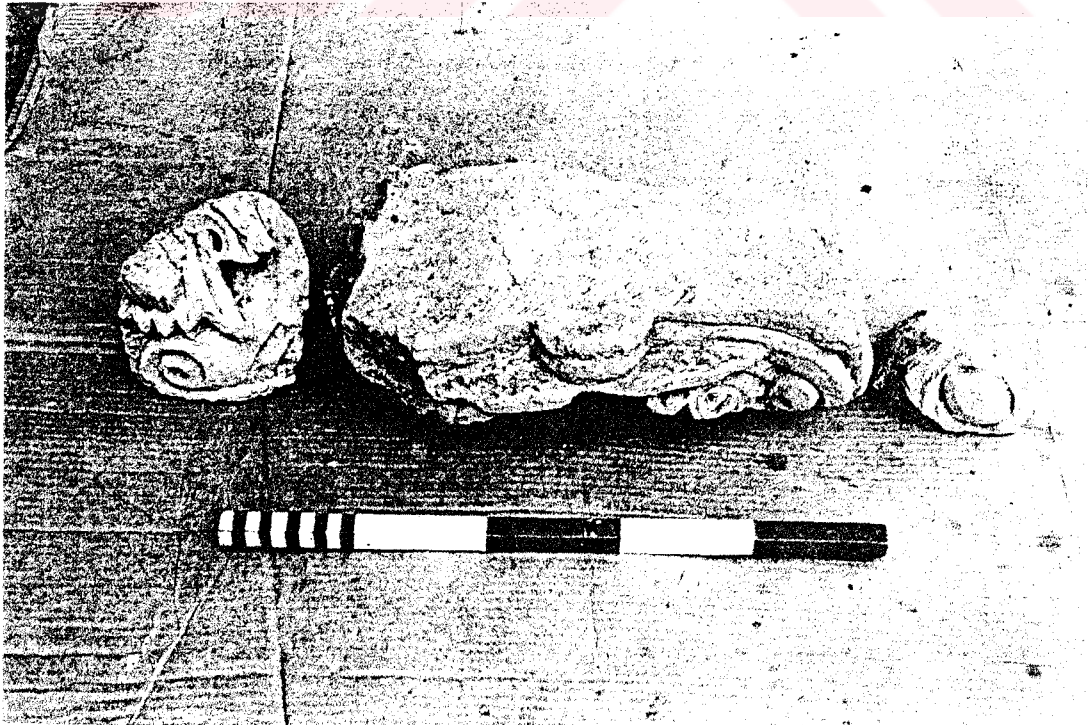
Z.Sİ 1 (Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu-B.Karapınar)-Ortaçağ Avrupa Sikkesi)

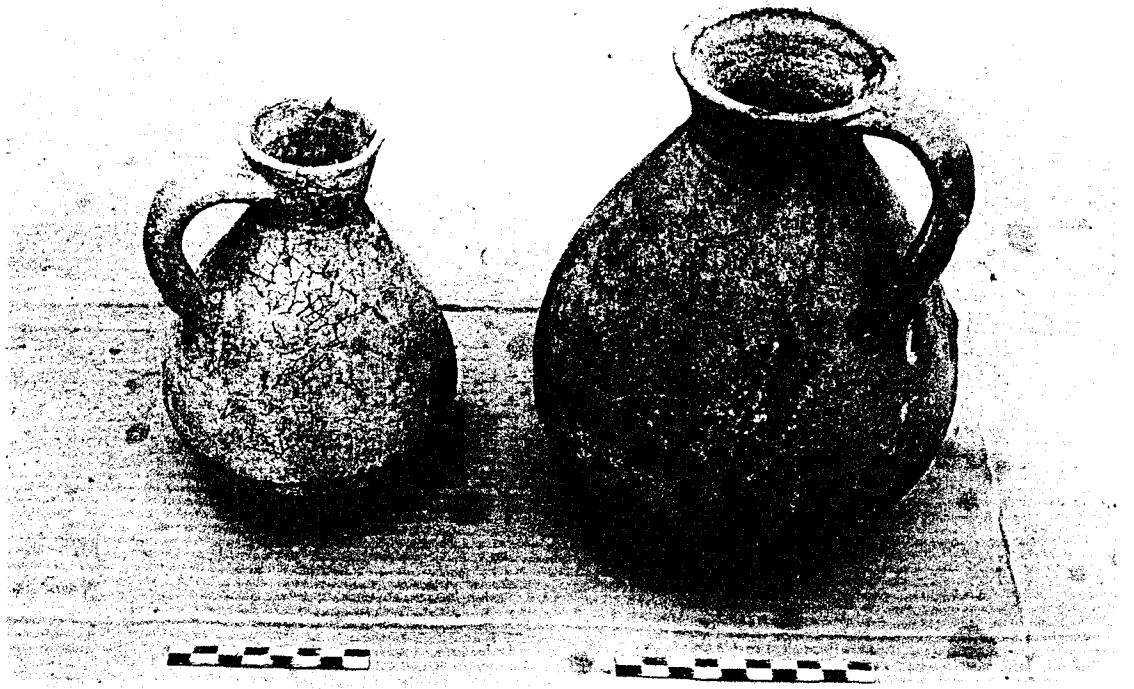
Z.Sİ 1 (Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu-B.Karapınar)-Ortaçağ Avrupa Sikkesi)

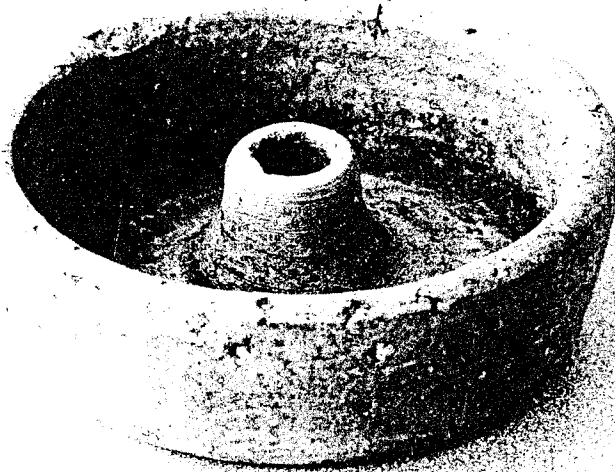
Z.-B 1 (Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu-B.Karapınar) Kisseönü-Bronz Kartal Ayağı)

Z.-B 2 (Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu-B.Karapınar) Doğançı Burnu-Mimari Parça)

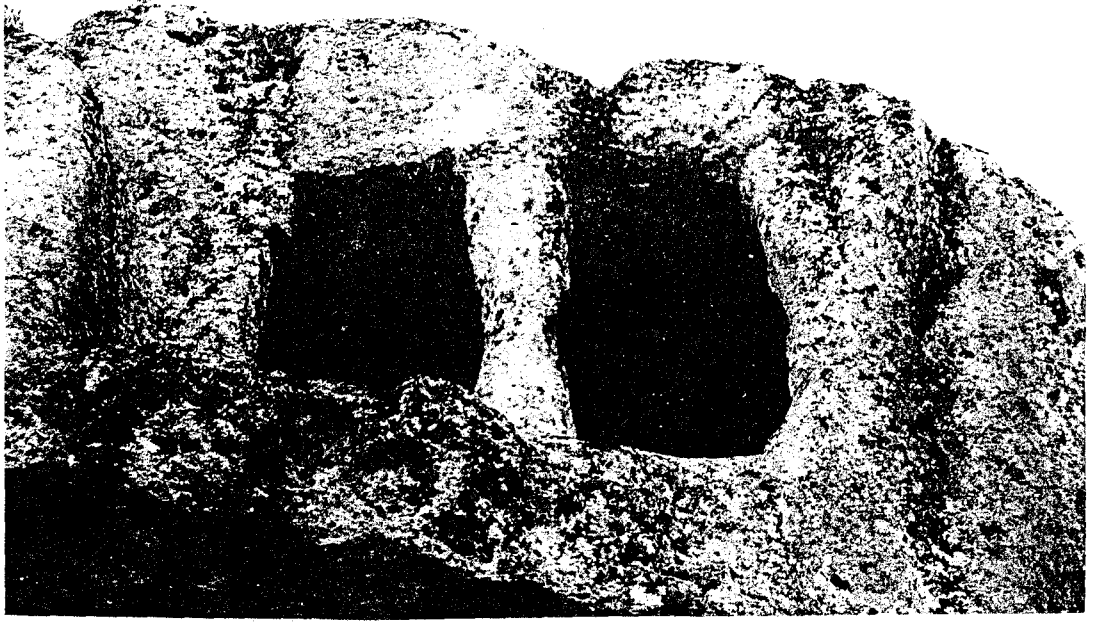

Z.-SE 1-2 (Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu-B.Karapınar)-Pişmiş Toprak Kap)

Z.-KA 1 (Zenonopolis (İnzabol-Elmayurdu-B. Karapınar)-Kandil?)

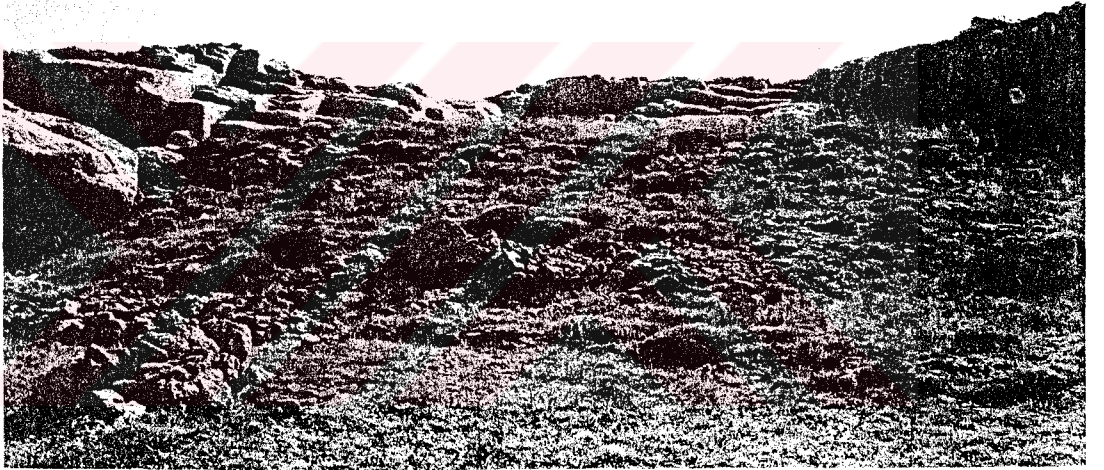
İZMİR İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
İZMİR İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
İZMİR İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ

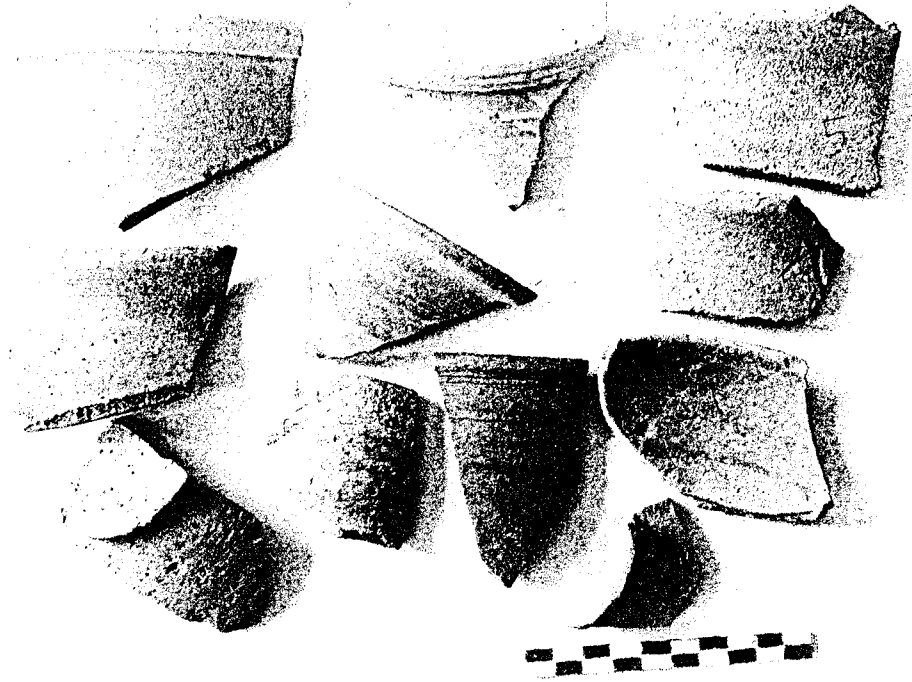
S.K.-7 (Sariveliler Kalesi (Tepe)-Kaya Mezarı)

S.K.-8 (Sariveliler Kalesi (Tepe)-Niş)

S.K.-9 (Sarveliler Kalesi (Tepe)-Basamaklı Kaya Anıtı)

S.K.-SE 1 (Sarveliler Kalesi (Tepe)-Seramik)

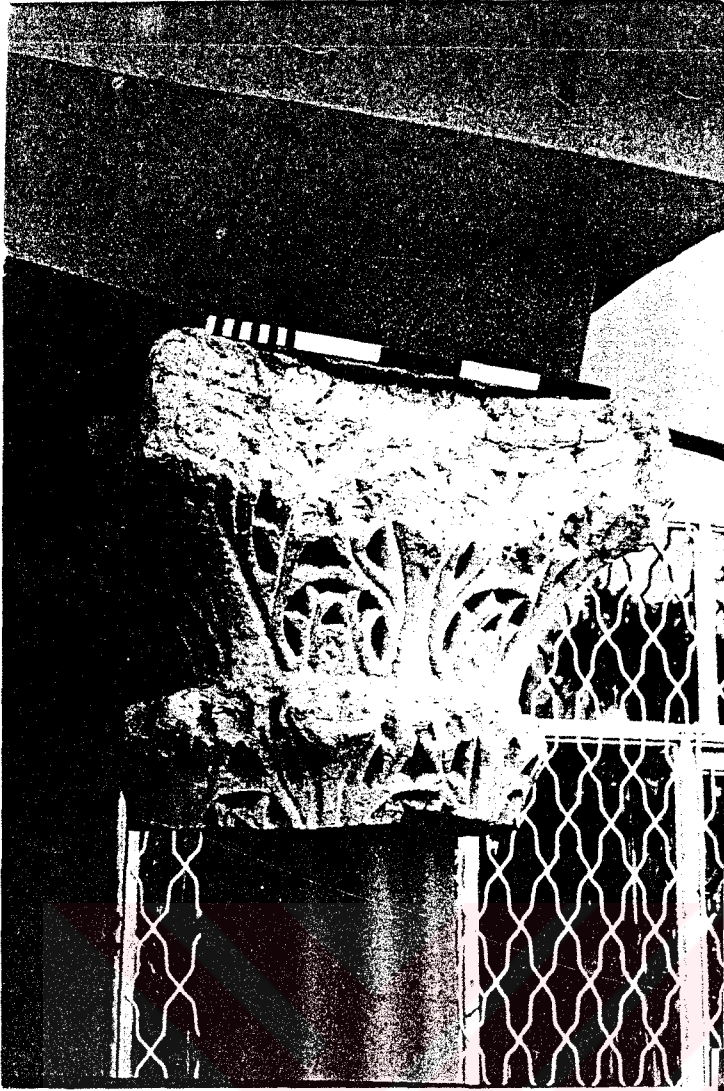
S.K.-SE 2 (Sarveliler Kalesi (Tepe)-Seramik)

S.-1 (Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)-Kalıntılar Sahasına Uzaktan Bakış)

S.-KM 1 (Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)-Kaya Mezarları)

S.-SB 1 (Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)-Sütun Başlığı)

S.-SB 2 (Sbide (Yukarı İzvit-Yukarı Çağlar)-Sütun Başlığı)

PHİ.-P1 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki) Pazar Koyağı-Mimari Kalıntı, Detay)

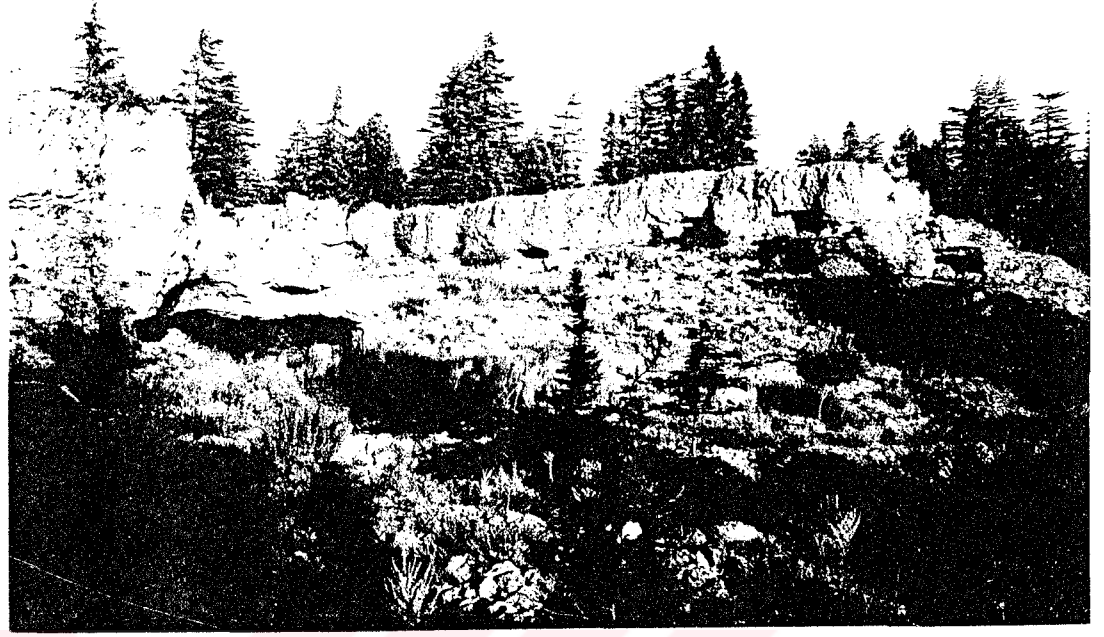
PHİ.-SE 1 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki)-Seraamik)

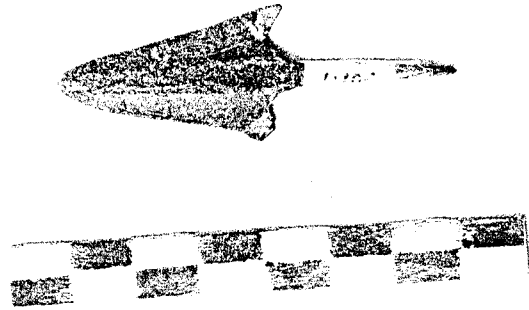
PHİ.-GN 1 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki) Gülseki-Niş)

PHİ.-KN 1 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki) Kebeağzı-Niş)

PHİ.-D 1 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki) Damlaçalı Küllüin, Genel Görünüm)

PHİ.-OU 1(Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki) Damlaçalı Küllüin-Ok Ucu)

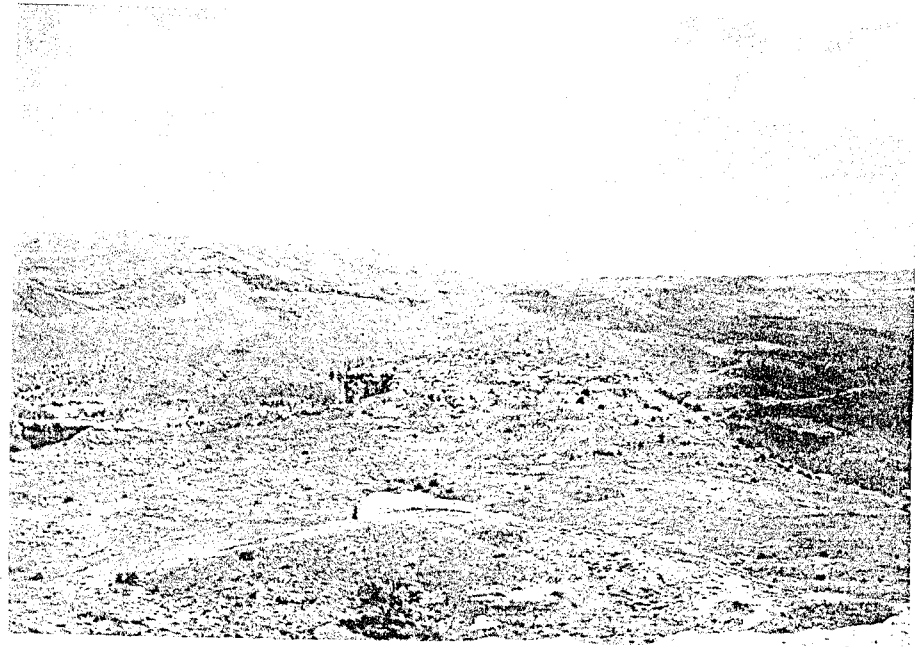
PHİ.P.-SE 1 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki) Pazar Koyağı-Seramik)

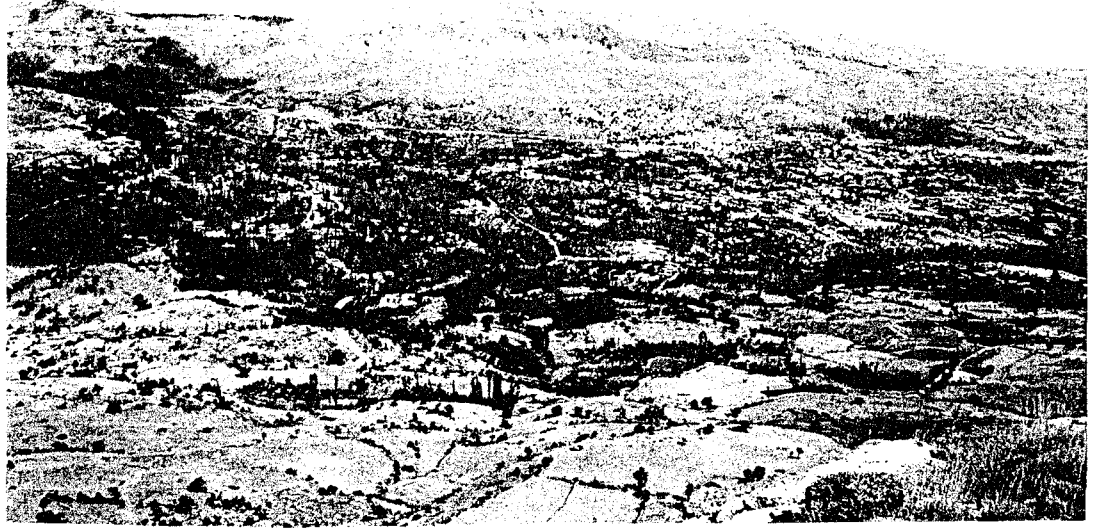
PHİ.D.-SE 1 (Philadelphia (İmsiören-Gökçeseki) Damlaçalı Küllüin-Seramik)

S.K.-1 (Sariveliler Kalesi (Tepe)-Çindiri Dağından Genel Görünüm)

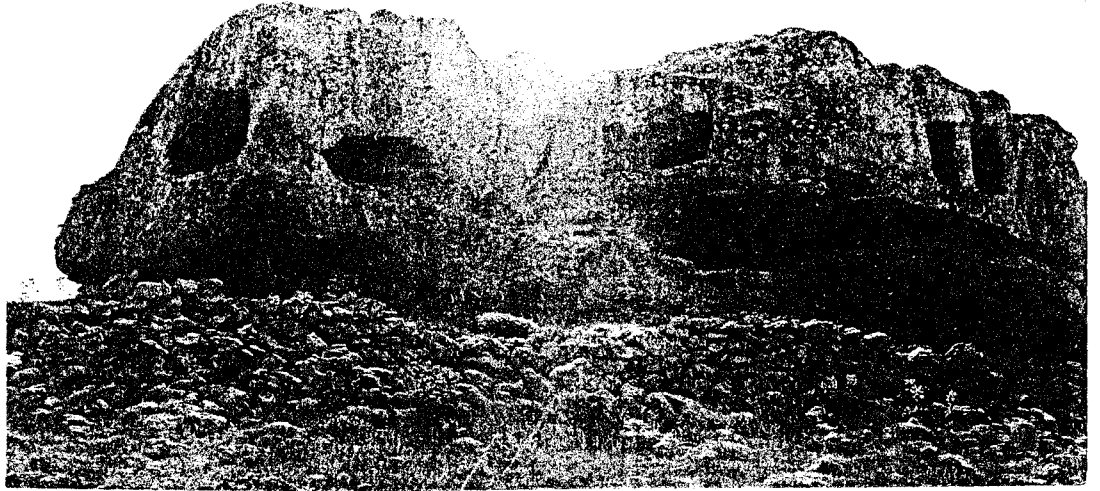
S.K.-2 (Sariveliler Kalesi (Tepe)-Kalıntılar ve Akropol Sahası)

S.K.-3 (Sarıveliler Kalesi (Tepe)-Antik Yerleşim Merkezinden Başdere Vadisi'ne Bakış)

S.K.-4 (Sarıveliler Kalesi (Tepe)-Şapel)

S.K.-5 (Sariveliler Kalesi (Tepe)-Kaya Mezarları)

S.K.-6 (Sariveliler Kalesi (Tepe)-Kaya Mezarları)